T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
COĞRAFYA BİLİM DALI

KARŞILAŞTIRMALI BİR ŞEHİR COĞRAFYASI: ALANYA ve MANAVGAT ÖRNEĞİ

Doktora

YÜCEL DİNÇ

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
COĞRAFYA BİLİM DALI

KARŞILAŞTIRMALI BİR ŞEHİR COĞRAFYASI: ALANYA ve MANAVGAT ÖRNEĞİ

Doktora

Yücel DİNÇ

Danışman
Prof. Dr. Hamza AKENGİN

İstanbul, 2020

TEZ ONAY BELGESİ

COĞRAFYA Anabilim Dalı COĞRAFYA Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi YÜCEL DİNÇ'nın KARŞILAŞTIRMALI BİR ŞEHİR COĞRAFYASI: ALANYA VE MANAVGAT ÖRNEĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 12.12.2019 tarih ve 2019-42/33 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 6/01/2020

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. HAMZA AKENGİN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. MEHMET AKİF CEYLAN	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. HÜLYA KAYALI	
4.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. HÜSNİYE DOLDUR	
5.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. TÜLAY ÖCAL	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Yücel DİNÇ

Anabilim Dalı: Coğrafya

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hamza AKENGİN

Tez Türü ve Tarihi: Doktora-2020

Anahtar Kelimeler: Alanya, Manavgat, Şehir, Şehirleşme, Nüfus, Yerleşme, Turizm.

ÖZET

Alanya ve Manavgat, Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümünde yer alan Antalya ilinin iki önemli şehridir. Bu tez çalışmasının *amacı,* her iki şehrin kuruluş ve gelişim süreçlerini ortaya koymak, şehir içi arazi kullanımı bakımından mekânın ne şekilde organize edildiğini tespit etmek ve şehir fonksiyonlarının gelişim süreçlerini karşılaştırmalı olarak incelemektir. Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde Alanya'nın, ikinci bölümünde ise Manavgat'ın nüfus ve yerleşme özellikleri ile şehir fonksiyonlarının gelişimi ortaya konulmuştur. Türkiye İstatistik Kurumundan temin edilen nüfus verileri kullanılarak, her iki şehrin nüfus dağılış ve yoğunluk haritaları çizilmiştir. Yatay gelişimleri ortaya koyabilmek için, Harita Genel Müdürlüğü'nden hava fotoğrafları ve topoğrafya haritaları temin edilmiş, her iki şehrin farklı dönemlere ait şehir sınırları belirlenerek, yatay gelişim haritaları oluşturulmuştur. Alanya ve Manavgat Belediyelerinden elde edilen 1:1000 ölçekli imar planlarının yanında, detaylı arazi çalışmaları da yapılarak şehir içi arazi kullanım haritaları oluşturulmuştur. Şehir fonksiyonlarının ortaya konulabilmesi için resmi kurumlara ait personel sayıları, okulların öğretmen ve öğrenci sayıları, konaklama tesisleri ile bu tesislerin oda ve yatak kapasiteleri gibi veriler kullanılmıştır. Üçüncü bölümde, her iki şehre yönelik elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Tezin son bölümü, araştırmanın bulgularına dayanmaktadır. Bu bölümde, her iki şehir için önceden hazırlanmış olan araştırma soruları cevaplandırılmış, tezle ilgili sonuçlar ortaya konulmuş, başlıca sorunlara değinilmiş ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Toros Dağları'nın Alanya'nın kuzeye doğru gelişimini sınırlandırması, Alanya'nın daha çok doğu-batı yönünde genişlemesine neden olmuştur. Bu nedenle Alanya, lineer bir şehir formuna sahip iken, Manavgat ise birleşik şekle sahip şehirdir. Alanya ve Manavgat'ta, nüfus artışının, yatay ve dikey gelişimin en hızlı olduğu dönem,

turizm yatırımlarının da en fazla olduğu 1985-1990 devresidir. Turizm tesisleri, Alanya'da şehrin geneline dengeli bir şekilde dağılırken, Manavgat'ta ise turizm faaliyetleri daha çok Side'de yürütülmektedir. Bu nedenle, Alanya bir turizm şehrinin özelliklerini daha fazla yansıtmaktadır. Turizm yatırımlarının, bütünleşik turizm kapsamında Side'den Manavgat şehir merkezine yönlendirilmesi, Manavgat'ın hızla gelişmesini sağlayacaktır.

"*Bu doktora tezi, Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BAP) tarafından desteklenmiştir. Proje numarası: SOS-C-DRP-120917-0557.*"

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Yücel DİNÇ

Field: Geography

Supervisor: Prof. Dr. Hamza AKENGİN

Degree Awarded and Date: Doktora-2020

Keywords: Alanya, Manavgat, Urban, Urbanisation, Population, Settlement, Tourism.

ABSTRACT

Alanya and Manavgat are two important cities of Antalya province located in Antalya Region of Mediterranean Region. The aim of this thesis is to examine the establishment and development processes of both cities, to determine how the space is organized in terms of urban land use and to examine the developmental processes of city functions comparatively. The thesis consists of four chapters. In the first and the second part, the population, settlement characteristics and functions of Alanya and Manavgat have been presented. Population distribution and density maps of both cities have been drawn using population data obtained from the Turkey Statistical Institute. Aerial photographs and topography maps have been provided from the General Directorate of Maps in order to present horizontal developments. The city borders of the two cities have been determined and thus horizontal development maps have been formed. In addition to the 1:1000 scale zoning plans obtained from Alanya and Manavgat municipalities, detailed field studies have also been made and urban land use maps have been created. The data such as number of personnel of official institutions, number of teachers and students of schools, accommodation facilities and room and bed capacities of these facilities have been used in order to reveal the city functions. In the third chapter, the findings obtained from both cities have been compared. The last part of the thesis is based on the findings of the research. In this section, the research questions prepared for both cities have been answered, the results of the thesis have been put forward, major problems have been addressed and solutions have been proposed for these problems.

Alanya has developed in east-west direction due to the fact that the Taurus Mountains limit the development of the city to the north. For this reason, while Alanya has a linear city form, Manavgat has a unified city form. 1985-1990 is the period when

population growth, horizontal and vertical development and tourism investment are the fastest in Alanya and Manavgat. Tourism facilities are distributed in a balance throughout the city in Alanya while tourism activities in Manavgat are mostly carried out in Side. For this reason, Alanya reflects the characteristics of a tourism city more than Manavgat. Directing tourism investments from Side to Manavgat within the scope of integrated tourism will ensure the rapid development of Manavgat.

ÖNSÖZ

Şehirler, etki sahaları içerisinde yer alan kırsal yerleşmeler için merkezi roller üstlenen ve sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerin en yoğun şekilde yaşandığı yerleşmelerdir. Bu nedenle, şehirler çok sayıda disiplin tarafından farklı bakış açılarıyla araştırılmaktadır. Ülkemizde, şehir ve şehir coğrafyası ile ilgili yapılmış olan tez, makale ve kitap düzeyindeki çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Ancak bu çalışmalar içerisinde, iki ya da daha fazla şehir yerleşmesini karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaların sayısı da sınırlıdır. "*Karşılaştırmalı Bir Şehir Coğrafyası: Alanya ve Manavgat Örneği*" isimli bu doktora tez çalışmasında, Alanya ve Manavgat şehirlerinin nüfus özellikleri, yatay ve dikey gelişimleri, şehir içi arazi kullanım durumları, fonksiyonel özellikleri ve fizyonomileri (formları) coğrafi bir bakış açısıyla ve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Alanya ve Manavgat, 1980'li yıllara kadar kırsal karakterleri ön planda olan yerleşmeler iken, daha sonraki süreçte turizm sektörünün doğrudan etkileriyle gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Alanya'da turizm sektörünün yarattığı etkiler, şehrin genelinde fazlasıyla hissedilirken, Manavgat'ta ise turizm faaliyetleri daha çok Side'de yürütülmektedir.

Bu tez, 2017 yılının başında yazılmaya başlanmış ve 2019 yılı sonunda tamamlanmıştır. Doktora derslerini aldığım dönemde ve tezimin her aşamasında yardımlarını benden esirgemeyen, çalışma konusu ve sahasıyla ilgili karşılaştığım sorunlarda, fikirleri ve bakış açısıyla bana kılavuzluk eden saygıdeğer hocam Prof. Dr. Hamza AKENGİN'e sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca, tezimi büyük bir sabır ve titizlikle inceleyerek önemli katkılar sağlayan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Mehmet Akif CEYLAN'a ve Prof. Dr. Hülya KAYALI' ya en samimi duygularımla teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan Doç. Dr. Hüsniye DOLDUR ve Doç. Dr. Tülay ÖCAL hocalarıma da ayrıca teşekkür ederim. Tezimin hazırlanması sürecinde sabır gösteren ve her zaman yanımda olan değerli eşim Burcay DİNÇ'e ve biricik kızım Defne DİNÇ'e, hayatımın her kademesinde desteklerini gördüğüm annem, babam ve kardeşlerime çok teşekkür ederim. Tezimin, şehir ve şehir coğrafyası çalışmalarına ilgi duyan herkese yararlı olması temennisiyle…

Yücel DİNÇ

Kadıköy/İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....I

ABSTRACT.....III

ÖNSÖZ.....V

İÇİNDEKİLER.....VI

TABLO LİSTESİ.....XIII

GRAFİK LİSTESİ.....XVIII

FOTOĞRAF LİSTESİ.....XX

HARİTA LİSTESİ.....XXIII

GİRİŞ

Tezin Amacı, Araştırma Soruları ve İzlenen Yöntem.....5

Çalışma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri.....14

Çalışma Alanı.....24

Tezin Önemi.....29

Önceden Yapılmış Çalışmalar.....31

Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Kuruluş ve Gelişmelerinde Coğrafi Faktörlerin Etkisi.....46

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEHİR COĞRAFYASI BAKIMINDAN ALANYA

1.1. Alanya Şehrinin Nüfus Özellikleri

1.1.1. Nüfusun Tarihi Gelişimi 65

1.1.2. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunlukları 78

1.1.3. Nüfusun Cinsiyet Oranı ve Yaş Yapısı.....84

1.1.4. Nüfusun Eğitim Durumu.....90

1.1.5. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri 93

1.2. Alanya Şehrinin Yerleşme Özellikleri

1.2.1. Alanya'nın Kuruluşu ve Gelişimi.....96

1.2.2. Alanya'nın Mekânsal Gelişimi.....100

1.2.2.1. Şehrin Yatay Gelişimi 101

1.2.2.2. Şehrin Dikey Gelişimi 127

1.2.3. Alanya Şehir İçi Arazi Kullanımı.....135

1.2.3.1. Konut Alanları 138

1.2.3.2. Yönetim Alanları.....145

1.2.3.3. Eğitim Alanları.....147

1.2.3.4. Sağlık Alanları 148

1.2.3.5. Ticaret Alanları 149

1.2.3.6. Sanayi Alanları.....163

1.2.3.7. Ulaşım Alanları 164

1.2.3.8. Park ve Bahçe Alanları 165

1.2.3.9. Turizm Alanları.....168

1.2.3.10. Diğer Fonksiyon Alanları 176

1.2.4. Alanya Şehir Morfolojisi (Fizyonomisi).....182

1.3. Alanya Şehrinin Fonksiyonel Özellikleri

1.3.1. Yönetim Fonksiyonu 185

1.3.2. Eğitim Fonksiyonları 189

1.3.3. Sağlık Fonksiyonu 196

1.3.4. Ulaşım Fonksiyonu.....198

1.3.5. Ticaret Fonksiyonu 200

1.3.6. Turizm Fonksiyonu.....205

1.3.7. Sanayi Fonksiyonu 210

1.3.8. Tarım Fonksiyonu.....215

1.3.9. Alanya'nın Merkezi Yer Olarak Önemi 217

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEHİR COĞRAFYASI BAKIMINDAN MANAVGAT

2.1. Manavgat Şehrinin Nüfus Özellikleri

2.1.1. Nüfusun Tarihi Gelişimi 228

2.1.2. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunlukları 236

2.1.3. Nüfusun Cinsiyet Oranı ve Yaş Yapısı.....242

2.1.4. Nüfusun Eğitim Durumu.....248

2.1.5. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri 251

2.2. Manavgat Şehrinin Yerleşme Özellikleri

2.2.1. Manavgat'ın Kuruluşu ve Gelişimi 253

2.2.2. Manavgat'ın Mekânsal Gelişimi 254

2.2.2.1. Şehrin Yatay Gelişimi 254

2.2.2.2. Şehrin Dikey Gelişimi 282

2.2.3. Manavgat Şehir İçi Arazi Kullanımı.....289

2.2.3.1. Konut Alanları 292

2.2.3.2. Yönetim Alanları.....296

2.2.3.3. Eğitim Alanları.....298

2.2.3.4. Sağlık Alanları 298

2.2.3.5. Ticaret Alanları 299

2.2.3.6. Sanayi Alanları.....311

2.2.3.7. Ulaşım Alanları 311

2.2.3.8. Park ve Bahçe Alanları 312

2.2.3.9. Turizm Alanları.....314

2.2.3.10. Diğer Fonksiyon Alanları 320

2.2.4. Manavgat Şehir Morfolojisi (Fizyonomisi) 323

2.3. Manavgat Şehrinin Fonksiyonel Özellikleri

2.3.1. Yönetim Fonksiyonu 325

2.3.2. Eğitim Fonksiyonu 328

2.3.3. Sağlık Fonksiyonu 333

2.3.4. Ulaşım Fonksiyonu.....335

2.3.5. Ticaret Fonksiyonu 337

2.3.6. Turizm Fonksiyonu.....339

2.3.7. Sanayi Fonksiyonu 342

2.3.8. Tarım Fonksiyonu.....345

2.3.9. Manavgat'ın Merkezi Yer Olarak Önemi 346

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALANYA VE MANAVGAT'IN ŞEHİR COĞRAFYASI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Fiziki Coğrafya Özelliklerinin Karşılaştırılması 353

3.1.1. Coğrafi Konumlarının Karşılaştırılması 353

3.1.2. Jeolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması 354

3.1.3. Jeomorfolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması.....355

3.1.4. İklim Özelliklerinin Karşılaştırılması 356

3.1.5. Hidrografya Özelliklerinin Karşılaştırılması.....357

3.1.6. Toprak Özelliklerinin Karşılaştırılması 358

3.2. Nüfus Coğrafyası Bakımından Karşılaştırılması 359

3.2.1. Nüfus Gelişiminin Karşılaştırılması 359

3.2.2. Şehirleşme Oranlarının Karşılaştırılması.....363

3.2.3. Nüfus Dağılış ve Yoğunluğunun Karşılaştırılması.....365

3.2.4. Cinsiyet ve Yaş Yapısına Göre Karşılaştırma.....367

3.2.5. Nüfusun Eğitim Durumunun Karşılaştırılması 370

3.2.6. Nüfusun Ekonomik Niteliklerinin Karşılaştırılması.....371

3.3. Yerleşme Coğrafyası Bakımından Karşılaştırılması.....373

3.3.1. Kuruluş Yerlerinin Karşılaştırılması 373

3.3.2. Yatay Gelişimlerinin Karşılaştırılması 374

3.3.3. Dikey Gelişimlerinin Karşılaştırılması 381

3.3.4. Şehir İçi Arazi Kullanımının Karşılaştırılması.....384

3.3.5. Şehir Morfolojilerinin (Fizyonomilerinin) Karşılaştırılması 395

3.4. Şehir Fonksiyonlarının Karşılaştırılması 396

3.5. Alanya ve Manavgat'ın Merkezi Yer Olarak Sahip Oldukları Önemin Karşılaştırılması 406

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR.....412

SONUÇ

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....431

KAYNAKÇA.....457

ÖZGEÇMİŞ 478

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Alanya ve Manavgat'ın Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (1960-2017)..54
Tablo 2. Alanya ve Manavgat'ın Yıllık Ortalama Yağış Değerleri 56
Tablo 3. Osmanlı Döneminde Alanya Nüfusunun Gelişimi 67
Tablo 4. 1927 Yılından İtibaren Alanya Şehir Nüfusunun Gelişimi (1927-2017).....70
Tablo 5. Alanya'da Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017).....76
Tablo 6. Alanya Şehrinde Nüfusun Mahallelere Dağılışı ve Yoğunluğu (2017).....82
Tablo 7. Alanya Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2017).....85
Tablo 8. Alanya Şehir Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000 ve 2012) 87
Tablo 9. Alanya Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2000) 89
Tablo 10. Alanya Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012) 89
Tablo 11. Alanya Şehri Eğitim Durumu (2000).....90
Tablo 12. Alanya Şehri Eğitim Durumu (2012).....92
Tablo 13. Alanya Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000).....95
Tablo 14. Alanya Şehrinde Binaların İnşa Tarihlerine Göre Dağılımı.....113
Tablo 15. Alanya Şehrinin Yatay Gelişimi İle İlgili İstatistiki Bilgiler 126
Tablo 16. Alanya Şehrinde 1970, 1984 ve 2000 Yıllarında Bina Kat Sayılarının Değişimi.....128
Tablo 17. Alanya Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina ve Daire Sayıları (2000).....129
Tablo 18. Alanya Şehrinde Bina Kat Sayılarının Mahallelere Dağılışı (2000) 132
Tablo 19. Alanya Şehir İçi Arazi Kullanımı 137
Tablo 20. Konut Alanlarının Mahallelere Göre Dağılışı 142
Tablo 21. Alanya Merkezi İş Sahasında Perakende, Periyodik ve Mobilya-Mefruşat Gibi İhtiyaçlar Kapsamında Faaliyet Gösteren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları 155

Tablo 22. Alanya Merkezi İş Sahasında Belirli Faaliyet Kollarında Hizmet Veren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları 157
Tablo 23. Alanya Şehrinde Yer Alan Başlıca Çocuk Parkları (2018).....167
Tablo 24. Alanya Şehrinde Yer Alan Başlıca Yeşil Alanlar (2018) 167
Tablo 25. Alanya Şehrinde Tarım Alanlarının Mahallelere Göre Dağılımı 182
Tablo 26. Alanya Şehrinde Yer Alan Başlıca Resmi Kurumlar ve Personel Sayıları.....189
Tablo 27. Alanya Şehrinde Yer Alan İlkokullar 192
Tablo 28. Alanya Şehrinde Yer Alan Ortaokullar.....193
Tablo 29. Alanya Şehrinde Yer Alan Liseler.....194
Tablo 30. Alanya Şehrinde Halk Eğitim Merkezi Tarafından Açılan Kurslar ve Bu Kurslarda Eğitim Gören Kursiyer Sayıları 195
Tablo 31. Alanya Devlet Hastanesi Personel Bilgileri 197
Tablo 32. Alanya Şehir Sınırları İçerisindeki Belediye Belgeli Konaklama Tesislerinin Sayısı, Oda ve Yatak Kapasiteleri.....208
Tablo 33. Alanya Şehir Sınırları İçerisindeki Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli (İşletme ve Yatırım Belgeli) Konaklama Tesislerinin Sayısı, Oda ve Yatak Kapasiteleri 209
Tablo 34. Alanya'ya Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayıları ve Toplam Gelir.....210
Tablo 35. Alanya Şehrinde Belli Başlı Müze ve Ören Yerlerini Ziyaret Eden Turistlere Ait Veriler (2017).....210
Tablo 36. Alanya Sanayi Sitesinde Faaliyet Kollarına Göre İşyeri Sayıları (2018).....214
Tablo 37. Alanya'ya Bağlı Köy Sayılarının ve Alanya Yönetim Sahasının Yıllara Göre Değişimi 220
Tablo 38. Alaeddin Keykubat Üniversitesine 2017-2018 Yılında Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları 222
Tablo 39. Alanya Devlet Hastanesine (ALKÜ Eğitim ve Araştırma Hastanesi) Kayıt Yaptıran Hastaların Geldikleri Yere Göre (İkametgâh Bilgilerine Göre) Dağılımı (2018).....225
Tablo 40. Osmanlı Döneminde Manavgat Nüfusunun Gelişimi.....229
Tablo 41. 1927 Yılından İtibaren Manavgat Şehir Nüfusunun Gelişimi

(1927-2017) 233
Tablo 42. Manavgat'ta Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017) 235
Tablo 43. Manavgat Şehrinde Nüfusun Mahallelere Dağılışı ve Yoğunluğu (2017) 240
Tablo 44. Manavgat Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2016) 243
Tablo 45. Manavgat Şehir Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000 ve 2012) 246
Tablo 46. Manavgat Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2000) 247
Tablo 47. Manavgat Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012) 248
Tablo 48. Manavgat Şehrinin Eğitim Durumu (2000) 249
Tablo 49. Manavgat Şehrinin Eğitim Durumu (2012) 250
Tablo 50. Manavgat Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000) 252
Tablo 51. Manavgat Şehrinde Binaların İnşa Tarihlerine Göre Dağılımı 275
Tablo 52. Manavgat ve Side'nin Yatay Gelişimi İle İlgili İstatistiki Bilgiler 281
Tablo 53. Manavgat Şehrinin 1970, 1984 ve 2000 Yıllarındaki Bina Kat Sayılarının Dağılımı 282
Tablo 54. Manavgat Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina ve Daire Sayıları (2000) 284
Tablo 55. Manavgat Şehri Bina Katsayılarının Mahallelere Dağılımı (2000) 286
Tablo 56. Manavgat Şehir İçi Arazi Kullanımı 291
Tablo 57. Konut Alanlarının Mahallelere Göre Dağılışı 294
Tablo 58. Manavgat Merkezi İş Sahasında Perakende, Periyodik ve Mobilya-Mefruşat Gibi İhtiyaçlar Kapsamında Faaliyet Gösteren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları 303
Tablo 59. Manavgat Merkezi İş Sahasında Belirli Faaliyet Kollarında Hizmet Veren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları 306
Tablo 60. Manavgat Merkezi İş Sahasında Ulaşım, Sağlık ve Banka/Sigorta Hizmeti Veren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları 307

Tablo 61. Manavgat Şehrinde Yer Alan Başlıca Çocuk Parkları.....313
Tablo 62. Manavgat Şehrinde Yer Alan Başlıca Yeşil Alanlar 314
Tablo 63. Manavgat Şehrinde Tarım Alanlarının Mahallelere Göre Dağılımı.....323
Tablo 64. Manavgat Şehrinde Yer Alan Başlıca Resmi Kurumlar ve Personel Sayıları.....327
Tablo 65. Manavgat Şehrinde Yer Alan İlkokullar 329
Tablo 66. Manavgat Şehrinde Yer Alan Ortaokullar 330
Tablo 67. Manavgat Şehrinde Yer Alan Liseler.....331
Tablo 68. Manavgat Şehrinde Halk Eğitim Merkezi Tarafından Açılan Kurslar ve Bu Kurslarda Eğitim Göre Kursiyer Sayıları.....333
Tablo 69. Manavgat Devlet Hastanesi Personel Bilgileri.....335
Tablo 70. Türkiye'de Konaklama Tesislerinin En Fazla Olduğu İller ve Manavgat İlçesinde Konaklama Tesislerinin Genel Durumu.....340
Tablo 71. Manavgat Şehir Sınırları İçerisinde Konaklama Tesislerinin Genel Durumu.....341
Tablo 72. Manavgat'a Gelen Yerli ve Yabancı Ziyaretçiler ve Elde Edilen Gelir.....341
Tablo 73. Manavgat Sanayi Sitesinde Faaliyet Kollarına Göre İşyeri Sayıları 344
Tablo 74. Manavgat'a Bağlı Köy Sayılarının ve Yönetim Sahasının Yıllara Göre Değişimi.....347
Tablo 75. Akdeniz Üniversitesi Manavgat Meslek Yüksek Okuluna 2018-2019 Eğitim Öğretim Döneminde Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları 348
Tablo 76. Manavgat Devlet Hastanesine Kayıt Yaptıran Hastaların Geldikleri Yere Göre (İkametgâh Bilgilerine Göre) Dağılımı (2018).....351
Tablo 77. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yıllara Göre Nüfus Değişimi (1927-2017).....361
Tablo 78. Alanya ve Manavgat Şehirli Nüfus Oranlarının Değişimi (1927-2017)...364
Tablo 79. Alanya ve Manavgat Şehirleri Cinsiyet Oranlarının Değişimi (1927-2012) 368
Tablo 80. Alanya ve Manavgat Şehir Nüfuslarının Eğitim Durumu (2012). 370
Tablo 81. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Faal (Çalışan) Nüfusun Ekonomik

Sektörlere Dağılımı (2000) 372
Tablo 82. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Yıllara Göre Yapımı Tamamlanan Binaların Sayıları (1929-2000) 376
Tablo 83. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yatay Gelişimi 381
Tablo 84. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Bina Kat Sayılarının Dağılımı 382
Tablo 85. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Bina ve Daire Sayılarının Değişimi 383
Tablo 86. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Fonksiyonel Arazi Kullanımı 386
Tablo 87. Alanya ve Manavgat'ta Yönetim Sahasının Yıllara Göre Değişimi.....407

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Alanya ve Manavgat'ın Aylık Ortalama Sıcaklıklarının Değişimi (1960-2017).....55
Grafik 2. Alanya ve Manavgat'ın Aylık Ortalama Yağış Değerlerinin Değişimi 56
Grafik 3 Alanya Şehir Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017) 72
Grafik 4. Alanya Şehrinin Nüfus Artış Hızının Değişimi (1927-2017).....74
Grafik 5. Alanya Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017) 77
Grafik 6. Alanya Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2012) 86
Grafik 7. Alanya Şehrinin Nüfus Piramidi (2012).....88
Grafik 8. Alanya Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012) 89
Grafik 9. Alanya Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2000) 91
Grafik 10. Alanya Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2012) 93
Grafik 11. Alanya Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000).....95
Grafik 12. Alanya Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina Sayılarının Yıllara Göre Değişimi.....113
Grafik 13. Alanya Şehrinin Yatay Gelişim Miktarının Değişimi 127
Grafik 14. Alanya'da Konut Olarak Kullanılan Binalar ve Bu Binaların Daire Sayıları Arasındaki İlişki (2000).....130
Grafik 15. Mahallelere Göre Konut Alanları ve Sayıları 143
Grafik 16. Alanya Şehrinde Konut Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılışı 144
Grafik 17. Manavgat Şehir Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017).....234
Grafik 18. Manavgat Şehrinin Nüfus Artış Hızının Değişimi (1927-2017).....234
Grafik 19. Manavgat Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi 236
Grafik 20. Manavgat Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2012).....244
Grafik 21. Manavgat Şehrinin Nüfus Piramidi (2012).....247
Grafik 22. Manavgat Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012) 248

Grafik 23. Manavgat Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2000) 249
Grafik 24. Manavgat Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2012) 251
Grafik 25. Manavgat Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000) 252
Grafik 26. Manavgat Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina Sayılarının Yıllara Göre Değişimi 275
Grafik 27. Manavgat Şehri Yatay Gelişiminin Yıllara Göre Değişimi 281
Grafik 28. Manavgat Şehrinde Konut Olarak Kullanılan Binalar ve Bu Binaların Daire Sayıları Arasındaki İlişki (2000) 284
Grafik 29. Mahallelere Göre Konut Alanları ve Sayıları 295
Grafik 30. Manavgat Şehrinde Konut Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılışı 296
Grafik 31. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yıllara Göre Nüfus Gelişimi (1927-2017) 361
Grafik 32. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yıllara Göre Nüfus Artış Hızlarının Değişimi (1935-2012) 362
Grafik 33. Alanya ve Manavgat Şehirli Nüfus Oranlarının Değişimi (1927-2016) 365
Grafik 34. Alanya ve Manavgat Şehirleri Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2012) 369
Grafik 35. Alanya ve Manavgat Şehir Nüfuslarının Eğitim Durumu (2012) 371
Grafik 36. Alanya ve Manavgat Şehir Nüfuslarının Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2000) 372
Grafik 37. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Yıllara Göre Yapımı Tamamlanan Binaların Sayıları (1929-2000) 376
Grafik 38. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Bina ve Daire Sayılarının Değişimi 384

FOTOĞRAF LİSTESİ

Foto 1. Alanya Şehrinin Batı Sınırını Oluşturan Hacımehmetli Mahallesi ve Devren Tüneli'nden Görünüm.....25
Foto 2. Manavgat Şehrinin Hatipler Mahallesine Kadar Mekânsal Yayılışı 29
Foto 3. Alanya'nın Doğu Kesimini Gösteren 1915 Yılına Ait Görüntüsü 111
Foto 4. Alanya Şehrinin Alanya Kalesinden Görünümü (1961). 114
Foto 5. Alanya Şehrinin 1975 Yılı Hava Fotoğrafı 117
Foto 6. Surlar İçerisinde Yer Alan Geleneksel Konutlardan Bir Görünüm.....141
Foto 7. İzzet Azakoğlu ve Rıhtım Caddeleri Arasında Yer Alan Alanya Belediyesi Ana Hizmet Binasından Bir Görünüm.....146
Foto 8. Cuma Pazarı'nın Batısında Yer Alan İş Sahalarından Bir Görünüm 153
Foto 9. Şekerhane Mahallesi Kaymaklı Sokakta Müşavirlik Ofislerinden Görünüm.....156
Foto 10. Şekerhane Mahallesi Eczacılar Sokakta Yer Alan Eczanelerden Bir Görünüm.....158
Foto 11. Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Bankalardan Bir Görünüm.....159
Foto 12. Stad Caddesi ve Bu Caddenin Batısında Yer Alan İki Katlı Dükkanlar.....161
Foto 13. Atatürk Bulvarından Bir Görünüm 165
Foto 14. Damlataş Mağarasının Giriş Kısmı ve Mağaradaki Sarkıtlardan Görünüm.....170
Foto 15. Şehrin Doğu Kesiminde Yer Alan Dim Çayı Mesire Alanlarından Görünüm.....171
Foto 16. Tarihi Yarımada ve Alanya Kalesini Gösteren Hava Fotoğrafı 172
Foto 17. İskele Caddesinde Yer Alan Kızılkule' den Bir Görünüm.....173
Foto 18. Tarihi Yarımada'da Yer Alan Bedestenden Görünüm.....174
Foto 19. İç Kalede Yer Alan Tarihi Aya Yorgi Kilisesinden Bir Görünüm 175
Foto 20. Alanya Kalesinde Yer Alan Süleymaniye Camii'nin Giriş Kapısı ve Genel Görünümü 176
Foto 21. Şekerhane Mahallesi Bostancıpınarı Caddesinde Yer Alan Kuyularönü Camii ve Tepe Mahallesinde Yer Alan Tepe Camii'nden Görünümler.....177

Foto 22. Cumhuriyet Mahallesi Sanat Okulu Caddesinde Yer Alan Alanya (Protestan) Kilisesi ve Hacımehmetli Mahallesinin Kuzeyinde Yer Alan Hıdırellez (Ortodoks) Kilisesinden Görünümler.....179
Foto 23. Saray Mahallesi Kültür Caddesinde Hayate Hanım İlkokulundan Görünüm.....191
Foto 24. Saray Mahallesi Hacı Kadiroğlu Caddesinde Yer alan Alanya Toptancı Hali'nden Bir Görünüm.....203
Foto 25. Atatürk Bulvarı ile Tevfikiye Caddesi Arasında Yer Alan Cuma Pazarından Bir Görünüm.....204
Foto 26. Hacımehmetli Mahallesi'nde Yer Alan Muz ve Yenidünya Bahçeleri 217
Foto 27. Hisar Mahallesinde Yer Alan Zindan Kalesi'nden Bir Görünüm 258
Foto 28. Zindan Kalesi'nden Manavgat Çayı'nın Görünümü.....258
Foto 29. Manavgat Çayı'nın Doğu Yakasından Türk Beleni ve Çevresine Doğru Çekilen Görüntü (1931).....263
Foto 30. Manavgat Çayı'nın Batı Yakasından Düşenbe'nin Görünümü 264
Foto 31. Türk Beleninden Çekilmiş 1952 Yılı Manavgat Görüntüsü.....265
Foto 32. Manavgat'ın 1953 Yılı Hava Fotoğrafı.....265
Foto 33. Manavgat'ın Doğu Yakasında Yer Alan Yukarıpazarcı Mahallesinin 1945 Yılı Görüntüsü.....267
Foto 34. Sorgun Kıyı Şeridinde Yer Alan Çardaklardan Görünümler 276
Foto 35. Yukarıpazarcı Mahallesi Kordon Caddesi Üzerinde Yer Alan Manavgat Belediyesinin Ana Hizmet Binasından Bir Görünüm.....297
Foto 36. Aşağıpazarcı Mahallesinde Yer Alan Manavgat Kapalı Çarşının Atatürk Caddesi Girişinden Bir Görünüm.....301
Foto 37. Antalya Caddesinde Yer Alan Mali Müşavir Ofislerinden Görünüm 305
Foto 38. Hastane ve Mehmet Akif Caddelerinde Eczanelerden Bir Görünüm.....307
Foto 39. Manavgat Köprüsü'nün Antalya Caddesi'nden Görünümü 312
Foto 40. Manavgat Çayı Üzerinde Düzenlenen Tekne Turlarının Manavgat Köprüsü'nden Çekilmiş Bir Görüntüsü.....316
Foto 41. Manavgat Şehrinin Kuzeyinde Yer Alan Manavgat Şelalesi'nden Bir Görünüm.....317
Foto 42. Sorgun Mahallesinde Yer Alan Titreyen Göl'den Bir Görünüm 318

Foto 43. Liman Caddesi Kenarında Yer Alan Side Tiyatrosu'nun Hava Fotoğrafı 319
Foto 44. Liman Caddesi Kenarında Yer Alan Side Müzesi'nden Bir Görünüm.....320
Foto 45. Örnek Mahallesinde Yer alan Külliye Camii'nden Bir Görünüm.....321
Foto 46. Antalya Caddesi Üzerinde Yer Alan Çağlayan Ortaokulundan Görünüm.....328
Foto 47. Çağlayan Mahallesinde Yer alan Manavgat Devlet Hastanesinden Görünüm.....334
Foto 48. Kasaplar Mahallesinde Kurulan Semt Pazarından (Çarşamba) Bir Görünüm.....338
Foto 49. Hatipler ve Ilıca Mahallelerinde Yer Alan Tarımsal Araziler.....346

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Lokasyon Haritası.....15
Harita 2. Alanya Şehrinin Mahalle Sınırları Haritası.....26
Harita 3. Manavgat Şehrinin Mahalle Sınırları Haritası 28
Harita 4. Alanya Şehri Jeoloji Haritası 48
Harita 5. Manavgat Şehri Jeoloji Haritası 49
Harita 6. Alanya Şehri Topoğrafya Haritası.....51
Harita 7. Manavgat Şehri Topoğrafya Haritası.....52
Harita 8. Alanya Şehri Toprak Sınıfları Haritası 59
Harita 9. Alanya Şehri Arazi Kabiliyet Sınıfları Haritası 60
Harita 10. Manavgat Şehri Toprak Sınıfları Haritası.....61
Harita 11. Manavgat Şehri Arazi Kabiliyet Sınıfları Haritası 62
Harita 12. Alanya Şehrinin Nüfus Dağılış Haritası 80
Harita 13. Alanya Şehrinin Nüfus Yoğunluk Haritası 83
Harita 14. Selçuklu Dönemi ve Öncesinde Alanya'nın Yerleşim Sahasında Yer Alan Tarihi Yapılar 103
Harita 15. Selçuklu Döneminde Alanya'da Köşk ve Köprüler 106
Harita 16. Piri Reis Tarafından Çizilen Alaiye Haritası 109
Harita 17. Alanya Şehrinin 1962 Yılı Yerleşim Sahası 115
Harita 18. Alanya Şehrinin 1975 Yılı Yerleşim Sahası 118
Harita 19. Alanya Şehrinin 1989 Yılı Yerleşim Sahası 120
Harita 20. Alanya Şehrinin 2012 Yılı Yerleşim Sahası 122
Harita 21. Alanya Şehrinin Yatay Gelişim Haritası.....125
Harita 22. Alanya Şehrinin Dikey Gelişim Haritası 134
Harita 23. Alanya Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası.....136
Harita 24. Alanya Merkezi İş Sahası Haritası 152
Harita 25. Stad Caddesi ve Çevresinde Yer Alan İşyerleri ve Pazar Alanları 160
Harita 26. Alanya Merkezi İş Sahası Rayiç Bedel Haritası (2018) 162
Harita 27. Alanya Şehrinde Dini Tesislerin Dağılışı Haritası 178
Harita 28. Şehir İçi Ulaşımda Cuma Pazarı Durağının Konumu ve Bağlantılı Olduğu Duraklar.....200

Harita 29. Alanya Sanayi Sitesi Fonksiyonel Arazi Kullanımı 213
Harita 30. Alaeddin Keykubat Üniversitesine 2017-2018 Yılında Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları 223
Harita 31. Manavgat Şehrinin Nüfus Dağılış Haritası 238
Harita 32. Manavgat Şehrinin Nüfus Yoğunluk Haritası.....241
Harita 33. Manavgat ve Side'de Yerleşim Sahalarının Kuruluş Yeri Seçimi 255
Harita 34. Piri Reis'in Kitab'ül Bahriye Kitabında Manavgat ve Çevresi.....260
Harita 35. Manavgat Şehrinin Güney Doğusunda Eski Göl Sahası ve Drenaj Sistemi 261
Harita 36. Manavgat Şehrinin 1953 Yılı Yerleşim Sahası 266
Harita 37. Manavgat Şehrinin 1963 Yılı Yerleşim Sahası 271
Harita 38. Manavgat Şehrinin 1983 Yılı Yerleşim Sahası 271
Harita 39. Manavgat Şehrinin 1995 Yılı Yerleşim Sahası 273
Harita 40. Manavgat Şehrinin 2012 Yılı Yerleşim Sahası 277
Harita 41. Manavgat Şehrinin Yatay Gelişim Haritası (2018) 280
Harita 42. Manavgat Şehrinin Dikey Gelişim Haritası (2018).....288
Harita 43. Manavgat Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası (2018) 290
Harita 44. Manavgat Merkezi İş Sahası Haritası (2018).....302
Harita 45. Tarihi Yarımada'da Yer Alan İşyerlerinin Fonksiyonel Kullanım Durumu 308
Harita 46. Manavgat Merkezi İş Sahası Rayiç Bedel Haritası (2018) 310
Harita 47. Manavgat Sanayi Sitesinde Yer Alan İş Yerlerinin Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2018).....343
Harita 48. Manavgat Meslek Yüksek Okuluna 2018-2019 Yılında Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları 349

GİRİŞ

Beşeriyetin en görkemli eserlerinden biri olarak dikkati çeken şehirler, sahip oldukları sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonlar sayesinde, yakın ve uzak çevrelerinde yer alan yerleşmelere önemli hizmetler sunarlar (Doğanay, 2014, s. 541). Şehirler, bu nedenle kırsal yerleşmelerdeki nüfusu kendilerine çeken önemli birer cazibe merkezleri olarak ön plana çıkarlar. Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı çok sayıda ülkede, nüfusun şehirlerde toplanma eğilimi göstermesi ve bu nedenle meydana gelen hızlı şehirleşme süreci; altyapı, trafik, çevre kirliliği ve yeşil alan yetersizliği gibi birçok problemi beraberinde getirmektedir. Bu durum, şehirleri ve şehirsel sorunları konu alan bilimsel çalışmaların artış göstermesine neden olmuştur. Ancak her disiplinin şehir ile ilgili tanımlamaları birbirinden farklı olmuştur. Nitekim gelişmişlik düzeyleri birbirlerinden farklı olan ülkelerde, şehirler nüfus, şekil, fonksiyon ve idari yapı gibi özellikler bakımından farklılık göstermekte, şehirlere özgü bazı nitelikler kırsal alanlarda da yaygınlaşmakta ve şehir sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği kesin olarak belirlenememektedir. Bu durum, her disiplinin üzerinde uzlaşacağı bir şehir tanımı yapmayı zorlaştırmıştır (Doğanay, 2014; Uğur ve Aliağaoğlu, 2018).

Şehir yerleşmeleri, çeşitli kriterlere bağlı olarak belirlenmektedir. Bunlardan sosyal kriter; şehirlerde geniş ailelerin yerini çekirdek aile yapısına bırakmasıdır. Ekonomik kriter; tarım alanlarının daralması ve tarımda çalışan nüfusun azalmasına karşılık, sanayi ve hizmet sektörünün daha fazla gelişmesidir. Bir başka kriter ise, kültürel aktivitelerin ve okuryazarlık oranının artmasını teşvik eden her türlü faaliyetin şehirlerde toplanmış olmasıdır. Demografik kriter; şehirlerin dikkate değer nüfusa ve nüfus yoğunluğuna sahip olduklarını anlatmaktadır. Son olarak, belirli idari sınırlar dikkate alınarak da şehir yerleşmeleri tespit edilebilmektedir (Emekli, 2005, s. 7).

Şehir yerleşmelerinin belirlenebilmesi bakımından en çok tercih edilen kriterlerden birini yerleşme nüfusları oluşturmaktadır. Bu kritere göre yerleşmeler, şehirler için alt sınır olarak belirlenen nüfus değerine ulaştıklarında, şehirlere özgü bazı niteliklere sahip olabilecekleri varsayımına dayanmaktadır (Avcı, 2004, s. 18). Ülkemizde, 1924 yılında yürürlüğe giren 442 Sayılı Köy Kanunu, şehirlerin tespitinde belirli nüfus değerlerini esas alan ilk düzenleme olarak kabul edilebilir. Bu düzenleme "*nüfusu 2.000'den az*

olan yerleşmeleri köy, 2.000-20.000 arasında kalan yerleşmeleri kasaba ve 20.000'den fazla yerleşmeleri ise şehir olarak kabul etmektedir." (Doğanay, 2014; Keleş, 2015; Göney, 2017; Uğur ve Aliağaoğlu, 2018).

Ülkemizde, şehir yerleşmelerinin belirlenebilmesi için belirli nüfus değerlerini esas alan bilim insanlarımız da vardır. Darkot, Selen ve Louis, bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilebilmesi için en az 3.000 nüfusa sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018). Tunçdilek ve Tümertekin 1959 yılında yapmış oldukları bir çalışmada 5.000 nüfus kriterini esas almışlardır (Tunçdilek ve Tümertekin, 1959). 1960-1970'li yıllarda, şehir yerleşmelerini sınıflandıran bazı araştırmacılar, yerleşmelerin şehir olarak kabul edilebilmesi için nüfusun 10.000'den fazla olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Keleş, 1961; Tümertekin, 1973; Emiroğlu, 1975). Özçağlar (2014), şehirlerin oldukça dinamik olduklarını ve bu nedenle şehirlere yönelik belirlenen alt nüfus değerinin zamana bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir. Böylece, 1970-2000 döneminde şehir sınırına esas olan nüfus miktarını 20.000'e, hatta 30.000'e çıkarmıştır. Özçağlar, ayrıca ülkemiz genelinde son dönemlerde yapılan coğrafi araştırmalarda incelenen 30.000-50.000 nüfuslu yerleşmelerin şehirleşmeye başlamış olduklarına dikkat çekmiştir (Özçağlar, 2014, s. 96).

İdari sınırlar, şehir-kır ayrımına yönelik olarak Dünya genelinde en çok kullanılan kriterdir (Çezik, 1982, s.4). Ülkemizde bu ölçüt, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE/TUİK), tarafından yapılmış olan 1927 yılından günümüze kadarki bütün sayımlarda kullanılmıştır. Nüfus sayım yıllıkları incelendiğinde, il ve ilçe merkezlerinin şehir, bucak ve köylerin ise kırsal olarak kabul edildiği dikkati çekmektedir (Doğanay, 2014; Keleş, 2015; Göney, 2017; Uğur ve Aliağaoğlu, 2018). Şüphesiz bu durum, nüfusları oldukça az olan ve şehirsel fonksiyonları tam olarak yansıtamayan il veya ilçe merkezlerinin şehir olarak kabul edilmesi gibi bir yanlışı beraberinde getirmektedir. Ancak bu kriter, veri toplamada kolaylık sağlaması bakımından da önem arz etmektedir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018).

Şehir yerleşmelerinin belirlenmesinde kullanılan bir diğer kriter ise, fonksiyon kriteridir. Burada, her şeyden önce şehirlerde tarım dışı faaliyetlerin yoğun olduğu ve

tarımda çalışan nüfusun diğer sektörlerde çalışanlara oranla çok daha düşük olduğu vurgulanmaktadır. Ancak, şehirleri fonksiyonel özelliklere göre sınıflandıran araştırmacılar arasında tarım, sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların, toplam çalışan nüfus içerisindeki oranlarının ne kadar olması gerektiği konusunda henüz bir fikir birliği sağlanmamıştır (Tümertekin, 1965; Tümertekin, 1973; Doğanay, 2014). Bu duruma rağmen, herhangi bir yerleşmede çalışma çağındaki nüfusun (12-64) en azından % 50'si tarım dışı sektörlerde çalışıyorsa bu yerleşmeleri şehir olarak kabul etmek gerekir. Nitekim ülkemizde nüfusu 10.000'den fazla olan şehirler incelendiğinde, bu şehirlerde tarım sektöründe çalışan işgücünün toplam çalışan nüfusa oranlarının genellikle % 10'u geçmediği görülür. Bu değer, özellikle 100.000'den fazla nüfusa sahip şehirlerde çok daha düşüktür (Doğanay vd, 2013, s. 182). Şehirlerle ilgili ileri sürülen birbirinden farklı kriterlerden hareketle, şehirlerin belirli bir büyüklüğe sahip, nispeten yoğun nüfuslu, tarım dışı faaliyetlerle ön plana çıkan toplu bir yerleşme şekli olduğu anlaşılmaktadır (Göney, 2017, s. 14).

Şehirleşme, dar anlamda, şehir sayısının veya şehirlerde yaşayan nüfusun artması demektir (Yücel, 1960; Tümertekin, 1973; Doğanay vd. 2013; Doğanay, 2014; Keleş, 2015; Göney, 2017; Uğur ve Aliağaoğlu, 2018). Dünya genelinde ve ülkemizde, nüfusun önemli bir bölümü şehirlerde yaşamaktadır. Nitekim Habitat[1] konferanslarında, dünya şehirli nüfus oranı 1976 yılında % 37,9 iken 1996 yılında % 45,1 ve 2016 yılında ise % 54,5 olarak belirlenmiştir. Türkiye'de ise 1950'li yıllara kadar şehirlerde yaşayan nüfusta önemli bir değişim olmamış, ancak daha sonraki süreçte kırsal alanlardan şehirlere gerçekleşen göçler neticesinde şehirli nüfus oranı hızla artmıştır. Nitekim, nüfus kriteri (10.000) dikkate alınarak veya il ve ilçe merkezleri şehir kabul edilerek yapılan sınıflandırmalarda, Türkiye'de şehirli nüfus oranının ilk kez 1980-1985 devresinde % 50'yi geçtiği görülmektedir (Keleş, 2015, s. 65). 2012[2] yılına gelindiğinde ülkemizin şehirli nüfus oranı % 74,6'a ulaşmıştır.

[1] HABİTAT, yerleşim sahalarını insanlar için daha sürdürülebilir hale getirebilmek ve artan nüfusun ihtiyacı olan konutları sağlayabilmek amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından 20 yılda bir düzenlenen konferanstır. İlk konferans 1976 yılında Kanada'da (Vancouver), ikincisi 1996 yılında Türkiye'de (İstanbul), üçüncüsü ise 2016 yılında Ekvador'da (Kito) düzenlenmiştir (https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746).

[2] Şehirli nüfus oranı olarak 2012 yılı verisinin verilmesi, 2012 yılından sonra yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasasına göre 30 büyükşehir sınırının il mülki sınır olarak olarak belirlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Başka bir değişle il ve ilçe merkezlerinin şehir olarak kabul edildiği son sayım yılı 2012'dir.

Şehir yerleşmelerinde, nüfus artışları birbirinden farklı dinamiklere bağlı olarak meydana gelmektedir. Nitekim Işık (2005), bir çalışmasında ülkemizde meydana gelen şehirleşme süreçleri ile ilgili üç model ortaya koymuştur. Bunlardan birincisi, 1950'li yıllardan itibaren sanayileşmeye bağlı olarak meydana gelen şehirleşmedir. İkincisi, 1980'li yılların başından itibaren turizm sektörüne bağlı olarak meydana gelen şehirleşme ve üçüncüsü ise 1980'li yılların ortalarından itibaren terör olayları nedeniyle Doğu ve Güneydoğu illerinin kırsal kesimlerinden şehirlere yönelik gerçekleşen göçler sonrasında meydana gelen şehirleşmedir (Işık, 2005: 67).

Turizm sektörüyle ilişkili olarak meydana gelen şehirleşme süreçleri incelendiğinde, şehirler ile turizm arasında çok yönlü bir ilişkinin olduğu dikkati çeker. Her şeyden önce turizm, şehirsel fonksiyonlardan birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte turizm, bir yandan şehir içi arazi kullanımını etkilerken, bir yandan da şehir ve yakın çevresi arasındaki ilişkileri güçlendirmektedir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018: 176). Türkiye'de turizm sektörü, 1980'li yılların başından itibaren özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında gerçekleştirilen yatırım ve teşvikler sayesinde önemli bir gelişme göstermiştir. Bu durum, kıyı alanlarında turizme dayalı bir şehirleşme sürecini beraberinde getirmiştir. Turizmin, kıyı kesiminde yer alan şehirler üzerinde yaratmış olduğu dikkate değer değişimler, özellikle 1990'lı yıllardan sonra bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuştur. (Kocakuşak, 1993; Dökmeci ve Terzi, 2003; Timur, 2004; Akış, 2007; Bozyer, 2008; Akış, 2011; Pekpak, 2012; Kapluhan, 2014; Sabancı, 2016; Işık ve Zoğal, 2017; Doğan, 2018; Kapan, 2018; Kapan ve Timor, 2018).

Yukarıda çizilen çerçeveden coğrafyacılar tarafından şehir ve şehirleşme konusunda bir taraftan teorik olmak üzere literatür, bir taraftan da alan çalışmasına dayalı çok sayıda bildiri, makale, yüksek lisans ve doktora tezi düzeyinde çalışma yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu çalışmalarda genellikle bir şehrin fonksiyonları ve arazi kullanım durumunun ele alındığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar arasında nüfus büyüklüğü bakımından birbirine benzeyen, hemen hemen aynı coğrafi şartlara sahip şehirlerin şehirleşme süreçlerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmanın yok denecek kadar az olduğu

dikkati çekmektedir. Bu noktadan hareketle bu tez çalışmasının problem durumu "Akdeniz kıyısında yer alan ilk bakışta birer turizm merkezleri olarak görünen Alanya ve Manavgat'ın şehirsel gelişim süreçlerinin şehir coğrafyası bakımından" incelenmesidir.

TEZİN AMACI, ARAŞTIRMA SORULARI VE İZLENEN YÖNTEMİ

Tezin Amacı

Bu tezin temel **amacı**; coğrafi konumları birbirine benzeyen ve nüfusları birbirine yakın olan Alanya ve Manavgat şehirlerini, şehir coğrafyası çalışmalarının temel ilke ve prensiplerine bağlı kalarak inceleyerek karşılaştırmaktadır. Alanya ve Manavgat şehirlerinin kuruluş ve gelişim süreçlerinin nasıl olduğu, şehir içi arazi kullanımı bakımından mekânın ne şekilde organize edildiği, şehirlerin mekânsal kalıplarında değişimlerin olup olmadığı ve bu değişimleri etkileyen coğrafi faktörlerin neler olduğunun araştırılması tezin amaçları arasındadır. Her iki şehirde yaşanan şehirleşme olayının boyut ve niteliğini ve şehirleşmeyi etkileyen temel unsurları araştırarak söz konusu iki şehirden hangisinin daha hızlı bir şehirleşme süreci yaşadığını belirlemek ve bunun temel sebeplerini tespit etmek çalışmanın amaçlarındandır. Şehir coğrafyası bakımından Alanya ve Manavgat şehirleriyle ilgili herhangi bir kapsamlı çalışmanın henüz yapılmamış olması bu tez konusunun ve alanının belirlenmesinde temel etkenlerden biri olmuş ve bu konudaki boşluğun uygulamalı şehir coğrafyası çalışmalarıyla doldurulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Araştırma Soruları

Bu tez çalışmasında "*Coğrafi özellikleri birbirine benzeyen iki şehirde, benzer bir şehirsel gelişim söz konusu olabilir mi?*" sorusu, çalışmanın temel araştırma sorusudur. Bu sorudan hareketle, benzer coğrafi konumda bulunan ve nüfusları birbirine yakın olan Alanya ve Manavgat şehirlerinin mekânsal gelişimlerinin, arazi kullanım durumlarının, şehir fonksiyonlarının ve merkezi yer özelliklerinin coğrafi faktörler ile ilişkilerini uygulamalı ve karşılaştırmalı olarak ortaya koymak amaçlanmıştır. Tezin temel araştırma sorusuna ve amacına uygun olarak alt araştırma soruları belirlenmiştir. Bu araştırma soruları;

S.1. Alanya ve Manavgat'ın şehir sınırlarının belirlenmesinde topoğrafik faktörler etkili olmuş mudur?

S.2. Alanya ve Manavgat şehirlerinin kuruluş yeri seçimleri ve yatay gelişimlerinde coğrafi faktörler etkili olmuş mudur?

S.2.1. Jeolojik faktörler etkili olmuş mudur?

S.2.2. Jeomorfolojik faktörler etkili olmuş mudur?

S.2.3. İklim şartları etkili olmuş mudur?

S.2.4. Hidrografik faktörler etkili olmuş mudur?

S.2.5. Toprak özellikleri etkili olmuş mudur?

S.2.6. Ulaşım özellikleri etkili olmuş mudur?

S.3. Alanya ve Manavgat'ın idari yapısında meydana gelen değişimler her iki şehirde nüfusun gelişimini etkilemiş midir?

S.4. Alanya ve Manavgat şehirlerinde turizm sektörünün gelişimi ile nüfusun gelişimi ve özellikleri arasında ilişki var mıdır?

S.5. Alanya ve Manavgat şehirlerinde nüfusun dağılışı ile topoğrafik yapı arasında ilişki var mıdır?

S.6. Turizm sektöründe yaşanan gelişmeler ile her iki şehrin yatay gelişimi arasında bir ilişki var mıdır?

S.7. Her iki şehirde topoğrafik faktörler dikey gelişimi etkilemiş midir?

S.8. Alanya ve Manavgat'ta turizm sektörüne yönelik hizmet veren tesisler (konaklama tesisleri, gece kulüpleri, döviz büroları vb. gibi), bu şehirlerin geneline dengeli bir şekilde dağılmış mıdır?

S.9. Her iki şehirde park ve bahçe alanları (yeşil alanlar) şehir nüfuslarıyla birlikte düşünüldüğünde yeterli düzeyde midir?

S.10. Her iki şehirde merkezi iş sahalarının şehir yüzölçümlerine oranları benzerlik göstermekte midir?

S.11. Her iki şehrin merkezi iş sahalarında arazi değerleri (rayiç bedel) benzerlik göstermekte midir?

S.12. Alanya ve Manavgat'ın şehir morfolojilerinin gelişiminde topoğrafik faktörler etkili olmuş mudur?

S.13. Her iki şehirde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları Türkiye ortalamasından yüksek midir?

S.14. Alanya ve Manavgat'ın şehir fonksiyonlarındaki benzerlikler nelerdir?

S.15. Alanya ve Manavgat'ın şehir fonksiyonlarındaki farklılıklar nelerdir?

S.16. Alanya ve Manavgat'ta şehir fonksiyonlarının çeşitliliği bu şehirlerin merkezi yer özelliklerini kuvvetlendirmekte midir?

S.17. Her iki şehirde devlet hastanelerinin tercih edilmesinde bu hastanelere yakınlık dikkate alınmakta mıdır?

Tezin Yöntemi

Bu tez çalışmasının verileri; literatür taramasına, çeşitli kurum ve kuruluşlardan temin edilen istatistiki bilgilere ve arazi çalışmalarından elde edilen gözlemlere dayanmaktadır. Araştırmanın başlangıç safhasını literatür taraması oluşturmuştur. Literatür taraması iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birincisi çalışma konusuyla ilgili, diğeri ise çalışma alanıyla ilgilidir. Çalışma konusu kapsamında şehir, şehir coğrafyası, şehircilik, şehir içi arazi kullanılışı, şehirlerin gelişimi, şehirleşme hareketleri gibi konulara dikkat çekilmiş ve bu konularda yapılmış çalışmalara odaklanılmıştır. Şehir çalışmalarının multisipliner bir alan olması nedeniyle literatür taraması sadece coğrafya ile sınırlı kalmamış; şehir planlamacıları, sosyologlar, iktisatçılar vb. gibi bilim insanlarının yapmış oldukları çalışmalar da incelenmiştir.

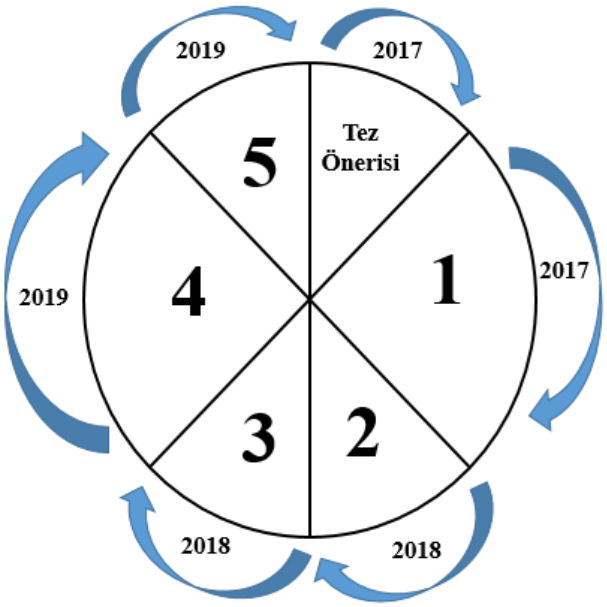
Literatür 'ün ikinci kısmını çalışma alanıyla ilgili yapılan çalışmalar oluşturmuştur. Alanya ve Manavgat şehirlerinin coğrafi yapısını, tarihini, doğal güzelliklerini, nüfus ve yerleşme özelliklerini kısacası tüm beşeri ve fiziki unsurlarını ele alan çalışmalar taranmıştır. Alanya ve Manavgat şehirleriyle ilgili yapılan tüm çalışmalar tarandıktan sonra çalışma alanıyla ilgili eksikliklerin ne şekilde doldurulacağı belirli bir plan ve program dâhilinde ortaya konulmuştur. Gerek çalışma alanı gerekse çalışma konusu ile ilgili her şeyden önce YÖK'ün ulusal tez merkezi veri tabanında yer alan çalışmalar taranmıştır. Tez taramasının yanı sıra makale düzeyindeki çalışmaların yer aldığı dergiler, yıllıklar, stratejik planlar, raporlar, hali hazır haritalar, kitaplar incelenmiştir.

Çalışma alanı ve konusuyla ilgili yapılmış çalışmalar detaylı bir şekilde tarandıktan sonra çeşitli kurum ve kuruluşlardan veriler elde edilmiştir. Bu kurumların başında Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Alanya ve Manavgat Belediyeleri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Tarım İlçe Müdürlükleri, Kültür ve Turizm İl/İlçe Müdürlükleri, Harita Genel Müdürlüğü gibi kurumlar gelmektedir. Verilerin temini bakımından ilgili kurumlara veri talep dilekçeleri yollanmış, elde edilen veriler de belirli bir düzen içerisinde tasnif edilmiştir. Bu veriler, literatür taramasıyla elde edilen verilerle karşılaştırılmıştır. İstatistiksel veriler, tablo ve grafiklerle daha somut hale getirilmiş, metin halindeki veriler yorumlanmış ve çeşitli kurumların çizdiği altlık haritalar yeniden işlenip düzenlenmiştir.

Araştırma sahası ve konusuyla ilgili yapılan literatür çalışması ve çeşitli kurumlardan elde edilen verilerden sonra Alanya ve Manavgat şehirlerine yönelik arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışması kapsamında gerek literatür taramasıyla gerekse çeşitli kurumlardan elde edilen bilgiler yerli yerinde gözlemlenmiş ve incelenmiştir. Arazi çalışmaları, ön bulguların doğruluğunun tespit edilmesi, arazi çalışmalarına bağlı olarak oluşturulması planlanan haritaların çizilmesi ve birtakım verilerin elde edilmesi bakımından oldukça önemli olmuştur. Araştırma sahasıyla ilgili bilgilerin daha somut olabilmesi için fotoğraf ve video çekimleri yapılmıştır.

Arazi çalışmaları kapsamında Alanya ve Manavgat şehirlerinin tarihi gelişim haritaları, arazi kullanım haritaları, iş ve ticaret merkezlerinin dağılımlarına yönelik haritalar hazırlanmıştır. Şehirlerdeki fonksiyon alanları tespit edilerek şehir içi arazi kullanım haritaları hazırlanmıştır. Şehir içi arazi kullanım haritası, mekânsal gelişim haritası ve merkezi iş alanı haritalarına yönelik tüm hesaplamalarda (uzunluk, alan vb.) ArcMap 10.1 ve Map İnfo 10.0 gibi yazılımlar kullanılmıştır. Tezin son bölümünde, gerek literatür taramasıyla gerekse arazi çalışmalarıyla elde edilen veriler ve çizilen haritalar son şeklini almış ve bu bölümde sentezlenmiştir. Arazi çalışmalarında yapılan mülakatlar, röportajlar ve gözlemler detaylı bir şekilde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Oluşturulan grafik ve tablolardan hareketle dikkate değer değişmelerin olduğu dönemler belirlenip bunlarla ilgili derinlemesine analizler yapılmıştır. Grafik ve tablosal veriler tekrar gözden geçirilmiştir.

Çalışma Takvimi:

Tez Önerisi: Tez konusunun belirlenmesi, tez planının oluşturulması ve literatür taramasının yapılması

1.Tez İzleme: Çeşitli kurumlardan verilerin talep edilmesi, literatür taramasına devam edilmesi

2.Tez İzleme: Veri talebi ve literatür taramasına devam edilmesi, bazı haritaların çizilmeye başlanması

3. Tez İzleme: Alanya şehrine yönelik arazi çalışmasının gerçekleştirilmesi, veri taleplerine devam edilmesi, haritaların çizilmesi

4. Tez İzleme: Manavgat şehrine yönelik arazi çalışmasının gerçekleştirilmesi, veri taleplerine devam edilmesi, haritaların çizilmesi

5.Tez İzleme: Her iki şehir için elde edilen bulguların karşılaştırılması, tezin tartışma, sonuç ve öneriler kısmının hazırlanması ve teze son şeklinin verilmesi

1.Tez İzleme:

- Tezin başlangıç safhasını oluşturan ilk 6 aylık dönemde tez organize edilmiş, tezin bölümleri ve her bölüm için yapılması gerekenler planlanmış ve tezle ilgili araştırma soruları hazırlanmıştır.
- Gerek çalışma alanı gerekse çalışma konusuyla ilgili detaylı literatür taraması yapılmıştır.
- Alanya ve Manavgat şehirlerinin kuruluş ve gelişimlerinde etkili olan fiziki coğrafya özelliklerini ortaya koyabilmek için çeşitli kurum ve kuruluşlardan veriler talep edilmiştir.

1. Alanya ve Manavgat Belediyelerinden 1/1.000 ölçekli imar planı haritaları ve mahalle sınırları haritaları,
2. Harita Genel Müdürlüğünden çalışma alanı ile ilgili 1/25.000 ölçekli paftalar,
3. Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünden Alanya ve Manavgat İstasyonunun iklim verileri talep edilmiştir.

- Elde edilen verilerle tezin temel haritaları olarak Topoğrafya, Jeoloji ve Toprak Haritaları çizilmiştir.

2. Tez İzleme:

- Literatür taramasına devam edilmiştir.
- Bu altı ayda, Alanya ve Manavgat şehirlerinin nüfus coğrafyası özellikleri araştırılmıştır. Ayrıca yerleşme coğrafyası bakımından her iki şehrin yatay ve dikey gelişimleri de ortaya konulmuştur.
- Türkiye İstatistik Kurumundan Alanya ve Manavgat'ın mahalle nüfusları, cinsiyet verileri, nüfusun eğitim durumu verileri, nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı verileri, şehir ve kır nüfusunun değişimi, nüfus artış miktar ve oranları, nüfusun yaş yapısı temin edilmiştir.
- Alanya ve Manavgat'ın nüfus özellikleri için nüfus dağılış haritası, nüfus yoğunluk haritası ve nüfus grafikleri çizilmiştir.
- Alanya ve Manavgat şehir nüfuslarının cinsiyet ve yaş yapısı, eğitim ve kültürel durumu ve ekonomik nitelikleri gibi demografik özellikleri araştırılmıştır.
- Alanya ve Manavgat'ın mekânsal gelişimini ortaya koyabilmek için tarihi kaynaklar, vesikalar taranmış, arazi çalışmalarıyla ve belediyelerden alınan imar izah raporlarıyla şehirlerin gelişim yönleri tespit edilmiştir.
- Her iki şehrin yatay ve dikey gelişim haritaları hazırlanmıştır.

3. Tez İzleme:

- Literatür taramasına devam edilmiştir.
- Bu altı aylık dönemde her iki şehri aynı anda ele almak yerine sadece Alanya şehrine odaklanma yoluna gidilmiştir. Manavgat şehri dördüncü altı ayda ele alınmıştır. Bunun başlıca sebepleri her iki şehrin arazi kullanım durumlarını ve fonksiyonel özelliklerini altı aya sığdırmanın güç olması, Alanya'ya arazi çalışmasının gerçekleştirilmesi ve çalışmaların Alanya şehri özelinde daha düzenli yapılmak istenmesidir. Ayrıca her iki şehre ait verilerin bu altı aylık zaman diliminde birlikte yazılması ve yorumlanması, iki şehre ait verilerde bir karışıklık doğurabileceği ihtimali de göz önünde bulundurulmuştur.
- Bu altı aylık dönemde, Alanya şehrinin arazi kullanımı ve fonksiyonel özellikleri ortaya konulmuştur. Şehrin fonksiyonları ve fonksiyonel arazi kullanımı ile ilgili bilgiler için şehir içi arazi kullanım haritası oluşturulmuştur.

- Şehir içi arazi kullanım haritası çizildikten sonra Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılarak her bir arazi sınıfının şehirde kapladıkları alanlar hesaplanmıştır.
- Alanya'da belli başlı fonksiyonlara yönelik hizmet veren kurumlar şehir sınırları dikkate alınarak hesaplanmıştır. Başka bir değişle şehir sınırları dışında yer alan herhangi bir kurum veya kuruluşa değinilmemiştir.
- Şehir içi arazi kullanım haritası belirlendikten sonra ticarethanelerin yoğun olduğu alanlara dikkat çekilmiş, bu alanlar arazi çalışmalarıyla etraflıca gözlemlenmiş ve böylece Alanya merkezi iş sahasının sınırları ve fonksiyonel kullanım alanları ortaya konulmuştur. Merkezi iş sahası için başlıca hesaplamalar yine Map İnfo 10.0 yazılımıyla yapılmıştır.
- Şehrin fonksiyonel özelliklerini ortaya koyabilmek için bazı kurum ve kuruluşlardan çeşitli veriler temin edilmiştir.

1. Alanya Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğünden şehirdeki çocuk parkları ve yeşil alanlarla ilgili veriler,
2. Alanya Kaymakamlığından şehirdeki belli başlı resmi kurumlar ve bu kurumlarda istihdam edilen personellerin sayıları,
3. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden şehirdeki okullar, bu okulların yer aldığı mahalleler, okullardaki öğretmen ve öğrenci sayıları,
4. Alanya Halk Eğitim Merkezinden, bu kurum tarafından şehirde açılmış olan kurslar ve bu kurslarda eğitim gören kursiyer sayıları,
5. Alanya Devlet Hastanesi Bilgi İşlem Biriminden bu hastaneden istihdam edilen personellere yönelik veriler,
6. Alanya Ticaret ve Sanayi Odası'ndan şehirdeki belediye belgeli ve bakanlık belgeli konaklama tesislerinin listesi,
7. Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden gümrük kapılarından giriş-çıkış yapan ziyaretçilerin listesi ve şehirdeki belli başlı müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin listesi temin edilmiştir.

- Şehrin etki sahasını ve merkezi yer bakımından önemini ortaya koyabilmek için çeşitli kurum ve kuruluşlardan veriler talep edilmiştir.

1. Şehrin idari fonksiyon bakımından etki sahasını ortaya koyabilmek için sayım yıllıklarından Alanya'daki köylerin sayıları ve Alanya'nın yönetim sahasındaki değişimler,
2. Eğitim fonksiyonunun etki sahasını ortaya koyabilmek için Alaeddin Keykubat Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılışlarına yönelik bilgiler,
3. Sağlık fonksiyonunun etki sahasını ortaya koyabilmek için Alanya Devlet Hastanesine son altı ayda (Ocak-Haziran, 2018) kayıt yaptıran hastaların adres bilgileri temin edilmiştir.

4. Tez İzleme:

- Literatür taramasına devam edilmiştir.
- Bu altı aylık dönemde Manavgat şehrinin arazi kullanımı ve fonksiyonel özellikleri ortaya konulmuştur. Şehrin fonksiyonları ve fonksiyonel arazi kullanımı ile ilgili bilgiler için şehir içi arazi kullanım haritası oluşturulmuştur.
- Şehir içi arazi kullanım haritası çizildikten sonra Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılarak her bir arazi sınıfının şehirde kapladıkları alanlar hesaplanmıştır.
- Manavgat'ta belli başlı fonksiyonlara yönelik hizmet veren kurumlar şehir sınırları dikkate alınarak hesaplanmıştır. Başka bir değişle şehir sınırları dışında yer alan herhangi bir kurum veya kuruluşa değinilmemiştir.
- Şehir içi arazi kullanım haritası belirlendikten sonra ticarethanelerin yoğun olduğu alanlara dikkat çekilmiş, bu alanlar arazi çalışmalarıyla etraflıca gözlemlenmiş ve böylece Manavgat merkezi iş sahasının sınırları ve fonksiyonel kullanım alanları ortaya konulmuştur. Merkezi iş sahası için başlıca hesaplamalar yine Map İnfo 10.0 yazılımıyla yapılmıştır.
- Şehrin fonksiyonel özelliklerini ortaya koyabilmek için çeşitli kurum ve kuruluşlardan veriler temin edilmiştir.

Manavgat Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğünden şehirdeki çocuk parkları ve yeşil alanlarla ilgili veriler,

1. Manavgat Kaymakamlığından şehirdeki belli başlı resmi kurumlar ve bu kurumlarda istihdam edilen personellerin sayıları,

2. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden şehirdeki okullar, bu okulların yer aldığı mahalleler, okullardaki öğretmen ve öğrenci sayıları,

3. Manavgat Halk Eğitim Merkezinden, bu kurum tarafından şehirde açılmış olan kurslar ve bu kurslarda eğitim gören kursiyer sayıları,

4. Manavgat Devlet Hastanesi Bilgi İşlem Biriminden bu hastaneden istihdam edilen personellere yönelik veriler,

5. Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası'ndan şehirdeki belediye belgeli ve bakanlık belgeli konaklama tesislerinin listesi,

6. Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden gümrük kapılarından giriş-çıkış yapan ziyaretçilerin listesi ve şehirdeki belli başlı müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin listesi temin edilmiştir.

- Şehrin etki sahasını ve merkezi yer bakımından önemini ortaya koyabilmek için şehirdeki kurum ve kuruluşlardan çeşitli veriler talep edilmiştir.

1. Şehrin idari fonksiyon bakımından etki sahasını ortaya koyabilmek için sayım yıllıklarından Manavgat'taki köylerin sayıların ve Alanya'nın yönetim sahasındaki değişimler,

2. Eğitim fonksiyonunun etki sahasını ortaya koyabilmek için Akdeniz Üniversitesi Manavgat Meslek Yüksekokulu Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılışlarına yönelik bilgiler,

3. Sağlık fonksiyonunun etki sahasını ortaya koyabilmek için Manavgat Devlet Hastanesine son altı ayda (Mayıs-Ekim, 2018) kayıt yaptıran hastaların adres bilgileri temin edilmiştir.

5. Tez İzleme:

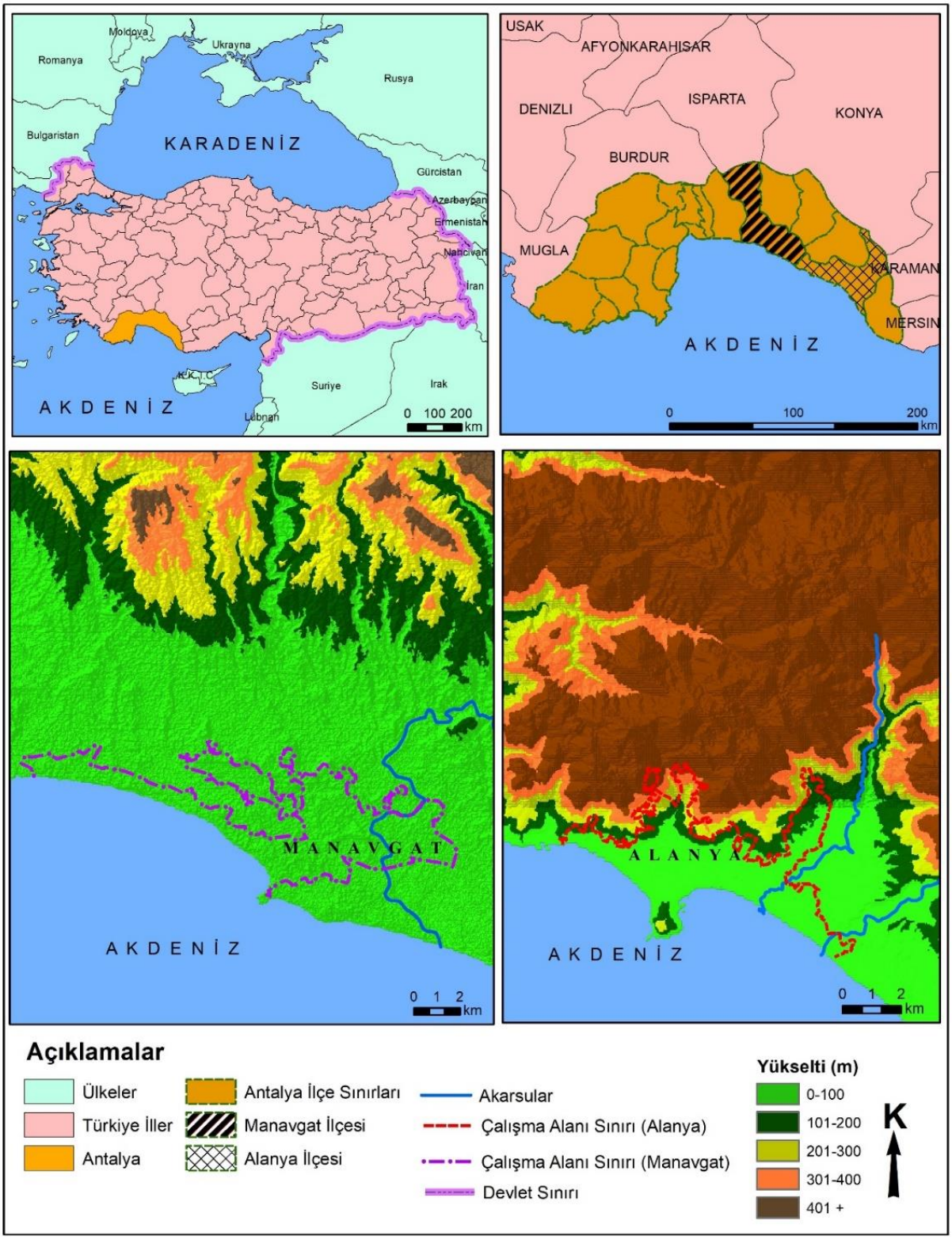
- Literatür taramasına devam edilmiştir.
- Alanya ve Manavgat şehirlerinin kuruluş ve gelişmelerinde etkili olan coğrafi faktörler, her iki şehrin nüfus gelişimleri ve özellikleri, yatay ve dikey gelişimleri, şehir içi arazi kullanım durumları ve fonksiyonel özellikleri karşılaştırılmıştır.
- Her iki şehirde, uygulamalı şehir coğrafyası bakımından dikkati çeken benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuş ve bunların sebepleri üzerinde durulmuştur.

- Çalışma alanı ve konusuyla ilgili yayımlanmış olan en güncel çalışmalar son olarak gözden geçirilmiştir.
- Her iki şehre yönelik bulgulardan hareketle araştırma soruları cevaplandırılmıştır.
- Tartışma, sonuç ve öneriler kısmında, coğrafyacıların şehir ve şehirleşme ile ilgili yazmış oldukları eserler değerlendirilmiş ve bu doktora tezinin literatürdeki yerine değinilmiştir. Daha sonra, tezin genel bir değerlendirmesi yapılmış, her iki şehirde dikkati çeken bazı sorunlar üzerinde durulmuş ve bu sorunlara yönelik olarak çözüm önerileri getirilmiştir.

ÇALIŞMA ALANININ YERİ, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Alanya ve Manavgat, Akdeniz Bölgesinin Antalya Bölümünde yer alan Antalya ilinin iki önemli şehridir. Bu şehirler, Alanya ve Manavgat ilçelerinin idari merkezini oluşturmaktadırlar. Alanya ilçesi, Antalya ve Manavgat'ın doğusunda yer almakta olup, ilçe merkezinin Antalya il merkezine uzaklığı yaklaşık 135 km, Manavgat ilçe merkezine olan uzaklığı ise yaklaşık 60 km'dir. Alanya, batıda Antalya'nın Manavgat ilçesi ile kuzeyde Gündoğmuş ve doğuda Gazipaşa ilçeleriyle, kuzeydoğuda Konya'nın Hadim ve Taşkent ilçeleriyle güneyde ise Akdeniz ile çevrilidir (Harita 1). Manavgat ilçesi ise batıda Antalya'nın Serik ilçesi ile doğuda ise Akseki, Gündoğmuş, İbradı ve Alanya ilçeleri ile komşudur. Manavgat, kuzeyde Isparta'nın Sütçüler ilçesi ve Konya'nın Derebucak ilçesiyle komşudur.

Antalya Körfezi'nin doğusunda, kıyı çizgisinin düzgün uzanışının bozulduğu yerlerden biri ve en dikkat çekici olanı "*Dilvarde Burnu*" diye adlandırılan alandır. Bu burnun gerisinde tarihi yarımada üzerinde konuşlanmış olan Alanya şehrinin kuzeyinde yükseklikleri 2.500-3.000 metreye kadar ulaşan Toros Dağları bulunmaktadır (Eren, 2009, s. 51-52). Alanya, Torosların denize en çok yaklaştığı bir yere kurulmuştur (Harita 6). Torosların eni, Alanya'nın kuzeyinden Manavgat Çayı geçidine kadar daha da genişler ve buradan itibaren doğuya doğru denize iyice yaklaşır (Konyalı, 1946, s. 11).

Harita 1. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Lokasyon Haritası

Manavgat'ın Akdeniz kıyıları, batıda Köprü Çayı'ndan başlayıp doğuda Alara Çayı'na kadar uzanmaktadır ve 64 km'lik bir uzunluğa sahiptir. Manavgat kıyı şeridinde yaklaşık 10 km genişliğindeki bir sahada tarımsal potansiyeli yüksek, verimli topraklar yer almaktadır. Akdeniz sahilinin gerisinde kıyıya paralel olarak uzanan Toros Dağları, bazı yerlerde 2.000 metreye çıkan yükseltilere sahiptir. Manavgat şehri, sahil ile Toros Dağları arasında yer almakta ve bu sahada topoğrafik yapı daha çok düz ve dalgalı bir özellik göstermektedir (Harita 1. ve Harita 7). Manavgat sınırları içerisinde Toroslar kuzeyden güneye akış gösteren birbirinden farklı 4 akarsu (Köprü, Manavgat, Alara ve Karpuz Çayları) tarafından geçilmektedir (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 19).

Şehirlerin kurulup gelişmelerinde ve varlıklarını günümüze kadar sürdürebilmelerinde en önemli coğrafi unsurlardan birini akarsular oluşturmaktadır. Alanya'nın kurulmasında ve gelişmesinde, akarsuların büyük rolü vardır. Toros Dağları'ndan kaynağını alarak güneye doğru akış gösteren akarsular, taşıdıkları unsurları kıyıda biriktirerek verimli Alanya Ovasını meydana getirmişlerdir. Bu akarsuların en önemlileri Dim Çayı ve Oba Çayı'dır (Saracoğlu, 1989, s. 577). Alanya, uzunlukları ve debileri birbirinden farklı çok sayıda akarsuya sahiptir. Akarsuların debileri, yaz aylarında artan sıcaklık ve kuraklığa bağlı olarak azalmakta ve hatta kurumaya yüz tutmaktadır. Sulama faaliyetlerinde de yararlanılan bu akarsuların başlıcaları; "*Alara Çayı, Kargı Çayı, Serapsu Çayı, Oba Çayı ve Dim Çayı*'dır.[3]

Manavgat şehrinin merkezi kısımlarından geçen ve kuzeyden güneye doğru akış gösteren Manavgat Çayı'nın şehrin kuruluş ve gelişiminde önemli rolü vardır. Antik dönemde (Helenistik dönem ve Roma dönemi) "*Melas*" olarak adlandırılan Manavgat Çayı, eskiden olduğu gibi bugün de Manavgat yerleşiminin temel unsurunu oluşturmaktadır. Dumanlı ana kaynağından beslenen Manavgat Çayı'nın yaz ve kış ayları arasındaki debi farkı oldukça azdır. Akarsuyun uzunluğu 82 km olup, debisi ise 126 m^3/sn.'dir (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 24). Manavgat Çayı debisinin çok kurak geçen yaz aylarında bile yüksek olması, bu akarsuyun daha çok karstik kaynaklarla beslenmesi ile yakından ilişkilidir (Erinç, 1957, s. 99). Çayın ovaya ulaştığı kısım ile deniz arasının çok uzun olmaması,

[3] Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, s. 34.

(yaklaşık 10 km) akarsuyun sulama alanının dar olmasına neden olmuştur (Saracoğlu, 1989, s. 524).

Alanya ve Manavgat'ta, Akdeniz iklimi egemendir. Alanya ve Manavgat Meteoroloji istasyonlarının aylık ortalama sıcaklık verilerine göre sıcaklık ortalamaları her iki şehirde küçük farklılıklar göstermektedir (Alanya'nın ortalama sıcaklığı 19,5°C iken Manavgat'ın ortalama sıcaklık değeri 18,7 °C'dir). Sıcaklıkların maksimum seviyeye ulaştığı aylar; Manavgat'ta Temmuz, Alanya'da ise Ağustos ayı iken minimum seviyeye indiği ay ise her iki şehirde Ocak ayıdır.[4] Yağış değerleri bakımından karşılaştırıldığında, Alanya'da aylık ortalama yağış değerlerinin toplamı Manavgat'tan yüksektir (Manavgat 1110,9 mm, Alanya 1122,1 mm).

Alanya ve Manavgat şehirleri, ulaşım sektörü bakımından gelişmiştir. Bunun başlıca sebepleri; her iki şehrin diğer yerleşmelerle olan etkileşimini kolaylaştıracak coğrafi konuma sahip olmaları ve turizm sektörünün hızla gelişmeye başladığı 1980'ler sonrasında ulaşım sektörüne yönelik yatırımların artmasıdır. Alanya, D-400 karayolu üzerinde yer almaktadır. Alanya'nın Antalya ile olan karayolu ulaşımı bu karayolu üzerinden gerçekleşmektedir. Alanya'da turizmin gelişmiş olması, havayolu taşımacılığının da gelişmesini sağlamıştır. Havayolu ulaşımı ile Alanya'ya erişim Antalya ve Gazipaşa Havalimanlarından sağlanmaktadır. Alanya'nın Antalya Havalimanına olan uzaklığı 125 km iken Gazipaşa Havalimanına olan uzaklığı ise 35 km'dir. Havayolu taşımacılığını daha çok yabancı turistler tercih etmektedir. Yaz aylarında yoğunluk kazanan tarifeli ve tarifesiz (charter) seferleri şehre hareketlilik kazandırmaktadır.[5]

Manavgat şehri, batıda Antalya ve Serik, doğuda ise Alanya şehirleri arasında yer almaktadır. Manavgat'ın Antalya il merkezine olan uzaklığı 75 km iken, Alanya şehrine olan uzaklığı ise yaklaşık 50 km'dir. Manavgat şehri, D-400 karayolu (Antalya-Alanya arası) üzerinde bulunmaktadır. Manavgat'ı İç Anadolu'ya bağlayan Konya yolu,

[4] Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünün 1960-2017 Verileri
[5] Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, s. 37.

Manavgat'ın ulaşım bakımından bir başka önemini ortaya koymaktadır. Turizm ve beraberinde hızla gelişen ulaşım sayesinde, Manavgat şehrinin yakın çevresindeki beldelerle olan etkileşimi artmış ve şehir, alan bakımından genişlemeye başlamıştır (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 29). Bu nedenle bu tez çalışmasında, Manavgat şehrinin sınırları, imar planında belirtilen mahallelerle sınırlı tutulmamış, şehri çevreleyen ve şehir formuyla bütünlük gösteren belde belediyeleri de çalışma alanına dâhil edilmiştir.

Alanya ve Manavgat'ın şehir nüfusları, araştırma sahasının belirlenmesi neticesinde ortaya konulmuştur. Araştırma sahası belirlenirken, Büyükşehir Belediye Yasasının (2012 yılı) beraberinde getirmiş olduğu düzenlemelerden farklı olarak coğrafi esaslar üzerinde durulmuştur. Bilindiği gibi, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Bu nedenle, köyler mahalle olarak, beldeler ise tek mahalle olarak bağlı bulundukları ilçenin belediyesine katılmıştır (Gökyurt, Kındap ve Sarı, 2015, s. 19).

Ülkemizde, büyükşehir belediyeli illerin çoğunda, metropol ilçelerin yönetsel alanlarının tamamı il merkezi durumundaki bir şehrin yerleşim alanını oluşturmadığından, her şeyden önce bu ilçelerde şehri oluşturan mahallelerin tespit edilmesi gerekmektedir. Böylece şehir sınırları içerisinde kalan mahallelerin nüfusları şehir nüfusunun tespiti için hesaplamaya dâhil edilmelidir (Özçağlar, 2015, s. 106). Sadece 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının getirmiş olduğu düzenlemelerden hareket edilirse, Alanya ve Manavgat ilçelerinde yer alan bütün köy ve beldelerin birer mahalle olarak kabul edilmesi ve böylece şehir nüfusuna dâhil edilmesi gibi coğrafi sistematiğe uygun olmayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, coğrafyacıların coğrafi esaslara göre şehir sınırlarını belirlerken sadece idari yapıya değil, çok sayıda kritere bağlı kaldıklarının da önemle vurgulanması gerekir. Alanya ve Manavgat'ın şehir sınırlarının belirlenmesinden sonra, bu sınırlar içerisinde yer alan mahallelerin nüfusları, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden (ADNKS) elde edilmiştir. Böylece 2017 yılında Alanya şehir nüfusunun 137.207 ve Manavgat şehir nüfusunun ise 156.599 olduğu belirlenmiştir.

Alanya'da nüfus, Manavgat'a göre daha dengesiz dağılmıştır. Nüfusu en fazla olan mahalleler; Oba (21.754), Güllerpınarı (17.828), Saray (16.142) ve Hacet (12.295)

Mahalleleridir. Oba Mahallesi nüfusunun fazlalığı, bu mahallenin büyükşehir yasasından önce belde belediyesi olmasıyla ilgilidir. Nüfusun en az olduğu mahalleler; yarımada üzerinde yer alan Hisariçi (153) ve Tophane (225) Mahalleleri ile şehrin kuzeyinde yer alan Tepe (674) Mahallesidir. Hisariçi ve Tophane Mahallelerinin tarihi yarımada üzerinde, kale içerisinde dar bir alanda yer alması konut sayısının ve dolayısıyla nüfusun az olmasının temel sebebidir. Tepe Mahallesinde nüfusun az olması ise bu mahallenin yüksek ve engebeli bir alanda yer alması ile ilişkilidir.

Manavgat'ta nüfus, genel olarak dengeli dağılmıştır. Kuzeyde Sarılar Mahallesi (21.003) ile güneyde Side Mahallesi (12.742) nüfusu en fazla olan mahallelerdir. Bu durum, her iki mahallenin de 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasından önce birer belde belediyesi olmaları ile ilişkilidir. Diğer yandan Sarılar Mahallesi, Manavgat mahalleleri içerisinde nüfus artış hızı en fazla olan mahalledir. Araştırma sahasında yapılan mülakat ve gözlemlere göre bu durum, farklı illerden çalışmak amacıyla Manavgat'a göç edenlerin, özellikle Sarılar Mahallesinde yerleşmelerinden kaynaklanmaktadır.

Manavgat şehir sınırı içerisinde, Sarılar ve Side Mahallelerinden sonra, Yayla (12.162), Bahçelievler (9.482), Aşağıpazarcı (8.525) ve Aşağıhisar (8.524) Mahalleleri, nüfusu en fazla olan diğer mahalleleri oluşturmaktadır. En az nüfusa sahip mahalleler ise Sanayi (1.240) ve Çayyazı (1.591) Mahalleleridir. Sanayi Mahallesinde, sanayi tesislerinin konut alanlarına göre daha geniş yer kaplaması, nüfusun az olmasında önemli bir etkendir. Çayyazı Mahallesi ise şehrin bünyesine (formuna) henüz yeni dâhil olmuş ve şehrin kenar kesimindeki mahallelerden biridir. Bu nedenle Çayyazı Mahallesinde nüfus nispeten azdır. Manavgat'ta mahalle nüfusları mahalle yüzölçümlerine oranlandığında en yoğun nüfuslu mahalleler; Aşağıpazarcı (152 kişi/ha), Emek (138,4 kişi/ha), Aşağıhisar (135 kişi/ha) ve Yayla (83,4 kişi/ha) Mahalleleridir. Nüfus dağılışının en seyrek olduğu mahalleler ise Hatipler (8,4 kişi/ha), Side (9 kişi/ha) ve Ilıca (15,7 kişi/ha) Mahalleleridir.

Toros Dağları'nın Alanya'ya Manavgat'tan daha fazla sokulması, Alanya'nın kuzeye doğru yatay yönde gelişimini engellemektedir. Bu nedenle gerek yarımada üzerinde gerekse yarımadanın hemen kuzeyinde, daha çok dikey yapılaşmanın gelişim göstermesi söz konusudur. Bu durum daha dar alanda daha fazla nüfus kitlelerinin yaşamasına neden olarak nüfusun Manavgat mahallelerine göre daha yoğun olmasını sağlamıştır.

Alanya'nın en yoğun nüfuslu mahalleleri; Kadıpaşa (391,8 kişi/ha), Hacet (334,1 kişi/ha) ve Güllerpınarı (165,9 kişi/ha) Mahalleleridir. Nüfus yoğunluğunun seyrek olduğu mahalleler ise Hisariçi (3,6 kişi/ha), Bektaş (5,9 kişi/ha) ve Tepe (7,4 kişi/ha) Mahalleleridir.

Manavgat'ın mekânsal gelişim yönleri incelendiğinde, şehrin daha çok doğuya doğru bir gelişim gösterdiği dikkati çekmektedir. Şehrin güneydoğusunun taşkınlardan dolayı sulama projesi olarak bırakılması ve bu sahada sık sık taşkınların meydana gelmesi, şehrin güneydoğuya doğru gelişimini engellemektedir. Doğuda Sanayi Mahallesinin bulunduğu alanda sanayi tesislerinin olması ve bu sahanın bir cazibe merkezi haline geleceği düşüncesiyle şehrin doğuya doğru genişlemesi teşvik edilmektedir (Doğmuş, 2013, s. 17). Şehrin batısında özellikle Ilıca Mahallesinin sınırları içerisinde I. derece verimli tarım arazilerinin geniş alanlar kaplaması, şehrin daha çok doğu yönünde genişleme göstermesini gerekli kılmaktadır. Nitekim şehrin doğu kesimindeki araziler, III ve IV. sınıf kabiliyet sınıfları içerisinde yer almaktadır.

Alanya, Orta Çağ'a gelindiğinde İlk Çağ'da olduğu gibi bir kale yerleşmesi olarak varlığını sürdürmüştür (Hamamcıoğlu ve Kerestecioğlu, 2007, s. 111). Şehir, XIII. yüzyılda Selçukluların eline geçmiş ve bu dönemde imar faaliyetlerine büyük önem verilmiştir. Yarımada üzerinde yer alan Kale, Tersane ve Kızılkule, varlığını bugüne kadar sürdüren ve Alaattin Keykubat tarafından inşa ettirilen yapılardır. Şehrin yarımada dışındaki ilk mekânsal gelişimi, Keykubat döneminde gerçekleşmiştir. Alaattin Keykubat'ın bugünkü Hasbahçe eteklerinde kendisine bir köşk yaptırmasıyla şehir, Hasbahçe eteklerindeki düzlük arazilere doğru mekânsal gelişimini sürdürmüştür (Saracoğlu, 1989, s. 588).

Alanya'nın kuzeyinde uzanış gösteren Toros Dağları'nın denize daha yakın olması ve kuzeye doğru yükseltilerin kısa mesafelerde artması, şehrin kuzeye doğru gelişmesini engellemektedir. Bu nedenle şehir, daha çok doğu-batı yönünde bir mekânsal gelişim göstermektedir (Harita 1 ve Harita 6). 1980'li yıllara kadar tarım sektörünün hâkim olduğu Alanya'da, 1980'lerden sonra turizm faaliyetleri önem kazanmış, yerli ve yabancıların turizm faaliyetlerine yönelik yatırımları hız kazanmıştır. Alanya'da turizmin teşvik edilmesi ve hızla artan yatırımlar sayesinde şehrin doğu ve batısı 1989 yılında turizm merkezi olarak kabul edilmiştir. Böylece turistik tesislerin inşa edilmeye başlanmasıyla

birlikte şehir, alan bakımından genişlemeye başlamıştır (Eren, 2009, s. 79). Şehirde, 1980'li yıllardan sonra turizmin hızla gelişmeye başlaması, II. konutların da gelişmesini teşvik etmiştir. Bu nedenle, Alanya şehrinin doğusunda yer alan çok sayıda yerleşmede (Tosmur, Çıplaklı, Oba, Kestel vs.) özellikle yabancılara yönelik konut satışları hız kazanmıştır. Böylece şehir, mekânsal açıdan genişledikçe verimli tarım arazilerinin yerleşime açılması söz konusu olmaya başlamıştır. Hızla artan şehir nüfusu, şehrin sadece doğu kesiminde değil batısında da yoğun bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir.

Alanya, doğal bir limana sahip olması ve güvenli bir yarımada üzerinde bulunması gibi coğrafi avantajları sayesinde sürekli yerleşilen bir alan olmuştur. Alanya ile ilgili bazı kaynaklar şehri Kilikya Bölgesinin, bazı kaynaklar ise Pamfilya Bölgesinin sınırları içerisinde kabul etmektedir. Strabon, Korakesyon ile ilgili olarak "*Kilikya bölgesine batıdan girildiğinde rastlanacak ilk şehir*" , " *Sarp kaya üzerine kondurulmuş bir hisar*" gibi coğrafi açıklamalara yer vermiştir (Strabon, 2015, s. 250-254). Alanya'da I. ve II. yüzyıllarda Hristiyanlık dini benimsenmiş, Alanya ve çevresindeki şehir ve kasabalarda Hristiyanlar için çok sayıda mabet inşa edilmiştir (Konyalı, 1946, s. 37). VII. yüzyıla kadar Bizans hâkimiyetinde kalan Alanya'da, bu yüzyıldan itibaren Bizans İmparatorluğunun en büyük düşmanı Araplar olmuş ve Bizans'ın etkinliği azalmaya başlamıştır. VII. yüzyılın ikinci yarısında, Araplar Bizanslılardan önce Kıbrıs'ı, daha sonra da Rodos'u almışlardır. Korsanlık faaliyetlerini önlemek ve yurt genelinde birlik sağlamak amacıyla yıktırılan Alanya Kalesi ve Alanya çevresindeki 5 kale, Arapların Akdeniz'de hâkimiyet kurmaya başlamasıyla yeniden inşa edilmişlerdir (Konyalı, 1946, s. 38).

Alanya ve çevresinde XIII. yüzyıl başlarında yer alan beylikler, Anadolu Selçuklu sultanlarından I. Alaattin Keykubat'ın 1221 yılında Alanya'yı fethetmesi neticesinde Anadolu topraklarına katılmışlardır (Gönüllü, 2015, s. 515). Alanya, Anadolu Selçuklularının son dönemlerinde (1293) Karamanoğullarının hâkimiyeti altına girmiştir. Şehirde Karamanoğullarına ait önemli eserler yer almaktadır. Karamanoğulları, 1427 yılında Alanya'yı 5.000 altın karşılığında Memluklere satmıştır. Böylece Alanya, Memluk Sultanına bağlı Alaiye Beylerinin yönetimi altına girmiştir (Arık, 1986, s. 337). Osmanlı İmparatorluğu döneminde Gedik Ahmet Paşa, Fatih Sultan Mehmet tarafından

Alanya'nın fethi için görevlendirilmiştir. Kara ve denizden kuşatılan Alanya, şiddetli geçen kuşatmanın ardından ele geçirilmiştir. Bunun üzerine halk, Alanya'nın Kılıç Arslan Bey'den alınıp Gedik Ahmet Paşa'ya teslim edilmesini talep etmiş ve böylece Alanya, Osmanlı sınırlarına dâhil edilmiştir (Gönüllü, 2015, s. 515). Alanya'yı 1671 yılında ziyaret eden Evliya Çelebi, buranın bir sancak merkezi olduğunu, bu merkezin de Adana beylerbeyliğinden bir paşa tarafından idare edildiğini ifade etmiştir (Çelebi, 2005, s. 141). Osmanlı İmparatorluğuna bağlı bulunduğu dönemin büyük bölümünde bir sancak merkezi olan Alanya, 1864'de yürürlüğe giren Vilayet Nizamnamesi ile birlikte Konya vilayetinin sancağı, 1868 yılından sonra da Konya vilayetine bağlı olan Antalya sancağının bir kazası durumuna getirilmiştir (Dinç, 2012, s. 120).

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun ilan edildiği 1923 yılında, kanunun 89. Maddesinde vilayetlerin kazalara, kazaların nahiyelere, nahiyelerin de köy ve kasabalara ayrılması gerektiğine yer verilmiştir. Böylece Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılı ve sonrasında Alanya, Antalya vilayetine bağlı bir kaza olarak varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında Demirtaş, Kızılağaç, Köprülü ve Gazipaşa, Alanya'ya bağlı birer nahiye durumunda iken, 1935 yılından sonra Kızılağaç ve Köprülü nahiyeleri Alanya'dan ayrılmış, Gündoğdu ve Manavgat kazalarına bağlanmıştır (Konyalı, 1946, s. 267).

Manavgat'ın ne zaman kurulduğu ile ilgili kesin bir tarih ortaya konulmamıştır. Ancak ilçenin güneybatısında Side, kuzeybatısında ise Selge[6] antik yerleşmelerinin varlığından dolayı bu bölgede yerleşme tarihinin M.Ö. VI. yüzyıla kadar uzandığı düşünülmektedir (Asker, 2015, s. 23). Bugünkü sınırları ile Manavgat'ın, antik dönemlerde Pamfilya olarak adlandırılan bir bölgenin doğusunda yer aldığı ifade edilmektedir. Yunanlılar, Akdeniz'in batısında Toros Dağları ile Akdeniz kıyıları arasında kalan ve Toros Dağları'ndan inen akarsuların taşıdığı alüvyonlarla kara haline gelen alana Pamfilya ismini vermişlerdir. Tarihin en eski dönemlerinde Korakesyon, Kalanaros ve Kantolar isimleriyle bilinen Manavgat'ın, Kilikya bölgesine bağlı Alaiye (Alanya) şehrinin batısında yer

[6] **Selge:** Pisidya Bölgesinin önemli kentlerinden biri olan Selge antik yerleşmesi, Manavgat'ın kuzeybatısında, ilçe merkezine yaklaşık 80 km uzaklıkta Altınkaya (Zerk) Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Antalya Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

aldığı bilinmektedir. Bu nedenle tarihi kaynaklar Manavgat'ın Pamfilya Bölgesinin (Pamfilya, Antalya Körfezi) doğu sınırını teşkil ettiğini ortaya koymaktadır (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 31-32).

Manavgat'ta M.S. IV. yüzyıldan itibaren Hristiyanlık dini hâkim olmaya başlamış, ancak VII. yüzyıldan itibaren de Arapların bölgeye egemenlik kurmaya başlamasıyla Hristiyanlığın önemi giderek azalmıştır (Asker, 2015, s. 28). XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da beylikler dönemi başlamıştır. Söz konusu beyliklerden Antalya, Alanya ve Manavgat'ta hâkimiyet kuranlar Karamanoğulları Beyliği, Hamitoğulları Beyliği ve bu beyliğe bağlı olan Tekeoğulları Beyliğidir. Bu beylikler sayesinde özellikle Antalya ve Alanya hızla gelişmiştir (Karaca, 2009, s. 22).

Antalya ve Alanya arasında bulunan ve bu sayede sosyo-ekonomik hareketliliklerden etkilenen Manavgat da söz konusu gelişmelerden nasibini almıştır. XIV. yüzyılın ikinci yarısında Manavgat'ta Manavgat Emirliği hâkimiyet kurmakla birlikte Manavgat, genellikle Tekeoğullarının egemenliği altında kalmıştır (Karaca, 2009, s. 22). Ancak 1391 yılında Yıldırım Bayezid, Anadolu'da Türk siyasi birliğini sağlamak amacıyla Tekeoğulları Beyliğini hâkimiyeti altına almıştır. Böylece Tekeoğulları Beyliği egemenliğindeki Manavgat, Osmanlı egemenliğine girmiştir (Çınar, 2016, s. 80).

Sultan Abdülmecit döneminde (XIX. yüzyılın sonlarında) birtakım idari değişiklikler yaşanmış, Manavgat, daha önceden olduğu gibi yine Konya vilayetinin Alaiye (Alanya) sancağına bağlı kalmıştır. 1868 yılında sancaklar Antalya'ya verilmiş, Manavgat'ın bağlı olduğu Alaiye kazası, Teke sancağı sınırları içerisinde kalmıştır. 1896 yılında Alaiye kazasının yine Konya'ya bağlanmasıyla, Manavgat, Konya vilayetine bağlanmıştır (Asker, 2015, s. 29). Böylece günümüzden 120 yıl önceki idari görünüme dikkat çekildiğinde Konya'ya bağlı Teke sancağının Antalya, Elmalı, Alanya, Akseki ve Kaş olmak üzere 5 kazadan oluştuğu, Manavgat nahiyesinin de Alanya kazasına bağlı bulunduğu görülür. 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Antalya vilayet yapılmış, Manavgat da bu vilayete bağlı 10 kazadan biri olmuştur (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 112). Manavgat bugün, Antalya ilinin 19 ilçesinden biri olarak varlığını sürdürmektedir.

ÇALIŞMA ALANI

Şehir coğrafyası çalışmalarında araştırma sahasının sınırlarını kesin hatlarla belirlemek zordur. Bunun sebeplerinden biri şehirlerin biçimlerinin, boyutlarının, fonksiyonel özelliklerinin ve görünümlerinin farklılık göstermesidir. Diğer bir sebebi ise bir şehre ait olan bazı karakteristik özelliklerin artık kırsal alanlarda da yaygınlaşmaya başlamasıdır (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018, s. 1). Farklı disiplinlerin farklı şehir tanımları, bu disiplinlerin şehir yerleşmeleri için belirledikleri kriterlerin farklı olması, şehirlerin kırsal alanlardan hangi özellikleri ile ayrıldığının ve şehir sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğinin yeterince bilinmemesi gibi etmenler şehir coğrafyası çalışmalarında araştırma sahasının belirlenmesini güçleştirmektedir.

Şehirler, formları ve sınırları olan yerleşmelerdir. Kırsal alanlar bu form ve sınırların dışında kalırlar. Şehirlerde insan ve nesne yığılmasının yüksek olduğu süreksiz bir yapılanma dikkati çekmektedir (Tekeli, 2016, s. 69-74). Şehirlerin bu özellikleri, şehir sınırlarının belirlenmesinde kolaylık sağlamaktadır. Bu tez çalışmasında araştırma sahası olarak Alanya ve Manavgat şehirleri ele alınmıştır. Bu şehirlerin sınırları belirlenirken doğrudan idari yapıya bağlı kalınmamıştır. Nitekim Avcı'nın da ifade ettiği gibi "…*hiçbir coğrafyacı sadece idari merkez olması nedeniyle bir yerleşmeyi şehir olarak tanımlamamaktadır*" (Avcı, 2004, s. 18). Diğer yandan idari sınırlar, her zaman şehirlerin fonksiyonel sınırları ile çakışmamaktadır. Bu durum dikkate alındığında, şehir sınırları çizilirken, idari sınırlar yerine planlama sınırlarının dikkate alınması gerekir (Çezik, 1982, s. 4-5). Tez çalışmasında, Alanya ve Manavgat Belediye sınırlarının yanı sıra her iki belediye ile mekânsal açıdan bütünlük arz eden alanlar ele alınmıştır. Bilindiği gibi şehir merkezlerinin çevresinde topoğrafik şartlar elverdiği ölçüde ve artan nüfusa bağlı olarak belde belediyeleri (banliyöler, suburbanizasyon sahaları) gelişim göstermektedir. Zamanla bu alanlar mekânsal açıdan şehirle bütünleşmektedir. Araştırma sahası belirlenirken bu hususlara dikkat edilmiş ve şehirle mesafe farkı azalan ve mekânsal açıdan bütünleşen alanlar çalışma alanına dâhil edilmiştir.

Çalışma alanının belirlenmesi bakımından Alanya ve Manavgat Belediyelerinin hazırlamış olduğu 1/1.000 ölçekli imar planı haritalarından, mahalle sınırları haritaların-

dan istifade edilmiş ve bu haritalar ArcMap 10.1 yazılımıyla amaca uygun şekilde yeniden haritalandırılmıştır. Diğer yandan gerek uydu görüntülerinden gerekse Harita Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan topoğrafya haritalarından da yararlanılmıştır. Alanya ve Manavgat şehirleri için 1/25.000 ölçekli O26-b3, O27-c3 ve O28-d4 topoğrafya haritalarından yararlanılmıştır. Böylece araştırma sahası, tamamen coğrafi perspektiflere bağlı kalınarak belirlenmiştir.

Yarımada üzerine kurulmuş olan ve topoğrafik engellerden dolayı kuzeye doğru yeterince mekânsal gelişim gösteremeyen Alanya'da, kuzeyde yer alan Tepe ve Bektaş Mahalleleri, Alanya şehrine göre yaklaşık 150-200 metre daha yüksekte yer almaktadır. Alanya şehri, yakın çevresindeki belde ve köylerle birlikte düşünüldüğünde şehrin yerleşmiş olduğu yarımada üzerinden Toros Dağları'nın eteklerine kadar yerleşmelerin devamlılık arz ettiği dikkati çeker (Harita 2). Alanya şehrinin batısında yer alan Hacımehmetli Mahallesinin şehirle fiziksel açıdan bir bütünlük oluşturan doğu kısımları araştırma sahasına dâhil edilmiştir. Şehrin morfolojik (şekilsel) açıdan göstermiş olduğu bütünlük, Hacımehmetli Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bir eşikle kesilmektedir. Bu eşikten batıya doğru Devren Tüneli ile geçilmektedir. Bu nedenle söz konusu tünelin yer aldığı saha, şehrin batı sınırı olarak belirlenmiştir. Şehrinin doğu sınırını, Oba Mahallesi ile bu mahallenin kuzeyinde yer alan Çıplaklı Mahallesi oluşturmaktadır. Bu iki mahalle, Alanya'nın adeta doğuya açılan birer penceresi durumundadır. Toros Dağları ile Akdeniz arasında sıkışan şehir, bu iki mahallede hızlı bir gelişim göstermektedir (Foto 1).

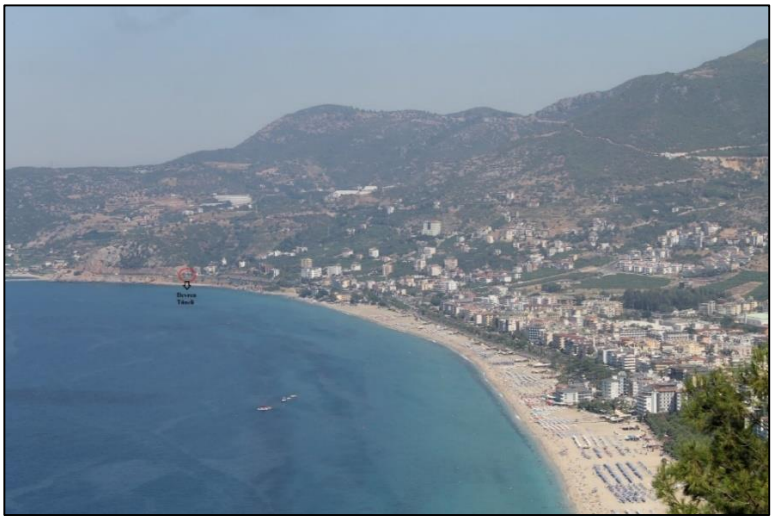
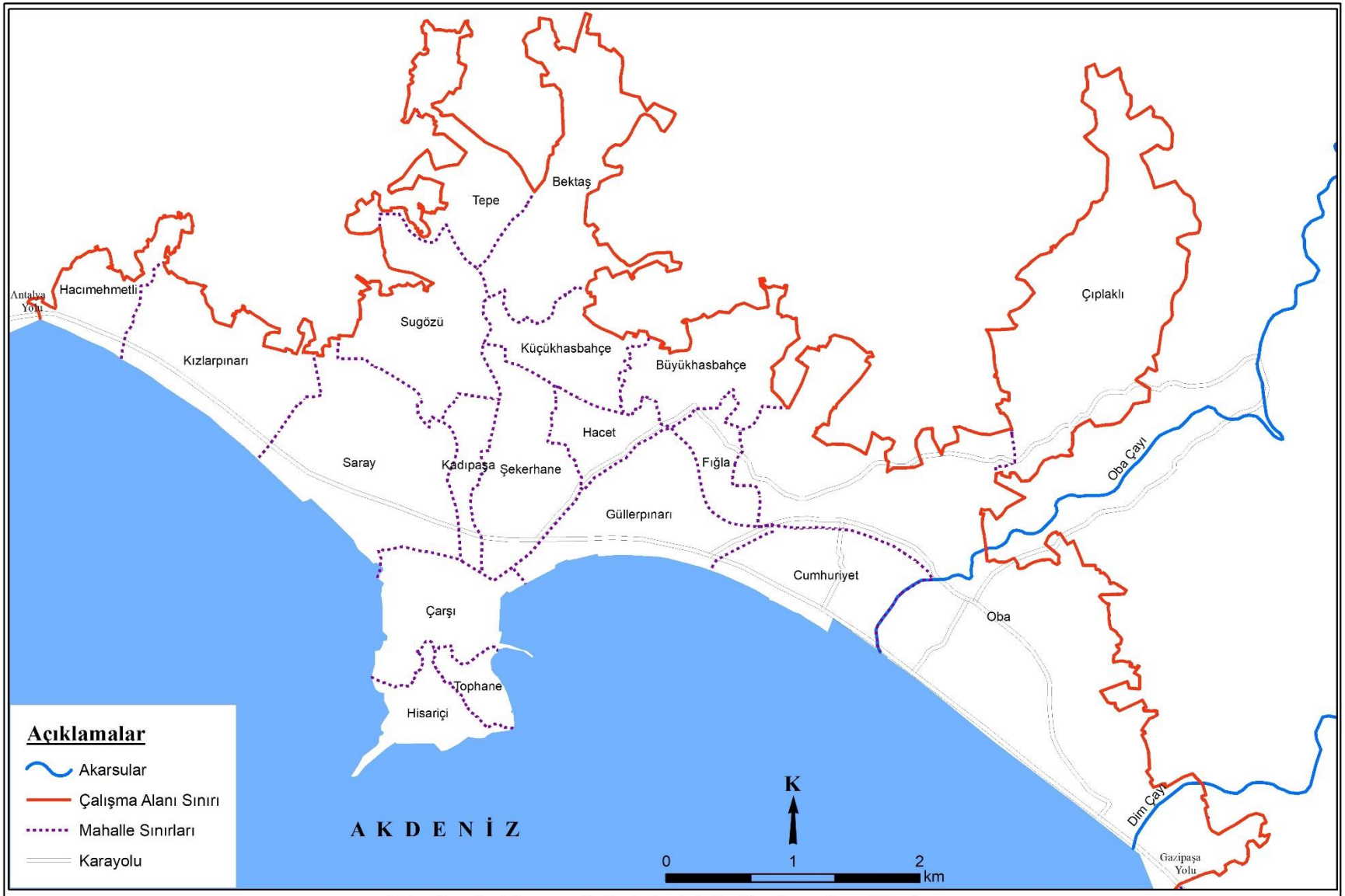

Foto 1. Alanya Şehrinin Batı Sınırını Oluşturan Hacımehmetli Mahallesi ve Devren Tüneli'nden Görünüm

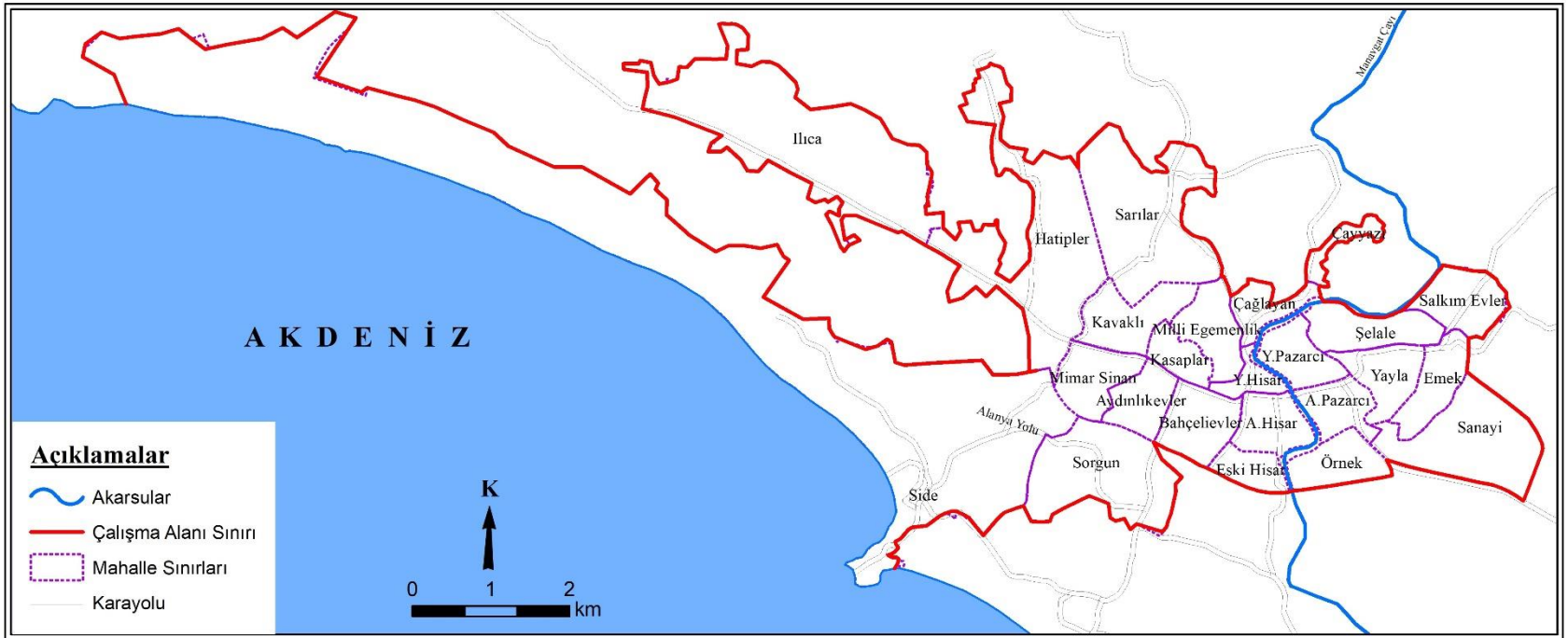

Harita 2. Alanya Şehrinin Mahalle Sınırları Haritası

Manavgat şehrinde topoğrafyanın daha düz ve düze yakın olması ve şehrin çevresinde turizmin gelişmesiyle artan nüfus, şehri çevreleyen alanlarda belde belediyelerinin de gelişmesine olanak sağlamıştır. Zamanla ulaşımın gelişmesine bağlı olarak şehrin çevresindeki bazı köyler ve beldeler, mekânsal açıdan şehirle bütünleşmişlerdir. Böylece şehrin dış mahalleleri olan Side, Sarılar, Ilıca, Çayyazı ve Hatipler Mahalleleri çalışma sahasına eklenmiştir (Harita 3). Ancak şehir sınırı belirlenirken söz konusu mahallelerin idari sınırları yerine, fiziki açıdan şehirle bütünleşmiş yerleşim sahaları dikkate alınmıştır. Şehrin batısında yer alan Ilıca ve Hatipler Mahallesi ile güneyinde yer alan Side Mahallesi, özellikle Antalya-Alanya şosesinin (D-400 karayolu) hizmete girmesiyle birlikte bu karayoluna doğru hızla gelişmişler ve şehir formuna dâhil olmuşlardır.

Manavgat şehrinin batı sınırını oluşturan Ilıca Mahallesi, özellikle 1985 yılından sonraki süreçte kırsal görünümünden uzaklaşmaya başlamıştır. Son dönemlerde tarımsal faaliyetlerle uğraşanların sayısında önemli azalmalar meydana gelmiştir. Ilıca Mahallesinin Antalya-Alanya karayolunun kenarında yer alması, Manavgat'a yaklaşık 7 kilometre mesafede bulunması ve güneyde Kumköy sahilinin var olması, bu mahallede şehir fonksiyonlarının hızla gelişmesini sağlamıştır. Ilıca Mahallesinin sahip olduğu bu avantajlar sayesinde konutlara olan taleplerin de artış göstermesi, Manavgat şehir sınırlarının Ilıca Mahallesine kadar uzandığını ortaya koymaktadır.[7]

[7] Ilıca Mahallesi Nazım İmar Planı Revizyonu, 2015.

Harita 3. Manavgat Şehrinin Mahalle Sınırları Haritası

Ilıca Mahallesi ile Manavgat arasında, Antalya-Alanya karayolunun birkaç kilometre kuzeyinde yer alan Hatipler Mahallesi, gerek ulaşım faaliyetleri gerekse turizmdeki gelişmeler sayesinde hızla gelişmiştir. Hatipler Mahallesi, batısındaki Ilıca Mahallesi ile doğusundaki Manavgat'ta yaşanan ekonomik gelişmelerden nasibini almıştır. 2012 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasası'ndan önce köy statüsünde olan Hatipler, son yıllarda artan nüfusla birlikte hızlı bir yapılaşma sürecine girmiş, Manavgat şehri, Hatipler Mahallesini bünyesine katmıştır. Modern konutların, Hatipler köyü yerleşim sahasının sınırına kadar yayılış göstermesi bu durumu destekler niteliktedir (Foto 2).

Foto 2. Manavgat Şehrinin Hatipler Mahallesine Kadar Mekânsal Yayılışı

Manavgat şehrinin kuzeyindeki mahallelerden Sarılar ve Çayyazı Mahalleleri ise turizm faaliyetlerindeki gelişmeler sayesinde hızla nüfuslanmış ve mekânsal açıdan gelişerek Manavgat şehir alanının genişlemesini sağlamıştır. Bütün bu gözlemlerden hareketle, Manavgat'ta coğrafi esaslara bağlı kalınarak oluşturulan şehir sınırları içerisinde toplam 24 mahallenin yer aldığı ve şehrin yüzölçümünün 3.851,6 hektar olduğu ortaya konulmuştur.

TEZİN ÖNEMİ

1. Türkiye'de şehir coğrafyası alanında yapılmış olan çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Bu çalışmalara konu olan şehirler; nüfus gelişiminden yerleşme özelliklerine, arazi kullanımından, fonksiyonel özelliklere kadar birçok bakımdan incelenmiştir. Ancak, şehir coğrafyası ile ilgili olarak herhangi bir yerleşmeye yönelik elde edilen bulguların daha anlamlı olabilmesi, ikinci bir şehir yerleşmesi ile yapılacak uygulamalı ve karşılaştırmalı bir bilimsel çalışmayla mümkün hale gelir. Ülkemizde, coğrafyacılar tarafından şehirlerle ilgili çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, karşılaştırmalı bir şehir coğrafyasını ortaya koyan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu doktora tezi,

literatüre böyle bir çalışma kazandırmayı amaç edinmesi bakımından önem arz etmektedir.

2. Coğrafi konumları, nüfusları, arazi kullanımları veya fonksiyonları birbirinden oldukça farklı olan şehirlerin karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılacak olan çalışmalarda, ne tür bulguların elde edilebileceğini tahmin edebilmek nispeten mümkündür. Bu nedenle konumları ve diğer bazı özellikleri birbirine benzeyen şehirleri karşılaştırarak bu şehirlerdeki farklılıkları tespit etmek daha anlamlı olacaktır. Bu çalışmada, Alanya ve Manavgat şehirleri karşılaştırılmıştır. Her iki şehir, birbirlerine yakın lokasyonlarda yer almalarına ve benzer coğrafi özelliklere sahip olmalarına rağmen çalışmadan elde edilen bulgular, söz konusu iki yerleşmede şehir coğrafyası bakımından bazı önemli farklılıkların da olduğunu ortaya koymuştur. Tez, bu yönüyle de önem taşımaktadır.

3. Şehirlerin yatay gelişimleri, genellikle arazi çalışmalarında bina yaşlarının tespit edilmesi, belirli dönemlerde çizilmiş olan haritalardan yararlanılması, son yıllarda ise özellikle uydu görüntülerinin sınıflandırılması ile açıklanmaktadır. Ancak bu çalışmada, Alanya ve Manavgat şehirlerinin yatay gelişimleri, 1950'li yıllara kadar uzanan hava fotoğrafları ve topoğrafya haritaları üzerinden şehir sınırlarının çizilmesi, uydu görüntülerinden yararlanılması ve arazi çalışmalarından elde edilen bulgular yardımıyla ortaya konulmuştur. Bu bakımdan bu tez, geçmiş yıllara ait şehir sınırlarının daha hassas bir şekilde çizilmesinde hava fotoğraflarından da yararlanılması gerektiğini önermektedir.

4. Şehir sınırlarını ve şehir içi arazi kullanım durumlarını doğrudan imar planları üzerinden ortaya koymak yeterli değildir. Bilindiği gibi şehirler, oldukça dinamik olan ve hızla büyüyüp genişleyen yerleşmelerdir. Bu nedenle imar planlarının ne kadar güncel olduğunun bilinmesi ve arazi kullanım durumlarının arazi çalışmalarıyla desteklenmesi önemlidir. Nitekim imar planları, arazideki hali hazır arazi kullanımını anlatmakla birlikte, yerleşime açılması planlanan ancak henüz herhangi bir yapılaşmanın olmadığı alanları da göstermektedir. Bu çalışmada, sadece imar planlarına bağlı kalınmamış, şehir içi arazi kullanılışı haritası, her iki şehrin kent bilgi sistemlerinden, Go-

ogle Earth'ın street view görüntülerinden ve detaylı arazi çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Bu veriler yardımıyla her iki şehirde yer alan bütün yapıların tek tek çizilmesi (sayısallaştırılması), öznitelik verilerinin girilmesi ve sınıflandırılması, arazi kullanımı bakımından detaylı ve güncel bir verinin ortaya konulması bakımından önemlidir.

ÖNCEDEN YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR:

Şehirleri farklı bakış açılarıyla ele alan ve araştırma yöntemleri birbirinden farklı olan sosyologlar, iktisatçılar, şehir ve bölge planlamacıları, şehir tarihi araştırmacıları ve özellikle de coğrafyacılar şehir çalışmalarına yoğun ilgi göstermişlerdir. Tanoğlu (1947)'nun "*Samsun Şehri*" ve Tunçdilek (1957)'nin "*Eskişehir ve Şehrin Tekâmülü*" isimli eserlerinin, coğrafyacılar tarafından yapılmış olan şehir çalışmalarının ilk örnekleri olduğu bilinmektedir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018). Tümertekin (1965)'in "*Türkiye Şehirlerinin Fonksiyonel Sınıflandırması*" isimli çalışması, Türkiye şehirlerini fonksiyonel özelliklerine göre sınıflandıran çalışmaların başında gelmektedir. Bedriye Tolun Denker (1976)'nın, "*Şehir İçi Arazi Kullanılışı*" başlıklı çalışması, şehir yerleşmelerini uygulamalı bir şekilde ve karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaların ilk örnekleridir. Şehir yerleşmeleri ile ilgili olarak 1960-1970'li yıllarda çalışmalar yapan bazı coğrafyacılar (Yücel, 1960; Darkot, 1967; Tümertekin, 1973; Emiroğlu, 1975) şehir yerleşmelerinin belirlenmesi bakımından birtakım kriterler ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalarda daha çok nüfus ve fonksiyon kriterleri üzerinde durmuşlardır. Belirli özellikleri bakımından ilk eserler arasında yer alan söz konusu çalışmalara daha sonraki süreçte yenileri eklenmiş ve Türkiye'de şehir coğrafyası alanında yayınlanmış olan kitap, makale, bildiri ve tezlerin sayısı artmıştır.

Göney (1977), "*Şehir Coğrafyası I*" isimli bir kitap yazmış ve kitabın ilk baskısını 1977 yılında yayınlamıştır (Göney, 2017). Kitap, şehir coğrafyası alanında yazılmış olan ve ders kitabı niteliği taşıyan ilk çalışma olması nedeniyle önemlidir. Bir başka ders kitabı niteliğinde olan ve "*Şehir Coğrafyası*" adını taşıyan kitap, Uğur ve Aliağaoğlu tarafından 2010 yılında yazılmıştır (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018). Her iki bilim insanı da, doktora tezlerini şehir coğrafyası konusunda hazırlamışlardır.[8] Bu kitap dışında, şehir coğrafyasının

[8] Uğur, A. (2003). Aydın Şehir Coğrafyası. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

bir kitap bölümü olarak yer aldığı ve coğrafyacılar için temel eserler olarak kabul edilebilecek çalışmalar da vardır (Tümertekin ve Özgüç, 2012; Doğanay vd, 2013; Doğanay, 2014). Söz konusu çalışmalar içerisinde Tümertekin ve Özgüç'ün birlikte yazmış oldukları "*Beşeri Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekân*" isimli çalışmanın "*Şehirleşme ve Şehirler*" bölümünde, şehirsel yerleşmelerin kökenleri ve dağılışları, şehirlerin ekonomik temelleri, mekânı örgütleme yolları, belirli ülkelerin şehir yerleşmeleri ve şehirsel planlama gibi konulara yer verilmiştir (Özgüç, 2013). Doğanay ve diğerleri (2013), "*Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*" isimli çalışmalarında şehir ve şehirleşme kavramları üzerinde durmuşlar, şehir yerleşmelerinin belirlenmesinde kullanılan ölçütleri ortaya koymuşlar ve başlıca şehirsel sorunlara değinmişlerdir (Doğanay vd, 2013). Doğanay (2014), "*Türkiye Beşeri Coğrafyası*" isimli çalışmasında şehir tanımlarına, şehir yerleşmelerinin belirlenmesinde kullanılan kriterlere, Türkiye'nin şehirleşme süreçlerine, şehirlerin mekânsal dağılışlarına ve şehirsel sorunlara yer vermiştir (Doğanay, 2014).

Türkiye'de, 1980'li yıllardan itibaren birbirinden farklı şehirleri lisansüstü tez kapsamında inceleyen çalışmalar yaygınlaşmıştır. YÖK'ün ulusal tez merkezinde bulunan ve il veya ilçe merkezi durumundaki yerleşmeleri konu alan lisansüstü tezlerin toplam sayısı 53'tür (Erişim Tarihi: 21.11.2019). Bunlar içerisinde belirli bir yerleşmeyi "şehir coğrafyası" adı altında araştıran tezlerin sayısı 45 iken, "kent coğrafyası" başlıklı tezlerin sayısı ise 8'dir. Şenol (1985), Kayalı (1988), Baydil (1990), Bozbey (1991) ve Uzuneminoğlu (1992)'nin yapmış olduğu lisansüstü tezler, söz konusu çalışmaların ilk örneklerini oluşturmaktadır. Aynı dönemlerde Timor (1992), "*Orta Büyüklükteki Şehirler ve Lüleburgaz Örneği*" isimli doktora tezi yazmıştır. Bu tez, şehir yerleşmelerini nüfus büyüklüğüne göre sınıflandıran çalışmaların ilk örneklerinden biri olması bakımından önemlidir. Timor, daha sonraki yıllarda yine orta büyüklükteki şehirleri konu alan bir makale yayınlamıştır (Timor, 1997). Bu çalışmalar dışında, yine 1990'lı yılların başında Göksoy (1990), Henden (1992) ve Yılmaz (1992), ülkemizdeki şehirleşme süreçlerini belirli şehir örneklerinden hareketle ortaya koyan tezler yazmışlardır.

Aliağaoğlu, A. (2004). Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye'de 1990'lı yıllardan itibaren şehirleşme ile üniversite arasındaki ilişkileri ortaya koyan çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların yaygınlaşmasının temel sebebi, Sargın (2006) ve Işık (2008)'in de belirttikleri gibi 1992 yılından sonra özellikle küçük ve orta büyüklükteki şehirlerde çok sayıda üniversitenin kurulmuş olması ve bu sayede üniversitelerin şehirsel gelişimi etkilemeleridir (Sargın, 2006; Işık, 2008). Üniversite-şehirleşme ilişkilerini ortaya koyan çalışmaların ilk örnekleri; Aydemir (1994)'ün "*Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin Kent ve Bölge Ekonomisine Doğrudan ve Dolaylı Ekonomik Etkileri*" ve Özyaba (1999)'un "*Kentsel Gelişmede Üniversitenin Rolü: Uludağ Üniversitesi ve Bursa*" isimli çalışmalarıdır. Bu iki çalışma dışında, "*Üniversitelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmede Rolü ve Önemi: Muğla Üniversitesi Örneği*" isimli bir doktora tezi de 2002 yılında yayınlanmıştır (Işık, 2008). Ancak konuyla ilgili nispeten kapsamlı ve coğrafi bakış açısıyla hazırlanmış ilk çalışma Sargın (2006)'a aittir. Sargın'ın Süleyman Demirel Üniversitesinin şehirleşmeye etkilerini araştırdığı çalışmasının ardından, 2008 yılında "*Türkiye'de Üniversitelerin Kentlerin Gelişimi ve Ekonomik Yapısı Üzerine Etkileri*" isimli bir çalışma da Işık (2008) tarafından yapılmıştır. Işık, bu çalışmadan farklı olarak aynı yıl "*Türkiye'de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri*" isimli bir makale de yayınlamıştır. Daha sonraki yıllarda üniversitenin şehirleşmeyle ilişkilerini ortaya koyan çalışmaların sayısı artmıştır (Aktaş, 2010; Akengin ve Kaykı, 2013; Ergun, 2014; Savaş Yavuzçehre, 2016; Taş ve Türkan, 2016; Onsekiz, 2018; Yakut ve Ceylan, 2019).

Şehir coğrafyası çalışmalarıyla ilgili olarak 2000'li yılların başından itibaren dikkati çeken özellik, kıyı bölgelerimizde yer alan şehirlere yönelik bilimsel çalışmaların artış göstermesidir. Ülkemizin kıyı kesimlerinde turizm sektörü 1980'li yılların başından itibaren hızla gelişmeye başlasa da, turizmin şehirleşme üzerindeki etkileri, 1990'lı yıllardan itibaren daha somut bir şekilde görülmeye başlamıştır. Bu nedenle turizmin şehirler üzerinde yaratmış olduğu etkileri sosyal, kültürel, demografik, ekonomik veya mekânsal bakımdan inceleyen çalışmaların sayısı artmıştır. Bu çalışmalar; makale, kitap, kitap bölümü, bildiri ve tez gibi yayınlardan oluşmaktadır (Kocakuşak, 1993; Timor, 2004; Akengin, 2006; Akış, 2007; Bozyer, 2008; Pekpak, 2012; Kapluhan, 2014; Sabancı, 2016; Işık ve Zoğal, 2017; Doğan, 2018; Kapan, 2018; Kapan ve Timor, 2018; Öncü, 2019). "*Karşılaştırmalı Bir Şehir Coğrafyası: Alanya ve Manavgat Örneği*" isimli

bu doktora tezinde de turizm sektörüne bağlı olarak hızlı bir şehirleşme sürecine giren Alanya ve Manavgat, şehir coğrafyası bakımından incelenmiştir.

Türkiye'de iki ya da daha fazla şehri, şehir coğrafyası bakımından karşılaştıran çalışmaların sayısı oldukça azdır. Tolun Denker (1976)'nın, "*Şehir İçi Arazi Kullanılışı*" isimli eseri, bu çalışmaların ilk örneği durumundadır. Tolun Denker, bu çalışmasında şehir coğrafyasındaki yeni yöntemleri ve uygulamaları Gelibolu, Malkara ve Babaeski şehirleri üzerinden karşılaştırmalar yaparak ortaya koymuştur. Çalışmada, bu şehirleri arazi kullanımı bakımından ayrı ayrı değerlendirilmiş, karşılaştırma ve sonuç bölümünde de üç şehirdeki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur. Alanya ve Manavgat'ın şehir coğrafyası bakımından karşılaştırıldığı bu doktora tezi de, benzer bir kuramsal çerçeve içerisinde hazırlanmıştır. Özgür (1994)'ün yazmış olduğu "*Bilecik İlinde Farklı Karakterde İki Şehir: Bilecik ve Bozüyük*" isimli makalesi, iki şehri karşılaştırmalı olarak inceleyen bir başka çalışmadır (Özgür, 1994). Makalede, Bilecik ve Bozüyük şehirleri, fonksiyonlar bakımından karşılaştırılmış, Bilecik'in idari-askeri fonksiyonları ön planda olan bir şehir olduğu, Bozüyük'ün ise sanayi şehri özelliklerini taşıdığı tespit edilmiştir. Bu tez çalışmasında ise aynı ilin (Antalya) sınırları içerisinde yer alan Alanya ve Manavgat şehirleri, sadece fonksiyonlar bakımından değil şehirlerin kuruluş yerleri, nüfus gelişimleri, yerleşme özellikleri ve arazi kullanımları bakımından da karşılaştırılmıştır. Çalışmada, Alanya ve Manavgat'ta turizm fonksiyonunun her iki şehrin sosyal, kültürel, ekonomik ve mekânsal gelişimlerini önemli ölçüde etkilediği ortaya konulmuştur.

Hacısalihoğlu'nun 1995 yılında yayınlanmış olan "*Şehir Coğrafyası Açısından Safranbolu-Karabük İkilemi*" isimli doktora tezi, lisansüstü tez bakımından hazırlanmış olan karşılaştırmalı şehir coğrafyası çalışmalarının ilk örneğini oluşturmaktadır (Hacısalihoğlu, 1995). Hacısalihoğlu tezinde, aynı ilin (Karabük) sınırları içerisinde yer alan Karabük (il merkezi) ve Safranbolu şehirlerini coğrafi bakış açısıyla incelemiştir. Çalışmada, her iki şehrin kuruluş ve gelişimlerinde etkili olan coğrafi faktörler, nüfus ve yerleşme özellikleri, şehirsel fonksiyonlar, şehir fizyonomisi ve başlıca şehirsel sorunlar karşılaştırılmıştır. Tez, alt başlıklar halinde bölümlere ayrılmış ve karşılaştırmalı bulgulara bu bölümler içerisinde yer verilmiştir. Alanya ve Manavgat şehirlerini konu alan bu çalışmada ise birinci bölümde Alanya'nın ikinci bölümde Manavgat'ın şehir coğrafyası özelliklerine yer verilmiş, üçüncü bölümde de iki şehre ait tespitler karşılaştırılmıştır.

Çalışma Konusuyla (Şehir) İlgili Yapılmış Olan Başlıca Çalışmalar:

AKENGİN, H. (2018). "Tarihi Şehirlerde Kültürel Miras ve Coğrafi Şartlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme" isimli bir makalesinde kültürel miras değerlerinin coğrafi şartlar ile olan ilişkilerini ülkemizden ve yurtdışından seçilmiş bazı şehir örnekleriyle açıklamıştır. Bu çalışmada, coğrafi faktörlerin kültürel miras değerlerine olan etkileri; şehirlerin morfolojik yapıları, tarihi yapılarda kullanılmış olan yapı malzemeleri, cadde-sokak sistemleri, tarihi ticaret merkezlerini oluşturan ve turizm faaliyetleri bakımından önem arz eden çarşıların kuruluş ve şekillenmeleri üzerinden incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, tarihi öneme sahip ve miras niteliği taşıyan binaların yapı malzemelerinin bulundukları bölgelerin coğrafi şartlarını yansıttığını, topoğrafik faktörlerin cadde-sokak sistemlerini etkilediğini, araştırmaya konu olan şehirlerdeki kapalı çarşıların şekillenmelerinde iklim şartlarının doğrudan etkili olduğunu ortaya koymuştur.

ALİAĞAOĞLU, A. (2004). ''Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası'' adlı doktora tezinde Afyonkarahisar şehrinin kuruluşunu ve mekânsal gelişim süreçlerini, şehir nüfusunun temel özelliklerini, ne tür fonksiyonlara sahip olduğunu ve şehrin fonksiyonel kullanım alanlarını ortaya koymuştur. Aliağaoğlu, tezinin son bölümlerinde Afyonkarahisar şehrinin şehir morfolojisini ve doğal ortam ile ilişkilerini açıklamış, şehirdeki belli başlı altyapı sorunlarına değinerek çözüm önerileri geliştirmiştir.

AVCI, S. (2004). "Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler Ve Türkiye Örneği" adlı makalesinde şehir ile ilgili tanımlara yer vermiş, coğrafyacıların şehirlere yaklaşımları ve bu yerleşmeleri hangi kriterlere göre şehir kabul ettikleri üzerinde durmuştur. Çalışmada bir yerin şehir kabul edilebilmesi için taban nüfusun ne kadar olması gerektiği tartışılmıştır. Nüfus kriteri dışında şehrin kapladığı alana, ekonomik fonksiyonlarına, idari merkez olup olmamalarına göre şehir yerleşmeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın son bölümünde, Türkiye'deki şehir yerleşmelerinin mekânsal dağılışlarına yer verilmiştir.

BOZYER, Ü. (2008). "Kent Dokusunun Oluşmasında Turizmin Etkisi: Bodrum Örneği" isimli doktora tezinde, turizm sektöründe yaşanan gelişmeler neticesinde Bodrum'un karşılaştığı dönüşüm süreçlerini kent sosyolojisi bakımından incelemiştir. Çalışma iki kısımdan ve sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci kısımda, şehirleşmeye ve turizm sektörüne yönelik kavramlar üzerinde durularak bir kavramsal çerçeve ortaya konulmuş, ikinci kısımda ise arazi çalışmalarından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bodrum'un kent dokusunun ve kent kimliğinin oluşmasında ve gelişmesinde turizm sektörünün etkili olduğu ortaya konulmuştur. Bodrum'un kentleşme sürecinde karşılaşılan belli başlı sorunlara değinilmiş ve sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

CEYLAN, M.A. (2004). "Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Alaşehir" isimli kitabında, Alaşehir'in kuruluşunu, gelişimini ve fonksiyonel özelliklerini incelemiştir. Çalışma, giriş bölümü dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Alaşehir ve çevresinin doğal ortam özelliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde, şehrin kuruluş ve gelişim süreçleri belirli dönemler halinde ele alınmıştır. Son bölümde ise şehrin fonksiyon alanları ve fonksiyonel özellikleri incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, konunun işlenişi içerisinde yer yer şehrin sorunlarına değinilmiş ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

ÇEZİK, A. (1982). "Kent Eşiği Araştırması (Türkiye İçin Kent Tanımı)" adlı çalışmasında şehir ve şehirleşme kavramlarına yer vermiş ve bir yerleşmenin hangi kriterlere göre şehir kabul edilip edilmeyeceği üzerinde durmuştur. Çezik, Kent Eşiği araştırmasında kullanmak üzere 28 tane kıstas belirlemiştir. Yazar, ayrıca eşik değeri kavramı üzerinde durmuş ve eşiği belirli bir nüfus miktarına varma olarak tanımlamıştır. Her fonksiyonun yoğunlaşmaya başladığı bir eşik değerinin olduğunu vurgulamıştır. Diğer yandan şehir yerleşmeleri için belirlediği göstergelerden hareketle eşik değerinin altında ve üstünde olan yerleşmeleri tasnif etmiştir.

DARKOT, B. (1966). "Türkiye'de Nüfus Artışı ve Şehirleşme" adlı makalesinde Cumhuriyetten bugüne Türkiye nüfusunun değişim sürecini, nüfusun hangi dönemlerde artıp hangi dönemlerde azaldığını gerekçeleriyle incelemiştir. Darkot, şehir ve kır alanlarının nüfuslarına değinmeden önce şehir yerleşmelerinin hangi özelliklere sahip olduğunu, hangi kıstaslarla kırsal alanlardan ayrıldığını irdelemiştir. Ayrıca Türkiye'deki şe-

hirleşme hareketlerinin nasıl başladığını ve gelişim süreçlerinin nasıl olduğunu, şehirleşmeyi etkileyen faktörlerin neler olduğunu ve şehirleşmede şehir fonksiyonlarının etkilerini ortaya koymuştur.

EMİROĞLU, M. (1975). " Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus" adlı çalışmasında şehir tanımları üzerinde durmuş ve şehirlerin ülkelere, zamana, medeniyet seviyesine, toplumsal yapıya ve kişilere göre değişebileceğini ileri sürmüştür. Emiroğlu, bir yerin şehir olarak kabul edilebilmesi için gerekli olan minimum nüfus değerinin ülkeden ülkeye değiştiğini ifade etmekle beraber Türkiye şehirleri için minimum nüfus değerini 10 bin olarak kabul etmiştir. Yazar şehirlerin ve şehirli nüfusun coğrafi bölgelere göre dağılışlarını açıklamış ve Devlet İstatistik Enstitüsünün 1970 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerinden istifade etmiştir.

GÖNEY, S. (1995). "Şehir Coğrafyası" adlı kitabında şehir tanımlarının hangi kriterlere göre yapıldığını, şehir ve kır ayrımında hangi kıstasların dikkate alınması gerektiğini açıklamış, şehir tanımlarını kavramsal bir çerçeveye oturttuktan sonra da şehirlerle ilgili önemli konuları Dünya ve Türkiye'den örnekler vererek ele alıp incelemiştir. Şehirleşme hareketlerine değinen yazar, dünyada ilk şehirlerin nerelerde ve hangi coğrafi şartlar altında ortaya çıktıklarını ve geliştiklerini, günümüzde yeryüzünün hangi bölgelerinde yayılış gösterdiklerini açıklamıştır. Şehirlerin fonksiyonel yapılarını, yakın ve uzak çevreleriyle olan ilişkilerini açıklamış, şehir yerleşmelerini oluştukları dönemlere, şekilsel özelliklerine, büyüklüklerine, nüfus miktarlarına ve fonksiyonlarına göre sınıflandırmıştır.

IŞIK, Ş. (2005). "Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri" adlı makalesinde, Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan ve sonrasında hız kazanan şehirleşme hareketleri ve bu hareketlerin temel sebepleri üzerinde durmuştur. Türkiye'deki şehirleşme hareketlerinin belli başlı sebeplerinden hareketle üç model geliştirmiştir. Bu modellerden her biri, Türkiye'de şehirleşme hareketlerine neden olan faktörleri belirli zaman dilimleri içerisinde açıklamaktadır. Bu zaman aralıklarından birincisi 1923-1950 dönemi, ikincisi 1950-1980 dönemi ve üçüncüsü ise 1980 sonrası dönemdir. Buna göre kırdan şehirlere yaşanan göçler, sanayi faaliyetlerinin belirli merkezlerde gelişmesi, 1980'lerden sonra

turizmin gelişmeye başlaması ve doğu bölgelerinde terör olaylarının yoğunluk kazanması Türkiye'de şehirleşme hareketlerini hızlandıran belli başlı olaylardır.

KARABORAN, H. (1989). "Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar" isimli çalışmasında farklı disiplinlerin şehir tanımlarına değinmiş, fonksiyon ve şehir fonksiyonları kavramları üzerinde durmuş, şehirlerin fonksiyonel etki sahaları, bulundukları yerin merkezi yer bakımından önemleri üzerinde açıklamalarda bulunmuştur. Şehirlerin fonksiyonel kullanım alanlarının hangi kriterlere göre belirlenebileceğini ve merkezi yer bakımından önemlerinin hangi uygulamalar neticesinde açıklanabileceğini ortaya koymuştur.

KELEŞ, R. (2015). "Kentleşme Politikası" isimli kitabının birinci bölümünde kent ve kentleşme ile ilgili tanımlara yer vermiş ve Türkiye'nin kentleşme süreci üzerinde durmuştur. İkinci bölümde, kapitalist ve sosyalist toplumlardaki kentleşme ve kent planlamalarını işlemiştir. Üçüncü bölümü, kent planlaması kavramına ayırmıştır. Dördüncü bölümde, kent planlamasının evrimi, beşinci bölümde kent kuramları, altıncı bölümde kent planlamasına yönelik kuramlar ve yedinci bölümde kent planlamasının sonuçları üzerinde durmuştur. Sekizinci bölümde bölge planlaması, dokuzuncu bölümde konut, onuncu bölümde gecekondu, on birinci bölümde ise kent bilim ve toplum sorunlarına yer vermiştir. On ikinci bölümde doğal yıkım olayları, on üçüncü bölümde çevre sorunları ele alınıp incelenmiştir. Kitabın son bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır. Kapsamlı olarak hazırlanmış olan bu eser, aynı zamanda farklı disiplinler tarafından bir ders kitabı olarak da okutulmaktadır.

ÖZGÜÇ, N. (1976). "Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi" isimli çalışmayı Jean Gottman'dan çevirmiştir. Bu çalışmada Jean Gottman, şehirlerin merkeziyeti ile ilgili yapılacak çalışmaların hangi genel problemler üzerine odaklanmaları gerektiği üzerinde durmuştur. Jean Gottman'a göre, şehir merkeziyeti ile ilgili daha önceden yapılmış çalışmalar yerleşmelerin hızla gelişen merkeziyet durumlarını açıklamada araç ve donanım bakımından ve durağan olmalarından dolayı yetersizdirler. Bu çalışmada şehir merkeziyeti, soyut merkeziyet kavramlarına yer verilmiş ve bir yerin merkezi özelliğini güçlü kılan unsurlara değinilmiştir.

TOLUN-DENKER, B. (1976). "**Şehir İçi Arazi Kullanılışı**" adlı çalışma Malkara, Babaeski ve Gelibolu yerleşmelerini için alan bir etüt çalışmasıdır. Tolun Denker bu çalışmada, şehir coğrafyası bakımından yeni perspektifleri, metotları ve uygulamaları ortaya koymuştur. Uygulamalı şehir coğrafyası kapsamında ele aldığı bu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şehirlerle ilgili belli başlı tanımlara, şehirlerin yeryüzüne dağılışlarına yer verilmiştir. İkinci kısımda ise çalışma alanı olarak belirlediği üç şehirde, şehir içi arazi kullanım durumlarını ve fonksiyonel özellikleri ortaya koymuştur. Diğer yandan nüfusu 10 bin civarında olan küçük şehirlerin yapısal ve fonksiyonel özelliklerinden bahsedilmiştir.

TUNCEL, M. (1980). "Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış" isimli makalesinde, Klasik Çağlardan önceki kentleri, Klasik Çağ kentlerini, Ortaçağ kentlerini, Selçuklu dönemi kentlerini, Osmanlı dönemi kentlerini ve Cumhuriyet dönemi kentlerini incelemiştir. Kent yerleşmelerinin günümüze kadar göstermiş oldukları tarihi gelişimleri, kronolojiye bağlı kalarak ele almıştır. Tuncel (1980), Akşehir, Aksaray, Kırşehir, Seydişehir, Karaman, Alanya, Erzurum, Konya ve Kayseri şehirlerini birer Selçuklu dönemi şehirleri olarak belirlemiştir. Ayrıca, Bursa, Edirne, Manisa, Amasya, Nevşehir ve Yozgat şehirlerini Osmanlı dönemi şehirleri olarak sınıflandırmıştır. Kırıkkale, Batman ve Karabük gibi şehirleri ise Cumhuriyet dönemi şehirleri olarak nitelendirmiştir.

TUNÇDİLEK, N. (1986). "Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi" isimli çalışmasında farklı yerleşim türlerinin tarihi süreçte ne tür değişimler geçirdiğini, yerleşmelerin varlıklarını günümüze kadar sürdürebilmelerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Yazar, kitabında yerleşmeleri yaşayan bir organizmaya benzetmiş ve biyolojik prensiplerin çerçevesi içerisinde ele alıp incelemiştir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yerleşmelerin nasıl kurulup geliştiklerini belirli kronoloji çerçevesinde sunan yazar, tarihin farklı dönemlerinde farklı medeniyetlerin yerleşme coğrafyası bakımından bıraktıkları izlere yer vermiştir.

TÜMERTEKİN, E. (1973). "Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar" isimli kitabında, şehirleşme olayının Türkiye'de göstermiş olduğu dağılış üzerinde durmuştur. Şehirleşmenin dağılış özelliklerinin tespit edilmesi, yerleşmelerin şehirleşmelerinde rol oynayan başlıca faktörlerin araştırılması ve bu faktörlere bağlı olarak bir sınıflandırmanın

yapılması, çalışmanın belli başlı amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaçlara yönelik olarak, şehirleşmenin tanımına, sebeplerine, mekânsal dağılışına ve şehirleşmenin yarattığı başlıca sorunlara yer verilmiştir. Türkiye'de şehirler nüfus büyüklüklerine ve fonksiyonlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu çalışma ile şehirleşmenin ülkemizin nerelerinde ve hangi şartlar altında meydana geldiği ortaya konulmuştur.

UĞUR, A. ve ALİAĞAOĞLU, A. (2010). "**Şehir Coğrafyası**" isimli kitaplarında şehirle ilgili tanımlamalara ve şehirle ilgili çalışmaların kavramsal çerçevesine yer vermişlerdir. Bu kitapta, şehrin kurulup gelişmelerinde hangi coğrafi unsurların etkili olduğunu, şehir yerleşmelerinde coğrafi manzaranın bir kültürden diğerine nasıl değiştiğini ortaya koymuşlardır. Türkiye ve Dünya'da, şehirleşme hareketlerini ve etkilerini örnek şehirler üzerinden açıklayan yazarlar, sit tiplerine ve şehirlerin morfolojik unsurlarına, şehir mekânının kullanım kalıplarına ve bununla ilgili teorilere değinmişlerdir. Son olarak, şehirlerin yakın ve uzak çevreleriyle olan ilişkilerini şehirlerin fonksiyonları üzerinden örnekler vererek açıklamışlardır. Şehir coğrafyasının temel ilke ve prensiplerine göre hazırlanan bu eser, bir ders kitabı niteliğindedir.

UZUNEMİNOĞLU, H. (1992). "Samsun Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası" adlı doktora tezinde, şehir ve şehirleşme kavramlarına değinmiş, Samsun şehrinin fonksiyonel özellikleri, mekânsal gelişim ve değişimi, şehrin mekânsal açıdan genişlemesine olanak sağlayan unsurları ortaya koymuştur. Tezde ayrıca şehrin kurulup gelişmesini etkileyen coğrafi faktörler üzerinde durmuş, şehir içi arazi kullanım durumlarına da yer vermiştir.

YALÇINLAR, İ. (1967). "Türkiye'deki Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmelerinde Jeomorfolojik Temeller" isimli çalışmasında Türkiye'deki bazı şehir örneklerinden hareketle, akarsular, jeolojik yapı ve rölief gibi doğal unsurların şehir, şehirleşme ve beşeri hayat üzerine etkilerini incelemiştir. Türkiye'de büyük şehirlerin bölgelere ve yükselti kademelerine göre dağılışlarını ortaya koyan Yalçınlar, bu dağılıştaki farklılıkları jeomorfoloji temelinde ele almıştır. Çalışmada ayrıca eski Anadolu şehirlerine ve bu şehirlerin varlığını günümüze kadar sürdürebilmelerindeki coğrafi unsurlara yer verilmiştir.

YÜCEL, T. (1960). "Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler", adlı makalesinde yerleşmelerin şehir olarak nitelendirilmesindeki bir takım kıstaslar üzerinde durulmuştur. Türkiye'de şehirleşme hareketlerinin hangi dönemlerde ve ne tür gelişmeler sonrasında yaşandığı vurgulanmış ve günümüze kadar (1960'lara kadar) hangi süreçlerden geçtiği açıklanmıştır. Yücel, ayrıca Türkiye'deki şehirleşme hareketlerinin genellikle göçler neticesinde gerçekleştiğini vurgulamış ve şehirleşme hareketlerinin bölgelere göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Çalışma Alanıyla (Alanya ve Manavgat) İlgili Yapılmış Olan Başlıca Çalışmalar

AKOVA, İ. (1999). "Alanya'nın Turizm Olanakları" isimli makalesinde, Alanya'nın turizm faaliyetleri bakımından gelişmesini, şehrin sahip olduğu coğrafi potansiyellerle açıklamaya çalışmıştır. Akova'ya göre, Alanya'da mağaraların varlığı, deniz suyu ve kumsalının uygun olması, yükselti, iklim ve bitki örtüsünün elverişliliği, ulaşım olanaklarının gelişmiş olması, kış turizmi ve yayla turizmine olanak sağlayan imkânların varlığı gibi coğrafi faktörler Alanya'da turizmin gelişmesinin belli başlı sebepleridir.

Alanya Belediyesi Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı (ALSAV) (1991-2015) tarafından düzenlenen Alanya Tarih ve Kültür Seminerlerinde bildiri olarak sunulmuş olan çalışmalara yer verilmiştir. Aralarında coğrafyacıların da bulunduğu farklı disiplinlerden çok sayıda yazar, Alanya şehrinin tarihi yapısını, kültürel özelliklerini, turizm faaliyetlerinin gelişimini ve belli başlı doğal güzelliklerini ortaya koyan eserlere yer vermiştir. İlki 1991 yılında düzenlenen seminerlerde (2015 yılına kadar toplam 13 seminer düzenlendi), Baykara (1991), Kocakuşak (1991), Akova (1997) ve Baykara (2006), Alanya şehrini coğrafi perspektifle ele aldıkları çalışmalarına yer vermişler ve bildiriler sunmuşlardır.

ASKER, İ. (2015). "Manavgat Kentinin Özellikleri ve Kent Merkezinin Trafik Sorunu ve Çözüm Önerileri" isimli yüksek lisans tezinde, Türkiye'de ulaşım ile ilgili genel mevzuatlara, Türkiye genelinde ulaşım bakımından yaşanan problemlere değinmiştir. Tezin üçüncü bölümünde kentle ilgili birtakım kavramlara değinen yazar, dördüncü bölümde, Manavgat kentinin beşeri ve doğal yapısına yer vermiştir. Tezin son bölümünü Manavgat'ın kent içi ulaşımına ayıran yazar, Türkiye genelinde ve Manavgat özelinde

yaşanan temel trafik problemlerini açıklamış ve bu problemlere çözüm önerileri geliştirmeye çalışmıştır.

ÇINAR, M. (2016). "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Manavgat İlçesi" isimli makalesinde Cumhuriyetin ilk yıllarında Manavgat ilçesinin toplumsal, ekonomik, idari vb. gibi özelliklerini ortaya koymuştur. Çeşitli salnamelerden, Cumhuriyet ve Osmanlı arşivlerinden yararlanan yazar, XXI. yüzyılın ilk dönemlerinde Manavgat'ın genel durumu hakkında bilgiler vermiştir. Cumhuriyet döneminin ilk zamanlarına ait verilerin mevcut olması ve o döneme ait bilimsel çalışmaların yeterli olmaması, yazarı bu makaleyi yazmaya yöneltmiştir.

DİNÇ, G. (2012). "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Alanya Nüfusu (1831-1950)" isimli makalesinde Alanya'nın Osmanlı ile Cumhuriyet dönemi arasındaki demografik özelliklerine yer vermiştir. Yazar, Alanya'nın başta nüfus olmak üzere çeşitli demografik özelliklerini Osmanlı İmparatorluğunda ilk nüfus sayımının yapıldığı 1831 yılından itibaren açıklamaya başlamıştır. Alanya'nın Cumhuriyet dönemine ait demografik özelliklerini açıklarken ilk sağlıklı nüfus verilerinin ortaya konulduğu 1927 yılı nüfus sayımı verilerinden yararlanmıştır. Cumhuriyet döneminde demografik özellikler kapsamında Alanya'nın nüfus miktarını, cinsiyete göre dağılımlarını, nüfusun şehir, nahiye ve köylere göre dağılımlarını, yaş gruplarına göre dağılımlarını ve okuma yazma bilme oranlarını ortaya koymuştur.

DOĞAN, U. (2002). "Manavgat Nehri Havzasının Jeomorfolojik Evrimi" isimli makalesinde, bir akarsuyun jeomorfolojik açıdan hangi süreçlerden geçtiğini bir takım veriler yardımıyla ve Manavgat Nehri Havzası örneğiyle açıklamıştır. Doğan, çalışma alanı olarak belirlediği Manavgat Nehri Havzasında, arazinin jeolojik yapısına, arazideki karstlaşma ve tektonik olaylara ve bunlar neticesinde meydana gelen aşınım yüzeylerine dikkat çekerek, havzanın geçmiş dönemlerden günümüze geçirdiği jeomorfolojik değişimleri ortaya koymuştur. Havzanın jeomorfolojik evrimini açıklarken, Manavgat Nehri'nin hidrolojik özelliklerine ve gelişim süreçlerine yer vermiştir.

ERCENK, G. (1992). "Pamphylia Bölgesi ve Çevresi Eski Yol Sistemi" isimli çalışmasında antik dönem Pamphylia bölgesinin sınırları hakkında bilgi vererek gerek bu

bölge içerisinde gerekse diğer bölgelerde yer alan şehirlere ve bu şehirleri birbirine bağlayan eski yol sistemlerine yer vermiştir. Ercenk, dağlık ve kayalık sahalarda akarsu vadilerinde kurulan şehirlere ait yolların günümüze kadar bozulmadan gelebildiğini, ancak kıyı şeridinde yer alan şehir yollarının ise yok olmaya yüz tuttuğunu ortaya koymuştur. Ercenk'e göre bu eski yolların yok olması özellikle son asırda konar-göçer aşiretlerin iskân politikası kapsamında toprağa bağlanmasıyla gerçekleşmiştir. Böylece tarla açma ve orman tahribatı neticesinde eski yol sistemleri büyük oranda bozulmuştur. Ercenk, varlığını koruyan eski yolları tespit ederek altı kategoride sınıflandırmıştır.

EROL, O. (1971). "Alanya Damlataş Mağarasının Gelişme Safhaları Hakkında Gözlemler" isimli makalesinde, Damlataş Mağarasının oluşum süreçlerini deniz seviyesinde meydana gelen değişimlerle açıklamıştır. Erol, mağaranın gelişme safhalarını şekiller çizerek ortaya koymuş, mağaranın yapı ve şekil özelliklerine, boyutuna ve turizm bakımından sahip olduğu öneme yer vermiştir. Makalede, farklı zamanlarda mağaraya yönelik gerçekleştirilen gözlemler literatürdeki bilgilerle karşılaştırılmış, jeolojik ve jeomorfolojik açıdan dikkate değer sonuçlar üzerinde durulmuştur.

GÖNÜLLÜ, A. (2015). "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Alanya'nın İdari Yapısı (1831-2014)" isimli makalesinde, 1831 yılından 2014 yılına kadar Alanya'da yaşanan idari değişikliklere dikkat çekmiştir. Yazar, özellikle Alanya'nın Osmanlı Dönemine ait idari yapı ve yerleşme bağlılığındaki değişimleri Osmanlı arşivlerinden, salnamelerden yararlanarak ortaya koymuştur. Osmanlı Döneminde Alanya'nın bir sancak merkezi olduğunu ancak 1867 yılında kaza konumuna dönüştürüldüğünü ve bu yıldan itibaren Alanya'nın coğrafi açıdan Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminin idari yapılanmasında sürekli bir şekilde küçüldüğünü ifade etmiştir.

KARACA, B. (2009). "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası" isimli kitabında Osmanlılar zamanından günümüze kadarki süreçte Orta ve Batı Akdeniz'in genel durumlarına ve özellikle de Manavgat kazasının geçirmiş olduğu sosyal, kültürel, ekonomik vb. gibi değişimlere yer vermiştir. Yazar, Manavgat'ın Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki genel özelliklerini ortaya koyabilmek için Alaiye ve Teke sancakları arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Ayrıca, Manavgat'ın XV. ve VI. yüzyıllardaki kır ve şehir yerleşmelerini

ortaya koyarak bölgenin o dönemdeki genel coğrafi özelliklerine yer vermiştir. Bu çalışma, bulguların tarihi vesikalara ve kaynaklara dayandırılarak sunulması ve belirli bir dönem aralığında bir yerleşmenin coğrafi özelliklerini tasvir etmesi yönüyle Tarihi Coğrafya çalışmaları bakımından da önem arz etmektedir.

KOCAKUŞAK, S. (1993). "Alanya'da Kentleşme-Turizm ve Sorunları" isimli doktora tezinde, kentleşme ve turizmin karşılıklı etkileşimini Alanya örneği ile ortaya koymuştur. Bu tez çalışması, bölgesel coğrafya bakımından Alanya'da gerçekleştirilen ilk çalışmalardandır. Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde, Alanya'nın fiziki coğrafya özelliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümü, Alanya'nın kentleşme süreçlerine ayrılmıştır. Üçüncü bölümde Alanya'nın turizm özellikleri üzerinde durulmuş, dördüncü bölümde ise kentleşme ve turizmin sorunlarına değinilmiştir.

KONYALI, İ. (1946). "Alanya (Alaiyye)" isimli kitabında geçmişten günümüze Alanya tarihini belirli bir kronoloji içerisinde, tarihi belgelere ve fotoğraflara bağlı kalarak ortaya koymuştur. Antik dönemden başlayarak günümüze kadar Alanya tarihinde yaşanan önemli olaylara yer veren yazar, Alanya'nın her döneme ait coğrafi özellikleri hakkında da yer yer bilgiler vermiş, şehirdeki maddi ve manevi bütün kültürel değerleri, zengin tarihi eserleri, anıt ve kitabeleri ayrıntılı olarak kaleme almıştır.

KONYALI, İ. YILDIZ, A. (2010). "Abideleri ve Kitabeleri ile Manavgat Tarihi" isimli kitaplarında Manavgat'ın tarihini belirli dönemlere ayırarak detaylı bir şekilde açıklamışlardır. Manavgat tarihini önemli anıtlara, kitabelere, tarihi vesikalara, fotoğraflara bağlı kalarak irdeleyen yazarlar, şehrin farklı dönemlerinde tarihi ve kültürel zenginlerini somut bir şekilde ortaya koymuşlardır. Bu kitap, Manavgat'ın farklı tarihi dönemlerdeki coğrafi yapısı ve sosyo-ekonomik özelliklerini gözler önüne sermesi bakımından Tarihi Coğrafya bakımından da önemli bir çalışma olarak kabul edilebilir.

REDFORD, S. (2008). "Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiye/Alanya)" isimli kitabında, Alanya şehri örneğinden hareketle Anadolu Selçuklu dönemi şehirlerinde Selçuklu sultanlarının yaşamış olduğu köşk ve bahçelere yer vermiş ve Selçuklu hâkimiyetine kadarki süreçte yerleşme özelliklerine değinmiştir. Üç bölümden oluşan bu kitabın birinci bölümünde, Alanya'nın yerleşme geçmişi hakkında bilgiler verilmiş, ikinci bölümünde

Anadolu Selçuklu döneminde Alanya'da gerçekleştirilen imar faaliyetleri hakkında bir takım bilgiler ortaya konulmuştur. Yazar, kitabının son bölümünde Anadolu Selçuklu şehirleri ve bu şehirlerin çevresinde yürütülen bahçe ve avcılık geleneklerini doğu ve batı dünyasından seçilmiş yerleşmelerle karşılaştırmış ve sonuçları ortaya koymuştur.

SABANCI, S. (2012) "Alanya ve Manavgat'ın İklim Özellikleri" adlı yüksek lisans tezinde, Alanya ve Manavgat'ın iklim özelliklerini karşılaştırmıştır. Her iki yerleşmede, iklim elemanlarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek için söz konusu yerleşmelerin istasyon verilerinden yararlanmıştır. İstasyon verilerinin incelenmesinde iklimle ilgili çeşitli formülleri (Köppen, De Martonne, Thornthwaite, Erinç ve Rubinstein) kullanmış, yerleşmelerdeki iklim benzerliklerini ve farklılıklarını bu formüller ve indekslerle açıklamaya çalışmıştır. Yazar, her iki istasyonun Akdeniz iklim kuşağında bulunduğunu ve iklim özelliklerinin büyük oranda benzediğini ortaya koymuştur.

SARACOĞLU, H. (1989). "Akdeniz Bölgesi" isimli kitabında Akdeniz bölgesinin yer şekillerini, iklimini, bitki örtüsünü geçmişten günümüze beşeri özelliklerini ve tarihi gelişimini ele alıp incelemiştir. Bu kitap, Akdeniz Bölgesinde yapılan çok sayıda yöresel etüdün bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Her bir yöre, ayrı bir ünite olarak ortaya konulmuştur. Akdeniz Bölgesi, batıdan doğuya doğru incelenmiş ve Yüksek Bölge ile Kıyı Bölgesi başlıkları altında ele alınmıştır. Akdeniz Bölgesi ile ilgili tüm yöresel etütlerin detaylı bir şekilde ortaya konulması ve konuların çok geniş tutulması, kitabın iki ciltte hazırlanmasını gerekli kılmıştır. Bu kitap, Akdeniz Bölgesinin doğal ve beşeri bütün özelliklerini ana hatlarıyla ve coğrafi perspektifle ortaya koyması bakımından önemli bir kaynaktır.

SÜR, A. (1977). "Alanya'nın İklimi" isimli kitabında, Alanya'nın iklim elemanlarının etkin karakterlerini ve iklim özelliklerinin Alanya'da yarattığı koşulları ortaya koymayı amaçlamıştır. Beş bölümden oluşan bu çalışmanın giriş bölümünde, Alanya'nın coğrafi konumuna yer verilmiştir. İkinci bölümde sıcaklık, üçüncü bölümde basınç ve rüzgarlar, dördüncü bölümde su buharı ve beşinci bölümde ise yağış özellikleri üzerinde durulmuştur. Her bir iklim elemanına ait veriler tasnif edilmiş ve veriler, bazı metot ve formüllerden yararlanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, tablo, şekil ve haritalarla desteklenmiştir.

TUNÇDEMİR, O. (1973). "Manavgat: Tarih ve Turizm" isimli kitabında Manavgat'ın tarihini, tarihi eserlerini, doğal güzelliklerini ele alıp incelemiştir. Yayını ve basımı aşamasında Manavgat Belediyesi tarafından desteklenen bu kitapta, geçmişten günümüze Manavgat'ın yerleşme özellikleri, nüfusu ve idari yapısındaki değişimler hakkında bilgiler yer almaktadır. Diğer yandan, Manavgat'ta turizm faaliyetlerinin gelişmesine olanak sağlayan tarihi ve doğal zenginliklere yer verilmiş ve çalışma çok sayıda fotoğraflarla görsel açıdan zenginleştirilmiştir. Bu kitap, Cumhuriyet döneminde Manavgat ile ilgili yazılmış belli başlı eserlerdendir.

ALANYA VE MANAVGAT'IN KURULUŞ VE GELİŞMELERİNDE COĞRAFİ FAKTÖRLERİN ETKİSİ

Yerleşmeler, insanların yaşam şartlarına, doğadan edindikleri tecrübelere, nerede ve ne şekilde yaşamak istediklerine, bulundukları yerin ne tür ekonomik kaynaklar ihtiva ettiğine bağlı olarak kurulup gelişirler. Bu nedenle yerleşmeler üzerinde insanların doğrudan etkileri söz konusudur. En küçük yerleşim birimlerinden en büyük şehirlere kadar tüm yerleşmelerde insan duygularının, ihtiyaçlarının, estetiğinin ve eylemlerinin derin izleri vardır. Gerçekten de Tunçdilek 'in de ifade ettiği gibi "*Yerleşmelerin doğuşu, birden fazla aile bireylerinin bir araya gelmesi ve yerleşilecek yerin seçimi ile başlar. Yerleşme yerinin seçilmesindeki esas prensip, doğayı iyi tanımak ve doğadan gelecek karşı etkileri en aşağı düzeye indirmektir*." (Tunçdilek, 1986, s. 3). Bir yerleşim yeri kurulmadan önce, tüm coğrafi şartları iyi analiz eden insanlar, aynı zamanda o yerleşmenin kaderini belirlemiş olmaktadır.

Tarihi geçmişleri antik döneme kadar uzanan Alanya ve Manavgat şehirleri, coğrafi konumları, uygun iklim özellikleri, verimli tarım arazileri, zengin su kaynakları, ulaşım yolları üzerinde bulunmaları, güvenli yerler olmaları gibi avantajlardan dolayı günümüze kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Her iki yerleşmenin doğal ve beşeri özelliklerinin ortaya konulması, kuruluş ve gelişim süreçlerini daha iyi anlamak bakımından önemlidir. Bu nedenle Alanya ve Manavgat'ın jeolojik, jeomorfolojik özellikleri, tarımsal yapıları, hidrografik özellikleri, iklim özellikleri gibi doğal faktörler ile toplumsal ve ekonomik yapıları, ulaşım özellikleri gibi beşeri unsurlar ortaya konulmuştur.

Şehir yerleşmelerinin kuruluş yerlerinin seçiminde ve gelişmelerinde **jeolojik faktörler** önemli bir rol oynamaktadır. Anadolu'nun birçok şehri için geçerli olan bu durum Alanya şehrinin kuruluş ve gelişmesinde de söz konusu olmuştur. Yalçınlar'ın (1967) bir çalışmasında belirttiği gibi;

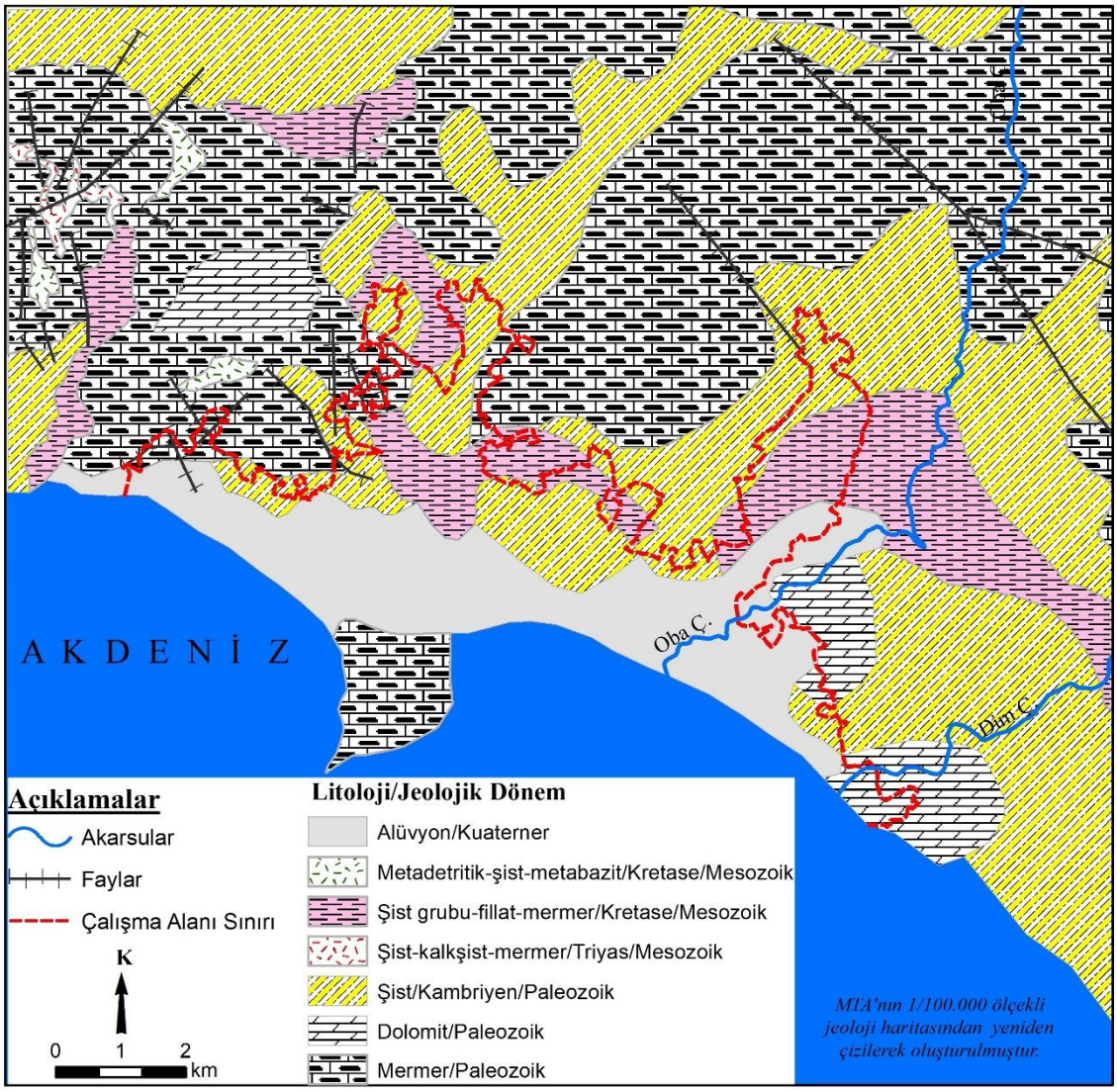
> "*Eski şehirlerin ve hatta bugünkü şehirlerin kuruluş ve gelişmesinde kalker tabakalarının meydana getirdikleri rölief ve temin ettikleri taş ve kireç bakımından oynadıkları rol de birinci derecede olmuştur. Alanya'nın yüksek bir yarımada üzerinde deniz ve kıyılara hâkim bir durumda bulunan meşhur büyük kalesi, yarımadayı meydana getiren mermerleşmiş karbonifer kalkerlerinden inşa edilmiştir*" (Yalçınlar, 1967, s.65).

Tarihi yarımada ve şehrin kuzeyindeki mahallelerde Cebelireis formasyonu olarak adlandırılan genellikle dolomit, dolomitik kireçtaşı, kristalize kireçtaşı ve mermerlerden oluşan bir formasyon yer almaktadır. Bu formasyonun tabanında, kuvarsit ve kuvarst-şistler bulunmaktadır. Yarımadanın hemen kuzeyinde, doğusunda ve batısındaki kıyı şeridi boyunca alüvyonlardan oluşan bir saha yer almaktadır. Bu sahanın kuzeyinde yer yer şist grubu, fillat ve mermerlerin yanı sıra kırıntılı kayaçlar yer almaktadır. Şehrin doğusunda Dim Çayı ve Oba Çayının geçtiği bir alanda Karagedik Formasyonu olarak bilinen saha, dolomit ve mermerlerden oluşmaktadır. Tepe Mahallesinin hemen batısında yaklaşık 250 metre kalınlıkta dolomitler bulunmaktadır.[9] (Harita 4). Ortalama yükseltisi 200 metreden fazla olan tarihi yarımadada, Paleozoik'e ait mermerler gelişmiştir. Yarımada ile Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı saha arasında, Kuaterner dönemine ait alüvyonlar yer almaktadır (Harita 4). Bu alüvyonların kuzey-güney yönündeki genişliği doğuda Oba Çayının bulunduğu sahada artmaktadır.

Alüvyonlar, jeolojik dönemler bakımından en genç litolojiye sahip birimlerdir. Bu yönüyle batı-doğu yönünde gelişme gösteren alüvyal sahalar güneyde (yarımadada) ve kuzeyde yer alan Paleozoik'e ait litolojik birimleri adeta lehimlemiştir (Harita 4). Yerleşme, bu saha üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Şehrin kuzey kesiminde yer alan Saray, Tepe, Bektaş, Küçükhasbahçe, Büyükhasbahçe ve Çıplaklı Mahallelerinde, Kambriyen'e (Paleozoik) ait şistler ve Kretase (Mezozoik) metaflişler bir arada bulunmaktadır (Harita 4). Yarımada üzerinde yer alan Paleozoik mermerlerin bu sahanın kuzeyinde de yer aldığı dikkati çekmektedir. Şehrin kuzeybatısı fayların yoğun olduğu bir sahadır. Mermer ve

[9] MTA, 1:100.000 ölçekli O 27 Alanya paftası jeoloji haritası kitapçığı, 2016.

şistler arasında yer yer Triyas'a (Mezozoik) ait kumtaşı, çamurtaşı ve kireçtaşı yer almaktadır.

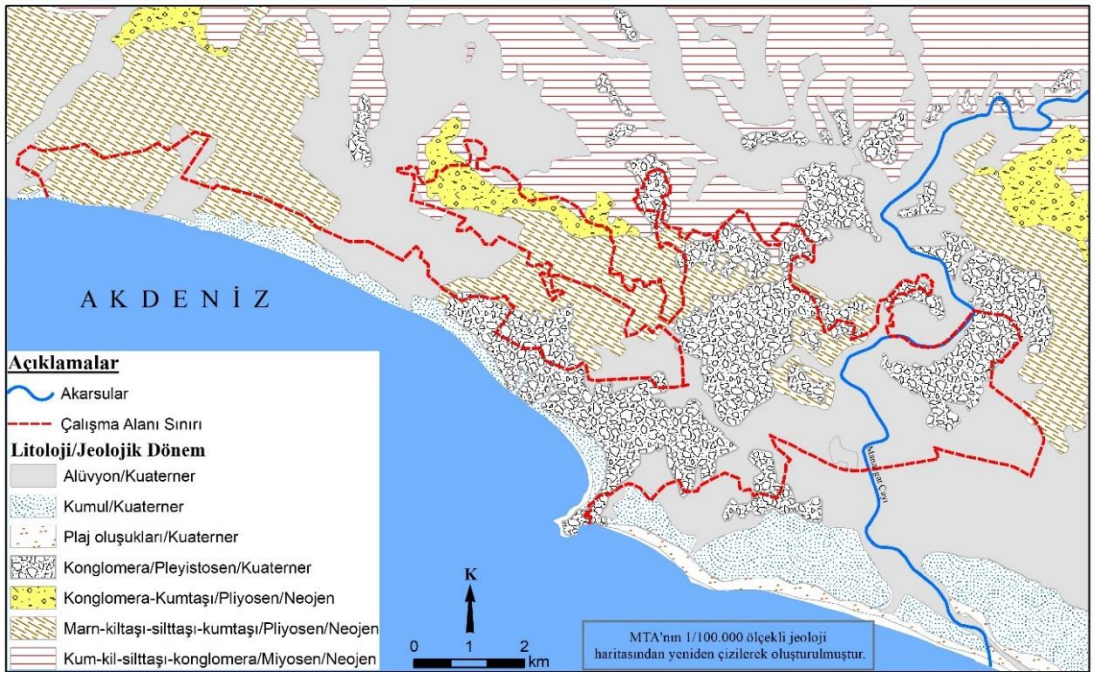

Harita 4. Alanya Şehri Jeoloji Haritası

Manavgat, Miyosen ve Pliyosen'e (Neojen) ait karasal ve denizel kırıntılardan ve Kuaterner'e ait dolgulardan oluşmaktadır. Bu durum, Manavgat şehri ve yakın çevresinin daha genç litolojik birimlerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Manavgat'ın güneyinde, Side kıyılarında ince bir şerit halinde plaj ve kumullar yer alırken, bunun gerisinde Kuaterner dolguları bulunmaktadır. Daha kuzeyde, Alt Pliosen'e ait karasal ve yer yer denizel kırıntılar, Alt, Orta ve Üst Miyosen'e ait kırıntılı ve karbonatlı karasal depolar yer

almaktadır. Side Mahallesinin kuzey kesimleri ile Manavgat Çayı'nın doğu ve batı kesimleri konglomeralardan oluşmaktadır. Şehrin kuzeyinde Karpuzçay formasyonu olarak adlandırılan sahada kiltaşı, kumtaşı ve silt taşı gibi kayaç türleri yer almaktadır.[10]

Şehrin hemen batısında Miyosen (Neojen) konglomeraları yer almaktadır. Şehrin sınırları içerisinde yer alan 24 mahalleden Ilıca, Sarılar ve Çağlayan Mahallelerinde yer yer kumtaşı-çamur taşlarının alüvyonlarla bir arada yer aldığı görülmektedir (Harita 5). Diğer mahallelerde ise alüvyonlar yer almaktadır. Bu alüvyonlar üzerinde yoğun bir yerleşme söz konusudur. Şehirde, litolojik birimler çoğunlukla gevşek dokulu unsurlardan oluşmakta ve yeraltı suyu da çoğu yerde yüzeye yakın bulunmaktadır. Kum ve çakılların oluşturduğu alüvyon sahalar oldukça gevşek yapıya sahiptir. Manavgat Çayı'nın doğu kesimleri, özellikle de denize döküldüğü alanlar taşkın riski taşımaktadır (Alpaslan ve Ortaçeşme, 2009, s. 171) (Harita 5).

Harita 5. Manavgat Şehri Jeoloji Haritası

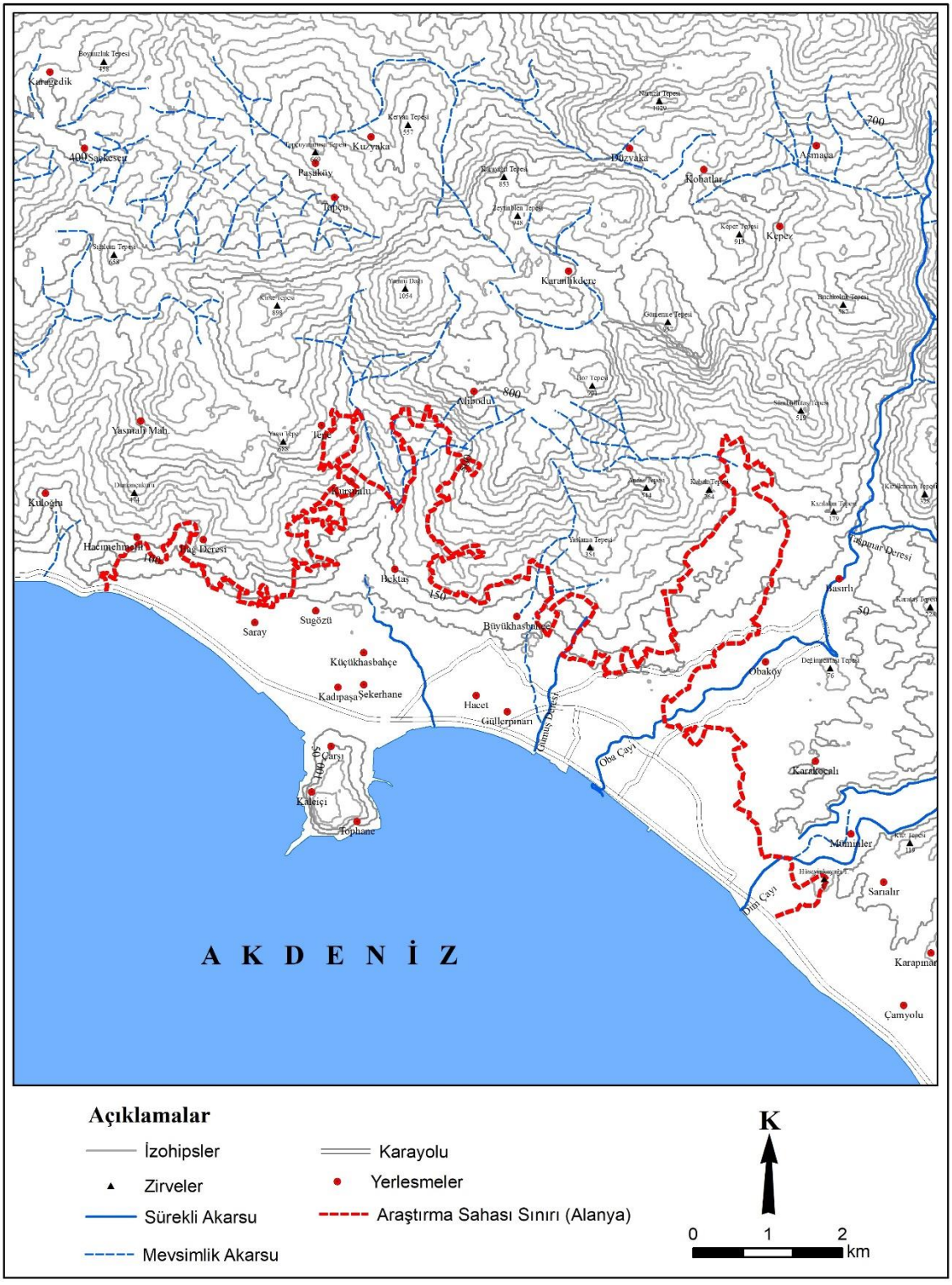
Yükselti ve rölief şekilleri gibi ***jeomorfolojik faktörler*** şehirlerin kurulup gelişmeleri üzerinde önemli etkiye sahiptir. Büyük şehirler, daha çok doğal limanlarda, geniş

[10] MTA, 1:100.000 ölçekli O 26 Manavgat paftası jeoloji haritası kitapçığı, 2016.

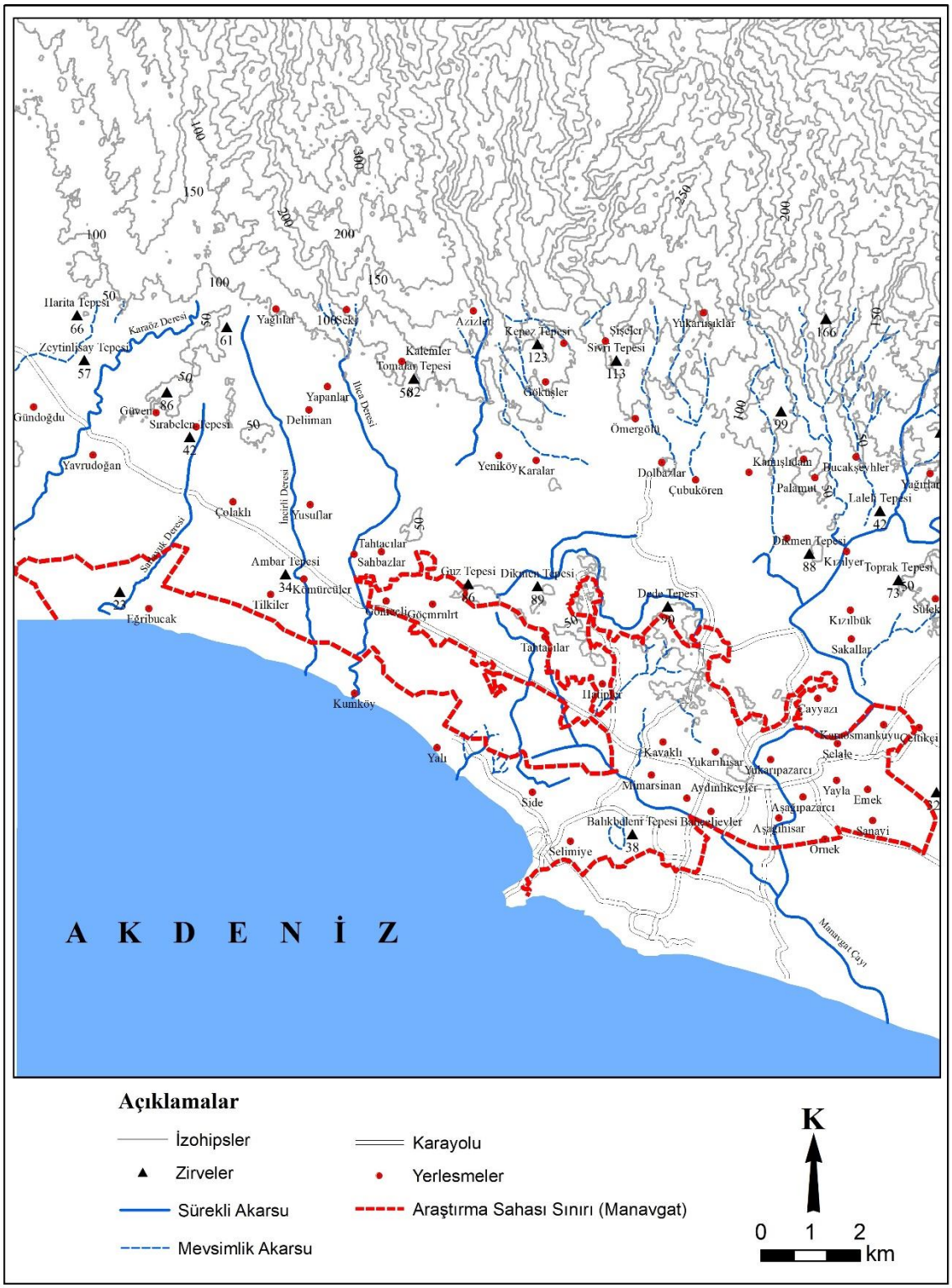
ve büyük ovaların kenar kısımlarında veya yaylalık sahaların yüksek röliyeflerle sınırlandırıldıkları alanlarda kurulup gelişirler. Türkiye'de büyük şehirler, genellikle "*Batı Anadolu'nun Ege kesiminde, Marmara Trakya Bölgesinde, Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinde 0-750 metre, Orta Anadolu'da 750-1250 metre, Güneydoğu Anadolu'da 500-1100 metre, Doğu Anadolu'da 1350-2000 metre yükseltilerde*" yer almaktadırlar (Yalçınlar, 1967, s. 53).

Toros Dağları'nın kıyıya iyice yaklaştığı bir alanda kurulmuş olan Alanya**,** jeomorfolojik açıdan kıyı ovası ve ovanın gerisinden yükseltmeye başlayan Toros dağlık kütlesinden oluşmaktadır. Antik Yunan ve Roma dönemlerinde Korakesyon ismiyle bilinen Alanya, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada üzerine kurulmuştur. 200 metreden daha yüksek olan bu kayalık yarımadanın denize uzanan kenar kısımları dik falezlerle yarılmıştır. Bu nedenle Alanya şehri, gerek denizden ve gerekse karadan kolayca savunulabilen bir yarımada üzerindedir (Harita 6). Söz konusu yarımada bir şehri bütün olarak görebilecek genişliktedir (Saracoğlu, 1989, s. 579).

Büyük oranda şistler tarafından kesilmiş Alanya kayalıkları, kıyı ovasına büyük oranda hâkim durumdadır. Bu ova, kıyının gerisinde yükseltisi 1.300 metreye kadar ulaşan Toros dağlık kütlesine sırtını yaslamıştır. Bu dağlık alandan ovaya doğru iki akarsu akış gösterir. Söz konusu akarsular yüksek zirvelerden kaynağını alan Alakilise Deresi ile Dim Çayı'dır (Peyronnet, 1971, s. 98) (Harita 6). Alanya'ya göre sahilden 4-5 km iç kısımlarda, daha düz ve düze yakın bir arazide konuşlanmış olan Manavgat şehrinde, verimli tarım arazilerinin olduğu ovalık saha, kuzeye doğru yükseltisi giderek artan Toros dağlık kütlesi ve Manavgat Çayı vadisi önemli morfolojik unsurları oluşturur (Asker, 2015, s. 24). Manavgat Ovası, Toros Dağları ile Akdeniz arasında dalgalı düzlüklerden oluşan bir topoğrafya üzerinde gelişme göstermiştir. Dalgalı düzlükler, yer yer birer seki durumunda olan tepelik sahalarla bir arada yer almaktadır. Ovada yükseklik, güneyden kuzeye doğru gidildikçe artmaktadır (Kao, 2001, s. 19) (Harita 7).

Harita 6. Alanya Şehri Topoğrafya Haritası

Harita 7. Manavgat Şehri Topoğrafya Haritası

Alanya ve Manavgat'ta eğim durumları, yükselti değerleriyle paralellik göstermektedir. Alanya'da kuzeyde Toros Dağı ile güneyde sahil arasında kalan ovalık alanda eğim değerleri % 0-20 arasındadır. Buradan kuzeye doğru gidildikçe eğim değerleri kademeli olarak artış göstermekte ve Toros Dağları'nda en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Diğer yandan ovalık sahanın güneyinde ortalama yükseltisi 200 metreyi aşan yarımada üzerinde eğim değerleri kademeli artış göstermektedir (Harita 6). Alanya şehrinde eğim değerleri % 0 ile % 20 arasında değişen mahalleler Saray, Kadıpaşa, Şekerhane, Hacet, Güller pınarı, Fığla, Cumhuriyet ve Oba Mahalleleridir. Sugözü, Küçük ve Büyükhasbahçe Mahallelerinden itibaren kuzeye doğru eğim değerleri artmaktadır.

Toros Dağları yükseltilerinin daha kuzeyden itibaren artmaya başlaması nedeniyle Manavgat, Alanya'ya göre daha az eğimlidir. Manavgat şehrinde eğim değerleri büyük oranda % 20'nin altındadır. Manavgat Çayının batı yakasında eğim değerleri doğu yakasına göre daha fazladır. Diğer yandan çayın denize döküldüğü şehrin güneydoğu kısımlarında eğim değerleri % 0-5 arasındadır. Manavgat şehrini oluşturan 24 mahalleden güneyde Side Mahallesinin orta, doğu ve batı kısımlarında eğim değerleri % 0-10 arasında değişmektedir. Şehrin kuzeyindeki Ilıca, Hatipler, Sarılar ve Çayağzı Mahallelerinde eğim değerleri bazı yerlerde % 20'yi aşmaktadır (Harita 7). Manavgat Çayı'nın batı yakasında, şehrin merkezi kısımlarında yer alan ve ormanlık sahanın da içerisinde yer aldığı Milli Egemenlik, Kasaplar ve Yukarıhisar Mahallelerinde eğim değerleri % 20'nin üzerindedir.

Alanya ve Manavgat'tın ***iklim özellikleri*** incelendiğinde her iki şehrin Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerini taşımış olduğu görülür. Coğrafi konumlarının benzerliği ve birbirlerine yakın oluşları, her iki şehirde de sıcaklık, yağış, nemlilik, güneşlenme, basınç gibi iklim elemanları ve istatistiki değerlerin büyük oranda benzerlik göstermesine neden olmaktadır. Alanya'da iklim özelliklerinin belirlenmesi bakımından orografik özellikler önemli rol oynamaktadır. Alanya gerisinde yer alan ve Toros Dağları'nın bir devamı sayılan yükseltiler, kış mevsiminde tropikal havanın iç kısımlara sokulmasını iç taraflardaki polar havanın da kıyılara geçmesini önler. Böylece farklı karakterlerdeki hava kütleleri sınırlandırılmış olurlar. Yine bu yükseltiler nedeniyle hava akımlarında

sapmalar görülür. Mevsimlere göre hâkim rüzgâr yönleri değişebilir; fakat bunlar genellikle yükseltiler arasındaki gedikler doğrultusunda eserler. Ayrıca, dağların denize bakan yamaçlarında sıcak cepheler tutulduğu için yağış süresi ve şiddeti fazladır (Sür, 1977, s. 14-15).

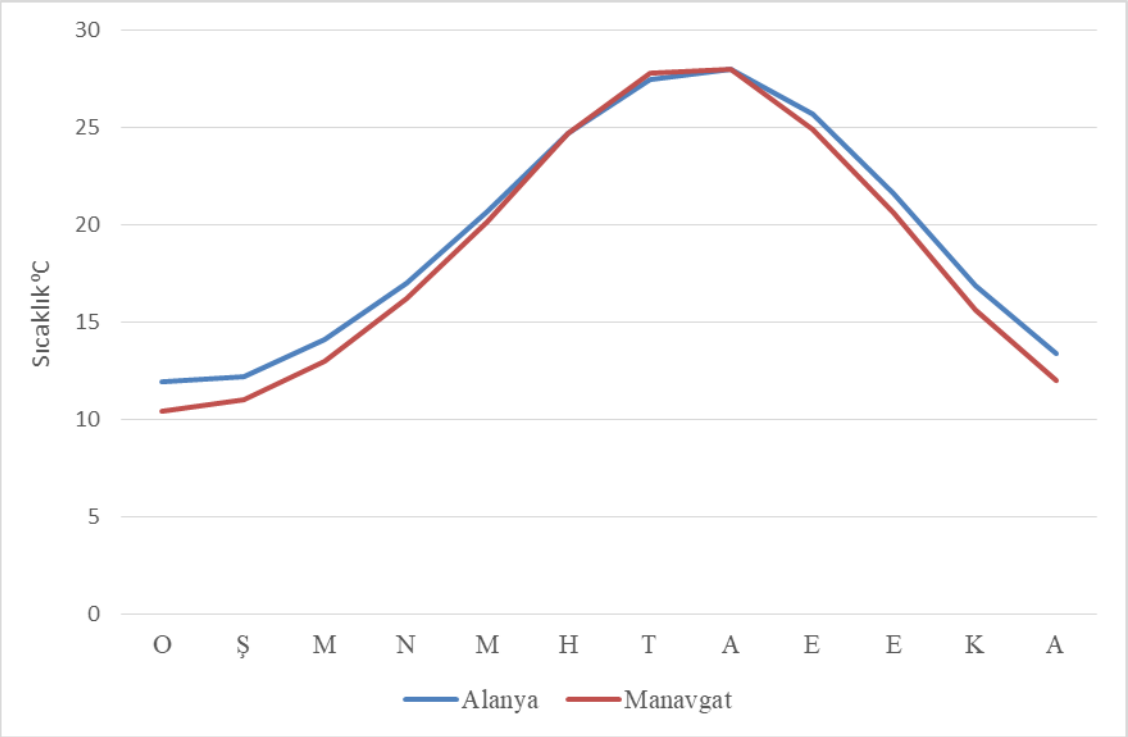
Alanya'nın aylık ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde, Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerini yansıttığı görülür. Alanya'da yıllık ortalama sıcaklık 19,5°C'dir. Ortalama sıcaklık değerinin en yüksek olduğu ay, 28 °C ile Ağustos ayı olurken, en düşük olduğu ay ise 11,9 °C ile Ocak ayıdır. Alanya'da ortalama sıcaklık değerlerinin kış mevsiminde 11 °C'nin altına düşmemesi, kış mevsiminin ılık geçmesini sağlamaktadır. Alanya'nın, Toros Dağları sayesinde kuzeyden gelen soğuk hava kütlelerine karşı korunaklı bir alanda yer alması ve Akdeniz'e kıyısı bulunması, kış mevsiminin ılıman geçmesinin başlıca sebeplerini oluşturmaktadır (Tablo 1 ve Grafik 1).

Tablo 1. Alanya ve Manavgat'ın Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (1960-2017) [11]

İSTASYON	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
ALANYA (°C)	11,9	12,2	14,1	17	20,7	24,7	27,5	28	25,7	21,6	16,9	13,4	19,5
MANAVGAT (°C)	10,4	11	13	16,2	20,2	24,7	27,8	28	24,9	20,6	15,6	12	18,7

Manavgat'ın aylık ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde, yıllık ortalama sıcaklık değerinin 18,7 °C olduğu görülür. Şehirde Mayıs, Haziran ve Temmuz ayları sıcak, Aralık, Ocak ve Şubat ayları ise ılıman geçmektedir. Bu yönüyle Manavgat şehri de, sıcaklık değerleri bakımından Akdeniz ikliminin özelliklerini yansıtmaktadır. Manavgat'ta ortalama sıcaklık değerlerinin en yüksek olduğu ay 28 °C ile Ağustos ayı olurken, en düşük olduğu ay ise 11 °C ile Şubat ayıdır. Buradan, Manavgat şehrinde kış aylarının ılık geçtiği anlaşılmaktadır. Bunun temel sebeplerinden biri, şehrin kuzeyinde yer alan Toros Dağları'nın, İç Anadolu'dan gelen soğuk havanın güneye doğru sokulmasını engellemesidir (Tablo 1 ve Grafik 1).

[11] Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün TÜMAS sistemi üzerinden Alanya İstasyonu (istasyon no: 8840) ile Manavgat İstasyonu (No: 8063) aylık sıcaklık ortalamaları verileri (1960-2017) temin edilmiştir.

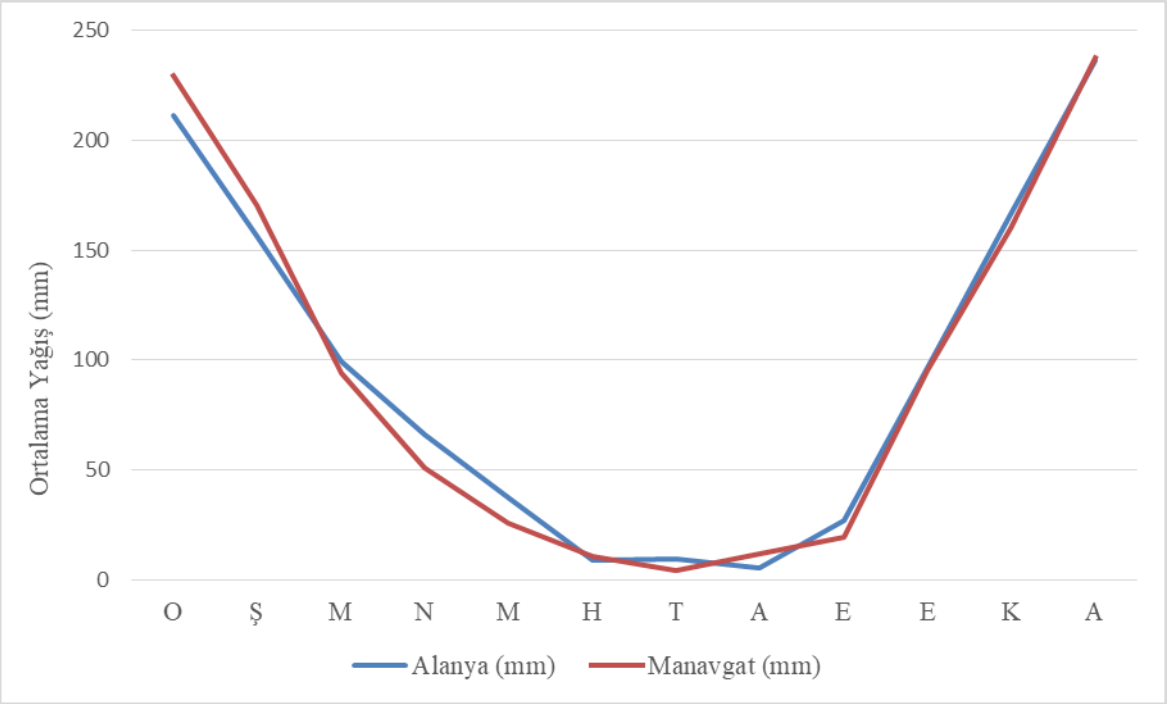

Grafik 1. Alanya ve Manavgat'ın Aylık Ortalama Sıcaklıklarının Değişimi (1960-2017)

Batı Torosların Akdeniz'e bakan yamaçları, Türkiye'nin en fazla yağış alan yerlerinden biridir. Toros Dağları yükseltileriyle kıyı arasında yer yer genişleyip daralan kıyı ovalarının denize açık oluşu ve kıyı kesiminin Toros Dağlarına paralel bir şekilde uzanması, bu yağış fazlalığının temel sebebini oluşturmaktadır. Ayrıca, Atlantik depresyonları da Akdeniz'de gelişerek fırtınalara yol açar. Kıyı gerisinde orografik koşullar nedeniyle yağış süratle artar. Nemli hava kütleleri, burada yükselmek zorunda kalırken adyabatik soğuma sonucu orografik yağışların meydana gelmesine sebep olurlar. Böylece çok nemli ve yağışlı geçen kış mevsimini, yağışı azalan ilkbahar ayları izler (Sür, 1977, s. 83). Alanya'da aylık yağış ortalamalarının toplamı 1.122,1 mm'dir. Yağışın en fazla olduğu ay 236,3 mm ile Aralık ayı olurken en düşük olduğu ay 5,5 mm ile Ağustos ayıdır. Alanya'da Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında yağış değerlerinin oldukça düşük olması bir Akdeniz şehri olarak Alanya'nın yazları kurak geçen bir iklime sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Toplam yağışların aylara ve dolayısıyla mevsimlere göre dağılımlarındaki düzensizlikler yağış rejiminin de düzensiz olmasına sebebiyet vermektedir (Tablo 2 ve Grafik 2).

Tablo 2. Alanya ve Manavgat'ın Aylık Ortalama Yağış Değerleri (1960-2017)[12]

İSTASYON	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
ALANYA (mm)	211,3	156,8	99,4	66,4	37,4	9	9,8	5,5	27,2	96,5	166,5	236,3	1.122,1
MANAVGAT (mm)	229,6	170,7	94,3	51,2	26	10,7	4,2	12	19,5	95,1	160,3	237,8	1.110,9

Grafik 2. Alanya ve Manavgat'ın Ortalama Yağış Değerlerinin Değişimi (1960-2017)

Manavgat'ta aylık ortalama yağış değerleri toplamı 1.110,9 mm'dir. Yağışın en fazla olduğu ay 237,8 mm ile Aralık ayı olurken bunu 229,6 mm ile Ocak ayı izlemektedir. Yağış değerlerinin en düşük olduğu aylar Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Bu değerlerden hareketle Manavgat'ta kış mevsimlerinin yağışlı, yaz mevsimlerinin ise kurak geçtiği, yağış rejiminin düzensiz olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 2 ve Grafik 2).

Şehirlerin ve kırsal yerleşmelerin kuruluş ve gelişmelerinde akarsular birinci derecede etkilidir. Türkiye'de, şehirlerin genellikle büyük akarsular boyunca dizilmeleri bu durumu daha iyi açıklamaktadır. "*Vadi oluklarının ve akarsuların denizlere, göllere ve kıyı ovalarına kavuştukları yerlerde bir, bazen de birden fazla şehrin kurulmuş olduğu göze çarpar*"

[12] Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün TÜMAS sistemi üzerinden Alanya İstasyonu (istasyon no: 8840) ile Manavgat İstasyonu (No: 8063) aylık yağış ortalamaları verileri (1960-2017) temin edilmiştir.

(Yalçınlar, 1967, s. 59). Alanya ve Manavgat, söz konusu şehirlere iyi birer örnek oluşturmaktadır. Her iki şehir, ***hidrografik açıdan*** oldukça zengindir. Antik dönemden günümüze kadar, Akdeniz kıyı ovaları üzerinde şehirler kurulurken her şeyden önce bu kıyı ovalarını meydana getiren akarsuların varlığına ve önemine dikkat çekmek gerekir. Akarsular, Toros Dağları'ndan taşıdıkları materyalleri denize ulaştırarak sadece delta oluşumunu sağlamamış aynı zamanda bu topraklarda medeniyetlerin de doğup büyümesine olanak sağlamıştır (Ercenk, 2007, s. 221). Nitekim Alanya ve Manavgat'ın da içinde yer aldığı Pamfilya'nın "*Sular Ülkesi*" adıyla anılması bölgenin su kaynakları bakımından önemini ortaya koymaktadır.

Manavgat Çayı, Düden Çayı ile birlikte Antalya Ovasının rejimi en düzenli olan ve en güçlü akarsuyudur. Bu akarsu, Toros Dağları'nın batı kesimlerinden kaynağını alarak güneye yönelir ve Manavgat'ın 3 km kuzeyinden itibaren ovaya girerek daha güneyde Manavgat Şelalesini meydana getirir. Daha sonra sakin bir şekilde Manavgat şehrine girer ve şehrin 7 km kadar güneydoğusunda denize dökülür. Çayın ovaya ulaştığı kısım ile deniz arasının çok uzun olmaması (yaklaşık 10 km) akarsuyun sulama alanının dar olmasına neden olmuştur (Saracoğlu, 1989, s. 524). Manavgat Çayı, Akdeniz Bölgesi akarsularının en önemlilerinden biridir. Çok kurak geçen yaz mevsiminde dahi akım değerleri yüksektir. Akım değerlerinin en az olduğu Ekim ayında bile ortalama akım 80 m^3/sn'nin altına düşmemiştir. Akım değerlerinin maksimum seviyeye ulaştığı Ocak ayında ortalama akım 315 m^3/sn'dir. Çay'ın akım değerlerinin sürekli belirli bir seviyenin üzerinde bulunması, bu akarsuyun karstik kaynaklar tarafından fazlaca beslenmesinin doğal bir sonucudur (Erinç, 1957, s. 99).

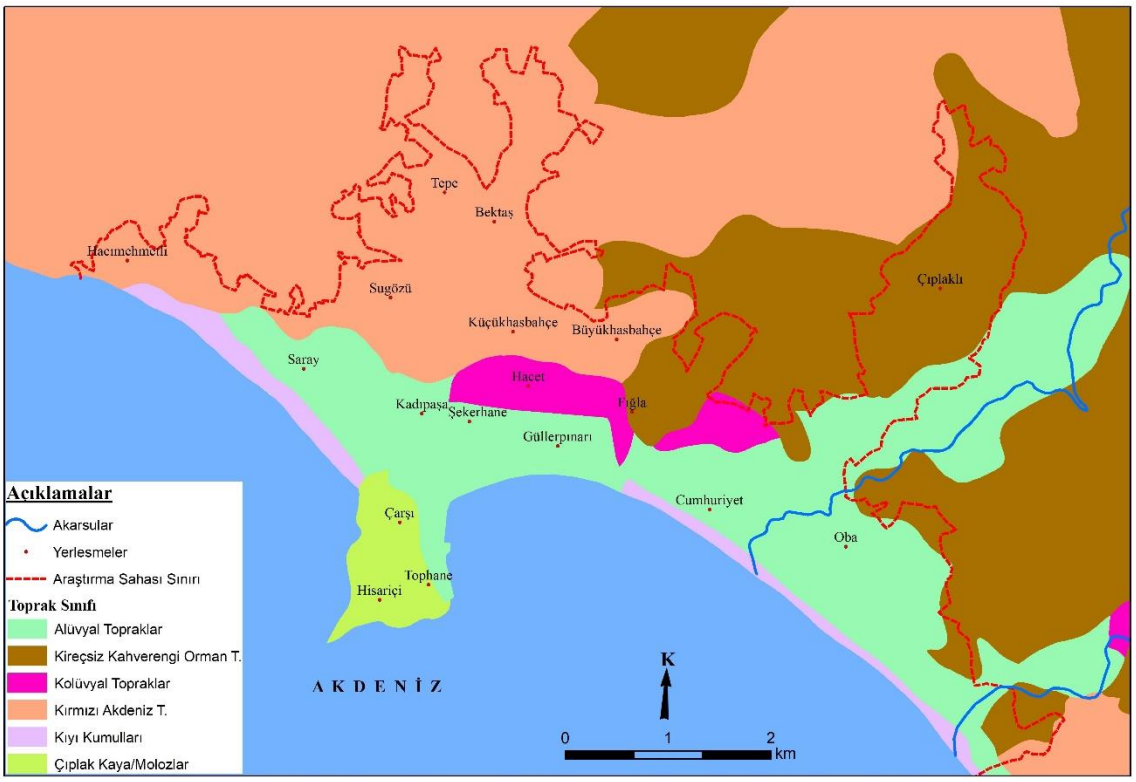
Manavgat Çayı, irili ufaklı çok sayıda akarsu tarafından da beslenmektedir. Doğuda; "*Koparan, Şahap, Ormana, Akçay, Mersin, Üç ırmak, Cembiki, ve Kargı*" kaynakları çayı besleyen önemli kaynaklardır. Batıda ise "*Kuru, Söğüt, Aygır*" Çayları, Manavgat Çayını beslemektedir. Günümüzde, Manavgat Çayı üzerinde Oymapınar Barajı inşa edilmiş olsa da, bu baraj Manavgat Çayını yeterince kontrol edememektedir. Bunun temel sebepleri; Manavgat Çayının yüksek debili olması ve şiddetli yağışlar sonrasında da sel ve taşkınlara sebep olmasıdır (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 24). Yağışlara ve karstik formasyonlara bağlı olarak beslenen Manavgat Çayı havzasının yüzeyi 900 km^2 kadardır

(Doğan ve Tongal, 2012, s. 3). Akarsu, her ne kadar geniş bir havzaya sahip görünmese de kalkerin yoğun olduğu bir sahada akış göstermesinden dolayı akışlar daha çok yer altından gerçekleşmektedir. Bu nedenle Manavgat Havzasında düzenli bir hidrografya şebekesi yeterince kurulamamıştır (Saracoğlu, 1989, s. 303). Manavgat Çayının 1/3'i yağışlardan, geri kalan 2/3'si de karstik kaynaklardan beslenmektedir. Manavgat Çayının beslenmesi bakımından yeraltı suyu, yüzey sularından daha fazla öneme sahiptir (Doğan, 2002, s. 52).

Alanya'nın belli başlı akarsuları ise Oba Çayı, Dim Çayı, Kargı Çayı, Serapsu Çayı ve Alara Çayı'dır (Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, s. 34). Alara Çayı, Alanya'nın batısında yer almaktadır ve Manavgat-Alanya ilçe sınırını çizmektedir (ALTSO, 2012, s. 19). Alakilise yerleşmesinin doğusundaki dağlardan kaynağını alan ve yaklaşık 60 km uzunluğa sahip olan Dim Çayı, üç akarsuyu ile beslenerek güneyde Alanya kıyılarına dökülür. Bu üç akarsu; Değirmen, Üç Irmak ve Met Dereleridir (Konyalı, 1946, s. 361). Alanya şehrinin kurulmasında ve gelişmesinde Alanya Ovasının ve dolayısıyla bu ovayı meydana getiren Dim Çayı ve Oba Çayının büyük önemi vardır. Her iki akarsuyun Toros Dağları'ndan taşımış oldukları alüvyonlar, küçük körfezlerin dolmasına neden olmuştur. Dim Çayı, Tosmur-Cebelireis arasındaki alçak sırtların aralarını doldururken, Oba Çayı ise Hasbahçe-Alanya Kalesi arasını doldurmuştur. Zamanla akarsuların oluşturduğu delta sahaları, denize doğru ilerleyerek eski ada ile birleşmişler ve böylece bugünkü yarımadanın oluşmasını sağlamışlardır (Saracoğlu, 1989, s. 577). Böylece Dim ve Oba Çayı, Alanya'nın kurulup gelişmesi için uygun coğrafi ortamı meydana getirmişlerdir.

Alanya şehrindeki başlıca ***toprak grupları*** incelendiğinde, şehir sınırları içerisinde birbirinden farklı toprak gruplarının olduğu dikkati çeker. Güneyde, tarihi yarımada üzerinde çıplak kayalar ve molozlar yer almaktadır. Tarihi yarımadanın doğu ve batısında, kıyı şeridi boyunca kıyı kumullarının yer aldığı görülmektedir. Alüvyal topraklar, yarımada ile Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı saha arasında yer almakta olup, bu saha batıdan doğuya doğru (Oba Mahallesi yönünde) genişlemektedir (Harita 8). Kuzeye doğru eğimin artmaya başladığı bugünkü Hacet ve Fığla Mahalleleri çevresinde

kolüvyal topraklar yer almaktadır (Harita 8). Şehrin kuzey kesiminde yer alan mahallelerde (özellikle Hacımehmetli Mahallesinden Büyükhasbahçe Mahallesine kadar) kırmızı Akdeniz toprakları geniş alanlar kaplarken, Büyükhasbahçe Mahallesinin doğusunda ve Çıplaklı Mahallesinde yer yer kireçsiz kahverengi orman topraklarının yer aldığı dikkat çekmektedir.

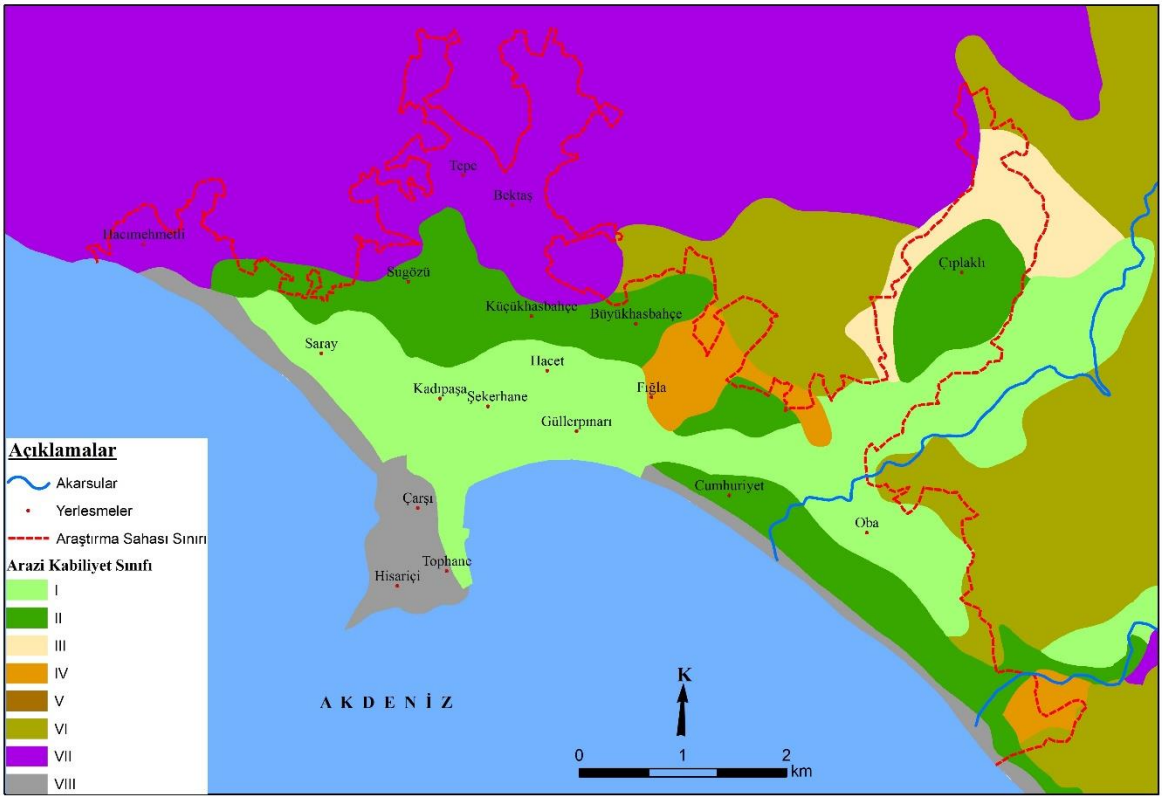

Harita 8. Alanya Şehri Toprak Sınıfları Haritası[13]

Alanya şehrindeki topraklar arazi kabiliyet sınıfına göre sınıflandırıldığında, tarihi yarımada üzerinde yer alan çıplak kaya ve molozların, yarımadanın doğu ve batısında uzanan kıyı kumullarının VIII. derece kabiliyet sınıfında yer aldığı ve tarımsal faaliyetler bakımından elverişsiz olduğu dikkati çekmektedir. Tarım bakımından arazilerin en elverişsiz olduğu bir diğer saha Hacımehmetli, Tepe ve Bektaş Mahallelerinin yer aldığı VII. derece kabiliyet sınıfına sahip arazilerdir (Harita 9). Söz konusu mahallelerde yükselti ve eğim değerlerinin fazla olması toprak verimliliğinin az olmasının başlıca sebebini oluşturmaktadır. Bektaş ve Çıplaklı Mahalleleri arasında yer alan eğimli arazilerde ve Oba

[13] Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı toprak kabiliyet sınıfları haritasının yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.

Çayı ile Dim Çayı arasında VI. derece kabiliyet sınıfına sahip nispeten verimsiz topraklar yer almaktadır.

Harita 9. Alanya Şehri Arazi Kabiliyet Sınıfları Haritası [14]

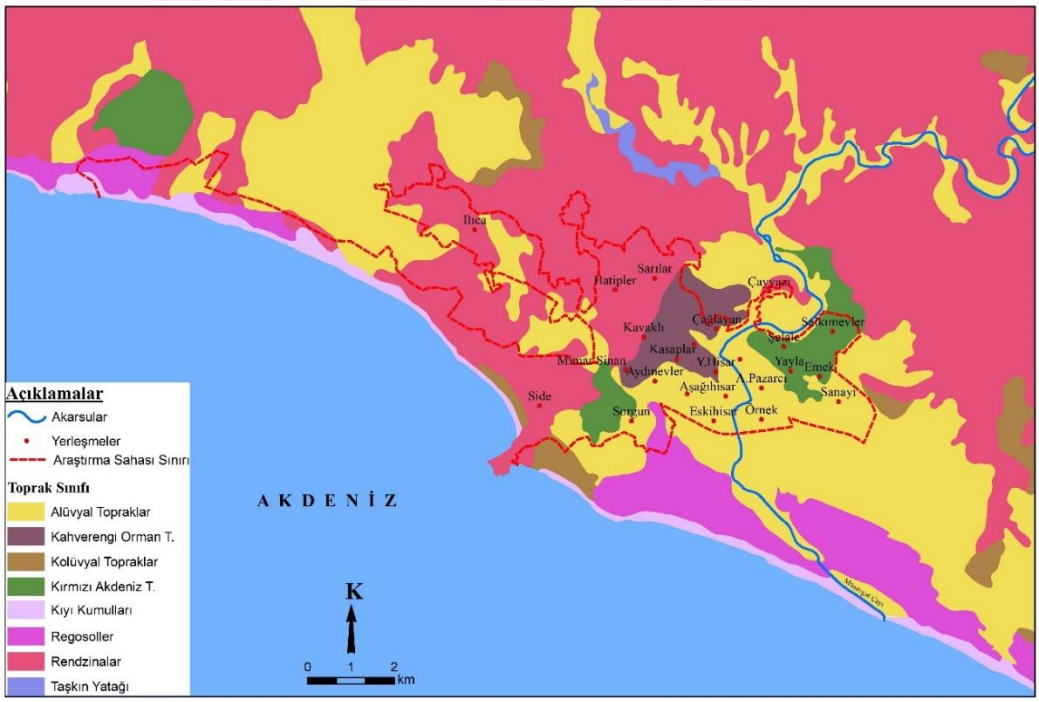
Şehirde, verimliliği en yüksek olan ve I. derece kabiliyet sınıfına sahip olan araziler Kuaterner döneminde gelişme gösteren alüvyonlar üzerinde yer almaktadır. Bu sahanın kuzey güney yönünde göstermiş olduğu genişlik, doğuda Oba Mahallesine gidildikçe daha da artmaktadır (Harita 9). Alüvyal sahalar, II. derece kabiliyet sınıfına sahip verimli araziler ile çevrilmiştir. Bu araziler; Sugözü, Küçükhasbahçe, Büyükhasbahçe, Çıplaklı ve Cumhuriyet Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Böylece şehirde ve şehrin çevresinde, tarımsal açıdan en verimli olan I. ve II. sınıf arazilerin yer aldığı görülmektedir. Bu araziler üzerinde günümüzde yoğun bir yapılaşma söz konusu olmuştur.

Manavgat şehri ve yakın çevresinde birbirinden farklı ***toprak grupları*** yer almaktadır. Tarımsal açıdan oldukça verimli olan alüvyal topraklar, Manavgat Çayı'nın her

[14] Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı toprak kabiliyet sınıfları haritasının yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.

iki yakasında, Sanayi Mahallesinin doğu kesiminde, Ilıca Mahallesinin batı ve güney kesimlerinde yer almaktadır (Harita 10). Manavgat Çayı'nın batı yakasında bugünkü Aydınevler, Kavaklı, Kasaplar ve Çağlayan Mahallelerinin bir bölümü içerisinde Kahverengi Orman Toprakları bulunmaktadır. Kolüvyal topraklar yarımadanın hemen doğusunda ve batısında dar bir sahada yer almaktadır (Harita 10). Kırmızı Akdeniz Toprakları, Yayla, Salkımevler ve Sorgun Mahallelerinin sınırları içerisinde geniş alanlar kaplamaktadır.

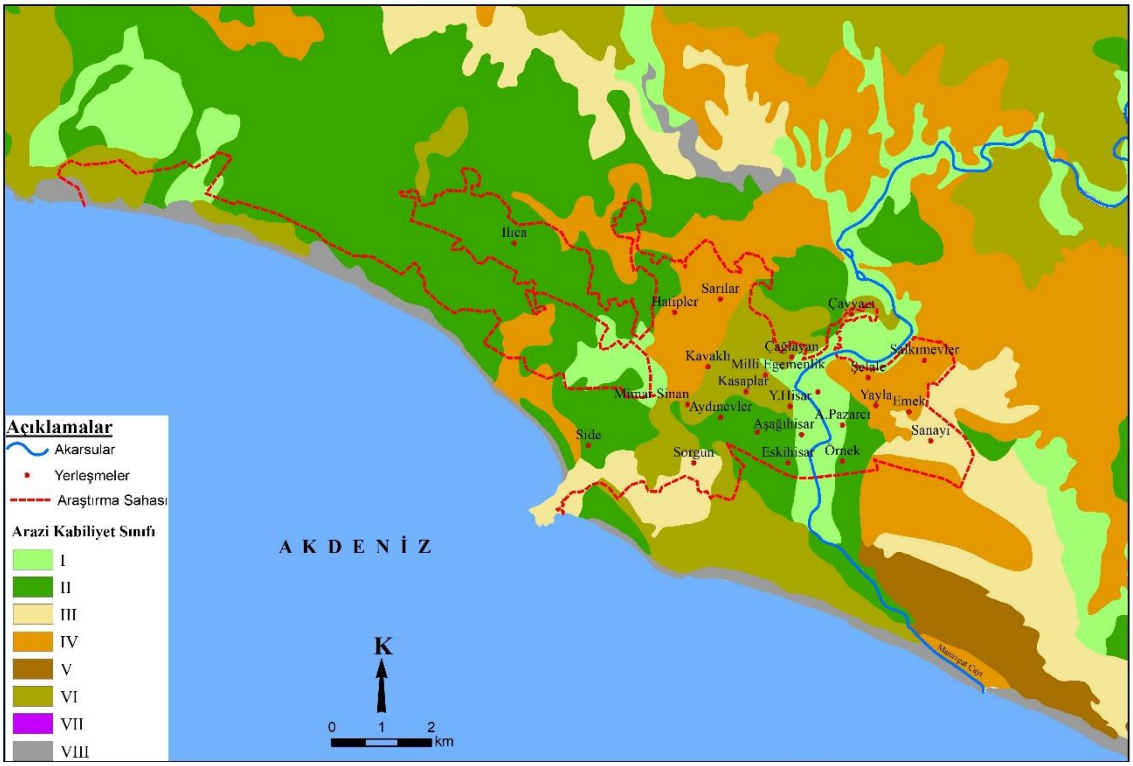
Side'nin doğu ve batı kıyıları boyunca kıyı kumulları yayılış göstermektedir. Yarımada üzerinde ve buradan D-400 (çevre yolu) karayoluna kadar uzanan sahada, Hatipler, Sarılar ve Ilıca Mahallelerinin belirli bölümlerinde ve bu mahallelerin kuzey kesimlerindeki alüvyal ve kolüvyal araziler arasında Rendzinalar (killi ve kireçli topraklar) geniş alanlar kaplamaktadır (Harita 10). Diğer yandan şehrin güneydoğusunda Manavgat Çayı'nın denize döküldüğü alanda Regosoller yaygındır.

Harita 10. Manavgat Şehri Toprak Sınıfları Haritası [15]

[15] Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı toprak kabiliyet sınıfları haritasının yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur

Manavgat şehrinde arazilerin kabiliyet sınıfları incelendiğinde, I. ve II. derece öneme sahip arazilerin Manavgat Çayı'nın her iki yakasında ve Ilıca Mahallesinin güneyinde, batısında ve kuzeyinde geniş alanlar kapladığı görülür (Harita 11). Bu araziler, tarımsal açıdan oldukça verimlidir. Sorgun ve Sanayi Mahallelerinde yer alan topraklar, III. derece öneme sahiptir. Sarılar, Hatipler, Yayla ve Salkımevler Mahallelerinde, IV. derece verimliliğe sahip olan araziler yer almaktadır. Şehirde verimliliği en az olan VIII. sınıf araziler; Side'nin doğu ve batı kıyılarında kıyı kumullarının yer aldığı saha ile Sarılar Mahallesinin kuzeyinde yer alan taşkın sahasıdır (Harita 11). Diğer yandan Kasaplar, Kavaklı, Çağlayan Mahallelerinde yer alan kahverengi orman toprakları ile Sorgun batısı ve şehrin güneydoğusunda yer alan Regosoller, VI. derece kabiliyet sınıfında yer almaktadır.

Harita 11. Manavgat Şehri Arazi Kabiliyet Sınıfları Haritası [16]

Alanya ve Manavgat şehirlerinin kuruluş ve gelişmeleri bakımından ***ulaşım faaliyetlerinin*** önemli rolleri vardır. Antik dönemde ve bu dönemi takip eden dönemlerde Pamfilya'da akarsu vadileri boyunca inşa edilen yollar, kıyı kesiminden dağlık sahalara

[16] Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı toprak kabiliyet sınıfları haritasının yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.

çıkıldıkça daha belirgin bir hal almakta, kayalık sahalarda da devam etmektedir. Fakat Pamfilya Bölgesinin sahilde yer alan şehirlerinde ve bu şehirlerarasında inşa edilen yollar, yok olmaya yüz tutmuşlardır. Bundaki temel sebep, konar-göçerleri iskâna bağlı olarak bu topraklara yerleştirmek amacına yönelik tarla açma ve orman tahribatı sonucunda ortaya çıkan erozyondur (Ercenk, 1992, s. 361). Selçuklular döneminde, Antalya'dan Alanya'ya kadar uzanan kıyı şeridi, Selçukluların Akdeniz Bölgesi'ndeki en önemli ulaşım güzergâhı olmuştur (Karaca, 2009, s. 19).

Anadolu Selçuklu Devletinin önemli şehirlerinden biri olan Alanya'da, o dönemlerden kalan tersanenin varlığı, Alanya'nın toplumsal ve ekonomik açıdan ulaştığı durumu ve deniz ticaretine verdiği önemi ortaya koymaktadır (Hamamcıoğlu ve Kerestecioğlu, 2007, s. 112). Bu güzergâhta ticari faaliyetleri geliştirmek için Selçuklular tarafından çok sayıda (132) kervansaray yapılmıştır. Bu kervansaraylardan 3 tanesi Antalya-Alanya arasında, 5 tanesi Eğridir-Antalya arasında, 6 tanesi Konya-Eğridir arasında 10 tanesi de Konya-Seydişehir-Antalya arasındadır. Buradan da anlaşılacağı gibi Antalya-Konya ve Antalya-Alanya yolları işlek bir ticaret ağına sahiptir (Karaca, 2009, s. 19). Osmanlıların 1471'de Alanya'yı fethetmesini takip eden süreçte Akdeniz limanlarında daha fazla egemenlik kurmuş ve bu limanlardan iktisadi açıdan daha fazla yarar sağlar hale gelmiştir. Alanya'nın fethiyle birlikte bölgede başlayan istikrarlı durum, Manavgat'ın da toplumsal ve ekonomik açıdan rahatlamasını sağlamıştır (Karaca, 2009, s. 27).

Günümüzde özellikle ovalık alanlarda hızla inşa edilen karayolları ve bu yollar üzerinde gelişen şehirler, yatay gelişim bakımından bir çekim gücü oluşturmaktadır. Bu nedenle eskiden dağ eteklerine veya yaylalara yerleşen nüfus, artık ovalık sahalarda veya karayollarının her iki yakasında yol boyunca inşa ettikleri binalarda yerleşmeye başlamışlardır (Yalçınlar, 1967, s. 61). Antalya-Manavgat-Alanya şehirlerini birbirine bağlayan karayolları boyunca ovalık alanlarda hızla inşa edilen turistik tesisler ve konutlar (özellikle II. konutlar) bu durumu desteklemektedir.

Alanya'da şehirlerarası ulaşım, karayolu ve havayolu ile, Manavgat'ta ise daha çok karayolu ile gerçekleştirilmektedir. Manavgat'ın Antalya il merkezine ve havalimanına olan uzaklığı 75 km iken Alanya'ya olan mesafesi ise 50 km'dir. Manavgat şehri,

Antalya'dan Alanya'ya uzanan D-400 karayolu üzerinde yer almaktadır. Bu yol, biri geliş diğeri gidiş olmak üzere çift şeritlidir. Manavgat'ı ve dolayısıyla Akdeniz'i İç Anadolu'ya bağlayan Konya yolu, Manavgat ulaşım ağının kavşak noktasında yer aldığı için, bu yol Manavgat'ın önemini daha da arttırmaktadır (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 29). Alanya'nın son yıllarda özellikle turizm faaliyetlerindeki gelişmelere bağlı olarak hızla gelişmesi, yabancı turistler bakımından havayolu ulaşımının kullanılmasını da teşvik etmiştir. Alanya, Antalya Havalimanına 125 km, Gazipaşa Havalimanına ise 35 km uzaklıktadır (Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, s. 37). Alanya şehri D-400 karayolu üzerinde yer almaktadır ve Antalya ile olan ulaşım bağlantılarını bu yol üzerinden sağlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEHİR COĞRAFYASI BAKIMINDAN ALANYA

1.1. ALANYA ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

1.1.1. Nüfusun Tarihi Gelişimi

İnsanlık tarihinden önce hiçbir şekilde yerleşilmemiş durumda olan yeryüzü, insanın tarih sahnesine çıkması ve hızla üremesiyle, yerleşilmiş bir mekân olma sürecine girmiştir. İnsan nüfusundaki bu hızlı artış, milyonlarca yıldır değiştirilmekte olan doğal çevrenin değişimini kolaylaştırmakta temel etken olmuştur. İnsanların kitleler halinde yaşamaya başlaması, insanın çevre üzerindeki şekillendirici etkisini daha da arttırmış ve nihayet taşküre dışında suküre ve havakürede de yayılmasını sağlamıştır (Doğanay, 2014, s. 13-14).

İnsanların içinde bulundukları çevreyi durmadan değiştirmeye ve ondan faydalanmaya çalışması, doğal olarak her şeyden önce insan sayısına, bu insanların az çok, sık veya seyrek bulunmasına, az çok büyük veya küçük gruplar teşkil etmesine ve kültürel, ekonomik ve teknik gelişme seviyesine bağlıdır (Tanoğlu, 1966, s. 27). Alanya ve Manavgat şehirlerinde de insanın çevre ile ilişkilerini, arazi kullanım durumlarını ve yerleşme özelliklerini tespit edebilmek bakımından nüfus, nüfus yoğunluğu, nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımları, eğitim durumu gibi nüfus özelliklerinin bilinmesi önemli bir gerekliliktir. Bu demografik veriler ise nüfus sayımlarıyla elde edilebilmektedir.

Nüfus sayımı, Birleşmiş Milletler tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: "*Bir ülkenin tamamında ya da ülkenin iyi tanımlanmış bölgesindeki bütün insanlarla ilgili demografik, ekonomik ve toplumsal verilerin; toplanma, değerlendirme, analiz edilme ve yayınlama işlemlerinin tamamı nüfus sayımı olarak tanımlanmaktadır*" (Weeks, 2005, s. 110). Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi, bir yerleşmeyle ilgili demografik verilerin ortaya konulabilmesi için, bu yerleşmenin iyi tanımlanmış bir bölgede yer alması ve sınırlarının doğru tespit edilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Alanya'nın nüfus yapısı ve miktarının anlaşılabilmesi için idari yapının bilinmesi gerekmektedir.

Alanya, tarih boyunca çok sayıda topluluk tarafından yerleşilen bir alan olmuştur. Alanya, XIII. yüzyılın başlarına kadar süren Roma ve Bizans hâkimiyetinden sonra 1221 yılında Anadolu Selçuklu Devleti hâkimiyetine girmiştir. Böylece Bizans Döneminin sonuna kadar Colonaros olarak bilinen Alanya'nın adı, Anadolu Selçuklu döneminde Sultan Alaeddin Keykubat'a atfen Alaiye olarak değiştirilmiştir. Alaiye, 1471 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiş, 1571 yılında Kıbrıs eyaletine bağlanmış ve daha sonra ayrı bir sancak haline dönüştürülmüştür. 1864 yılı Vilayet Nizamnamesiyle Konya vilayetinin bir sancağı olan Alaiye, 1868'ten sonra Antalya'nın (Teke sancağı) bir kazası durumuna getirilmiştir (Dinç, 2012, s. 120).

Alanya'nın yerleşme tarihi antik dönemlere kadar uzanmasına rağmen, şehrin demografik yapısıyla ilgili ilk sağlıklı bilgiler Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait belgelerden elde edilmektedir. Osmanlı dönemi kanun ve geleneklerine göre yeni fethedilen bir ülkenin nüfus ve arazi tahririne tabi tutularak, gelir kaynakları tespit edilerek vergileri tayin edilip tımar sisteminin kurulduğu bilinmektedir. Yeni bir hükümdarın tahta çıkışı geleneğe göre yeni bir nüfus ve arazi tahririnin yapılmasını lüzumlu kılmıştır (Barkan, 1941, s. 35).

Osmanlı döneminde; Tahrir Defterleri başta olmak üzere Salnameler, Temettuat Defterleri ve Nüfus Kayıt Defterleri demografik yapı ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Diğer yandan, belirli dönemlerde şehri gezen seyyahların gözlem ve kayıtları da nüfusun yapısı ve miktarıyla ilgili veriler ortaya koyabilmektedir. Günümüzde, Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri, yerleşmelerin Osmanlı Dönemindeki demografik yapısı ile ilgili veriler sunabilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yerleşme nüfusları, kişilerin tek tek sayılması yerine hanelerin sayılması şeklinde hesaplanmıştır. Buna göre her bir hanede yaşayan ortalama nüfusun hane sayısıyla çarpılması neticesinde yerleşmelerin toplam nüfusları yaklaşık olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı imparatorluğunun nüfus meseleleri üzerine yapılan çalışmalarda yerleşme nüfusları birbirinden farklı değerler gösterebilmektedir. Bu durum, ortalama hane halkı sayısı ile ilgili olarak belirlenen katsayıların farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin Ömer Lütfi Barkan, "*hane*" karşılığı olarak 5 katsayısını kullanırken, bu sayıyı az bularak 7 katsayısını kullananlar olduğu gibi daha az olması gerektiğini düşünen bilim

insanları da (M.A. Cook katsayıyı 4,5 olarak belirlemiştir) vardır (Göğünç, 1979, s. 332). Hane değiminin kaç kişiye karşılık geldiği ile ilgili olarak birbirinden farklı görüşler olmasına rağmen bu konudaki genel eğilim hane halkının 5 kişi olarak ele alınması yönündedir (Gündüz ve Gülcü, 2009, s. 294). Kanuni dönemine ait (1530 tarihli) İlyazıcı Defteri kayıtlarına göre, XVI. yüzyılın ilk yarısında Alaiye'de 3 mahallenin yer almış olduğu belirtilmektedir. Kale Mahallesinde 74 hane, Sath-ı Mail Mahallesinde 179 Müslüman, 40 Hristiyan hanesi, bugünkü adı Çarşı Mahallesi olan Taşpazarı Mahallesinde ise 57 hanenin yer aldığı ifade edilmektedir. Böylece o dönemde toplam hane sayısı 350'dir (Konyalı, 1946, s. 246). Bu hane sayısı 5 katsayısıyla (ortalama hane halkı sayısını 5 olarak kabul edilirse) çarpıldığında 1530 yılında Alaiye toplam nüfusunun 1.750 kişi olduğu görülür (Tablo 3).

Tablo 3. Osmanlı Döneminde Alanya Nüfusunun Gelişimi

Yıllar	İlçe Nüfusu			Müslüman	Gayri Müslim	Kaynaklar
	İlçe Merkezi	Kır	Toplam			
1530	-	-	1.750	-	-	Konyalı, 1946, s. 246
1831	10.888	-	-	-	-	Karpat, 1985, s. 153-182
1872	2.583	20.001	22.584	-	-	Konya Vilayet Salnamesi (1872)
1873	2.583	-	-	-	-	Konya Vilayet Salnamesi (1873)
1881	-	-	36.960	-	954	Karpat, 1985, s. 153-182
1883	-	-	13.694	-	-	Konya Vilayet Salnamesi (1883)
1890	-	-	-	32.854	4.146	Konya Vilayet Salnamesi (1890)
1899	-	-	13.676	-	-	Konya Vilayet Salnamesi (1899)
1906	-	-	50.686	-	-	Konya Vilayet Salnamesi (1906)
1914	-	-	-	32.390	1.877	Karpat, 1985, s. 153-182

Osmanlı İmparatorluğunda ilk nüfus sayımı, 1831 yılında askeri ve vergi amaçlı yapılan sayımdır. Bu ilk sayım, Müslim ve Gayrimüslim nüfusu ortaya çıkarmayı, böylece Yeniçeri Ocağı'nın yerine kurulan ordu için ülkedeki aktif gücün, yani askere alınabilecek Müslüman erkeklerin ve cizye mükellefi Gayrimüslim nüfusun tespitinin yapılması gayesini gütmüştür. Sayımda, Rumeli ve Anadolu'da toplam 3.753.642 vergiye tabi ve asker olacak yaşa gelmiş erkek nüfus tespit edilmiştir (Shaw, 1978, s. 325-326). Kemal Karpat "Osmanlı Nüfusu" isimli eserinde, Alâiye'nin değişik tarihlerdeki nüfusuna dair bilgiler vermektedir. Buna göre, 1831'de Alaiye kaza merkezi nüfusunu 10.888 olarak verirken, 1881 yılı genel nüfus sayımına dayandırdığı bilgilere göre, Alâiye kazasında

17.699 kadın ve 19.261 erkek olmak üzere toplam 36.960 kişinin yaşadığını, bunlar dışında kazada, toplam 954 Rum vatandaşının yaşadığını ortaya koymuştur. Yine aynı eserde 1914 yılında Alâiye kazasında 32.390 Müslüman ve 1.877 Rum nüfusunun bulunduğu belirtilmiştir (Karpat, 1985, s. 153-182). Vital Cuinet, "*de La Turquıe D'asıe*" isimli eserinde, Alâiye'de 1890 yılında 32.854 Müslüman, 4.121 Grek Ortodoks ve 25 Yahudi'nin yaşadığını belirtmiştir (Cuinet, 1890, s. 854) (Tablo 3).

Osmanlı Döneminde 1864 yılında gerçekleştirilen Vilayet Nizamnamesi ile birlikte Alaiye, Konya vilayetine bağlı Teke sancağının bir kazası konumuna getirilmiştir (Özkan, 2011, s. 277-278). Bu nedenle Konya Vilayet Salnameleri, Alaiye nüfusuyla ilgili bilgiler veren önemli bir kaynaktır. İlki 1868-1869, sonuncusu ise 1914 yılında yayınlanan bu Salnamelerde, Alanya'nın idari, siyasi, toplumsal ve ekonomik özellikleri ile nüfus yapısı hakkında bilgiler yer almaktadır. Konya Vilayet Salnamelerine göre 1872 yılında Alaiye kazası merkez nüfusu 2.583 olup, kazanın toplam nüfusu (4.542 hane ve 32 köy ile birlikte) ise 22.584'tür. 1873 yılında Alaiye'de 615 hane yer almaktadır. Bu salnamede ilçe merkezi nüfusunun 2.583 kişi olduğu belirtilmiştir. 1883 yılında Alaiye'de 8.633 hanede yaşayan 13.694 kişinin olduğu belirtilmiştir. 1899 yılına ait salnamede Alaiye kazası ve bu kazaya bağlı olan Manavgat nahiyesinin nüfusları birlikte verilmiştir. Buna göre her iki yerleşmede toplam 800 hane olduğu ve bu hanelerde 13.676 kişinin yaşadığı ortaya konulmuştur. 1890 yılında Alaiye kazasının erkek ve kadın nüfusu verilmiş olup erkeklerin 14.415 kişi, kadınların ise 11.411 kişi olduğu bilinmektedir. 1906 tarihli Konya Vilayet Salnamesine göre Alâiye nüfusunun 50.686 olduğu belirtilmiştir (Tablo 3).

Cumhuriyet Döneminde, Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1927 yılında, ikinci nüfus sayımı ise 1935 yılında (8 yıl sonra) yapılmıştır. 1935 yılından 1990 yılına kadar, sayımlar her 5 yılda bir gerçekleştirilmiştir. 1990 yılından sonra sayımların her 10 yılda bir yapılması planlanmış ancak Türkiye'de nüfus hareketliliğinin hızlı olması ve yapılacak bir seçimin alt yapısını oluşturmak amacıyla 1997 yılında sayım yapılmıştır (Işık, 1999, s. 150). 2000 yılında gerçekleştirilen genel nüfus sayımından sonra, 2007 yılından itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) geçilmiştir. Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen nüfus sayımlarının sonuçlarına geçmeden önce Alanya şehir nüfusunun

gelişiminde etkili olan birtakım gelişmelere dikkat çekmek gerekmektedir. Alanya'da özellikle tarım ve hizmetler sektöründe yapılan birtakım iyileştirmeler sayesinde nüfus, hızlı bir artış sürecine girmeye başlamıştır. Ulaşımdaki gelişmelerle şehrin hizmet sahası genişlemiş, entansif tarım yaygınlaşmış, seracılık ve turizm faaliyetleri gelişmiş ve böylece bölge önemli bir çekim merkezi haline gelmiştir (Balcı Akova, 2004, s. 255).

Türkiye'de 1927 yılından günümüze kadar gerçekleştirilen nüfus sayımlarından elde edilen verilere göre Alanya nüfusunun 1940 yılı dışında diğer tüm sayım yıllarında düzenli bir şekilde artış gösterdiği dikkati çekmektedir (Tablo 4 ve Grafik 3). Alanya'nın 1927 yılı nüfusu 4.727 iken, ilçe genelinin nüfusu ise 34.442'dir. Bu dönemde ilçe merkezi nüfusu, ilçe nüfusunun % 13.7'sine sahiptir. 1927 yılı nüfus kayıtlarında Alanya'nın Alaiye ismiyle yer aldığı bilinmektedir. Ancak "*Atatürk'ün 1933 yılında Gülcemal Gemisi ile çıktığı bir Akdeniz gezisi sırasında, Alâiye'den gemiye çekilen bir telgrafta Alâiye ismi, Mors alfabesinde yanlışlıkla Alanya olarak çıkar. Atatürk telgrafa bakıp "Alâiye'yi bana Alanya mı yaptıracaksınız? Aslında bu isim de çok güzel, bundan sonra Alanya olsun" der*" (Yetkin, 2002, s. 40). Böylece Alaiye'nin ismi Alanya olarak değiştirilir ve resmi gazetede yayımlanarak yeni ismi kullanılmaya başlar.[17] İlk periyodik sayım olan 1935 yılı sayım sonuçları incelendiğinde nüfusun 1927 yılına göre 447 kişi arttığı görülür.

[17] 13.07.1933 tarih ve 2451 sayılı resmi gazete, www.resmigazete.org

Tablo 4. 1927 Yılından İtibaren Alanya Şehir Nüfusunun Gelişimi (1927-2017)[18]

Sayım Yılları	Şehir Nüfusu			Şehir nüfusunun yıllık artış hızı [19] (‰)	İlçe Nüfusu	İlçe Nüfusunun Yıllık Artış Hızı (‰)
	Erkek	Kadın	Toplam			
1927	2.289	2.438	4.727	-	34.442	-
1935	2.432	2.742	5.174	11,2	40.249	19,4
1940	2.482	2.680	5.162	-0,4	35.259	-26,4
1945	2.985	2.899	5.884	26,1	37.971	14,8
1950 [20]	-	-	6.623	23,6	29.288	-51,9
1955	4.065	3.984	8.049	38,9	16.885	-110
1960	5.195	4.934	10.129	45,9	37.745	160,8
1965	5.390	4.974	10.364	4,5	33.971	-21
1970	7.876	7.135	15.011	74	53.552	91
1975	9.817	8.703	18.520	42	63.235	33,2
1980	11.766	10.424	22.190	36,1	74.148	31,8
1985	15.449	13.284	28.733	51,6	87.080	32,1
1990	29.609	22.851	52.460	120,4	129.106	78,7
2000	45.741	42.605	88.346	52,1	257.671	69,1
2010	50.130	48.497	98.627	11	248.286	-3,7
2012	53.048	51.525	104.573	29,2	264.692	31,9
2017 [21]	-	-	137.207	54,3	299.464	24,6

Sayım yıllarından 1940 yılına gelindiğinde, Alanya'nın gerek ilçe merkezi (şehir) nüfusunun gerekse ilçe nüfusunun azaldığı görülür (Tablo 4 ve Grafik 3). Bu nüfus azalmasının başlıca sebebi, 1936 yılında idari yapılanmada meydana gelen değişimlerdir. Bu tarihte, Alanya kazasından 21 köy ile Akseki kazasından 13 köy, bugünkü Gündoğmuş ilçesine bağlanmış ve böylece Gündoğmuş ilçesi kurulmuştur (Gönüllü, 2015, s.

[18] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010-2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

[19] Şehir ve ilçe nüfusunun yıllık artış hızı TÜİK tarafından kullanılan artış hızı formülleri kullanılarak hesaplanmıştır.

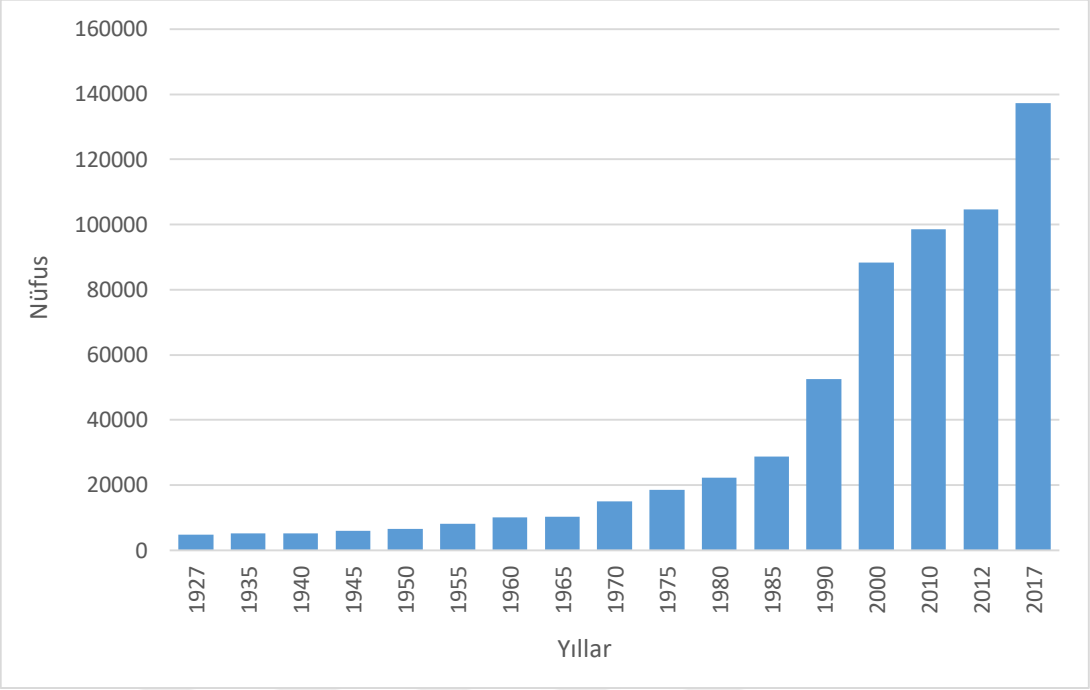
[20] Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 1950 yılı sayımlarında şehir nüfuslarının cinsiyete göre durumlarına yer verilmemiştir.

[21] 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesiyle kırsal yerleşmelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüş ve bu yerleşmeler bağlı bulundukları şehirlerin merkezlerine dâhil edilmiştir. Ancak bu durum şehir nüfusunun belirlenmesi bakımından gerçeği yansıtmamaktadır. Bu nedenle coğrafi bakış açısıyla belirlediğimiz şehir sınırları içerisindeki nüfusu ele alınmış ve bu nüfusun cinsiyete göre dağılımı ortaya konulamamıştır.

523). Türkiye'de birçok yerleşmede, 1940-1945 devresinde II. Dünya Savaşının dolaylı etkileri nedeniyle görülen nüfus azalmasının aksine, söz konusu devrede Alanya şehrinin nüfusu 722 kişi artarak 5.884'e ulaşmıştır. 1950 yılına gelindiğinde Alanya ilçe merkezi nüfusu artarken, ilçe nüfusunun ise önemli ölçüde azalma gösterdiği dikkati çekmektedir. Nüfusta meydana gelen bu azalma, daha önce Alanya'ya bağlı olan Gazipaşa'nın 1947 yılında toplam 33 köyle birlikte ayrı bir ilçe haline getirilmesinden kaynaklanmaktadır.[22]

Şehir nüfusu, 1950-1955 devresinde 1.426 kişi artarak 8.049'a ulaşmıştır (Tablo 4 ve Grafik 3). 1950-1955 devresinde ilçe nüfusundaki önemli gerilemeye karşılık şehir nüfusunun hızla artması, Alanya'nın kırsal alanlarından koparak şehre yönelen nüfusla ilişkilidir. Başka bir ifadeyle, Alanya şehir nüfusundaki artış, başka illerden Alanya'ya gerçekleşen göçlerden farklı olarak, Alanya nüfusunun kendi iç dinamikleriyle ilgilidir. Gerçekten de Tümertekin'in ifade ettiği gibi Türkiye'de 1950'li yıllarda şehirleşmeye bağlı olarak meydana gelen iç göçler, Türkiye'nin birçok yerleşmesinin aksine, Antalya kıyı ovalarının nüfuslanmasında dikkate değer bir rol üstlenmemiştir. Tümertekin'in, 1950'li yıllarda ülkemizdeki iller arası göçü ortaya koyduğu haritalar incelendiğinde, belirtilen dönemde Antalya'ya diğer illerden önemli miktarda göç alınmadığı gibi, çekim alanlarına doğru kayda değer bir nüfus kaybının da yaşanmadığı görülmektedir (Tümertekin, 1968, s. 20; Tümertekin, 1977, s. 31-33). Benzer bir duruma Öngör (1962) de dikkat çekmiştir. Öngör, Antalya'yı "*göç hareketleri karşısında bariz bir durum göstermeyen vilayetler*" sınıfına dâhil etmiştir (Öngör, 1962, s. 326).

[22] Resmi Gazete, Sayı: 6785, 20 Aralık 1947.

Grafik 3. Alanya Şehir Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)

Alanya'da, 1960-1980 devresinde şehir nüfusunun düzenli bir şekilde arttığı, ilçe nüfusunun ise değişkenlik gösterdiği dikkati çeker (Tablo 4). Belirtilen dönemler arasında Antalya ili genelinde nüfus artışlarında en büyük payı, kıyı kesimlerindeki yerleşmeler almışlardır. 1960'lı yıllardan itibaren yaylalardan sahil yerleşmelerine ve kırdan kıra bir nüfus akışı başlamıştır (Erel, 1985, s. 196). Diğer yandan 1960'lı yılların başından itibaren bölgede seracılık faaliyetlerinin hızla gelişmeye başlaması, nüfusun hızla artmasının bir başka sebebini oluşturmaktadır (Balcı Akova, 1994, s. 425). Alanya'da doğal ve beşeri koşulların zaman süreci içerisinde değişiklik göstermesi neticesinde yayla ile ova arasındaki iki yönlü hareketlilik, birtakım işlevsel değişikliklere yol açmıştır. Entansif tarım tekniklerinin gelişmesi ve özellikle turizm faaliyetlerinin yaygınlık kazanması, ova ile yayla arasındaki nüfus hareketliliğini azaltarak ovalık saha lehine bir nüfus birikim süreci yaşanmıştır. Bütün bu gelişmeler, özellikle 1970-1975 devresinde etkisini göstermeye başlamıştır (Balcı Akova, 2004, s. 255-257).

Alanya şehir nüfusu, turizm faaliyetleri sayesinde 1990 yılından sonra da artmaya devam etmiş, 1990 yılında 52.460 olan nüfus, 2000 yılında 88.346'a ulaşmıştır (Grafik 3). Gerçekten de turizmin hızla gelişmesi Alanya'nın başı çektiği Antalya ili yer-

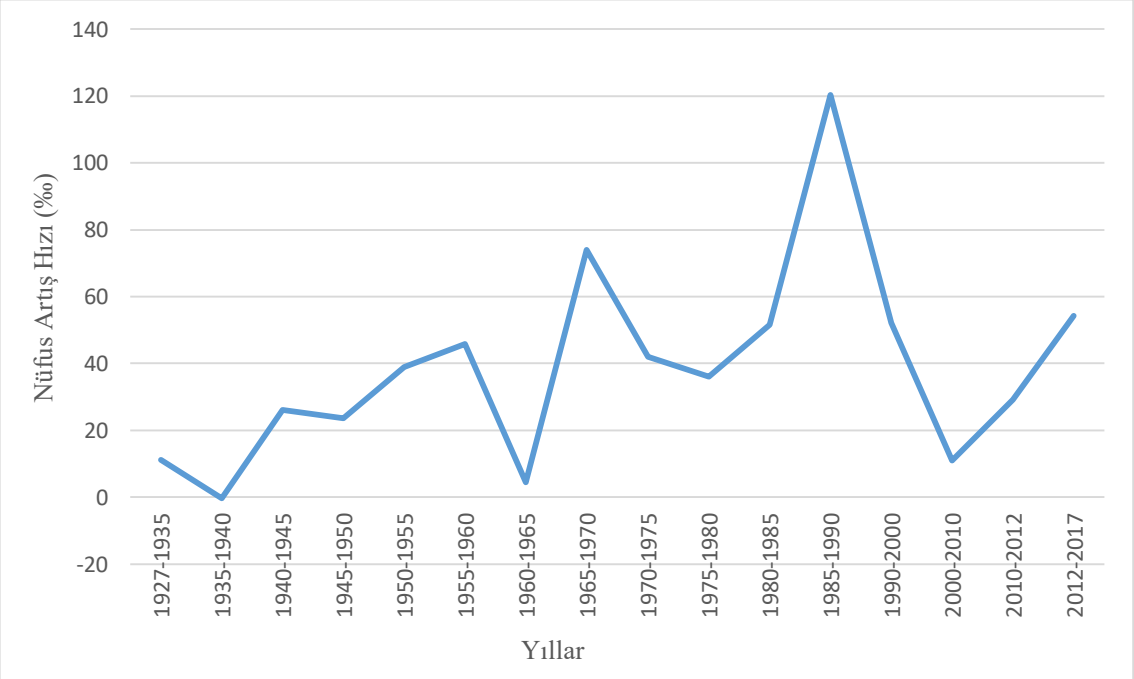
leşmelerinde hızlı bir nüfuslanmaya sahne olmuştur. Nitekim Türkiye'nin 1990-2000 yıllarındaki nüfus artış hızları incelendiğinde Antalya'nın, nüfus artış hızı en yüksek olan 3 il (Antalya yıllık binde 42, Şanlıurfa binde 37 ve İstanbul binde 33) arasında olduğu dikkati çeker (Özgür, 2003, s. 45).

Bu tez çalışmasında, nüfus dönemleri içerisinde 2012 yılına ait nüfus değerlerinin de verilmesi, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun, Alanya nüfusu üzerine etkilerini görebilmek bakımından önemlidir. 2012 yılında Alanya şehrinin nüfusu 104.573'tür. Aynı yıl, ilçe nüfusu ise 264.692'dir. 2012 yılından sonra yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasası ile köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Böylece Alanya ilçesinin sınırları içerisinde yer alan bütün kırsal yerleşmelerin nüfusları Alanya'nın şehir nüfusu olarak kaydedilmiştir. Ancak coğrafi bir bakış açısıyla bu duruma dikkat çekildiğinde, yapılan uygulamanın yanlış olduğu görülecektir. Çünkü bir yerleşme, sadece idari yapıya göre şehir veya kır olarak kabul edilemez. Bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilmesi, o yerleşmenin fonksiyonlarına, nüfus miktarına, arazi kullanımına, ekonomik faaliyetlerine, toplumsal yaşamına ve daha birçok kritere bağlıdır. Şüphesiz bu faktörlerin birlikte düşünülmesi, şehir yerleşmelerinin ve dolayısıyla şehir nüfuslarının belirlenmesi bakımından önemlidir. Bu durum dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, Alanya'nın 2017 yılı şehir nüfusu, araştırma sahası olarak belirlenen alan içerisindeki nüfusu kapsamaktadır ve bu alanda 137.207 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir.

Alanya şehrinde nüfus artış hızlarının gelişimi incelendiğinde 1927 ve 1935 sayımları arasındaki 8 yıllık devrede nüfus artış hızı ‰ 11,2'dir. Yine 1935 yılında ilçe nüfusunun yıllık ‰ 19,4 hızla artış göstererek 40.249'a ulaştığı dikkati çekmektedir (Tablo 4 ve Grafik 4). 1940 yılına gelindiğinde bir önceki sayım yılı olan 1935 sayımına göre şehrin nüfus artış hızı ‰ -0,4'e gerilerken, ilçenin nüfus artış hızı ise ‰ -26,4'e gerilemiştir. Bu gerilemenin başlıca sebebi, Alanya'ya bağlı olan 21 köyün Gündoğmuş ilçesine bağlanması ve böylece Gündoğmuş ilçe teşkilatının kurulmasıdır. İdari yapıdaki değişime bağlı olarak meydana gelen nüfus artış hızındaki azalma, 1945-1950 devresinde de yaşanmıştır (Tablo 4 ve Grafik 4). Nitekim önceleri Alanya'ya bağlı olan Gazipaşa, 1947 yılında Alanya'dan ayrılarak ilçe haline getirilmiştir. Böylece 1950 yılında şehir nüfusunun yıllık artış hızı ‰ 23,6 olup, ilçe nüfusunun artış hızı ise ‰ -51,9'e kadar

gerilemiştir (Tablo 4 ve Grafik 4). 1950-1955 devresinde yıllık nüfus artış hızı ise ‰ 38,9 olmuştur. Şehir nüfusunun bu artışına rağmen ilçe nüfusunun yıllık artış hızı, bir önceki sayım yılındaki değerin iki katı kadar gerileyerek ‰ -110 olmuştur (Tablo 4 ve Grafik 4). Bu durum, kırsal alanlardan gerçekleşen göçlerle ilişkilidir.

Alanya'da, 1960-1965 devresinde, şehir nüfusunda bir artış meydana gelmesine rağmen nüfusun artış hızı ‰ 45,9'dan ‰ 4,5'e gerilemiştir. Nüfus artış hızındaki bu düşüş, ülkemizdeki birçok şehir için de söz konusu olmuştur. Bu durumun başlıca sebepleri; "*özellikle kırsal kesimin itici gücünde bir zayıflamanın meydana gelmesi, kırsal alanlardan kaynaklanan göçlerde nüfus baskısının bir ölçüde de azalması, destekleme alımlarının uygulanması sayesinde gelir artışlarının yaşanmasıdır.*" Bu gelişmeler şehirlere yönelik göçleri az da olsa frenlemiştir (Işık, 2005, s. 62). Diğer yandan 1960-1965 döneminde hükümetin kalkınma politikalarıyla nüfus artış hızını kontrol altına almaya başlaması ve Türkiye'den özellikle Avrupa ülkelerine yönelik işçi göçlerinin gerçekleşmeye başlaması, nüfus artış hızının yavaşlamasına neden olmuştur (Gelekçi, 2015, s. 590-591).

Grafik 4. Alanya Şehrinin Nüfus Artış Hızının Değişimi (1927-2017)

Akdeniz Bölgesinde nüfus artış hızları 1985 yılından günümüze farklı bir karakter kazanmıştır. 1980'li yıllara kadar gerek bölge ölçeğinde gerekse Türkiye genelinde

sanayileşmeye bağlı olarak Adana ve çevresinde meydana gelen hızlı nüfus artışı batıya doğru kaymaya başlamıştır. 1980'li yıllardan sonra Antalya'da turizm yatırımlarının hız kazanması neticesinde bu illere yönelik göçler meydana gelmiş ve nüfus, hızlı bir artış sürecine girmiştir (Işık, 1999, s. 153). Alanya'da yerel halkın konutlarını pansiyon olarak turizme açmasıyla başlayan turizm faaliyetleri daha sonra hız kazanmıştır. 1980'li yıllardan itibaren kıyı kesimi boyunca mekânsal genişleme gösteren Alanya'da, turizm teşvikleri sayesinde yatırımlar artmış, şehir merkezinde ve sahil şeridinde büyük turistik tesisler inşa edilmiş, 1989 yılında Alanya'nın doğusu ve batısı turizm merkezi olarak ilan edilmiştir (Eren, 2009, s. 64-65).

Turizm sektöründe yaşanan gelişmeler sayesinde, şehirde 1985-1990 devresinde nüfus artış hızı ‰ 120 olmuştur. Alanya şehir nüfusunun 2000-2010 yılları arasındaki istatistiki değerleri incelendiğinde nüfus artış hızının ‰ 52,1'den ‰ 11'e gerilediği dikkati çekmektedir. İlçe nüfusunun yıllık artış hızı ise ‰ 69,1'den ‰ -3,7'e gerilemiştir (Tablo 4 ve Grafik 4). Bunun başlıca sebebi 2007 yılında uygulanmaya başlanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminin ortaya çıkardığı sonuçlardır. Bu sayım sistemiyle "*daha önceden gerçekleştirilen sübjektif sayımlar neticesinde fazla çıkan veya belirli sebeplerle fazla gösterilen nüfus ortadan kaldırılarak daha net bir sonuca ulaşılmıştır*." (ALTSO, 2012, s. 172).

Alanya'nın yıllara göre kır ve şehir nüfusları incelendiğinde, 1927 yılında 34.442 olan toplam nüfusun 4.727'si şehir nüfusundan, 29.715'i ise kır nüfusundan oluştuğu görülmektedir. Buna göre, 1927 yılında Alanya'nın şehirli nüfus oranı % 13,7'dir. Bu oran, hiçbir nüfus sayımında % 50'nin üzerine çıkmamıştır. Sayım yılları içerisinde şehirli nüfus oranının en az olduğu yıl 1935 yılı (% 12,8) olurken, en fazla olduğu yıl ise 1990 yılıdır (% 40,6) (Tablo 5 ve Grafik 5). Şehirli nüfus oranının en yüksek olduğu yılın 1990 yılına karşılık gelmesi, hiç şüphesiz o yıllarda Alanya şehrinin turizm atılımlarıyla dikkat çekmeye başlamasından kaynaklanmaktadır.

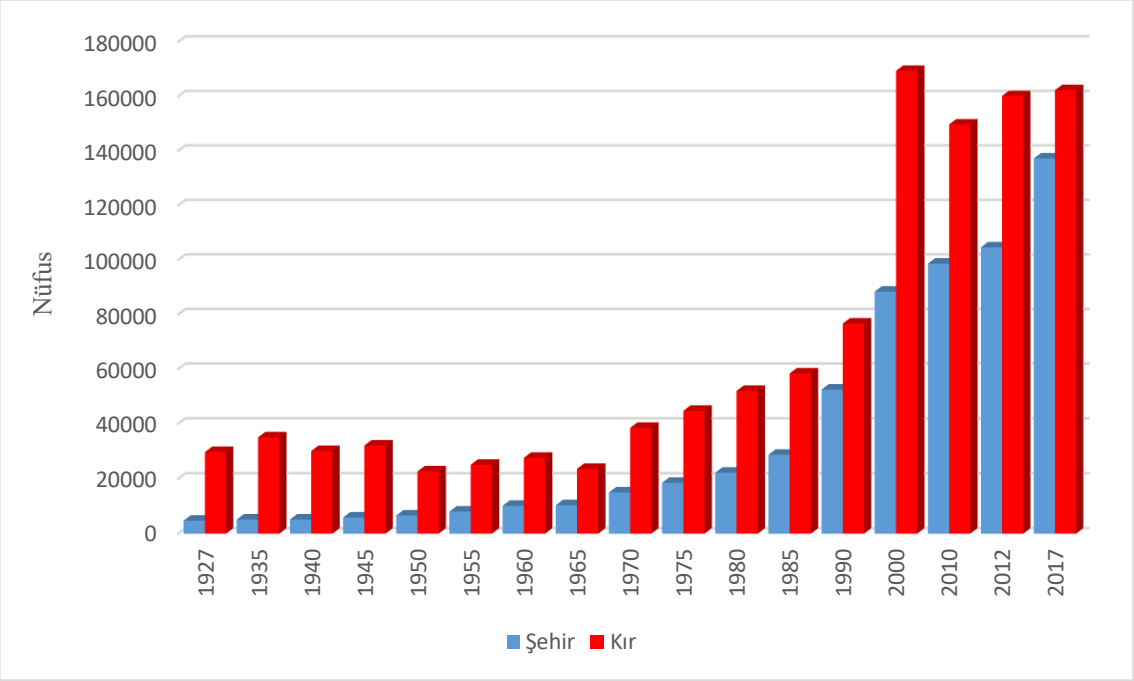
Tablo 5. Alanya'da Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)[23]

Sayım Yılları	Şehir Nüfusu			Kır Nüfusu			Şehirli Nüfus Oranı (%)	Toplam Nüfus
	T	E	K	T	E	K		
1927	4.727	2.289	2.438	29.715	-	-	13,7	34.442
1935	5.174	2.432	2.742	35.075	16.102	18.973	12,8	40.249
1940	5.162	2.482	2.680	30.097	13.833	16.264	14,6	35.259
1945	5.884	2.985	2.899	32.087	15.164	16.923	15,4	37.971
1950 [24]	6.623	-	-	22.665	-	-	22,6	29.288
1955	8.049	4.065	3.984	25.086	12.185	12.901	24,2	33.135
1960	10.129	5.195	4.934	27.616	13.424	14.192	26,8	37.745
1965	10.364	5.390	4.974	23.607	11.586	12.021	30,5	33.971
1970	15.011	7.876	7.135	38.541	19.086	19.455	28	53.552
1975	18.520	9.817	8.703	44.715	23.081	21.634	29,2	63.235
1980	22.190	11.766	10.424	51.958	26.122	25.836	29,9	74.148
1985	28.733	15.449	13.284	58.347	29.631	28.716	32,9	87.080
1990	52.460	29.609	22.851	76.646	40.432	36.214	40,6	129.106
2000	88.346	45.741	42.605	169.325	90.114	79.211	34,2	257.671
2010	98.627	50.130	48.497	149.659	77.176	72.483	39,7	248.286
2012	104.573	53.048	51.525	160.119	82.447	77.672	39,5	264.692
2017 [25]	137.207	-	-	162.257	-	-	45,8	299.464

[23] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010-2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

[24] Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 1950 yılı sayımlarında şehir ve kır nüfuslarının cinsiyete göre durumlarına yer verilmemiştir.

[25] 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesiyle kırsal yerleşmelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüş ve bu yerleşmeler bağlı bulundukları şehirlerin merkezlerine dâhil edilmiştir. Ancak bu durum şehir nüfusunun belirlenmesi bakımından gerçeği yansıtmamaktadır. Bu nedenle coğrafi bakış açısıyla belirlediğimiz şehir sınırları içerisindeki nüfusu ele alınmış ve bu nüfusun cinsiyete göre dağılımı ortaya konulamamıştır.

Grafik 5. Alanya Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)

Alanya'da, 1960'lı yıllarda şehirleşme hareketlerinin daha iyi anlaşılabilmesi bakımından Antalya ili genelindeki şehirleşme hareketlerine dikkat çekmek gerekmektedir. Nitekim Antalya, 1960'lı yıllara kadar nüfus artışı, yoğunluğu ve şehirleşme hareketleri bakımından Türkiye ortalamasının gerisinde olan tenha bir yerleşme durumunda olmuştur (Tunçdilek ve Tümertekin, 1959, s. 13-21-30). 1960'lı yılların başlarına kadarki süreçte Antalya nüfusunun yarısı veya yarıdan fazlası 250 metreden yüksek olan yükselti basamaklarında yer almıştır. Ancak, 1960'lı yıllardan itibaren toplam nüfusun yarıdan fazlası 0-250 metre arasındaki kıyı şeridindeki sahalara yerleşmeye başlamıştır (Erel, 1985, s. 196). Bu nedenle, kıyı şeridinde yer alan yerleşmelerden biri olarak Alanya da 1960'lı yıllardan itibaren hızlı bir nüfus artışı sürecine girmiştir.

Alanya şehrinde, 1985 yılından sonraki süreçte nüfus artış hızının fazla olması, özellikle sahil şeridinde turizm yatırımlarının hız kazanmaya başlamasıyla yakından ilişkilidir. 1985-1990 devresi Alanya'ya gelen turistlerin sayısı, konaklama tesislerinin yatak kapasiteleri vb. gibi birçok açıdan turizm patlamasının yaşandığı dönemdir (Akış, 2007, s. 24). 1990 yılında, Alanya şehir nüfusu 52.460 olurken bu miktar, ilçenin toplam nüfusunun % 40,6'sına karşılık gelmiştir. Bu oran, 2000 yılında düşüş göstererek % 34,2'e gerilemiştir. 2010 ve 2012 yıllarında ise % 40'ın üzerine çıkmıştır (Tablo 5 ve Grafik 5).

Türkiye'de 2012 yılında Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesiyle birlikte diğer büyükşehirlerde olduğu gibi Antalya'da da köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Dolayısıyla, Antalya'nın bir ilçesi durumundaki Alanya'da, köy ve beldeler birer mahalle olarak değerlendirilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından kaydedilen istatistiki veriler, yasanın getirdiği düzenlemelere bağlı olarak ele alınmıştır. Ancak, coğrafi esaslar dikkate alındığında söz konusu yerleşmelerin büyük bölümü, kırsal yerleşmeler olarak varlıklarını sürdürmeye devam etmektedir. Bu nedenle bu tez çalışmasında, 2012 yılından sonraki şehir ve kır nüfusları belirlenirken, coğrafi esaslara bağlı olarak belirlenen şehir sınırları içerisindeki nüfus, şehirli nüfus olarak değerlendirilmiş, bu sınırın dışında olan yerleşmeler ise kırsal yerleşmeler kapsamında ele alınmıştır. Bu durum dikkate alındığında, Alanya'nın 2017 yılında şehir nüfusu 137.207 (% 45,8) iken kır nüfusu ise 162.257 (% 54,2) 'tür.

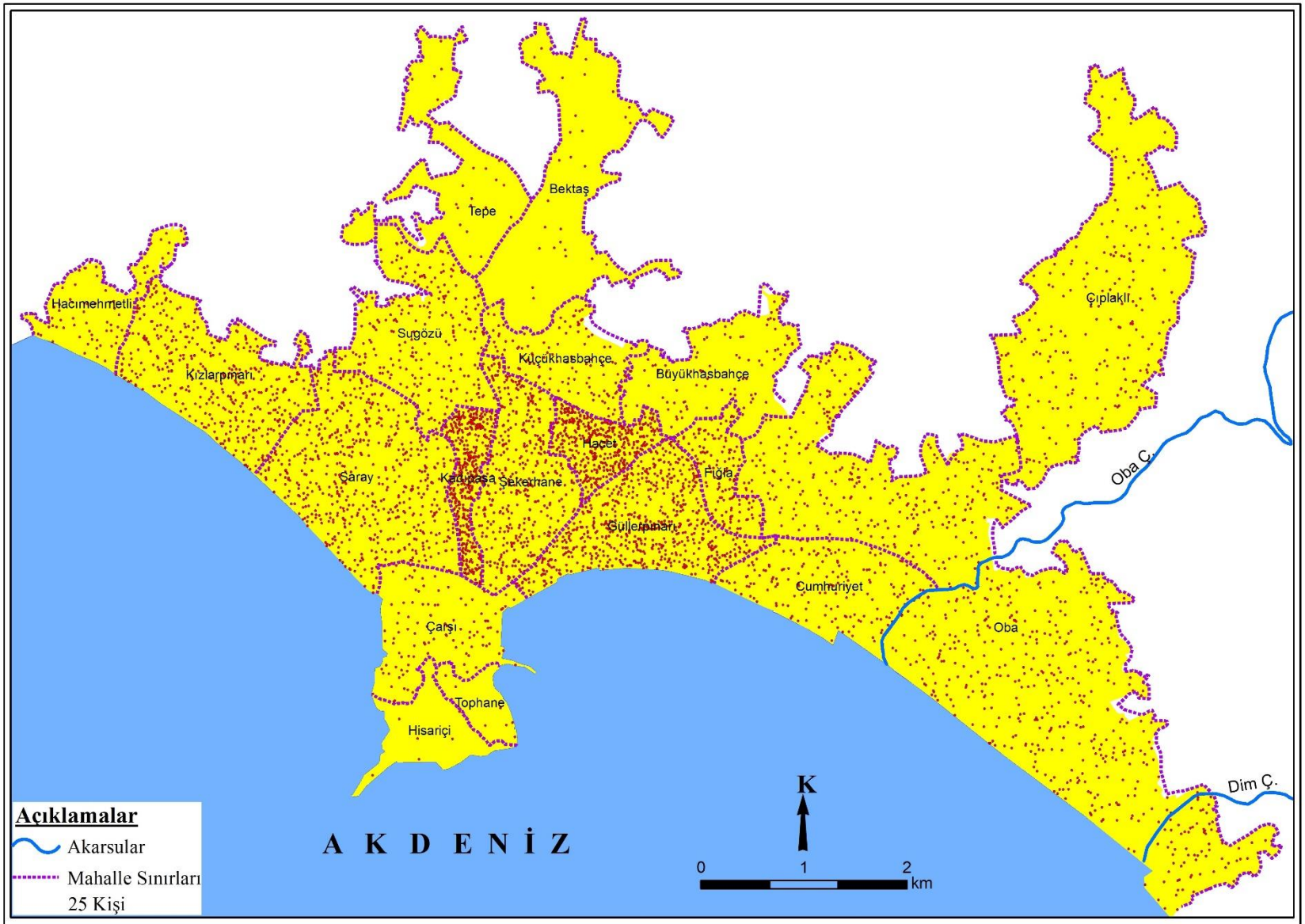
1.1.2. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunlukları

Bir yerleşmenin fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri, nüfusun dağılışı ve yoğunluğu üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Fiziki faktörlerin başında iklim, yer şekilleri, bitki örtüsü, toprak yapısı gibi unsurlar gelmektedir. Diğer yandan verimli tarım arazileri, sanayi tesislerinin dağılışı ve göçler gibi beşeri faktörler de nüfusun mekânsal dağılışını etkilemektedir (Tümertekin, 1978, s. 118-124). Şehir merkezlerinde nüfusun mahallelere dağılışlarının belirlenmesi, şehir içi arazi kullanımı, şehir fonksiyonları ve yapılacak planlamalar bakımından önem arz etmektedir (Çetin, 2007, s. 155). Nitekim imar planları hazırlanırken, şehrin hangi yönlere doğru gelişim göstereceği nüfusun dağılışına bağlı olarak tespit edilmektedir. Başka bir değişle, artan nüfus, konut alanlarına olan ihtiyacı arttırmakta, bu da şehirlerin belirli yönlerde genişlemesine neden olmaktadır.

Alanya'da, nüfusun mekânsal dağılışını ortaya koyabilmek için araştırma sahası olarak belirlenen şehir sınırı içerisindeki mahallelerin nüfus verileri kullanılmıştır. Noktalama metodunun kullanıldığı dağılış haritasında her bir nokta 25 kişiye karşılık gelecek şekilde değerlendirilmiştir. Yanılma payını en az seviyeye indirebilmek için şehri çevreleyen sahalarda yerleşime uygun olmayan veya meskûn sahası dışında kalan alanlar araştırma sahasına dâhil edilmemiştir. Böylece nüfusun sadece yerleşim sahası sınırları içerisindeki dağılışına dikkat çekilmek istenmiştir (Harita 12).

Alanya şehrinde, nüfusu en fazla olan mahalleler; Oba (21.754), Güllerpınarı (17.828), Saray (16.142), Hacet (12.295) ve Kadıpaşa (12.069) Mahalleleridir. Bu beş mahallenin toplam nüfusu 80.088 olup, şehir nüfusunun (137.207) yaklaşık % 58'ini oluşturmaktadır. Bu durum, Alanya şehrinde nüfusun ne kadar dengesiz bir dağılış gösterdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Saray, Kadıpaşa, Hacet ve Güllerpınarı Mahalleleri şehrin merkezi kesimlerinde, çarşının kuzeyinde yer almakta olup, bu mahallelerde çok katlı yapılaşmaların olması nüfusun sık bir dağılış göstermesine neden olmuştur. Diğer yandan Büyükşehir Belediye Yasası ile mahalle statüsü kazanmasından önceki süreçte bir belde durumunda olan Oba, zamanla Alanya şehri ile bütünleşmiş ve şehrin yeni gelişen sahalarından biri olarak bu mahallede nüfus seyrek bir dağılış göstermiştir.

Şehirde, nüfusu en az olan mahalleler Hisariçi (153), Tophane (225), Tepe (674) ve Bektaş (876) Mahalleleridir (Tablo 6). Tepe ve Bektaş Mahallelerinin, Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı sahada yer almaları ve bu nedenle yerleşmenin bu mahallelerde topoğrafik engellerle sınırlandırılması, nüfusun seyrek bir dağılış göstermesine neden olmuştur. Tarihi yarımada üzerinde yer alan ve birer kale içi yerleşmesi olan Hisariçi ve Tophane Mahalleleri nüfusun seyrek dağıldığı diğer mahallelerdir (Harita 12).

Harita 12. Alanya Şehrinin Nüfus Dağılışı Haritası

Nüfus yoğunluğu denilince, gerek coğrafya ve gerekse diğer disiplinler tarafından ilk akla gelen, nüfus toplamını arazi toplamına bölerek elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğudur. Bir yerleşmenin aritmetik nüfus yoğunluğu belirlenirken gerçeğe yakın sonuçlar elde edebilmek için sayım istatistiklerinin müsaade ettiği ölçüde en küçük idari ünitelere kadar inmek ve bu ünitelere göre yoğunluğu aramak gerekir. Ancak bu şekilde coğrafi bir anlam taşıyan yoğunluk haritaları elde edilebilir (Tanoğlu, 1966, s. 51-54). Şehir yerleşmelerinde, nüfus yoğunluk haritalarının hazırlanmasında öncelikle şehir sınırının ve bu sınır içerisinde yaşayan nüfusun belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, nüfus yoğunluğu haritalarında şehirleri ayrı olarak ele almak ve haritalandırmak gerekir. Şehirlerde, nüfus yoğunluğu haritaları hazırlanırken iskâna elverişli olmayan alanları, şehir alanının dışında tutmak, daha doğru sonuçların elde edilmesi bakımından önemlidir. Diğer yandan konut alanlarının bulunduğu alanları (meskûn sahaları) gösteren haritalardan yararlanılarak doğru sonuçlar elde edilebilmektedir (Selen, 1932, s. 105-110).

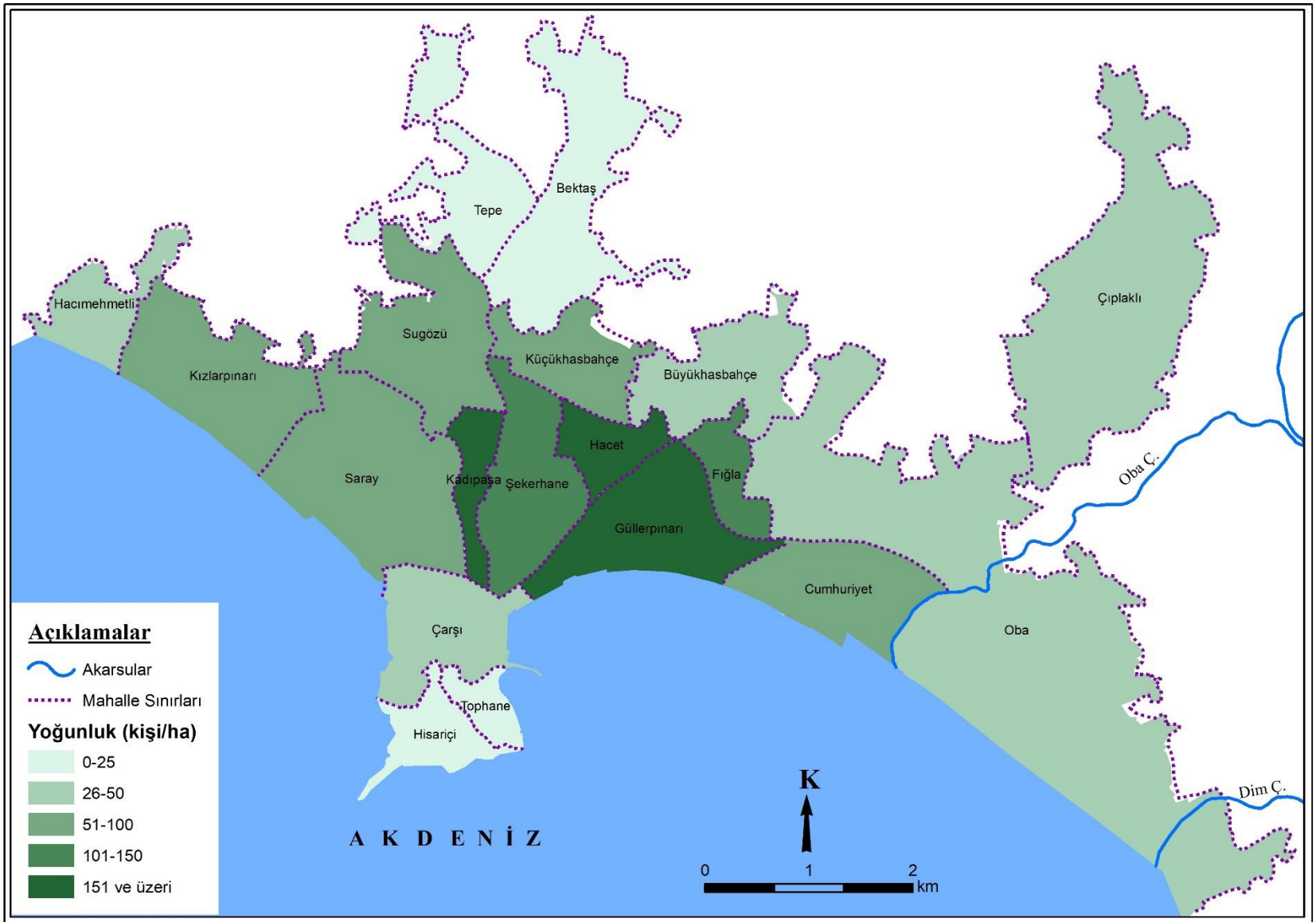
Alanya şehrinin nüfus yoğunluk haritaları hazırlanırken öncelikle şehir sınırları belirlenmiş, bu sınırlar içerisinde yer alan mahallelerin nüfusları ve yüzölçümleri tespit edilmiştir. Şehrin kenar kısımlarında yer alan Hacımehmetli, Tepe, Bektaş ve Oba Mahallelerinin nüfus yoğunluklarını daha doğru tespit edebilmek için bu mahallelerin idari sınırları içerisinde iskâna elverişli olmayan veya şehir fonksiyonlarını tam anlamıyla yansıtmayan alanlar şehir alanının dışında tutulmuştur. Alanya, yüzölçümü 2.186,8 hektar olan bir şehirdir. Araştırma sahası olarak belirlenen şehir sınırları içerisinde 137.207 kişi yaşamaktadır. Böylece şehir nüfusunun şehir yüzölçümüne oranlanmasıyla elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğu 62,7 kişi/ha'dır. Şehirde yer alan 19 mahalleden 7 tanesinin nüfus yoğunluk değerleri şehrin ortalama nüfus değerinden fazladır.

Tablo 6. Alanya Şehrinde Nüfusun Mahallelere Dağılışı ve Yoğunluğu (2017)[26]

Mahalle Adı	Nüfus	Yüzölçümü (ha) [27]	Yoğunluk (kişi/ha)
Bektaş	876	146,2	5,9
Büyükhasbahçe	2.484	89,2	27,8
Cumhuriyet	4.767	90,3	52,7
Çarşı	3.078	81,4	32,8
Çıplaklı	6.655	260,4	25,5
Fığla	3.827	35,1	109
Güllerpınarı	17.828	107,4	165,9
Hacet	12.295	36,8	334,1
Hacımehmetli	2.126	52,1	40,8
Hisariçi	153	41,7	3,6
Kadıpaşa	12.069	30,8	391,8
Kızlarpınarı	11.098	120,5	92
Küçükhasbahçe	3.484	63,1	55,2
Oba	21.754	540,1	40,2
Saray	16.142	172,2	93,7
Sugözü	6.469	113,9	56,7
Şekerhane	11.203	92,9	120,5
Tepe	674	91	7,4
Tophane	225	21,9	10,2
TOPLAM	**137.207**	**2.186,8**	**62,7**

Alanya şehrinde, mahalle düzeyinde nüfus yoğunluk değerlerinin ortaya konulması için mahalle nüfuslarının mahalle yüzölçümlerine oranlanması gerekir. Bu sayede her mahalle için hektar başına düşen nüfus hesaplanmış olur. Nüfusları fazla ancak yüzölçümleri az olan mahallelerde nüfus yoğundur. Buna göre şehirde nüfusun en yoğun olduğu mahalleler Kadıpaşa (391,8 kişi/ha.), Hacet (334,1 kişi/ha.), Güllerpınarı (165,9 kişi/ha.) ve Şekerhane Mahalleleridir (120,5 kişi/ha) (Tablo 6 ve Harita 13). Bu mahallelerin yarımadanın hemen kuzeyinde, şehrin merkezi sayılabilecek noktalarında yer almaları, nüfusun fazla olmasını sağlarken, mahalle yüzölçümlerinin ise nispeten az olması nüfus yoğunluğunun fazla olmasına neden olmuştur.

[26] Mahalle nüfusları verisi TUİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.
[27] Mahallelerin yüzölçümleri ve nüfus yoğunluğu verileri ARCGIS 10.1 yazılımı ile hesaplanarak elde edilmiştir.

Harita 13. Alanya Şehrinin Nüfus Yoğunluk Haritası

Nüfus yoğunluk değerleri en az olan mahalleler ise; Hisariçi (3.6 kişi/ha.), Bektaş (5,9 kişi/ha.), Tepe (7,4 kişi/ha.), Tophane (10,2 kişi/ha.) ve Çıplaklı (25 kişi/ha.) Mahalleleridir (Tablo 6 ve Harita 13). Şehrin kuzeyinde eğim ve yükselti değerlerinin artmaya başladığı bir alanda yer alan Tepe, Bektaş ve Çıplaklı Mahallelerinde yerleşim sahaları mahalle yüzölçümlerine oranlanlandığında, yoğunluğun oldukça az olduğu dikkati çeker. Topoğrafik faktörlerin nüfus yoğunluğuna olan bu olumsuz etkileri tarihi yarımada üzerinde surlar içerisinde yer alan Tophane ve Hisariçi Mahalleleri için de söz konusudur.

1.1.3. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Yerleşmelere ait yaş ve cinsiyet özellikleri, belli başlı nüfus değişkenleri arasında yer almaktadır. Bu değişkenler, yerleşmeden yerleşmeye farklılık gösterir. Bir yerleşmenin yaş ve cinsiyet özelliklerinin bilinmesi, o yerleşmenin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunmak bakımından önemlidir. Bu özelliklerden hareketle, gelecekle ilgili birtakım planlamalar yapmak da daha mümkün hale gelmektedir (Şahin, 2015, s. 121-122). Cinsiyet oranı, bir yerleşmede yer alan kadınlar ile erkeklerin nüfusları arasındaki oransal bir ilişkiyi ortaya koyar. Cinsiyet oranı, her 100 veya 1000 kadına karşılık gelen erkek sayısı olarak ifade edilmektedir (Özgür, 2010, s. 68). Sayım dönemlerine göre Alanya şehir nüfusunun cinsiyet oranları incelendiğinde, 1927 yılında 100 kadına 94 erkeğin karşılık geldiği görülür. Bu değer, 1935 yılında 89'a düşmüştür. Bunun temel sebebi, Yılmaz (2017)'nin de belirttiği gibi, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşında çok sayıda erkeğin hayatını kaybetmiş olmasıdır (Yılmaz, 2017, s. 165). 1935 ve 1940 sayımlarında da kadınlar erkeklerden fazla olmuştur. 1935 yılında 100 kadına karşılık gelen erkek sayısı 89 iken, 1940 yılında ise bu sayı 93'tür.

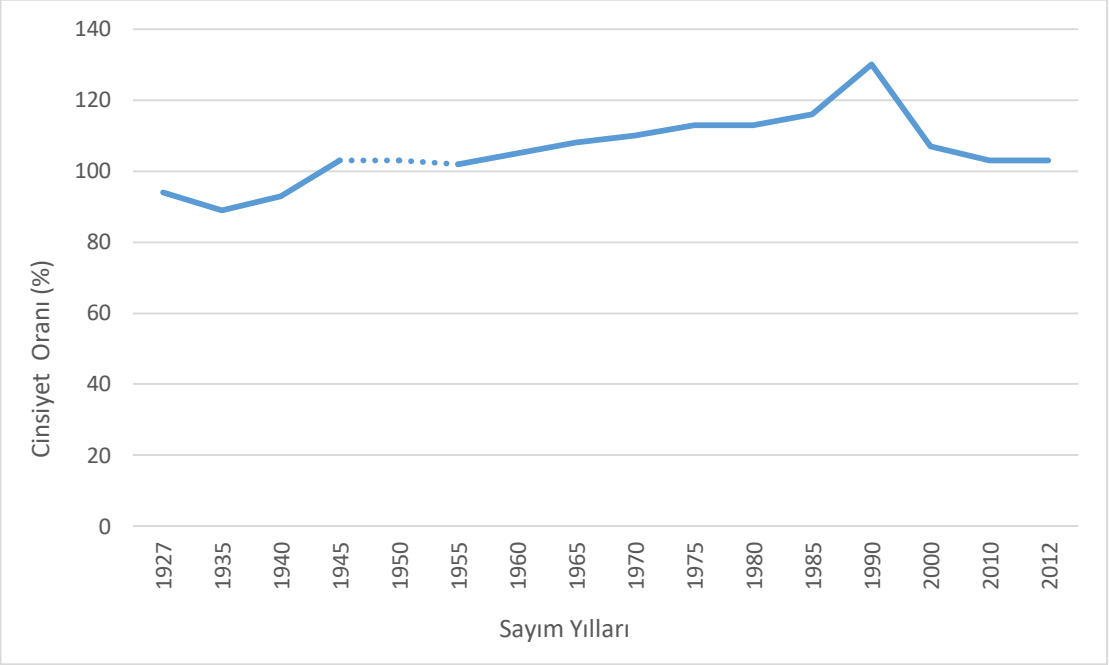
Tablo 7. Alanya Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)[28]

Sayım Yılları	Erkek	Kadın	Toplam	Cinsiyet Oranı (%)
1927	2.289	2.438	4.727	94
1935	2.432	2.742	5.174	89
1940	2.482	2.680	5.162	93
1945	2.985	2.899	5.884	103
1950 [29]	-	-	6.623	-
1955	4.065	3.984	8.049	102
1960	5.195	4.934	10.129	105
1965	5.390	4.974	10.364	108
1970	7.876	7.135	15.011	110
1975	9.817	8.703	18.520	113
1980	11.766	10.424	22.190	113
1985	15.449	13.284	28.733	116
1990	29.609	22.851	52.460	130
2000	45.741	42.605	88.346	107
2010	50.130	48.497	98.627	103
2012	53.048	51.525	104.573	103
2017	-	-	137.207	-

Alanya şehrinde, 1945 yılı ve sonrasında yapılan sayımlarda her 100 kadına karşılık gelen erkek sayısının 100'den fazla olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 7 ve Grafik 6). Her 100 kadına karşılık gelen erkek sayısının 1970'li yıllardan itibaren daha da arttığı görülmektedir. Bu durum, özellikle turizmin gelişmesine bağlı olarak turizm faaliyetleri kapsamında istihdam edilen nüfusun daha çok erkek olmasıyla yakından ilişkilidir. Gerçekten de turizm yatırımlarının en fazla olduğu 1985-1990 devresinde, 100 kadına karşılık gelen erkek sayısı en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu dönemde, cinsiyet oranı 130 olmuştur (Tablo 7 ve Grafik 6).

[28] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010- 2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

[29] Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 1950 yılı sayımlarında şehir nüfuslarının cinsiyete göre durumlarına yer verilmemiştir.

Grafik 6. Alanya Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2012)[30]

Herhangi bir mekân içerisinde yaşayan nüfusun değişen niteliklerinden biri, yaş yapısıdır. Nüfusun miktarı yanında onun çeşitli yaş gruplarının da, özellikle aktif (çalışan) nüfus olarak bilinen 15-64 yaş arasındaki nüfus miktarlarının işgücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere duyulan ihtiyaç, aile tipleri, doğum ve ölüm oranları ve ayrıca göç oranları bakımından değerlendirilmesi oldukça önemlidir (Tümertekin, 1978, s. 92). Bir yerleşme nüfusunun yaş ve cinsiyet durumlarını belirli grafikler aracılığıyla belirlemek mümkün ise de nüfusun yaş yapısını ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan metot piramitlerdir. Yerleşmelerin nüfus piramitlerine bakılarak, o alandaki nüfus hareketleri hakkında bilgi sahibi olunabilir. Bunun yanında söz konusu yerleşmelerin demografik yapısı ve hatta belirli bir dereceye kadar da sosyo-ekonomik tarihi hakkında çeşitli bilgiler elde edilebilir (Tümertekin, 1978, s. 94-95).

Alanya şehir nüfusunun 2000 ve 2012 yılı dar aralıklı yaş gruplandırmaları incelendiğinde, çocuk yaştaki (0-14) nüfusun 2012 yılında 2000 yılına göre artış göstermesi ve piramit tabanının genişlemesi, doğurganlığın artmakta olduğunu göstermektedir. Bu

[30] ..... 1950 yılı şehir nüfusunun cinsiyete göre dağılımı verisi DİE tarafından belirlenmemiştir.

artışta, Türkiye'de son yıllarda nüfus arttırmaya yönelik olarak benimsenen politikaların etkisi vardır. 2000 ve 2012 yıllarında nüfusun daha çok 25-39 yaş grubunda toplanması, turizm sektörünün yarattığı istihdam nedeniyle şehre yönelen nüfusun fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8. Alanya Şehir Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000 ve 2012)[31]

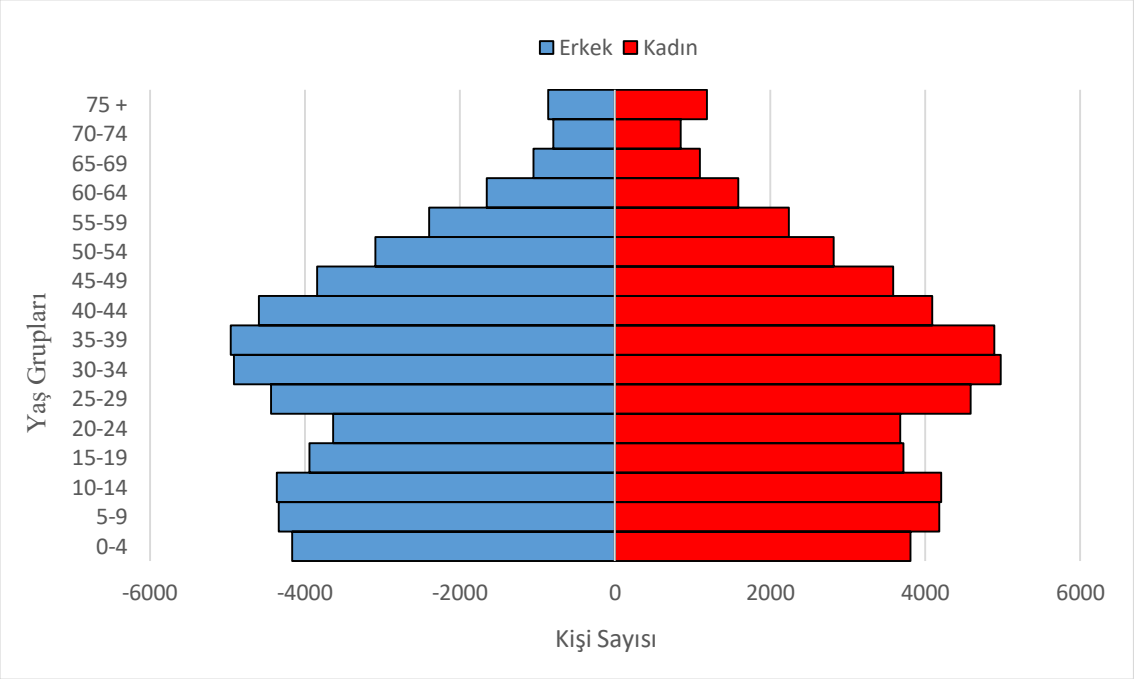
	2000			**2012** [32]		
Yaş Grubu	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**
0-4	3.215	3.378	6.593	4.169	3.815	7.984
5-9	3.121	3.443	6.564	4.340	4.181	8.521
10-14	3.193	3.170	6.363	4.361	4.208	8.569
15-19	3.870	3.135	7.005	3.946	3.724	7.670
20-24	3.897	4.283	8.180	3.636	3.678	7.314
25-29	4.929	4.544	9.473	4.439	4.586	9.025
30-34	4.422	3.930	8.352	4.917	4.975	9.892
35-39	4.377	3.875	8.252	4.957	4.891	9.848
40-44	3.493	2.909	6.402	4.596	4.094	8.690
45-49	2.734	2.343	5.077	3.846	3.588	7.434
50-54	2.233	1.952	4.185	3.091	2.820	5.911
55-59	1.617	1.475	3.092	2.394	2.246	4.640
60-64	1.716	1.613	3.329	1.657	1.594	3.251
65-69	1.346	1.129	2.475	1.049	1.093	2.142
70-74	688	635	1.323	792	846	1.638
75 +	415	491	906	858	1.186	2.044
Bilinmeyen	475	300	775	-	-	-
Toplam	**45.741**	**42.605**	**88.346**	**53.048**	**51.525**	**104.573**

Alanya şehrinde, 2000 yılı nüfusunun büyük bölümünün 15-39 yaş grupları arasında (toplam nüfusun % 46,7'si) ve 2012 yılı nüfusunun ise 25-44 yaş grupları (toplam nüfusun % 35,8'si) arasında toplanmış olduğu dikkati çeker. 2000 yılında, bütün yaş grupları içerisinde 25-29 yaş grubu, 2012 yılında ise 30-34 ve 35-39 yaş grupları nüfusun en fazla olduğu yaş aralıklarını oluşturmaktadır (Tablo 8). Bu yaş gruplarındaki nüfusun doğdukları döneme dikkat çekildiğinde, Alanya'da turizm sektörünün gelişmeye başladığı 1985-1990'lı yıllara karşılık geldiği görülür. Böylece her iki sayım dönemi arasında

[31] 2000 yılı verisi DİE, 2012 yılı verisi ise TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

[32] 2012 yılı sonrasında 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamında kırsal alanlar birer mahalle olarak bağlı bulundukları şehre dâhil edildikleri için 2016 yılına ait veriler yerine 2012 yılına ait verilerin daha gerçekçi olduğu düşünülmüş ve 2012 yılı verilerine yer verilmiştir.

geçen zaman diliminin nüfusa yansıması turizm sektöründeki gelişmeler sayesinde olmuştur.

Grafik 7. Alanya Şehrinin Nüfus Piramidi (2012)

Yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımlarına dikkat çekildiğinde, her iki sayım döneminde birtakım farklılıkların olduğu görülür. Buna göre 2000 yılında 0-4, 5-9, 20-24 yaş gruplarında ve 75 yaş üzerindeki nüfusta kadınlar fazla olurken, diğer bütün yaş gruplarında erkekler fazladır. 2000 yılında, 25-29, 30-34, 35-39 ve 40-44 yaş gruplarında erkeklerin fazla olması, turizm sektöründe istihdam edilen nüfusun daha çok erkek olmasıyla yakından ilişkilidir (Tablo 8). Yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımları 2012 yılında, 2000 yılına göre daha düzensiz olmuştur. Buna göre 20-24, 25-29, 30-34 yaş gruplarında ve 65 yaş üzerindeki yaş gruplarında kadınların erkeklerden fazla olduğu dikkati çekmektedir. Çalışma çağındaki nüfus içerisinde kadınların erkeklerden fazla olması, iş hayatında kadınların daha fazla yer edinmeye başlamasıyla ilişkilidir. 2012 yılında 65 ve üzerindeki yaş gruplarında kadınların erkeklerden fazla olması, kadınların yaşam sürelerinin erkeklere oranla genellikle daha uzun olmasıyla ilgilidir (Tablo 8 ve Grafik 7).

Alanya şehir nüfusunun yaş bağımlılık oranlarının ortaya konulabilmesi için geniş aralıklı yaş gruplarının bilinmesi gerekmektedir. Geniş aralıklı yaş grupları 0-14, 15-

64 ve 65 yaş üstü olmak üzere 3 gruptan oluşmaktadır. 15-64 yaş grubu arasındaki nüfus, aktif (çalışan) nüfustan oluşmaktadır. 0-14 yaş grubu ve 65 yaş üstünde yer alan nüfus ise bağımlı nüfusu oluşturmaktadır. Buna göre Alanya şehir nüfusunun % 22,2'si çocuk nüfusundan (0-14 yaş), % 72,3'ü yetişkinlerden (15-64 yaş) ve geri kalan % 5,2'si ise yaşlı nüfustan (65 yaş ve üzeri) oluşmaktadır. Böylece Alanya şehrinin 2000 yılı bağımlılık nüfusu oranı % 38,2'dir (Tablo 9).

Tablo 9. Alanya Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2000)

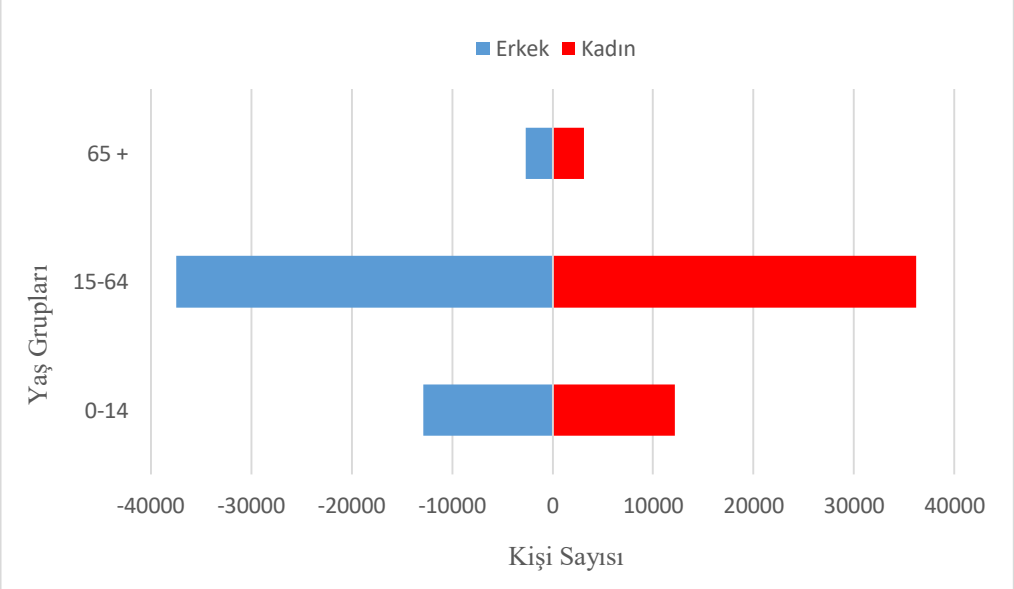
Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	9.529	10,8	9.991	11,4	19.520	22,2
15-64	33.288	38	30.059	34,3	63.347	72,3
65 +	2.449	2,7	2.255	2,5	4.704	5,2
Toplam	**45.266**	**51,5**	**42.305**	**48,2**	**87.571**	**100**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Yılı Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Tablo 10. Alanya Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012)

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	12.870	12,3	12.204	11,6	25.074	23,9
15-64	37.479	35,8	36.196	34,6	73.675	70,4
65 +	2.699	2,5	3.125	2,9	5.824	5,4
Toplam	**53.048**	**50,6**	**51.525**	**49,1**	**104.573**	**100**

Kaynak: TUİK, 2012 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Sosyal ve Demografik Göstergeler

Grafik 8. Alanya Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012)

Alanya şehir nüfusunun 2012 yılında geniş aralıklı yaş bağımlılık oranları incelendiğinde nüfusun % 23,9'unun çocuklardan, % 70,4'ünün yetişkinlerden ve % 5,4'ünün ise yaşlılardan oluştuğu görülür. Bu verilerden hareketle, 2012 yılı nüfusunun yaş bağımlılık oranı, 2000 yılı bağımlılık oranına göre artış göstermiş ve % 41,9'a yükselmiştir (Tablo 10 ve Grafik 8).

1.1.4. Nüfusun Eğitim Durumu

Eğitim durumu, insan yaşamında oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü temel ihtiyaçların giderilmesi ve yaşamın daha rahat bir şekilde devam ettirilmesi bakımından eğitim önem arz etmektedir. Nitekim eğitim seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde ekonomik gelişme de hızlı olmaktadır (Şahin, 2015, s. 136).

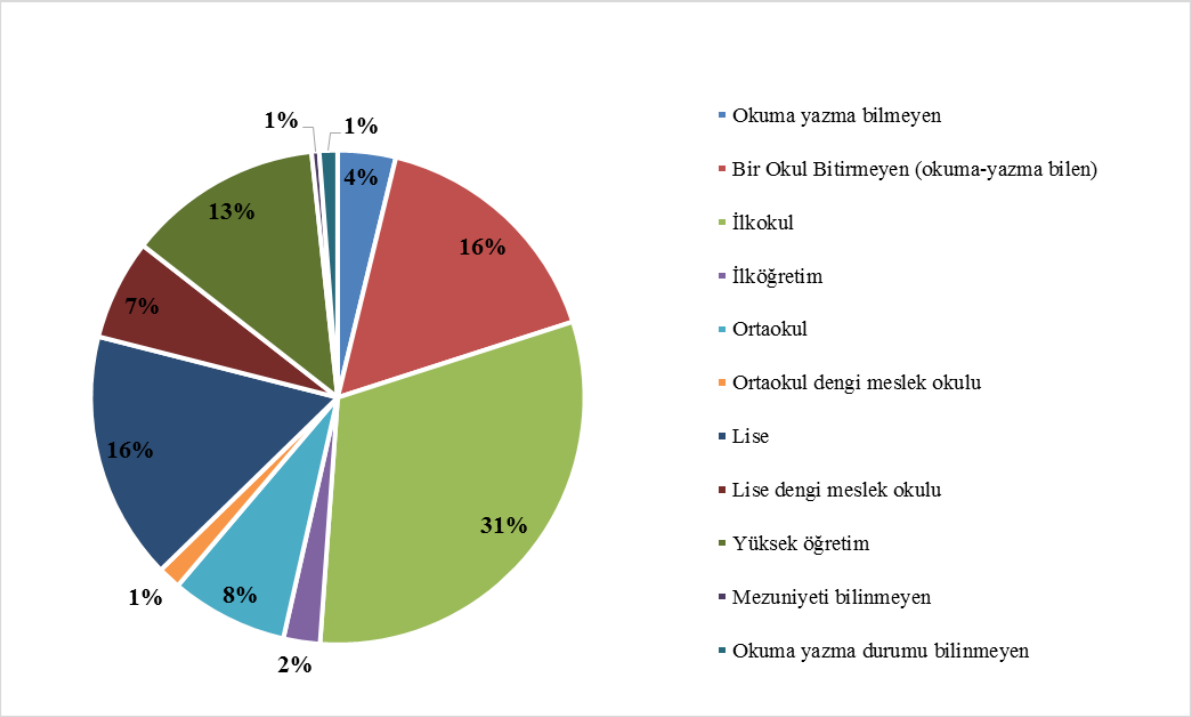
Tablo 11. Alanya Şehri Eğitim Durumu (2000)

Eğitim Durumu (6 yaş ve üzeri)	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okuma yazma bilmeyen	747	24,5	2.304	75,5	3.051	3,8
Bir Okul Bitirmeyen (okuma-yazma bilen)	6.239	47,6	6.862	52,4	13.101	16,3
İlkokul	12.651	50,4	12.459	49,6	25.110	31,2
İlköğretim	985	51,2	938	48,8	1.923	2,4
Ortaokul	3.660	59,5	2.491	40,5	6.151	7,7
Ortaokul dengi meslek okulu	694	58,7	488	41,3	1.182	1,5
Lise	7.119	54,3	6.000	45,7	13.119	16,3
Lise dengi meslek okulu	2.880	54,5	2.403	45,5	5.283	6,6
Yükseköğretim	6.266	60,7	4.050	39,3	10.316	12,8
Mezuniyeti bilinmeyen	86	48,6	91	51,4	177	0,2
Okuma yazma durumu bilinmeyen	564	58,1	407	41,9	971	1,2
Toplam	**41.891**	**52,1**	**38.493**	**47,9**	**80.384**	**100**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Yılı Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Alanya şehir nüfusunun 2000 yılına ait eğitim durumu verileri incelendiğinde, 6 yaş üzerindeki nüfusun (80.384) sadece 3.051'inin (% 3,8) okuma yazma bilmediği dikkati çekmektedir. Okuma yazma durumu bilinmeyen nüfusun oranı ise % 1,2'dir. Böylece şehirde okuma yazma bilenlerin oranının % 95 olduğu anlaşılmaktadır. 2000 yılında Türkiye genelinde okuma yazma bilenlerin oranının % 87,4 olduğu bilindiğine göre Alanya şehrinin okuryazarlık oranının Türkiye ortalamasından yüksek olduğu dikkati çeker (Tablo 11 ve Grafik 9). Alanya şehrinde erkekler içerisinde okuma yazma bilenlerin oranı % 96,9 iken, kadınlar içerisinde okuma yazma bilenlerin oranı ise % 93'tür. Türkiye

genelindeki veriler incelendiğinde 2000 yılında erkekler içerisinde okuma yazma bilenlerin oranının % 93.8, kadınlar içerisinde okuma yazma bilenlerin oranının ise 80,6 olduğu görülür. Böylece Alanya şehrinde okuma yazma bilen erkek ve kadınların oranları Türkiye ortalamasının üzerindedir. Okuma-yazma bilmeyen nüfusun cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde ise bu nüfusun % 75,5'ini kadınların, % 24,5'ini ise erkeklerin oluşturduğu görülür.

Grafik 9. Alanya Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2000)

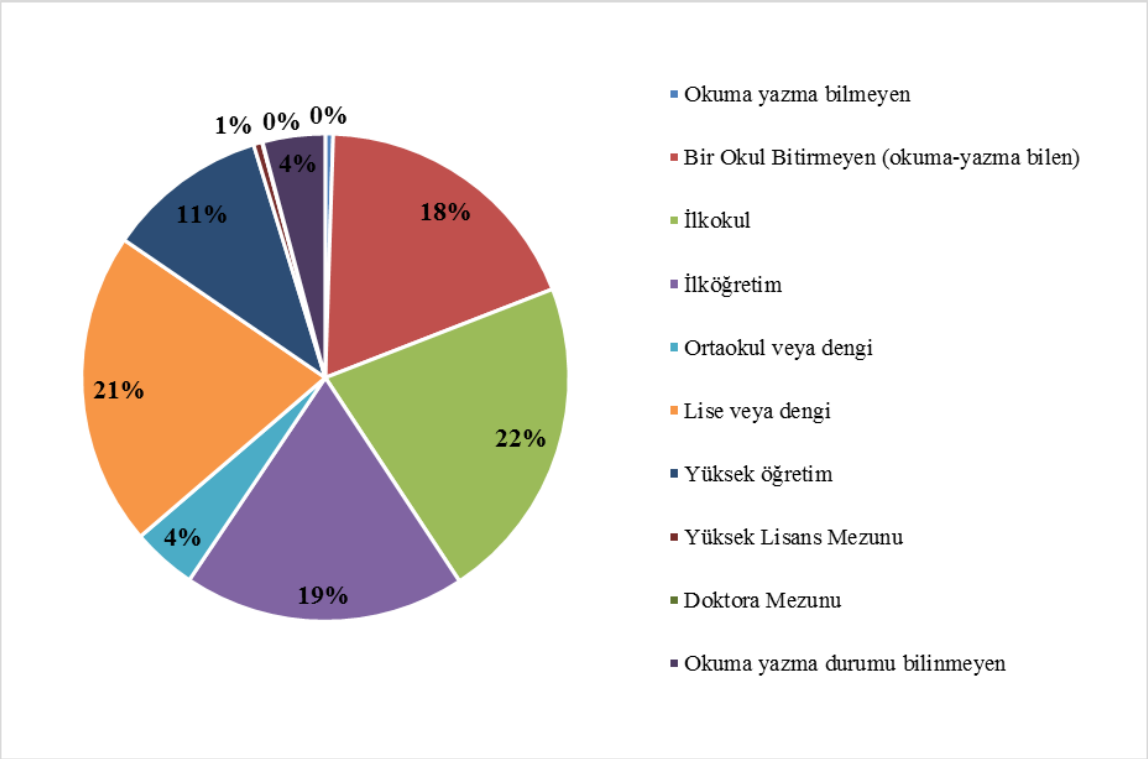
Alanya şehrinde 6 yaşın üzerinde olan nüfusun mezun olduğu okullar incelendiğinde nüfusun % 78,4'ünün herhangi bir okuldan mezun olduğu ve bunun % 31,2'sinin ilkokuldan, % 2,4'ünün ilköğretimden, % 7,7'sinin ortaokuldan, % 1,5'inin ortaokul dengi meslek okullarından mezun oldukları görülür. Diğer yandan mezun olanların % 16,3'ü liseden, % 6,6'sı lise dengi meslek okullarından, % 12,8'si ise yükseköğretimden mezun olmuştur. Bu veriler dışında Alanya şehrinde mezuniyet durumu bilinmeyen 177 kişi ve okuma yazma durumu bilinmeyen 971 kişi vardır. Her iki gruptaki nüfusun şehrin toplam nüfusuna oranı % 1,4'tür (Tablo 11 ve Grafik 9)

Tablo 12. Alanya Şehrinin Eğitim Durumu (2012)

Eğitim Durumu (6 yaş ve üzeri)	Toplam	%
Okuma yazma bilmeyen	497	0,5
Bir Okul Bitirmeyen (okuma-yazma bilen)	17.737	18,6
İlkokul	20.662	21,6
İlköğretim	17.870	18,7
Ortaokul veya dengi	4.091	4,3
Lise veya dengi	19.906	20,8
Yükseköğretim	10.211	10,7
Yüksek Lisans Mezunu	549	0,6
Doktora Mezunu	36	0,0
Okuma yazma durumu bilinmeyen	3.961	4,1
Toplam	**95.520**	**100**

Kaynak: 2012 Yılı TUİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Alanya şehrinin 2012 yılına ait 6 yaş üzerindeki nüfusunun eğitim durumları incelendiğinde, 2000 yılı verilerinden farklı olarak ilk defa yüksek lisans ve doktora mezunlarına sahip olduğu dikkati çekmektedir. 2012 yılında yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüş 549 kişi varken, doktora mezunu olanların sayısı ise 36'dır. Şehirde okuma yazma bilmeyenlerin oranı 2000 yılında % 3,8 iken 2012 yılında % 0,5'e gerilemiştir. İlkokul ve ortaokuldan mezun olanların oranı 2012 yılına gelindiğinde azalma göstermiş, diğer yandan ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim görmüş olan nüfusun oranı artış göstermiştir. İlkokuldan mezun olanların oranı % 31,2'den % 21,6'a ortaokuldan mezun olanların oranı ise % 7,7'den % 4,3'e gerilemiştir. İlköğretimden mezun olanların oranı % 2,4'ten % 18,7'e, liseden mezun olanların oranı ise % 16,3'ten % 20,82'e yükselmiştir (Tablo 12 ve Grafik 10). Bütün bu veriler, Alanya şehrinde okuryazarlık oranının ve eğitim kalitesinin zaman içerisinde arttığını ortaya koymaktadır. Alanya'nın bitirilen eğitim düzeyine göre elde edilen verilerden hareketle 2012 yılında okuryazarlık oranının % 95,4 olduğu ve bu oranın 2000 yılı verilerine göre önemli bir değişim göstermediği (% 0,4 oranında bir artış olmuştur) görülmektedir. Şehirde, 2012 yılındaki okuryazarlık oranının Türkiye genelindeki okuryazarlık oranından (% 94,1) fazla olduğu dikkati çekmektedir.

Grafik 10. Alanya Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2012)

1.1.5. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri

Türkiye'de şehirlerin fonksiyonlarına göre sınıflandırılmasında aktif (faal) nüfusun çalıştıkları iktisadi faaliyetler esas alınmaktadır. Faal nüfusun fonksiyonlar arasındaki dağılışı, şehir yerleşmeleri ile kır yerleşmelerinin birbirlerinden ayrılmasında önemli rol oynar. Nitekim ekonomik fonksiyonlara göre yapılan şehir tanımlarında şehirde yaşayan nüfusun toprakla doğrudan doğruya uğraşmadığı, toprağa bağlı olmadığı bunun yerine daha çok ticaret ve sanayi faaliyetlerinde çalıştığı belirtilmektedir (Tümertekin, 1973, s. 23-43). Şehirlerde çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre değerlendirilmesi, İngiliz iktisatçı Collin Clark'a göre üç farklı sektöre göre yapılmaktadır. Birincil sektör ekip biçme, hayvancılık, avcılık, balıkçılık, ormancılık ve madencilik faaliyetleri kapsamında tarım sektörü olarak bilinmektedir. İkincil sektör sanayi faaliyetlerini kapsamaktadır. Üçüncül sektör ise ulaştırma, ticaret, haberleşme, bankacılık, sigortacılık, inşaat turizm vb. gibi alanları içermektedir (Doğanay, 2014, s. 546).

Türkiye'de il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımlarına yönelik bir sınıflandırma yapan Özgür (1996), Türkiye'nin 1990 yılı

genel nüfus sayımı verilerine göre toplam sayıları 858 olan il ve ilçe merkezlerini üç ana grup şeklinde (tarım, sanayi ve hizmet) sınıflandırmıştır. Özgür, ayrıca sosyo-ekonomik kimliği üç ana sektör kadar belirgin olmayan ve kır ile şehir arasında geçiş sürecini yaşayan yerleşme merkezlerini de ayrı bir başlık halinde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmalar neticesinde şu bulguları ortaya koymuştur.

> "*İl ve ilçe merkezlerimizin 433 tanesinde % 51-91 arasında değişen oranlarda hizmet sektöründe faaliyet gösteren nüfus bulunmaktadır… Hizmet sektörüne yönelik sosyo-ekonomik yapı, il merkezleriyle birlikte nüfusu 20.000'i aşan ilçe merkezlerinde belirgin bir hal almaktadır… Sınıflandırmada neredeyse tamamıyla tarımsal karakterli merkez sayısı 147'dir…Asıl çarpıcı manzara, % 51-77 arasında yerleşmelere göre değişen oranlarda faal nüfusun endüstriye ait işlerde çalıştığını bildiğimiz yönetim merkezi sayısının Türkiye genelinde sadece 27 olmasıdır.* " (Özgür, 1996, s. 54-57).

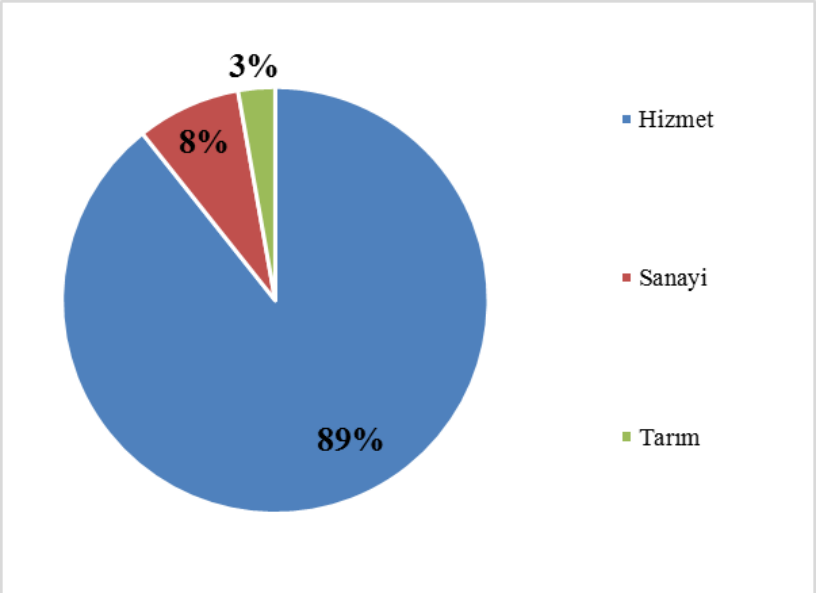
Özgür (1996)'nın 1990 yılı nüfus sayımına göre yapmış olduğu sınıflandırma içerisinde Alanya, hizmet sektöründe çalışanların oranının nispeten fazla olduğu bir şehir olarak dikkati çekmektedir. Belirtilen dönemde, Alanya ilçe merkezinde hizmet sektöründe çalışanların, toplam çalışan nüfusa oranının % 67 olduğu ortaya konulmuştur (Özgür, 1996, s. 65). 2000 yılında, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı verilerinden yararlanılmıştır. 2000 yılına ait olan bu veriler, nüfusun ekonomik sektörlere dağılımını ortaya koyan son verilerdir. Bunun başlıca sebebi "*Türkiye İstatistik Kurumunun 2000 yılı genel nüfus sayımı sonrasından başlanarak artık nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri ile ilgili bilgiler derleyip yayınlamamasıdır. Yayınladıkları veriler ise belediye sınırları dâhili olmayıp iller bazındaki verilerdir. Ancak bu veriler de sağlıklı ve güvenilir bir ölçüt oluşturmamaktadır.*" (Doğanay, 2014, s. 547).

Alanya şehrinde 2000 yılı verilerine göre nüfusun ekonomik sektörlere dağılımları incelendiğinde, çalışan nüfusun % 89,4'ünün hizmet sektöründe çalıştığı dikkati çekmektedir. Hizmet sektöründe çalışanlar içerisinde toptan ve perakende ticaret-lokanta ve oteller, inşaat sektörü ve ulaştırma/haberleşme işlerinde çalışanların toplam istihdam edilen nüfusa oranı % 55,6'dır. Bu faaliyet kollarının turizm sektörüyle doğrudan ilişkili olması, Alanya şehrinde turizmin önemli bir nüfusa istihdam sağladığını ortaya koymaktadır. Şehirde sosyal ve kişisel hizmetlerde çalışanların toplam çalışan nüfusa oranı ise % 25,5'tir. Diğer yandan sanayi sektöründe çalışanların oranı % 7,9 iken tarım sektöründe çalışanların oranı ise % 2,7'dir (Tablo 13 ve Grafik 11).

Tablo 13. Alanya Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000)

Faaliyet Kolları		Erkek	Kadın	Toplam	%
TARIM	İyi tanımlanmamış faaliyet	77	39	116	0,4
	Ziraat, avcılık, ormancılık, balıkçılık	441	102	543	2,2
	Madencilik ve taş ocakçılığı	13	-	13	0,05
	Toplam	**531**	**141**	**672**	**2,7**
SANAYİ	İmalat sanayi	1.715	218	1.933	7,9
	Toplam	**1.715**	**218**	**1.933**	**7,9**
HİZMET	Elektrik, gaz ve su	58	14	72	0,3
	İnşaat	1.753	22	1.775	7,2
	Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller	8.454	1.677	10.131	41,6
	Ulaştırma, haberleşme ve depolama	1.438	224	1.662	6,8
	Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ilişkin işler ve kurumları	1.186	693	1.879	7,7
	Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler	4.013	2.210	6.223	25,5
	Toplam	**16.902**	**4.840**	**21.742**	**89,4**
Genel Toplam		**19.148**	**5.199**	**24.347**	**100**

Kaynak: TUİK, 2000 Yılı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

Grafik 11. Alanya Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000)

Alanya şehrinde nüfusun ekonomik sektörlere göre dağılımları ile ilgili verilerin kır ve şehir ayrımında neyi ifade ettiğinin bilinmesi gerekir. Buna göre bir şehir yerleşmesi olarak Alanya'da her üç sektörde çalışan nüfusun miktarı ve birbirlerine oranları neyi anlatmaktadır?. Doğanay'a (2014) göre şehir fonksiyonlarının gelişmiş olduğu yerleşmelerde "*ekip biçme, ekip dikme, hayvan yetiştiriciliği yani tarım sektöründe faaliyet gösteren nüfus, 15-64 yaş grubu toplamının % 10 ile % 20'sini aşmamalıdır. Aşarsa bu yerleşme artık şehir değil, kasaba veya tarım kasabasıdır.*" (Doğanay, 2014, s. 548). Bu ifadeden, bir yerleşmenin şehir karakterini daha iyi yansıtabilmesi için tarım dışı faaliyetler olan hizmet sektörü ve sanayi faaliyetlerinde çalışan nüfusun, tarımda çalışan nüfusa karşı bariz bir üstünlüğünün olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Alanya şehrinde sanayi ve hizmetler sektöründe çalışan nüfusun çalışma çağındaki nüfusun tamamına oranı % 97,3'tür. Bu durum Alanya'nın karakteristik bir şehir yerleşmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Hizmet sektöründe çalışan nüfus ekonomik sektörler içerisinde hâkim fonksiyonu oluşturmaktadır. Bunda turizm faaliyetlerin yaratmış olduğu istihdamın büyük etkisi vardır. Turizmin doğrudan etkilerinin yanı sıra turizm faaliyetlerine bağlı olarak gelişen inşaat, ulaştırma, haberleşme, bankacılık, sigortacılık gibi ekonomik faaliyetler de hizmet sektörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır.

1.2. ALANYA ŞEHRİ'NİN YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Alanya'nın Kuruluşu ve Gelişimi

Yerleşmeler, insanoğlunun yeryüzünde inşa edebildiği en önemli beşeri tesislerdendir. Yerleşmelerin uygun coğrafi ortamlarda kurulup varlığını uzun yıllar sürdürebilmesi, her şeyden önce uygun yer seçimiyle başlar. İnsanoğlunun doğayla ilgili olarak sahip olduğu kültürel birikimler, elverişli coğrafi ortamların yerleşim yeri olarak tercih edilmesinde önem teşkil edebilmektedir. Tunçdilek 'in de ifade ettiği gibi "*Yerleşim yerlerinin seçilmesindeki esas prensip, doğayı iyi tanımak ve doğadan gelecek karşı etkileri en aşağı düzeye indirmektir.*" (Tunçdilek, 1986, s. 3). Alanya şehri, kuruluşundan günümüze kadar farklı medeniyetlerin egemenliği altında varlığını sürdürmesine rağmen, şehrin coğrafi konumu değişmemiştir. Şüphesiz bu durum coğrafi şartların yerleşmelerin istikrarı üzerine etkilerine güzel bir örnek oluşturmaktadır. Bilindiği gibi Toros Dağları'nın

eteklerinde, Akdeniz sahilinde oldukça korunaklı bir bölgede kurulmuş olan Alanya, uygun iklimi ve gelişen ticari faaliyetler sayesinde hızla gelişmiştir.

Alanya şehrinin yaklaşık 15 km kuzeydoğusunda Oba Mahallesinin kuzeyinde ve Oba Çayı'nın batı yakasında yer alan Kadıini Mağarası, Alanya'nın yerleşim tarihi bakımından oldukça önemlidir. Bu mağarada, 1957 yılında gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar, Alanya ve çevresinde yerleşmenin Üst Paleolitik döneme yani M.Ö. 20.000'li yıllara kadar uzandığını ortaya koymuştur (Alanya Belediyesi, 2016, s. 28). Helen ve Roma dönemlerinde (M.Ö. IV. yüzyıl ve M.S. IV. yüzyıl) "*Korakesio*n" olarak adlandırılan Alanya, bugünkü yerinde kurulmuş ve varlığını günümüze kadar sürdürmüştür (Lloyd ve Rice, 1989, s. 1). Alanya'nın antik dönemdeki konumunun daha iyi anlaşılması bakımından, o dönemde Anadolu'da kullanılan bir takım bölge isimlerine dikkat çekmek gerekmektedir. Anadolu'da Hitit Devletinin egemen olduğu dönemler (M.Ö. 1650- M.Ö. 1200) ile Roma İmparatorluğunun hâkim olduğu (M.Ö. 27- M.S. 476) dönemler arasında yer alan belli başlı bölgeler vardır. Bunlar;"*Pamfilya (Pamphylia), Kilikya (Cilicia), Misya (Mysia), Bitinya (Bithynia), Paflagonya (Paphlagonia), Galatya (Galatia), Kapadokya (Cappadocia), Frigya (Phrygia), Karya (Caria) ve Lidya (Lydia)*"dır (Tuncel, 2011, s. 1). Pamfilya adı, Rumlar tarafından Toros Dağları ile Akdeniz arasına sıkışmış bir durumda bulunan ve tamamı alüvyal sahalardan meydana gelmiş kuzey-güney yönünde dar bir sahaya verilmiştir. Sahanın Pamfilya olarak adlandırılması, bu sahada dört dilin konuşulmasından kaynaklanmaktadır (Texier, 2002, s. 3/437). Antik dönemde Antalya Ovası, Pamfilya olarak bilinirken, Çukurova ve yakın çevresi Kilikya olarak adlandırılmıştır (Tuncel, 2011, s. 1). Alanya, antik dönemde bazen Kilikya bazen de Pamfilya bölgesine ait yerleşmelerden biri olarak sayılmıştır (Lloyd ve Rice, 1989, s. 1).

Pamfilya Bölgesinin coğrafi sınırları, antik çağ yazarları arasında tartışma konusu olmuş ve günümüz araştırmacıları bakımından da tartışılmaya devam edilmektedir. Kuzeyde yer alan Toros Dağları ile güneyde yer alan Akdeniz sahilleri birer doğal engeller olup bu durum bölgenin kuzey ve güney sınırlarının belirlenmesini kolaylaştırmaktadır. Ancak batı ve doğu sınırlarının nereden başlayıp nerede sona erdiği ile ilgili farklı

görüşler ileri sürülmektedir (Tigrel, 1975, s. 613). Tigrel (1975)'e göre Pamfilya Bölgesinin sınırlarıyla ilgili ileri sürülen görüşlerden yapılacak bir genellemeye göre Pamfilya'nın en doğusu olarak Side'nin veya Manavgat Çayı'nın denize döküldüğü sahanın kabul edildiği ileri sürülebilir. Ancak Strabon, Pamfilya-Kilikya sınırını daha doğuya götürmekte ve Alaiye'yi Pamfilya Bölgesine dâhil etmektedir (Strabon, 2015, s. 250-254). Diğer yandan, Konyalı (1946), Alaiye'nin (Korakesium) Pamfilya Bölgesine bağlı bir yerleşme olarak düşünülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre Dağlık Kilikya Bölgesi Anamur burnundan itibaren başlamaktadır. Burası Toros Dağları'nın Akdeniz sahilindeki en yüksek noktasını oluşturmaktadır (Konyalı, 1946, s. 16).

Alanya'nın antik dönemdeki durumu hakkında bir takım bilgileri Amasyalı Strabon (M.Ö.63-M.S.24) da vermektedir. Strabon, Geographika adlı kitabında Korakesion'u (Alanya'nın antik dönemdeki ismi), Pamfilya ve Kilikya arasındaki sınır şehri olarak tanımlamıştır. Korakesion'u, dik bir kaya üzerinde kurulmuş olan bir yerleşme olarak betimlemiş, bu sahanın belirli dönemlerde askeri üs olarak kullanıldığını vurgulamış ve şehrin bu stratejik konumundan dolayı aynı zamanda ticari faaliyetler bakımından da sahip olduğu öneme dikkat çekmiştir (Strabon, 2015, s. 252-254).

Hristiyanlığın ilk yayıldığı dönemlerde ve Bizans hâkimiyeti döneminde Korakesion (Alanya) hakkında yeterli bilgi yoktur. Ancak gerek Kilikya ve gerekse Pamfilya'daki diğer yerleşmelerin yanı sıra Korakesion da Hristiyanlığı erken bir tarihte kabul etmiştir. Belirtilen dönemlerde Alanya'ya gelen gemiciler, kendileri için büyük öneme sahip bu mevkiye "Güzel Dağ" adını vermişlerdir. Bizanslılar bu sebeple Alanya'nın konuşlanmış olduğu bu alanı "*Kolonaro*s" olarak adlandırmışlardır (Lloyd ve Rice, 1989, s. 2). Korakesion ilk İslam devletleri döneminde herhangi bir istila hareketine maruz kalmamıştır (Konyalı, 1946, s. 50). Müslümanlar, Tarsus ve Adana Ovalarında sürekli bir egemenlik kurmuş olsalar da sahil bölgesinde arazinin çetin yapısı ve hinterlandın dar olması, Alanya'ya yönelik olarak gerçekleştirilen girişimleri önlemiştir. Diğer yandan Akdeniz kıyılarının kuzeyinde yer alan Toros Dağları'nın Akdeniz'e paralel uzanış göstermesi, Anadolu'daki yerleşmelerle olan münasebeti engellemiştir (Lloyd ve Rice, 1989, s. 2).

Selçuklu Döneminde Alanya'nın gelişimi incelendiğinde, her şeyden önce Anadolu'nun Türkleşme süreci ve bu sürecin şehirlerin kurulup gelişmelerine olan etkilerine dikkat çekmek gerekmektedir. Bu sayede bir Selçuklu Dönemi şehri olarak kabul edilen Alanya, daha iyi anlaşılabilecektir. Bilindiği gibi Alparslan'ın 1071 yılında Malazgirt Savaşında Bizans İmparatorlarından Romanos Diyogenis'i yendikten sonra Anadolu'da doğudan batıya doğru bir Türkleşme süreci başlamıştır. Türklerin hâkimiyetinden önceki süreçte Anadolu, "İklim-i Rum" veya "Diyar-ı Rum" olarak adlandırılmıştır (Tuncel, 1980, s. 147). İslamiyet'i 751 yılında meydana gelen Talas Savaşı sonrasında kabul ettikleri bilinen Türker'in, XI. yüzyılda Anadolu'ya gelerek Türkleşme sürecini başlatmaları, Anadolu'nun bir Türk-İslam ülkesi kimliğine sahip olmasını sağlamıştır.

Türkler, Anadolu'ya geldiklerinde bu ülkenin şehirlerini harap ve eski önemlerini yitirmiş olarak bulmuşlardır. Şehirlerin nüfusları da oldukça azalmıştır. Türkler, büyük ölçüde tahribata uğramış olan bu şehirleri yeniden imar etmişler ve bu şehirlere Türk-İslam damgasını vurmuşlardır. Genel bir kaide olarak isimleri Türkçe olan şehirlerin Selçuklular döneminde yeniden kuruldukları söylenebilir. Aksaray, Akşehir, Kırşehir, Seydişehir, Karaman ve Alaiye (Alanya) bu şehirlerin başlıcalarını oluşturmuşlardır (Tuncel, 1980, s. 147-148). Gerçekten de Tunçdilek'in (1986) de dediği gibi Selçuklular Döneminde Türkiye'de yeni şehirlerin temeli atılmamış olmakla birlikte varlığını yitirmiş veya sönükleşmiş olan yerleşmeler yeniden canlanmışlardır. Bu şehirlerde taştan yapılmış medreseler, dini ve idari binalar yer almaya başlamıştır. Selçuklularla birlikte Türkiye şehirlerinde ilk defa cami ve medreselerin yapılmasıyla ülke, dini açıdan yeni bir kimliğe bürünmeye başlamıştır (Tunçdilek, 1986, s. 51).

Selçuklu dönemine ait Anadolu şehirleri hakkında verilen bilgiler dikkate alındığında, Alanya'nın yerleşme tarihi antik döneme kadar uzansa bile Alanya, karakteristik bir Selçuklu Dönemi şehri olarak ele alınıp incelenmiştir. Alanya'nın Selçuklu hâkimiyetine girmesi ilk defa Alâeddin Keykubat Döneminde gerçekleşmiştir. Alaeddin Keykubat, 1223 yılında Antalya yakınlarında askeri ve ticari öneme sahip Kolonaros Kalesini karadan ve denizden kuşatarak Rum hâkimiyetinden almıştır. 1226 yılında şehir ve kalesinin yeniden inşasından sonra bu şehre Sultan'ın adına atfen Alaiye ismi verilmiş ve şehir, Selçuklu sultanlarının bir kışlık merkezi olmuştur (İbn-i Bibi, 1996, s. 16).

Anadolu'da siyasi açıdan Selçuklu egemenliğinin sona ermesinden sonra şehri, Türkmen Beyleri ele geçirmiş, Alaiye Beyliği adı altında bir hâkimiyet söz konusu olmakla birlikte Selçuklu ve Karamanlı etkileri de fazla olmuştur. Bu süreçte Alaiye uzun bir süre (1360-1448) Kıbrıs Krallığının egemenliği altında kalsa da, 1448 yılında Karamanoğulları tarafından yeniden ele geçirilmiştir (Gürbüz, 2001, s. 209). O dönemlerde Alaiye, Osmanlılar tarafından hâkimiyet altına alınıncaya kadar bazen Selçuklu bazen de Karamanlı Beyliğinin egemenliği altında varlığını sürdürmüştür (Gürbüz, 2001, s. 210). Alanya'nın Osmanlı Devleti sınırlarına dâhil edilmesi 1471 yılında Fatih Sultan Mehmet döneminde gerçekleşmiş, sonraki süreçte uzun bir dönem Kıbrıs vilayetine bağlı kalmıştır. 1571 yılından sonra ise Konya vilayetinin idari yapısı içerisinde yer almıştır. Alanya, 1864 yılında Konya vilayetine bağlı bir sancak haline getirilmiştir. Cumhuriyetin 1923 yılında ilan edilmesinden sonra 20 Nisan 1923'te bir kanun çıkarılmış, bu kanunla Alaiye, Antalya vilayetinin bir kazası durumuna getirilmiş ve 1933 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün girişimiyle şehrin adı Alanya olarak değiştirilmiştir (Alanya Belediyesi, 2016, s.27).

1.2.2. Alanya'nın Mekânsal Gelişimi

Şehirlerin mekânsal gelişimlerini çeşitli yöntemlerle ortaya koymak mümkündür. Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan yerleşmelerin özellikle son yüzyıla kadarki mekânsal gelişimleri literatürden elde edilen bilgilerden, tarihi haritalar üzerinde yapılan düzenlemelerden, bazı seyyahların farklı dönemlerde gezip dolaştıkları yerlerle ilgili gözlemlerinden veya Salnameler, Tahrir Defterleri, Arşiv Belgeleri gibi tarihi kaynaklardan hareketle ortaya konulabilmektedir. Diğer yandan günümüze kadar ayakta kalabilen bazı tarihi yapıların inşa edildiği tarihlerin bilinmesi yerleşmelerin farklı dönemlerdeki mekânsal görünümlerini tasvir edebilmek bakımından önem arz etmektedir.

Türkiye'de şehirleşme hareketlerinin 1950'li yıllardan itibaren hız kazandığı ve birçok şehirde hızlı bir mekânsal gelişimin yaşandığı bilinmektedir. Özellikle son yüzyıl içerisinde şehirlerin göstermiş olduğu mekânsal genişlemeler uydu görüntüleri, hava fotoğrafları, imar planları, imar izah raporları, 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritaları aracılığıyla tespit edilebilmektedir. Son yarım asırda, artan nüfusa paralel olarak okulların, dini tesislerin, resmi kurumların, toplu konutların sayılarının hızla artması mekânda gerek

yatay yönde gerekse dikey yönde yaşanan hızlı değişimleri açıklamaktadır. Yerleşmelerin mekânsal gelişimlerinin daha sağlıklı bir şekilde ortaya konulabilmesi için sözü edilen kaynakların (verilerin) birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü, söz konusu veriler birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Bir veri kaynağının yetersiz olduğu durumda bir başka veri kaynağı açıklayıcı bilgiler sunabilmektedir.

1.2.2.1. Şehrin Yatay Gelişimi

Şehrin Kuruluş Yeri Seçimi

Alanya'nın mekânsal gelişimini ortaya koymadan önce şehrin kurulmasına ortam hazırlayan coğrafi şartlara dikkat çekmek gerekmektedir. Alanya'nın yer şekilleri içinde yarımada, en önemli jeomorfolojik birimi oluşturmaktadır. Bu yarımada, önceleri bir ada durumunda iken zamanla kıyı ile arası dolmuş ve yarımada halini almıştır (Kocakuşak, 1991, s. 104). Bu yönüyle Alanya'nın bir tombolo üzerinde kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Alanya'nın bir tombolo üzerinde kurulup geliştiğini ortaya koyan birtakım çalışmalar söz konusudur. Texier, savunma bakımından uygun konumda olan bugünkü Kaleardı (Dilvarda) Burnunun "…*anakaraya kumluk bir dille bağlandığını* " belirtmiştir (Texier, 2002, s. 3/477). Yalçınlara göre "*Alanya Kalesinin bulunduğu tepe evvelce bir ada iken sonradan dâhilden ve kıyılardan gelen depolarla esas karaya bağlanmıştır. Burası kıyı şekillerinden karakteristik bir teşekkül olan tomboloyu anımsatmaktadır*" (Yalçınlar, 1963, s. 8). Erol, şehrin önceleri bir ada durumunda olan Alanya Kalesinin eteklerinde, ada ile anakara arasında bağlantı sağlayan tombolo üzerinde kurulduğunu ve bu sahanın şiddetli esen rüzgârlar bakımından korunaklı bir saha olduğunu ileri sürmüştür (Erol, 1991, s. 367). Ceylan ise, eski adanın üç tarafı dik falezli kıyılar ile çevrili olduğunu ve bu adanın kuzey kesimden bir tombolo aracılığı ile anakaraya bağlandığını ifade etmiştir (Ceylan, 2011, s. 367). Yarımadanın kalkerli bir yapıya sahip ve deniz etkisine açık olması kenar kısımlarında mağaraların gelişmesine yol açmıştır. Bu mağaralar Alanya'nın ilk iskân çekirdeğini oluşturması bakımından oldukça önemlidir (Kocakuşak, 1991, s. 104).

Anadolu'nun güneyinde, Antalya Körfezi'nin doğu kesiminde bulunan Alanya, alçak bir kıstak aracılığıyla karaya bağlı durumda olan tarihi yarımada üzerinde kurulmuştur. Yarımada, denizde Kaleardı olarak adlandırılan burun ile sona ermektedir ve en

yüksek yeri 250 metreden fazladır (Darkot, 1940, s.286). Söz konusu yarımada üzerinde ilk yerleşim, Alanya Kalesi ve eteklerinde olmuş, şehir daha sonra kuzeye, ovaya doğru yayılmıştır (Sür, 1977, s. 10). Yarımadanın yerleşim yeri olarak seçilmesinin nedenleri her şeyden önce kuzeyden esen soğuk rüzgârlara karşı korunaklı olması ve kalenin savunma amaçlı olarak kullanılmasıdır (Karadede, 1968, s. 10). Gerçekten de Alanya Kalesi kurulduğu dönemlerde bir harekât üssü olarak kullanılmış ve bu stratejik öneminin yanında önemli ticaret merkezlerine yakın olmasıyla da dikkatleri üzerine çekmiştir (Bahar, 2004, s. 327-329).

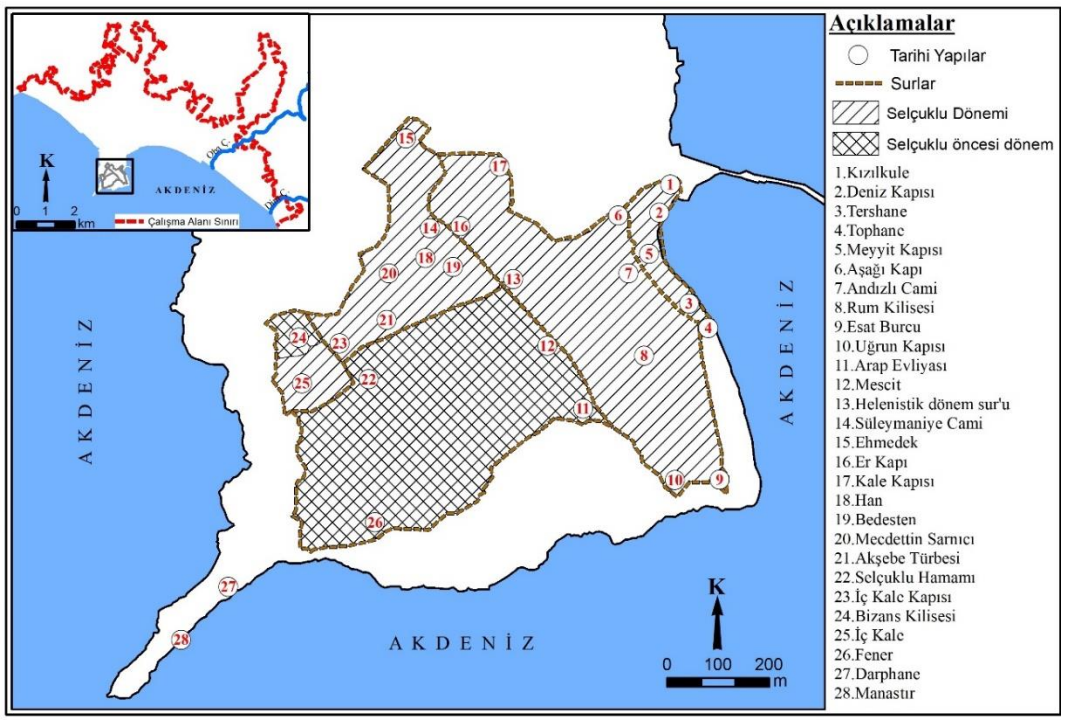
Selçuklu Öncesi Dönem

Tarihi yarımada ve bu yarımada üzerinde yükselen Alanya Kalesinin şehrin yerleşim çekirdeğini oluşturması nedeniyle öncelikle yarımada üzerindeki mekânsal gelişime dikkat çekmek yerinde olacaktır. Alanya'da egemenlik kuran birbirinden farklı medeniyetlerin var olan kale surlarını restore etmeleri, yeni surlar inşa etmeleri veya surlarla örülü sahalarda bedesten, cami, hamam, türbe, saray vb. gibi yapıları inşa etmeleri şehrin mekânsal gelişimine katkı sağlamıştır. Alanya kalesini 6 bölüme ayırarak inceleyen Konyalı'nın (1946), şehir surlarının ve surlar arasında kalan yapıların inşa edildiği dönemler hakkında verdiği bilgiler, şehrin kuruluşundan Selçuklu hâkimiyetine kadarki süreçte tarihi gelişimi ortaya koyabilmek bakımından önem arz etmektedir. Kalenin birinci bölümü, Kızılkule'den batıda Tersane'ye kadar uzanan hilal biçimindeki sahadan oluşmaktadır. İkinci bölüm Ehmedek'ten Uğrun Kapısına kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan Helenistik dönem surlarının doğusundaki sahayı oluşturmaktadır. Üçüncü bölümü Ehmedek'in kendisi oluşturmaktadır. Dördüncü bölüm, Ehmedek'in güneyinden İç-Kale'ye doğru uzanan bir sahayı kapsamaktadır. Beşinci bölüm, Helenistik dönem surlarının hemen batısındaki sahayı oluştururken, altıncı bölüm ise İç-Kale'den oluşmaktadır (Lloyd ve Rice, 1989, s. 12) (Harita 14).

Konyalı'nın ikinci bölüm olarak belirlediği saha, Selçuklular öncesi döneme ait olup şehrin çekirdeğini oluşturmaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan Helenistik Döneme ait duvar, kalenin asıl savunma surunu teşkil etmektedir (Lloyd ve Rice, 1989, s. 24). Bu duvar, şehrin Helenistik dönem öncesinde de var olduğunu ortaya koyan bir kanıt niteliğindedir (Tanyeli, 1987, s. 45). Alanya kalesinin ilk sakinlerinin Romalı

korsanlar olduğu ileri sürülmektedir. Yarımada üzerinde yükselen dağlık arazideki ilk kalenin korsanların sığınak olarak kullandıkları bir şato niteliğinde olduğu bilinmektedir (Tigrel, 1975, s. 613-615) (Harita 14). Alanya'nın çevre yerleşmelere oranla yalıtılmış bir durumda bulunması, erişilmesinin güç olması ve Toros Dağları'nın engebeli olması bölgeyi korsanlar bakımından adeta bir cennet haline getirmiştir (Redford, 2008, s. 21).

Alanya'nın Bizans dönemindeki mekânsal gelişimi ile ilgili detaylı bilgiler söz konusu değildir. Günümüzde Bizans döneminden kalma belli başlı birkaç yapı söz konusudur. İç Kalede yer alan ve Arap Evliyası adıyla bilinen kilise, yarımadanın güneybatısında Cilvarda Burnunda yer alan manastır harabeleri, orta hisar ile iç kale arasında yer alan sur kalıntıları Bizans döneminden kalma en önemli eserlerdir (Arık, 1986, s. 336). Bizans hâkimiyetinin X. yüzyılda Kıbrıs üzerinde yeniden kurulmaya başlanması Akdeniz kıyılarının korunmasında önem arz etmiş, fakat Selçuklu dönemine kadarki üç asırlık dönemde Alanya'nın yerleşim sahalarının, sulanmış ve işlenmiş topraklarının alanı daralmıştır. Romalılar döneminde kurutulmuş olan Akdeniz sahillerindeki bataklıklar Selçuklu döneminde yeniden kendini göstermiş, ulaşım ve haberleşmeyi kolaylaştıran Roma dönemi köprü ve yolları büyük ölçüde tahrip edilmiştir (Redford, 2008, s. 28).

Harita 14. Selçuklu Dönemi ve Öncesinde Alanya'nın Yerleşim Sahasında Yer Alan Tarihi Yapılar (Lloyd ve Rice, 1989'dan yeniden çizilerek oluşturulmuştur.)

Selçuklu Dönemi

Selçukluların Alanya'yı ele geçirmeleriyle birlikte, Helenistik dönem surları kalenin kuzey ve kuzeybatısında inşa edilen surlarla genişletilmiş, böylece tarihi yarımada ve anakara bağlantısı surlar aracılığıyla kesilerek kale savunması daha da güçlendirilmiştir (Gürbüz, 2001, s. 215). Selçuklular döneminde Alanya, bir yerleşim merkezi olarak daha da önem kazanmış ve bu dönemde "*kale içi yerleşim*" şehrin en önemli yerleşim sahasını oluşturmuştur (Ustaoğlu, 2017, s. 142). Bu bakımdan Alanya, *kale şehir modeline* sahip Anadolu Selçuklu şehirleri arasında yer almaktadır (Özcan, 2007, s. 144).

İbn-i Bibi, Selçukname isimli eserinde Alanya'nın Selçuklu dönemindeki coğrafi görünümünü şu şekilde ortaya koymuştur.

> "*Aklın başa girdiği gibi adil şah (sultan) kaleye girdi. Kalede düzenli bir şehir vardı ve halkının kalbi, şahı görme arzusuyla yanıp tutuşuyordu. O sarp dağdan bakınca akla şaşkınlık veren geniş bir düzlük bulunuyordu. Orada meyve veren gölgeli ağaçlar ile sayısız üzüm çubukları vardı ve oranın etrafında öyle bir yeşil alan vardı ki cennet bahçesi güzelliğini kıskandırıyordu*" (İbn-i Bibi, 1996, s. 267).

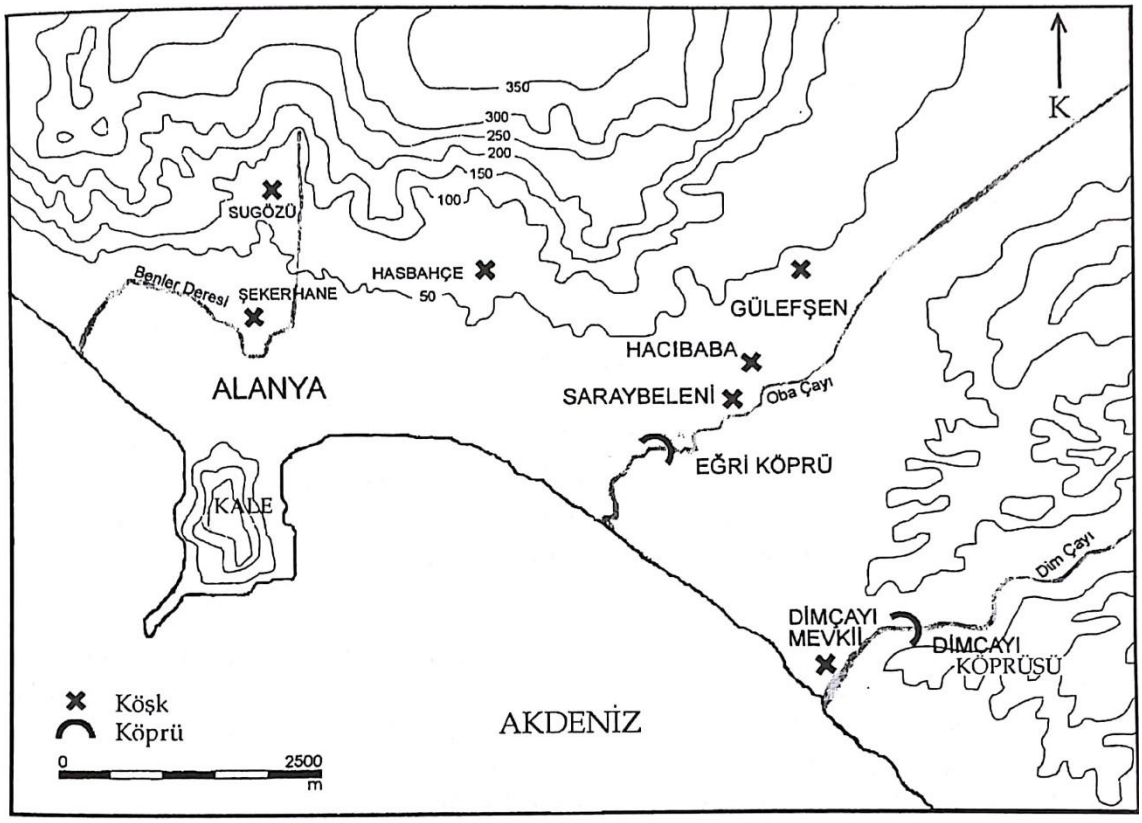
Alanya'nın Selçuklular tarafından alınmasından sonra Sultan Alâeddin Keykubat, şehri memleketinden dört bir köşesinden getirdiği halk ile iskân ettirmiş, Türkmenlerin şehri çevreleyen alanlardaki tarımsal arazileri işlemelerine izin vermiştir. Bu faaliyetlerden sonra şehir surlarını inşa ettirmiştir. Bu imar faaliyetleriyle birlikte Alanya, günümüze kadar sürecek bir mekânsal gelişme sürecine girmiştir (Lloyd ve Rice, 1989, s. 4). Alanya'da, Kızılkule ile Tersane arasında kalan sahada yeni bir mahalleyi surlar içerisine dâhil etmek, iskân faaliyetleri bakımından Alaeddin Keykubad'ın ilk önemli girişimidir (Baykara, 1991, s. 15). Kızılkulenin yapım tarihinin 1226, Ehmedek-Kızılkule-Tersane arasındaki bağlantının 1227 yılında inşa edildiği, 1231 yılında da İç Kalenin yapımının tamamlandığı ifade edilmektedir. Diğer yandan limanda imar faaliyetlerinin hız kazanması ve özellikle tersanenin inşa edilmesi, şehrin ticari fonksiyonunun daha fazla gelişmesini sağlamış, yaklaşık 44 dükkândan meydana gelen bir "*çarşı*" yapılmıştır (Gürbüz, 2001, s. 216) (Harita 14).

Kale taksimatı yapan Konyalı'nın dördüncü bölüm olarak verdiği saha, Ehmedek ile İç Kale arasını oluşturmaktadır. Bu alanda inşa edilen yapılar, Selçuklu ve Os-

manlı dönemlerinin mimari izlerini taşımaktadır. Söz konusu yapıların başlıcaları Süleymaniye Cami, Bedesten (kapalı çarşı) ve Akşebe Türbesidir (Lloyd ve Rice, 1989, s. 32) (Harita 14). Bu yapılardan Süleymaniye Caminin 1231 yılında Sultan Alâeddin tarafından inşa edildiği, caminin zamanla tahrip olmasıyla birlikte Kanuni Döneminde yeniden inşa edildiği bilinmektedir (Gürbüz, 2001, s. 220). Alanya Kalesinde geçmişten günümüze kadar ulaşan ev harabelerine dikkat çekildiğinde yılın belirli dönemlerinde şehre gelen Selçuklu yöneticilerinin ikametine uygun olmadığı görülmektedir. Kalenin iç kısımlarının özellikle su kaynaklarından mahrum olması, sivil halkın yaşamasına uygun olmamıştır (Lloyd ve Rice, 1989, s. 45). Ancak diğer kale şehirlerinde olduğu gibi Alanya Kalesinin de savunma bakımından önemli bir işlevi olduğu bilinmektedir.

Alanya'da yerleşimin, tarihi yarımadadan kuzeydeki ovalık alanlara doğru genişlemesi, özellikle güvenlik kaygılarının azalmaya başlamasıyla birlikte söz konusu olmuştur. Böylece su kıtlığının yaşandığı Kaleiçi yerleşim sahasından farklı olarak şehri çevreleyen alanlarda "*su kaynakları yönünden zengin koruluk alanlar ve meyve bahçeleri*" yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir (Lloyd ve Rice, 1989, s. 45). Bu durum şehri çevreleyen sahalarda köşk tipi yapıların yaygın olmasına sebebiyet vermiştir.

Alaeddin Keykubat tarafından kurulduğu yıllarda (1221) Alanya'da, Selçukluların eseri olan 7 köşk ve bahçenin inşa edildiği bilinmektedir (Redford, 2008, s. 16). Bu köşk ve bahçeler, gerek akarsu kenarlarında gerekse membalar (su kaynakları) üzerinde veya yakınında konumlanmıştır (Harita 15). Selçuklu dönemindeki su kaynakları ve membaların bugünkü Güllerpınarı ve Hacet Mahallelerinde yoğun olduğu bilinmektedir. Selçuklu döneminde bahçeler, Toros Dağları eteklerindeki kaynaklarla, Akdeniz kıyılarına yakın alanlardaki bataklık sahalar arasındaki dar bir sahada kurulmuştur. Kuzeyde engebeli sahanın varlığı, güneyde ise sağlıksız durumdaki bataklıkların bulunması nedeniyle bahsi geçen dar sahada konumlanmış köşk ve bahçelerin yer seçiminde Kale'ye yakın olma durumu da dikkate alınmıştır (Redford, 2008, s. 54).

Harita 15. Selçuklu Döneminde Alanya'da Köşk ve Köprüler (Redford, 2008, s. 41).

Tarihi yarımadanın karayla bağlantısının sağlandığı yerin birkaç yüz metre kuzeyinde yer alan büyük bir kaynak, Şekerhane Köşkünün inşa edilmesini teşvik etmiş ve zamanla bu köşk yakınlarında gelişen yeni köşkler, bağ ve bahçe alanları sayesinde Alanya'nın mekânsal gelişimi hız kazanmıştır (Onat, 2000, s. 164). Nitekim İbn-i Bibi, Selçukname (I) isimli eserinde de sultanın kale dışına yaptırdığı bir av köşkünden (Şikarhane) bahsetmektedir (İbn-i Bibi, 1996, s. 290). Bu bilgilerden hareketle günümüzde Küçükhasbahçe Mahallesinin hemen güneyinde yer alan Şekerhane Mahallesinin adını bahsi geçen av köşkünden (Şikarhane) aldığı anlaşılmaktadır. Köşklerin XIII. yüzyılda "Hacı Baba", "Buzağı Baba" gibi kişi isimleriyle anılması, Sultan Alaeddin'in o dönemde kale içerisinde olduğu gibi kale dışında da eş zamanlı imar faaliyetlerini başlattığını ortaya koymaktadır (Yavaş, 2007, s. 208). İmar faaliyetleriyle birlikte yarımada tamamen boşalmamış olsa da şehrin asıl gelişim sahası yarımada dışındaki ovalık alanlardır. Yarımada içerisinde ikamet edenler bu sahayı "*dışarı şehir*" olarak adlandırmaktadırlar (Saracoğlu, 1989, s. 588).

Osmanlı Dönemi

Anadolu'daki gezi ve gözlemlerinden elde ettiği bilgileri İbn-i Batuta Seyahatnamesi isimli eserinde derleyen İbn-i Batuta, Anadolu'da ilk olarak Alaiye şehrini gezmiş ve bu şehri tasvir etmiştir (İbn-i Batuta, 2000, s. 340). İbn-i Batuta, Alaiye'nin XIV. yüzyıldaki mekânsal durumunu şu şekilde ortaya koymaktadır.

> "*Alaya, deniz kıyısında bir şehirdir, ahalisi tümüyle Türkmenlerden oluşuyor. Kahire, İskenderiye ve Suriye tüccarları bu şehre gelip alışveriş ederler. Kerestesi bol olduğu için buradan yüklenen balyalar İskenderiye, Dimyat ve öteki Mısır limanlarına gönderilir. Şehrin üst tarafında gayet sağlam ve sarp bir kale var. Ulu Sultan Alaeddin Rumi tarafından yapılmıştır*" (İbn-i Batuta, 2000, s. 402).

İbn-i Batuta'nın çağdaşı olan seyyahlardan Ebu'l Fida, yine XIV. yüzyıl Alaiye'si ile ilgili gözlemlerini şu şekilde ortaya koymuştur.

> "*Alaya, Anadolu Selçuklu padişahlarından Alaeddın tarafından henüz yeni inşa edilmiş bir şehirdir. Oradan gelen bir gruptan aldığım haberlere göre Alaya, Rum denizine açılan bir körfez kıyısında kurulu küçük bir beldeymiş; güneyden Antalya'ya iki gün uzaklıktaymış; üzerinde sur var imiş ve Antalya'dan küçük olmakla birlikte su ve bahçe bakımından pek zengin imiş*" (Ebu'l Fida, 2017, s. 302-303).

Osmanlı döneminde, özellikle XV. ve XVI. yüzyıllarda yerleşmelerin kuruluş yeri seçimlerinde, dışarıdan gelebilecek tehlikeleri önleyebilmek için kalelerin inşa edilmiş olduğu veya önceden inşa edilmiş olan kalelerin savunma amacına yönelik olarak kullanıldığı bilinmektedir. Ankara, Afyonkarahisar vb. gibi yerleşmeler, Anadolu'nun iç kısımlarındaki kale yerleşmelerinin birer örneğini oluşturmaktadır. Diğer yandan, savunma amacına yönelik olarak kaleler, bazı sahil yerleşmelerinde de inşa edilmiştir. Foça, Bodrum ve Alanya (Alaiye), bu yerleşmelerin belli başlı örneklerini oluşturmaktadır. Ancak Alanya'yı sahildeki diğer kale yerleşmelerinden ayıran özellik, kalenin sırtını bir tepeye yaslaması yerine, ovaya hâkim durumda olan sarp bir kaya üzerinde yer almasıdır (Kütükoğlu, 2018, s. 18).

Kanuni Dönemine ait 1530 tarihli İlyazıcı Defteri, o dönemde Alaiye'de 3 mahallenin olduğunu ortaya koymaktadır. Bunlar; Kale Mahallesi, Sath-ı Mail Mahallesi ve Taşpazarı Mahalleleridir. XVI. yüzyılda söz konusu üç mahalle içerisinde konut yoğunluğunun en fazla olduğu mahalle Sath-ı Mail Mahallesidir. 219 haneden oluşan bu mahalle, tarihi yarımadanın doğu yamacına kurulmuştur (*1530 yılında Alaiye'de yer alan*

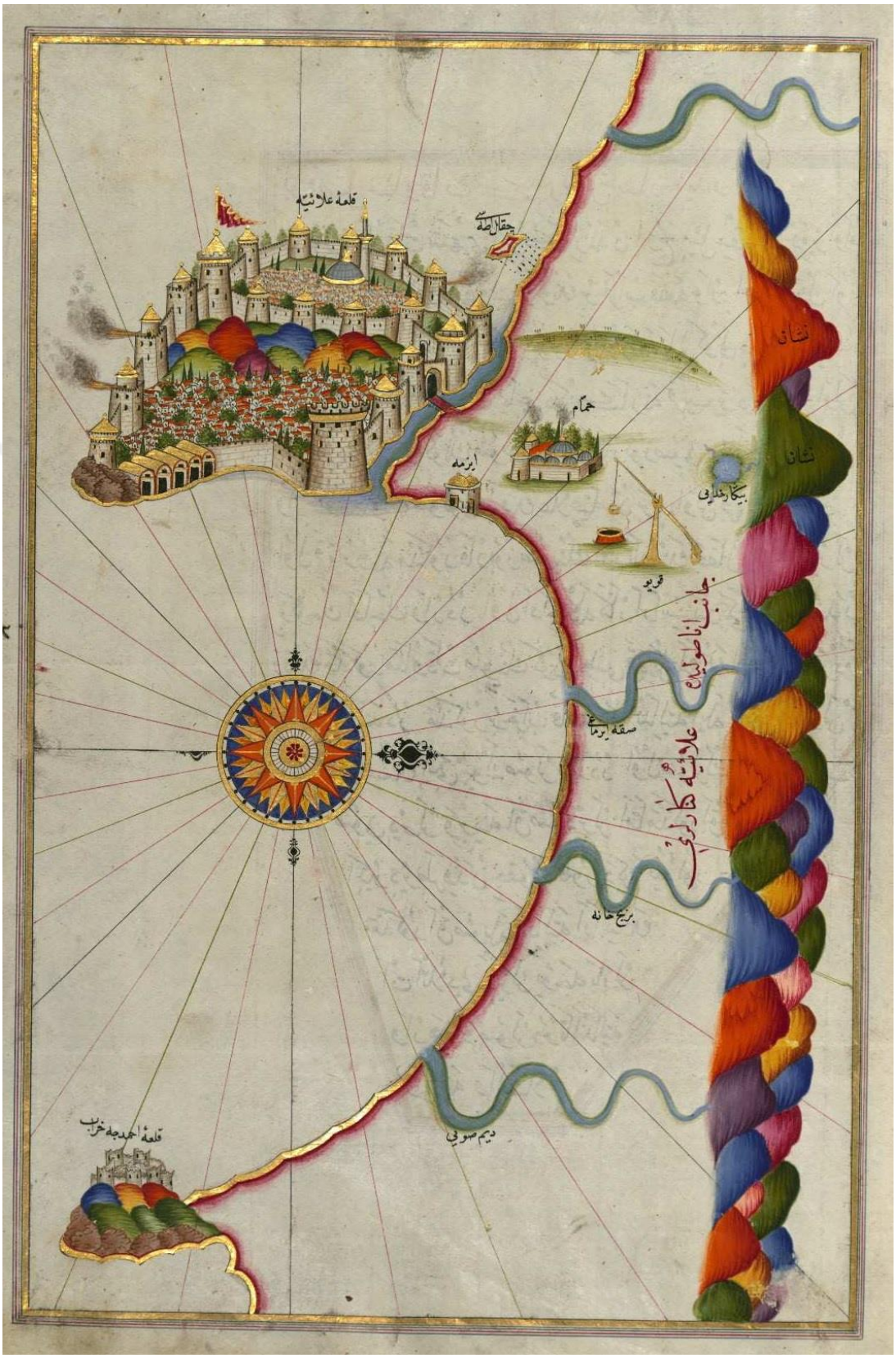
350 konuttan % 62,6'sı Sath-ı Mailde, % 21,1'i Kale Mahallesinde ve % 16,3'ü ise Taşpazarı Mahallesinde yer almıştır). Konut alanlarının büyük bölümünün daha eğimli olan Sath-ı Mail Mahallesinde yer alması, o dönemde ovalık saha üzerinde yoğun bir yerleşmenin olmadığını ortaya koymaktadır (Kocakuşak, 1996, s. 170).

Akdeniz kıyılarındaki birçok yerleşmeye dair gözlemlerini 1521 yılında yayımlanan Kitab-ı Bahriye isimli çalışmasında derleyen Piri Reis, Akdeniz kıyı şeridinde yer alan yerleşmelerin XVI. yüzyılın ilk yarısındaki mekânsal görünümlerini ortaya koymuştur. Bu yerleşmelerden biri de Alaiye (Alanya)'dır. Piri Reis, XVI. yüzyıl Alanya'sını şu şekilde tasvir etmiştir.

> "*Alaiye'nin denizden nişanı, yüksek dağlardaki üç kuledir. Ortadaki kulenin altında Alaiye vardır. Buraya yaklaşınca, dağ üzerindeki Alaiye Kalesi görünür. Alaiye, ada gibi bir burundur. Burun hep dağlıktır. Dağın üzeri de kaledir. Kalenin aşağı tarafı mamur, yukarı dağ kısmı ıssızdır. Bu ıssız olan yerden yukarıda bir başka hisar vardır. İçinde hisar erenleri bulunur. Aşağıda deniz kenarında tuğladan yapılmış büyük bir kule vardır. Kulenin dibinde kıble tarafından baştan ve kıçtan palamar vererek yatılır. Küçük gemilere iyi yataktır. Gemilerin önünde kagir olarak yapılmış beş tersane vardır.*" (Piri Reis, 1973, s. 272).

Piri Reis'in çizmiş olduğu Alanya haritasındaki mekânsal görünüm incelendiğinde, yerleşim sahasının surlarla çevrili bugünkü Alanya Kalesinin içerisinde yer aldığı görülür. Surlar dışında Akdeniz kıyısında *Ayazma*[33] denilen bir yapı yer almaktadır. Haritada yine surlar dışında hamam ve kuyu resmedilmiştir. Ayrıca doğuya doğru Akdeniz'e dökülen bir dizi akarsular görülmektedir. Bilici'nin belirttiği gibi günümüzde ayazma ve hamam ile ilgili herhangi bir ize rastlanılmamaktadır ve yerlerini tespit etmek güçtür. Haritada dikkati çeken serenli kuyunun[34], bugün şehir merkezinde çarşı civarında yer alan Kuyularönü Camiinin yakınlarında yer aldığı ve caminin isminin bu kuyulara atfen verildiği anlaşılmaktadır (Bilici, 1996, s. 86) (Harita 16).

[33] **Ayazma**, Türk Dil Kurumuna göre "*Rumların kutsal saydıkları kaynak veya pınar*" anlamına gelmektedir.
[34] **Serenli Kuyu:** "*Kuyu'dan kaldıraç düzeni ile su çekerken kaldıraç görevini gören uzun sırık*" (Veren, 2016, s. 942).

Harita 16. Piri Reis Tarafından Çizilen Alaiye Haritası (1520'li yıllar), Kaynak: (Piri Reis, 1521, s. 320).

Osmanlı ve İslam Coğrafyasının büyük âlimlerinden biri olan Âşık Mehmet, XVI. yüzyılda yaşamış olup, Evliya Çelebi ve Kâtip Çelebi için önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Âşık Mehmet, XVI. yüzyıl Alanya'sını şu şekilde tasvir etmiştir.

> "*…Halk arasında Alaya olarak adlandırılan Alaiye, Selçuklu Sultanlarından Alâeddin Keykubat tarafından denize doğru sokulan bir burun üzerinde kurulmuş olan bir beldedir. Antalya'nın güneyinde yer alan bu belde, Antalya'dan küçüktür ve iki yerleşme arasında iki günlük yol mesafesi vardır.* " (Aşık Mehmet, 2007, s. 352).

Kâtip Çelebi, 1620'li yıllarda dolaşmış olduğu Alanya'da kale ve çevresindeki coğrafi görünümü şu şekilde betimlemektedir.

> "*…Kale gayet sağlam ve üç kattır. Kapıları denize açılır. Kale içinde sarnıç vardır, akarsu yoktur. Kalenin dışında taştan çıkıp, denize akan bir su vardır. Kale dışında bina olmadığından halk tamamen kale içinde oturur. Orta kalenin bir kısmı taşlık ve meşeliktir. Alaiye'nin etrafı yüksek dağlarla çevrilmiştir. Toprak genellikle taşlık olduğundan tarıma elverişli değildir. Kale dışındaki bir miktar bağ ve bahçede susam ve pamuk yetiştirilir.*" (Katip Çelebi, 1145, s. 611).

Evliya Çelebi, 1671 ve 1672 yıllarında gezmiş olduğu Alanya'yı şu şekilde tasvir etmektedir. "*Kalesi deniz kenarında beşgen şeklinde olup etrafı 11.100 adımdır. İki tarafı yalçın kayadır. Doğusundaki büyük limana iki bin gemi girer. Kalenin beş kapısı vardır. Bunlar Eğri Kapı, Eskipazar Kapısı, İskele Kapısı, Meyyit Kapısı (kuzeyi mezarlığa bakar) ve Uğrun Kapısı'dır (yönü kıbleye bakar). Bu kalenin iki iç kapısı vardır.*" Evliya Çelebi, Alanya Kalesi içerisinde yer alan iç kaleleri çok beğendiğini, Kızılkulenin de gerekli görüldüğü durumlarda 2.000 kişiyi barındırabilecek genişlikte olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan kale içerisinde 6 okul, 3 han, 2 medrese, 1 hamam ve yaklaşık 150 tane ticarethanenin varlığından bahseder (Evliya Çelebi, 2005, s. 140-141).

Anadolu'nun güney sahillerine 1811 ve 1812 yıllarında gerçekleştirdiği yolculuk esnasında gözlemlerini dile getiren seyyahlardan kaptan Beaufort, Alanya'da yer alan ev ve sokakların oldukça kötü durumda olduğunu ve şehirde yaklaşık 2.000 kişinin yaşadığını belirtmiştir (Beaufort, 1817, s. 165). Diğer yandan Karahmin, 1836 yılında yayınladığı eserinde Alanya ile ilgili gözlemlerine yer vermiş, şehirdeki sokakların ve evlerin bakımsız olduğunu, nüfusun azalmaya başlaması nedeniyle bazı hanelerin kullanılmadığını ve bu nedenle tahribata uğradığını, kayda değer ticari faaliyetlerin gerçekleşmediğini dile getirmiştir (Bilici, 1996, s. 86-87).

Alanya'da tarihi yarımada üzerinde surlar içerisinde yer alan binalar, deniz kıyısından kalenin zirvelerine kadar adeta merdiveni andıracak şekilde kademeli olarak inşa edilmiştir. Kuzeyindeki ovalık alana göre engebeli bir arazide yer alan ve surlarla çevrili durumda bulunan yarımada, şehrin yatay yönde gelişimine ve yoğun bir yapılaşmaya imkân vermemiştir. Böylece zamanla yeni yerleşim sahalarına gereksinim duyulmuş ve şehrin ileri gelenleri zamanla sur dışında ve eğimin az olduğu alanlarda oldukça muntazam sayılabilecek konutlar inşa etmişlerdir. 1864 yılından sonraki süreçte yarımadanın kuzeyinde bağ ve bahçelik alanların geniş yer kapladığı ovalık sahada inşa edilen konutların sayısı 1914 yılına gelindiğinde 720'e ulaşmıştır (Gönüllü, 2003, s. 29).

Alanya'da tarihi yarımadanın kuzeyindeki ovalık saha, XX. yüzyılın başlarında yerleşime açılmaya başlanmıştır. Ovalık sahada önceleri meskenler, bahçeler arasında adeta kaybolmuş durumdadır (Foto 3). Meskenler, bugün olduğu gibi XX. yüzyılın başlarında da topoğrafik engellerden dolayı Toros Dağları'nın eteklerinde Tepe ve Bektaş Mahallelerinde son bulmaktadır. Müstakil evler arasındaki sahalar, geniş aile tipinden çekirdek aile tipine geçişle birlikte yerleşime açılmaya başlanmıştır. Baba otoritesinden kurtulmak isteyen gençler kendi konutlarını inşa etmeye başlamışlardır. Bu durum yerleşme dokusunun gelişmesini sağlamıştır (Karadede, 1968, s. 11).

Foto 3. Alanya'nın Doğu Kesimini Gösteren 1915 Yılına Ait Görüntüsü[35]

[35] Alanya Belediyesi, 2016, s. 24.

Cumhuriyet Dönemi

Alanya'nın Cumhuriyet Dönemindeki yatay gelişimi 1923-1962, 1963-1975, 1976-1989, 1990-2012 ve 2013-2017 olmak üzere beş dönemde ele alınıp incelenmiştir. Bu dönemler belirlenirken Harita Genel Müdürlüğü'nden temin edilen geçmiş dönemlere ait hava fotoğraflarından ve 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritalarından yararlanılmıştır. Başka bir ifadeyle şehrin yatay gelişimini gösteren dönemler, elde edilen verilerden hareketle belirlenmiştir.

1923-1962 Devresi

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte ülke genelinde başlayan imar faaliyetleri, Alanya'da da artış göstermiştir. Şehrin kuruluşundan beri daha çok tarihi yarımada üzerinde yoğunluk kazanan yerleşim sahaları ve nüfus, cumhuriyetin ilan edilmesinden sonraki süreçte yarımadanın doğu ve batısındaki sahil alanlarına doğru kaymaya başlamıştır. Böylece Kuyularönü Cami ve Kaymakamlık Binası arasında kalan sahada bugünkü çarşıyı oluşturan ticarethanelerin sayısı artmış ve bu saha, şehrin merkezi rolünü üstlenmiştir (ALTSO, 2011, s. 36). Alanya'nın mekânsal gelişimi, Cumhuriyetin kurulmasından 1950'li yıllara kadar normal bir hızda gerçekleşmiş, daha sonraki süreçte şehir, tarihi yarımadadan kuzeydeki ovalık sahaya doğru yayılmaya başlamıştır (Kocakuşak, 1996, s. 35).

Alanya'nın Cumhuriyet Dönemindeki mekânsal gelişimi Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) hazırlamış olduğu Bina Sayım Cetvelleri verilerinden yararlanılarak ortaya konulabilmektedir. Şehirde çeşitli amaçlarla kullanılan (konut, ticarethane vb.) binaların sayısı II. Dünya Savaşı'nın gerçekleştiği 1940'lı yıllar hariç tutulursa sürekli artış göstermiştir. Artan nüfusla birlikte bina sayılarının da artması, şehrin mekânsal gelişimine katkı sağlamıştır. Alanya'da 1929 yılı ve öncesinde yapımı tamamlanmış toplam 201 bina söz konusudur. Bu sayı, 1930-1939 devresinde artmış ancak 1940-1949 devresinde ise II. Dünya Savaşının da etkisiyle azalmıştır (Tablo 14 ve Grafik 12).

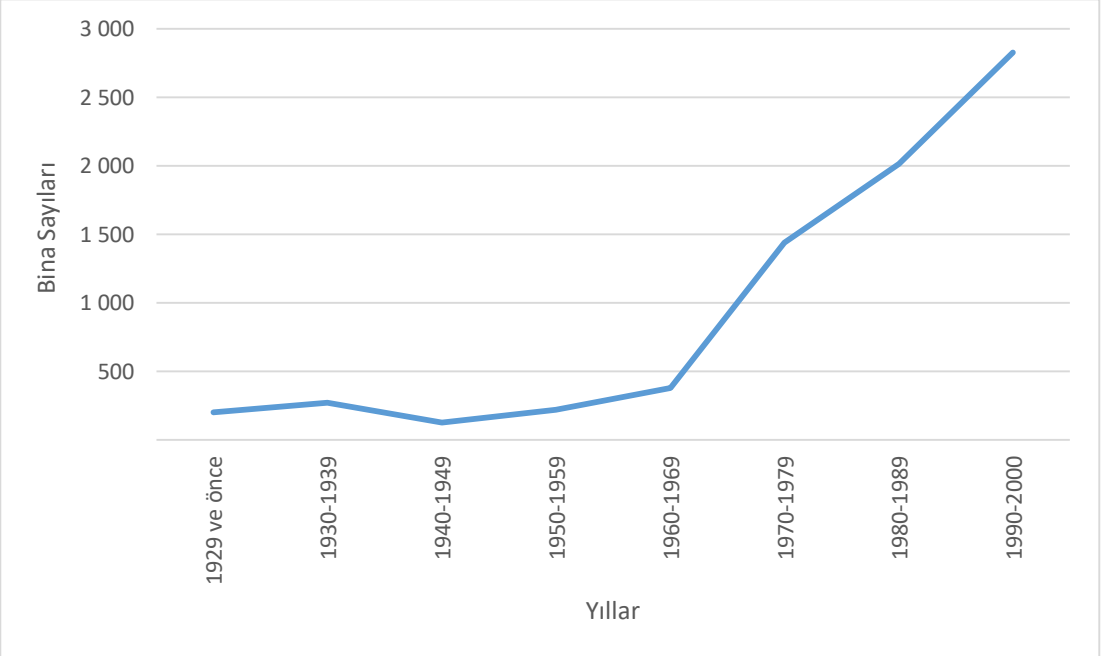
Alanya şehrinde 1970'li yılların başına kadar yapımı tamamlanmış bina sayılarında önemli bir artış gözlenmez iken, 1970-1979 döneminde yapımı tamamlanmış olan binaların sayısı 1.440'a ulaşmış ve yaklaşık 4 kat artış meydana gelmiştir. Şüphesiz

1970'li yılların başından itibaren turizm faaliyetlerindeki gelişmeler, şehrin hızlı bir yapılaşma sürecine girmesini sağlamıştır. Turizm sektörünün doğrudan etkisiyle Alanya şehrine yönelik göçler artmış ve artan nüfusun ihtiyacı olan konut vb. gibi yapılara gereksinim duyulmuştur. Böylece 1980-1989 döneminde 2.014 bina, 1990-2000 devresinde ise 2.826 bina inşa edilmiştir (Tablo 14 ve Grafik 12).

Tablo 14. Alanya Şehrinde Binaların İnşa Tarihlerine Göre Dağılımı

Yıllar	**Bina Sayısı**
1929 ve öncesi	201
1930-1939	269
1940-1949	127
1950-1959	219
1960-1969	377
1970-1979	1.440
1980-1989	2.014
1990-2000	2.826
Bilinmeyen	134
Toplam	**7.607**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Bina Sayım Cetvelleri (2000)

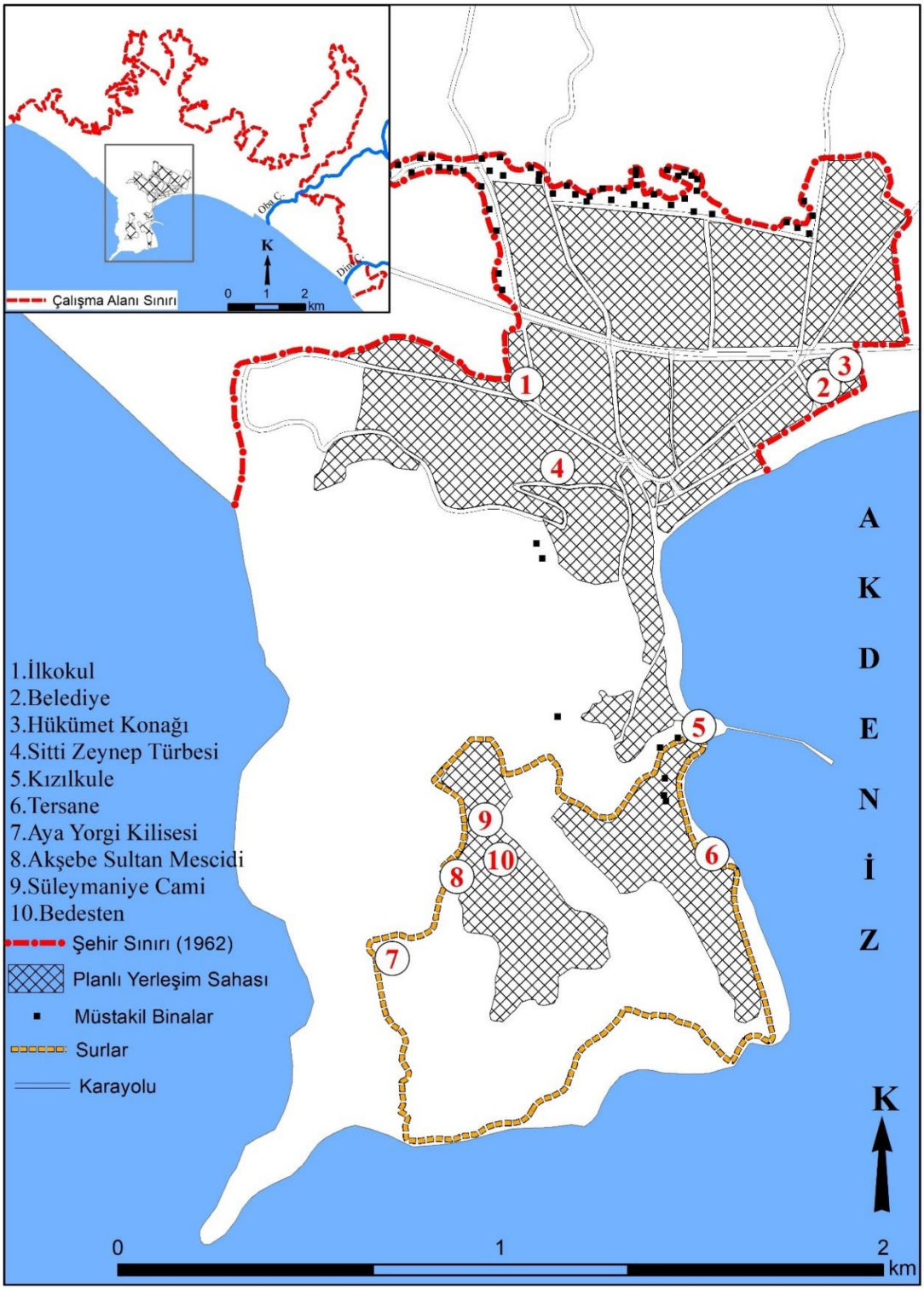
Grafik 12. Alanya Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina Sayılarının Yıllara Göre Değişimi

Alanya şehrinin yatay gelişimi, bina sayım cetvellerinin yanı sıra farklı dönemlere ait hava fotoğrafları ve topoğrafya haritaları yardımıyla da ortaya konulabilmektedir. Bu veriler üzerinden çizilen şehir sınırları yatay gelişimin yönü ve hızı hakkında fikir verebilmektedir. Alanya şehrinin 1962 hava fotoğrafından hareketle mekânsal görünümüne ve sınırlarına dikkat çekildiğinde, tarihi yarımadanın yanı sıra kuzeyde ovalık sahada bugünkü Atatürk Bulvarının hemen kuzeyinde Çarşı Mahallesinin gelişim gösterdiği görülür. Alanya'nın o dönemlerdeki şehir morfolojisi ve fonksiyon sahaları incelendiğinde şehrin sınırları ortaya konulabilmektedir. Şehir, 1960'lı yıllarda kuzeyde bugünkü Tevfikiye Caddesine kadar yayılış göstermiştir (Harita 17). Bu caddenin kuzeyinden itibaren geniş alan kaplayan sera arazilerinin ve geniş alanlı bahçeler içerisinde adeta kaybolmuş durumda olan müstakil binaların varlığı dikkati çekmektedir (Foto 4). Şehrin kuzeyindeki ovalık sahada o dönemlerde çoğunlukla bir veya iki katlı ve geniş bahçelerle çevrili müstakil binalar çoğunluktadır (Foto 4). 1970'li yıllara kadar, Alanya'nın seyrek dokulu bir yerleşme olduğu, Alanya Ovasının geniş düzlüklerinde tarımsal faaliyetlerin yaygın olduğu bilinmektedir. Yine şehrin doğusunda bugünkü Oba, Cumhuriyet ve Çıplaklı Mahallelerinde henüz yoğun bir yapılaşmanın olmadığı ve şehrin kuzeyde Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı alanlara doğru yayılış göstermeye başladığı anlaşılmaktadır.

Foto 4. Alanya Şehrinin Alanya Kalesinden Görünümü (1961) [36]

[36] Mellink Machteld J. http://www.brynmawr.edu/library/visualresources/mellink.shtml

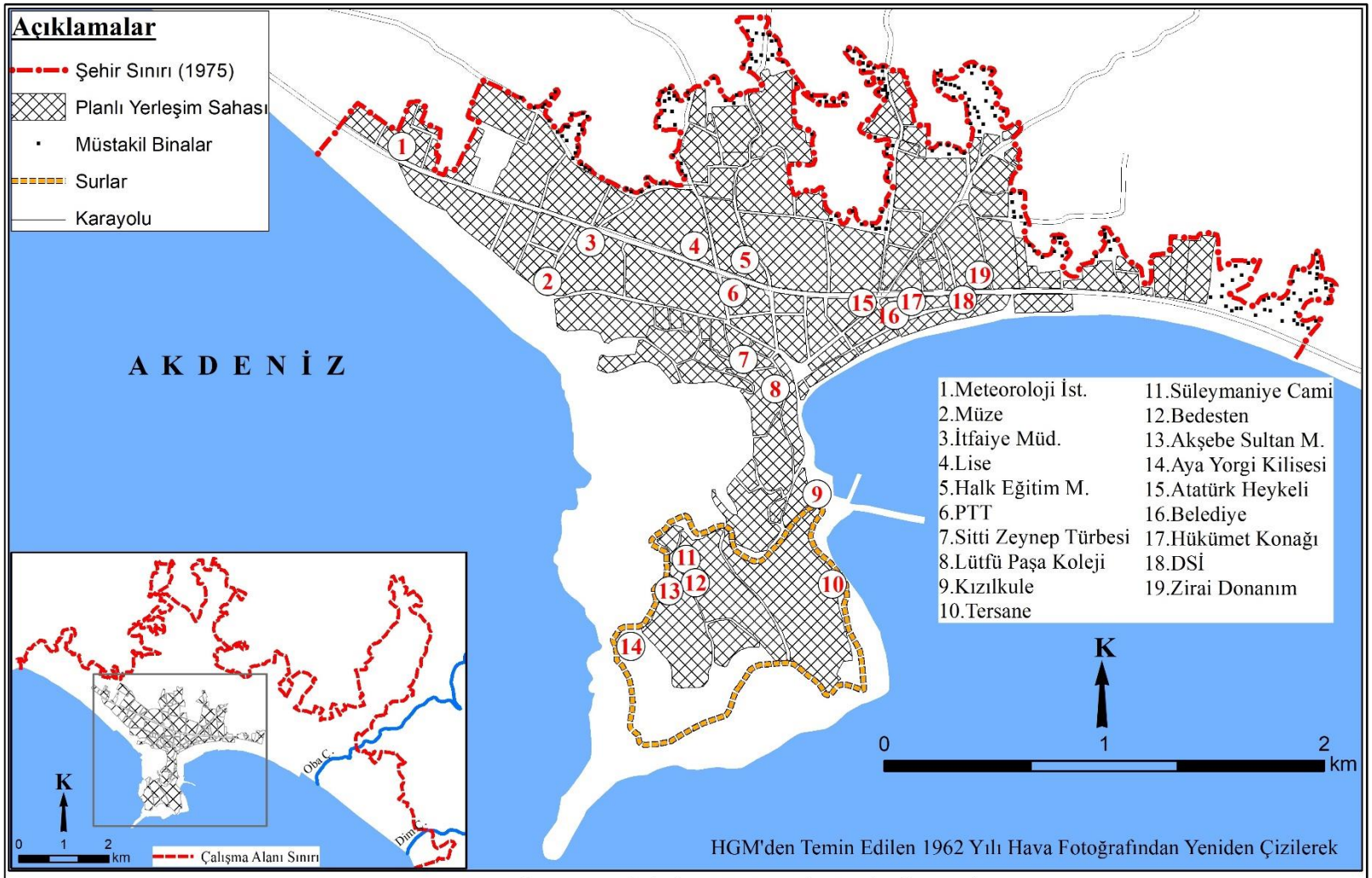
Harita 17. Alanya Şehrinin 1962 Yılı Yerleşim Sahası[37]

[37] Harita Genel Müdürlüğünden temin edilen 1962 yılı hava fotoğrafından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

Alanya şehri, 1970'li yıllardan itibaren özellikle turizm sektörüne yönelik gerçekleştirilen yatırımlar sayesinde hızla gelişmiştir. Şehir, artan nüfusla birlikte hızlı bir yapılaşma sürecine girmiş ve bu durum şehrin yatay yöndeki gelişimini hızlandırmıştır. Alanya'da turizm faaliyetleri ile birlikte yatay gelişimin de aynı dönemlerde hız kazanması, turizmin şehir gelişimine olan etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Harita Genel Müdürlüğü tarafından 1975 yılında çekilen hava fotoğrafından yeniden çizilen haritaya dikkat çekildiğinde, şehrin doğuda Cumhuriyet Mahallesine, batıda Hacımehmetli Mahallesine ve Kuzeyde ise Tepe ve Bektaş Mahallerine doğru yayılış gösterdiği görülür (Foto 5 ve Harita 18). Şehrin 1975 yılındaki sınırları incelendiğinde, kuzeyde bugünkü Şevket Tokuş Caddesinin kuzeyinde Atatürk Evi Müzesi ile Ahmet Gündoğmuş Sokak'a kadar yayılış gösterdiği dikkati çeker. O dönemde, Şevket Tokuş Caddesi henüz yeterince gelişmemiştir. Şehir, doğuda bugünkü Ahmet Tokuş Bulvarını D-400 karayoluna bağlayan Oba Caddesinin batısına kadar yayılmıştır. Bu sahanın doğusunda yer alan bugünkü Alanya Sanayi Sitesi, henüz kurulmamıştır. Bu alandan doğuya ve kuzeye doğru gidildikçe geniş tarımsal arazilerin yer aldığı görülmektedir (Harita 18).

Foto 5. Alanya Şehrinin 1975 Yılı Hava Fotoğrafı (Kaynak: HGM)

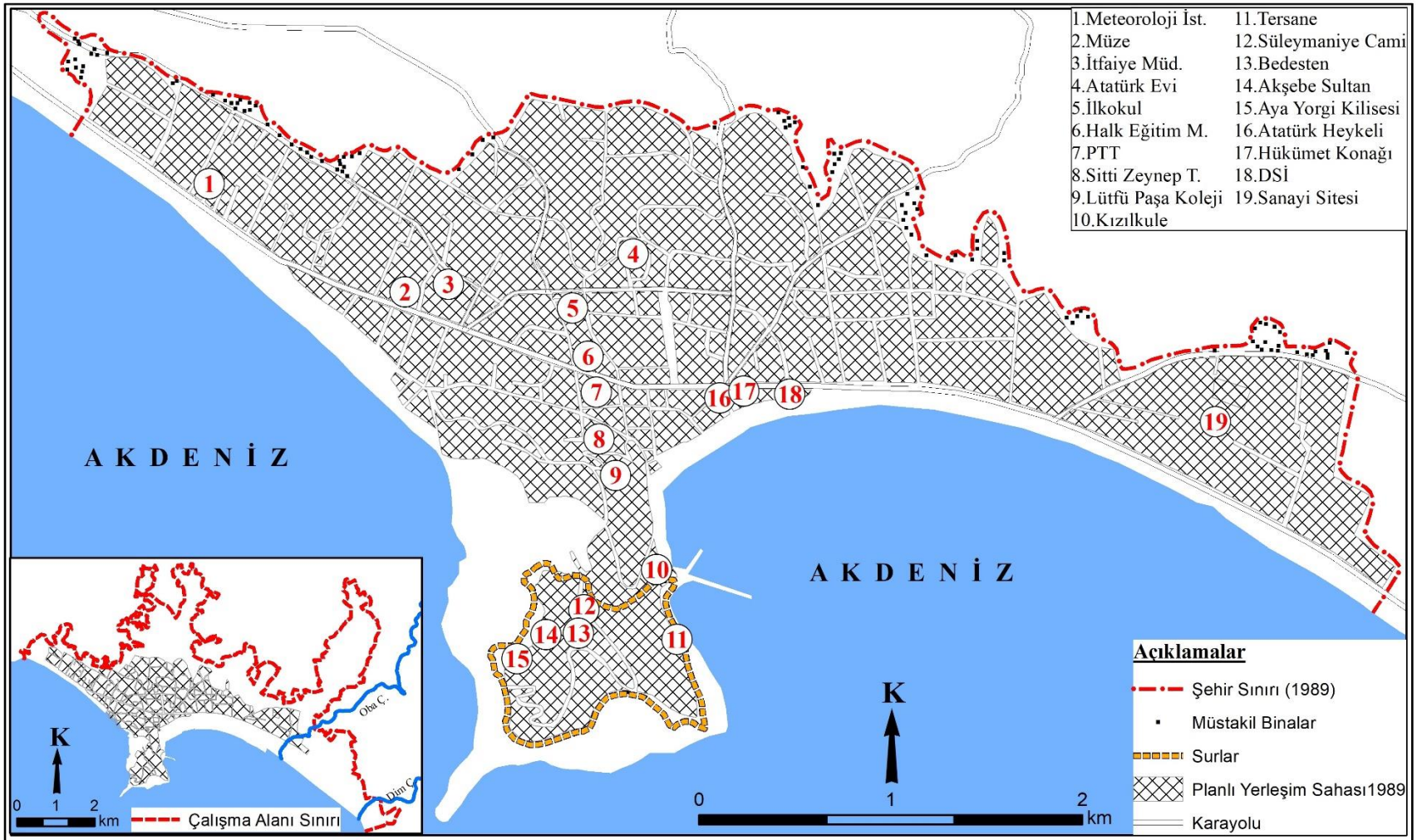

Harita 18. Alanya Şehrinin 1975 Yılı Yerleşim Sahası

1976-1989 Devresi

Alanya'nın 1989 yılındaki gelişim sahası incelendiğinde, 1975 yılında şehir sınırları içerisinde yer alan ve cadde/sokak sistemleriyle nispeten planlı bir görünüm arz eden, Kadıpaşa ve Şekerhane Mahallelerinin kuzeyindeki sera alanlarının yerleşime açıldığı dikkati çekmektedir. Şehir, 1989 yılında batıda bugünkü Saray ve Hacımehmetli Mahallelerine doğru gelişimini sürdürmüş, kuzeyde Sugözü Mahallesinin güney kesimleri ve Küçükhasbahçe Mahallesi, şehrin planlı yerleşim sahası içerisinde kalmıştır. Bu planlı gelişimde 1984 yılında İller Bankası tarafından hazırlanan imar planı ve bu plan doğrultusunda alınan kararlar önemli bir rol oynamıştır. Yine daha doğuda Hacet, Güllerpınarı ve Cumhuriyet Mahallelerinin gelişim göstermeleriyle birlikte bu mahallelerin şehir alanı ile bütünleştiği dikkati çekmiştir.

Alanya şehrinin gerek güneyden kuzeye doğru gerekse doğu batı yönündeki yatay gelişimi, müstakil konutlara ait bağ ve bahçe alanlarının ve çoğunluğu seralardan oluşan tarım arazilerinin yerleşime açılması ve şehir alanına dâhil olması şeklinde olmuştur. Bunun başlıca sebeplerinden biri, özellikle turizm sektöründeki gelişmelere bağlı olarak nüfusun hızla artması ve hızlı bir yapılaşma sürecine girilmesidir. 1976 yılından 1989 yılına kadarki süreçte şehir, özellikle kuzey yönünde tarımsal arazilere doğru kademeli bir şekilde genişlemiştir. Nitekim Kocakuşak'ın da belirttiği gibi, 1940'lı yıllarda Alanya'da tarımsal faaliyetler kıyıya yakın alüvyal araziler üzerinde gerçekleştirilirken, daha sonraki süreçlerde tarım arazileri hızla tahrip olmuş ve tarımsal faaliyetler yamaçlara doğru çekilmiştir (Kocakuşak, 1996, s. 36). Alanya, 1989 yılında batıda Saray Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bugünkü İlyas Güzel Caddesine kadar gelişim göstermiştir. Şehir, kuzeyde o yıllarda henüz hizmete girmeyen bugünkü D-400 karayolunun (Alaeddin Keykubat Bulvarı) güneyine kadar yayılmıştır (Harita 19). Daha doğuda Büyükhasbahçe Mahallesi çoğunlukla sera alanlarıyla kaplı durumdadır. Şehir, Çarşı Mahallesinden doğuya doğru sahil şeridi boyunca gelişim gösteren Hacet, Güllerpınarı ve Cumhuriyet Mahallelerine doğru gelişmiştir. Yine 1989 yılında, bugünkü Ahmet Tokuş Bulvarını D-400 karayoluna bağlayan Oba Caddesinin hizmete girdiği, bu caddenin doğusunda Cumhuriyet Mahallesinin sınırları içerisinde Alanya Sanayi Sitesinin kurulmuş olduğu dikkati çekmiştir.

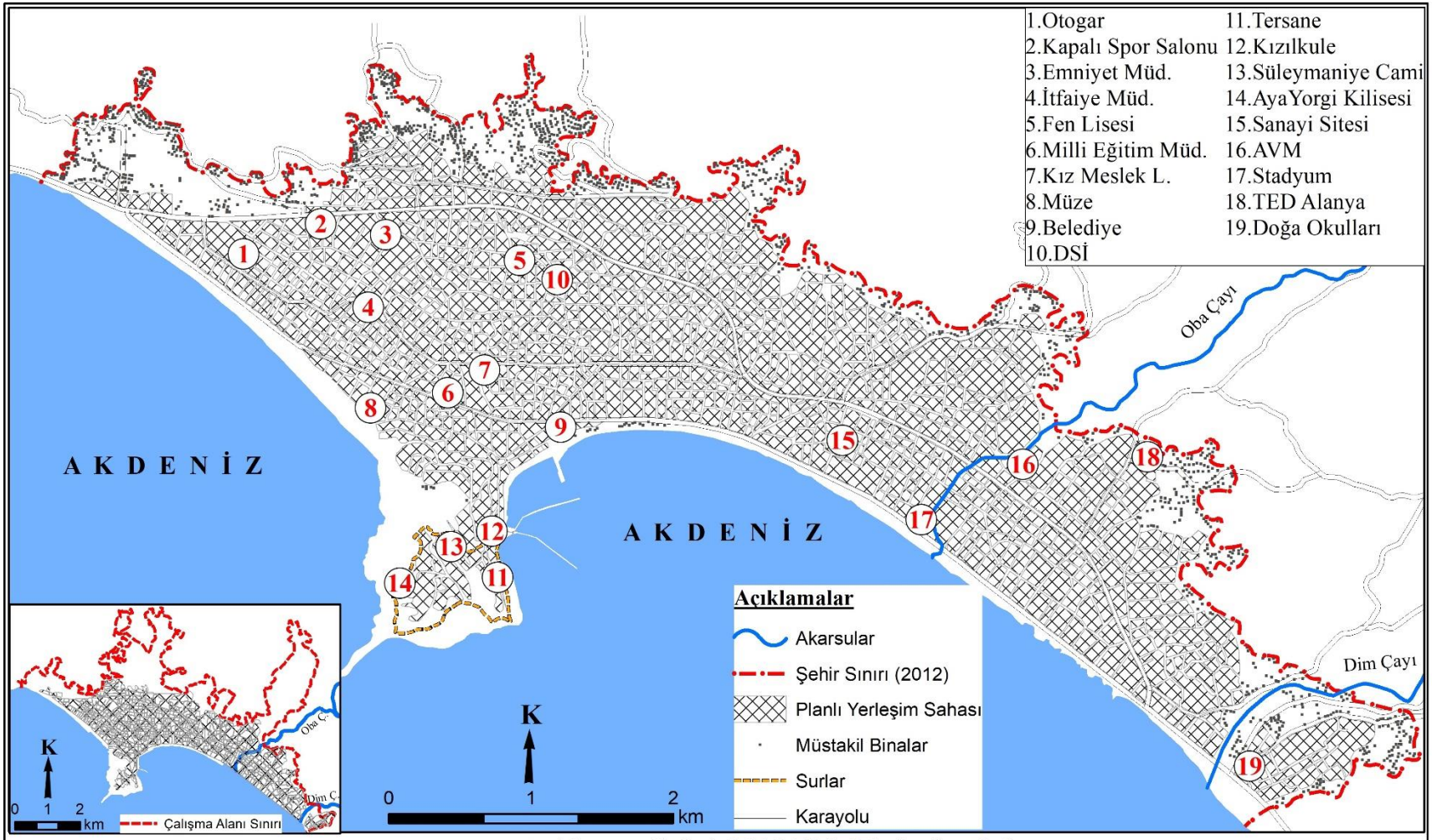
Harita 19. Alanya Şehri 1989 Yılı Yerleşim Sahası

HGM'den temin edilen 1989 yılına ait 1:25.000 ölçekli topoğrafya haritasından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

1990-2012 Devresi

Alanya'da, turizm sektöründe yaşanan gelişmelerin etkileri 1990'lı yıllardan sonra daha somut bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Hızla artan şehir nüfusu ile birlikte Alanya, hızlı bir yapılaşmaya sahne olmuştur. 1976-1989 devresinden farklı olarak 1990-2012 döneminin en dikkat çekici özelliği bu dönemde D-400 karayolunun (Alaeddin Keykubat Bulvarı) hizmete girmesidir. Bu karayolu ile birlikte şehir, kuzeye doğru hızla yayılmış, Tepe, Bektaş, Büyükhasbahçe ve Küçükhasbahçe Mahalleleri şehir alanına adeta lehimlenmiştir. Başka bir ifadeyle, D-400 karayolu Toros Dağları eteklerindeki mahalleler ile şehrin merkez mahalleleri arasındaki etkileşimi kuvvetlendirmiştir. Alanya şehri, 1992 yılında 13 mahalleden meydana gelmiştir. Bu mahallelerin şehir yüzölçümüne göre dağılışları incelendiğinde yerleşim sahasının % 76'sının tarımsal açıdan verimli kıyı ovasında yer aldığı görülmüştür (Kocakuşak, 1996, s. 36).

Alanya'da, son yıllarda turizme bağlı olarak gerçekleştirilen yatırımların hızla artması ve bu durumun beraberinde getirdiği hızlı nüfuslanma süreci, yapılaşma faaliyetlerinin artmasını gerekli kılmıştır. Ancak, şehrin merkezinde arsa tahsis etmenin önceki yıllara oranla daha zor olması nedeniyle, şehrin kuzeyinde yükselti ve eğimin daha fazla olduğu Hasbahçe, Tepe ve Bektaş Mahallelerinde yeni imar düzenlemeleri yapılmıştır (ALTSO, 2011, s. 191). Alanya şehrinin 2012 yılındaki sınırları incelendiğinde, batıda Hacımehmetli Mahallesi sınırları içerisinde bugünkü Devren Tüneline kadar yatay gelişimini sürdürdüğü ve buradan itibaren batıya doğru topoğrafik engellerden dolayı yerleşme yoğunluğunun oldukça azaldığı dikkati çekmektedir. 2012 yılına ait topoğrafya haritasından da anlaşıldığı üzere şehir, çevre yolunun kuzeyinde, eğim ve yükselti değerlerinin şehir merkezine oranla daha yüksek olduğu Tepe, Bektaş ve Çıplaklı Mahallelerine doğru gelişim gösterdiği görülmektedir (Harita 20). Şehir, doğuda Oba Mahallesi boyunca kuzeye doğru gelişimini sürdürmüş ve doğuda Dim Çayının doğusuna kadar genişlemiştir. Şehrin doğusunda, batı kesiminden farklı olarak daha elverişli bir arazinin olması, yatay gelişimin daha çok doğuya doğru gerçekleşmesini sağlamıştır (Harita 20).

Harita 20. Alanya Şehri 2012 Yılı Yerleşim Sahası

HGM'den temin edilen 2012 yılına ait 1:25.000 ölçekli topoğrafya haritasından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

2013 ve sonrası dönem

Bu dönemde, Alanya şehri, batıda Hacımehmetli Mahallesini, doğuda Oba Mahallesini, kuzeyde ise Tepe, Bektaş ve Çıplaklı Mahallelerini bünyesine katacak şekilde genişlemiştir. Önceleri birer köy veya belde durumunda olan bu mahalleler, şehrin fiziksel sınırları ile bütünleşmiş ve artık şehrin birer semti durumuna gelmiştir. Şehir, batıda Hacımehmetli Mahallesi sınırları içerisinde Devren Tünelinin bulunduğu sahada topoğrafik eşikle sınırlandırılmıştır. Kuzeyde Tepe, Bektaş ve Çıplaklı Mahallelerinde son yıllarda özellikle tatil sitelerinin (II. konutların) yaygınlık kazanmasıyla birlikte şehir, Toros Dağları yükseltilerine doğru adeta tırmanmaya başlamıştır. Günümüzde hızla artan nüfus ile birlikte yapılaşmanın artış gösterdiği alanlardan bir diğerini şehrin doğusunda yer alan Oba Mahallesi ve bu mahallenin kuzeyindeki araziler oluşturmaktadır. Dim Çayı gibi turizm sahalarının, Alaeddin Keykubat Üniversitesinin ve Devlet Hastanesinin bu bölümde (doğuda) yer alması, şehrin doğuya doğru gelişimini teşvik etmektedir.

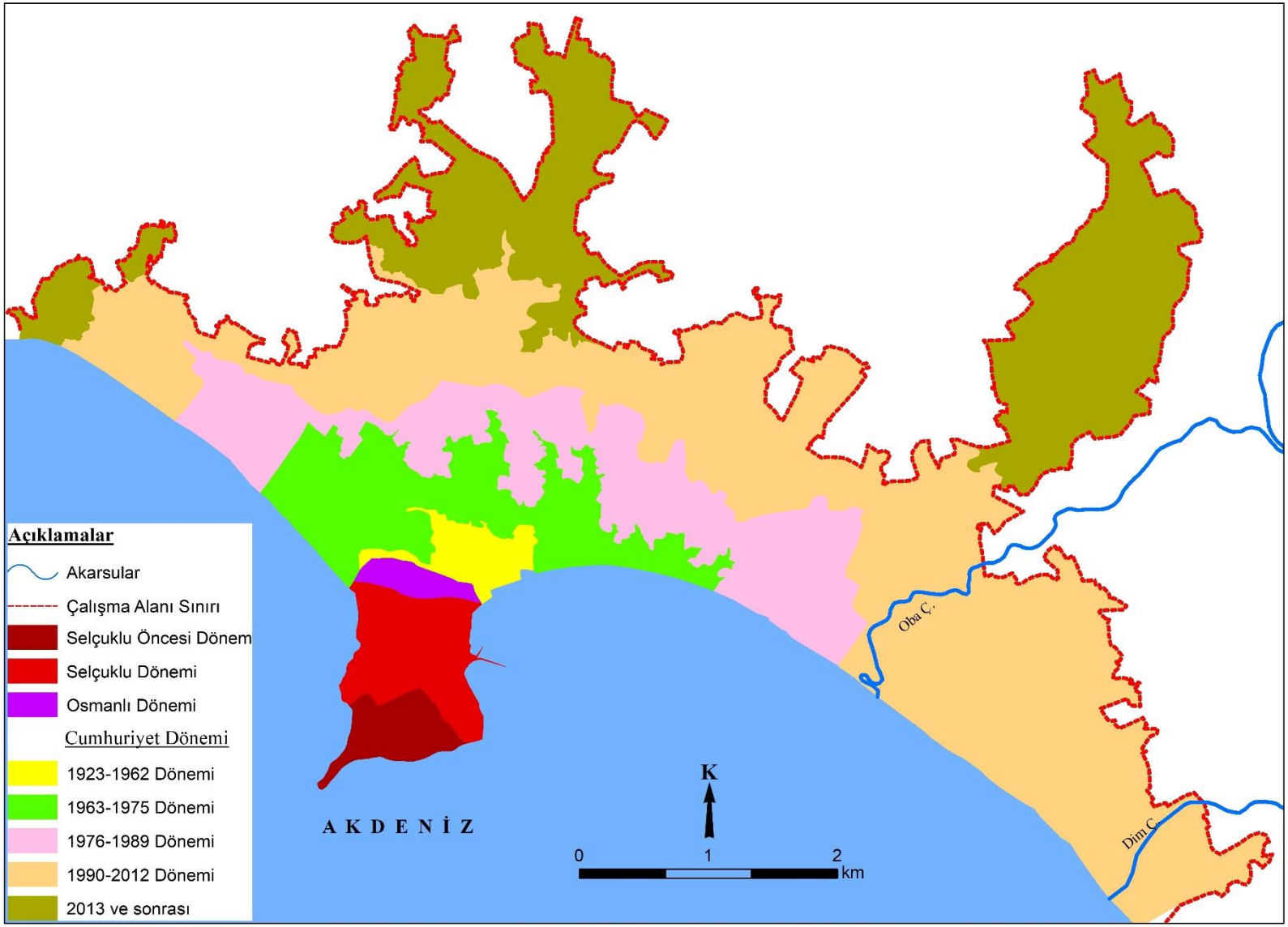
Alanya'nın kuruluşundan günümüze kadar göstermiş olduğu yatay gelişim ile ilgili hazırlanan haritadan hareketle, şehirde belirli dönemler arasında alan bakımından ne kadarlık genişlemenin olduğunu ortaya koymak mümkündür. Buna göre Alanya, Selçuklu hâkimiyetinden önceki süreçte, tarihi yarımadanın güneyinde 41,6 hektarlık bir alanda gelişim göstermiştir. Selçuklu Döneminde yarımada üzerinde yer alan Alanya Kalesi, tamamen yerleşmeye açılmış ve böylece Alanya 87,9 hektar genişleme göstererek alanı 129,5 hektara (3,1 kat) ulaşmıştır. Osmanlı döneminde Alanya, Alanya Kalesinin hemen kuzeyinde yarımada dışına doğru bir genişleme göstermiştir. Osmanlı döneminde 18,2 hektarlık genişlemeyle birlikte toplam şehir alanı 147,7 hektara ulaşmıştır.

Cumhuriyet Döneminde şehir, kuzeydeki ovalık alana doğru genişlemeye başlamıştır (Harita 21). Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında bugünkü Bektaş ve Tepe Mahallelerinin yer aldığı sahaya kadar geniş bahçelere sahip müstakil binalar var olmasına rağmen bu saha, gerek şehir morfolojisi gerekse fonksiyonel özellikler bakımından şehir karakterini yeterince yansıtmamıştır. Nitekim 1970'li yıllara kadar alüvyal saha üzerinde geniş sera alanlarının yer aldığı ve bu alanlarda çoğunlukla tarımsal faaliyetlerin ön planda olduğu bilinmektedir. Yarımadanın hemen kuzeyinde, bugünkü Çarşı Mahallesin-

den itibaren genişlemeye başlayan planlı şehir alanı, zamanla Toros Dağları yükseltilerinin başladığı alana doğru kademeli bir şekilde gelişme göstermiştir. Şehrin alanı, 1962 yılında 189,3 hektara ulaşmış ve böylece yerleşim sahası Osmanlı Dönemindeki yerleşim sahasına göre 41,6 hektarlık bir yatay genişlemeye sahne olmuştur. Hava fotoğrafından ve resimlerden hareketle 1960'lı yılların başında, şehir alanını çevreleyen alanlarda alüvyal araziler üzerinde tarımsal arazilerin ve müstakil binaların geniş yer kapladığı görülmektedir.

Alanya şehrinin 1975 yılı hava fotoğrafı incelendiğinde, şehrin kuzeydeki ovalık sahaya doğru yayılış gösterdiği, batı ve doğuda ise sahil şeridi boyunca genişlediği görülür (Foto 5). 1963-1975 devresinde şehir 217,8 hektar genişlemiş ve toplam şehir alanı 407,1 hektara ulaşmıştır. Şehrin 1989 yılındaki mekânsal sınırları Harita Genel Müdürlüğünden temin edilen 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritası üzerinden çizilmiştir. 1976-1989 devresinde şehir, 332 hektar genişlemiş ve 739,1 hektara ulaşmıştır. Gerek 1963-1975 ve gerekse 1976-1989 dönemlerinde turizm sektöründeki gelişmelere, nüfusun hızlı artışına ve hızlı bir yapılaşmaya bağlı olarak tarımsal araziler kuzeyde Toros Dağlarına doğru çekilmeye başlamıştır (Harita 21).

Alanya'nın 2012 yılındaki şehir sınırı, yine 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritasından hareketle oluşturulmuştur. 1990-2012 döneminde şehir, kuzeydeki ovalık sahaya doğru yatay gelişime devam etmiş, diğer yandan doğu ve batıya doğru sahil şeridi boyunca hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu sahalarda özellikle turistik tesislerin yoğunluk kazandığı ve bu nedenle turizm faaliyetlerinin şehrin gelişimiyle yakından ilişkili olduğu dikkati çekmektedir. 1990-2012 döneminde şehir 948,5 hektarlık bir yayılış göstermiş ve bu değer şehrin kuruluşundan 1989 yılına kadar göstermiş olduğu toplam yatay gelişim değerinden (739,1 hektar) fazla olmuştur. Böylece Alanya şehrinin alanı 1990-2012 döneminde toplam 1687,6 hektara ulaşmıştır (Tablo 15 ve Grafik 13).

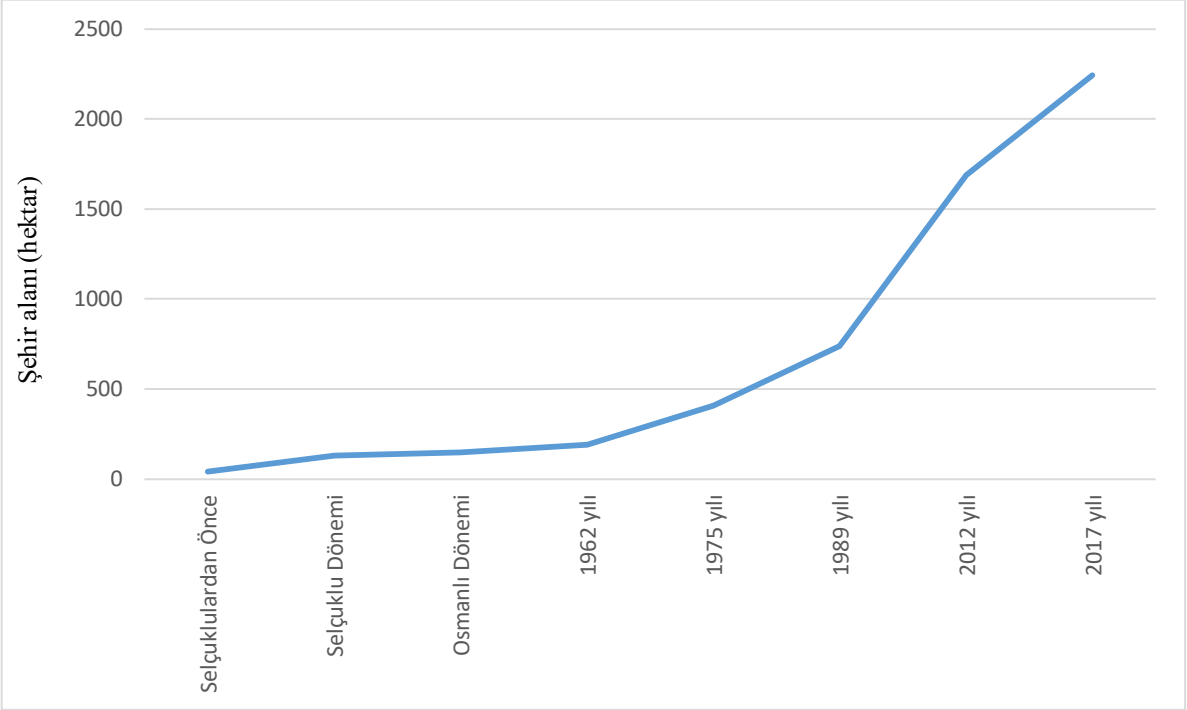

Harita 21. Alanya Şehrinin Yatay Gelişim Haritası

Alanya, 2012 yılına kadarki süreçte Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki ovalık arazi üzerindeki yatay gelişimini büyük oranda tamamlamış ve daha sonraki süreçte şehir Toros Dağları yükseltilerinin başladığı Tepe ve Bektaş Mahallelerine doğru adeta tırmanmaya başlamıştır (Harita 21). Topoğrafik faktörlerin şehir gelişimine olan sınırlandırıcı etkisi bu iki mahallenin adından da anlaşılmaktadır. Nitekim Tepe Mahallesi tepelik bir alanda gelişim gösteren mahalledir. Diğer yandan Bektaş kelimesinin kökünü oluşturan "*bek*" kelimesi "*sağlam*" anlamına gelmekte olup, kıyı ovasının gerisinde uzanan oldukça sağlam kristalin kütleler bu düşünceyi desteklemektedir (Kocakuşak, 1995, s. 177). Böylece topoğrafyanın alan bakımından gelişime olan doğrudan etkileri bir şehrin yatay gelişiminde arazi varlığının ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Şehir, 2012 yılından 2017 yılına kadarki beş yıllık zaman diliminde, yaklaşık 556 hektar genişlemiştir. Bu yatay gelişim, yeni mahallelerin kurulması ile değil mevcut mahallelerin şehrin gelişim sahası içerisine girmesiyle mümkün olmuştur. Gerçekten de önceleri birer köy ve belde durumunda olan ancak zamanla coğrafi açıdan şehirle fiziksel bir bütünlük gösteren Hacımehmetli, Tepe, Bektaş, Çıplaklı ve Oba Mahalleleri, Alanya şehrine adeta lehimlenmiştir. Böylece şehrin 2017 yılı itibarı ile alanı 2.186,8 hektara ulaşmıştır (Tablo 15 ve Grafik 13).

Tablo 15. Alanya Şehrinin Yatay Gelişimi İle İlgili İstatistiki Bilgiler

Gelişim Dönemleri	**Şehir Alanı (ha)**	**Yatay Gelişim Miktarı (ha)**
Selçuklulardan Önce	41,6	-
Selçuklu Dönemi	129,5	87,9
Osmanlı Dönemi	147,7	18,2
Cumhuriyet Dönemi	Şehir Alanı (ha)	Yatay Gelişim Miktarı (ha)
1962 yılı	189,3	41,6
1975 yılı	407,1	217,8
1989 yılı	739,1	332
2012 yılı	1.687,6	948,5
2017 yılı	2.186,8	556,2

Grafik 13. Alanya Şehrinin Yatay Gelişim Miktarının Değişimi

Grafik 13, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, 1960'lı yılların başına kadar şehrin önemli bir yatay gelişim göstermediği, asıl genişlemenin son yarım asırda söz konusu anlaşılmaktadır. Grafikte 1962-1989 yılları arasında şehir alanının birdenbire arttığı, 1989-2017 yılları arasında ise yatay gelişimin daha da hızlandığı görülmektedir. Bu durumun başlıca sebebi, şüphesiz turizm sektöründe yaşanan gelişmelerin şehrin yatay gelişimini doğrudan etkilemesidir. Böylece şehrin kuruluşundan günümüze kadar dikkate değer yatay gelişimin son yarım yüzyılda meydana geldiği görülmektedir.

1.2.2.2. Şehrin Dikey Gelişimi

Şehirler, yatay yönde genişledikleri gibi dikey yönde de gelişim gösterirler. Şehirlerin yatay yönde genişlemesine imkân vermeyen coğrafi faktörler (topoğrafik faktörler, bataklık sahalar vb. gibi) o şehirlerin daha çok dikey yönde gelişmesini zorunlu kılmaktadır. Sınırlı bir gelişme alanına sahip şehirlerin dış mahallelerinde daha çok yatay gelişim söz konusu olurken, şehrin merkezi kısımlarında dikey yapılaşma daha belirgin şekilde kendini göstermektedir (Uzuneminoğlu, 1992, s. 126). Alanya'nın kuzeyinde yer alan Toros Dağları, şehrin yatay yönde gelişimini sınırlandıran en önemli sebeptir. 1985-

1990 döneminden sonra özellikle turizm yatırımları sayesinde hızlı bir nüfus artış sürecine giren Alanya şehri, kuzeydeki Tepe ve Bektaş Mahallelerine doğru genişlemektedir. Ancak her iki mahallenin de ötesinde (kuzeyinde) yerleşime uygun arazilerin olmaması, Alanya'nın dikey yönde gelişmesini zorunlu hale getirmektedir.

Tablo 16. Alanya Şehrinde 1970, 1984 ve 2000 Yıllarında Bina Kat Sayılarının Değişimi

Bina Kat Sayısı	1970		1984		2000	
	Bina Sayısı	%	Bina Sayısı	%	Bina Sayısı	%
1	1.399	42,9	1.528	35,2	1.617	21,2
2	1.681	51,5	1.905	43,9	1.696	22,2
3	143	4,3	567	13	1.016	13,3
4	36	1,1	210	4,8	1.127	14,8
5	-	-	81	1,8	1.325	17,4
6	-	-	40	0,9	556	7,3
7-9	-	-	-	-	133	1,7
10 +	-	-	-	-	7	0,09
Bilinmeyen	-	-	6	-	130	1,7
Toplam	**3.259**	**100**	**4.337**	**100**	**7.607**	**100**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü 1970-1984 ve 2000 Yılı Bina Sayım Cetvelleri

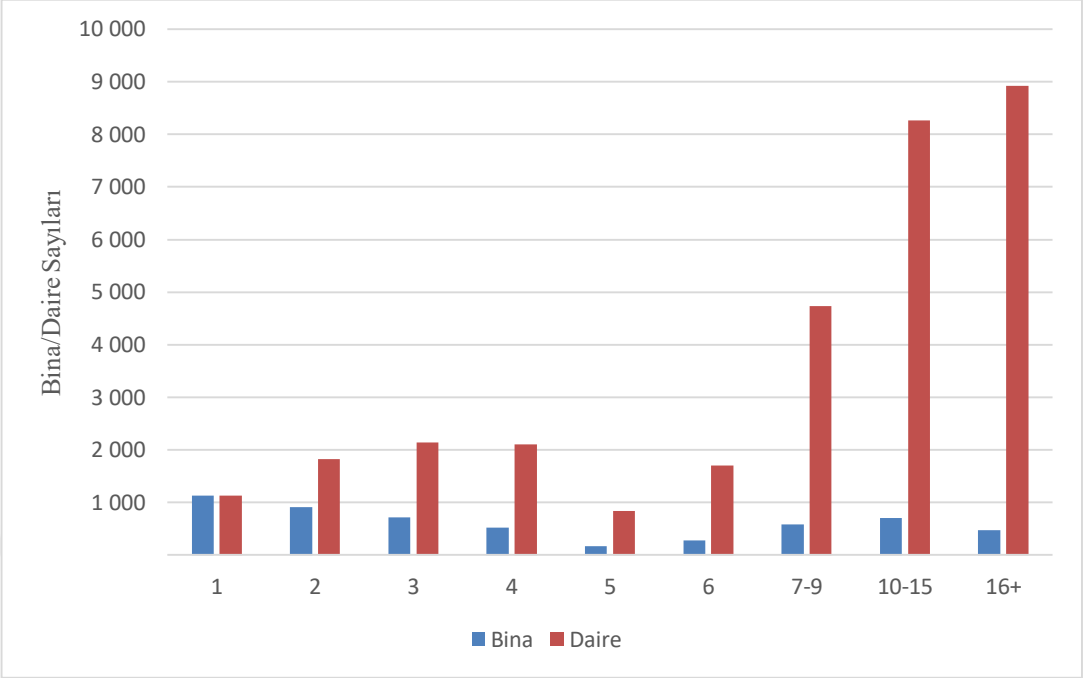
Alanya şehriyle ilgili 1970 yılı Bina Sayım Cetvellerine göre şehirde toplam 3.259 bina yer almaktadır. Bu binaların büyük bölümü (% 94,4) bir ve iki katlardan oluşmaktadır. Üç katlı olan binaların sayısı 143 (% 4,3) iken, dört katlı binaların sayısı ise 36 (% 1,1)'dır (Tablo 16). Bu dönemde Alanya'da çok katlı yapılaşmanın henüz yeterince gelişmemiş olması, Alanya Ovası boyunca yatay yönde meydana gelen yapılaşmalarla ilişkilidir. 1984 yılı bina sayımları incelendiğinde beş ve altı kattan oluşan yapıların inşa edilmiş olduğu dikkati çeker. Diğer yandan bir ve iki kattan oluşan yapıların sayı ve oranlarında azalışlar meydana gelmiştir (Tablo 16). Bunun başlıca sebebi, mevcut yapıların kat sayılarının arttırılması veya yeni yapıların çok katlı olarak inşa edilmeye başlanmasıdır. Gerek bina yapım tekniklerindeki gelişmeler ve gerekse kullanılan malzemelerin kalite ve niteliğindeki artışlar çok katlı yapılaşmaya imkân sağlayan diğer önemli faktörlerdendir. 1970 yılından 1984 yılına kadarki 14 yıllık süreçte, 1.078 bina artışı gerçekleşmiştir. Bu durum şehrin aynı zamanda yatay yönde de hızla geliştiğini ortaya koymaktadır.

2000 yılına gelindiğinde, bir ve iki katlı binaların yerini çoğunlukla üç, dört ve beş katlı binaların almaya başladığı görülmektedir. 2000 yılında, şehirde toplam 7.607 bina tespit edilmiştir. Bunların % 43,4'ü bir ve iki kattan, % 13,3'ü üç kattan, % 14,8'i dört kattan, % 17,4'ü beş kattan % 7,3'ü ise altı kattan oluşmaktadır. Yedi, sekiz ve dokuz kattan oluşan binaların sayısı 133 olup, on kattan fazla olan binaların sayısı ise 7 olmuştur (Tablo 16). Bu veriler, Alanya şehrinin 1984 yılından 2000 yılına kadarki süreçte gerek yatay yönde gerekse dikey yönde hızla geliştiğini ortaya koymaktadır. Alanya'da, turizmin hızla geliştiği dönem olan 1985-2000 devresinde, şehre yönelik olarak gerçekleşen göçlerle nüfus hızla artmıştır. Kuzeyde Toros Dağları'nın yaratmış olduğu topoğrafik engeller nedeniyle kuzeye doğru yatay gelişimini büyük oranda tamamlamış olan Alanya'da artan nüfusun yarattığı baskılar, dikey yapılaşmanın gelişmesine imkân sağlamıştır. Alanya'da, 2000 yılında yapımı tamamlanmış binaların kat sayılarının yanı sıra daire sayılarının da bilinmesi, dikey yapılaşma bakımından daha açıklayıcı bilgiler sunmaktadır. Bir yerleşmede bina sayısı ile daire sayısı arasındaki fark, daire sayısının lehine artış gösterirse daha çok dikey yapılaşmanın gelişim gösterdiği anlaşılır. Başka bir ifade ile özellikle çok katlı yapılarda bina başına düşen daire sayısının fazlalığı dikey yapılaşmayı daha somut bir şekilde ortaya koymaktadır (Grafik 14).

Tablo 17. Alanya Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina ve Daire Sayıları (2000)

	Konut Olarak Kullanılan Binalar									**Konut Dışı**	**Bilinmeyen**	**Toplam**
Bina Başına-Daire Sayısı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7-9**	**10-15**	**16+**			
Bina Sayısı	1.129	914	713	527	168	284	589	700	469	2.112	2	**7.607**
Daire Sayısı	1.129	1.828	2.139	2.108	840	1.704	4.733	8.261	8.927	-	-	**31.669**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Bina Sayım Cetvelleri (2000)

Grafik 14. Alanya'da Konut Olarak Kullanılan Binalar ve Bu Binaların Daire Sayıları Arasındaki İlişki (2000)

Alanya şehrinde, konut olarak kullanılan binalar ve bu binaların daire sayıları arasındaki ilişkiye dikkat çekildiğinde, 1.129 binanın bir daireden, 914 binanın iki daireden, 713 binanın üç daireden oluştuğu görülmektedir. Böylece bir daireden oluşan binalarda toplam daire sayısı 1.129, iki daireden oluşan binalarda toplam daire sayısı 1.828 ve üç daireden oluşan binalarda toplam daire sayısı ise 2.139'dur (Tablo 17 ve Grafik 14). Şehirde üç daireli 713 bina varken, ortalama 10-15 daireli binaların sayısı ise 700'dür. Bina sayıları birbirine oldukça yakın olmasına rağmen üç daireli binalarda toplam daire sayısının 2.139 olduğu, 10-15 daireli binalarda ise toplam daire sayısının 8.261 olduğu (yaklaşık 4 kat) dikkati çekmektedir. Diğer yandan ortalama 16 ve üzeri daireye sahip 469 binada toplamda 8.927 dairenin olması, şehirde dikey yapılaşmanın önemli olduğu konusunda fikir vermektedir (Tablo 17 ve Grafik 14). Şehirde konut olarak kullanılan binaların dışında toplam 2.112 bina vardır.

Alanya'nın dikey gelişiminin mekânsal dağılışı incelendiğinde, kale içerisinde yer alan binaların daha çok tarihi yapılar olması ve koruma altına alınmış olması, bu sahalarda çok katlı yapılaşmalara müsaade edilmemesi kat sayılarının az olmasının başlıca sebebini oluşturmaktadır. Ancak tarihi yarımadadan kuzeye doğru özellikle ovalık sahada

yer alan Saray, Kadıpaşa, Şekerhane, Güllerpınarı, Hacet gibi mahallelerde ve şehrin yeni gelişen sahalarında çok katlı yapıların olduğu dikkati çeker. Ancak Muradov (2006)'nın da belirttiği gibi çoğunluğu alüvyal araziler üzerinde yer alan ve yer yer 7-8 katı aşan binalar, gevşek dokulu zeminler üzerinde yer aldıklarından dolayı bir risk oluşturmaktadır. Kıyı ovası üzerinde yer alan bataklıkların büyük oranda drene edilmiş olmasına rağmen bu arazilerde rant sağlama kaygısıyla yapılaşmaya gidilmesi dikey gelişimin sağlıksız bir şekilde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (Muradov, 2006, s.59-60).

Alanya ile ilgili 2000 yılı Bina Sayım Cetvelleri, bina kat sayılarının mahallelere dağılışları hakkında önemli veriler sunmaktadır. Bina kat sayılarının mekânsal dağılışlarının gösterilmesi, özellikle şehrin eski yerleşim alanları ile yeni gelişim sahalarının nereler olduğu hakkında da fikir vermektedir. 2000 yılında Alanya şehrinde toplam 7.607 bina sayılmış ve bu bina sayılarının en fazla olduğu mahalleler Saray (1245), Cumhuriyet (983), Güllerpınarı (863) ve Şekerhane (854) Mahalleleri olmuştur. Bu mahallelerin tarihi yarımadanın hemen kuzeyinde ovalık sahada yer alması, yapılaşmanın fazla olmasını sağlamıştır. Diğer yandan, Alanya'da bina sayılarının en az olduğu mahalleler ise Hisariçi (72) ve Tophane (132) Mahalleleridir. Söz konusu iki mahalle, tarihi yarımada üzerinde nispeten eğimli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Hisariçi ve Tophane Mahallelerinin Alanya'nın en eski mahalleleri olması ve buradaki yapıların bir bölümünün koruma altına alınmış olması nedeniyle yapılaşmaya müsaade edilmemekte ve bina sayılarında da önemli artışlar gözlenmemektedir.

Binaların kat sayıları, mahallelere göre değerlendirildiğinde bir, iki ve üç katlı binaların Çarşı, Cumhuriyet, Sugözü ve Saray Mahallelerinde yer aldığı görülür. Şehirde bir katlı yapıların en fazla olduğu mahalle 474 bina ile Cumhuriyet Mahallesidir (Tablo 18). Bu durumun başlıca sebebi, bir veya iki katlı atölyelerden oluşan Alanya Sanayi Sitesinin bu mahallede yer almasıdır. 2000 yılı verilerine göre, Alanya şehrinde sanayi faaliyetleri kapsamında 303 adet binanın yer alması bu durumu desteklemektedir. Cumhuriyet Mahallesinden sonra tek katlı yapıların en fazla olduğu bir diğer mahalle, 241 bina ile Çarşı Mahallesidir (Tablo 18). Çarşı Mahallesinin Alanya'nın en eski mahallelerinden olması ve tarihi öneme sahip olan binaların (ticarethaneler vs.) bu mahallede de varlığını sürdürmesi, tek katlı yapıların fazla olmasının temel sebeplerindendir.

Tablo 18. Alanya Şehrinde Bina Kat Sayılarının Mahallelere Dağılışı (2000)

	Bina Kat Sayıları									
Mahalleler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7-9**	**10**	**Bilinmeyen**	**Toplam**
Çarşı	241	207	157	83	36	1	-	-	4	729
Büyükhasbahçe	104	105	53	14	4	1	-	-	-	281
Bektaş	65	92	76	23	6	1	-	-	1	264
Cumhuriyet	474	221	42	48	63	52	12	-	71	983
Güllerpınarı	42	107	94	168	315	106	29	1	1	863
Hisariçi	38	32	2	-	-	-	-	-	-	72
Hacet	18	47	30	35	38	42	2	-	-	212
Şekerhane	76	147	139	176	196	71	9	1	39	854
Küçükhasbahçe	71	106	37	26	18	3	-	-	-	261
Kadıpaşa	29	44	31	46	108	16	1	-	1	276
Kızlarpınarı	91	71	61	74	100	48	21	-	3	469
Saray	107	139	90	306	353	191	49	4	6	1.245
Sugözü	115	212	146	111	84	24	9	1	4	706
Tepe	82	113	43	17	4	-	1	-	-	260
Tophane	64	53	15	-	-	-	-	-	-	132
Toplam	**1.617**	**1.696**	**1.016**	**1.127**	**1.325**	**556**	**133**	**7**	**130**	**7.607**

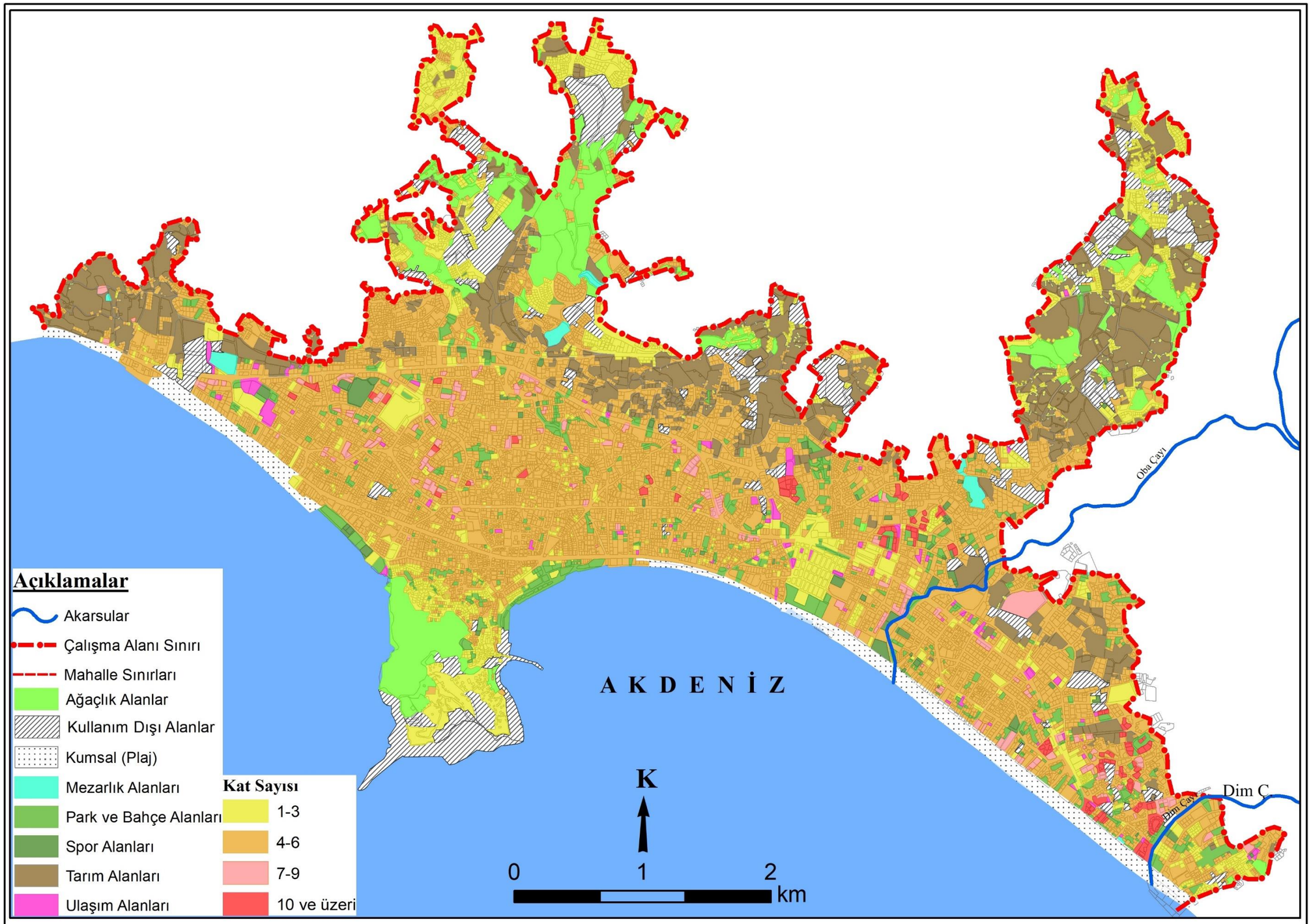
Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Bina Sayım Cetvelleri (2000)

Alanya'da bir, iki ve üç katlı yapıların en az olduğu mahalleler; Hisariçi ve Tophane Mahalleleridir (Tablo 18). Bu mahallelerde tarihi öneme sahip yapıların özellikle de geleneksel (eski) Alanya evlerinin varlığı ve topoğrafyanın elverişsiz olması çok katlı yapıların az olmasının başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Her iki mahallede de üçten fazla kat sayısına sahip bina yoktur. Hisariçi Mahallesindeki 72 binadan 38'i bir katlı, 32'si iki katlı ve 2 tanesi ise üç katlıdır. Tophane Mahallesindeki 132 binadan 64'ü bir katlı, 53'ü iki katlı ve 15'i üç katlıdır. Alanya'da üçten fazla kata sahip binaların en fazla olduğu mahalleler; Saray, Güllerpınarı ve Şekerhane Mahalleleridir. Saray Mahallesinde üçten fazla kata sahip binaların sayısı 903'tür. Bu binalar içerisinde özellikle dört ve beş katlı yapılar, çoğunluğu (% 73) oluşturmaktadır. Güllerpınarı Mahallesinde üç kattan fazla olan 619 bina vardır. Bu binaların % 78'si dört ve beş katlıdır. Şekerhane Mahallesinde ise üç kattan fazla 453 bina vardır ve bu binaların % 82'si dört ve beş katlıdır (Tablo 18). Çok katlı yapılaşmanın çoğunlukla Saray, Güllerpınarı ve Şekerhane Mahallelerinde olması bu mahallelerin tarihi yarımada ve tarihi çarşının kuzeyindeki az eğimli ovalık sahada şehrin merkezi kısımlarında yer almalarından kaynaklanmaktadır.

Alanya şehrinde binaların kat sayılarının ve mekânsal dağılışlarının 2018 yılı itibarı ile durumları, dikey gelişim haritasından hareketle elde edilen veriler yardımıyla ortaya konulmuştur. Buna göre şehirde bir, iki ve üç katlı yapıların toplam sayısı 2.758 olup bu yapılar 157,7 hektar alan kaplamaktadır. Dört, beş ve altı katlı yapıların toplam sayısı 7.548 olup bu yapıların kapladığı alan 557,4 hektardır. Yedi, sekiz ve dokuz katlı binalar 36,8 hektar alan kaplamaktadır ve bu grupta yer alan binaların sayısı 209'dur. Şehirde çoğunluğu turizm tesisi (otel vs.) olarak faaliyet gösteren 97 bina, 10 ve daha fazla kat yüksekliğine sahiptir.

Şehirde, arazi çalışmaları neticesinde tespit edilen binaların kat sayılarının 2018 yılında mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, bir, iki ve üç katlı yapıların en fazla olduğu mahallelerin Çıplaklı, Oba, Cumhuriyet, Bektaş ve Saray Mahalleleri olduğu görülür (Harita 22). Çıplaklı, Oba, Bektaş ve Saray Mahallelerinin yüzölçümlerinin nispeten fazla olması, bir-üç katlı yapıların sayıca ve alan bakımından fazla olmasının başlıca sebebidir (Harita 22). Diğer yandan Cumhuriyet Mahallesinde özellikle bir ve iki katlı yapıların fazla olması, sanayi sitesinin bu mahallede yer almasından kaynaklanmaktadır. Bu mahalleler dışında Tophane, Çarşı ve Hisariçi Mahallelerinde geleneksel Alanya evlerinin yoğun olmasından dolayı bir-üç katlı yapılar çoğunluktadır. Dört-beş ve altı katlı binalar da, yine alan bakımından geniş olmalarından dolayı Oba ve Saray Mahallelerinde fazladır (Harita 22). Oba Mahallesinde yer alan 1.980 bina, 166 hektar alanda yer alırken, Saray Mahallesindeki 1.071 bina 75,2 hektar alan kaplamaktadır.

Şehirde binaların kat sayıları arttıkça bu binaların toplam sayıları ve kapladıkları alan azalmaktadır. Nitekim yedi, sekiz ve dokuz katlı yapılar, şehirdeki 19 mahalleden 11'inde yer alırken, 10 ve daha fazla kata sahip binalar ise sadece 7 mahallede yer almaktadır. Yedi, sekiz ve dokuz katlı binalar ile 10 ve daha fazla kattan oluşan binaların en yoğun olduğu mahalleler; Saray ve Oba Mahalleleridir. Bunun başlıca sebeplerinden biri, her iki mahallenin diğer mahallelere göre daha geniş alan kaplamasıdır (Harita 22).

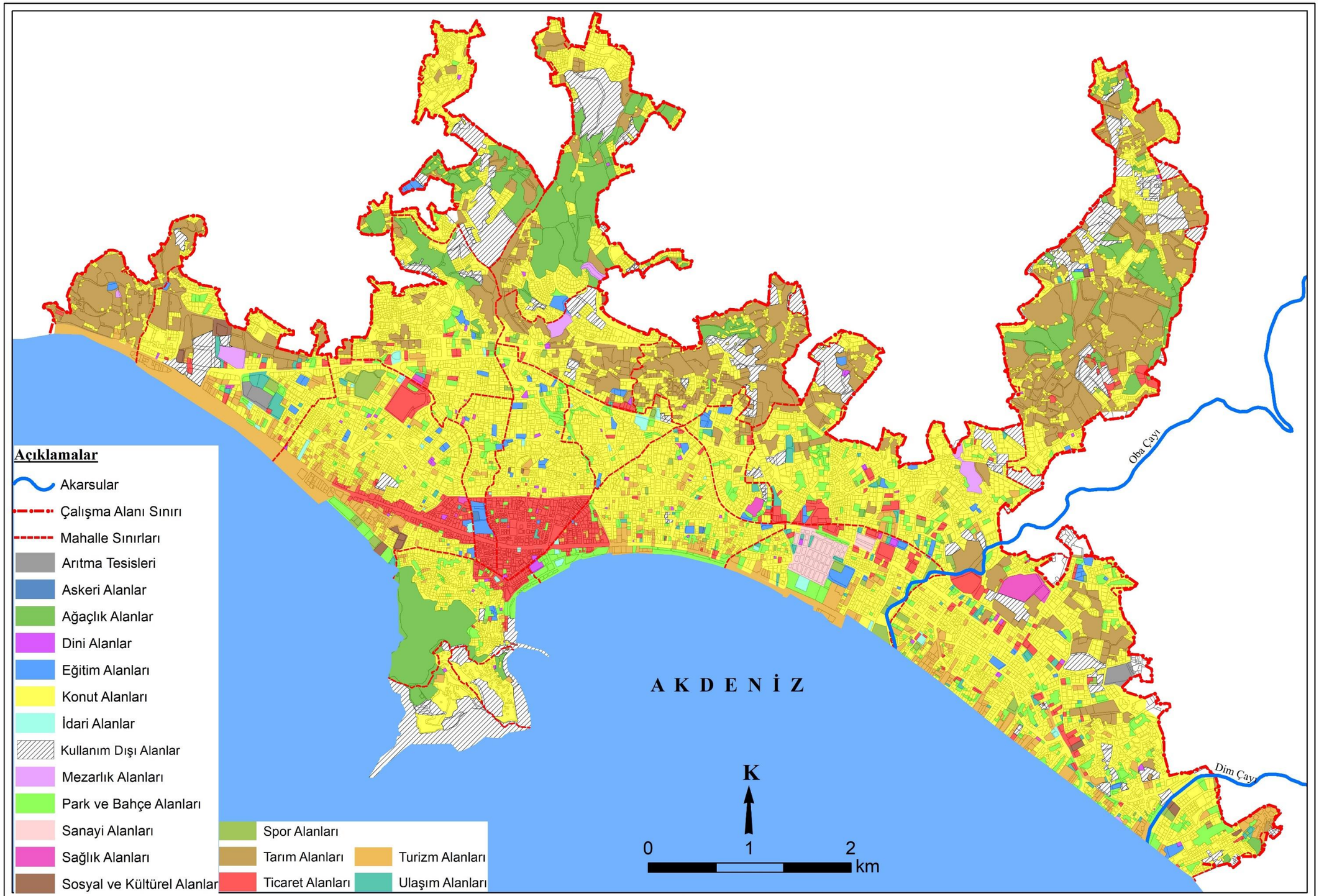

Harita 22. Alanya Şehri Dikey Gelişim Haritası

1.2.3. Alanya Şehir İçi Arazi Kullanımı

Şehir yerleşmelerinin sınırları içerisinde iş ve ticaret alanları, konut alanları, dinlenme alanları gibi farklı bölümler yer almaktadır. Ancak, bunlar gelişigüzel ve plansız bir şekilde dağılmış değillerdir. Şehrin içerisindeki her bir fonksiyonel kullanım alanı, belirli prensipler çerçevesinde düzenlenmiştir (Tolun Denker, 1976, s. 31). Alanya şehrinde de turizm faaliyetlerine yönelik hizmet veren konaklama tesislerinin yanı sıra, konutlar, resmi kurumlar, sağlık tesisleri, park ve bahçeler, spor alanları, eğitim tesisleri vb. gibi yapılar şehir sınırları içerisinde farklı şekillerde dağılış göstermiştir (Harita 23 ve Tablo 19). Bu yapıların şehir içerisindeki dağılışlarını ve kaplamış oldukları alanı belirleyerek şehir içi arazi kullanım durumunu ortaya koymak mümkündür.

Alanya'da, fonksiyon sahalarının dağılışı ile ilgili veriler, şehir içi arazi kullanım haritasının hazırlanması ve her bir fonksiyona hizmet eden sahaların bu harita üzerine işlenmesi neticesinde elde edilmiştir. Haritanın hazırlanması aşamasında, öncelikle imar haritalarından yararlanılmaya çalışılmıştır. Ancak bilindiği gibi imar haritaları, şehir yerleşmelerinde sadece hali hazır arazi kullanım durumunu ortaya koymamakta, sonraki yıllarda yapılması planlanan fonksiyon sahalarını da kapsamaktadır. Bu nedenle şehir içi arazi kullanım haritasının oluşturulmasında imar haritasından farklı olarak, ArcGIS 10,1 yazılımının Basemap veri tabanından, Google Earth uydu görüntülerinden ve Alanya Kent Bilgi Sisteminden yararlanılmıştır. Şehrin altlık (dilsiz harita) haritası bu şekilde oluşturulduktan sonra hangi yapının hangi fonksiyona hizmet ettiği ve bu yapıların kat sayıları, Alanya Kent Bilgi Sisteminden ve Google Earth'ın Street View (sokak görünümü) uygulamasından yararlanılarak oluşturulmuştur. Son olarak, harita üzerine işlenmiş olan fonksiyon sahalarının doğru olup olmadığı detaylı arazi çalışmaları neticesinde test edilmiştir.

Harita 23. Alanya Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası (2018)

Alanya şehrinin hâlihazır (2017/2018) şehir içi arazi kullanım haritasından elde edilen verilere göre, şehrin toplam alanı 2.186,8 hektardır. Şehir sınırları içerisinde konut alanları, şehir içi arazi kullanımı bakımından en geniş alanı oluşturmaktadır (Harita 23 ve Tablo 19). Konut alanları 1016,4 hektar alana sahiptir ve bu değer toplam şehir alanının % 46,4'üne karşılık gelmektedir. Şehirde, tarım alanları 353,1 hektar alan kaplamaktadır (Tablo 19). Özellikle şehrin kenar kesimlerini oluşturan sahalarda tarım alanları konut sahalarıyla bir arada yer almaktadır.

Tablo 19. Alanya Şehir İçi Arazi Kullanımı [38]

Fonksiyonel Arazi Kullanımı	**Alan (ha)**	**Fonksiyonel Arazi Kullanımı**	**Alan (ha)**
Ağaçlık Alanlar	163,1	Sağlık Tesisleri	10,1
Arıtma Tesisleri	6,4	Sanayi Alanları	14,0
Askeri Alanlar	0,5	Sosyal ve Kültürel Alanlar	7
Dini Alanları	6,1	Spor Alanları	20,9
Eğitim Alanları	28,4	Tarım Alanları	353,1
İdari Alanlar	7,8	Ticaret Alanları	115,1
Kullanım Dışı Alanlar	190,6	Turizm Tesisleri	117,7
Konut Alanları	1.016,4	Ulaşım Alanları	17,6
Mezarlık Alanları	10,2	**Toplam**	**2.186,8**
Park ve Bahçe Alanları	103,7		

Şehir içi arazi kullanımında kullanım dışı alanlar 190,6 hektar alana sahiptir. Kullanım dışı alanlarda herhangi bir fonksiyonel kullanım durumu söz konusu değildir. Ancak şehrin hızlı bir şekilde gelişim göstermesi ve hızla artan nüfus nedeniyle yakın zamanda bu sahalar önemli ölçüde daralma gösterecektir. Şehirde, ağaçlık alanlar 163,1 hektar, park ve bahçe alanları ise 103,7 hektar alana sahiptir. Bu veriler şehrin yeşil alanlar bakımından sahip olduğu önemi ortaya koymaktadır. Ağaçlık alanlar, özellikle Tepe ve Bektaş Mahallelerinde yoğunluk kazanmaktadır (Harita 23 ve Tablo 19). Merkezi iş sahası ve şehrin belirli alanlarında yoğunluk kazanmış olan ticarethaneler birlikte düşünüldüğünde ticaret sahalarının 115,1 hektar alana sahip olduğu görülür. Turizm tesisleri ise 117,7 hektar alana sahiptir. Turizm tesislerinin neredeyse şehrin ticaret alanları kadar

[38] Arcmap 10,1 yazılımı kullanılarak çizilen harita üzerinden oluşturulmuş ve alan hesaplamaları Map İnfo yazılımı kullanılarak yapılmıştır.

alan kaplaması turizm tesisleri ve ticaret sahalarının gelişimi arasında bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Turizm tesisleri kapsamında oteller, apart oteller, pansiyonlar, aqua parklar, turizm danışma ofisleri, bedesten, tershane ve kızılkule gibi tesisler ele alınmıştır.

Şehir içi arazi kullanımı bakımından eğitim kurumları 28,4 hektar alana sahiptir. Eğitim kurumları kapsamında şehir sınırları içerisindeki ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki özel ve devlet okulları ile üniversite sahası ele alınmıştır. Spor alanları 20,9 hektar alan kaplamaktadır. Açık ve kapalı spor salonları ile futbol, basketbol sahaları ve tenis kortları gibi tesisler spor alanları kapsamında değerlendirilmiştir. Ulaşım alanları kapsamında şehir merkezinde yer alan otogar, otopark sahaları ve taksi durakları ele alınmıştır. Bu alanlar toplam 17,6 hektar alan kaplamaktadır. Şehrin belirli mahallerinde yer alan mezarlıklar 10,2 hektar alana sahiptir. Sağlık tesisleri 10,1 hektar ve idari alanlar ise 7,8 hektardır. Bu kurum ve kuruluşlar genellikle şehrin merkezi kısımlarında çarşı ve çevresinde yer almaktadır (Harita 23). Cumhuriyet Mahallesi sınırları içerisinde bir bütün olarak (sanayi sitesi) yer alan sanayi alanları 14 hektar alan kaplarken, hemen her mahalleye dengeli bir şekilde dağılmış olan dini tesisler ise 6,1 hektar alana sahiptir. Lunapark, Kütüphane, kültür merkezi, hamam ve müze gibi tesisler sosyal ve kültürel tesisler başlığı altında ele alınmıştır ve bu tesisler 7 hektar alana sahiptir. Bütün bu fonksiyonel kullanım sahaları dışında şehirde arıtma tesisleri de yer almaktadır ve 6,4 hektar alan kaplamaktadır.

1.2.3.1. Konut Alanları

Türkiye'de, 1950'li yıllardan sonra kırsal alanlardan şehirlere yönelik gerçekleşen göçler neticesinde, şehir merkezlerinde hızla artan nüfus, konut ihtiyacının da artmasına neden olmuştur. Şehirleşmenin hızlı bir şekilde meydana gelmesi, artan konut talebini karşılamada, kamu veya özel kuruluşlar tarafından yapılan yatırımların yeterli düzeyde olmamasına sebebiyet vermiştir (Keleş, 1961, s. 229). Bu durum hızlı bir şehirleşme sürecinde olan şehirlerde planlamaların yapılmasını gerekli kılmıştır. Şehir planlamasının temel hedeflerinden biri, yaşam koşullarının iyileştirilmesidir. Barınma koşulları, günlük yaşamın ayrılmaz bir öğesidir. Günümüz toplumlarında aileler aylık gelirlerinin % 20 ile % 35'i arasında kalan kısmını barınma giderlerinin karşılanmasına ayırmaktadır (Keleş, 2015, s. 387).

Ülkemizde 1950'li yıllarda kırsal alanlardan şehirlere yönelik gerçekleşen göçlerin neden olduğu demografik şehirleşmeden farklı olarak, 1980'lerden sonra turizm sektöründeki gelişmeler nedeniyle şehirlerde hızlı nüfus artışları yaşanmıştır. Turizm bölgelerinin önemli birer cazibe merkezleri haline gelmeleri neticesinde, özellikle kıyı kesimlerindeki tatil beldelerinde aşırı yapılaşma meydana gelmiştir. Turizmin yarattığı hareketlilik ile birlikte iç göçün ve konutlara olan talebin artması, bu hızlı yapılaşmanın temel sebebini oluşturmuştur (Bozyer, 2008, s.83-84). Önemli turizm merkezlerinden biri olan Alanya şehrinde de, özellikle 1980'li yılların başından itibaren nüfusun hızla artmasına bağlı olarak konutların sayılarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından 1970, 1984 ve 2000 yıllarında yayımlanan Bina Sayım Cetvelleri Alanya Belediye sınırları (şehir) içerisinde yer alan konut sayıları hakkında bilgiler sunmaktadır. Şehirde 1970 yılında doğrudan konut olarak kullanılan 2.375 bina vardır. Çoğunluğu konut olarak kullanılan binaların (konut + işyeri gibi) sayısı ise 116'dır. Konut olarak kullanılan binaların sayısı turizm sektöründeki gelişmelerin doğal bir sonucu olarak 1984 yılına gelindiğinde artış göstermiş ve 14 yıllık zaman periyodunda (1970-1984) mevcut bina (konut) sayısına 506 bina eklenmiştir. Böylece 1984 yılında şehirde konut olarak kullanılan binaların sayısı 2.881'e ulaşmıştır. Yine aynı yıl çoğunluğu konut olarak kullanılan binaların sayısı 326 olmuştur.

Temel işlevi konut olan binaların sayısı 2000 yılına gelindiğinde de artış göstermiş ve 16 yıllık dönemdeki mevcut binalara (konut olarak kullanılan) 487 bina eklenmiş ve konut olarak kullanılan binaların toplam sayısı 3.368'e ulaşmıştır. Ancak aynı yıl konut ve konut dışı olarak kullanılan binaların sayısı ise 2.127 olmuştur. Bu durum temelde konut olarak inşa edilen bazı binalarda bir veya birkaç katın işlevsel dönüşümlere uğradığını göstermektedir. Alanya şehrinde konut alanlarının fonksiyonel arazi kullanılışı bakımından günümüzdeki durumu (2017-2018) değerlendirildiğinde, konut olarak kullanılan binaların sayılarında ve yayılış sahalarında önemli artışların olduğu dikkati çekmektedir. 2017-2018 yıllarında Arcmap 10.1 yazılımıyla oluşturulan Alanya şehir içi arazi kullanım haritasından hareketle, arazi kullanımı ile ilgili verilerin elde edilmesi mümkün olmuştur. Buna göre 2018 yılında coğrafi esaslarla oluşturulan şehir sınırları içerisinde

konut olarak kullanılan binaların sayısı 8.893 olarak tespit edilmiştir. Bu sayı, 2000 yılında konut olarak kullanılan bina sayısının yaklaşık 3 katıdır. Şüphesiz 2000'li yılların başlarından itibaren turizmin daha da gelişmesi ve nüfusun çok daha hızlı artış göstermesi, özellikle siteler bünyesinde yer alan konutların (II.konut) sayılarında artışların yaşanmasını sağlamıştır.

Konut alanları, Alanya şehrinin fonksiyonel arazi kullanımı içerisinde en geniş alanı ve oranı oluşturmaktadır. Nitekim 1016,4 hektar alandan oluşan konutların toplam arazi kullanımı içerisindeki oranı ise % 46,4'tür (Harita 23 ve Tablo 19). Konut olarak kullanılan binaların şehirdeki 19 mahalleye dağılımları incelendiğinde mahalleler arasında önemli farklılıkların olduğu dikkati çekmektedir. Şehirde konut alanının en fazla olduğu mahalle Oba Mahallesi'dir. Bu mahallede konut alanları 316,8 hektar alan (% 31,1) kaplamaktadır ve konut olarak kullanılan bina sayısı 2.182 (% 24,5)'dir. Konut olarak kullanılan binaların kapladığı alan olarak Oba Mahallesini, Saray (92,2 hektar), Sugözü (74,9 hektar), Güllerpınarı (64,5 hektar), Çıplaklı (62,4 hektar) ve Şekerhane Mahalleleri (52,4 hektar) takip etmektedir. Bu altı mahalle, şehirdeki toplam konut alanlarının % 65,3'ünü oluşturmaktadır (Grafik 15 ve Tablo 20). Oba Mahallesinin şehrin doğusunda ve kenar kesiminde yer almasının yanı sıra mahallenin geniş alan kaplaması konut alanlarının fazla yer kaplamasının başlıca sebebini oluşturmaktadır. Çıplaklı Mahallesinin kırsal karakterini henüz tam olarak kaybetmemesi ve dolayısıyla konut dışı alanların henüz yaygınlık kazanmaması, konut yoğunluğunun fazla olmasındaki başlıca sebebi oluşturmaktadır. Diğer dört mahallede konut alanlarının fazla yer kaplaması gerek Alanya şehrinin merkez mahalleleri olmaları gerekse bu mahallelerin geniş alanlar kaplamaları ile yakından ilişkilidir.

Alanya şehrinde konut olarak kullanılan binaların en az alan kapladığı mahalleler; Hacımehmetli, Tophane ve Hisariçi Mahalleleridir. Hacımehmetli Mahallesinde temel işlevi konut olan binaların kapladığı alan sadece 7,4 hektar iken, Tophane Mahallesinde 10,3 hektar, Hisariçi Mahallesinde ise 11,1 hektardır (Harita 23, Tablo 20 ve Grafik 15). Hacımehmetli Mahallesinin, Alanya şehrinin batı kenarında yer alması ve bu mahallede şehrin batıya ve kuzeye doğru gelişiminin topoğrafik engellerle sınırlandırılması,

yerleşim sahasının ve dolayısıyla konutların daha az alan kaplamasına sebebiyet vermiştir. Hisariçi ve Tophane Mahallelerinin birer sur içi mahalleler olması ve bu mahallelerin diğer mahallelere göre daha engebeli ve eğimli bir alanda yer almaları konutların daha az alan kaplamasının başlıca sebebini oluşturmaktadır. Kunduracı (2004)'nın da belirttiği gibi bu mahallelerde, konut alanları nispeten daha dar bir sahada yer almasına rağmen söz konusu mahalleler, geleneksel konut mimarisi bakımından oldukça zengindir. Özellikle Tophane Mahallesinin İç Kale içerisindeki bölümünde yer alan geleneksel konutlar, ayakta kalabilen ve her zaman korunması gereken belli başlı yapıları oluşturmaktadır (Foto 6) (Kunduracı, 2004, s. 261).

Foto 6. Surlar İçerisinde Yer Alan Geleneksel Konutlardan Bir Görünüm

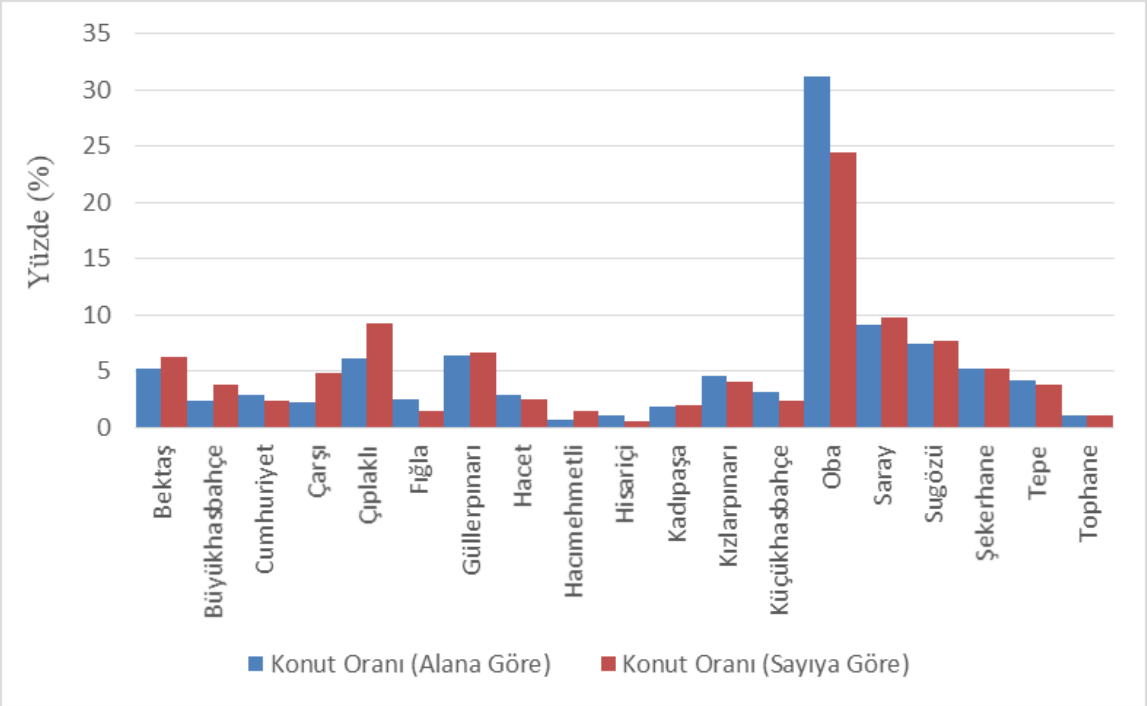
Tablo 20. Konut Alanlarının Mahallelere Göre Dağılışı[39]

Mahalle Adı	Mahalle Alanı (ha)	Konut Alanı (ha)	Konut Alanı Oranı (%)	Konut Sayısı	Konut Sayısı Oranı (%)	Konut Yoğunluğu (konut/ha)
Bektaş	146,2	52,5	5,2	555	6,2	10,6
Büyükhasbahçe	89,2	24,4	2,4	338	3,8	13,9
Cumhuriyet	90,3	29,8	2,9	220	2,4	7,4
Çarşı	81,4	23,0	2,3	429	4,8	18,7
Çıplaklı	260,4	62,4	6,1	821	9,2	13,2
Fığla	35,1	25,7	2,5	139	1,5	5,4
Güllerpınarı	107,4	64,5	6,3	602	6,7	9,3
Hacet	36,8	29,1	2,9	231	2,5	7,9
Hacımehmetli	52,1	7,4	0,7	138	1,5	18,6
Hisariçi	41,7	11,1	1,1	45	0,5	4,1
Kadıpaşa	30,8	19,3	1,9	171	1,9	8,9
Kızlarpınarı	120,5	46,4	4,6	365	4,1	7,9
Küçükhasbahçe	63,1	32,3	3,2	205	2,3	6,3
Oba	540,1	316,8	31,2	2.182	24,5	6,9
Saray	172,2	92,2	9,1	864	9,7	9,4
Sugözü	113,9	74,9	7,4	692	7,7	9,2
Şekerhane	92,9	52,4	5,2	463	5,2	8,8
Tepe	91	41,9	4,1	344	3,8	8,2
Tophane	21,9	10,3	1,0	89	1	8,6
Toplam	**2.186,8**	**1.016,4**	**100**	**8.893**	**100**	**Ortalama: 8,7**

Şehirlerde konut alanları ve sayıları mahalle düzeyinde karşılaştırıldığında bunların çoğu zaman oransal olarak örtüşmediği görülmektedir (Ceylan, 2004, s. 161). Bu durum Alanya şehri için de söz konusudur. Şehirde konut alanlarının ve konut sayılarının en fazla olduğu mahalleler farklılık göstermektedir. Hektar başına düşen konut sayılarının (konut yoğunluğu) mahallelere göre dağılışı bu durumu açıkça göstermektedir. Nitekim konut yoğunluğunun en fazla olduğu mahalleler hektar başına 18,7 konutun düştüğü Çarşı Mahallesi ile hektar başına 18,6 konutun düştüğü Hacımehmetli Mahallesi'dir (Grafik 15 ve Tablo 20). Çarşı Mahallesinin, çarşının güneyinde ve şehrin kalbi sayılabilecek bir alanda yer alması, nispeten dar bir sahadan daha fazla yararlanmak amacıyla konutların sık dokulu olarak inşa edilmesini beraberinde getirmiştir. Şehrin batı kenarını oluşturan

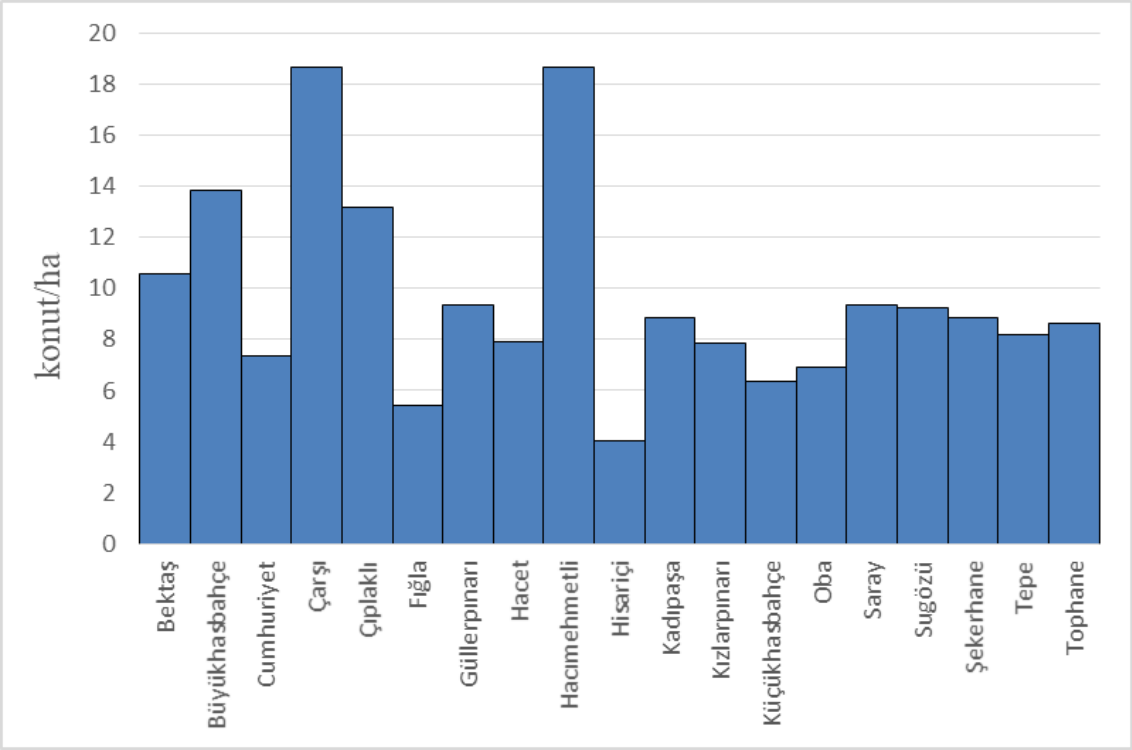
[39] Veriler, şehir içi arazi kullanım haritasından yararlanılarak oluşturulmuştur. Hesaplamalar için Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılmıştır.

Hacımehmetli Mahallesinde konut yoğunluğunun fazla olması, konut dışı alanların araştırma sahasına dâhil edilmemesi ve şehir sınırları belirlenirken doğrudan yerleşme sahasının dikkate alınması ile ilişkilidir. Başka bir değişle, Hacımehmetli Mahallesinin idari sınırı değil, yerleşme sınırı araştırma sahasına dâhil edilmiştir.

Grafik 15. Mahallelere Göre Konut Alanları ve Sayıları

Alanya şehrinde konut yoğunluğunun en düşük olduğu mahalleler; Hisariçi (4.1), Fığla (5.4), Oba (6.9) ve Cumhuriyet (7.4) Mahalleleridir (Grafik 16). Hisariçi ve Fığla Mahallelerinin şehir merkezinde yer almalarına rağmen yüzölçümlerinin düşük olması ve mahalle sınırları içerisinde konut sayılarının daha az olması, konut yoğunluğunun da az olmasına sebebiyet vermiştir. Alanya şehrinin yeni gelişen mahallelerinden biri olan Oba Mahallesinin sınırları içerisinde, konut alanlarının yanı sıra konut dışı fonksiyonel kullanım alanlarının da (özellikle tarım arazileri, bahçeli ve müstakil konutlar vb.) geniş alanlar kaplaması, konut yoğunluğunun az olmasındaki temel etmenlerdir (Harita 23). Cumhuriyet Mahallesinde ise otel, sanayi tesisi, eğitim alanları gibi konut dışı alanların geniş alan kaplaması konut yoğunluğunun daha az olmasının en önemli sebepleridir (Harita 23).

Grafik 16. Alanya Şehrinde Konut Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılışı

Alanya şehrinde hızla artan nüfusla birlikte konutlara duyulan ihtiyaç sürekli artış göstermiştir. Turizm sektörünün gelişmesinden önceki süreçte daha çok müstakil konutlar şeklinde olan Alanya evleri, turizmin gelişmesi ve artan nüfusla birlikte yerini çok katlı yapılaşmaya bırakmıştır (Bayrakçı, 2014, s.924). Bu çok katlı yapılaşma, özellikle Alanya Kalesi ile kuzeyde Tepe ve Bektaş Mahalleleri arasında kalan ovalık sahada kendini göstermiştir. Bu durum, yeni konut alanlarının kuzeyde Tepe ve Bektaş Mahallelerinin nispeten engebeli olan yüksek kesimlerinde, doğuda Oba ve Çıplaklı Mahallelerinde batıda ise Hacımehmetli Mahallesinin kuzey kesimleri boyunca gelişim göstermesine sebebiyet vermiştir. Bu alanlarda son yıllarda özellikle yüksek gelir gruplarının inşa ettirdikleri site tipi evler yaygınlık kazanmıştır. Bu siteler, Alanya şehrini kuzeyden çevreleyen Hacımehmetli, Tepe, Bektaş, Büyükhasbahçe, Küçükhasbahçe, Çıplaklı ve Oba Mahallelerinin nispeten yüksek kesimlerinde şehre hâkim bir konumda inşa edilmişlerdir.

1.2.3.2. Yönetim Alanları

Alanya şehrinin yönetim fonksiyonunu üstlenen kamu kurum ve kuruluşlarının sayısı şehirlerin merkezi özelliğinin gelişmesine ve artan şehir nüfusuna bağlı olarak sürekli artış göstermektedir. Nitekim bina sayım cetvellerine göre 1970 yılında resmi kuruluş olarak hizmet veren binaların sayısı 15 iken, 1984 yılında bu sayı 23'e ulaşmış 2000 yılına gelindiğinde ise resmi kurum ve kuruluşların sayısı 29 olmuştur. Günümüzde (2018) araştırma sahası olarak belirlenen şehir sınırları içerisinde 37 adet resmi kurum tespit edilmiştir. Bu resmi kurumlar 7,8 hektar alan kaplamaktadır ve toplam şehir alanın yaklaşık % 0,3'ünü oluşturmaktadır. Şehirde günümüzde idari fonksiyon kapsamında hizmet veren kurumlar Alanya Kalesinin hemen kuzeyinde şehrin merkezi kısımlarında toplanmışlardır. Şehrin idari fonksiyonunu üstlenen kurumlar Çarşı Mahallesinde (3) ve batıdan doğuya doğru sırasıyla Saray (9), Sugözü (2), Şekerhane (4), Hacet (4), Güllerpınarı (6), Cumhuriyet (3) ve Oba Mahallelerinde (6) yer almaktadır.

Alanya şehrinde idari fonksiyon alanlarının yayılış sahaları ve bu fonksiyon kapsamında faaliyet gösteren kurumların sayıları şehrin mekânsal gelişimiyle doğrudan ilişkili olarak gelişme göstermiştir. Nitekim şehirde turizm sektörünün gelişmeye başladığı 1960'lı yılların öncesinde şehrin merkezini oluşturan bugünkü Çarşı Mahallesi ve İskele çevresi idari hizmetlerin yürütüldüğü alanları oluşturmuştur. Daha sonraki yıllarda şehrin ovalık saha boyunca kuzeye doğru gelişimi ile birlikte şehrin merkezini oluşturan hemen her mahallede çeşitli resmi kurum ve kuruluşlar hizmet vermeye başlamıştır.

Alanya şehrinde belli başlı yönetim sahaları incelendiğinde, Güllerpınarı Mahallesi sınırları içerisinde İzzet Azakoğlu Caddesi ile Rıhtım Caddesi arasında yer alan Alanya Belediyesi, şehir hizmetleri bakımından merkezi bir rol üstlenen en önemli resmi kurumdur. Alanya'da belediye teşkilatı 1872 yılında kurulmuştur. Belediyenin ilk bilinen başkanı Ahmet Asım Bey'dir.[40] Şehirde sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamın adeta kalbi durumunda olan Çarşı ve İskele, Alanya Belediyesinin de temel faaliyet alanını oluşturmuştur (Foto 7). Şüphesiz bu merkezi saha, esnafların, belediye meclis üyelerinin, zanaatkârların, müşavirlerin, tüccarların ve diğer yönetim elemanlarının kolaylıkla iletişim

[40] http://www.alanya.tv/tr/AlanyaBelediyesi/BelediyeTarihi/, Erişim Tarihi, 14.06.2018

kurabildikleri bir noktadadır. Belediye meclisinin almış olduğu kararların belediye ve yakın çevresinde sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi ve belediye yönetiminin yerel halk ile sürekli temas halinde bulunması bakımından Çarşı ve İskele oldukça önemli bir konumdur (Gürboğa, 2008, s. 175).

Foto 7. İzzet Azakoğlu ve Rıhtım Caddeleri Arasında Yer Alan Alanya Belediyesi Ana Hizmet Binasından Bir Görünüm

Alanya Belediyesine çok yakın bir alanda, Hükümet Caddesiyle Ahmet Tokuş Bulvarının kesişim noktasında yer alan Alanya Kaymakamlığı da, yönetim fonksiyonunun rahat bir şekilde yerine getirilmesi ve şehrin bütün yönetim sahalarıyla kolay iletişim kurulabilmesi bakımından merkezi bir konumda yer almaktadır. Ancak son yıllarda Belediye ve Kaymakamlık binalarının başka bir yere taşınması için girişimlerde bulunulmuştur. Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesi sonrasında belde belediyelerinin kapanması ve hizmet binalarının boşaltılması nedeniyle şehirdeki belediye ve kaymakamlık binalarının bu sahalara taşınması gündeme gelmiştir. Böylece Kaymakamlığın Tosmur Belediye Binasına nakledilmesi söz konusu olmuştur.[41] Ayrıca Oba Mahallesi Eğri Köprü civarında da yeni belediye binası inşa edilmeye başlanmıştır ve önemli bir

[41] https://www.yenialanya.com/guncel/kaymakamlik-binasi-tasiniyor-h88644.html,Erişim Tarihi: 14.06.2018

mesafe kat edilmiştir.[42] Şehirde, Alanya Kaymakamlığı ve Belediyesi dışında DSİ, Alanya Adliyesi, Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe Nüfus Müdürlüğü, İlçe Sağlık Müdürlüğü, Ticaret ve Sanayi Odası, Liman Başkanlığı, Orman Müdürlüğü, Ziraat Bankası gibi birçok kurum ve kuruluş şehrin merkezinde yer almaktadır. Bu kurumların aynı zamanda şehirdeki ticaret sahalarıyla (merkezi iş sahası) bir arada yer alması, şehrin merkezi rolü ve şehirdeki yaşamsal faaliyetlerin hareketliliği bakımından oldukça önem arz etmektedir.

1.2.3.3. Eğitim Alanları

Alanya'da şehir sınırları içerisinde toplam 54 okul hizmet vermektedir. Bu okulların 20'si ilkokul (3'ü özel), 20'si ortaokul (2'si özel) ve 14'ü ise lise (1'i özel) düzeyinde eğitim vermektedir. Şehirde, bu okullardan ayrı olarak Alaeddin Keykubat Üniversitesi yer almaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki okulların mahallelere göre dağılışları incelendiğinde en fazla okulun Oba Mahallesinde (12 okul) yer aldığı görülmektedir. Oba Mahallesinde 3 ilkokul, 4 ortaokul ve 5 lise yer almaktadır. Oba Mahallesini, Kızlarpınarı, Hacet ve Fığla Mahalleleri takip etmektedir. Kızlarpınarı Mahallesinde 2 ilkokul, 3 ortaokul ve 1 lise, Hacet Mahallesinde 3 ilkokul ve 2 ortaokul, Fığla Mahallesinde ise 2 ilkokul ve 3 lise yer almaktadır. Bu okullar dışındaki diğer okullar, Alanya şehrinin her bir mahallesine en az bir okul düşecek şekilde dağılmış durumdadır.

Alanya şehrinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren okulların hizmete girdiği yıllar ile bu okulların mahallelere göre dağılışları arasındaki ilişkilere dikkat çekildiğinde, en eski okulların şehrin merkezi kısımlarında yer aldığı görülmektedir. Nitekim Saray Mahallesinde yer alan Hayate Hanım İlkokulu/Ortaokulu 1891 yılında, Kadıpaşa Mahallesinde yer alan Barbaros Azakoğlu İlkokulu/Ortaokulu 1893 yılında ve Hacet Mahallesinde yer alan Atatürk Ortaokulu 1905 yılında hizmete açılmıştır. Sugözü Mahallesinde yer alan Cemal Coşkun İlkokulu/Ortaokulu (1959) ve Çarşı Mahallesinde yer alan Özel Hamdullah Emin Paşa İlkokulu/Ortaokulu (1979) Cumhuriyet döneminde hizmet vermeye başlayan ilkokullardandır. Şehirde, son yıllarda hizmete açılan okulların

[42] https://emlakkulisi.com/alanya-kent-meydani-icin-yeni-hizmet-binasi-sart/434398, Erişim Tarihi: 14.06.2018.

mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, bu okulların şehrin kenar kesimlerini oluşturan mahallelerde yer aldıkları görülür. Oba, Küçükhasbahçe, Hacet ve Tepe Mahallelerinde son birkaç yıl içerisinde yeni okulların hizmet vermeye başladığı dikkati çekmektedir. Şüphesiz bu durum şehrin alan bakımından gelişimi ile okullaşma durumunun yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir değişle şehir büyüyüp geliştikçe, yeni gelişen sahalarda yeni okullar inşa edilmektedir.

Alanya şehrinde eğitim kurumları toplam 28,4 hektarlık alanda hizmet vermektedir. Bunun 18 hektar alanı ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren devlet ve özel okullardan oluşmaktadır. Geri kalan 10,4 hektarlık alan ise öğrenci yurtlarından, dershanelerden, anaokullarından, üniversiteden ve diğer eğitim kurumlarından oluşmaktadır. Şehrin ilk üniversitesi olma özelliğine sahip Özel Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, 2011 yılında kurulmuştur. Üniversitenin bugünkü binalarına 2013 yılında yerleşilmeye başlanmıştır. Şehrin doğusunda Kestel Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Alaeddin Keykubat Üniversitesi 2015 yılında kurulmuştur. Böylece önceleri Akdeniz Üniversitesi rektörlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren fakülteler daha sonra Keykubat Üniversitesine bağlanmıştır. Saray ve Şekerhane Mahalleleri öğrenci yurtlarının en fazla olduğu mahallelerdir. Saray Mahallesinde Selimiye, Yunus Emre ve Saray Yurtları yer almaktadır. Şekerhane Mahallesinde ise Kazım Bulut Kız Öğrenci Yurdu, Kır Çiçekleri ve Süleymaniye yurtları bulunmaktadır. Bu iki mahalle dışında öğrenci yurtları çeşitli mahallelere dağılmış durumdadır.

1.2.3.4. Sağlık Alanları

Alanya şehir sınırları içerisinde yer alan sağlık tesisleri toplam 10,1 hektar alan kaplamaktadır. Şehirde yer alan en önemli sağlık tesisleri; Alanya Devlet Hastanesi, Verem Savaş Dispanseri, Alaeddin Keykubat Üniversitesi Hastanesi, Başkent Üniversitesi Hastanesi, Toplum Ruh Sağlığı Merkezi, Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi ve Lazer Göz Merkezidir. Bu sağlık tesislerinin yanı sıra şehirde diğer özel hastaneler, özel muayenehaneler, tıp merkezleri, aile sağlığı merkezleri, eczaneler ve laboratuvarlar gibi sağlık tesisleri de hizmet vermektedir.

Şehirdeki belli başlı sağlık tesislerinin mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, bu tesislerin çarşının hemen kuzeyindeki mahallelerde ve şehrin merkezi kısımlarında toplandığı görülür. Oba Mahallesi, sağlık tesislerinin en fazla olduğu mahalledir. Oba Mahallesi dışında şehrin batısından doğusuna doğru sırasıyla Kızlarpınarı, Saray, Kadıpaşa, Sugözü, Şekerhane ve Güllerpınarı Mahallelerinde ikişer tane sağlık tesisi yer almaktadır. Dolayısıyla söz konusu sağlık tesislerinin güneyde Atatürk Bulvarı ile kuzeyde Keykubat Bulvarı (Çevre Yolu) arasında yoğunluk kazandığı dikkati çekmektedir. Şüphesiz bu durum sağlık kuruluşlarının acil durumdaki hastalara daha kolay ulaşabilmeleri bakımından büyük önem arz etmektedir.

1.2.3.5. Ticaret Alanları

Alanya şehir sınırları içerisinde hemen her cadde ve sokakta binaların alt (birinci) katlarının özellikle perakende ihtiyaçlara cevap veren ticarethaneler tarafından işgal[43] edildiği görülmektedir. Ancak, bu çalışmada ticaret alanları adı altında doğrudan ticari faaliyet kapsamında hizmet gösteren binalar, ticarethanelerin belirli cadde ve sokaklarda yoğunluk kazandığı ticaret şeritleri ve bu ticaret şeritleriyle birlikte şehrin merkezi kısımlarında yer alan merkezi iş alanı ele alınıp incelenmiştir. Tümertekin'in (1967) de belirttiği gibi merkezi iş alanları, nüfusu hızla artan yerleşmelerde ticaret sahalarıyla ikametgâh sahalarının birbirinden ayrılması ve ticari faaliyetlerin bir alanda yoğunlaşması neticesinde, ticaret sahası çekirdeğinin oluşmaya başlamasıyla meydana gelir. Daha sonra bu ticari faaliyetler binaların üst katlarında devam ederek ticaretin dikey yönde de gelişmesini teşvik eder (Tümertekin, 1967, s. 18). Şüphesiz Alanya, turizm sektörünün doğrudan etkisiyle nüfusun hızla artması sonrasında merkezi iş sahalarının teşekkülünde yaşanan gelişmeleri tecrübe edinmiş olan bir şehirdir. Çalışmada, Alanya şehrinde merkezi iş alanının sınırları, fiziki yapısı, iş alanını oluşturan cadde ve sokakların arazi bedelleri ve ticarethanelerin temel faaliyet kolları üzerinde durulmuştur.

Alanya merkezi iş alanının sınırlarını doğuda Hacet Deresi, kuzeyde Şevket Tokuş Caddesi, güneyde Damlataş, İskele ve İzzet Azakoğlu Caddeleri, batıda ise Kum Sokak ve Şirinevler Sokağının Atatürk Bulvarıyla kesiştiği alan oluşturmaktadır (Harita 23).

[43] TDK'ya göre "**iştigal**" kelimesi, "uğraşmak, ilgilenmek ve meşgul olmak" anlamına gelmektedir.

Bu sınırların belirlenmesinde, şehir merkezinde çarşı ve çevresinde yer alan ticarethanelerin yanı sıra tamamı veya en azından iki katı işyerine dönüştürülmüş ikametgâh sahaları dikkate alınmıştır. Atatürk Bulvarı üzerinde batıya doğru hareket edildiğinde binaların hemen her katının birer işyeri olarak kullanıldığı, Kum Sokaktan itibaren ise batıya doğru turizm tesislerin (oteller) gelişim gösterdiği dikkati çekmektedir. Benzer bir durum şehrin doğusunda da görülmektedir. Her ne kadar Hacet Deresi doğal bir sınır olarak merkezi iş sahasını sınırlandırsa da derenin doğusundan itibaren Ahmet Tokuş Bulvarı boyunca otellerin gelişim gösterdiği görülmektedir (Harita 23). İkametgâh sahalarının işyerlerine dönüştürülmesiyle MİA'nın sınırlarının genişleyeceği düşünüldüğünde, şehrin doğusunda ve batısında gelişim gösteren otellerin MİA'nın doğu batı yönünde alan bakımından gelişiminde sınırlandırıcı bir etki gösterdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla merkezi iş sahası daha çok kuzey yönünde kademeli olarak gelişim göstermektedir.

Alanya şehrinde, merkezi iş sahasındaki işyerlerinin yanı sıra şehir sınırları içerisinde doğrudan ticarethane olarak hizmet veren binalar birlikte düşünüldüğünde toplam ticaret alanlarının 115,1 hektar alan kapladığı görülür. Şehir genelinde olduğu gibi merkezi iş sahasında da farklı fonksiyonel kullanım alanları vardır. Dini tesislerden resmi kurumlara, konutlardan eğitim alanlarına kadar bu fonksiyon alanları MİA'da bir hareketlilik yaratmaktadır (Dinç, 2017, s. 922). Alanya merkezi iş sahası, 82 hektar alan kaplamaktadır. Bu alan toplam şehir alanın (2186,8 ha.) % 3,7'sini oluşturmaktadır. Bartholomew, Amerika'daki bazı şehirler üzerine yapmış olduğu bir çalışmasında, 40.000'den daha az nüfus sahip olan şehirlerde iş ve ticaret alanının şehrin toplam alanına oranının % 3,14 olduğunu, 250.000'nin üzerinde nüfusa sahip olan şehirlerde ise bu değerin % 4,26 olduğunu ortaya koymuştur (Tolun Denker, 1976). Alanya'da, araştırma sahası olarak belirlenen şehir sınırları içerisinde 2017 yılında toplam nüfusun 137.207 olduğu düşünüldüğünde şehir nüfusuyla merkezi iş sahası arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu dikkati çeker. Merkezi iş sahası, şehrin beş merkez mahallesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu mahalleler; Şekerhane, Saray, Güllerpınarı, Çarşı ve Kadıpaşa Mahalleleridir (Harita 23).

Merkezi iş sahalarında faaliyet kollarının dağılışları incelendiğinde, genellikle aynı faaliyet kollarında uzmanlaşmış olan işletmelerin belirli cadde ve sokaklar boyunca

veya belirli bir küme oluşturacak şekilde toplandığı dikkati çeker (Garnier ve Delopez, 1983, s. 330). Alanya merkezi iş sahasında, faaliyet gösteren işyerleri Karaboran (1989)'a göre sınıflandırılmıştır (Karaboran, 1989)[44]. Buna göre merkezi iş sahasındaki iş yerleri perakende, periyodik ve mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlara, yeme, dinlenme ve eğlenme hizmetlerine, küçük sanayi ve imalat hizmetlerine göre, büro hizmetlerine, ulaşım ve sağlık hizmetlerine ve banka/sigorta hizmetlerine göre sınıflandırılmıştır (Harita 24). Şehirde perakende ihtiyaçlar kapsamında değerlendirilen market, bakkal, büfe, kasap ve kuruyemişçi gibi işyerlerinin genel olarak dengeli bir dağılış gösterdiği görülür. Merkezi iş sahasında perakende ihtiyaçları karşılayan 123 işyerinin olduğu tespit edilmiştir. Bunlar içerisine market-bakkal-büfe ve manav grubu çoğunluğu oluşturmaktadır (80 işyeri ve perakende ihtiyaç kapsamındaki toplam işyerinin % 65'i) (Harita 24 ve Tablo 21).

[44] Ticari işletmelerin faaliyet kollarına göre sınıflandırılmasında Karaboran (1989)'dan yararlanılmıştır. Ancak, Karaboran'ın "günlük ihtiyaçlar" ve "uzun süreli ihtiyaçlar" olarak sınıflandırdığı işletmeler, bu tez çalışmasında sırasıyla "perakende ihtiyaçlar" ve "mobilya-mefruşat vb." adı altında sınıflandırılmıştır.

1.Kaymakamlık
2.Belediye
3.Uygun Center (AVM)
4.Cuma Pazarı
5.Hayate Hanım İ.Ö.O.
6.Alanya Lisesi
7.Rıfat Azakoğlu M.T.A.L
8.Barbaros Azakoğlu İ.Ö.O.
9.Alanya K.M.L./A.M.L
10.İlçe Milli Eğitim Müd.

ŞEVKET TOKUŞ CAD.
ŞEVKET TOKUŞ CADDESİ
GÜLEN SOKAK
BOSTANCIPINARI CADDESİ
TEVFİKİYE CADDESİ
YAYLAVOLU CADDESİ
KÜLTÜR CADDESİ
ATATÜRK BULVARI
HACET CADDESİ
ATATÜRK BLV.
KÜLTÜR CAD.
DAMLATAŞ CADDESİ
BOSTANCIPINARI CAD.
HÜKÜMET CADDESİ
İzzet Azakoğlu Caddesi

K
0 1 2 km
AKDENİZ
Oba Ç.
Dim Ç.
Çalışma Alanı Sınırı

K
0 100 200 m

Açıklamalar

- MİA Sınırı
- AVM
- Askeri Alan
- Banka/Sigorta Hizmeti
- Büro Hizmeti
- Cuma Pazarı
- Depo
- Dini Tesis
- Eğitim Alanları
- Perakende Ticaret
- Konut
- Kurs Merkezi
- Küçük Sanayi/İmalat
- Mobilya-Mefruşat vb.
- Nalbur/Av Malzemeleri
- Park ve Bahçe Alanları
- Pasaj/İşhanı
- Periyodik İhtiyaçlar
- Resmi Kurumlar
- Sağlık Hizmeti
- Ulaşım Hizmeti
- Yeme-Dinlenme ve Eğlenme

Harita 24. Alanya Merkezi İş Sahası

Merkezi iş sahasında, periyodik ihtiyaçlar kapsamında toplamda 744 işyeri hizmet vermektedir. Bunların büyük çoğunluğunu giyim dükkânları oluşturmaktadır. İş sahasında 369 adet giyim dükkânı tespit edilmiştir ve bu sayı periyodik ihtiyaca yönelik hizmet sunan dükkânların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Giyim dükkânları, Atatürk Bulvarı ve Damlataş Caddesi boyunca özellikle binaların birinci katlarında faaliyet göstermektedir (Harita 24). Diğer yandan, merkezi iş sahasını oluşturan beş mahalleden Şekerhane Mahallesi, giyim dükkânlarının en yoğun olduğu mahalledir. Bu dükkânlar, Şevket Tokuş Caddesi, Bostancıpınarı Caddesi, Yaylayolu Caddesi ve Atatürk Bulvarı arasındaki alanda yoğunluk kazanmıştır. Bu saha içerisinde Cuma Pazarı'nın hemen batısında 9 adet bloktan (adadan) oluşan konut alanlarının birinci katlarını iştigal eden saha (Big Bazaar) giyim dükkânlarının yoğun olduğu yerlerden biridir (Foto 8 ve Harita 24). Benzer bir durum bu sahanın hemen güneyi için de söz konusudur. Nitekim Sinanoğlu Sokak, Lütfi Dizdaroğlu Sokak, Atatürk Bulvarı ve Eczacılar Sokak arasındaki alanda yer alan blokların (binaların) birinci katları, çoğunluğu giyim dükkânlarından oluşan faaliyet koluyla iştigal edilmiştir (Harita 24).

Foto 8. Cuma Pazarı'nın Batısında Yer Alan İş Sahalarından Bir Görünüm

Giyim dükkânlarının yoğun olduğu bir diğer sahayı Hükümet Caddesi ile İzzet Azakoğlu Caddesi arasında yer alan, belediye tarafından hizmete sunulan 2 katlı bloklar (ada) oluşturmaktadır. Orta Çarşı Sokak ile 10.Sokak arasında yer alan bu bloklar, genellikle giyim dükkânlarıyla iştigal edilmiştir. Merkezi iş sahasında, ayakkabı ve çanta satan işyerlerinin sayısı 127'dir (% 17). Ayakkabı ve çantacılar, Yaylayolu Caddesi ile Eczacılar Sokak arasında üstü kapalı pazarlarda yoğun olarak yer almaktadır. Diğer yandan Müftüler Caddesi ile Hükümet Caddesi de ayakkabıcı ve çantacıların yoğun olduğu başlıca caddeleri oluşturmaktadır (Harita 24).

İletişim (Turkcell, Vodafone vb. gibi) kapsamında faaliyet gösteren işyerleri Şevket Tokuş Caddesinde ve Yaylayolu Caddesinde yoğunluk kazanmaktadır. MİA'da iletişimle ilgili işyerlerinin sayısı 59 olup bu sayı periyodik ihtiyaçlar kapsamında faaliyet gösteren toplam işyerlerinin % 7,9'unu oluşturmaktadır (Tablo 21). Kırtasiyelerin dağılışları incelendiğinde, iş sahasında yer alan 16 kırtasiyenin (% 2,1) genellikle okulların yakınlarında yer aldığı görülür. Nitekim bu kırtasiyelerin çoğu Barbaros Azakoğlu İ.O. Rıfat Azakoğlu Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ve Alanya Lisesi çevresinde yer almaktadır (Harita 24). Beyaz Eşya satan 19 işletmenin (% 2,5) 13 tanesi Şevket Tokuş Caddesinde yer almaktadır. Fotoğrafçılar ise daha çok Tevfikiye Caddesi, Malan Sokak, Şevket Tokuş Bulvarı ve Bostancıpınarı Caddesi arasında yoğunluk kazanmaktadır (Harita 24).

Mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar içerisinde en fazla faaliyet gösteren işyerleri hediyelik eşya satan dükkânlardır. Hediyelik eşya satan işyerlerinin sayısı 70 (% 27,7)'dir. Bu dükkânlar, Cuma Pazarı'nın batısında ve güneyinde yer alan bloklarda (Kapalı Pazar) yer almaktadır. Diğer yandan Müftüler Caddesi ve Hükümet Caddesi de hediyelik eşya satıcılarının yoğun olduğu caddelerdir (Tablo 21 ve Harita 24). Kuyumcu dükkânları, Şekerhane Mahallesinin sınırları içerisinde ve Çarşı Mahallesinde yer alan iki katlı bloklarda yoğunluk kazanmıştır. Merkezi iş sahası sınırları içerisinde toplam 62 kuyumcu yer almaktadır. Gözlükçüler (optik) ise daha çok Şevket Tokuş Caddesi ve Atatürk Bulvarında faaliyet göstermektedir. Merkezi iş sahasında toplam 23 saatçi vardır. Bunlardan 8 tanesi Hayate Hanım Caddesi ile Müftüler Caddesinin kesiştiği noktada kümelenmiş durumdadır (Tablo 21 ve Harita 24).

Tablo 21. Alanya Merkezi İş Sahasında Perakende, Periyodik ve Mobilya-Mefruşat vb. İhtiyaçlar Kapsamında Faaliyet Gösteren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları [45]

Perakende İhtiyaçlar	İşletme Sayısı	%	Periyodik İhtiyaçlar	İşletme Sayısı	%	Mobilya-Mefruşat vb.	İşletme Sayısı	%
Fırıncı	2	1,6	Ambalajcı	4	0,5	Bilgisayarcı	6	2,3
Gazete/Reklam	2	1,6	Ayakkabı/Çantacı	127	17	Çeyizlik Eşya	17	6,7
Hamam	3	2,4	Baharatçı	7	0,9	Ev Malzemeleri	6	2,3
İddaa Bayii	2	1,6	Bebek/Çocuk Giyim	8	1	Gelinlikçi	12	4,7
Kasap	4	3,2	Beyaz Eşyacı	19	2,5	Gözlükçü (Optik)	31	12,3
Kuruyemişçi	13	10,5	Bijuteri	32	4,3	Halıcı/Kilimci	5	1,9
Künefeci	2	1,6	Çerçeveci	1	0,1	Hediyelik Eşya	70	27,7
Market/Bakkal/Büfe	80	65	Çiçekçi	8	1	Kartuş	1	0,3
Meşrubat	8	6,5	Dekorasyon	5	0,6	Kuyumcu	62	24,6
Şarküteri	4	3,2	Fatura Ödeme M.	3	0,4	Mobilya/Döşeme	6	2,3
Tavukçu	1	0,8	Fotoğrafçı	14	1,9	Nargile/Tütün	2	0,7
Tostçu	2	1,6	Giyim	369	49,5	Petshop	7	2,7
			Güvenlik Sist.	2	0,2	Saatçi	23	9,1
			Hac Mlz.	1	0,1	Seramikçi	1	0,3
			İletişim	59	7,9	Telefoncu	3	1,2
			Kemerci	3	0,4			
			Kırtasiyeci	16	2,1			
			Kitapçı	6	0,8			
			Kozmetik	26	3,4			
			Kuru Temizleme	3	0,4			
			Oyuncakçı	11	1,4			
			Tekstil/Tuhafiye	16	2,1			
			Temizlik İşi	1	0,1			
			Züccaciye	3	0,4			
Toplam	**123**	**100**	**Toplam**	**744**	**100**	**Toplam**	**252**	**100**

Yeme-dinlenme ve eğlenme hizmetleri kapsamında en fazla faaliyet gösteren işyerleri restoranlardır. Toplam 159 restoran hizmet vermektedir. Bu restoranlar Şekerhane ve Çarşı Mahallelerinde yoğunluk kazanmıştır. Çarşı Mahallesinde, Rıhtım Caddesi ile İzzet Azakoğlu Caddesi arasında balık restoranları bir arada yer almaktadır. Hükümet

[45] Ticari işletmelerin faaliyet kollarına göre sınıflandırılmasında Karaboran (1989)'dan yararlanılmıştır. Ancak, Karaboran'ın "günlük ihtiyaçlar" ve "uzun süreli ihtiyaçlar" olarak sınıflandırdığı işletmeler, bu tez çalışmasında sırasıyla "perakende ihtiyaçlar" ve "mobilya-mefruşat vb." adı altında sınıflandırılmıştır. Veriler, araştırma sahasında yapılan arazi çalışmalarından elde edilen gözlemlere dayanmaktadır. Bu gözlemlere dayanılarak şehir içi arazi kullanım haritası oluşturulmuş ve veriler bu haritaya göre düzenlenmiştir. Hesaplamalar için Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılmıştır.

Caddesiyle Atatürk Bulvarının kesiştiği noktada kafeler çoğunluktadır. Merkezi iş sahasındaki 50 kafenin yaklaşık 15'i bu sahadadır (Tablo 22 ve Harita 24). Alanya'nın bir turizm şehri olmasının doğal bir sonucu olarak şehirde çok sayıda bar, faaliyet göstermektedir. Genel olarak merkezi iş sahaları geceleri hareketsiz olan mekânlar olarak bilinmesine rağmen Alanya merkezi iş sahasının özellikle güney kesimi (sahil kesimi) geceleri oldukça hareketlidir. İzzet Azakoğlu Caddesinde ve sahil boyunca yer alan barlar (clup), bu hareketliliği sağlayan başlıca işletmelerdir.

Küçük sanayi, imalat ve sanatsal faaliyetler bakımından berber, kuaför ve güzellik salonları merkezi iş sahasına dengeli bir şekilde dağılmıştır. Dövmeciler (tattoo) ise Atatürk Bulvarının güneyinde yoğunluk kazanmıştır (Harita 24). Büro hizmetleri kapsamında (inşaat, emlak, döviz, parti binası gibi) toplam 274 işyeri faaliyet göstermektedir. Bunlar içerisinde Mali Müşavir ofisleri çoğunluğu oluşturmaktadır. Mali Müşavirler, Şevket Tokuş Caddesi ile Tevfikiye Caddesi arasında yoğunluk kazanmıştır. Bu sahada bazı binaların hemen her katının Mali Müşavir Ofisi olarak kullanıldığı dikkati çekmiştir (Foto 9 ve Harita 24).

Foto 9. Şekerhane Mahallesi Kaymaklı Sokakta Mali Müşavir Ofisleri

Tablo 22. Alanya Merkezi İş Sahasında Belirli Faaliyet Kollarında Hizmet Veren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları [46]

Yeme-Dinlenme ve Eğlenme	İşletme Sayısı	%	Küçük Sanayi İmalat	İşletme Sayısı	%	Büro Hizmeti	İşletme Sayısı	%
Animasyon Market	1	0,3	Anahtarcı	4	1,9	Arzuhalcı	1	0,3
Çaycı	12	3,7	Arıtma Sist.	1	0,5	Avukat	46	16,7
İnternet Kafe	4	1,2	Ayakkabı Tamiri	1	0,5	Dernek	31	11,3
Kafe	50	15,6	Berber/Kuaför	107	52,7	Döviz Bürosu	19	6,9
Kafe/Bar	25	7,8	Bıçakçı	1	0,5	Emlakçı	46	16,7
Kıraathane	7	2,1	Bobinajcı	1	0,5	İnşaat Ofisi	6	2,1
Organizasyon/Davetiye	3	0,9	Dövmeci	14	6,8	Kargo	1	0,3
Otel	38	11,5	El Sanatları	6	3	Mali Müşavir	75	27,4
Pastane/Unlu Mamüller	15	4,6	Elektrik/Elektronikçi	18	8,8	Mimarlık Ofisi	5	1,8
Pideci/Simit/Börekçi	6	1,8	Matbaa	11	5,4	Noter	3	1
Restoran	159	49,3	Müzik Aletleri	1	0,5	Ofis (Diğer)	36	13,1
Spor Malzemeleri	1	0,3	Reklam/Tabela	10	4,9	Parti Binası	3	1
Spor Salonu	2	0,6	Soğutma Sist.	2	0,9	Turizm Danışma	2	0,7
			Tarım Mlz.	2	0,9	**Toplam**	**274**	**100**
			Teknik Servis	2	0,9	**Hırdavat/Av Mlz.**	**Sayı**	**%**
			Terzi	19	9,3	Hırdavatçı	4	44
			Tesisatçı	3	1,4	Av Malzemeleri	5	56
						Toplam	**9**	**100**
Toplam	**320**	**100**		**203**	**100**		**283**	
Ulaşım Hizmeti	**İşletme Sayısı**	**%**	**Sağlık Hizmeti**	**İşletme Sayısı**	**%**	**Banka/Sigorta**		
Akaryakıt İstasyonu	3	6,1	Eczane	34	37	Banka	20	51,2
Bisikletçi/Tamircisi	6	12,2	Muayenehane	46	50	Sigorta	19	48,8
Oto Kiralama	6	12,2	Veteriner	4	4,3	**Toplam**	**39**	**100**
Seyahat Acentesi	31	63,2	Diğer	8	8,6			
Taksi Durağı	3	6,1	**Toplam**	**92**	**100**			
Toplam	**49**	**100**		**92**			**39**	

[46] İşletmeler, Karaboran (1989)'den yararlanılarak faaliyet kollarına göre sınıflandırılmışlardır. Veriler şehri içi arazi kullanım haritasından temin edilmiş ve hesaplamalar için Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılmıştır.

Bir turizm şehri olan Alanya'da, merkezi iş sahasında emlakçılar ve döviz büroları yaygındır. İş sahasında 46 emlakçı ve 19 döviz bürosu bulunmaktadır. Emlakçılar dengeli bir dağılım gösterirken, döviz büroları ise Şekerhane Mahallesinde Atatürk Bulvarı üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Ulaşım hizmeti kapsamında faaliyet gösteren seyahat acentelerinin sayısı 31'dir (Tablo 22). Bunlar Atatürk Bulvarı boyunca sıralanmıştır (Harita 24). Muayenehaneler ve eczaneler, sağlık hizmeti kapsamında faaliyet gösteren başlıca işyerleridir. Merkezi iş sahasında 34 eczane ve 46 muayenehane yer almaktadır. Eczaneler daha çok Eczacılar Sokak'ta, Tevfikiye Caddesinde ve Şevket Tokuş Caddesinde yoğunluk kazanmıştır (Foto 10). Muayenehaneler ise çoğunlukla Şevket Tokuş Caddesinde ve Atatürk Bulvarında yer almaktadır. Muayenehanelerin bu iki işlek cadde üzerinde yer alması hastaların erişebilirliğinin dikkate alındığını göstermektedir.

Foto 10. Şekerhane Mahallesi Eczacılar Sokakta Yer Alan Eczanelerden Bir Görünüm

Bankalar ve Sigorta Şirketleri kapsamında faaliyet gösteren işyerleri incelendiğinde, banka sayısının 20, sigorta şirketi sayısının ise 19 olduğu görülür. Bankalar, Atatürk Bulvarı üzerinde Gülen Sokak ile Kültür Caddesi arasında yoğunlaşmıştır. Atatürk

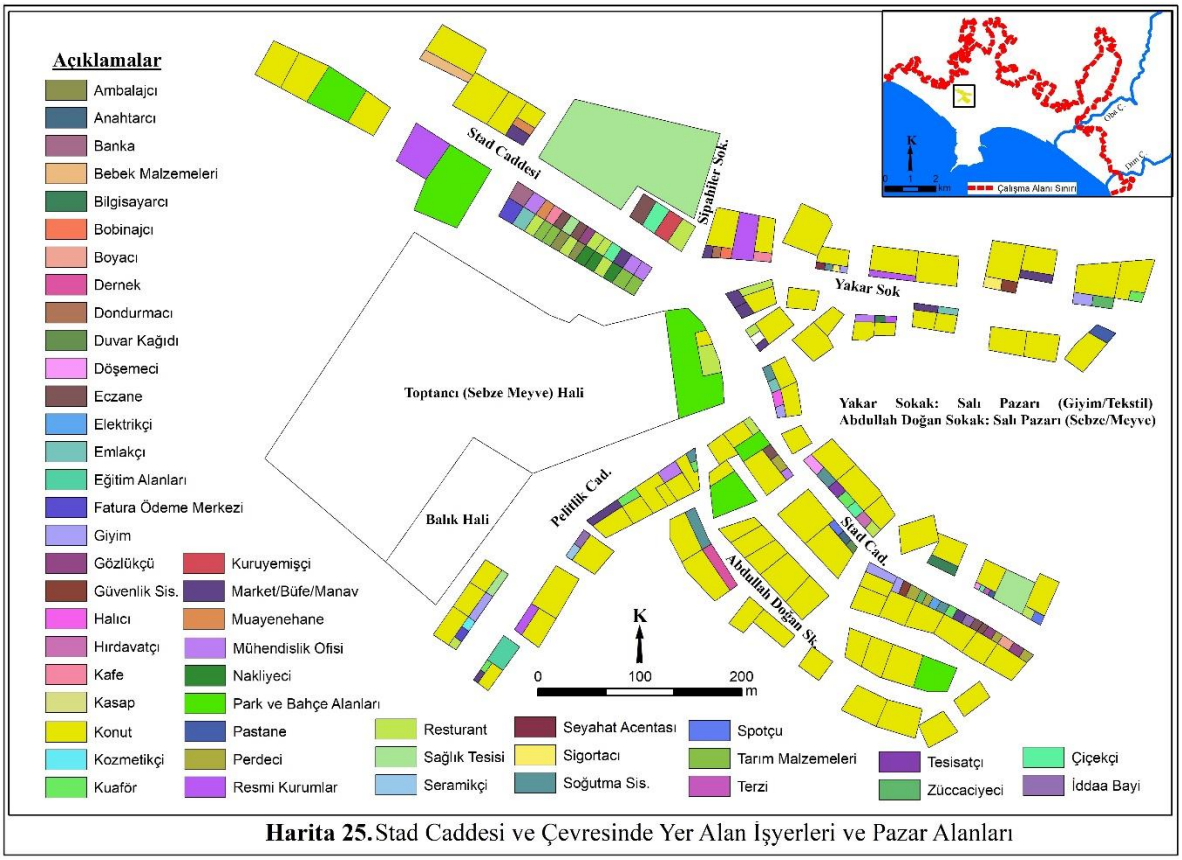
Bulvarının bu kesiminde toplam 12 banka yer almaktadır. Bu nedenle söz konusu sahayı "Bankalar Caddesi" olarak isimlendirmek mümkündür (Foto 11 ve Harita 24). Sigorta şirketleri ise merkezi iş sahasındaki mahallelere dengeli bir şekilde dağılmıştır.

Foto 11. Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Bankalardan Bir Görünüm

Şehirde, Merkezi iş sahası dışında kalan ticarethaneler bazı işlek caddeler boyunca bir şerit halinde gelişme gösterirken bazı alanlarda da kümelenme göstermektedir. Nitekim D-400 karayolu (çevre yolu) boyunca genel olarak binaların alt katları birer işyeri olarak kullanılırken yolun her iki yakasında yer yer müstakil ticarethanelere de rastlanmaktadır. Diğer yandan MİA'nın batısında, doğusunda ve kuzeyinde yeni ticaret sahaları (çekirdekleri) gelişim göstermektedir. Şehrin batısında Mehmet Akif Ersoy Caddesi ile Atatürk Bulvarı arasında, şehrin doğu kesiminde ise sanayi sitesi çevresinde ve daha doğuda Fatih Caddesinin her iki yakasında işyerleri artık bir kümelenme göstermeye başlamaktadır (Harita 24).

Şehrin kuzeybatısında Stad Caddesi ile Kızlarpınarı Caddesi arasında kalan alan bir başka ticaret çekirdeğini oluşturmaktadır (Harita 25). Bu alanda sebze ve balık halinin bulunması, Stad Caddesinde belediye tarafından inşa edilen iki katlı ve üç blok halinde iş merkezlerinin olması ve özellikle Salı günleri Yakar Sokak'ta tekstil, Pelitlik Caddesinde sebze pazarının kurulması, şehirde ticari faaliyetler bakımından önemli bir hareketlilik sağlamaktadır (Harita 25 ve Foto 12). Şüphesiz şehir nüfusunun artmasına bağlı olarak bu ticaret çekirdeklerinin büyüyüp genişlemesi, belirli bir zaman sonra merkezi iş sahasıyla bütünleşebileceği ihtimalini ortaya koymaktadır.

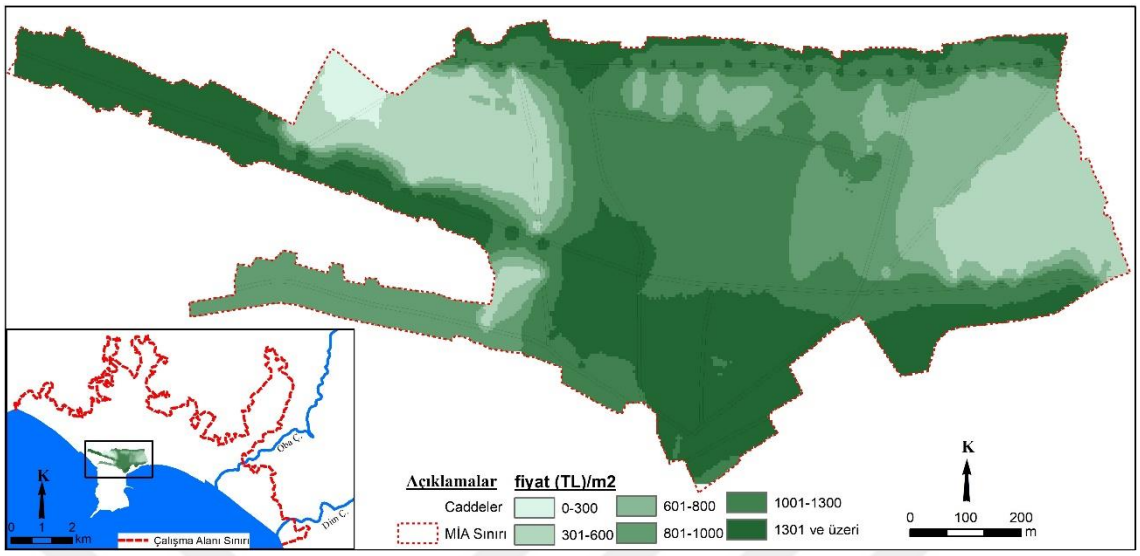
Harita 25. Stad Caddesi ve Çevresinde Yer Alan İşyerleri ve Pazar Alanları

Foto 12. Stad Caddesi ve Bu Caddenin Batısında Yer Alan İki Katlı Dükkânlar

Alanya şehrinde yükseltinin kuzeyde Tepe ve Bektaş Mahallelerinden itibaren artması ve bu sahanın şehrin yatay gelişiminde topoğrafik bir engel oluşturması, özellikle şehir merkezinde çok katlı yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Şehrin ticari fonksiyonlarının hızla gelişmesi neticesinde merkezi iş sahası büyüyüp genişlemiş ve bu sahada arazi değerleri önemli ölçüde artış göstermiştir. Şehrin yatay yönde gelişiminin yavaş bir tempoda gerçekleşmesi her geçen yıl merkezi iş sahasındaki arazi değerlerinin artış göstermesine sebebiyet vermektedir.

Şehir yerleşmelerinde arazi kullanımı ile arazi değerleri arasında doğrudan bir ilişki vardır. Rayiç değer olarak bilinen ve m^2 fiyatı olarak ortaya konulan arazi değerleri genel olarak merkezden (merkezi iş sahasından) çevreye doğru azalmaktadır. Merkezi iş sahalarında araziye duyulan talebin fazla olması fiyatların da yüksek düzeyde olmasına sebebiyet vermektedir (Uzuneminoğlu, 1992, s. 190). Kuzeyde Toros Dağları yükseltileri ile güneyde Alanya Kalesi arasında yer alan Alanya'da, şehrin özellikle kuzey güney yönündeki yayılışı sınırlı bir durum göstermektedir. Bu durum şehir merkezini daha da önemli hale getirmektedir. Böylece, toplam şehir alanının sadece % 3,7'sini oluşturan merkezi iş sahasında arazi değerleri de oldukça yüksek düzeyde olmaktadır. Nitekim Alanya Belediyesi Rayiç Bedel Sorgulama Veri Tabanından 2018 yılına ait verilerin temin edilmesi, haritalandırılması ve fonksiyon sahaları ile karşılaştırılması ilişki düzeyini açıkça ortaya koymaktadır.

Harita 26. Alanya Merkezi İş Sahası Rayiç Bedel Haritası (2018)[47]

Alanya merkezi iş sahasında arazi değerlerini gösteren haritaya dikkat çekildiğinde, Atatürk Bulvarı ve Şevket Tokuş Caddesi gibi işlek caddelerin yanı sıra şehrin adeta kalbi durumundaki Çarşı (Mahallesi) ve yakın çevresinde arazi değerlerinin diğer yerlere oranla daha yüksek olduğu görülür. Orta Çarşı Sokaktan Kaymakamlığa uzanan Cadde ile Hükümet Caddesi şehirde rayiç bedeli en yüksek olan alandır (Harita 26). Bu alanlarda arazi değeri metrekare başına 1.600 TL'dir. Söz konusu caddelerde belediye tarafından hizmete açılan iki katlı dükkânların yaygın olması, Alanya Kaymakamlığı ve Alanya Belediyesinin bu sahada yer alması ve sahanın sahile oldukça yakın bir konumda bulunması, arazi değerinin yüksek olmasının başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Çarşı Mahallesinde Hükümet Caddesinden sonra arazi değerinin en yüksek olduğu caddeler İzzet Azakoğlu Caddesi (1.500 TL) ve Rıhtım Sokak'tır (1.250 TL) (Harita 26).

Merkezi iş sahası sınırları içerisinde arazi değerlerinin en yüksek olduğu diğer mahalleler Şekerhane ve Kadıpaşa Mahalleleridir. Bu iki mahallenin özellikle işlek cadde ve sokaklarında arazi değerlerinin daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Şekerhane Mahallesi'nde Atatürk Bulvarı, Hayate Hanım Caddesi, Kaldığım Sokak, 1139. Sokak, Şevket Tokuş Caddesi ve Kuyularönü Sokakta arazi değeri metrekare başına 1.350

[47] 1 Ocak 2018 tarihinde dolar kuru 3,77 TL iken 1 Temmuz 2018 tarihinde 4,62 TL'ye yükselmiştir. Euro ise, 1 Ocak 2018 tarihinde 4,54 TL iken 1 Temmuz 2018 tarihinde 5,38'e yükselmiştir.

TL'dir. Hayate Hanım Caddesinin Kadıpaşa Mahallesi sınırları içerisinde kalan kesiminde arazi değeri metrekare başına 1.500 TL'dir. Diğer yandan Yeni PTT ve Hüseyin Okan Sokak'ta bu değer 1.350 TL'dir (Harita 26). Atatürk Bulvarının Saray Mahallesi sınırları içerisinde kalan kısmı, Hükümet Caddesinden (1.600 TL) sonra şehrin ve merkezi iş sahasının arazi değeri en yüksek kesimini oluşturmaktadır (Harita 26). Burada arazi değeri 1.500 TL'dir. Atatürk Bulvarının doğu kesimine (1.350 TL) karşılık batı kesiminin daha yüksek arazi değerine sahip olması, şüphesiz bu alanda bankaların, işhanlarının ve otellerin daha yaygın bir şekilde yer almasından kaynaklanmaktadır. Damlataş Caddesinde binaların genellikle birinci katları işyeri olarak kullanılsa da bu caddenin merkezi iş sahasının gelişim yönlerinden birini oluşturması ve zamanla binaların ikinci ve üçüncü katlarının da ticari amaçlarla kullanılacak bir potansiyele sahip olması nedeniyle bu cadde, merkezi iş sahası sınırlarına dâhil edilmiştir. Bu cadde üzerinde arazi değeri, metrekare başına 1.000 TL'dir. Şüphesiz Damlataş Caddesinin zamanla merkezi iş sahasının en önemli unsurlarından biri haline gelmesiyle bu caddede rayiç değerler hızla artış gösterecektir.

Merkezi iş sahasında arazi değerlerinin en düşük olduğu sahalar, iş sahasının doğu ve batı kesiminde işlek caddeler arasında ve konut alanlarının işyerlerine oranla daha fazla olduğu alanlarda yer almaktadır. Batıda Saray Mahallesinde arazi değeri Atatürk Bulvarı hariç, metrekare başına 300 ile 650 TL arasında değişmektedir. Merkezi iş sahasının batıdaki sınırını oluşturan Gülen Sokak ile Fevzievler, Orkide, Turhan ve Borazanlar Sokakta rayiç bedel 300 TL'dir. İş sahasının doğusunda Güllerpınarı Mahallesinde arazi değerleri Saray Mahallesi'ne göre daha yüksektir. Ahmet Tokuş Bulvarı, İzzet Azakoğlu Caddesi ve Hükümet Caddesi hariç tutulursa rayiç bedel 500 TL ile 700 TL arasında değişmektedir. Özgen Sokak (480 TL), Tenekeci Turgut Sokak (500) ve 303. Sokak, Güllerpınarı Mahallesinde arazi değerlerinin en düşük olduğu sokaklardır (Harita 26).

1.2.3.6. Sanayi Alanları

Alanya şehir sınırları içerisinde yaklaşık 14 hektarlık bir alanda sanayi faaliyetleri kapsamında hizmet verilmektedir. Şehrin en önemli sanayi tesisi, Cumhuriyet Mahallesi sınırları içerisinde Oba Caddesi, Ahmet Tokuş Bulvarı ve Keykubat Bulvarı arasında

kalan bir alanda yer almaktadır. Bu site dışında belirli mahallelerde sanayi faaliyetlerinin yürütüldüğü küçük siteler veya atölyeler de söz konusudur. Bu sitelerde "*ısı çatı ürünleri, demir doğrama, oto tamir, oto boya, oto kaporta, iş makinesi tamir bakım, mermer granit, mobilya üretimi, mobilya boya, metal işleri, hurda geri dönüşüm işleri, plastik doğrama, yedek parça, cam sanayi işleri, asansör bakım onarımı*" gibi faaliyet kolları hizmet vermektedir (ALTSO, 2016, s. 156-157). Alanya şehir nüfusunun artmasına ve şehrin yatay gelişime bağlı olarak mevcut sanayi sitesinin ihtiyacı karşılayamayacak duruma gelmesi, yeni bir sanayi sitesinin kurulmasını gerekli kılmıştır. Böylece Kestel Mahallesinin sınırları içerisinde 20 hektarlık bir alana Büyük Akdeniz Küçük Sanayi Sitesi inşa edilmesi planlanmış ve bu sanayi sitesinde faaliyet gösterecek esnaflara tapuları 2016 yılında teslim edilmiştir.[48]

1.2.3.7. Ulaşım Alanları

Şehirde ulaşım faaliyetleri kapsamında, otogar, otopark alanları, araba hurdalığı gibi fonksiyon alanları ayırt edilir. Şehrin ulaşım aksları ve cadde sokak sistemleri, arazi yapısıyla doğrudan ilişkili olarak gelişim göstermiştir. Nitekim Alanya Kalesi ile Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı Tepe ve Bektaş Mahalleleri arasındaki ovalık sahada şehir, daha çok doğu-batı yönünde gelişim göstermiştir. Bu nedenle özellikle iki ana ulaşım hattı olan Atatürk Bulvarı (bu caddenin devamı niteliğinde olan Ahmet Tokuş Bulvarı) ve kuzeyde D-400 karayolu (Keykubat Bulvarı) doğu batı yönünde gelişmiştir (Foto 13). Şehirde Atatürk Bulvarı ile Keykubat Bulvarı arasında birbirine paralel bir uzanış gösteren caddeler söz konusudur. Bunlar; güneyden kuzeye doğru Şevket Tokuş Caddesi (şehrin batısında bu caddenin devamını Yunus Emre ve Mehmet Akif Ersoy Caddeleri oluşturmaktadır), Alaiye (Stad) Caddesi ve Kemal Reisoğlu Caddesidir. Bu caddeler kuzey güney yönlü uzanış gösteren Pelitlik Caddesi ve Büyükhasbahçe Caddesi gibi işlek caddelerin yanı sıra çok sayıda sokak tarafından dik açılarla kesilmiştir. Şüphesiz cadde ve sokakların şehir içerisinde bu şekilde uzanış göstermesi, şehrin dört bir köşesine erişebilirlik bakımından kolaylık sağlamaktadır.

[48] www.milliyet.com.tr, Erişim Tarihi: 14.05.2018.

Foto 13. Atatürk Bulvarından Bir Görünüm

Şehirde otogar, otopark alanları ve araba hurdalığı gibi fonksiyonel kullanım alanları toplam 17,6 hektar alan kaplamaktadır. Ulaşımla ilgili en önemli alanlardan birini Alanya Otogarı oluşturmaktadır. Otogar, şehrin batısında Kızlarpınarı Mahallesi sınırları içerisinde D-400 karayoluna oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Otogarın çevre yoluna yakın olması, otobüslerin otogara giriş çıkışları bakımından kolaylık sağlamaktadır. Şehirde otogar dışında, otobüs ve dolmuş durakları, hususi veya halka açık otopark alanları da ulaşım bakımından önemli alanları oluşturmaktadır. Şehirde bu alanlar dışında Oba Mahallesinin sınırları içerisinde araba hurdalığı (mezarlığı) yer almaktadır. Bu alan yaklaşık 1,1 hektar alan kaplamaktadır.

1.2.3.8. Park ve Bahçe Alanları

Şehir yerleşmelerinde nüfusun hızla artması nedeniyle konutlara yönelik talep artmakta ve bu şekilde meydana gelen yoğun yapılaşma, yeşil alanların daralmasına neden olmaktadır (Öcal, 2003, s. 162). Şehirlerin sağlıklı ve sürdürülebilir olabilmeleri için her şeyden önce yeşil alan miktarının belirlenmesi ve yeşil alanların yeterli düzeyde olup olmadığının ortaya konulması gerekir. Alanya şehrinde, parklar ve bahçeler (yeşil alanlar) toplam 103,7 hektar alan kaplamaktadır. Bu alan, toplam şehir alanının (2.186,8 hektar) % 4,7'sine karşılık gelmektedir. Alanya Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğünden alınan Alanya ilçe genelindeki çocuk parkları ve yeşil alanlarla ilgili verilerden sadece araştırma sahası (şehir) içerisinde yer alan park ve bahçeler incelendiğinde, bunların toplam 177 olduğu görülür. Bu sayının 103'ünü çocuk parkları oluştururken, 74'ünü ise diğer yeşil alanlar oluşturmaktadır. Şehirde parklar ve yeşil alanlar hemen her mahalleye dengeli bir şekilde dağılmış durumdadır.

Tablo 23'de, şehirde yer alan belli başlı çocuk parkları belirtilmiştir. Bu parkların kapladığı alanlar 210 m^2 ile 8.700 m^2 arasında değişmektedir. Şehirde en geniş alanlı çocuk parkı Çıplaklı Mahallesinde (Çıplaklı Çocuk Parkı-8.700 m^2), en dar alanlı park ise Tophane Mahallesinde (Tophane Çocuk Parkı-210 m^2) yer almaktadır. Çıplaklı Mahallesinin geniş bir alana sahip olması ve mahallenin şehrin yeni gelişen sahalarından biri olması, çocuk parkındaki alan bakımından büyüklüğün başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Nitekim son yıllarda şehirlerin gelişim sahaları dikkate alınarak oluşturulan imar planlarında yeşil alanlara da öncelik verildiği açıkça görülmektedir. Alanya şehrinin en eski mahallelerinden biri olan Tophane Mahallesinde, Tophane Çocuk Parkının dar bir alana sahip olması her şeyden önce mahallenin yüzölçümünün geniş olmaması ile ilişkilidir. Şehirde, çocuk parkları dışında diğer parklar ve yeşil alanların sayısı 96'dır. Bunlar içerisinde Saray Mahallesinde yer alan Alaeddinoğlu Parkı en geniş alan kaplayan parktır. Parkın alanı 8.418 m^2'dir. Bu park dışında en geniş alan kaplayan diğer yeşil alanlar; Çarşı Mahallesinde Belediye binasının hemen yanında yer alan saha (7.151 m^2) , Saray Mahallesinde yer alan 100.Yıl Parkı (6.954 m^2) ve Büyükhasbahçe Mahallesi Mamadı Caddesinde yer alan yeşil alandır (4.000 m^2). En küçük alan kaplayan parklar incelendiğinde, bu parkların daha çok birer cep park[49] özelliği gösterdiği dikkati çekmektedir

[49] **Cep Park:** Belirli cadde ve sokaklarda ev, iş yeri, çarşı, okul vb. gibi tesisler arasında günlük hareketlerde bulunan halkın uzun veya kısa süreli olarak dinlenmesine imkân sağlayan duraklama noktalarıdır.

(Tablo 24). Çarşı Mahallesinde yer alan Hayate Hanım Cep Parkı, Saray Mahallesinde yer alan Kayhanlar Cep Parkı, Kadıpaşa Mahallesinde yer alan M. Emin Müftüoğlu Cep Parkı ve Hacet Mahallesinde yer alan Hacet Cep Parkı bu pakların başlıcalarını oluşturmaktadır (Tablo 24).

Tablo 23. Alanya Şehrinde Yer Alan Başlıca Çocuk Parkları (2018)

Mahalle Adı	Çocuk Parkı	Alanı (m^2)	Mahalle Adı	Çocuk Parkının Adı	Alanı (m^2)
Büyükhbahçe	Seyir Terası Ç.P.	1.190	Kadıpaşa	Badem Çocuk Parkı	350
Cumhuriyet	Karasaz Ç.P.	823	Kadıpaşa	Şehit A. Gündoğmuş Ç.P.	764
Cumhuriyet	Cumhuriyet Ç.P.	1.538	Kızlarpınarı	Canım Öğretmenim Ç.P.	907
Cumhuriyet	Özler Ç.P.	914	Kızlarpınarı	Toramanlar Ç.P.	1.693
Çarşı	Ramazan Sarı Ç.P.	920	Kızlarpınarı	Güneş Yolu Ç.P.	1.575
Çarşı	Barış Manço Ç.P.	1.777	Saray	Recep Ağa Engelsiz Ç.P.	1.430
Çarşı	Yumurcak Ç.P.	1.045	Saray	Adile Naşit Ç.P.	1.200
Çıplaklı	Çıplaklı Ç.P.	8.700	Saray	Uğurlu Ç.P.	810
Fığla	2707 Ada Ç.P.	2.161	Saray	Halimağa Ç.P.	1.696
Güllerpınarı	Ganioğlu Ç.P.	983	Sugözü	Sugözü Ç.P.	1.100
Güllerpınarı	Develiler Ç.P.	1.000	Şekerhane	Ali Rıza Yakar Ç.P.	1.874
Güllerpınarı	Tüzün Ç.P.	668	Şekerhane	Atatürk Evi Ç.P.	1.030
Güllerpınarı	Yönet Ç.P.	415	Şekerhane	Ayşe Ulusoy Ç.P.	723
Hacet	Nafizoğlu Ç.P.	920	Tepe	1690 Ada Ç.P.	1.555
Hacet	Sevdiye Arınç Ç.P.	875	Tophane	Tophane Ç.P.	210

Kaynak: Alanya Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2018.

Tablo 24. Alanya Şehrinde Yer Alan Başlıca Yeşil Alanlar (2018)

Mahalle Adı	Park ve Yeşil Alan	Alanı (m^2)	Mahalle	Park ve Yeşil Alan	Alanı (m^2)
Büyükhasbahçe	Mamadı Caddesi	4.000	Hacet	Gül Bahçesi	1.216
Cumhuriyet	1201 Ada	497	Kadıpaşa	Emin Müftüoğlu C.P.	234
Cumhuriyet	1255 Ada	645	Kızlarpınarı	Özmüftüoğlu P.	1.363
Çarşı	Belediye Yanı (224 Ada)	7.151	Kızlarpınarı	A. Keykubat P.	3.111
Çarşı	Damlataş Mağarası Çevresi	500	Oba	Palmen Park	500
Çarşı	Hayate Hanım Cep Parkı	70	Saray	Kayhanlar C.P.	100
Çarşı	Hamdullah Emin Paşa P.	1.500	Saray	100.Yıl Parkı	6.954
Güllerpınarı	Aldosk Parkı	1.107	Saray	A.Alaeddinoğlu P.	8.418
Güllerpınarı	Hasan Karagöz	806	Şekerhane	Hacıince C.P.	290
Güllerpınarı	Recepoğlu Cep Parkı	500	Şekerhane	Kıldır Apartmanı Yanı	100
Hacet	Hacet Cep P.	300	Tophane	Kale Feneri Kuzeyi	5.000

Kaynak: Alanya Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2018.

1.2.3.9. Turizm Alanları

Ülkemizde, özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında yüzme, dalma, su sporu, güneşlenme gibi faaliyetler nedeniyle kıyılara yönelik gerçekleşen yoğun talepler, çok sayıda turizm alanının ve sayfiye yerlerinin gelişmesini beraberinde getirmiştir. Bunlardan bazıları, kırsal yerleşmelerin (balıkçı veya tarım köyleri gibi) turizm merkezleri haline dönüşmesi şeklinde gerçekleşirken, bazıları ise el değmemiş kıyı sahaları üzerinde yeni turizm yatırımlarının artması şeklinde gerçekleşmiştir (Timor, 2004, s. 71). Turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği yerleşmelerde, turizmin arazi kullanımı üzerindeki etkilerini görmek mümkündür. Kıyı alanlarında gerçekleştirilen otel, motel, pansiyon ve ikinci konut gibi yatırımlar neticesinde tarım alanlarının hızlı bir şekilde elden çıkması, bu etkilerin başında gelmektedir (Doldur, 2003, s. 21). Böylece, turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte mekân kullanımının yanında mekânsal coğrafi görünüm de değişmektedir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018, s. 176). Bu sayede, bazı şehirler birer turizm şehri olarak dikkat çekmeye başlamaktadır. Bu şehirlerden biri de Alanya şehridir.

Turizm şehirlerinde, otellerin yer seçimi üzerinde çok çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Bunların başlıcalarını; erişebilirlik, arazi değerleri, doğal ve kültürel çekicilikler oluşturmaktadır (Ashworth, 1989, s. 94). Otellerin şehirler içerisindeki mekânsal dağılışlarıyla ilgili çeşitli modeller geliştirilmektedir. Bu modellerden biri Yokeno Modelidir. Bu modelde, oteller yönetim kuşağı ile ticari kuşak arasına yerleştirilmiştir. Buna göre oteller şehrin merkezi kısımlarında, tarihi çekirdek etrafında yoğunlaşmıştır. Yokeno tarafından oluşturulan bu modelde, oteller merkezi iş sahasının çevresinde yer almaktadır (Uğur ve Aliağaoğlu, 2018, s. 179). Alanya'da turizm tesislerinin arazi kullanımı ile olan ilişkileri incelendiğinde, şehrin Yokeno modeline benzer bir şekilde gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Alanya'da tarihi yarımadanın doğu ve batısında kıyı şeridi boyunca oteller ve iş sahaları yer almaktadır. Bu sahanın kuzeyinde Alanya merkezi iş sahası gelişme göstermiştir. Daha kuzeyde ise Tepe ve Bektaş Mahallelerine kadar uzanan sahada konutlar geniş alan kaplamaktadır.

Alanya şehrinde oteller, bedesten ve tersane gibi turistik tesisler ve turizm danışma ofisleri, turizm alanları kapsamında değerlendirilmiştir. Bu alanlar 117,7 hektar

alan kaplamaktadır ve toplam şehir alanının (2.186,8 hektar) % 5,3'üne karşılık gelmektedir. Turizm tesisleri, merkezi iş sahasının doğu ve batısında sahil şeridi boyunca gelişme göstermiştir. Alanya'da turizm faaliyetlerinin özellikle yaz mevsiminde sahil turizmi şeklinde gerçekleşmesi, otellerin yer seçiminde denize yakınlığın dikkate alındığını göstermektedir. Otellerin şehrin batısında Atatürk Bulvarı, doğusunda ise Ahmet Tokuş Bulvarı boyunca gelişmesi, yer seçiminde erişebilirliğin de önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Şehirde oteller dışında turizm faaliyetleri birtakım doğal ve kültürel zenginliğe sahip kaynaklarla (tesislerle) da ortaya konulmaktadır.

Damlataş Mağarası: Mağara turizmi bakımından Türkiye'nin en önemli yapılarından biri olan Damlataş Mağarası, bilimsel açıdan incelenmiş ve speleoterapi (tedavi amaçlı kullanılan mağara) bakımından oldukça elverişli olan bir mağaradır (Kocakuşak, 1993, s. 176). Mağara, tarihi yarımadanın kuzeybatı kenarında gelişim göstermiştir (Foto 14). Alanya İskelesi 1948 yılında inşa edilirken, taş ocağı olarak kullanılan yarımadadan kaya temin edebilmek için kazılar yapılmış ve bu kazılar yapılırken tesadüfen açılan bir delik sonrasında mağara bulunmuştur (Erol, 1971, s. 14-23). Mağaranın özellikle sağlık turizmi bakımından öneminin ortaya konulması ve mağara önünde yer alan geniş plajların sahil turizminin gelişmesini teşvik etmesi mağaranın daha fazla dikkat çekmesini sağlamıştır. Nitekim Aygen (1959), mağaranın turizm sektörü bakımından sahip olduğu önemin bilimsel çalışmalarla ortaya konulması gerektiği üzerinde durmuş ve mağarayla ilgili ilk çalışmalardan birini kendisi gerçekleştirmiştir. Aygen, mağaranın kendine has özelliğinin, içindeki sarkıt ve dikitlerin bolluğu ve inceliğinin Alanya'ya büyük bir turist akınını başlatacağını ileri sürmüştür (Aygen, 1959, s. 153). 1960'lı yıllardan itibaren mağaranın turistik öneminin anlaşılmaya başlanması ve günümüzde turistlerin yoğun ilgi gösterdikleri mekânlardan biri olması, Aygen'in görüşlerinin isabetli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Foto 14. Damlataş Mağarasının Giriş Kısmı ve Mağaradaki Sarkıtlardan Görünüm

Dim Mağarası/Çayı: Tarihi devirlerde bir sığınak olarak kullanılan Dim Mağarası, doğal ve beşeri özellikleri yönüyle turizm faaliyetleri bakımından zenginlik sunmaktadır. Aynı zamanda Gavurini olarak da adlandırılan Dim Mağarası'nda altı kişiye ait iskelet kalıntıları bulunmuştur. Bu iskeletlerle birlikte bulunan seramik parçaları üzerinde yapılan analizler sonucunda, mağaranın oluşumunun Üst Paleolitik (günümüzden yaklaşık 32.000 yıl öncesi) döneme kadar uzandığı ortaya konulmuştur (Ceylan ve Demirkaya, 2006, s. 210). İlk olarak 1986 yılında bilimsel çalışmalara konu olan mağara, 1990 yılında sit alanı (doğal sit) ilan edilmiş ve 1997 yılında turizme kazandırılmak amacıyla Orman Müdürlüğü tarafından kiralanarak işletilmeye başlanmıştır. Mağara, Dim Çayı Vadisini şehir, deniz ve Toros Dağları'nın güzellikleriyle buluşturmaktadır. Mağaranın tarihi öneminin yanı sıra Dim Çayı da rekreasyonel faaliyetler bakımından ziyaretçilerinin dikkatini çekmektedir (Foto 15) (Ceylan ve Demirkaya, 2006, s. 209-210).

Foto 15. Şehrin Doğu Kesiminde Yer Alan Dim Çayı Mesire Alanlarından Görünüm

Alanya Kalesi: Romalı korsanların inşa ettiği Alanya Kalesi, Selçuklu Dönemine kadarki süreçte tahribata uğramış, Selçuklu Döneminde (1225) Alaattin Keykubat tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. 1955 yılında, kalenin yeniden ve son olarak restorasyonu sağlanmış ve kale turizm amaçlı olarak kullanıma açılmıştır. 140 burç, 83 kule ve iç içe geçmiş üç sıra halindeki surlardan oluşan kale, iç ve dış bölümlerden oluşmaktadır (Foto 16). Bizans dönemine ait Aya Yorgi Kilisesi, Hamam, Süleymaniye Cami, Sitti Zeynep Türbesi kale içindeki belli başlı turistik yapıları oluşturmaktadır (Akova, 1999, s. 198).

Foto 16. Tarihi Yarımada ve Alanya Kalesini Gösteren Hava Fotoğrafı[50]

Kızılkule: İskele Caddesi ile Tersane Sokak'ın kesiştiği noktada yer alan Kızılkule yaklaşık 29 metre çapında ve 33 metre yüksekliğinde sekiz köşeli bir yapıdır (Foto 17) (Lloyd ve Rice, 1989, s. 12). Alanya Kalesi ve Tersane önünde yer alan kule, bu yapıları denizden gelebilecek saldırılar karşısında koruyabilmek amacıyla, Alaeddin Keykubat tarafından XIII. yüzyılda inşa ettirilmiştir.[51]

[50] http://alanya.bel.tr/S/403/Tarihi-Yerler, Erişim Tarihi: 08.06.2018
[51] http://alanya.bel.tr/S/417/Kizil-Kule, Erişim Tarihi: 20.06.2018.

Foto 17. İskele Caddesinde Yer Alan Kızılkule' den Bir Görünüm

Bedesten: Süleymaniye Cami'ye oldukça yakın bir konumda yer alan Bedesten, Karamanoğulları tarafından XIV ve XV. yüzyıllarda inşa edilmiştir. Dikdörtgen şekle sahip, 26 odalı ve ortasında avlusu bulunan bu yapının bahçesinde sarnıç yer almaktadır.[52] (Foto 18). Bedesten'i, İbrahim Hakkı Konyalı kapalı çarşı olarak kabul ederken, Lloyd'a göre bu yapı bir kervansaray'dır. Güneye ve kuzeye bakan odalar, tüccarlara ayrılmış ve bunlar dışında kalan bazı odalar ise hayvanlar için veya birer depo olarak kullanılmıştır (Yetkin, 2002, s. 57).

[52] www.kulturturizm.gov.tr

Foto 18. Tarihi Yarımada'da Yer Alan Bedestenden Görünüm

Aya Yorgi Kilisesi: Bu kilisenin Bizans döneminde (M.S. 6. yy) inşa edildiği bilinmektedir (Foto 19). Kilisenin en karakteristik özelliği, şehirde Türk-İslam döneminden önceki döneme ait tek turistik yapı olmasıdır (Akova, 1999, s. 201). Kilisenin bir diğer önemi de, tarihi süreçte kale içerinde üç ayrı dönemde meydana gelen değişimlere tanıklık etmesidir. Kilise ve kiliseyi çevreleyen kayalıklar arasında, Hristiyanlara ait bir mezarlık bulunmaktadır (Gürbüz, 2001, s. 223).

Foto 19. İç Kalede Yer Alan Tarihi Aya Yorgi Kilisesinden Bir Görünüm

Süleymaniye Cami: Osmanlı döneminden kalan iki önemli eserden biri olan Süleymaniye Cami, XV. yüzyılda eski bir tapınak kalıntıları üzerine inşa edilmiştir. Yapı malzemesi olarak tuğla ve taşın birlikte kullanıldığı bu yapının üç kubbesi vardır. Bu kubbelerin etrafı, meydana gelebilecek tahribata karşı önlem amaçlı olarak kurşunla kaplanmış durumdadır (Yetkin, 2002, s. 58). Cami, kale içerisinde şehre hâkim bir konumda yer almaktadır (Foto 20).

Foto 20. Alanya Kalesinde Yer Alan Süleymaniye Camii'nin Giriş Kapısı ve Genel Görünümü

1.2.3.10. Diğer Fonksiyon Alanları

Askeri Alanlar: Şehirde bir askerlik şubesi yer almaktadır. Kadıpaşa Mahallesi Kültür Caddesinde yer alan askerlik şubesi 0,5 hektar alan kaplamaktadır. Şube, Isparta (ASAL) Bölge Başkanlığına bağlıdır.

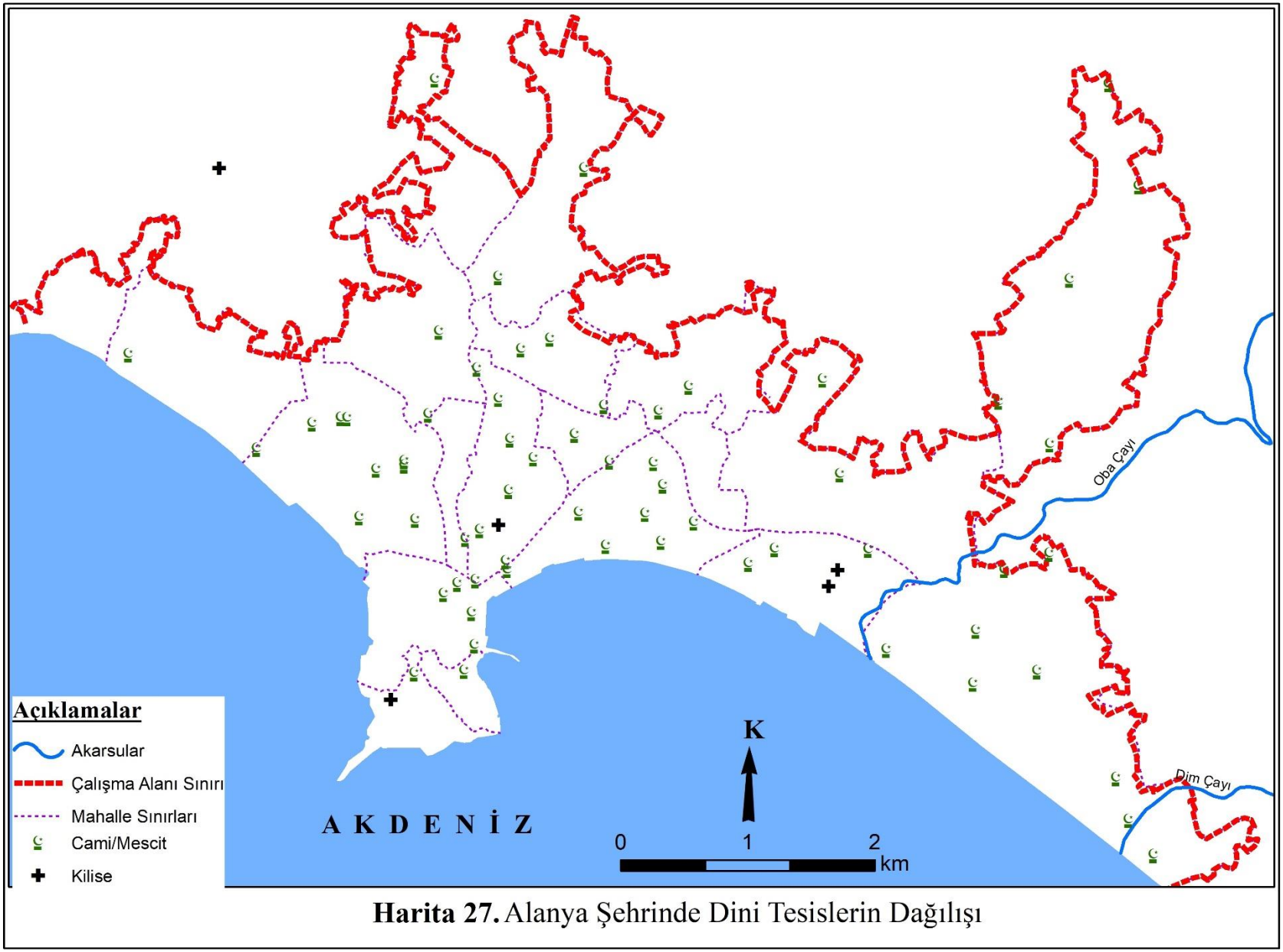
Dini Alanlar: Şehirde, dini hizmetler bakımından en önemli fonksiyon alanlarını camiler, kiliseler, türbeler, müftülük binası, mescitler ve kuran kursları oluşturmaktadır. Bütün bu dini tesisler, toplam 6,1 hektar alan kaplamaktadır. Camiler, şehirde en geniş alan kaplayan dini tesisi oluşturmaktadır. Şehir sınırları içerisinde toplamda 46 cami yer almaktadır ve bu camiler 3,3 hektar alan kaplamaktadır. Cami sayısının en fazla olduğu mahalleler sırasıyla; Oba (7), Güllerpınarı (7), Saray (6) ve Şekerhane (5) Mahalleleridir. Şehirde, camilerin hizmete girdiği tarihler ile şehrin yatay gelişimi arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Nitekim şehrin en eski camileri kale içerisinde (tarihi yarımadada) ve çarşı çevresinde yer alırken, en yeni camiler ise şehrin kenar kesimlerindeki mahallelerde yer almaktadır. Tarihi yarımadada yer alan camilerden Süleymaniye Cami, Hisariçi Mahallesinde yer almaktadır ve XV. yüzyılda inşa edilmiştir. Tophane Mahallesinde yer alan Andızlı Caminin XIII. yüzyılda inşa edildiği bilinmektedir. Yarımadanın

hemen kuzeyinde bugünkü çarşı çevresinde Damlataş, Bostancıpınarı ve İskele Caddelerinin kesişim noktasında yer alan Kuyularönü Cami ise XV. yüzyılda inşa edilmiştir (Foto 21).

Foto 21. Şekerhane Mahallesi Bostancıpınarı Caddesinde Yer Alan Kuyularönü Camii ve Tepe Mahallesinde Yer Alan Tepe Camii'nden Görünümler

Şehrin yeni gelişen alanlarında, artan nüfusun ihtiyaç duyduğu dini hizmetlerin sunulması bakımından her yıl yeni camiler inşa edilmektedir. Şehrin kuzeye ve doğuya doğru gelişim sahası içerisinde Küçükhasbahçe, Tepe, Bektaş ve Oba Mahallelerinde son yıllarda yeni camiler hizmete açılmıştır. 2008 yılında Bektaş Mahallesinde hizmete giren Bektaş Cami, 2009 yılında Küçükhasbahçe Mahallesinde hizmete giren Gürses Cami, 2013 yılında Oba Mahallesinde hizmet vermeye başlayan Fatma Zehra Köroğlu Cami ve 2017 yılında Tepe Mahallesinde inşa edilen Tepe Mahallesi Cami belirtilen camilerin başlıcalarını oluşturmaktadır (Foto 21).

Harita 27. Alanya Şehrinde Dini Tesislerin Dağılışı

Alanya şehrini Türkiye'deki birçok şehirden ayıran başlıca özelliklerden biri şehir sınırları içerisinde birden fazla kilisenin var olmasıdır. Bunun başlıca sebebi, şehirde yaşayan veya turizm amacıyla yaz mevsiminde şehre gelen yabancı nüfusun fazlalığıdır. Alanya şehir sınırları içerisinde üç kilise ve bir dernek yer almaktadır. Şekerhane Mahallesi Eczacılar Sokak'ta Kurtuluş Kiliseleri Derneği'nin Alanya Temsilciliği bulunmaktadır. Bu dernek dışında, Çarşı Mahallesi Kale Caddesinde Aya Yorgi Ortodoks Kilisesi (Arap Evliyası), Cumhuriyet Mahallesi Sanat Okulu Caddesinde Alanya Kilisesi (Protestan) ve yine Cumhuriyet Mahallesi Yaşar Doğu Caddesinde bir Norveç Denizciler Kilisesi (Protestan) yer almaktadır (Harita 27 ve Foto 22). Bunlar dışında şehir sınırları dışında ancak Hacımehmetli Mahallesinin idari sınırları içerisinde kalan alanda (şehrin yaklaşık 10-15 km kuzeyinde) Hıdırellez Kilisesi yer almaktadır.

Foto 22. Cumhuriyet Mahallesi Sanat Okulu Caddesinde Yer Alan Alanya (Protestan) Kilisesi ve Hacımehmetli Mahallesinin Kuzeyinde Yer Alan Hıdırellez (Ortodoks) Kilisesinden Görünümler

Şehirde, kiliselerin dağılışı ile nüfusun dağılışı ve yoğunluğu arasındaki ilişki incelendiğinde, Kurtuluş Kiliseleri Derneğinin yer aldığı Şekerhane Mahallesinde nüfusun nispeten fazla olduğu ve sık bir dağılış gösterdiği dikkati çeker. Nitekim Şekerhane Mahallesinin nüfusu 11.203 olup, hektar başına 120,5 kişi düşmektedir. Alanya şehrindeki en eski kilise, Bizans döneminde inşa edildiği bilinen ve İç Kalede yer alan Aya Yorgi (Arap Evliyası) Kilisesidir. Bu kilise bugün ibadete kapalıdır. Tarihi yarımadada, kale

içerisinde yer alan Aya Yorgi Kilisesi çevresinde nüfus oldukça seyrek bir dağılış göstermiştir. Alanya Kilisesi ve Norveç Denizciler Kilisesi aktif durumda olan kiliselerdir. Bu kiliselerde, Hristiyanlar Pazar günleri ibadetlerini gerçekleştirmektedirler. Her iki kilisenin yer aldığı Cumhuriyet Mahallesinde, nüfus nispeten azdır ve seyrek bir şekilde dağılış göstermiştir. Cumhuriyet Mahallesinin nüfusu 4.767 olup, hektar başına 52,7 kişi düşmektedir. Söz konusu kiliseler dışında, XIX. yüzyılın başlarında inşa edildiği bilinen Hıdırellez Kilisesi, en son 1873 yılında onarım görmüş ve 1924 yılında Yunanistan'la gerçekleşen nüfus mübadelesi sonrasında Türkçe konuşan Ortodoks Hristiyanların Yunanistan'a göç etmeleri sonrasında kilise ibadete kapatılmıştır.[53] Ancak son yıllarda bu kilisenin restore edilerek yeniden ibadete açılması gündeme gelmiştir. Bugün kilisenin yeniden Hristiyanların hizmetine girmesinin sağlanması yanında, kilise çevresinde inşa edilmeye başlanan hediyelik eşya dükkânlarıyla Alanya'nın inanç turizmi bakımından önemine daha fazla dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Kilise, Hacımehmetli Mahallesinin kuzeyinde, şehir sınırları dışında yer almaktadır.

Spor Alanları: Alanya şehrinde sportif faaliyetlerin gerçekleştirildiği belli başlı alanlar; stadyumlardan, halı sahalardan, tenis kortlarından, yüzme havuzlarından, basketbol sahalarından, plaj futbolu sahalarından ve spor salonlarından oluşmaktadır. Bütün bu spor sahaları toplam 20,9 hektar alan kaplamaktadır. Şehirde, dikkati çeken en önemli spor dalı futboldur. Şehir sınırları içerisinde yer alan Oba Stadyumu, Milli Egemenlik Stadyumu ve Zimbitlik Futbol Sahası şehirdeki belli başlı futbol sahalarıdır. Oba Mahallesinde yer alan Oba Stadyumu, seyirci kapasitesi 15.000 olan, 600 aracın park edilebileceği otoparka sahip olan, üstü kapalı ve ışıklandırma sistemleri bulunan bir stadyumdur. Cumhuriyet Mahallesi Ahmet Tokuş Bulvarında ve Oba Çayı kenarında yer alan Milli Egemenlik Stadyumu, seyirci kapasitesi 5000 olan bir futbol sahasıdır. Şoförler Odası Caddesinde Atatürk Spor Salonunun hemen doğusunda yer alan Zimbitlik Futbol Sahası, aynı zamanda Alanyaspor'un antrenman sahasıdır. Tribünü olmayan ve amatör maçlar için kullanılabilecek olan bu saha, doğal çim özelliği göstermektedir (ALTSO, 2016, s. 94).

[53] www.yunturk.org.tr, Erişim Tarihi 18.07.2018

Şehirde, en önemli spor salonlarından birini Atatürk Spor Salonu oluşturmaktadır. Bu salon, 1.500 kişilik seyirci kapasitesine sahiptir. Güllerpınarı Mahallesinde Kıymalı Sokak ile 75. Yıl Sokak arasında yer alan 75.Yıl Spor Salonu, 500 kişilik bir seyirci kapasitesine sahiptir. Şehirde, bu iki önemli spor salonu dışında ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren özel ve devlet okullarına ait spor salonları da söz konusudur. Özel okullar içerisinde Özel TED Koleji, Özel Ufuk Koleji ve Özel Doğa Kolejine ait spor salonları 100'er kişilik seyirci kapasitesine sahip olan ve sentetik çimden oluşan sahalardır (ALTSO, 2016, s.95).

Mezarlık Alanları: Mezarlıklar, şehrin kenar kesimlerindeki belirli mahallelere dağılmış durumdadır. Şehir sınırları içerisinde yer alan 9 mezarlık sahası 10,2 hektar alanda yer almaktadır. Oba Mahallesinde Tosmur Mezarlığı, Hacıbaba Mezarlığı, Aşağıoba Mezarlığı ve Hacıkadiroğlu Mezarlığı olmak üzere toplam dört mezarlık sahası yer almaktadır. Kızlarpınarı Mahallesinde Hatipoğlu Hasanağa Mezarlığı, Hacımehmetli Mahallesinde Dinek Mezarlığı, Bektaş Mahallesinde Bektaş Mezarlığı, Çarşı Mahallesinde Çarşı Mezarlığı ve Küçükhasbahçe Mahallesinde Enişdibi Mezarlığı yer almaktadır.

Tarım Alanları: Toros Dağları ile Alanya Kalesi arasındaki verimli Alanya Ovası, geçmişten günümüze kadar, şehirde tarımsal faaliyetlerin yoğun bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Turizm sektörünün hızla gelişmeye başladığı 1960'lı yıllardan önceki süreçte, tarım fonksiyonları ön planda olan şehirde, tarım arazileri geniş alan kaplarken, daha sonraki süreçte şehirleşmenin doğrudan etkileriyle tarım alanları daralmaya başlamıştır. Şehir, tarihi yarımadadan kuzeye doğru kademeli bir şekilde genişlerken, verimli tarım arazileri de daralma göstermiştir. Bu nedenle, bugünkü şehir sınırları içerisinde tarım alanlarının daha çok şehrin kenar kesimlerindeki mahallelerde yer aldığı dikkati çekmektedir.

Tablo 25. Alanya Şehrinde Tarım Alanlarının Mahallelere Göre Dağılımı[54]

Mahalle	Tarım Alanı (ha)	Mahalle	Tarım Alanı (ha)
Bektaş	19,2	Kızlarpınarı	22,6
Büyükhasbahçe	53,3	Küçükhasbahçe	21,8
Çıplaklı	121,3	Oba	51,2
Fığla	1,8	Saray	0,9
Hacet	1	Sugözü	11
Hacımehmetli	39,8	Tepe	8,5
Kadıpaşa	0,06	**Toplam**	**353,1**

Şehir sınırları içerisinde tarım arazileri 353,1 hektar alan kaplamaktadır. Bu alan, toplam şehir alanının (2186,8 ha) % 16,1'ini oluşturmaktadır (Tablo 25). Tarım alanlarının mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, en geniş tarım arazilerine sahip mahallelerin Çıplaklı, Büyükhasbahçe ve Oba Mahalleleri olduğu görülür. Bu mahallelerde tarım alanlarının diğer mahallelerden daha geniş alan kaplaması, her şeyden önce söz konusu mahallelerin şehrin kenar kesiminde yer almaları ve bu mahallelerde arazi yapısının elverişli olmasıyla yakından ilişkilidir. Bektaş, Tepe ve Küçükhasbahçe, şehrin kenarında yer alan mahalleler olmasına rağmen arazinin bu mahallelerde engebeli olması tarım arazilerinin daha dar olmasına sebebiyet vermiştir.

Alanya şehrinde, tarım arazilerinin ortaya koymuş olduğu mekânsal coğrafi görünüm, 1960'lı yıllardaki görünümden farklılıklar arz etmektedir. Nitekim 1960'lı yıllarda müstakil evlerle bahçeler adeta iç içe geçmiş durumdadır. Özellikle turizm yatırımları öncesinde, şehrin tarım arazileriyle ve tarım faaliyetleriyle bütünlük gösterdiği anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde, şehrin kenar kesimlerindeki mahallelerde tarım alanlarının yer yer modern konutlar, sanayi tesisleri ve ticarethaneler arasında yer aldığı dikkati çekmektedir.

1.2.4. Alanya Şehir Morfolojisi (Fizyonomisi)

Şehirlerin morfolojik açıdan sınıflandırılmaları, yerleşme sahaların oluşturmuş oldukları şekillerdeki farklılıklara ve benzerliklere göre yapılmaktadır. Burada şehirlerin

[54] Veriler, şehir içi arazi kullanım haritasından üretilmiş ve hesaplamalar için Map İnfo 10.1 yazılımı kullanılmıştır.

yerleşme sahalarının enleri ve boyları dikkate alınarak bir sınıflandırma yapılmaktadır. Böylece şehirler yerleşme şekillerine göre dairesel, lineer (uzunlamasına), parçalı ve birleşik olmak üzere temelde dört şekilde sınıflandırılmaktadır (Göney, 2017, s. 148). Alanya şehri, fizyonomik açıdan topoğrafyanın uzanışına uygun olarak gelişim gösteren lineer şekle sahip bir şehirdir. Gerçekten de kuzeyden Toros Dağları yükseltileri ile sınırlandırılmış olan Alanya Ovası ve çevresi, Alanya şehrinin gelişimine adeta bir kalıp vazifesi görmüştür. Yerleşim ovalık saha üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Bu sahada Alanya Kalesinin kuzey etekleri ile Tepe ve Bektaş Mahallelerinin güney kesimleri arası, kuzey-güney yönünde yaklaşık 3 kilometredir. Diğer yandan batıda Devren Tünelinin bulunduğu noktadan doğuda Dim Çayına kadar uzanan saha doğu batı yönünde yaklaşık 9 kilometredir. Böylece şehrin doğu-batı yönlü uzanışının kuzey güney yönlü uzanışından 3 kat fazla olduğu anlaşılmaktadır. Topoğrafik şartlardan kaynaklanan bu durum, şehirde cadde ve sokakların uzanış doğrultularından, konut dokusuna kadar birçok morfolojik yapılanmayı beraberinde getirmiştir.

Alanya şehrinde, cadde ve sokaklar topoğrafyanın uzanışına paralel olarak daha çok doğu-batı yönünde uzanış göstermektedir. Şehrin bu morfolojik durumu, doğu-batı yönlü cadde ve sokakların kuzey-güney yönlü cadde ve sokaklardan daha uzun olmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum ülkemizde birçok kıyı yerleşmesinde gözlenmektedir. 1950'li yıllara kadar tarihi yarımada ve bu yarımadanın hemen kuzeyinde gelişme gösteren Alanya, 1957 yılında yapımına başlanan Atatürk Bulvarının (Ahmet Tokuş Caddesi) hizmete girmesiyle kıyı boyunca doğu-batı yönünde, ovalık saha boyunca da kuzey-güney yönünde yatay gelişim göstermiştir (Türk ve Seydioğulları, 2018, s. 208). Atatürk Bulvarına paralel olarak uzanan ve bu caddeye alternatif olarak 1990'lı yılların başlarından itibaren hizmet vermeye başlayan D-400 karayolu (çevreyolu), şehrin doğu-batı yönündeki uzanışını etkilemiştir. Böylece şehir, eğim ve yükselti değerleri nispeten az olan alüvyal araziler üzerinde doğuya doğru hızla genişlemiştir. Alanya Ovası'nın tarihi yarımada ile kuzeyde Tepe ve Bektaş Mahalleleri arasında yer alan kesimlerinin kuzey güney yönünde dar bir alan kaplaması ve turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte şehirde hızla artan nüfus, sık dokulu bir yerleşmeyi beraberinde getirmiş ve bu durum çok katlı yapılaşmaya neden olmuştur. Nitekim Alanya Kalesindeki ve Tepe ve Bektaş Mahallelerinde

yer alan müstakil binalar veya 2-3 katlı siteler istisna kabul edilirse şehir merkezinde 5 ve daha fazla kata sahip binaların yoğun olduğu dikkati çeker.

Şehir morfolojisini etkileyen bir diğer unsur Toros Dağları'ndan kaynağını alarak Akdeniz'e dökülen akarsuların varlığıdır. Oba Çayı ile bu çayın doğusunda yer alan Dim Çayı, şehrin doğu-batı yönündeki uzanışını dik açıyla keserek denize ulaşmaktadır. Böylece şehir yatay yöndeki gelişimine kıyı boyunca köprüler yardımıyla devam ederken, akarsu vadileri boyunca da yer yer kuzey-güney yönünde genişlemektedir. Özellikle Dim Çayının turistlerin ilgi gösterdikleri mesire alanlarından biri olması da şehrin bu akarsu vadisi boyunca da gelişimini teşvik etmektedir. Diğer yandan, Alanya şehrinin doğu kesiminde yer alan ve 2015 yılında hizmete giren Alaeddin Keykubat Üniversitesi, her geçen yıl artan öğrenci nüfusuyla birlikte hızlı bir yapılaşmaya sahne olmaktadır. Üniversite, şehrin gelişim yönünde yer almaktadır. Bu nedenle üniversitenin zamanla şehrin doğuya doğru göstermiş olduğu yatay gelişimi hızlandıracağı anlaşılmaktadır.

1.3. ALANYA ŞEHRİ'NİN FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

Şehir fonksiyonları denildiğinde her şeyden önce "*şehrin varlığını ve gelişmesini mümkün kılan, hayatiyeti için gerekli kaynakları sağlayan faaliyetler*" akla gelmektedir (Tümertekin, 1973, s. 41). Fonksiyon teriminin aynı zamanda "*işlev*" teriminin bir karşılığı olarak kullanıldığı düşünüldüğünde şehir yerleşmelerinde sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde, günlük yaşamda bir hareketliliğin sağlanmasında fonksiyonların ne kadar önemli olduğu anlaşılmış olur. Fonksiyonları gelişmemiş yerleşmelerde, yakın veya uzak çevre ile mekânsal ilişkilerin kurulması oldukça güçtür. Zaman ve Doğanay'ın belirttiği gibi "…*Bir şehrin çevresine verdiği hizmetlerin niteliği ve büyüklüğü şehrin büyüklüğü ve hinterlandı ile paralellik gösterir. Şehir, farklı fonksiyonel özelliklere sahip bir bölgenin merkezini oluşturur. İşlevsel bir bütünlük arz eden bu bölge, sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan hizmetler sunmaktadır.*'' (Zaman ve Doğanay, 2000, s. 259).

1.3.1. Yönetim Fonksiyonu

İdari fonksiyon, şehir yerleşmelerinin merkezi özelliğini kuvvetlendiren faktörlerin başında gelmektedir (Karaboran, 1989, s. 89). Genellikle şehirlerin merkezi kısımlarında yer alan resmi kurumlar, idari fonksiyonların gelişimini ve şehirde bir hareketliliğin meydana gelmesini sağlamaktadır. Bu fonksiyonun oluşmasında ve gelişmesinde coğrafi faktörlerin önemli etkileri vardır. Nitekim Çetin'in (2007) de belirttiği gibi "*yerleşmenin coğrafi konumu, ekonomik ve sosyal yapısı gibi etkenlerin yanında siyasi sebeplerin de etkili olduğu açık olarak ortadadır*" (Çetin, 2007, s. 165). Akdeniz'de, önemli bir liman şehri olan Alanya, coğrafi konumunun, yakın ve uzak çevresindeki yerleşmelerle olan ilişkilerinin bir sonucu olarak kuruluşundan günümüze kadar önemli bir yönetim merkezi olmuştur. Alanya, Osmanlı döneminde bir sancak ve daha sonrasında da kaza merkezi olarak çok sayıda yerleşmeyi kendine bağlamıştır. Osmanlı'nın idari sistemine göre Ege ve Akdeniz'deki büyük adaların fethedilmesiyle birlikte, bu adaların karşı kıyısında yer alan bazı sahaların o sahalarda oluşturulan beylerbeyliğine bağlandığı bilinmektedir (Yaman, 2004, s. 523). Bu nedenle Alanya, idari açıdan önceleri Anadolu eyaletine bağlı bir sancak durumunda iken Kıbrıs'ın fethinden sonraki süreçte İçel ve Tarsus sancaklarıyla birlikte Kıbrıs beylerbeyliğine bağlanmıştır (Konyalı, 1946, s. 254).

Alanya'nın (Alaiye) XVI. yüzyıldaki idari yapısı incelendiğinde bir sancak durumunda olduğu, idari yapının değişiklik gösterdiği görülmektedir. XVI. yüzyıl başlarında tutulan bir tapu defteri, o dönemde Alaiye sancağına bağlı 11 nahiyenin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nahiyeler; "*Oba-bazarı, Dim-deresi, Kise, Çöngere, Murt, Mahmudlar, Ginareş, Karacalar, Nağlu, Alara ve Karahisar nahiyeleridir*". Yine 1530 yılında kaydedilen bir başka Tapu Defterine göre Alaiye sancağına bağlı iki kazanın olduğu görülmektedir. Bunlar Alaiye (merkez) kazası ve Manavgat kazasıdır. 1550'li yıllarda kaydedildiği tahmin edilen bir Tapu Defterine göre ise (defter numarası: 172) Alaiye sancağının idari sınırlarını 3 kaza (Alaiye, Manavgat ve Akseki) ve bu kazalara bağlı 9 nahiye oluşturmaktadır. Bu nahiyeler; "*Oba-bazarı, Mahmudlar, Nağlu, Dim-deresi, Kise, Çöngere, Alara, Akçahisar ve Atabey*" nahiyeleridir (Özkan, 2012, s. 172).

Adana eyaletine XIX. yüzyılın ilk yıllarından 1846 yılına kadar bağlı durumda olan Alanya, daha sonraki süreçte Konya'ya bağlanmış ve 1868 yılında Teke sancağının

bir kazası durumuna getirilmiştir (Yüksel, 2004, s. 526). Osmanlı döneminde ilk nüfus sayımlarının gerçekleştiği 1831 yılında Alanya, Konya eyaleti'nin bir sancağı durumundadır. O dönemde Alaiye sancağına bağlı sekiz kazanın olduğu bilinmektedir. Bunlar; "*Alanya, Marulya, Gödene, Çimi, Düşenbe, Senir, İbradı ve Manavgat'tır*". Yine 1831 yılında Alaiye kazasına bağlı olan 13 mahalle, 7 nahiye ve 71 köy vardır. Alaiye kazasında yer alan mahalleler; "*Esad Burcu Mahallesi, Tophane Mahallesi, Orta Mahalle, Kapu Mahallesi, Kalealtı Mahallesi, İçkale Mahallesi, Sugözü Mahallesi, Bektaşlar Mahallesi, Hasbahçe Mahallesi, Tepe Yakası Mahallesi ve Kellerpınarı Mahallesidir*" (Gönüllü, 2015, s. 516-517). Şehrin bu mahalleler dışındaki diğer iki mahallesi; Rum nüfusunun yoğun olduğu Aşağıkilise ve Yukarıkilise Mahallelerdir. Şehirdeki toplam 13 mahalleden Aşağıkilise, Yukarıkilise, Sugözü ve Bahçearası Mahalleleri daha sonraki süreçte birleştirilmiştir (Ak, 2014, s. 69).

Alaiye, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte 20 Nisan 1923 tarihinde çıkarılan bir kanun ile Antalya vilayetinin bir kazası durumuna getirilmiş ve 1933 yılında şehrin ismi Alanya olarak değiştirilmiştir.[55] Cumhuriyet Döneminde Alanya'nın idari yapısındaki değişimlerin ortaya konulabilmesi bakımından Türkiye İstatistik Kurumu (Eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü) nüfus sayım yıllıkları önemli veriler sunmaktadır. 1927 yılı Umumi Nüfus Tahrir Defterine göre Antalya vilayeti toplam 9 kazaya sahiptir. Bunlardan Alaiye kazası 3.380 km^2'lik bir yönetim merkezi durumundadır. Bu yönüyle Alaiye, sahip olduğu genişlik bakımından Antalya vilayetinin en büyük kazası durumundadır. Bunu 2.989 km^2 ile vilayetin merkez kazası (Antalya) takip etmiştir.[56]

Antalya vilayetine bağlı kaza sayısında 1935 yılında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Vilayetin sınırları içerisinde, toplam 569 köy vardır. Alanya kazası, bütün kazalar içerisinde en fazla köye sahip yerleşmedir. 1935 yılında Alanya'da toplam 117 köy yer alırken, bunu 74 köy ile Manavgat, 68 köy ile Antalya ve 65 köy ile Akseki kazaları takip etmiştir (DİE Nüfus Sayım Yıllığı, 1935, s.16). Alanya'nın batısında yer alan Gün-

[55] Alanya Belediyesi, 2016, s. 35.
[56] Umumi Nüfus Tahrir Defteri, 1927, s. 3.

doğmuş ilçesinin 1936 yılında kurulması, Alanya'nın idari yapısının değişmesine sebebiyet vermiştir. Köprülü nahiyesinin 1936 yılında Alanya'dan ayrılarak Gündoğmuş ile birleştirilmesi, Gündoğmuş ilçesinin kurulmasını sağlamıştır (Güçlü, 2012, s. 463). Böylece 1935 yılından sonraki ilk sayım olan 1940 yılı nüfus sayım yıllığına dikkat çekildiğinde Antalya vilayetinin 9 olan kaza sayısının 10'a çıktığı, Gündoğmuş'un 1.370 km^2'lik yüzölçümüne sahip bir kaza olarak kurulduğu ve Alanya'nın 3.380 km^2 olan yüzölçümünün 2.420 km^2'ye gerilediği görülür. Pazarcı nahiyesinin 1948 yılında Alanya'dan ayrılması sonucunda, Gazipaşa İlçesi kurulmuştur (Yetkin, 2002, s.22). 1950 yılı nüfus sayım yıllığı incelendiğinde Antalya ilinde 10 olan ilçe sayısının 11'e yükseldiği görülür. Pazarcı nahiyesinin Alanya'dan ayrılmasıyla birlikte Alanya ilçesinin yüzölçümü 2.420 km^2'den 2.032 km^2'e gerilemiştir. 1950 yılında Alanya, Merkez Bucağı ve Demirtaş Bucağı olmak üzere iki bucaktan oluşmuştur. İlçede, Merkez Bucağına bağlı 41 köy ve Demirtaş Bucağına bağlı 19 köy olmak üzere toplam 60 köyün olduğu bilinmektedir.

Sayım yıllıklarından hareketle, 1955 yılında Alanya merkez bucağına iki köy eklenmiş ve Merkez Bucağına bağlı köy sayısı 49 olmuştur. Aynı yıl Demirtaş Bucağına bağlı 19 köy vardır. Böylece 1955 yılında ilçenin 1.556 km^2 yüzölçümüne sahip yönetim sahası içerisinde toplam köy sayısı 62 olmuştur. 1960 yılında yönetim sahasında yaklaşık 11 km^2 lik bir daralma meydana gelmiş ve ilçenin yüzölçümü 1.545 km^2'ye gerilemiştir. 1965 yılından 1990 yılına kadarki zaman diliminde ilçe yüzölçümünde herhangi bir değişim yaşanmamış, merkeze bağlı köylerin sayısı 49'a, Demirtaş nahiyesine bağlı köy sayısı ise 19'a yükselerek toplam köy sayısı 66 olmuştur. Alanya ilçesi, 1985 yılında nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye'deki diğer ilçe merkezleriyle karşılaştırıldığında ülke genelindeki 580 ilçe merkezi arasında 93. sırada yer aldığı, 1990 yılında ise 829 ilçe merkezi içerisinde 75. sırada yer aldığı dikkati çekmektedir. Alanya'nın nüfus bakımından birçok ilçe merkezini geride bırakması, şüphesiz 1985-1990 devresinde hızla gelişen turizm yatırımları sayesinde gerçekleşmiştir. 2000 yılında, Alanya ilçesinin yüzölçümü 1.598 km^2'e yükselmiş ve ilçenin idari sınırları içerisinde toplam nüfus 257.671'e ulaşmıştır. Aynı yıl merkeze bağlı 52 ve Demirtaş nahiyesine bağlı 22 köy/belde ile birlikte ilçedeki toplam köy/belde sayısı 74 olmuştur. 2010 yılına gelindiğinde ilçenin yönetim sahasını 68 köy, 17 belde/belediye ve 68 mahalle oluşturmuştur.

Türkiye'de 2012 yılında resmi gazetede yayınlanan *"On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair*" kanunun (6360 sayılı) yürürlüğe girmesiyle birlikte "*büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlar olarak değiştirilmiştir.*" Diğer yandan büyükşehir belediyelerinin sınırları içerisinde yer alan "*ilçe belediyelerine ait sınırlar ilçe mülki sınırları olarak değiştirilmiştir."* 6360 sayılı büyükşehir yasası ile büyükşehir belediyelerine ait mülki sınırlar içerisindeki köyler ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte Antalya Büyükşehir Belediyesinde ve ilçe belediyelerinde idari değişimler yaşanmıştır. Bu idari düzenleme, Alanya'yı da etkilemiş "*Alanya ilçesinin mülki sınırları aynı zamanda Alanya belediye sınırları olmuştur."* Böylece Alanya ilçesinin mahalle sayısı, toplamda 102'e ulaşmıştır (Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, s. 47).

Büyükşehir Belediye Yasasının kırsal yerleşmeleri birer mahalle olarak adlandırmasından farklı olarak bu çalışmada şehir sınırları tamamen coğrafi sistematiğe göre belirlenmiştir. Buna göre, şehir sınırları içerisinde toplam 19 mahalle yer almaktadır. Araştırma sahası belirlenirken, şehrin merkezi kısımlarında yer alan mahallelerin idari sınırları olduğu gibi kullanılmış, kenar kesimlerinde yer alan mahallelerin ise şehir merkeziyle fiziksel bir bütünlük gösteren kısımları dikkate alınmıştır. Böylece şehrin yüzölçümünün 2.186,8 hektar olduğu ortaya konulmuştur. Bu sınırlar içerisinde şehrin yönetim fonksiyonunu üstlenen çok sayıda kurum ve kuruluş yer almakta ve bunlar önemli bir istihdam yaratmaktadır. Bu kamu kurum ve kuruluşlarının başlıcalarını; Alanya Belediyesi, Alanya Kaymakamlığı, İlçe Müftülüğü, İlçe Sağlık Müdürlüğü, Vergi Dairesi, Araştırma Hastanesi, SGK gibi kurumlar oluşturmaktadır (Tablo 26).

Alanya şehrinde yer alan belli başlı resmi kurumlardan en fazla istihdam sağlayan kurumlar; Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Alanya Belediyesi, İlçe Müftülüğü, Sağlık Müdürlüğü ve Orman İşletme Müdürlüğüdür. Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 855, Alanya Belediyesinde 634, İlçe Müftülüğünde 395, Sağlık Müdürlüğünde 331, Orman İşletme Müdürlüğünde 165 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 26).

Tablo 26. Alanya Şehrinde Yer Alan Başlıca Resmi Kurumlar ve Personel Sayıları

Resmi Kurum Adı	Personel Sayısı	Resmi Kurum Adı	Personel Sayısı
Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	132	Meteoroloji Müd.	13
A.Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi	855	Milli Eğitim Müd.	52
Alanya Belediyesi	634	Milli Emlak Müd.	18
Alanya Kaymakamlığı	25	Müze Müd.	48
Gençlik ve Spor İlçe Müd.	24	Nüfus Müd.	30
Gümrük Müd.	19	Orman İşletme Müd.	165
Halk Kütüphanesi	7	Sahil Sağlık Denetleme	2
Hamdullah Emin Paşa Üniv.	51	Sağlık Müd.	331
Huzurevi	75	Sosyal Güvenlik Merkezi	51
İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık	98	Sosyal Yardımlaşma Vakfı	19
İlçe Müftülüğü	395	Tapu Müd.	45
İşkur	24	Turizm Danışma Bürosu	3
Kadastro Birimi	23	Vergi Dairesi	122
Liman Başkanlığı	5	Yurt Müd (KYK)	7
Mal Müd.	14		
Toplam			**3.287**

Kaynak: Alanya Kaymakamlığı, 2017.

1.3.2. Eğitim Fonksiyonu

Şehirleri kırsal yerleşmelerden ayıran faktörlerin başında, çok sayıda eğitim kurumunu bünyesinde barındırması gelmektedir. Bu sebeple, eğitim fonksiyonu şehir yerleşmelerinin karakteristik özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Şahinalp, 2005, s. 276). "*Üniversiteler, yüksekokullar, muhtelif meslek okulları, hemen daima şehirlerde bulunmaktadır*" (Göney, 2017, s. 87). Şehirlerin yakın ve uzak çevresine sunmuş olduğu eğitim hizmetleri sayesinde, özellikle eğitim-öğretim dönemlerinde çeşitli ulaşım araçlarıyla çevre yerleşmelerden şehre gelen halk, şehirde bir hareketliliğin yaşanmasını sağlamaktadır. Bu da eğitim fonksiyonunun önemini ortaya koymaktadır.

Alanya'da eğitim-öğretim faaliyetlerinin Romalılar dönemine kadar uzandığı bilinmektedir. Roma döneminde eğitim-öğretim daha çok dini nitelikte olup bu faaliyetler papazların idaresinde kiliselerde yürütülmüştür. Selçuklu dönemine gelindiğinde, Alanya'daki cami ve medreselerin sayısı artmış ve eğitim öğretim-faaliyetlerinin gerçek-

leştirilmesi bakımından önemli görevler üstlenilmiştir. Medrese ve camilerde verilen eğitim, Osmanlı döneminde daha da yaygınlaşmıştır. Bugünkü Oba Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Oba Medresesi, Şamlıtepe Medresesi, Mevlevihane gibi eğitim kurumlarının yanı sıra şehir merkezinde yer alan Ahmediye Kemalkadı Bala Tevfikiye Medresesi Osmanlı Dönemindeki eğitim kurumlarının en güzel örneklerini oluşturmaktadır (Yetkin, 2002, s. 98).

Alanya'nın XIX. yüzyılın ikinci yarısı ve XX. yüzyılın başlarındaki eğitim fonksiyonuna dair bilgiler Konya vilayet salnamelerinden elde edilebilmektedir. Bu salnameleri inceleyen Gönüllü 'nün (2003) de belirttiği gibi "*Alanya kazasında 1874 yılında 9 sübyan mektebi, 1 rüştiye mektebi ve 5 medrese, Manavgat nahiyesinde de 5 sübyan mektebi vardır. Belirtilen dönemde Alanya kazası sübyan mekteplerinde 300 kız ve 800 erkek, Manavgat nahiyesi sübyan mekteplerinde de 100 kız ve 250 erkek eğitim görmüştür. Yine Alanya kazası rüştiye mektebinde 40 ve medreselerde de 62 öğrenci bulunmaktadır*" (Gönüllü, 2003, s. 19-20).

Alanya şehir sınırları içerisinde XIX. yüzyılın sonlarından günümüze kadar eğitim fonksiyonu bakımından önemli görevler üstlenen okullardan biri Hayate Hanım İlköğretim Okulu olmuştur (Foto 23). Hayate Hanım tarafından 1891 yılında yaptırılan bu okul, Cumhuriyet Döneminin başlarında Alanyalıların mezun olup diploma aldıkları tek okuldur. Okulun ismi kuruluşundan 1985 yılına kadar sürekli değişmiş, Zafer İlkokulu, İptidai Mektebi, Alaeddin Mektebi gibi isimlerle anılmıştır (Yetkin, 2002, s. 105). Şehirdeki en eski okullardan bir diğerini, Atatürk İlköğretim Okulu oluşturmaktadır. Hacet Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bu okul, 1905 yılında toplam üç sınıf olarak hizmete açılmış ve önceleri Hacet Mektebi olarak adlandırılmıştır. Bu binada eğitim ve öğretim 1949 yılına kadar devam etmiş ve daha sonra ihtiyaca cevap veremeyince yıkılarak yeni bir bina inşa edilmiştir. Okul, 1976 yılında okul bahçesine yaptırılan merkez ortaokul ile birleştirilerek 1983 yılında Atatürk İlköğretim Okulu olarak eğitim fonksiyonunu sürdürmüştür (Yetkin, 2002, s. 105-106).

Foto 23. Saray Mahallesi Kültür Caddesinde Hayate Hanım İlkokulundan Görünüm

Alanya'nın ilk liselerinden olan Alanya Lisesinin temelinin 1945'li yıllarda atıldığı bilinmektedir. Bu okul, eğitim ve öğretim hizmeti dışında bir takım fonksiyonlar da üstlenmiştir. Nitekim 1970'li yıllarda okulda bir sinema salonunun yer aldığı ve gerek öğrencilere gerekse velilere bir kültür hizmeti olarak film izleyebilme imkânının sunulduğu belirtilmektedir. Ayrıca o dönemlerde lisenin radyosu, gazetesi gibi basın yayın organlarının yanı sıra folklor ve tiyatro gibi kültürel faaliyetlerin de gerçekleştirildiği bilinmektedir (Bayır, 2004, s. 537). Bu gelişmeler Alanya Lisesinin, Alanya şehrinin eğitim fonksiyonun gelişiminde ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Şehirde 1980'li yılların başına gelindiğinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde toplam 11 okulun hizmet verdiği görülmektedir. 1980-2000 yılları arasında bu okullara 11 okul daha eklenmiş ve şehirdeki toplam okul sayısı 22'e ulaşmıştır. 2001 yılı ve sonrasında hızla artan şehir nüfusu nedeniyle okul sayısında iki kattan fazla bir artış meydana gelmiş ve her üç eğitim kademesinde hizmet veren okulların sayısı toplam 54 olmuştur.

Günümüzde, eğitim öğretim faaliyetlerini yürüten 54 okulun fonksiyonel durumları incelendiğinde şehir sınırları içerisinde yer alan 20 ilköğretim okulunda toplam

405 öğretmenin ve 8.265 öğrencinin (4.347 erkek ve 3.918 kız) eğitim ve öğretim faaliyetleri içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu okullarda öğretmen başına ortalama 20 öğrenci düşmektedir. Öğretmen ve öğrenci kapasitesinin en fazla olduğu ilköğretim okulları Hacıkura İlköğretim Okulu (31 öğretmen ve 839 öğrenci), Kemal Şuberi İlköğretim Okulu (34 öğretmen ve 716 öğrenci) ve Parlayüksel İlköğretim Okuludur (29 öğretmen ve 708 öğrenci) (Tablo 27).

Tablo 27. Alanya Şehrinde Yer Alan İlkokullar

Okul Adı	İnşa Tarihi	Mahalle	Öğretmen	Öğrenci		Toplam
				Erkek	Kız	
Aşağıoba Hasan Atıcı İ.O.	2006	Oba	19	190	197	387
Ayşe Melahat Erkin İ.O.	2014	Hacet	18	213	205	418
Bilgi Bulut İ.O.	1986	Fığla	12	174	140	314
Cikcilli Mehmet Emine Öncü	2006	Cikcilli (Oba)	26	389	308	697
Çıplaklı İ.O.	2005	Çıplaklı	15	174	164	338
Dr. Şahin- Birsel Biçer İ.O.	2011	Tepe	17	157	146	303
Fatma Alaeddinoğlu İ.O.	2005	Saray	27	317	311	628
Gönül Kemal Reisoğlu İ.O.	1999	Hacet	35	324	307	631
Hacıkura İ.O.	2002	Kızlarpınarı	31	448	391	839
Hamdullah Emin Paşa İ.O.	2000	Mahmutseydi	10	20	28	48
Hamit Özçelik İ.O.	2008	Küçükhasbahçe	16	148	147	295
İnönü İ.O.	1977	Fığla	13	133	138	271
Jülide Akça İ.O.	1994	Kadıpaşa	22	245	225	470
Kemal Şuberi İ.O.	1994	Güllerpınarı	34	408	308	716
Melehat Seher İ.O.	2007	Hacımehmetli	17	139	112	251
Parlayüksel İ.O.	2014	Hacet	29	372	336	708
Şehit Coşkun Nazilli İ.O.	2016	Şekerhane	21	225	193	418
Özel Hamdullah Eminpaşa İ.O.	1979	Çarşı	12	85	88	173
Özel TED Alanya Koleji İ.O.	2007	Oba	18	68	90	158
Özel Alanya İsabet İ.O.	2016	Kızlarpınarı	13	118	84	202
Toplam			**405**	**4.347**	**3.918**	**8.265**

Kaynak: Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2017-2018)

Ortaokul düzeyinde eğitim veren okullar incelendiğinde öğretmen ve öğrenci sayılarının ilkokul düzeyinde eğitim veren okullardan fazla olduğu dikkati çeker. Şehirde, 20 adet ortaokulda toplam 524 öğretmen eğitim hizmeti vermektedir. Bu okullardaki öğrenci sayıları ise 4.676 erkek, 4.258 kız olmak üzere toplam 8.934 kişidir (Tablo 28). Öğretmen ve öğrenci kapasitesinin en fazla olduğu okul, Hacet Mahallesinde yer alan

Atatürk Ortaokulu'dur. Bu okulda 55 öğretmen ve 889 öğrenci (474 erkek ve 415 kız) yer almaktadır. Atatürk Ortaokulundan sonra Hidayet Görgün Ortaokulu öğretmen ve öğrenci kapasitesinin en fazla olduğu bir diğer okuldur. Bu okulda da eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında toplam 40 öğretmen ve 623 öğrenci (338 erkek ve 285 kız) yer almaktadır (Tablo 28).

Tablo 28. Alanya Şehrinde Yer Alan Ortaokullar

Okul Adı	İnşa Tarihi	Mahalle	Öğretmen	Öğrenci		Toplam
				Erkek	Kız	
Abdurrahman Alaeddinoğlu O.O.	2002	Hacet	36	330	280	610
Ali Nazım Köseoğlu O.O.	1985	Kızlarpınarı	18	187	167	354
Aşağıoba Hasan Atıcı O.O.	2006	Oba	13	143	146	289
Atatürk O.O.	1905	Hacet	55	474	415	889
Barbaros Azakoğlu O.O.	1893	Kadıpaşa	31	333	356	689
Cikcilli Mehmet Öncü O.O.	2006	Cikcilli (Oba)	24	223	203	426
Çıplaklı O.O.	2005	Çıplaklı	21	133	156	289
Dr. Şahin Birsel Biçer O.O.	2011	Tepe	12	113	111	224
Hamit Özçelik O.O.	2008	Küçükhasbahçe	18	182	178	360
Hayate Hanım O.O.	1891	Saray	26	208	182	390
Hidayet Görgün O.O.	1999	Saray	40	338	285	623
Nimet Alaaddinoğlu O.O.	2003	Kızlarpınarı	21	183	213	396
Sema Eray Erdem O.O.	2009	Kızlarpınarı	24	239	216	455
Sugözü Cemal Coşkun O.O.	1959	Sugözü	44	253	248	501
Şehit Ömer Halisdemir O.O.	1996	Kadıpaşa	24	263	244	507
Şükrü Mülazımoğlu O.O.	1999	Güllerpınarı	36	390	353	743
Tahir Tuluk O.O.	2012	Küçükhasbahçe	22	194	221	415
Nebahat Şifa İmam Hatip O.O.	2013	Cikcilli (Oba)	24	328	118	446
Özel Hamdullah Eminpaşa O.O.	1979	Çarşı	21	94	102	196
Özel TED Alanya Koleji O.O.	2009	Oba	14	68	64	132
Toplam			**524**	**4.676**	**4.258**	**8.934**

Kaynak: Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2017-2018)

Lise düzeyinde eğitim veren okullar incelendiğinde ise şehir sınırları içerisindeki 14 okulda toplam 515 öğretmen ve 7.485 öğrencinin (4.298 erkek ve 3.188 kız) yer aldığı görülmektedir. Öğretmen ve öğrencilerin toplam sayıları ilkokul ve ortaokul düzeyinde eğitim veren okullardan daha azdır. Şehirdeki liseler içerisinde, öğretmen ve öğrenci kapasitelerinin en fazla olduğu okullar Kadıpaşa Mahallesinde yer alan Alanya Lisesi ve Cumhuriyet Mahallesinde yer alan Alanya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesidir. Alanya

Lisesi'nde toplam 64 öğretmen ve 1.004 öğrenci yer alırken, Alanya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde ise toplam 80 öğretmen ve 956 öğrenci eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılmaktadır (Tablo 29).

Tablo 29. Alanya Şehrinde Yer Alan Liseler

Okul Adı	İnşa Tarihi	Mahalle	Öğretmen	Öğrenci		Toplam
				Erkek	Kız	
A.Fevzi Alaeddinoğlu A.L.	1996	Saray	46	286	337	623
Abdurrahman Alaeddinoğlu A.L.	2002	Cikcilli (Oba)	26	247	129	376
Alanya Kız Anadolu İmam Hatip L.	1992	Güllerpınarı	6	71	60	131
Alanya Lisesi	1975	Kadıpaşa	64	499	505	1.004
Alanya Mehmet Arif Türktaş A.L.	2013	Cikcilli (Oba)	28	208	168	376
Alanya Mesleki Teknik A.L.	1979	Cumhuriyet	80	929	27	956
Arıkan Yılmaz Dim Mesleki Teknik A.L.	2009	Fığla	35	416	282	698
Eczacı Güzin Velittin Mesleki Teknik A.L.	2014	Oba	31	-	347	347
Hasan Çolak A.L.	2007	Fığla	47	355	508	863
Nebahat Şifa Anadolu İmam Hatip L.	2013	Cikcilli (Oba)	21	312	53	364
Nezihe Soydan Mesleki Teknik A.L.	1977	Fığla	36	369	123	492
Nimet Alaeddinoğlu A.L.	2003	Kızlarpınarı	41	315	258	573
Oba Nazmi Yılmaz A.L.	2007	Oba	37	234	312	546
Özel Hamdullah Emin Paşa A.L.	1979	Çarşı	17	57	79	136
Toplam			**515**	**4.298**	**3.188**	**7.485**

Kaynak: Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2017-2018)

Şehirde biri özel diğeri vakıf olmak üzere iki üniversite yer almaktadır. Bunlardan biri Özel Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi diğeri ise Alanya Alaeddin Keykubat Üniversitesidir. Her iki üniversitenin varlığı ve her yıl öğrenci sayılarında meydana gelen artışlar, kış mevsiminin daha sakin geçtiği şehre bir hareketlilik getirmiştir (Tellioğlu, 2017, s. 95). Özel Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, 2011 yılında yürürlüğe giren bir kararname sonrasında kurulmuştur. Üniversitenin bugünkü binalarına ilk olarak 2014 yılında yerleşilmiştir. Günümüzde üniversite bünyesinde 2 enstitü, 2 yüksek lisans programı, 3 fakülte ve 3 bölüm yer almaktadır.[57] Alaeddin Keykubat Üniversitesi, 2015 yılında yürürlüğe giren bir kararname sonrasında kurulmuştur. Önceleri Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak eğitim hizmeti sunan fakülteler, daha sonra A. Keykubat Üniversitesi Rektörlüğüne bağlanmıştır. 2017 yılı verilerine göre üniversitede çalışan

[57] http://www.ahep.edu.tr/tr/tarihce#, Erişim Tarihi: 28.12.2018.

akademik personel sayısı 222 olup, idari personellerin sayısı ise 96'dır. Öğrenci sayıları incelendiğinde fakülte düzeyinde eğitim gören öğrencilerin sayısı 4.687, meslek yüksekokullarında eğitim gören öğrencilerin sayısı 4.201, enstitülere kayıtlı öğrencilerin sayısı 331 ve pedagojik formasyon alan öğrencilerin sayısı ise 1.170'dir. Üniversitede eğitim hizmeti gören öğrencilerin toplam sayısı ise 10.389'dur.[58]

Şehirde, eğitim fonksiyonu kapsamında faaliyet gösteren kurumlardan biri de ***Alanya Halk Eğitim Merkezidir***. Halk Eğitim Merkezi, Kütüphane Derneği tarafından 1974 yılında kurulmuştur. Kurulduğu yılda şehirdeki merkez kütüphanenin ikinci katında (birinci kat kütüphane hizmetleri, üçüncü kat ise öğrenci yurdu olarak kullanılmıştır) faaliyetlerine başlamıştır. 2006-2007 eğitim-öğretim döneminde ihtiyaca cevap verebilmek için çatı katında altı adet derslik ve bir atölye hizmet vermeye başlamıştır. Birkaç yıl sonra, Halk Eğitim Merkezinin bahçesi de çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Bahçeye açık öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi bakımından bir oda ve ayrıca bir toplantı salonu inşa edilmiştir[59]

Tablo 30. Alanya Şehrinde Halk Eğitim Merkezi Tarafından Açılan Kurslar ve Bu Kurslarda Eğitim Gören Kursiyer Sayıları

Eğitim Kademesi	Kurs Sayısı	Kursiyer Toplamı	Erkek	Kadın	Sertifika Alan	Erkek	Kadın
Genel	266	11.624	4.799	6.825	4.289	1.658	2.631
Okuma Yazma	125	1.013	162	851	194	59	135
Mesleki ve Teknik	403	12.044	4.640	7.404	7.838	3.767	4.071
Toplam	794	24.681	9.601	15.080	12.321	5.484	6.837

Kaynak: Halk Eğitim Merkezi (Ocak 2017/Nisan 2018 kurs ve kursiyer verileri)

Halk Eğitim Merkezi Ocak 2017 ve Nisan 2018 tarihleri arasında çeşitli eğitim kademelerinde kurslar düzenlemiştir. Belirtilen dönemde 266'sı genel eğitim, 125'i okuma yazma ve 403'ü mesleki ve teknik eğitim olmak üzere farklı eğitim kademelerinde toplam 784 kurs açılmıştır. Bu kurslara katılan toplam kursiyer sayısı 24.691 kişidir. Bu kursiyerlerin 11.624'ü (% 47) genel, 1.013'ü (% 4) okuma yazma ve 12.044'ü (% 49) mesleki ve teknik eğitim kademesinde eğitim görmüştür. Toplam kursiyerlerin 9.601'ini

[58] www.alanya.edu.tr, Erişim Tarihi: 19.12.2018.

[59] http://alanyahem.meb.k12.tr/icerikler/alanya-halk-egitimi-merkezi_4009225.html, Erişim Tarihi: 26.05.2018.

(% 39) erkekler oluştururken, 15.080'ini (% 61) ise kadınlar oluşturmuştur. Bu durum kadınların kurslara daha fazla ilgi gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kursiyerler içerisinde sertifika alan kursiyerler incelendiğinde 5.484'ü erkek ve 6.837'si kadın olmak üzere toplam 12.321 kursiyerin (% 50) sertifika aldığı görülür (Tablo 30).

1.3.3. Sağlık Fonksiyonu

Alanya şehir sınırları içerisinde sağlık fonksiyonu kapsamında hizmet veren belli başlı sağlık kurumları; Alanya Devlet Hastanesi (Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi), Özel Yaşam Hastanesi, Özel Başkent Üniversitesi Hastanesi, Özel Alanya Anadolu Hastanesi, Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi ve Toplum Sağlığı Merkezi'dir. Bu hastanelerin en eski ve köklü olanı Alanya Devlet Hastanesi'dir. Alanya Devlet Hastanesi, 1958 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Hizmete girdiği dönemde hastanede 1 genel cerrah, 1 çocuk doktoru, 1 nöroloji uzmanı ve 1 dâhiliye uzmanı hizmet vermiştir. Hastane, 40 yatak kapasiteli olarak kurulmuştur ve hastanenin en önemli tıbbi donanımını bir röntgen cihazı oluşturmuştur. 1967 yılında, hastaneye yaptırılan ek bina ile birlikte yatak kapasitesi 100'e çıkarılmıştır. 2005 yılında, hastaneye poliklinikler ve yönetim binası ilave edilerek yatak kapasitesi 250'e çıkarılmıştır. Oba Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Alanya Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin temelleri 2011 yılında atılmış ve hastane 2017 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Bu hastanenin hizmete girmesiyle birlikte, Alanya Devlet Hastanesi bütün birimleri ve hastalarıyla AKÜ Eğitim ve Araştırma Hastanesine taşınmıştır.[60]

Şehrin en önemli hastanelerinden biri olarak Alâeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesinin (Alanya Devlet Hastanesi) personel durumları incelendiğinde, 2018 yılı Nisan ayı içerisinde fiilen çalışan 1.059 personelin olduğu görülmektedir (Tablo 31). Bunların 541'i (% 51) sağlık personeli iken, geri kalan kısım ise idari personellerden, hastane bünyesinde çalışan akademisyenlerden, temizlik görevlilerinden vb. gibi alanlarda faaliyet gösteren personellerden oluşmaktadır. Hastanede hizmet veren

[60] http://alanyaeah.saglik.gov.tr/TR,24347/tarihcemiz.html, Erişim Tarihi: 25.05.2018.

doktorların uzmanlık alanlarına göre dağılımları incelendiğinde pratisyen (11), iç hastalıkları (8), genel cerrahi (8), anestezi (8) ve kadın hastalıkları (6) alanlarında uzman olan doktorların çoğunlukta olduğu dikkati çekmektedir. Diğer yandan hastanedeki ebe ve hemşirelerin toplam sayısı ise 271'dir (Tablo 31).

Tablo 31. Alanya Devlet Hastanesi Personel Bilgileri

Uzmanlık Alanı	Doktor Sayısı	Diğer Sağlık Personeli	Sayısı	İdari Personel	Sayısı
Adli Tıp	1	Hemşire	213	Başhekim Yard.	3
Aile Hekimi	1	Ebe	58	Müdür	2
Anestezi	8	Sağlık Memuru	15	Müdür Yard.	3
Çocuk Hastalıkları	5	Eczacı	6	Ayniyat Saymanı	2
Cildiye	3	Anestezi Teknisyeni	18	Memur	4
Enfeksiyon Hastalıkları	3	Biyolog	2	Şef	1
Fizik Tedavi	6	Çocuk Gelişimi	3	Şoför	7
Göğüs Hastalıkları	4	Teknisyen/Tekniker	77	VHKİ	20
İç Hastalıklar	8	Diyetisyen	3	Araştırmacı	1
Kardiyoloji	4	Fizyoterapist	4	Hizmetli	20
Nöroloji	5	Psikolog	4	Terzi	1
Psikiyatri	5	Sosyal Çalışmacı	3	Bekçi	1
Pratisyen	11	Tıbbi Sekreter	19	İşçi (Temizlik vs.)	186
Acil Tıp	4	Tıbbi Biyokimya	3	Güvenlik Görevlisi	28
Beyin ve Sinir Cerrahisi	3	Patoloji	2	Hasta Yönlendirme	26
Çocuk Cerrahisi	1	Radyoloji	5	Bilgi İşlem	109
Genel Cerrahi	8			Diğer	104
Göğüs Cerrahi	1				
Göz Hastalıkları	4				
Kadın Hastalıkları	6				
Kalp Damar Cerrahi	2				
Kulak Burun Boğaz	3				
Ortopedi	4				
Plastik Cerrahi	1				
Üroloji	5			**Toplam**	**518**
Toplam	**106**	**Toplam**	**435**	**Genel Toplam**	**1.059**

Kaynak: Alanya Devlet Hastanesi Bilgi İşlem Birimi (Nisan-2018 verileri)

Alanya şehir sınırları içerisinde yer alan belli başlı hastanelerin 2016 yılı ilk üç aylık verilerine göre yatak kapasiteleri ve yatak doluluk oranları incelendiğinde Alanya Devlet Hastanesinde yatak sayısının 250 ve yatak doluluk oranının % 83 olduğu görülür.

Diğer yandan Özel Yaşam Hastanesinde yatak sayısı 78, yatak doluluk oranı % 57, Özel Alanya Anadolu Hastanesinde yatak sayısı 84, yatak doluluk oranı % 84,4 ve Özel Başkent Üniversitesi Hastanesinde ise yatak sayısı 120, yatak doluluk oranı % 76'dır.[61] 2017 yılında Alanya Devlet Hastanesinin hastaları 420 yatak kapasitesine sahip AKÜ Eğitim ve Araştırma Hastanesine nakledilmiştir.

1.3.4. Ulaşım Fonksiyonu

Ulaşım faaliyetleri, şehirlerin kuruluş ve gelişmelerinde önemli bir etkiye sahiptir. Şehirler, her şeyden önce kendi sınırları içerisinde sıkışıp kalmayan ve çevre yerleşmelerle iletişim halinde olan yerleşmelerdir. Şehir yerleşmeleri, yakın ve uzak çevreleriyle kurdukları iletişim ağlarının merkezi durumundadırlar. Şehirlerin sunmuş oldukları hizmetler ne kadar uzak mesafelere yayılırsa, bir o kadar önem kazanırlar. Bu hizmetlerin çeşitli yerleşim birimlerine ulaştırılması ise ulaşım bağlantılarının sağlanmasıyla mümkün olmaktadır (Karaboran, 1989, s. 82; Aliağaoğlu, 2004, s. 164). Alanya'da Cumhuriyet'in ilk yıllarında herhangi bir karayolu şosesinin bulunmadığı, şehir merkezinde ulaşımın tek hayvanlı arabalar tarafından sağlandığı belirtilmektedir. Diğer yandan, o dönemde gerek kara gerekse deniz ulaşım araçlarını kullanacak diplomalı uzmanlara rastlanılmadığı belirtilmektedir. [62] Alanya'da D-400 karayolunun hizmete girmesiyle birlikte otobüs, kamyon ve motorsiklet gibi ulaşım araçlarının Torosların yüksek kesimlerindeki kırsal yerleşmelere erişimi kolaylaşmıştır. Böylece at, eşek, katır ve deve üzerinde günlerce kat edilen yollar sadece birkaç saatte geçilmeye başlanmıştır (Yetkin, 2007, s. 135).

Alanya'dan Türkiye'nin her köşesine karayolu bağlantıları mevcuttur. Alanya'nın diğer bölge ve şehirlerle olan bağlantıları iki önemli ulaşım güzergâhı ile sağlanmaktadır. Doğu ve batıya doğru ulaşım Antalya-Mersin karayolu (D-400) ile gerçekleşirken, şehrin İç Anadolu bölgesiyle olan bağlantısı ise Manavgat-Konya ve Ankara karayoluyla sağlanmaktadır. Alanya Otogarından temin edilen 2016 yılı verilerine göre Alanya Otogarından Antalya'ya 7.012, şehirlerarası 29.105 ve transit 19.102 olmak üzere toplamda 52.294 otobüs gidiş geliş yapmıştır (ALTSO, 2016, s. 102).

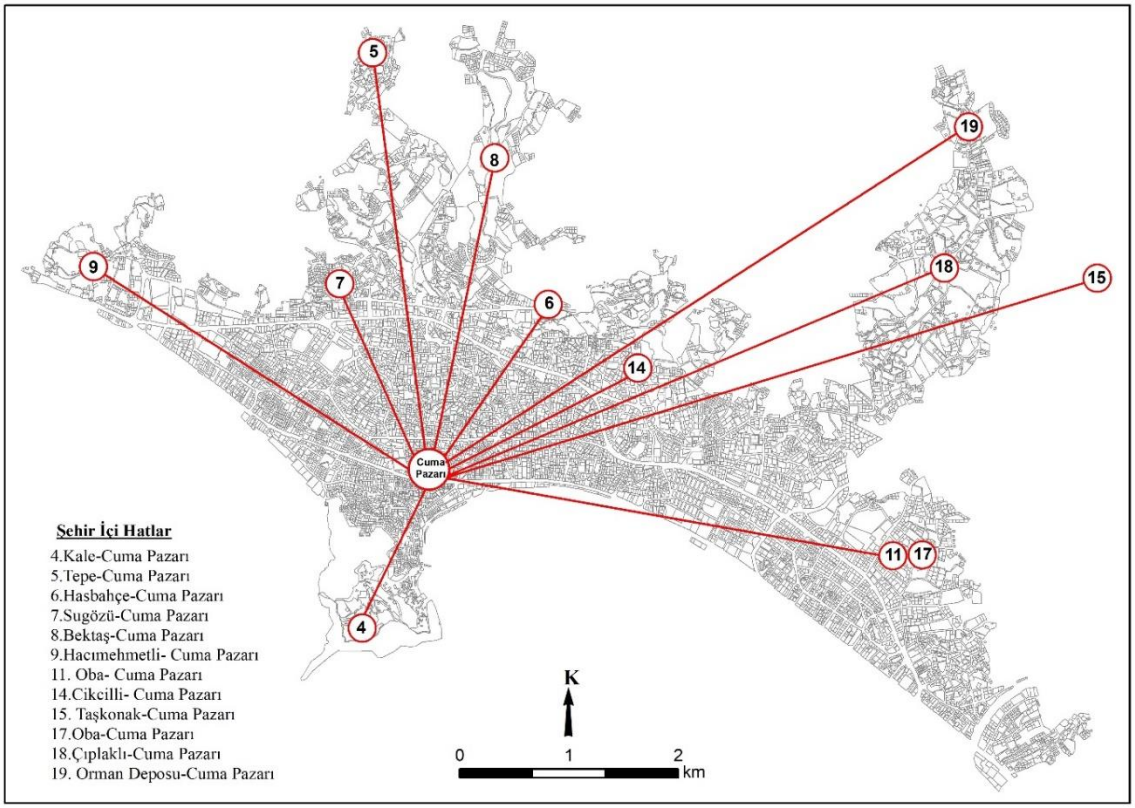
[61] http://alanya.antalyasm.gov.tr/Sayfa.aspx?Id=104, Erişim Tarihi: 25.05.2018.
[62] Alanya Belediyesi Encümen Kararları Defteri 1928/29, 2004, s. 61.

Alanya şehir sınırları içerisinde cadde ve sokaklardan oluşan ulaşım aksları doğrudan şehrin yayılış sahasına bağlı olarak gelişim göstermiştir. Nitekim şehir, güneyde Alanya Kalesi ile kuzeyde Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı saha arasında doğu batı şeklinde bir morfolojik gelişim göstermiş ve önemli ulaşım hatları ise bu duruma uyum sağlayarak doğu-batı yönünde gelişmiştir. Toplu taşıma faaliyetlerinin dolmuş ve belediye otobüsleriyle gerçekleştirildiği şehirde, toplu taşıma araçları şehrin doğusu ve batısı boyunca geliş gidiş yapmaktadır. Bu durum dikkate alındığında, şehirdeki en önemli ulaşım hatlarının doğu-batı yönlü ve birbirine paralel uzanış gösteren Atatürk Bulvarı (Ahmet Tokuş Bulvarı), Şevket Tokuş Caddesi, Alaiye Caddesi ve bu caddenin kuzeyinde ise D-400 karayolu olarak bilinen Keykubat Bulvarı (çevre yolu) olduğu görülür.

Alanya şehir içi ulaşımı, 19 hat üzerinde kooperatife bağlı 66 otobüs tarafından gerçekleştirilmektedir. Batıda Dinek, doğuda Yangılı ve Taşpınar, kuzeyde Tepe ve Bektaş, güneyde ise Kale Durağı otobüslerin erişebildiği son durakları oluşturmaktadır. Yangılı ve Taşpınar Durakları istisna olarak kabul edilirse duraklar, araştırma sahası olarak belirlenen şehir sınırıyla büyük oranda örtüşmektedir (Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, s. 39). Alanya'da şehir içi ulaşım bakımından Cuma Pazarı durağı, şehrin kilit noktalarından birini oluşturmaktadır (Harita 28). Şehir içi ulaşım hatlarının düğümlendiği bir nokta olarak Cuma Pazarı Durağı, şehrin adeta kalbi durumdadır. Nitekim şehir içi ulaşımı sağlayan hatların 12 tanesi Cuma Pazarı durağıyla doğrudan bağlantılıdır. Durağın, şehir merkezinde çarşı içerisinde yer alması ve bu alanda Cuma günleri Pazar kurulması, belirli günlerde (özellikle Cuma günleri) şehir merkezine gelen kırsal kesim insanı için büyük kolaylık sağlamaktadır.

Şehir merkezi dışındaki mahallelere erişim bakımından ulaşım, batı garajından batıdaki mahallelere (Avsallar, İncekum, Konaklı vb.) ve Doğu Garajından doğuda yer alan mahallelere (Mahmutlar, Demirtaş vb.) minibüsler vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bir turizm şehri olan Alanya'da, merkez dışında yer alan mahallelere ulaşım, minibüsler dı-

şında otellerin, alışveriş merkezlerinin, kuyumcuların, eğlence mekânlarının sağlamış olduğu servis hizmetleri sayesinde kolaylıkla sağlanmaktadır. Diğer yandan taksiler ve araç kiralama şirketleri rahat bir ulaşım için önemli alternatifleri oluşturmaktadır.[63]

Harita 28. Şehir İçi Ulaşımda Cuma Pazarı Durağının Konumu ve Bağlantılı Olduğu Duraklar

1.3.5. Ticaret Fonksiyonu

Alanya'nın kuzeyinin Toros Dağları yükseltileriyle sınırlandırılmış olması, Anadolu'nun iç kısımları ile olan ulaşım bağlantılarını engellemiş ve bu nedenle Alanya, bölgede yaşanan önemli gelişmelerin uzağında kalmıştır. Bu durum Orta Çağda daha belirgin bir şekilde kendini göstermiştir. Diğer yandan Alanya'nın bir liman yerleşmesi olması da korsanlık faaliyetlerine zemin hazırlamıştır. Böylece Alanya ve çevresi, ekonomik açıdan Kıbrıs'a ve Doğu Akdeniz'in o dönemlerdeki büyük ekonomilerinden biri olan Mısır'a bağlı durumda olmuştur (Redford, 2008, s. 19). Orta Çağ'da Alaiye'de, gemi üretimi yapan tezgâhların olduğu ve kereste üretiminin oldukça önemli olduğu belirtilmektedir.

[63] Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, s. 40.

Diğer yandan Alaiye'nin Kıbrıs, Rodos ve Mısır gibi ülkelerle ticari ilişkilerinin gelişmiş olduğu ve şehrin Antalya'dan sonra en işlek Pazar yeri olduğu belirtilmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 95). Ortaçağın son birkaç yüzyılında (XIII ve XIV. yüzyıllar ile XV. yüzyılın ilk yarısı) iktisadi faaliyetlerin yükünü taşıyan önemli piyasa merkezleri vardır. Bunlar; "*Karadeniz kenarındaki Trabzon ve Sinop'la Samsun ve Sinop arasında Farya İskeleleri ve ikinci derece Fatsa kasabası, Marmara Havzasında Bursa İskelesi (Trilya) ve Batı Foça, İzmir, Ayasluğ, Palatiye (Milet), güneyde Antalya, Alaiye ve Ayas*" kasabaları ve limanlarıdır (Uzunçarşılı, 1969, s. 247).

Alanya şehir merkezinde (Nefs-i Alaiye), 1844 yılı Temettuat Defterlerine göre belli başlı meslek gruplarını tarım, emek yoğun, dericilik, ticaret ve nakliyecilik, dükkân esnafları, denizcilik ve balıkçılık, hizmetler, güvenlik, dokumacılık ve diğer meslekler oluşturmaktadır. 442 hanede çeşitli mesleklerin yürütüldüğü Alaiye'de en önemli meslek grubunu tarım sektöründe çalışanlar oluşturmaktadır (toplam hane sayısının % 25'i). Emek yoğun hizmetlerle uğraşan haneler, toplam hanenin % 14'üne karşılık gelmektedir. Bu iki meslek grubu dışında 49 hane dericilik, 43 hane ticaret ve nakliye, 43 hane esnaf, 39 hane denizcilik ve balıkçılık, 32 hane hizmet, 25 hane güvenlik, 2 hane dokumacılık ve 32 hane ise diğer meslek gruplarında çalışmıştır (Karagedik, 2007, s. 238).

Alanya şehrinde, Bina Sayım Cetvellerinden hareketle işyeri olarak kullanılan binaların sayıları incelendiğinde 1970 yılında 629, 1984 yılında 1.019 ve 2000 yılında ise 1.836 olduğu görülür. 1970 ve 1984 sayım cetvellerinde işyerleri "*tarım, sanayi ve ticaret*" adı altında tek başlık olarak kaydedilmiştir. 2000 yılında ise veriler üç başlık altında değerlendirilmiş ve ticari faaliyetlerin yürütüldüğü binaların sayısı 1.520, sanayi kapsamında hizmet veren binaların sayısı 303, tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği binaların sayısı ise 13 olarak kaydedilmiştir. İşyeri olarak kullanılan binaların toplam binalara oranı dikkate alındığında bu oranların 1970 yılında % 19,3, 1984 yılında % 23,4 ve 2000 yılında ise % 24,1 olduğu görülmektedir. Bu durum şehrin ticari fonksiyonunun yavaş bir şekilde gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Başlıca Mesleki Kuruluşlar: Alanya şehrinde en önemli meslek kuruluşlarından birini, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası oluşturmaktadır. 1991 yılında kurulan Ticaret

ve Sanayi Odası, günümüzde hizmet verdiği binaya 1997 yılında taşınmıştır. 2016 verilerine göre 12.214 üye sayısına sahip olan Ticaret ve Sanayi Odası, Alanya şehrinin toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan gelişimi için önemli girişimlerde bulunmakta ve çok sayıda organizasyonda yer almaktadır (ALTSO, 2016, s. 157-158). Şehirde bir diğer önemli mesleki kuruluş, Alanya Esnaf ve Sanatkârlar Odası'dır. 1970 yılında kurulan Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Eczacılar Caddesinde (Şekerhane Mahallesi) yer alan bugünkü binasına 1991 yılında yerleşmiştir.[64] Odaya bağlı üye sayısı 4.070'dir.

Sebze ve Meyve Hali: Şehirde, Stad Caddesi, Spor Caddesi ve Pelitlik Caddesi arasındaki alanda sebze ve meyvelerin pazarlandığı bir toptancı hali yer almaktadır. İlçe genelinde toplam dört hal (Konaklı, Payallar, Alanya ve Demirtaş) yer alırken, şehir merkezinde ise sadece Alanya Hali yer almaktadır (Foto 24). Bu hal, büyüklük ve üretim kapasitesi bakımından diğer hallerden daha fazla potansiyele sahiptir. Yıl boyunca aktif olarak hizmet veren Alanya Hali'nde toplam 62 komisyoncu firma faaliyet göstermektedir. Halde, en fazla satış yapılan başlıca ürünleri; domates, karpuz, kavun, muz, patlıcan ve salatalık oluşturmaktadır (Salihoğlu ve Korten, 2016, s. 96-98). Alanya Hali'nde 2016 yılı verilerine göre yaklaşık 33.891.209 kg meyve işlem görmüş ve bu üretim bütün hallerdeki toplam üretimin (39.226.553) yaklaşık % 86'sını oluşturmuştur (ALTSO, 2016, s. 117).

[64] http://aleso.org/index.php?pid=1042&lng=1, Erişim Tarihi: 30.05.2018.

Foto 24. Saray Mahallesi Hacı Kadiroğlu Caddesinde Yer alan Alanya Toptancı Hali'nden Bir Görünüm

Bankalar: Alanya şehrinde hizmet veren bankalardan en eskisi 1892 yılında kurulan Ziraat Bankası'dır (Gönüllü, 2003, s. 108). Şehirde, özellikle Cumhuriyet Döneminde nüfusun artması ve ekonomik gelişmelerin yaşanması neticesinde bankaların sayılarında da artışlar meydana gelmiştir. Günümüzde, Alanya şehir sınırları içerisinde 20 banka ve bu bankalar kapsamında faaliyet gösteren 36 şube (ilçe genelinde 55) yer almaktadır. Şehirde en fazla şubenin yer aldığı bankalar; Halk Bankası (Alanya Şubesi, Alanya Toptancı Hali, Ticari Merkez Şubesi, Sanayi Sitesi Şubesi) ve Deniz Bank'tır (Alanya Şubesi, Çarşı Şubesi, Ticari Merkez Şubesi ve Sanayi Sitesi Şubesi) (ALTSO, 2016, s. 164-165).

Semt Pazarları: Alanya şehir sınırları içerisinde beş tane pazar kurulmaktadır. Bunlar, Oba Mahallesi Hacıkadiroğlu Caddesinde kurulan Pazartesi Pazarı, Kızlarpınarı Mahallesi Pelitlik Caddesinde ve Kadıpaşa Mahallesi Yakar Sokakta kurulan Salı Pazarı, Şekerhane Mahallesinde Belediye Düğün Salonunun hemen yanında yer alan Cuma Pazarı ve Hacet Mahallesi Saraçlar Sokak'ta Pazar günü kurulan semt pazarıdır. Oba Pazarı

(Pazartesi), genellikle giyim ve sebze-meyve satıcılarının yoğun olduğu pazardır. Artan nüfusun ihtiyacını karşılayabilmek için alan bakımından giderek büyüyen pazaryeri, güneyde sahile doğru cadde ve sokak aralarında kurulup gelişmektedir. Şehirde Salı günü kurulan iki pazardan Pelitlik Caddesinde kurulan pazar bir sebze ve meyve pazarıdır. Yakar Sokak'ta kurulan pazarda ise çoğunlukla tekstil (giyim) ürünleri satılmaktadır.

Cuma Pazarı, şehrin en önemli ve en büyük pazarını oluşturmaktadır (Foto 25). Cuma Pazarı, doğrudan bir alışveriş yapmanın yanında, bulunduğu konumun da doğal bir sonucu olarak şehrin merkezi yer olma özelliğini kuvvetlendirmektedir. Nitekim Cuma Pazarı yakınlarında yer alan Cuma Pazarı durağı, şehrin kırsal kesimlere olan ilk durağı, kırsal kesimlerin de şehre olan son durağı durumundadır. Kırsal kesim insanlarının genellikle haftanın belirli günlerinde şehre ve özellikle çarşıya inip alışveriş yaptıkları düşünüldüğünde, haftanın belirli günlerinde şehre gelen insanlar için Cuma Pazarının önemli bir fonksiyonu (ticaret) yerine getirdiği görülmektedir. Her ne kadar belediye tarafından üstü kapalı bir pazaryeri olarak belirli büyüklükte bir saha tahsis edilmiş olsa da, Cuma günleri pazaryeri kuzeye Tevfikiye Caddesine, doğuya Eczacılar Sokağa ve batıya Bostancıpınarı Caddesine doğru genişlemektedir. Pazar günü, Hacet Mahallesinde kurulan sebze ve meyve pazarı ise, Geraliler, Saraçlar, Paşaaliler ve Avni Efendi Sokakları boyunca genişlemektedir.

Foto 25. Atatürk Bulvarı ile Tevfikiye Caddesi Arasında Yer Alan Cuma Pazarından Bir Görünüm

1.3.6. Turizm Fonksiyonu

Alanya, doğal ve beşeri açıdan eşsiz güzellikler sunan bir şehirdir. Damlataş Mağarasının gerek sağlık, gerekse mağara turizmi bakımından önemli olması, tarihi yarımadanının doğu ve batısı boyunca uzanan plajların sahil turizmini teşvik etmesi, şehrin en önemli doğal güzellikleri arasındadır (Aygen, 1959, s. 149). Diğer yandan, Alanya Kalesinin ihtişamlı görüntüsü, kale içerisinde Selçuklu dönemine ait kitabelerin ve abidelerin yer alması, şehirde Hristiyanların ibadetlerini gerçekleştirecekleri tarihi kiliselerin varlığı gibi faktörler sayesinde Alanya, her yıl binlerce yerli ve yabancı turist çekmektedir. Alanya İskelesinin inşa edilmesi için tarihi yarımadada gerçekleştirilen taş kırma faaliyetleri sırasında, Damlataş Mağarasının tesadüfen bulunması, Alanya'da turizm sektörünün gelişmesinde bir dönüm noktası olmuştur. Mağaranın doğal özelliklerinin yanı sıra tıbbi özelliklerinin de Galip Dere[65] tarafından keşfedilmesi, Alanya'da turizm sektörünün gelişimi bakımından adeta bir milat olmuştur. 1926 yılında, Alanya'da sadece iki otel ve iki lokanta var iken, 1960'lı yılların başından itibaren turizmin gelişmesiyle birlikte otel sayılarında artışlar meydana gelmiştir. Turizmin gelişme hızının konaklama tesislerinin hızından fazla olması ihtiyacı karşılayamamış ve böylece ev pansiyonculuğu gündeme gelmiştir (Yetkin, 2002, s. 121). Gerçekten de turizm sektörünün gelişmeye başladığı dönemlerde konaklama tesislerinin yetersizliği problemiyle karşı karşıya kalan Alanya Belediyesi, şehrin çeşitli noktalarından "*hemşerilerimiz şehrimizde misafirler vardır, evi müsait olanların misafir etmeleri önemle rica olunur*" anonsları yapılarak bu soruna çözüm bulmaya çalışmıştır (Bayrakçı, 2014, s. 917). Daha sonraki süreçte Turizm Bakanlığının 1975'li yıllarda sıfır faizle sunmuş olduğu kredi imkânları, ev pansiyonculuğunun hızla gelişmesini sağlamış ve yaklaşık on yıl sonra söz konusu pansiyonların sayısı 135'e yükselmiştir.[66]

[65] Gelip Dere bir gün gazete okurken Alman askerlerin II. Dünya Savaşı sırasında fırlatılan gaz bombalarından kendilerini korumak için bir mağaraya sığındıkları ve bu mağaranın astım hastası askerlere iyi geldiği haberini görür. Buradan hareketle Damlataş Mağarasının sağlık bakımından bir yararı olup olmadığı üzerinde durmaya başlar. Böylece alanında uzman kişilerle birlikte yapılan incelemelerde mağaranın astım hastalarına iyi geldiği kanaatine varılır. Daha sonra mağaranın sağlık turizmi bakımından önemine dikkat çekilmeye başlar. (http://temucinaygen.blogspot.com/2007/06/antalya-maaralari.html, Erişim 13.07.2018).

[66] https://www.sabah.com.tr/akdeniz/2017/12/04/alanya-turizminde-ilk-adimlar, Erişim Tarihi: 08.06.2018.

Alanya'nın gerek doğusu gerekse batı kesimleri 1982 yılında "*Turizm Teşvik Kanununun*" çıkarılması sayesinde turizm bölgesi (merkezi) olarak kabul edilmiş ve böylece yatırımlar hız kazanmıştır. Alanya, 1990'lı yılların başından itibaren bir turizm şehrinin özelliklerini daha somut bir şekilde yansıtmaya başlamıştır. Yabancı turistlerin bölgeyi daha iyi tanımaya başlaması ve bölgeye ilgi duyması neticesinde turizm sektörünü şehirle bütünleştirme imkânı sağlayan apart oteller hizmet vermeye başlamıştır. Önceleri dayalı döşeli daireleri kiralamak şeklinde başlayan bu süreç daha sonra şehir merkezinde turizme hizmet veren diğer sektörleri de (restoranlar vb.) canlandırmıştır (Doğan vd, 2010, s. 83-84).

Turizm sektörünün şehir merkezinde gelişmesinden sonraki süreçte bölgeye gelen turistlerin sayılarında her yıl önemli artışların yaşanması, şehrin doğu ve batı kesimlerinde yeni konaklama tesislerinin inşa edilmesini gerekli kılmıştır. Böylece şehrin batı kesiminde Avsallar'a kadar uzanan saha ile doğu kesiminde Oba, Kestel ve Mahmutlar'ı içerisine alan sahada hızlı bir yapılaşma meydana gelmiştir (Kapluhan, 2014, s. 523). Nitekim Südaş (2005), Alanya ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmasında elde etmiş olduğu bazı verilerden hareketle, yabancı nüfusun yoğun olduğu alanların daha çok ilçe merkezi ve yakın çevresindeki mahalleler olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, Alanya'da ikamet eden yabancı nüfusun yaklaşık % 65'inin Alanya ilçe merkezinde, % 11'inin Mahmutlarda ve % 7'sinin ise Avsallar'da yaşadığı belirtilmiştir. Konaklı ve Kargıcak Mahallelerinde yaşayan yabancılar ise sırasıyla % 3 ve % 5'lik paya sahiptir (Südaş, 2005, s. 76).

Turizm sektörünün oldukça gelişmiş olduğu şehirlerde turistik amaçlara yönelik olarak hizmet veren çok sayıda sembol yer almaktadır. Bu sembollerin başında konaklama tesisleri gelmektedir (Işık ve Zoğal, 2017, s. 75). Konaklama tesislerine ait verilerin değerlendirilmesi ve bir takım istatistiklerin tutulması 1974 yılında Bakanlık Belgeli Tesisler kapsamında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1988 yılından sonraki süreçte ise yerel idarelerden belge alan tesislere yönelik veriler elde edilmeye başlanmıştır (ALTSO, 2017, s. 126). Turizm merkezlerinin Turizm Bankası tarafından kredilerle desteklenecek öncelikli yöreler olarak kabul edilmesi, yerli ve yabancı yatırımcıların Alanya'ya olan ilgile-

rini daha da arttırmıştır. Böylece sahil şeridi boyunca beş yıldızlı otellerin gelişimi mümkün olmuştur (Eren, 2009, s. 79). Alanya şehrinde, 1992 yılı verilerine göre 197 tane konaklama tesisinin var olduğu bilinmektedir. Şehir merkezinde Bakanlık ve Belediye Belgeli otellerin sayısı diğer konaklama tesislerinden (pansiyon, apart otel vb.) fazladır. Bunun başlıca sebebi, turistlerin daha iyi hizmet alabilmeleri için otelleri tercih etmesidir. Bu nedenle seyahat acenteleri doğrudan otellerle iletişim kurmaktadır. Şehirde 1985 yılından sonraki süreçte apart otellerin sayılarında artışlar yaşanmıştır. 1992 yılında şehirde 49 apart otel, 31 pansiyon ve 9 motel vardır (Kocakuşak, 1993, s. 197-199).

Şehirde 1990'lı yıllardan günümüze kadar konaklama tesislerinin sayılarında önemli artışların yaşandığı dikkati çekmektedir. 2017 yılı verilerine göre, şehir sınırları içerisinde 225 belediye belgeli ve 122 bakanlık belgeli (işletme ve yatırım belgeli) olmak üzere toplam 347 konaklama tesisi yer almaktadır. Belediye belgeli konaklama tesislerinin bakanlık belgeli konaklama tesislerinden fazla olması her şeyden önce araştırma sahası sınırının (şehir olarak belirlenen saha), daha çok belediye sınırları ve yakın çevresi ile örtüşmesiyle ilişkilidir. Belediye belgeli konaklama tesislerinde toplam oda kapasitesi 8.838 iken, yatak kapasitesi ise 21.094'tür. Belediye belgeli konaklama tesislerinin mahallelere göre dağılımları incelendiğinde en fazla tesisin Saray (63), Güllerpınarı (58), Oba (29) ve Kızlarpınarı Mahallelerinde (29) yer aldığı dikkati çeker (Tablo 32). Tesislerin bu mahallelerde yoğunluk kazanması, söz konusu mahallelerin şehrin doğu ve batısında sahil şeridinde yer almalarından ve bu alanların 1989 yılında birer turizm merkezi olarak kabul edilmelerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 32. Alanya Şehir Sınırları İçerisindeki Belediye Belgeli Konaklama Tesislerinin Sayısı, Oda ve Yatak Kapasiteleri[67]

Mahalle	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Cumhuriyet	10	425	936
Çarşı	6	268	600
Güllerpınarı	58	1.899	4.393
Hacet	1	16	32
Hacımehmetli/Dinek	9	466	935
Hisariçi	1	40	80
Kadıpaşa	5	344	739
Kızlarpınarı	29	1.190	2.615
Küçükhasbahçe	1	36	72
Oba	29	1.585	4.435
Saray	63	2.141	5.193
Sugözü	2	98	370
Şekerhane	9	310	654
Tophane	2	20	40
Toplam	**225**	**8.838**	**21.094**

Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli konaklama tesislerine yönelik veriler, yatırım belgeli ve işletme belgeli olmak üzere iki şekilde düzenlenmektedir. Şehirde, bakanlık belgeli toplam 122 konaklama tesisi vardır. Bu tesislerde toplam oda kapasitesi 11.877 olurken, yatak kapasitesi ise 24.920'dir. Bakanlık belgeli tesis sayısı, belediye belgeli tesis sayısının yaklaşık yarısı olmasına rağmen oda ve yatak kapasitelerinin bakanlık belgeli tesislerde daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bunun başlıca sebeplerini söz konusu tesislerin daha geniş bir turist kitlesine ulaşması, şehrin dışında her şey dâhil turizm paketleriyle turistlerin zamanlarını daha çok konaklama tesisi içerisinde geçirmesinin sağlanması, seyahat acenteleriyle daha koordineli bir şekilde çalışmaları gibi faktörler oluşturmaktadır.

Bakanlık belgeli olan 122 konaklama tesisinden sadece 5 tanesi yatırım belgeli tesistir. Bunlar; Cumhuriyet Mahallesinde Arsi Otel ve Tunay Historia Aqua Otel, Güllerpınarı Mahallesinde Marquis Otel, Kızlarpınarı Mahallesinde Zaman Kleopatra Beach ve Oba Mahallesinde ise Asia Beach Resort Otelidir. Geri kalan 117 konaklama tesisi

[67] Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Sosyal ve Ekonomik Rapor (2017). Şehir içerisinde yer alan tesisler, ilçe genelindeki konaklama tesisleri verilerinden (listesinden), süzülerek yeniden tablolaştırılmıştır.

ise işletme belgeli tesislerdir. Bakanlık belgeli konaklama tesislerinin mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, belediye belgeli konaklama tesislerinde olduğu gibi en fazla tesisin sahil şeridindeki mahallelerde yer aldığı görülür. Bu mahalleler Saray (46), Kızlarpınarı (22), Oba (18) ve Güllerpınarı (17) Mahalleleridir. Saray Mahallesi, tesis sayısının fazla olmasının da bir sonucu olarak en fazla oda ve yatak kapasitesine sahip olan mahalledir (Tablo 33).

Tablo 33. Alanya Şehir Sınırları İçerisindeki Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli (İşletme ve Yatırım Belgeli) Konaklama Tesislerinin Sayısı, Oda ve Yatak Kapasiteleri [68]

Mahalle	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Cumhuriyet	10	1.050	2.213
Çarşı	3	182	364
Güllerpınarı	17	1.385	2.771
Kadıpaşa	2	116	248
Kızlarpınarı	22	2.388	5.034
Oba	18	2.583	5.515
Saray	46	4.013	8.423
Şekerhane	4	160	352
Toplam	**122**	**11.877**	**24.920**

Alanya'da, konaklama tesisleri kadar şehre gelen yerli ve yabancı turistlerin sayıları da turizm fonksiyonunu ortaya koyabilmek bakımından önem arz etmektedir. Buna göre Alanya'ya gelen yerli turistlerin sayıları 2015-2017 yılları arasında sürekli artış göstermiş ve 2017 yılında 160.457 kişiye ulaşmıştır. Ancak yabancı turistlerin gerek sayısı gerekse bu turistlerden elde edilen gelir 2016 yılında önemli ölçüde azalmıştır. Nitekim 2016 yılında yabancı ziyaretçilerin sayılarında 2015 ve 2017 yıllarına oranla yaklaşık 1 milyon 200 bin kişilik bir azalma meydana geldiği dikkati çekmektedir (Tablo 34). Bunun

[68] Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Sosyal ve Ekonomik Rapor (2017). Şehir içerisinde yer alan tesisler, ilçe genelindeki konaklama tesisleri verilerinden (listesinden), süzülerek yeniden tablolaştırılmıştır.

başlıca sebebi, 2015 yılının son ayında Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak krizidir.[69] Gerçekten de bu kriz sadece turizm sektörü bakımından değil, ticari ilişkiler bakımından da birtakım olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Diğer yandan bu durumdan, Türkiye'ye gelen Rus turistlerin güvenlik kaygıları da yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 34. Alanya'ya Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayıları ve Toplam Gelir

Yıllar	Yerli Ziyaretçi	Yabancı Ziyaretçi	Toplam Ziyaretçi	Toplam Gelir (milyon TL)
2015	129.815	3.046.338	3.176.153	2.401
2016	141.014	1.786.736	1.927.750	1.359
2017	160.457	2.839.858	3.000.315	2.043

Kaynak: Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Alanya'ya gelen yerli ve yabancı turistler, belli başlı turistik tesisleri ziyaret etmektedirler. Şehir sınırları içerisinde yer alan tesislerin başlıcalarını; Alanya Müzesi, Alanya Kalesi ve Alanya Atatürk Evi oluşturmaktadır. Bunlar içerisinde Alanya Kalesi en fazla ziyaretçi toplayan tesistir. 2017 yılı verilerine göre kaleyi 243.134 kişi ziyaret etmiştir. Aynı yıl Alanya Müzesini 19.282 kişi ve Atatürk Evini ise 5.024 kişi ziyaret etmiştir (Tablo 35).

Tablo 35. Alanya Şehrinde Belli Başlı Müze ve Ören Yerlerini Ziyaret Eden Turistlere Ait Veriler (2017) [70]

Müze/Ören Yeri	Giriş Ücreti (TL)	Ücretli Giriş	Ücretsiz Giriş	Toplam Ziyaretçi
Alanya Müzesi	5	22.259	60.712	19.282
Alanya Kalesi	15	122.408	120.726	243.134
Atatürk Evi	Ücretsiz	-	5.024	5.024
Toplam	**20**	**144.667**	**186.462**	**267.440**

1.3.7. Sanayi Fonksiyonu:

Alanya'nın kuruluşundan günümüze kadarki süreçte şehirde sanayi alanında faaliyet gösteren ilk işletmenin savunma sanayisi kapsamında hizmet veren Alanya Tersanesinin olduğu dikkati çekmektedir. Selçukluların denizcilik alanında ortaya koyduğu en

[69] https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151204_rusya_krzin_10_gunu, Erişim Tarihi: 24.12.2018.

[70] Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

önemli eserlerden biri olan Alanya (Alaiye) Tersanesi 1227 yılında inşa edilmiş ve bu tersanede ağırlığı 100 tonu bulan tekneler üretilmiştir (Yıldız, 2008, s. 24). Şehirde, savunma sanayi amacına yönelik olarak kurulan gemi tezgâhları, Selçuklu Döneminde olduğu gibi Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde de büyüklüğü, kalıcı olması ve özellikle yarattığı istihdam bakımından dikkat çekmiştir (Kurt vd., 2016, s. 261).

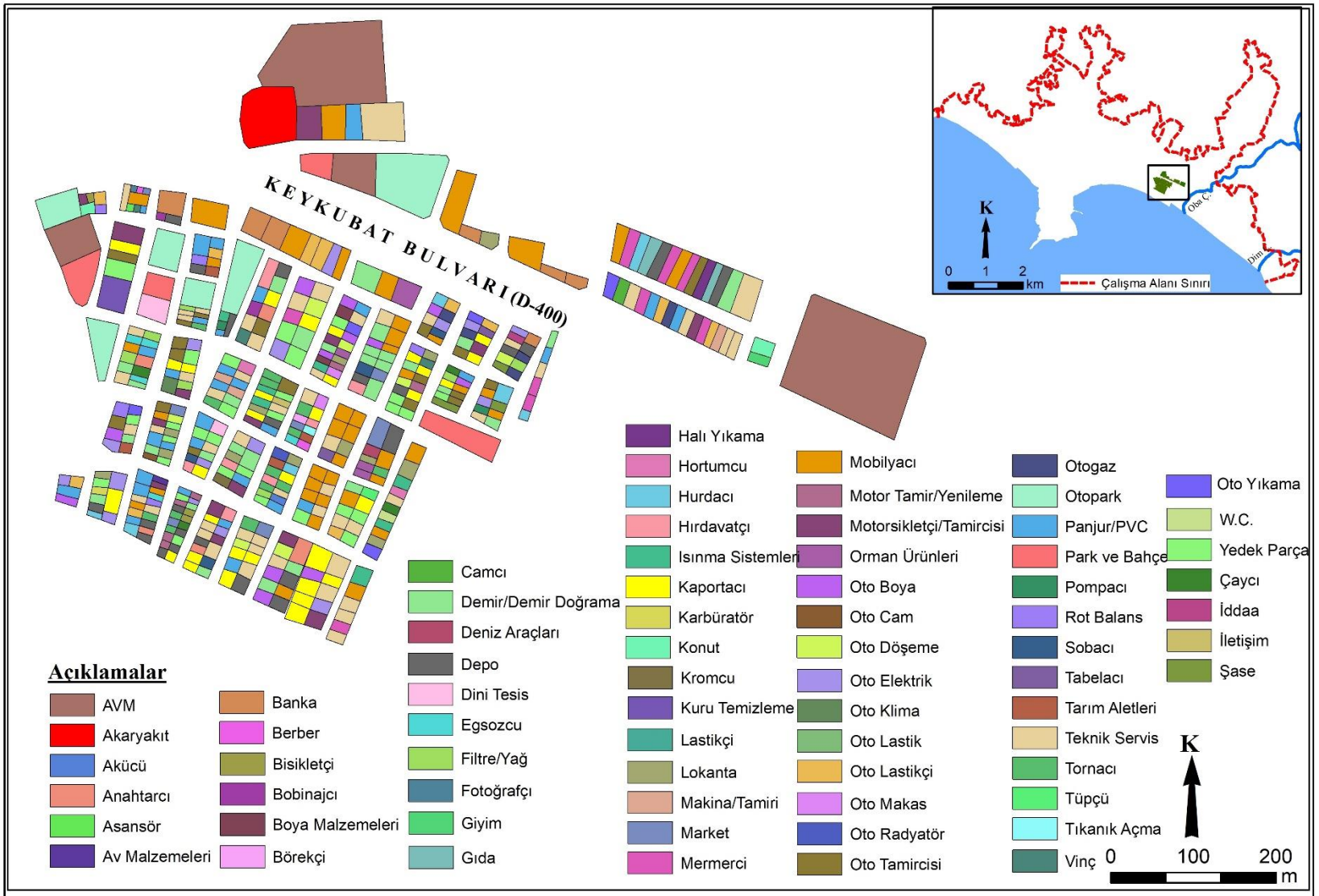
Alanya şehrinde, gerek Osmanlı Devleti döneminde gerekse Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ipekli dokumacılık en önemli endüstriyel faaliyetlerden bir diğerini oluşturmaktadır. Özellikle Cumhuriyet döneminin başlarında sanayinin yerel ölçekte geliştirilmesine yönelik olarak bazı girişimlerde bulunulmuştur. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak 1943 yılında "*Alanya Dokumacılar Küçük Sanat Kooperatifi Şirketi*" kurulmuştur (Gönüllü, 2003, s. 100). Bu kooperatif, 450 ortaklı olarak kurulmuş ve kurulduğu dönemlerde yılda ortalama 320 bin metrekare kaput bezi üretilmiştir. Kooperatife kayıtlı olmayan dokumacılar iplik bulmakta zorlandıkları için üretim ve geçim sıkıntılarıyla karşılaşmışlardır (Konyalı, 1946, s. 524). Dokumacılık kooperatifi dışında şehrin aydınlatılması ve ısınma sisteminin geliştirilmesi amacına yönelik olarak "*Alanya Elektrik Türk Anonim Şirketi*" kurulmuştur (Gönüllü, 2003, s. 100).

Şehirde, sanayi sektörü bakımından en önemli gelişmelerden biri 1980'li yıllarda bugünkü Cumhuriyet Mahallesi sınırları içerisinde Büyük Akdeniz Küçük Sanayi Sitesinin inşa edilmesi olmuştur. Sanayi sitesi, kurulduğu yıllarda şehrin dışında yer almakta iken zamanla şehir nüfusunun artması ve şehrin doğuya doğru genişlemesi nedeniyle günümüzde artık merkezi sayılabilecek bir konumda bulunmaktadır. Bu durum, sanayinin kuruluş yerinin seçilmesi sürecinde şehrin gelişim yönlerine ve büyüme potansiyeline dikkat edilmediğini ortaya koymaktadır. Nitekim sanayi sitesinin kurulduğu dönem aynı zamanda şehirde turizm yatırımlarının hız kazandığı döneme rastlamaktadır. 1980'li yılların sonlarında, şehrin doğu ve batı kesimlerinin turizm bölgesi olarak ilan edilmesi, bu sahaların sanayi sektörü yerine turizm sektörüne öncelik verilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Büyük Akdeniz Küçük Sanayi Sitesi, Mersin-Antalya karayolunun (D-400) kenarında, Cumhuriyet Mahallesinin sınırları içerisinde Oba Caddesi, Ali Yücel Caddesi ve 1407.Sokak arasında yer almaktadır. Bu saha, D-400 karayolunun kuzeyinde yer alan

Yeni Azakoğlu Sanayi Sitesi ile bütünlük göstermektedir. Bu sanayi tesisleri ile Alanya'nın belirli kesimlerine dağılmış durumdaki (tek tek veya küçük gruplar halinde) dükkânlar birlikte düşünüldüğünde bu işletmelerin sanayi fonksiyonu bakımından toplum ihtiyaçlarına yönelik faaliyet gösterdikleri dikkati çekmektedir. Son yıllarda Alanyalı ve yabancı girişimcilerin çabaları sayesinde sanayide önemli atılımlar gerçekleşmiştir. Ticaret ve Sanayi Odasının 2017 yılı verilerine göre sanayi faaliyetleri kapsamında kapasite raporuna sahip olan şirketlerin sayısı 51 olmuştur (ALTSO, 2017, s. 95-96). Alanya Metal İşleri Odasının 2018 yılı kayıtlı verilerine göre ilçe genelinde (şehir içerisinde ve şehir dışında) toplam 1015 işyeri faaliyet göstermektedir. Bunlar içerisinde motorlu araçlara yönelik faaliyet gösteren işyerleri çoğunluğu (654 işyeri) oluşturmaktadır.

Metal İşleri Odasına kayıtlı olan işyeri sayısı, sadece şehir sınırları içerisindeki değil ilçe genelindeki durumu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, sadece şehir sınırları içerisinde faaliyet gösteren işyerlerinin ortaya konulması, şehrin sanayi fonksiyonunun daha iyi anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Buna göre arazi çalışmalarından elde edilen bulgulardan hareketle şehir sınırları içerisinde yer alan Büyük Akdeniz ve Yeni Azakoğlu Sanayi sitelerinde toplam 497 işyeri faaliyet gösterdiği dikkati çekmektedir. Bunlar içerisinde motorlu taşıtlarla doğrudan ilişkili olan işyerlerinin sayısı 249'dur. Bu sayı, sanayi sitelerindeki toplam işyeri sayısının % 50'sini oluşturmaktadır. Motorlu taşıtlara yönelik faaliyetler içerisinde teknik servis (54), kaportacılar (32) ve yedek parçacılar (29) çoğunluğu oluşturmaktadır. Motorlu taşıtlar dışında mobilya ve demir doğrama (demircilik) kapsamında faaliyet gösteren işyerleri çoğunluktadır. Sitelerde 41 mobilyacı ve 30 demircinin faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir (Harita 29 ve Tablo 36).

Harita 29. Alanya Sanayi Sitesinde Yer Alan İşyerlerinin Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Şehirde, son yıllarda nüfusun hızla artması ve turizm sektörüne yönelik yatırımların hız kazanması, merkezi sayılabilecek bir konumda yer alan sanayi sitesinin artık ihtiyaca cevap veremeyecek durumda olmasına sebebiyet vermiş ve sitenin şehir dışına nakledilmesini gündeme getirmiştir. Böylece Kestel Mahallesinin sınırları içerisinde yaklaşık 20 hektarlık alana sahip bir arazide yeni sanayi sitesinin temelleri atılmıştır. Şüphesiz, Cumhuriyet Mahallesinde yer alan sanayi sitesinin Kestel Mahallesine taşınması, şehrin doğu kesiminde sanayinin turizm sektörü ile birlikte yarattığı ikilemi ortadan kaldırmak ve bu sahanın doğrudan turizm bölgesi olarak gelişimini sağlamak bakımından önemlidir.

Tablo 36. Alanya Sanayi Sitesinde Faaliyet Kollarına Göre İşyeri Sayıları (2018)

İşyeri Türü	Sayı	İşyeri Türü	Sayı	İşyeri Türü	Sayı
Akaryakıt	1	Halı Yıkama	1	Oto Elektrik	16
Akücü	1	Hırdavatçı	7	Oto Klima	1
Anahtarcı	5	Hortumcu	2	Oto Lastikçi	11
Asansör	1	Hurdacı	7	Oto Makas	2
Av Malzemeleri	1	Isıtma Sistemleri	7	Oto Radyatör	1
AVM	4	İddaa Bayii	1	Oto Tamircisi	18
Banka	7	İletişim	1	Oto Yıkama	5
Berber	2	Kaportacı	32	Otogaz	5
Bisikletçi	3	Karbüratör	1	Panjur/PVC	32
Bobinajcı	2	Kromcu	1	Pompacı	2
Boya Malzemeleri	2	Kuru Temizleme	1	Rot Balans	5
Börekçi	1	Lokanta	13	Sobacı	4
Camcı	1	Makine/Tamiri	3	Şase	3
Çaycı	4	Market	7	Tabelacı	2
Demir/Demir Doğrama	30	Mermerci	9	Tarım Aletleri	4
Deniz Araçları	1	Mobilyacı	41	Teknik Servis	54
Depo	23	Motor Tamir/Yenileme	6	Kanalizasyon İşleri	1
Egsozcu	5	Motorsikletçi/Tamircisi	15	Tornacı	14
Filtre/Yağ	7	Orman Ürünleri	4	Tüpçü	1
Fotoğrafçı	1	Oto Boya	12	Vinç	3
Gıda	2	Oto Cam	1	Yedek Parça	29
Giyim	1	Oto Döşeme	7	**Toplam**	**497**

Kaynak: Veriler, Map İnfo yazılımı ile hesaplanmıştır.

1.3.8. Tarım Fonksiyonu

Şehirlerin gelişmesinde ve varlığını sürdürmesinde tarım fonksiyonu diğer şehir fonksiyonlarından farklı değildir. Tarımsal faaliyetlerin şehir fonksiyonlarından biri olarak kabul edilmesi her şeyden önce tarım fonksiyonunun geçici olmasıyla yakından ilişkilidir. Nitekim günümüz şehirlerinin çoğu, kuruluş ve gelişim dönemlerinin başlarında daha çok tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü yerleşmeler olmuştur (Tümertekin, 1973, s. 47-48). Nüfusun hızlı bir şekilde artış gösterdiği ve tarımsal faaliyetlerin yerini tarım dışı ekonomik faaliyetlerin aldığı şehirler, zamanla tarım alanlarının aleyhine olacak şekilde bir yatay genişlemeye sahne olurlar. Başka bir değişle, şehirler yatay yönde genişledikçe tarım arazilerinin kapladığı alan da daralmaktadır. Özellikle bir merkezden çevreye doğru genişleyen şehirlerde tarım arazileri de kademeli olarak şehrin dışına doğru kaymaktadır. Bu durum, Alanya şehri için de söz konusu olmuştur. 1940'lı yıllara kadar Alanya'da tarımsal faaliyetler kıyıya yakın kesimlerdeki alüvyal sahalar üzerinde gelişme gösterirken, son yıllarda tarım alanları artık yerleşime açılmaya başlamakta ve tarımsal faaliyetler yamaçlara doğru çekilmektedir (Muradov, 2006, s. 65). Bu durum, şehrin gelişiminin tarım arazileri üzerinde yarattığı baskıyı ortaya koymaktadır.

Türkiye'de, tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği az sayıdaki ovalar daha çok kıyılarda veya kıyılara yakın alanlarda yer almaktadırlar (Doldur, 2003, s. 10). Bu ovalar üzerinde kurulup gelişen şehirlerin çoğunda, 1980'li yıllara kadar hâkim fonksiyon tarım iken, daha sonraki süreçte tarım dışı sektörler gelişmiş ve tarım alanları hızla daralmıştır. Bu şehirlerden biri de Alanya şehridir. Alanya Ovası'nda XIX. yüzyılın başlarında geniş bahçe alanlarında tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olduğu bilinmektedir. 1869 yılında bir kaza durumunda olan Alanya'da buğday, arpa, çavdar gibi tahıl ürünlerinin yanı sıra, tütün ve mercimek ziraatının yapıldığı, bahçe ziraatı kapsamında portakal, limon, elma, armut, şeftali gibi ürünlerin yetiştirildiği ve arıcılık faaliyetinin yürütüldüğü belirtilmektedir. Diğer yandan ovanın kuzeyindeki tepelik arazilerde zeytin, çam, meşe, katran, ardıç, kestane ve harnup gibi ağaçların yayılış gösterdiği bilinmektedir (Yüksel, 2004, s. 527).

Alanya'da, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ekonomik faaliyetlerin çok büyük oranda tarımsal faaliyetlere dayandığı anlaşılmaktadır. Turizm sektörünün gelişmesinden önceki süreçte tarımsal faaliyetlerin Alanya ekonomisinde hâkim fonksiyon olarak ön plana çıkması, şehrin mekânsal coğrafi görünümüne yansımıştır. Nitekim şehrin farklı dönemlere ait hava fotoğraflarından, vesikalardan, Alanyalı olan yazarların çalışmalarında ortaya koydukları bilgilerden hareketle Alanya'da turizm sektörünün gelişmeye başladığı 1960 ve 1970'li yıllardan önceki dönemde her yönüyle bir tarım kasabası görünümüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de Alanya şehri, belirtilen dönemlerde geniş sebze ve meyve bahçeleri arasında neredeyse kaybolmuş olan evleriyle tarımın hâkim bir fonksiyon olduğu yerleşme olarak dikkati çekmiştir.

Şehirde, turizm sektörünün hızla gelişmesi sayesinde nüfusun ve turizm yatırımlarının da hızla artması, tarım alanlarının yerini turizm tesislerine bırakmasına neden olmuştur. Böylece uzun yıllar hâkim fonksiyon olarak tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü şehirde tarımın yerini turizm almaya başlamıştır. Bu süreç, özellikle 1985-1990 döneminde hızlı bir şekilde yaşanmıştır. Bunun en temel göstergelerinden biri, nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı verisidir. Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsünün (DİE/TUİK) 2000 yılı verilerine göre Alanya şehrinde istihdam edilen nüfus, 24.347 iken bu nüfusun sadece 672'si (% 2,8'i) tarımda çalışanlardan oluşmaktadır.

Günümüzde Alanya şehri, büyük oranda turizm sektörüyle ön plana çıkmış ve tarımda çalışanların oranı % 3'ün altına düşmüş olsa da tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesi şehrin gıda temini için önem arz etmektedir. Şehirde, tarımsal faaliyetler özellikle şehrin kenar kesimlerindeki Hacımehmetli, Tepe, Bektaş, Sugözü, Büyükhasbahçe, Küçükhasbahçe, Çıplaklı Mahallelerinde yürütülmektedir. Söz konusu mahalleler D-400 karayolunun kuzeyinde yer almaktadır ve bu alanlarda turizm tesisleri ile tarım arazileri bir arada bulunmaktadır. Karayolunun güneyi ise doğrudan turizm sektörüne yönelik faaliyet gösteren tesisler tarafından iştigal edilmiştir. Bugün Alanya şehri, turizme yönelik mekânsal coğrafi görünümün yanı sıra kenar mahallelerde evlerle iç içe olan tarım arazileri ve yeşil alanlar ile de önemli bir zenginlik sunmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü mahallelerde geniş tarım arazileri üzerinde sebze (sera), muz, yenidünya (malta eriği), portakal, mandalina gibi ürünler yetiştirilmektedir (Foto 26).

Foto 26. Hacımehmetli Mahallesi'nde Yer Alan Muz ve Yenidünya Bahçeleri

1.3.9. Alanya'nın Merkezi Yer Olarak Önemi

Herhangi bir yerleşim yerinde ikamet eden nüfus için en çok ihtiyaç duyulan hizmetler, belirli bir merkezden sağlanmaktadır. Merkezi özelliğe sahip olan bir yer, yakın ve uzak çevresindeki yerleşmelerin bazı fonksiyonlarını üstlenmektedir. Yine bu merkezi yer, kendi nüfusunun gereksinimlerini karşılamakla birlikte, çevresine sunmuş olduğu hizmetler çerçevesinde bir öneme sahiptir (Karaboran, 1990, s. 145). Merkeziyet kavramı, şehirlerin kırsal alanlardan farklarını ortaya koyabilmek ve şehir fonksiyonlarını daha iyi anlayabilmek bakımından önem arz etmektedir. Yerel yönetimler tarafından belirlenen herhangi bir mekân ünitesinin sınırları içerisinde asgariden fazla nüfusa sahip kasaba ve şehirler sahip oldukları fonksiyonlar çerçevesinde kırsal yerleşmeler bakımından önemli roller üstlenirler (Karaboran, 1990, s. 147). "*Fonksiyonların bir yerdeki çeşitliliği ve çokluğunu şehirsel merkezin ilk karakteri olarak kabul etmek mümkündür*" (Gottman, 1976, s. 2). Fonksiyonların çokluğu ve çeşitliliği bir yerleşmeyi şehir merkezi yapmakla birlikte, birden fazla şehir merkezi arasındaki hizmet kademelenmesini de ortaya koyabilmektedir.

Günümüzde şehirlerin merkezi yer olarak sahip oldukları önem ve etki sahaları idari, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarına bağlı olarak ortaya konulabilmektedir. Şehirleri kırsal yerleşmelerden ayıran veya şehirlerarasında bir hizmet kademelenmesi ortaya koyan en önemli faktörlerden biri, şehirlerde sunulan hizmetlerin çokluğu, çeşitliliği ve kalitesidir. Ülkemizde son yarım asırdan önceki dönemde (şehirleşme hızının nispeten düşük olduğu dönemlerde) şehirlerle kırsal alanlar arasında bir sınır tayini yapmak günümüze göre daha kolaydır. Başka bir değişle, şehirlerimizin alan bakımından gelişmelerinin yavaş olduğu 1950'li yıllardan önceki dönemlerde kırsal yerleşmelerin, morfolojik (fiziki görünüm) olarak şehirlerden bağımsız bir durumda olduğu bilinmektedir. Belirtilen dönemde şehir merkezlerinde idari, kültürel, toplumsal ve ticari fonksiyonları üstlenen kurumların sayısı günümüze oranla çok daha azdır.

Ülkemizde bugünkü şehirlerin belirli fonksiyonlar bakımından etki sahaları ve merkezi yer özellikleri ortaya konulmak istendiğinde, şehirlerin artık belirli fonksiyonlar kapsamında hizmet veren çok sayıda kurum ve kuruluşa sahip olduğu dikkati çekmektedir. Önceleri her şehirde eğitim fonksiyonuna hizmet eden, sayıları bir veya ikiyi geçmeyen ve en çok lise düzeyinde eğitim veren okullar (bazı yerlerde yatılı okullar), çevredeki yerleşmeler için adeta birer bölge okulları olarak hizmet vermiştir. Benzer şekilde idari fonksiyona hizmet eden kurumlar, günümüzden farklı olarak sadece belirli merkezlerde toplanmışlardır ve bu kurumların sayıları bugüne oranla çok daha az olmuştur. Şüphesiz hemen her şehir için farklı fonksiyonlara yönelik olarak benzer örnekler verilebilir.

Günümüz şehirlerini merkezi yer olarak önemli kılan ve bu şehirlerin hizmetler kademesindeki yerini belirleyen en önemli kıstas, bazı hizmetlerin sadece belirli merkezlerde toplanmasıdır. Nitekim özel veya devlet hastanelerine sahip iki şehir karşılaştırıldığında bir alanda ihtisaslaşmış bir doktora veya her yerde bulunamayacak sağlık teçhizatlarına (donanımlara) sahip olan hastane ve dolayısıyla şehir, sağlık fonksiyonu bakımından daha merkezi bir rol üstlenmektedir. Yine bu iki şehirden sadece birinde belirli bir eğitim kurumu (fen lisesi, önemli bir dershane, özel eğitim merkezleri vb. gibi) hizmet veriyorsa o şehrin eğitim fonksiyonu bakımından merkezi yer özelliği daha güçlü olmaktadır. Söz konusu iki şehirde çok sayıda giyim mağazası veya kafe olmasına rağmen,

marka değeri çok yüksek olan bir giyim mağazası veya dünyaca tanınmış bir kafe sadece birinde yer alıyorsa merkeziyet bakımından o şehir daha avantajlı olabilmektedir.

Alanya şehrinin merkezi yer özellikleri, belirli şehir fonksiyonlarından hareketle ortaya konulabilir. İdari fonksiyon kapsamında, idari yapıda ve yönetim sahasında meydana gelen değişimler, merkezi yer olarak birtakım bilgiler sunabilir. Alaeddin Keykubat Üniversitesine kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illerden hareketle oluşturulan haritalar üniversitenin ve şehrin kültürel etki sahası hakkında bilgiler ortaya koyabilir. Diğer yandan belirli bir hastaneye gelen hastaların adres bilgilerinden hareketle hastanenin etki sahası belirlenebilir. Şüphesiz bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Türkiye'de il ve ilçelerin yüz ölçümlerini dikkate almak suretiyle il veya ilçelerin merkezini oluşturan şehirlerin idari faaliyetler bakımından etki sahasının ne kadar olduğu veya şehrin idari açıdan ne kadarlık bir alanı etkilediği ortaya konulabilmektedir (Göney, 2017, s. 85). Alanya şehrinin ***idari yapısında*** tarihi süreçte meydana gelen değişimler, yönetim sahasının da değişmesine sebebiyet vermiştir. Özellikle Cumhuriyet döneminde Alanya'nın idari yapısında ve yerleşme bağlılıklarında zaman zaman önemli değişimlerin yaşanması ve yönetim sahasının genişleyip daralması, idari fonksiyon bakımından şehrin etki sahasının da değişmesine neden olmuştur.

Alanya'nın merkezi yer özelliğini kuvvetlendiren en önemli idari değişimler özellikle Osmanlı Döneminde bazen sancak bazen de kaza (ilçe) olarak yönetilmesidir. Bundaki en önemli faktör, bölgede belirli dönemlerde güç dengelerinin değişmesi olmuştur. Alanya, XVI. yüzyılda sancak ve XIX. yüzyılın sonlarında ise Teke sancağının bir kazası olarak yönetilmiş ancak merkezi yer olarak bugünkü önemini 1923 yılında (Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte) Antalya'nın ilçesi durumuna getirilmesi neticesinde kazanmıştır.

Tablo 37. Alanya'ya Bağlı Köy Sayılarının ve Alanya Yönetim Sahasının Yıllara Göre Değişimi

Yıl	Köy Sayısı	Yönetim Alanı (km^2)	Yıl	Köy Sayısı	Yönetim Alanı (km^2)
1927	117	3.380	1970	66	1.545
1935	117	3.380	1975	66	1.545
1940	94	2.420	1980	66	1.545
1945	94	2.032	1985	66	1.545
1950	60	2.032	1990	68	1.545
1955	62	1.556	2000	74	1.598
1960	62	1.545	2012	102	1.598
1965	62	1.545	2017	102	1.598

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE/TUİK) Sayım Yıllıkları

Cumhuriyet döneminde, nüfus sayım yıllıklarından elde edilen verilere göre Alanya'da köy sayısının 1935-1985 yılları arasında sürekli azaldığı ve dolayısıyla yönetim sahasında kademeli olarak bir daralmanın meydana geldiği dikkati çekmektedir. 1935-1940 devresinde ve 1945-1950 devresinde köy sayılarında önemli bir azalma meydana gelmiştir. Bunun başlıca sebebi, Köprülü nahiyesinin 1936 yılında, Pazarcı nahiyesinin ise 1948 yılında Alanya'dan ayrılması neticesinde Gündoğmuş ve Gazipaşa ilçelerinin oluşturulmasıdır. Köprülü nahiyesinin Alanya'dan ayrılması sonrasında, 1940 yılında Alanya'nın yönetim sahası yaklaşık 960 km^2 daralma göstermiştir (Tablo 37). Benzer şekilde Pazarcı nahiyesinin 1948 yılında Alanya'dan ayrılması sonrasında yönetim sahasında önemli bir daralma meydana gelmiş ancak bunun verilere yansıması 1955 yılında olmuştur. Yönetim sahasında yaklaşık 524 km^2 daralma meydana gelmiştir. 1960-1990 yılları arasında ilçenin idari alanı 1.545 km^2'dir. 2000 yılına gelindiğinde köy sayısı 68'den 74'e çıkmış ve yönetim sahası yaklaşık 53 km^2 genişlemiştir (Tablo 37). 2012 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasası sonrasında (köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürmüştür) ilçe sınırları içerisinde bugünkü toplam mahalle sayısı 102 olmuş ve Alanya 299.464 nüfus için idari görevler üstlenmiştir. Yönetim fonksiyonunun hizmet sahası ise 1.598 km^2 olmuştur.

Günümüzde Alanya'da olup, Alanya'nın yakın ve uzak çevresinde olmayan bazı hizmetler, şehrin merkezi yer olarak önemini arttırmaktadır. Nitekim Gümrük Müdürlüklerinin Akdeniz Bölgesindeki dağılışları incelendiğinde Alanya Gümrük Müdürlüğünün batıda Antalya, doğuda ise Mersin Gümrük Müdürlükleri arasındaki tek müdürlük

olduğu dikkati çeker. Dolayısıyla Alanya, gümrük ile ilgili işlerde komşu ilçe ve illeri etkisini altına alabilmektedir. Benzer bir durum, Liman Başkanlıkları ve Sahil Sağlık Denetleme Müdürlükleri için de geçerlidir. Bu açıdan bakıldığında Alanya'yı çevreleyen Manavgat, Gündoğmuş ve Gazipaşa gibi ilçelerde söz konusu müdürlüklerin yer almaması Alanya'nın merkezi yer olarak daha fazla ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

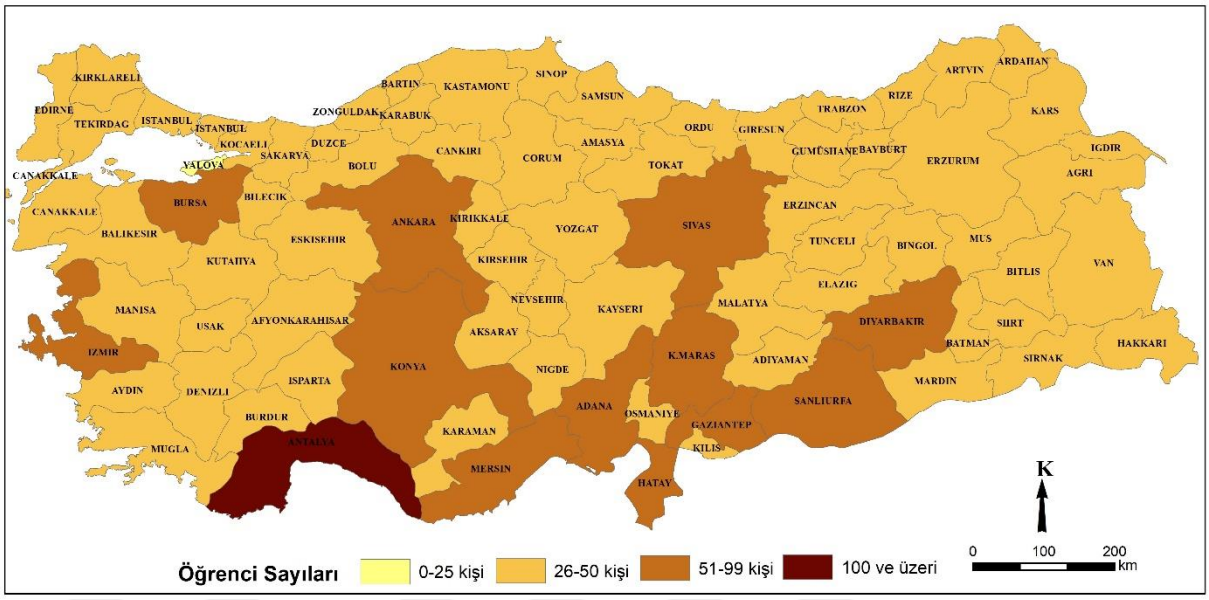
Kültürel fonksiyonun hizmet ettiği alanın genişliği bir şehre merkezi bir özellik kazandıran faktörlerden biridir. Ancak burada kültürel fonksiyona hizmet eden kurumların ne kadar bir alan kapladığı değil, kültürel hizmetin sunulabildiği mesafeler vurgulanmaktadır. Eğitim kurumları sadece bağlı bulundukları yerleşim birimlerine değil, aynı zamanda çevre yerleşmelere de sunabildiği eğitim hizmeti kadar merkezi bir önem kazanır (Üçeçam ve Hayli, 2003, s. 5). Alanya şehrinin yükseköğretim düzeyinde kültürel fonksiyonunu ve etki sahasını ortaya koyabilmek için 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde Alâeddin Keykubat Üniversitesine kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılışları önemli bilgiler sunmaktadır. Buna göre 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde üniversiteye toplam 2.556 kişi kayıt yaptırmıştır.

Alaeddin Keykubat Üniversitesine kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılışları incelendiğinde, her şeyden önce Yalova ili hariç Türkiye'nin her ilinden öğrencinin kayıt yaptırdığı dikkati çekmektedir (Tablo 38 ve Harita 30). Bu durum, üniversitenin etki sahasının ülke geneli olduğunu göstermektedir. Kayıt yaptıran öğrencilerin 359'u (% 14) Antalya nüfusuna kayıtlıdır. Bunu 99 öğrenci (% 4) ile Konya, 89 öğrenci (% 4) ile Mersin, 84 öğrenci (% 3) ile Adana ve 83 öğrenci (% 3) ile Hatay takip etmektedir (Tablo 38 ve Harita 30). Öğrencilerin yaklaşık % 28'inin bu beş ilin nüfusuna kayıtlı olması, üniversite tercihlerinde coğrafi konumun (mesafe olarak yakınlığın) dikkate alındığını ortaya koymaktadır. Eğitim fonksiyonu bakımından Alaeddin Keykubat Üniversitesinin kültürel etki sahasının belirlenmesinin yanı sıra Alanya şehrinin yakın veya uzak mesafe dâhilindeki çevre yerleşmelerde olmayan bazı eğitim kurumlarına sahip olması da şehrin merkezi yer olarak önemini ortaya koymaktadır. Bunların başlıcalarını Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Doğa Koleji ve TED Koleji gibi özel okullar oluşturmaktadır.

Tablo 38. Alaeddin Keykubat Üniversitesine 2017-2018 Yılında Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları

İkamet İli	Öğrenci Sayısı	İkamet İli	Öğrenci Sayısı	İkamet İli	Öğrenci Sayısı
Adana	84	Edirne	7	Malatya	32
Adıyaman	28	Elazığ	16	Manisa	44
Afyon	38	Erzincan	10	Mardin	42
Ağrı	23	Erzurum	38	Mersin	89
Aksaray	13	Eskişehir	22	Muğla	29
Amasya	12	Gaziantep	60	Muş	15
Ankara	59	Giresun	21	Nevşehir	10
Antalya	359	Gümüşhane	2	Niğde	23
Ardahan	18	Hakkâri	10	Ordu	44
Artvin	15	Hatay	83	Osmaniye	17
Aydın	35	Iğdır	6	Rize	20
Balıkesir	33	Isparta	23	Sakarya	14
Bartın	10	İstanbul	36	Samsun	46
Batman	24	İzmir	51	Siirt	16
Bayburt	5	K.Maraş	61	Sinop	10
Bilecik	8	Karabük	4	Sivas	54
Bingöl	11	Karaman	27	Şanlıurfa	53
Bitlis	14	Kars	28	Şırnak	17
Bolu	11	Kastamonu	15	Tekirdağ	13
Burdur	22	Kayseri	38	Tokat	21
Bursa	65	Kırıkkale	12	Trabzon	24
Çanakkale	15	Kırklareli	8	Tunceli	6
Çankırı	11	Kırşehir	16	Uşak	10
Çorum	34	Kilis	13	Van	36
Denizli	43	Kocaeli	21	Yozgat	37
Diyarbakır	64	Konya	99	Zonguldak	23
Düzce	10	Kütahya	20	**Toplam**	**2.556**

Kaynak: Alaeddin Keykubat Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2018.

Harita 30. Alaeddin Keykubat Üniversitesine 2017-2018 Yılında Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları

Şehirlerde, haberleşme olanakları kültürel fonksiyon bakımından önem arz etmektedir. Bir şehrin kendi etki sahası içerisinde kalan yerleşmelerle olan bağlantıları, nicelik ve nitelikleri ve çeşitliliği gibi unsurlar o şehrin merkezi yer özelliğini arttıran etmenler arasındadır (Göçer, 1974, s. 46). Alanya'da haberleşme bakımından sunulan en önemli hizmetler ***basın ve yayın*** hizmetleridir. Alanya'da 4 yerel günlük gazete, 2 yerel radyo kanalı, 2 yerel televizyon kanalı, 2 yerel haftalık gazete, 5 ulusal basın ajansı, 23 yerel internet gazetesi ve 2'si haftalık ve 2'si aylık olarak yayınlanan 5 tane dergi bulunmaktadır. Alanya TV ve Kanal A birer televizyon kanalı, Radyo Fresh ve Radyo Time ise birer radyo kanalıdır (ALTSO, 2017, s. 89). Alanya'daki gazete ofisleri, şehrin sınırları içerisinde yer almakta ve basılan gazeteler şehrin yakın ve uzak çevresine dağıtılmaktadır. Şehrin en köklü gazetelerinden biri, Güllerpınarı Mahallesinde yer alan ve 1968 yılında kurulan Yeni Alanya Gazetesidir. Bunun dışında Atatürk Caddesi üzerinde faaliyet gösteren Haber Alanya Gazetesi, Hacet Caddesinde faaliyet gösteren Alanya Postası Gazetesi, Şekerhane Mahallesinde faaliyet gösteren Gerçek Alanya Gazetesi ve Dim Çayı Caddesinde faaliyet gösteren Alanya Güneşi Gazetesi şehirdeki diğer gazetelerdir.

Şehirlerde merkeziyetin gelişimi bakımından önemli unsurlardan bir diğeri, ***ticaret fonksiyonunun*** gelişmiş olmasıdır. Ticari açıdan bir şehrin üstlenmiş olduğu merke-

ziyet, her şeyden önce o şehirde ticarethanelerin fazla olmasına ve ticareti yapılan ürünlerin çeşitliliğine bağlıdır (Üçeçam ve Hayli, 2003, s. 214). Gerçekten de insanların ihtiyaç duydukları bir ürünün bir şehirden temin edilme olasılığı, aynı zamanda o şehrin merkezi yer olarak önemini ortaya koymaktadır. Şehir yerleşmelerinde yer alan marka değeri yüksek ticarethaneler, özel teknik servisler veya önemli kurumlara ait bayilikler, o şehirlerin merkezi yer bakımından gücünü arttırmaktadır.

Alanya şehrinde ticarethanelerin büyük çoğunluğu merkezi iş sahasında yoğunluk kazanmıştır. Merkezi iş sahasında toplam 2.105 işyeri faaliyet göstermektedir. Bunlardan 123'ü perakende ihtiyaç, 744'ü periyodik ihtiyaç, 252'si mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar, 320'si yeme-dinlenme ve eğlenme, 203'ü ise küçük sanayi ve imalat kapsamında hizmet sunmaktadır. Diğer yandan 283 işyeri büro hizmetleri, 49 işyeri ulaşım hizmetleri, 92 işyeri sağlık hizmetleri ve 39 işyeri ise banka ve sigorta hizmeti kapsamında faaliyet göstermektedir. Çarşı ve çevresinde birbirinden farklı hizmetler sunan ve ürün çeşitliliğine sahip olan ticarethaneler şehrin merkezi özelliğini kuvvetlendirmektedir. Alanya şehir sınırları içerisinde haftanın beş günü semt pazarları kurulmaktadır. Bu pazarların en büyüğü ve en önemlisi merkezi iş sahasında şehrin kalbi sayılabilecek bir noktada Cuma günleri kurulan Cuma Pazarı'dır. Cuma Pazarının hemen yanında kırsal yerleşmelerle irtibat sağlayan otobüslerin garajının olması, kırsal kesim insanının Pazar yerine doğrudan ulaşımı bakımından kolaylık sağlamaktadır. Şüphesiz Cuma Pazarının konumu, şehrin merkezi yer olarak önemini arttıran temel faktörlerdendir.

Şehir yerleşmelerinin ***sağlık fonksiyonu*** bakımından etki sahaları ve merkezi açıdan üstlendikleri hizmetler, belirli sağlık kurumlarının hasta kayıt verilerinden hareketle ortaya konulabilir. Alanya şehrinde sağlık fonksiyonunun etki sahasının belirlenmesi için son altı ayda (Ocak-Haziran 2018) Alanya Devlet Hastanesine (Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi) kayıt yaptıran hastaların adres bilgileri temin edilmiştir. Buna göre son altı ayda yaklaşık 133.000 hasta kaydının yapıldığı dikkati çekmiştir. Ancak bu hasta kayıt verilerinden, açık adres bilgileri verilmemiş veya eksik verilmiş olan hastalara ait veriler kullanılmamıştır.

Tablo 39. Alanya Devlet Hastanesine (ALKÜ Eğitim ve Araştırma Hastanesi) Kayıt Yaptıran Hastaların Geldikleri Yere Göre (İkametgâh Bilgilerine Göre) Dağılımı (2018)[71]

Mahalle (Şehir)	Hasta S.	(Belde/Köy)	Hasta S.	(Belde/Köy)	Hasta S.	İlçeler	Hasta S.
Bektaş	312	Akdam	302	Hocalar	36	Akseki	91
Büyükhasbahçe	834	Akçatı	132	Kargıcak	936	Aksu	1
Cumhuriyet	4.484	Alacami	250	Karapınar	29	Demirtaş (mah.)	2.023
Çarşı	845	Asmaca	39	Kayabaşı	175	İbradı	3
Çıplaklı	2.104	Avsallar	2.308	Kızılcaşehir	206	Gazipaşa	3.280
Güllerpınarı	5.664	Bademağacı	114	Kestel	2.758	Gündoğmuş	536
Hacet	3.747	Basırlı	38	Konaklı	5.301	Manavgat	649
Hacımehmetli	540	Başköy	55	Mahmutlar	8.803	Serik	108
Hisariçi	46	Beyreli	185	Payallar	2.016	**Toplam**	**6.691**
Kadıpaşa	2.905	Bıçakçı	51	Tırılar	59		
Kızlarpınarı	2.754	Burçaklar	72	Toslak	723		
Oba	1.996	Büyükpınar	66	Tosmur	2.800		
Saray	4.744	Cikcilli	4.862	Türkler	1.326		
Sugözü	3.742	Çakallar	144	Uğurlu	11		
Şekerhane	3.837	Dinek	611	Üzümlü	93		
Tepe	656	Değirmendere	341	Yaylalı	92		
Tophane	137	Gözübüyük	73	Yalçıköyü	34		
Toplam	**39.347**	Emişbeleni	338	Yenice	43		
		Elikesik	516	Yeşilöz	107		
		Güzelbağ	410	**Toplam**	**36.455**	***Genel Toplam***	**82.493**

Alanya Devlet Hastanesinden temin edilen son altı aylık (Ocak-Haziran 2018) hasta kayıt bilgilerinden hareketle 82.493 hastanın adres bilgileri Alanya'nın mahallelerine göre ve Antalya'nın diğer ilçelerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre Alanya Devlet Hastanesinin sağlık fonksiyonu bakımından etki sahasının Alanya ilçesiyle sınırlı kalmadığı, Antalya'nın diğer ilçelerini de etkisi altına aldığı anlaşılmaktadır. Hastaneye, şehrin merkezini oluşturan toplam 19 mahalleden 39.347 hasta kayıt yaptırmıştır. Söz konusu merkez mahalleler dışında Alanya ilçe sınırları içerisindeki diğer mahallelerden toplam 36.455 hasta kayıt yaptırmıştır (Tablo 39). Merkez mahalleler içerisinde hasta kaydının

[71] Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi İstatistik Birimi (Ocak-Haziran 2018).

en fazla yapıldığı mahalleler; Güllerpınarı, Saray, Cumhuriyet ve Şekerhane Mahalleleridir. Şehir merkezi dışında hasta kaydının en fazla olduğu mahalleleri, Büyükşehir Belediye Yasasından (2012) önce birer belde durumunda olan mahalleler oluşturmaktadır. Bunlar; şehrin batısında sahil şeridi boyunca uzanan Avsallar, Türkler, Payallar ve Konaklı; şehrin doğusunda ise Tosmur, Kestel ve Mahmutlar Mahalleleridir. Şehrin doğusunda yer alan Mahmutlar Mahallesi ve batısında yer alan Konaklı Mahallesi en fazla hasta kaydının yapıldığı mahallelerdir. Mahmutlar Mahallesinden 8.803, Konaklı Mahallesinden ise 5.301 hastanın kaydı yapılmıştır (Tablo 39). Her iki mahalleden gelen hasta sayılarının diğer mahallelere göre fazla olması, her iki mahallenin şehir merkezine daha yakın olmalarının yanı sıra nüfuslarının da daha fazla olması ile yakından ilişkilidir.

Antalya'nın çeşitli ilçelerinden Alanya Devlet Hastanesine gelen hastalar incelendiğinde, hastanenin yoğun olarak etkilediği ilçelerin Antalya'nın doğu kesimindeki ilçeler olduğu dikkati çekmektedir. Antalya'nın doğusunda Serik ile Gazipaşa ilçeleri arasındaki saha, hastanenin sağlık fonksiyonu bakımından etki sahasını oluşturmaktadır. Gazipaşa ilçesi ve Demirtaş Mahallesi, en fazla hasta kaydının yapıldığı yerleşmelerdir. Gazipaşa'dan gelen hastaların sayısı 3.280 iken, Demirtaş'tan gelen hastaların sayısı ise 2.023 kişidir (Tablo 39). Bunun başlıca sebebi her iki yerleşmenin Alanya'nın komşu yerleşmeleri olmasıdır. Diğer yandan Gazipaşa ve Manavgat gibi ilçelerde devlet hastaneleri olmasına rağmen bu hastanelerde belirli alanlarda ihtisaslaşmış doktorların, bazı sağlık ekipmanlarının veya diğer teknik donanımların yeterli olmaması hastaların Alanya Devlet Hastanesine sevk edilmesine veya bu hastanenin hastalar tarafından tercih edilmesine sebebiyet vermektedir.

Şehirde dini hizmetler sunan camiler, kiliseler, mescitler vb. gibi tesisler de merkezi yer bakımından önem arz etmektedir. Şehir sınırları içerisinde toplam 46 cami yer almaktadır. Şehrin en eski camileri Alanya Kalesinde yer alan Süleymaniye Cami ve çarşıda yer alan Andızlı Cami ile Kuyularönü Camidir. Kırsal kesimlerden şehir merkezine Cuma günleri gelen insanlar, hem alışveriş yapmak hem de ibadet etmek amacıyla daha çok bu camilere gelmektedir. Şehrin çevresindeki kırsal alanlardan otobüsle gelenler için son durak noktası olan Cuma Pazarı, bu açıdan şehre önemli bir hareketlilik getirmektedir. Bu nedenle Cuma Pazarına en yakın camilerden olan Hacıkura Cami de dini fonksiyon bakımından önem arz etmektedir. Camilerin sadece şehirde değil kırsal alanlarda da

yer alması, bazı insanların şehre gelmek yerine kendi köylerindeki camilerde ibadet etmeyi tercih etmelerini sağlamaktadır. Ancak kiliselerin şehir sınırları içerisinde yer alması dini hizmetlerin etki sahası bakımından (özellikle yabancı turistler için) kiliselere olan yoğunluğu arttırmaktadır.

Şehirde yer alan Aya Yorgi Kilisesi, Kurtuluş Kilisesi, Alanya Kilisesi, Norveç Denizciler Kilisesi ve Hıdırellez Kilisesi (şehrin 10 km kuzeybatısında) özellikle Hristiyan halkın ibadetlerini yerine getirmeleri bakımından şehrin etki sahasını kuvvetlendirmektedir. Bu kiliselerin etki sahası, gerek bölgesel ve gerekse ulusal düzeydedir. Akdeniz bölgesinde Alanya dışındaki kiliseler incelendiğinde en yakın kiliselerin doğuda Adana ve batıda Antalya'da olduğu görülür. Bu durum Alanya'daki kiliselerin Antalya-Adana arasındaki sahada özellikle yabancı turistler için bir çekim gücü oluşturduğu anlaşılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEHİR COĞRAFYASI BAKIMINDAN MANAVGAT

2.1. MANAVGAT ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Nüfusun Tarihi Gelişimi

Manavgat nüfusunun tarihi süreç içerisindeki değişimleri incelendiğinde, nüfusla ilgili ilk bilgilerin Osmanlı dönemine kadar uzandığı dikkati çekmektedir. Alanya'da olduğu gibi Manavgat'ta da Osmanlı dönemine ait nüfus verileri, Tahrir Defterleri başta olmak üzere Salnameler, Temettuat Defterleri, Nüfus Kayıt Defterleri gibi kaynaklardan elde edilmektedir. Ancak bu kaynaklardan elde edilen nüfus verilerinin daha iyi anlaşılması için XV. ve XVI. yüzyıl ile XIX. yüzyıl sonlarında Manavgat'ın idari yapısının ortaya konulması gerekmektedir. Bunun temel sebebi, nüfus sayımlarının belirli bir idari ünite içerisinde gerçekleşmesi ve Manavgat'ın geçmiş yüzyıllar ile günümüz idari yapılanmasının birbirinden farklı olmasıdır.

Manavgat kazası, XV. ve XVI. yüzyıllarda Alaiye sancağına bağlıdır. Manavgat, belirtilen yüzyıllarda batıda Köprü Çayı, doğuda ise Manavgat Çayı arasında yer almaktadır. Manavgat Çayı ile daha doğuda Alara Çayı'na kadar uzanan saha, Alaiye kazası sınırları içerisindedir. Bu sahayla ilgili olarak XVI. yüzyılın sonlarından itibaren Düşenbe kazası veya nahiyesinden bahsedilmektedir. XIX. yüzyıla ait Salnamelerde Manavgat kazası sınırları içerisinde Manavgat, Düşenbe ve Beşkonak nahiyeleri yer almaktadır. Bu dönemde İbradı, Akseki kazasının bir nahiyesi durumundadır (Karaca, 2009, s. 29-34).

Manavgat nüfusuyla ilgili olarak 1455 yılı Tahrir Defterinde nüfus değerleri verilirken bazı yerlerde hane yazılmış, bazı yerlerde de nefer olarak kaydedilmiştir. Bu kayıtlardan nefer ile hanenin aynı anlamda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü hane verildiği zaman nefer verisi verilmemiş, nefer verildiği zaman da hane verisi verilmemiştir (Karaca, 2009, s. 49). Hane verilerinden hareketle Manavgat nüfusunun ortaya konulabilmesi amacıyla toplam hane sayısı "5" katsayısı (Alanya için de 5 katsayısı kullanılmıştır) ile çarpılmıştır. Kasaba ve şehir özelliği gösteren yerleşmeler XV. ve XVI. yüzyıllarda Tapu Kayıt Defterlerinde "*Nefs*" olarak belirtilmiştir (Göğünç, 1979, s. 56). Tahrir

Defterlerinde küçük bir kasaba görünümünde olan Manavgat'ın merkez nüfusuyla ilgili veriler Nefs olarak verilmiştir. Nefs-i Manavgat'ta 1455 yılında 71 nefer, 6 nim çift, 1 kethüda, 8 çift, 1 müezzin, 8 bive ve 48 ehl-i hüruf kayıtlıdır. Buna göre belirtilen tarihte Manavgat şehir nüfusunun 400-600 kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir (Karaca, 2009, s. 49-51) (Tablo 40).

Manavgat, 1575 yılında da mahallelere ayrılmamış ve Nefs-i Manavgat şeklinde kaydedilmiştir. Buna göre, belirtilen yılda Manavgat şehir merkezinde yer alan 45 hanede yaklaşık 225 kişinin yaşadığı kaydedilmiştir (Karaca, 2009, s. 52). 1555 yılında ise Nefs-i Manavgat'ta yaşayan 52 nefer, 10 nim çift, 29 bennak, 11 caba, 1 pir-i fani ve 1 merd-i kale kaydedilmiştir. Bu verilere göre, şehir nüfusu 270 civarındadır (Karaca, 2009, s. 55) (Tablo 40). Osmanlı İmparatorluğu döneminde ilk nüfus sayımı 1831 yılında, asker sayısını tespit etmek ve vergileri düzenlemek amacıyla yapılmıştır. Bu sayımla, ülkede yaşayan Müslüman ve Müslüman olmayan nüfusu belirlemek, yeniçeri ocağının yerine kurulmuş olan orduya katılacak Müslüman erkekleri tespit etmek, cizye mükellefi durumundaki Müslüman olmayan nüfusu ortaya koymak amaçlanmıştır (Shaw, 1978, s. 325-326). 1831 yılı nüfus sayımına göre Manavgat kazasının nüfusu 3.210 olarak tespit edilmiştir (Karal, 1943, s. 116-117).

Tablo 40. Osmanlı Döneminde Manavgat Nüfusunun Gelişimi

Yıllar	İlçe Nüfusu			Kaynaklar
	İlçe merkezi nüfusu	Kır	Toplam	
1455	400-600	-	-	(Karaca, 2009, s. 49-51).
1555	270	-	-	(Karaca, 2009, s. 55).
1575	225	-	-	(Karaca, 2009, s. 52).
1831	-	-	3.210	(Karal, 1943, s. 116-117).
1872	3.232	-	-	Konya Vilayet Salnamesi (1872)
1914	-	-	19.411	(Karpat 1985, s. 153-182).

Manavgat'ın XIX. yüzyıl nüfusuyla ilgili bilgiler veren kaynaklardan biri de Konya Vilayet Salnameleridir. 1872 yılı Salnamesinde, Manavgat kazasının merkezinde (Nefs-i Manavgat) 1.146 hanenin yer aldığı ve bu hanelerde toplam 3.232 kişinin yaşadığı belirtilmiştir. Salnameye göre, 1872 yılında ilçenin toplam nüfusunun 5.351 olduğu görülmektedir (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 341-342) (Tablo 40). Kemal Karpat'ın "Osmanlı

Nüfusu" isimli çalışmasında Manavgat kazasının 1914 yılı nüfusu belirtilmiştir. Buna göre 1914 yılında Manavgat kazası, 19.411 kişiden oluşmaktadır (Karpat, 1985, s. 153-182) (Tablo 40).

Manavgat'ın 1927 yılından günümüze kadar sayım yıllarından elde edilen nüfus verileri incelendiğinde, nüfusun 1945 ve 1975 yılları hariç her dönemde sürekli bir artış gösterdiği görülür. 1927 yılında Manavgat ilçe merkezinde sadece 655 kişi yaşamıştır. İlk periyodik sayım olan 1935 yılında nüfus, 273 kişi artmıştır. 1935 yılında yıllık nüfus artış hızı ‰ 43,5'tir (Tablo 41 ve Grafik 17). Türkiye'nin birçok şehrinde olduğu gibi Manavgat'ta da nüfus, 1940-1945 devresinde azalma göstermiştir. 1940 yılı nüfusu 1.162 iken 1945 yılında 1.093'e gerilemiştir. Nüfus artış hızı ise ‰ -12,2 olmuştur (Tablo 41 ve Grafik 18). Türkiye'de doğum oranlarının 1935-1940 devresinde azalmış olması o dönemlerde 15-19 yaş arasındaki erkeklerin ve kadınların çok az olması ile ilişkilidir. Bu nüfus azlığı bir sonraki beş yıllık devrede (1940-1945) etkisini fazlasıyla göstermiştir. Yani çocuk sahibi olma şansının en yüksek olduğu 15-19 yaşlarındaki nüfusun kıtlığı, bu devreler içerisinde az sayıda doğumun meydana gelmesine neden olmuştur. Burada sözü geçen nüfus kıtlığı da milletimizin 1914 ve 1922 arasında I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşlarında çetin mücadeleler vermesi nedeniyle az sayıda çocuğun dünyaya gelmesi ve çocuk ölümlerinin de yüksek olmasıyla ilgilidir (Darkot, 1955, s. 90; 1966, s. 32). Türkiye'de 1940'lı yıllarda yaşanan nüfus azalmasının bir diğer önemli sebebi, II. Dünya Savaşı'nda silah altına alınan erkeklere bağlı olarak doğum oranlarında meydana gelen azalmadır (Kayalı, 1993, s. 59; Öcal, 1995, s. 22; Kasarcı, 1996, s. 248-253; Işık, 1999, s. 151).

Manavgat şehir nüfusunun yıllık artış hızı 1950-1955 devresinde ‰ 104,2 olmuştur (Tablo 41 ve Grafik 18). Şehir nüfusu, 1955 yılında 1950 yılına göre 866 kişi artmıştır. Bu nüfus artışının temel sebebi, 1950-1955 devresinde Türkiye'de kırsal alanlardan şehirlere gerçekleşen göçlerdir. Bu göçlerin yanı sıra Manavgat nüfusunun 1940-1950'li yıllardan itibaren artış göstermesinde şehirdeki bataklık sahaların kurutularak yerleşime açılması ve sıtma hastalığıyla mücadelede önemli adımların atılmaya başlaması etkili olmuştur.

Manavgat'ta 1970-1975 devresinde şehir nüfusunun 11.787'den 10.804'e gerilediği, nüfus artış hızının da ‰ 154'ten ‰ -17,4' e düştüğü görülür. Şehrin gerek nüfusunda gerekse nüfus artış hızında meydana gelen azalmanın sebebi, şehir nüfusunun cinsiyete göre dağılımına dikkat çekildiğinde daha iyi anlaşılmaktadır. Şehirde yaşayan kadın nüfusunda 1970 yılına göre 1975 yılında önemli bir azalma görülmezken (sadece 58 kişilik bir azalma olmuştur) erkekler ise yaklaşık 1.000 kişi azalmıştır. Erkek nüfusundaki bu önemli azalma, erkeklerin iş amaçlı başka bir şehre göç etmiş olma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Yüceşahin (1996), Antalya ve Muğla illerinde yapmış olduğu bir çalışmada bu istihdam göçlerine dikkat çekmiştir (Yüceşahin, 1996, s. 287). Antalya, 1969 yılında turizm bölgesi olarak ilan edilmiş ve 1975 yılında finansman kaynakları için Birleşmiş Milletler Kalkınma Projesine ve Dünya Bankası'na başvurulmuştur (Akgün, 2017, s. 51). 1970 yılında 95.616 olan Antalya şehir nüfusu, turizm sektöründe yaşanan gelişmeler neticesinde, 1975 yılında 130.774'e ulaşmıştır. Bu beş yıllık süreçte nüfus artış hızı ‰ 62 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, 1970-1975 devresinde Antalya ve Manavgat şehir nüfuslarında meydana gelen bu değişimler, belirtilen dönemde kırsal karakterleri ön planda olan Manavgat'tan, önemli bir turizm merkezi durumundaki Antalya'ya yönelik göçlerin gerçekleşmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Sağdıç ve Bozyiğit, Manavgat'a bağlı yerleşmelerin de yer aldığı Köprü Çayı Havzası ile ilgili yaptıkları bir çalışmada, 1970-1980 devresinde havza nüfusundaki artış hızının Antalya'dan çok daha düşük değer gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Bunun başlıca sebebini ise Köprü Çayı Havzası'ndan Antalya Ovası'nda hızla gelişen şehirlere (özellikle Antalya) gerçekleşen göçlerle açıklamışlardır (Sağdıç ve Bozyiğit, 2010, s. 123-166).

Manavgat şehir nüfusunda, 1970-1975 devresinde meydana gelen azalmanın sebeplerinden bir diğeri de nüfusun sayım memurları tarafından abartılması olmuştur. Nitekim Arıcı (1985)'a göre, 1970 yılında sayım memurları Manavgat'ın devletten daha fazla yardım alabilmesi için şehir nüfusunu 11.787'e çıkarmışlar, ancak 1975 yılında, gerçek nüfusun 10.804 olarak tespit edilmesiyle önceki sayımda yapılan abartma nüfusun gerilemesi gibi bir sonucu doğurmuştur (Arıcı, 1985, s. 55). Manavgat şehir nüfusunun yıllık artış hızının en fazla olduğu dönem 1985-1990 dönemidir. Bu dönemde Side-Manavgat kıyıları, Antalya ilinin turizminde önemli bir paya sahiptir. Turizm faaliyetlerine

bağlı olarak artan yatırımlar, 1985–1990 devresinde nüfusun hızla artmasına sebep olmuştur. Bu nüfus artışı ile birlikte mekân kullanımı bakımından yeni alanlara ihtiyaç duyulmuş, sahil şeridinde bulunan ormanlık alanlar, verimli tarım arazileri ve kumul alanlar, hızla yerleşime açılmıştır (Alpaslan, 2009, s. 67). 1985 yılında 21.520 olan şehir nüfusu, 1990 yılında 16.978 kişi artarak 38.498'e yükselmiştir. Bu devrede yıllık nüfus artış hızı ise bütün sayım yılları içerisindeki en yüksek değerine (‰ 116,3) ulaşmıştır. Manavgat şehir nüfusunun yıllık artış hızı 2000-2010 devresinde ‰ 62,1'den ‰ 21,9'a gerilemiştir. Bu azalmanın başlıca sebebi, Alanya şehrinde de ifade edildiği gibi 2007 yılında uygulanmaya başlayan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemlerinin yarattığı neticelerdir. Başka bir değişle, önceleri çeşitli sebeplerle gereğinden fazla gösterilen yerleşim nüfusları, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminin hizmet vermeye başlamasıyla daha objektif bir şekilde hesaplanmaya başlamıştır.

Manavgat şehir nüfusu, 2012 yılında 99.254 iken 2017 yılında 156.599 olmuştur. Bu beş yıllık süreçte nüfus artış hızı, ‰ 52,8'den ‰ 91,2'e yükselmiştir. Şehir nüfusunda ve nüfusun artış hızında meydana gelen bu değişim, Türkiye İstatistik Kurumunun şehir olarak kabul ettiği sahanın sınırları ile bu tez çalışmasında coğrafi esaslara göre oluşturulan şehir sınırlarının birbirleriyle örtüşmemesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim TÜİK, il ve ilçe merkezlerini şehir olarak kabul etmektedir. 2012 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasası ile birlikte şehirlerin sınırları, il ve ilçe mülki sınırlar olarak belirlenmiştir. Büyükşehir Belediye Yasası dikkate alınırsa, Manavgat şehir nüfusunun 226.394 olması gerekir. Ancak bu durum coğrafi sistematiğe uymamaktadır. Günümüzde Side, Ilıca, Hatipler, Sarılar ve Çayyazı köyleri/beldeleri, artık Manavgat şehriyle bütünleşmiş durumda olup, şehrin birer semti (mahallesi) durumundadırlar. Bu mahallelerin nüfusları şehir nüfusuna eklendiğinde, 2012-2017 yılları arasındaki nüfus fazlalığının sebebi anlaşılmış olur.

Tablo 41. 1927 Yılından İtibaren Manavgat Şehir Nüfusunun Gelişimi (1927-2017)[72]

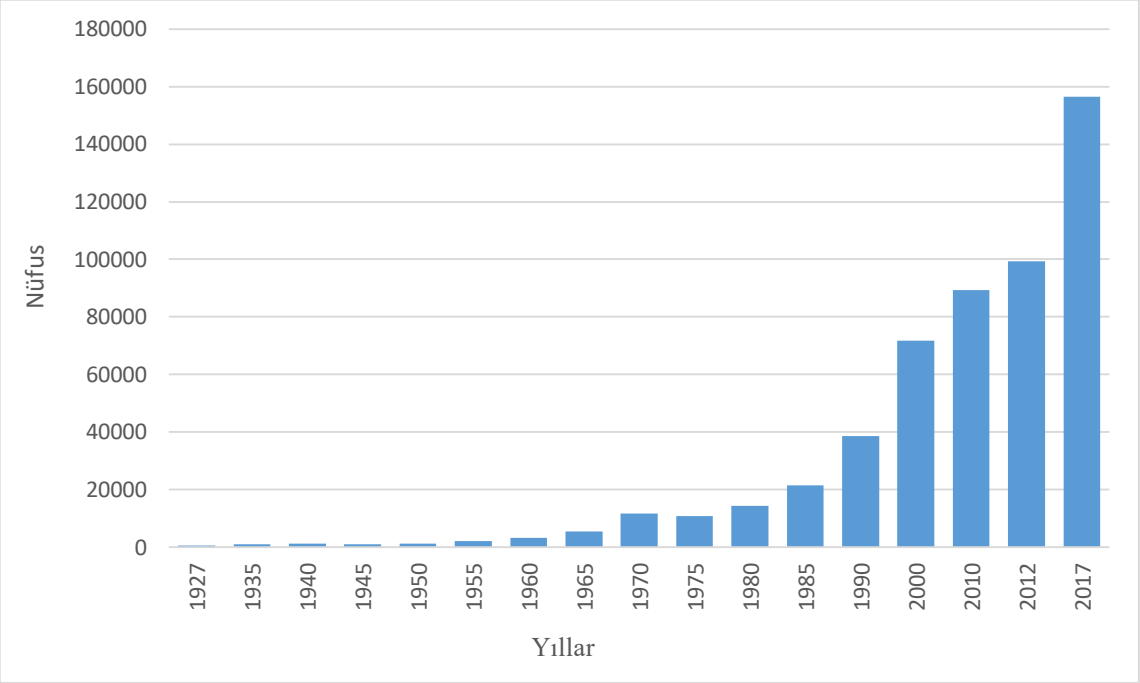
Sayım Yılları	Şehir Nüfusu			Şehir nüfusunun yıllık artış hızı (‰) [73]	İlçe Nüfusu	İlçe Nüfusunun Yıllık Artış Hızı (‰)
	Erkek	Kadın	Toplam			
1927	352	303	655	-	-	-
1935	454	474	928	43,5	20.391	-
1940	616	546	1.162	44,9	19.410	44,9
1945	584	509	1.093	-12,2	22.725	31,5
1950[74]	-	-	1.266	29,3	28.409	44,6
1955	1.145	987	2.132	104,2	35.418	44,1
1960	1.736	1.482	3.218	82,3	41.358	31
1965	2.842	2.606	5.448	105,2	46.012	21,3
1970	6.528	5.259	11.787	154	60.741	55,5
1975	5.603	5.201	10.804	-17,4	68.418	23,8
1980	7.479	6.776	14.255	55,4	73.511	55,4
1985	11.373	10.147	21.520	82,3	87.547	34,9
1990	22.291	16.207	38.498	116,3	115.731	55,8
2000	38.871	32.808	71.679	62,1	199.385	54,3
2010	45.861	43.446	89.307	21,9	185.134	-7,4
2012	50.597	48.657	99.254	52,8	201.027	41,1
2017[75]	-	-	156.599	91,2	226.394	23,7

[72] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010-2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

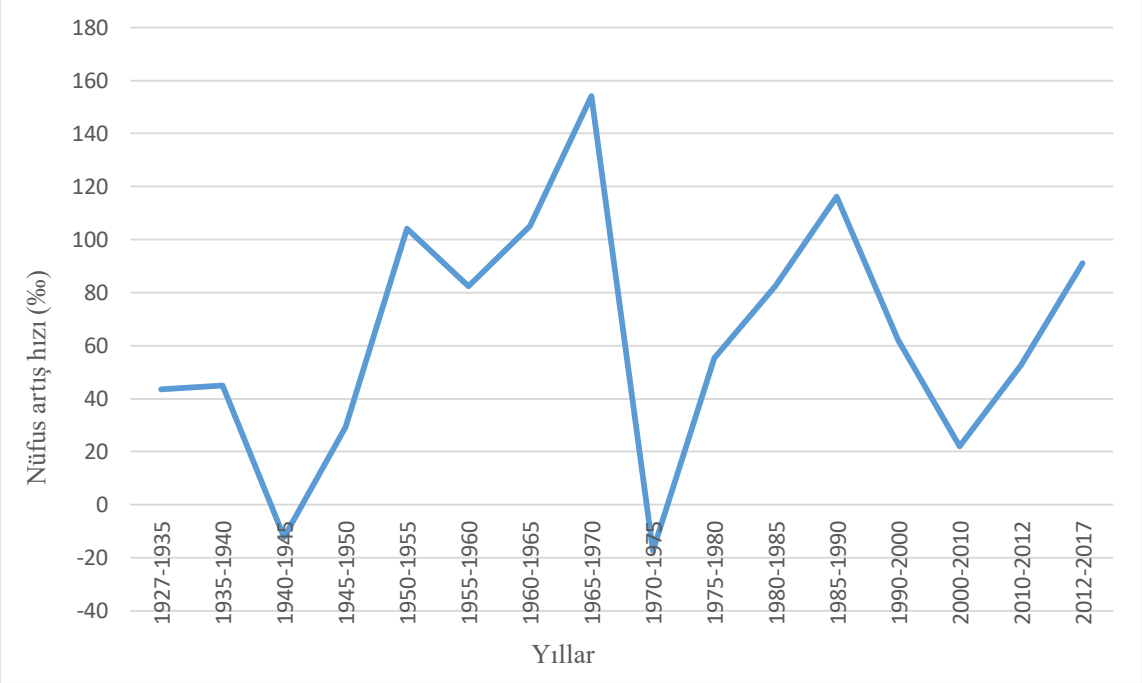
[73] Şehir ve ilçe nüfusunun yıllık artış hızı TÜİK tarafından kullanılan artış hızı formülleri kullanılarak hesaplanmıştır.

[74] Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 1950 yılı sayımlarında şehir nüfuslarının cinsiyete göre durumlarına yer verilmemiştir.

[75] 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesiyle kırsal yerleşmelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüş ve bu yerleşmeler bağlı bulundukları şehirlerin merkezlerine dâhil edilmiştir. Ancak bu durum şehir nüfusunun belirlenmesi bakımından gerçeği yansıtmamaktadır. Bu nedenle coğrafi bakış açısıyla belirlediğimiz şehir sınırları içerisindeki nüfusu ele alınmış ve bu nüfusun cinsiyete göre dağılımı ortaya konulamamıştır.

Grafik 17. Manavgat Şehir Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)

Grafik 18. Manavgat Şehrinin Nüfus Artış Hızının Değişimi (1927-2017)

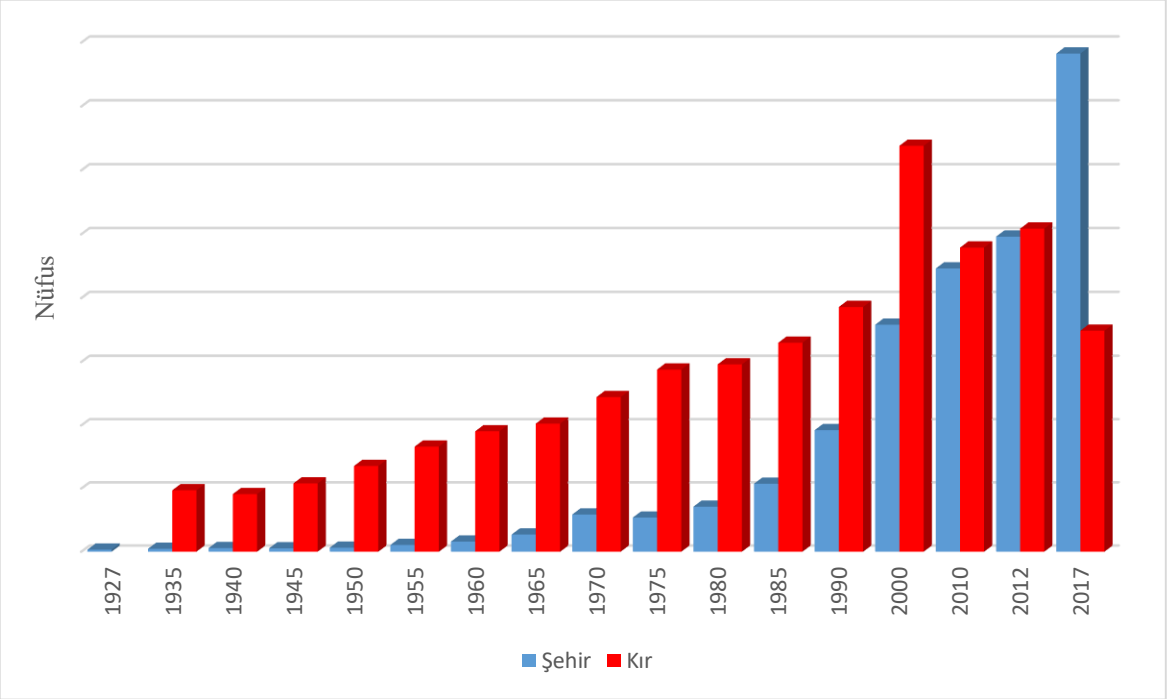
Manavgat'ın yıllara göre şehir ve kır nüfusları incelendiğinde, her şeyden önce Türkiye İstatistik Kurumunun il ve ilçe merkezlerini şehir olarak kabul ettiği bilinmesine rağmen, Manavgat'ın ancak 1960'lı yıllardan sonra bir şehir yerleşmesinin özelliklerini taşımaya başladığı anlaşılmaktadır. Nitekim, 1927 yılında Manavgat'ta yaşayan nüfusun

655 kişi olduğu dikkati çekmektedir. 1935 yılına gelindiğinde bu nüfus 928'e çıkmış ve ilçe merkezinde yaşayan nüfusun ilçe nüfusuna oranı ise sadece % 4,5 olmuştur. 1960 yılına gelinceye kadar şehirli nüfus oranı hiçbir sayım yılında % 8'i geçmemiştir (Tablo 42 ve Grafik 19). Manavgat'ta şehirleşme hareketlerinin Alanya şehrinde olduğu gibi 1960'lı yıllardan itibaren hız kazanmaya başlaması, Alanya şehrinde de değinildiği gibi Antalya ili genelinin 1960'lı yıllara kadar nüfus hareketleri ve şehirleşme yönünden tenha bir yer olmasından kaynaklanmaktadır (Tunçdilek ve Tümertekin, 1959, s. 13-30).

Tablo 42. Manavgat'ta Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)[76]

Sayım Yılları	Şehir Nüfusu			Kır Nüfusu			Şehirleşme Oranı (%)	Toplam Nüfus
	T	E	K	T	E	K		
1927	655	352	303	-	-	-	-	-
1935	928	454	474	19.463	9.422	10.041	4,5	20.391
1940	1.162	616	546	18.248	8.748	9.500	5,9	19.410
1945	1.093	584	509	21.632	10.568	11.064	4,8	22.725
1950	1.266	-	-	27.143	-	-	4,4	28.409
1955	2.132	1.145	987	33.286	16.218	17.068	6	35.418
1960	3.218	1.736	1.482	38.140	18.670	19.470	7,7	41.358
1965	5.448	2.842	2.606	40.564	18.408	22.156	11,8	46.012
1970	11.787	6.528	5.259	48.954	23.331	25.623	19,4	60.741
1975	10.804	5.603	5.201	57.614	28.753	28.861	15,7	68.418
1980	14.255	7.479	6.776	59.256	29.437	29.819	19,3	73.511
1985	21.520	11.373	10.147	66.027	33.032	32.995	24,5	87.547
1990	38.498	22.291	16.207	77.233	40.368	36.865	33,2	115.731
2000	71.679	38.871	32.808	127.706	67.886	59.820	35,9	199.385
2010	89.307	45.861	43.446	95.827	50.140	45.687	48,2	185.134
2012	99.254	50.597	48.657	101.773	52.837	48.936	49,3	201.027
2017	156.599	-	-	69.795	-	-	69,1	226.394

[76] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010-2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

Grafik 19. Manavgat Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

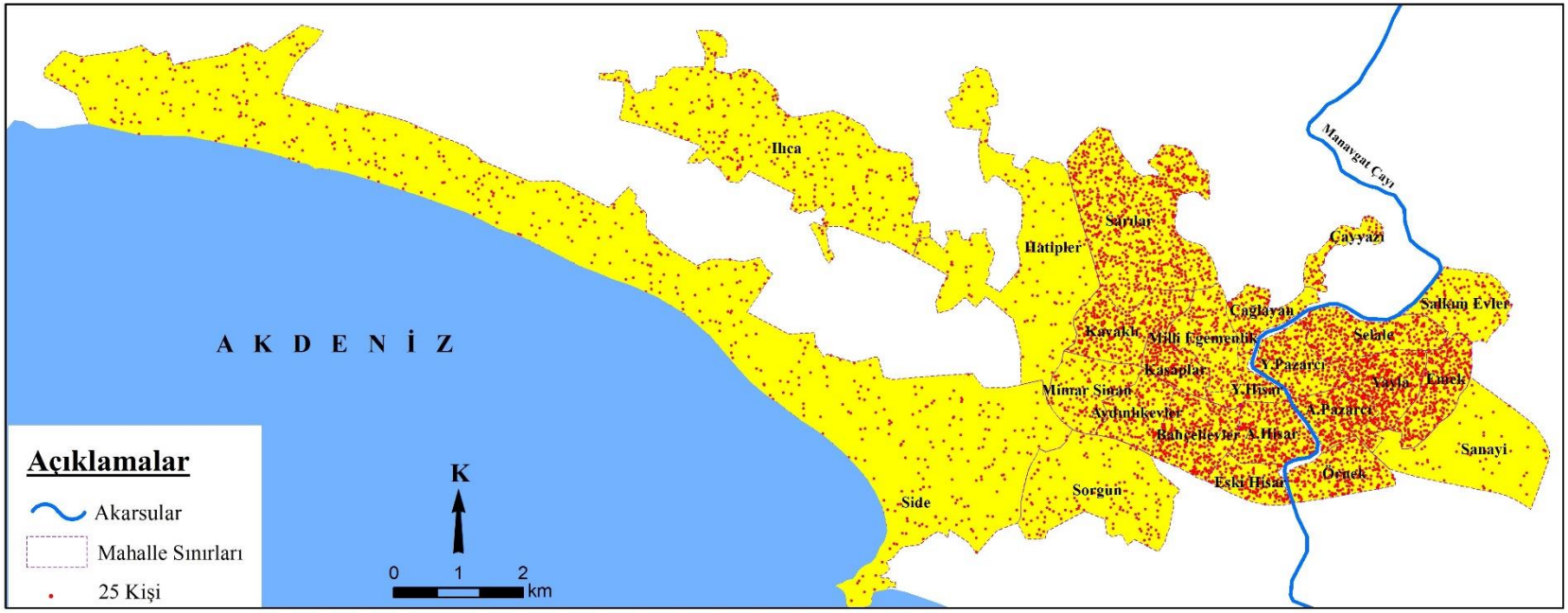
Şehirli nüfus oranı, 1965 yılında % 11,8 iken 1970 yılında % 19,4'e yükselmiş ve ilk defa 10.000 nüfus sınırını aşmıştır (11.787). 1975 yılında şehirli nüfus oranı, tekrar düşüş göstererek % 15,7'e gerilemiştir (Tablo 42 ve Grafik 19). Bu sayım yılından itibaren Manavgat'ın şehirli nüfus oranı her yıl düzenli olarak artış göstermiş ve 2012 yılında % 49,3'e ulaşmıştır. Büyükşehir Belediye Yasasının 2012 yılından itibaren yürürlüğe girmesi Antalya'nın bir başka ilçesi olan Manavgat'ta da idari değişimlere sebep olmuş köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Ancak Alanya şehrinde olduğu gibi Manavgat şehrinde de şehir sınırları belirlenirken coğrafi şartlara dikkat edilmiş ve şehir sınırları içerisindeki nüfus, şehirli nüfus olarak değerlendirilmiştir. Bu durum dikkate alındığında 2017 yılında Manavgat şehrinde yaşayan nüfus 156.599 iken kırsal alanlarda yaşayan nüfus ise 69.795 olarak belirlenmiştir. Böylece 2017 yılında şehirli nüfus oranı % 69,1 olarak tespit edilmiştir.

2.1.2. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunlukları

Manavgat şehrinde, nüfusun dağılışı noktalama yöntemiyle tespit edilmiştir. Alanya şehrinde olduğu gibi her bir nokta 25 kişiye karşılık gelecek şekilde belirlenmiştir. Şehirde nüfus, Manavgat Çayı'nın her iki yakasındaki mahallerde daha sık ve dengeli

dağılırken, şehrin batısındaki Ilıca, Hatipler ve Side Mahalleleri ile doğusundaki Sanayi Mahallesinde seyrek dağılmıştır (Tablo 43 ve Harita 31). Şehirde, nüfusu en fazla olan mahalleler sırasıyla; Sarılar (21.003), Side (12.742), Yayla (12.162), Bahçelievler (9.482) ve Emek Mahalleleridir (9.330). Bu mahalleler, şehrin toplam nüfusunun % 41'ini oluşturmaktadır. Sarılar ve Side nüfusunun nispeten fazla olması bu yerleşmelerin önceleri birer belde belediyeleri olmaları ve zamanla şehirle bütünleşerek şehrin birer mahallesi durumuna gelmeleri ile ilişkilidir. Diğer yandan Yayla, Bahçelievler ve Emek Mahallelerinde binaların yoğun olması, bu mahallelerde nüfusun fazla olmasını sağlamıştır. Söz konusu mahalleler dışında, Aşağıhisar ve Aşağıpazarcı Mahallelerinde de nüfus nispeten sık bir dağılış göstermiştir. Bilindiği gibi, biri Manavgat Köprüsünün batı yakasında, diğeri ise doğu yakasında yer alan bu iki mahalle, şehrin en eski yerleşim alanlarını oluşturmaktadır.

Şehirde nüfusu en az olan mahalleler; Sanayi (1.240), Çayyazı (1.591), Yukarıhisar (2.254) ve Hatipler (2.757) Mahalleleridir. Sanayi Mahallesinin sınırları içerisinde konut alanlarından çok atölyelerin ve fabrikaların yoğun olması, bu mahallede nüfusun seyrek dağılmasına neden olmuştur. Manavgat çarşısının da içerisinde yer aldığı Yukarıhisar Mahallesinde ticarethanelerin yoğun olması bu mahallede nüfusun az olmasına sebebiyet vermiştir (Tablo 43 ve Harita 31). Manavgat şehriyle bütünleşmelerinden önceki süreçte birer köy yerleşmesi oldukları bilinen bugünkü Çayyazı ve Hatipler Mahallelerinin şehrin kenar kesimlerinde yer almaları ve bu mahallelerde çok katlı yapılaşmaya henüz gidilmemiş olması nedeniyle nüfus azdır ve seyrek bir dağılış göstermiştir.

Harita 31. Manavgat Şehrinin Nüfus Dağılış Haritası

Nüfusun mahallelere göre dağılışlarını ortaya koyan bir diğer konu, nüfus yoğunluğudur. Manavgat şehrinin nüfus yoğunluk haritaları hazırlanırken Alanya şehrinde olduğu gibi mahallelerin idari sınırları içerisinde iskâna elverişli olmayan veya şehir fonksiyonlarını tam anlamıyla yansıtmayan alanlar şehir alanının dışında tutulmuştur. Manavgat şehrinde, araştırma sahası olarak belirlenen sahada, toplam 24 mahalle yer almaktadır. Bu mahallelerin toplam yüzölçümü 3.851,6 hektar olup, bu alanda 156.599 kişi yaşamaktadır. 2017 yılı verilerine göre şehrin ortalama nüfus yoğunluğu 40,6 kişi/ hektar alandır.

Nüfus dağılışı, yerleşme nüfuslarıyla doğrudan ilişkili olarak belirlenirken, nüfus yoğunluğunun ortaya konulabilmesi için yerleşme nüfuslarının yanında yerleşme yüzölçümlerinin de bilinmesi gerekir. Manavgat şehrinde nüfusun en yoğun olduğu mahalleler sırasıyla; Yukarıpazarcı (179 kişi/ha.), Aşağıpazarcı (152 kişi/ha.), Emek (138,4 kişi/ha.), Aşağıhisar (135 kişi/ha.), Kasaplar (129,4 kişi/ha.) ve Bahçelievler (120,4 kişi/ha.) Mahalleleridir (Tablo 43 ve Harita 32). Şehrin merkezi kesimlerinde yer alan bu mahallelerden Yukarıpazarcı ve Aşağıpazarcı Mahalleleri, Manavgat Çayının hemen doğusunda, Aşağıhisar, Kasaplar ve Bahçelievler Mahalleleri ise çayın batısında yer almaktadır. Çayın her iki yakasında yer alan bu mahalleler, Manavgat Köprüsü sayesinde yoğun bir etkileşim içerisindedir. Yoğun bir yapılaşmanın olduğu bu mahallelerde nüfusun fazla olmasının yanında mahalle yüzölçümlerinin nispeten dar olması nüfusun daha yoğun olmasına neden olmuştur.

Şehirde hektar başına düşen kişi sayısının en az olduğu mahalleler; Sanayi (7 kişi/ha.), Hatipler (8,4 kişi/ha.), Side (9 kişi/ha.), ve Ilıca (15,7 kişi/ha.) Mahalleleridir (Tablo 43 ve Harita 32). Şehrin kenar kesimlerinde yer alan bu mahalleler, şehrin yüzölçümü en geniş olan mahallelerini oluşturmaktadır. Nitekim, Side Mahallesi 1405,7 hektar alan kaplarken, Ilıca Mahallesinin alanı 419,2 hektar, Hatipler Mahallesinin alanı 325,7 hektardır. Sanayi Mahallesinde nüfusun az olması ve seyrek bir dağılış göstermesi nedeniyle nüfusun mahalle yüzölçümüne oranlanması neticesinde elde edilen yoğunluk değeri de az olmuştur. Şehirde nüfusun en fazla olduğu Sarılar Mahallesinde, nüfus ile mahalle

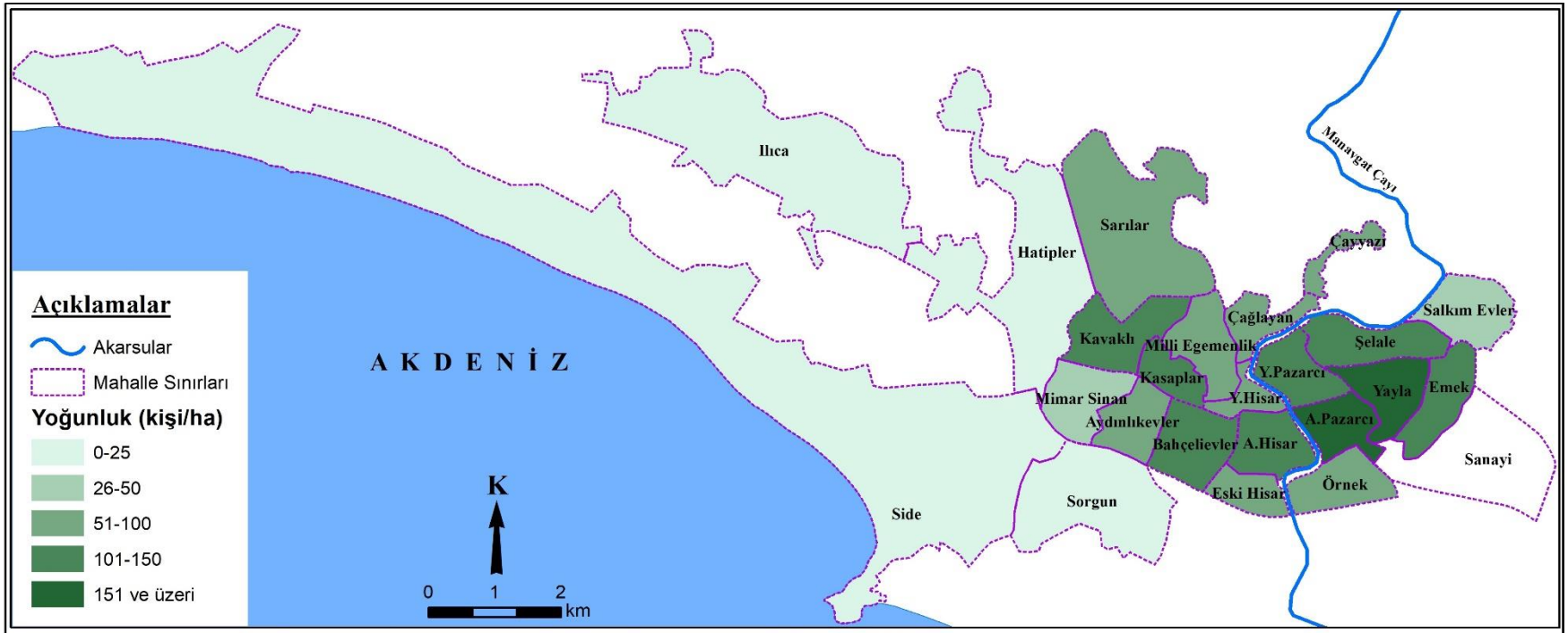
yüzölçümü arasındaki ilişki incelendiğinde 21.003 kişinin 256 hektarlık bir alanda yaşadığı ve hektar başına 81,8 kişinin düştüğü anlaşılmaktadır. Bu değer, şehrin ortalama nüfus yoğunluğu değerinden (40,6 kişi/ha.) fazladır.

Tablo 43. Manavgat Şehrinde Nüfusun Mahallelere Dağılışı ve Yoğunluğu (2017)

Mahalle Adı	Nüfus	Yüzölçümü (ha.)[77]	Yoğunluk (kişi/ha.)
Aşağıhisar	8.524	63,1	135
Aşağıpazarcı	8.525	56,1	152
Aydınevler	4.452	58,5	76,1
Bahçelievler	9.482	78,7	120,4
Çağlayan	3.296	43,6	75,5
Çayyazı	1.591	25,6	62,1
Emek	9.330	67,4	138,4
Eski Hisar	3.713	40,3	92,1
Hatipler	2.757	325,7	8,4
Ilıca	6.607	419,2	15,7
Kasaplar	5.127	39,6	129,4
Kavaklı	8.676	86,4	100,4
Milli Egemenlik	4.626	71,2	65
Mimar Sinan	3.205	71,3	45
Örnek	6.560	65,6	100
Salkımevler	2.780	75,3	37
Sanayi	1.240	176,5	7
Sarılar	21.003	256,7	81,8
Side	12.742	1405,7	9
Sorgun	3.133	190,6	16,3
Şelale	8.811	79,6	110,6
Yayla	12.162	68,2	83,4
Yukarıhisar	2.254	27	100,7
Yukarıpazarcı	6.013	59,7	178,3
TOPLAM	**156.599**	**3.851,6**	**40,6**

Kaynak: Mahalle nüfusları verisi TUİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

[77] Mahallelerin yüzölçümleri ve nüfus yoğunluğu verileri ARCGIS 10.1 yazılımı ile hesaplanarak elde edilmiştir.

Harita 32. Manavgat Şehri Nüfus Yoğunluk Haritası

Hatipler, Ilıca ve Çayyazı Mahalleleri, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası öncesinde birer köy statüsüne sahip iken, söz konusu yasayla birlikte köylerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Ancak bu mahallelerde bugün de tarımsal arazilerin fazla olması, nüfus yoğunluklarının az olmasının sebeplerinden biridir. Side Mahallesinde, nüfus yoğunluğunun az olması, bu mahallenin yüzölçümünün geniş olmasından kaynaklanırken, Sanayi Mahallesinde nüfus yoğunluğunun az olması ise bu mahallenin konut alanlarından çok sanayi tesislerinden oluşmasıyla ilişkilidir.

2.1.3. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Manavgat ilçe merkezi nüfusunun cinsiyet oranları 1927 yılında 116 olup, 1935 yılında bu oran 96'a gerilemiştir. 1935 yılı dışındaki hiçbir sayım döneminde cinsiyet oranı 100'ün altına düşmemiştir. Başka bir değişle 1935 yılı dışındaki her sayım döneminde erkekler kadınlardan fazla olmuştur (Tablo 44 ve Grafik 20). Manavgat'ta turizm faaliyetlerinin gelişmeye başladığı 1970'li yıllarda her 100 kadına 124 erkek karşılık gelmiş ve 1990 yılına gelindiğinde ise bu değer, sayım yılları içerisindeki en yüksek seviyesine (138) ulaşmıştır. Bunun başlıca sebebi, turizm sektöründe istihdam edilen nüfusun daha çok erkek olmasıyla yakından ilişkilidir. Gerçekten de Yüceşahin'in (1996) ifade ettiği gibi 1990'lı yıllardan itibaren Antalya ve Muğla illerinde hızla gelişen turizm faaliyetleri ve artan istihdam nedeniyle cinsiyet bileşiminde erkeklerin bir hâkimiyeti söz konusu olmuştur (Yüceşahin, 1996, s. 287).

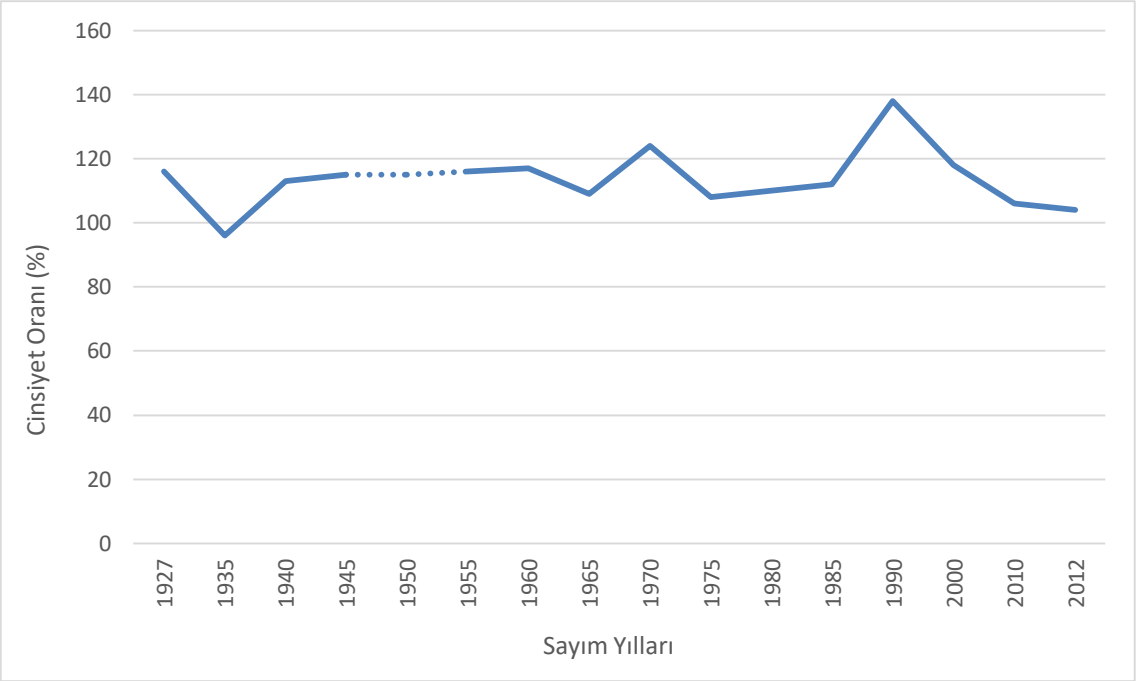
Tablo 44. Manavgat Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)[78]

Sayım Yılları	Erkek	Kadın	Toplam	Cinsiyet Oranı (%)
1927	352	303	655	116
1935	454	474	928	96
1940	616	546	1.162	113
1945	584	509	1.093	115
1950 [79]	-	-	1.266	[18]
1955	1.145	987	2.132	116
1960	1.736	1.482	3.218	117
1965	2.842	2.606	5.448	109
1970	6.528	5.259	11.787	124
1975	5.603	5.201	10.804	108
1980	7.479	6.776	14.255	110
1985	11.373	10.147	21.520	112
1990	22.291	16.207	38.498	138
2000	38.871	32.808	71.679	118
2010	45.861	43.446	89.307	106
2012	50.597	48.657	99.254	104
2017 [80]	-	-	156.599	-

[78] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010- 2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

[79] Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 1950 yılı sayımlarında şehir nüfuslarının cinsiyete göre durumlarına yer verilmemiştir.

[80] 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesiyle kırsal yerleşmelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüş ve bu yerleşmeler bağlı bulundukları şehirlerin merkezlerine dâhil edilmiştir. Ancak bu durum şehir nüfusunun belirlenmesi bakımından gerçeği yansıtmamaktadır. Bu nedenle coğrafi bakış açısıyla belirlediğimiz şehir sınırları içerisindeki nüfusu ele alınmış ve bu nüfusun cinsiyete göre dağılımı ortaya konulamamıştır.

Grafik 20. Manavgat Şehrinde Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2012)[81]

Manavgat şehir nüfusunun 2000 ve 2012 yılı dar aralıklı yaş gruplandırmaları incelendiğinde, çocuk yaştaki (0-14) nüfusun, 2012 yılında 2000 yılına göre artış gösterdiği dikkati çekmektedir. 2000 yılı nüfus piramidi incelendiğinde, 10-14 yaş grubundaki nüfusta bir azalma olduğu ve piramidin daralma gösterdiği, 0-4 ve 5-9 yaş grubunda ise nüfusun arttığı ve piramit tabanının genişlediği görülür (Tablo 45 ve Grafik 20). 2000 yılında 10-14 yaş grubundaki nüfusun 1985-1990 yılları arasında doğduğu bilindiğine göre bu dönemin Manavgat'ta turizmin gelişmeye başladığı döneme karşılık geldiği dikkati çeker.

Turizm sektöründe çalışmak için diğer illerden Manavgat'a yönelen nüfus, başlangıçta erkeklerden oluşurken, daha sonra kadınlarda da artış olmuştur. Buradan, erkeklerin zamanla eşlerini yanlarına aldıkları ve kadınların da iş hayatına atılmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsünün 1985 ve 2000 yıllarına ait doğum yeri verileri incelendiğinde Manavgat'a, Güneydoğu ve Doğu illerimizden göç eden nüfusun artış gösterdiği dikkati çeker. 1985 yılında, Manavgat şehir nüfusu 21.520 olup bunun 18.128'ini (% 84) Antalya il sınırları içerisinde yaşayan nüfus oluşturmaktadır. 1985 yılında Güneydoğu ve Doğu illerinden gelen nüfus 929 olup bu sayı Manavgat şehir nüfusunun % 4'ünü oluşturmaktadır. 2000 yılında, şehir nüfusu 71.679'a yükselmiş, bu nüfusun 37.004'ü Antalya doğumlu olarak kaydedilmiştir.

[81] ..... 1950 yılı şehir nüfusunun cinsiyete göre dağılımı verisi DİE tarafından belirlenmemiştir.

Aynı yıl Güneydoğu ve Doğu illerinden göç edenlerin sayısı 929'dan 6.262'e yükselmiştir. Başka bir değişle her iki bölgeden gelenlerin şehir nüfusuna oranı % 4'ten % 9'a çıkmıştır.

Manavgat şehrinde 2000 yılına ait nüfus piramidinde en büyük dilimi 25-29 ve 30-34 yaş grubundaki nüfus oluşturmaktadır. Her iki yaş grubundaki nüfus, toplam nüfusun % 21,6'sını oluşturmaktadır. 2012 yılı nüfus piramidi incelendiğinde, yaş grupları içerisindeki en büyük pay 30-34 yaş grubundaki nüfusa aittir. Bu yaş grubunda yer alan toplam nüfus, 10.887'dir. Yine 2000 yılı piramidinde olduğu gibi, 2012 yılında da 25-29 yaş grubundaki nüfusun fazla olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 45). 2012 yılında 25-29 ve 30-34 yaş grubundaki nüfus toplam nüfusun % 20'sini oluşturmaktadır (Grafik 21). Her iki yaş grubundaki nüfusun fazlalığı, yine turizm sektöründeki istihdam ile açıklanırken, bu yaş gruplarında nüfus bakımından kadınların erkekleri geçmesi ise kadınların da iş hayatına atılmaya başladığını göstermektedir. 2012 yılında, 10-14 ve 15-19 yaş grubundaki nüfusa oranla 0-4 ve 5-9 yaş gruplarındaki nüfusun artması, doğurganlığın arttığını göstermektedir. Bu nedenle piramit tabanı genişlemektedir.

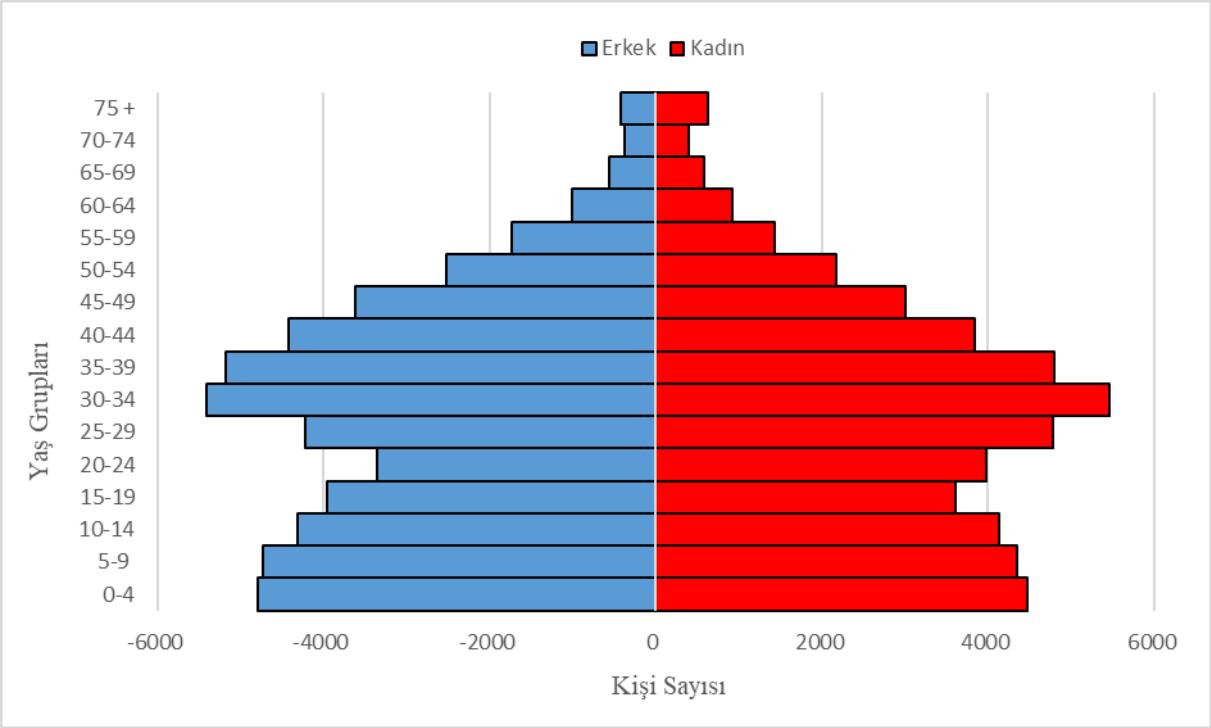
Tablo 45. Manavgat Şehir Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000 ve 2012)[82]

	2000			2012[83]		
Yaş Grubu	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**
0-4	3.351	3.147	6.498	4.795	4.474	9.269
5-9	3.175	2.987	6.162	4.726	4.352	9.078
10-14	3.054	2.862	5.916	4.309	4.140	8.449
15-19	3.855	2.814	6.669	3.963	3.619	7.582
20-24	3.446	3.248	6.694	3.353	3.989	7.342
25-29	4.560	3.682	8.242	4.225	4.791	9.016
30-34	4.086	3.091	7.177	5.415	5.472	10.887
35-39	3.532	2.786	6.318	5.168	4.796	9.964
40-44	2.679	2.088	4.767	4.424	3.848	8.272
45-49	2.166	1.688	3.854	3.610	3.015	6.625
50-54	1.460	1.313	2.773	2.526	2.172	4.698
55-59	1.044	935	1.979	1.729	1.440	3.169
60-64	719	674	1.393	1.002	927	1.929
65-69	510	475	985	562	590	1.152
70-74	306	330	636	374	404	778
75 +	205	238	443	417	628	1.045
Bilinmeyen	423	450	873	-	-	-
Toplam	**38.571**	**32.808**	**71.379**	**50.598**	**48.657**	**99.255**

Yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımlarına dikkat çekildiğinde, 2000 yılında 70 yaş ve üzerindeki nüfus dışında, bütün yaş gruplarında erkeklerin kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. Bunun başlıca sebebi, turizmin sağladığı istihdamdır. İstihdamın cinsiyete göre nüfus dağılımlarındaki önemini ortaya koyabilmek için daha aktif durumda olan 25-39 yaş gruplarındaki nüfusun cinsiyete göre dağılımlarına bakmak gerekmektedir. Buna göre 25-29, 30-34 ve 35-39 yaş gruplarında erkekler ile kadınlar arasındaki nüfus farkı diğer yaş gruplarına göre fazladır (Tablo 45). Yaşlı nüfus bakımından incelendiğinde kadınların erkeklerden fazla olması, Alanya şehrinde de değinildiği gibi ortalama erkek ömrünün kadın ömründen daha kısa olmasıyla ilişkilidir.

[82] 2000 yılı verisi DİE, 2012 yılı verisi ise TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

[83] 2012 yılı sonrasında 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamında kırsal alanlar birer mahalle olarak bağlı bulundukları şehre dâhil edildikleri için 2016 yılına ait veriler yerine 2012 yılına ait verilerin daha gerçekçi olduğu düşünülmüş ve 2012 yılı verilerine yer verilmiştir.

Grafik 21. Manavgat Şehrinin Nüfus Piramidi (2012)

Yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımları 2012 yılında, 2000 yılına göre farklılık göstermektedir. Özellikle 20-24, 25-29 ve 30-34 yaş grubundaki nüfusa dikkat çekildiğinde, 2000 yılından farklı olarak kadınların erkeklerden fazla olduğu görülmektedir (Tablo 45 ve Grafik 21). 20-24 yaş grubundaki toplam nüfusun önceki ve sonraki yaş gruplarına oranla az olması, kadınların ise erkeklerden fazla olması, bu yaş grubundaki erkeklerin askerlik görevlerini yerine getirmeleri veya iş amaçlı göç etmeleri ile ilişkilidir. Bahsi geçen üç yaş grubunda da kadınların erkeklere oranla fazla olmasının diğer bir sebebi ise kadınların da iş hayatına atılmalarıyla ilgilidir.

Tablo 46. Manavgat Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2000)

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	9.580	13,4	8.996	12,6	18.576	26
15-64	27.547	38,6	22.319	31,3	49.866	69,9
65 +	1.444	2	1.493	2,1	2.937	4,1
Toplam	**38.571**	**54**	**32.808**	**46**	**71.379**	**100**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Yılı Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

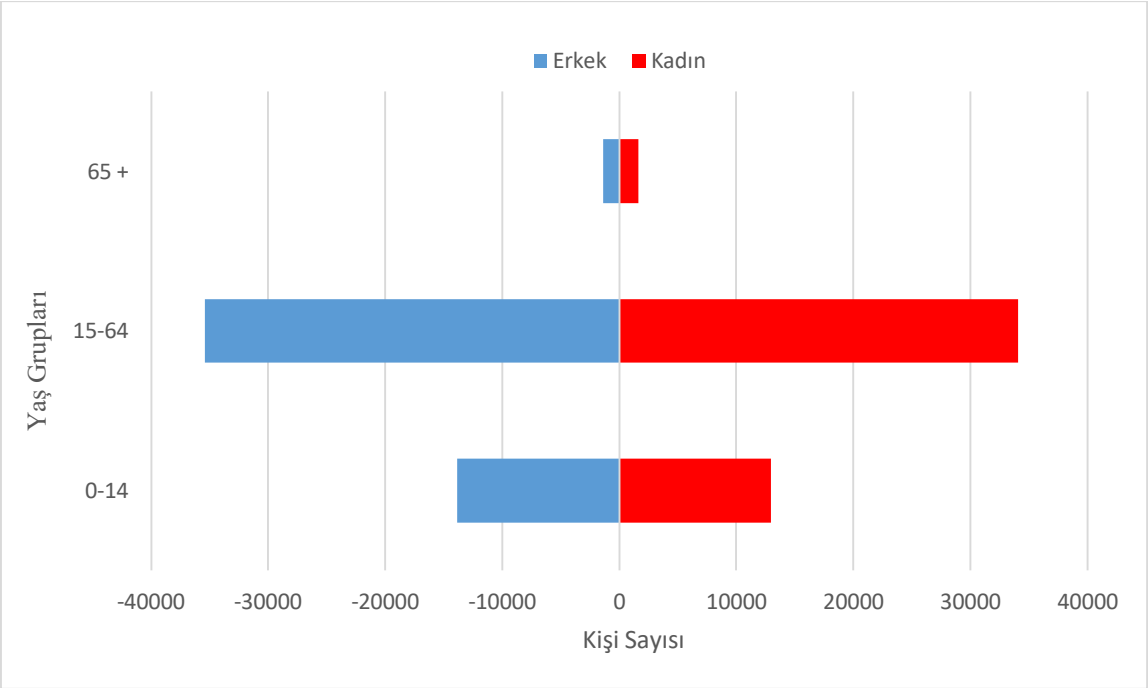
Manavgat şehir nüfusunun yaş bağımlılık oranları incelendiğinde, (geniş aralıklı gruplama) şehir nüfusunun % 26'sı çocuk nüfusundan (0-14 yaş), % 69,9'u yetişkinlerden (15-64 yaş) ve geri kalan % 4,1'i ise yaşlı nüfustan (65 yaş ve üzeri) oluşmaktadır (Tablo 46). Buna göre Manavgat şehrinin 2000 yılı bağımlılık nüfusu oranı % 43,1'dir. 2012 yılında şehrin yaş

bağımlılık oranları incelendiğinde, nüfusun % 27'si çocuklardan, % 70'i yetişkinlerden ve % 3'ü ise yaşlılardan oluştuğu görülür (Tablo 47 ve Grafik 22). Bu verilerden hareketle 2012 yılı nüfusunun yaş bağımlılık oranı, 2000 yılı bağımlılık oranına göre düşüş göstermiş ve % 42,8'e gerilemiştir.

Tablo 47. Manavgat Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012)

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	13.830	13,9	12.966	13,1	26.796	27
15-64	35.415	35,7	34.069	34,3	69.484	70
65 +	1.353	1	1.622	1,6	2.975	3
Toplam	**50.598**	**51**	**48.657**	**49**	**99.255**	**100**

Kaynak: TUİK, 2012 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Sosyal ve Demografik Göstergeler

Grafik 22. Manavgat Şehir Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı (2012)

2.1.4. Nüfusun Eğitim Durumu

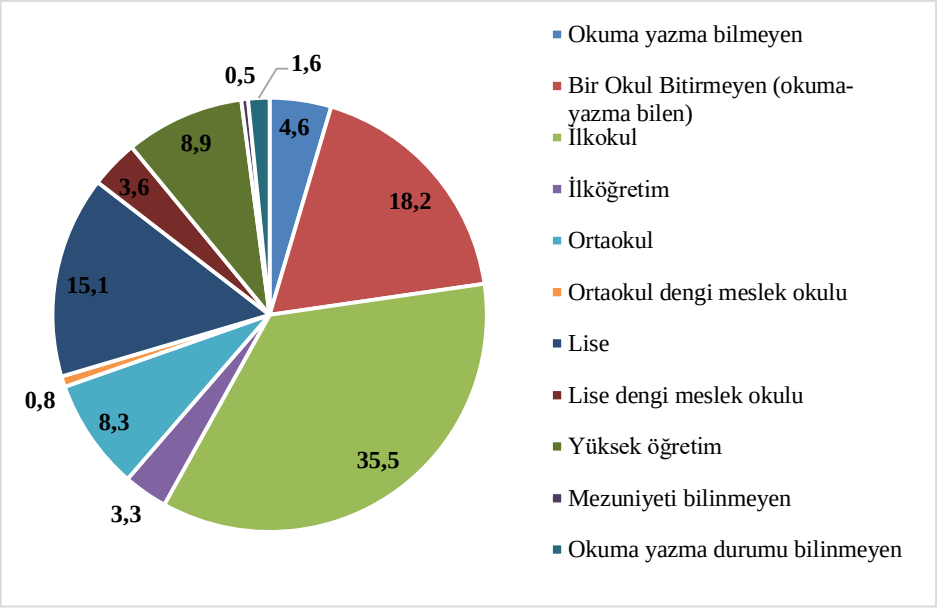
Manavgat şehrinin 2000 yılına ait eğitim durumu verilerine göre, 6 yaş üzerindeki nüfus 63.783'tür. Bu nüfusun % 4,6'sı okuma yazma bilmemektedir. Bunun yanı sıra okuma yazma durumu bilinmeyen nüfusun oranı % 1,6'dır. Bu verilerden hareketle, okuma yazma bilenlerin oranının % 93,8 olduğu görülmektedir. Bu oran, 2000 yılında Türkiye genelindeki okuma yazma bilenlerin oranından (% 87,4) fazladır. Ancak aynı yıl, Alanya şehrindeki okuma yazma bilenlerin oranından (% 95) da düşüktür. Manavgat şehrinde erkekler içerisinde okuma yazma bilenlerin oranı (okuma yazma bilmeyen veya okuma yazma durumu bilinmeyen nüfus toplam nüfustan çıkarılırsa) % 96,3'tür. Kadınlar içerisinde okuma yazma bilenlerin oranı ise

% 91,1'dir (Tablo 48 ve Grafik 23). Bu değerler, Türkiye ortalamasının üzerinde olup, Alanya şehrine oranla daha düşüktür. (Erkekler içerisinde okuma yazma bilenler % 96,9, kadınlar içerisinde okuma yazma bilenler ise % 93).

Tablo 48. Manavgat Şehrinin Eğitim Durumu (2000)

Eğitim Durumu (6 yaş ve üzeri)	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okuma yazma bilmeyen	828	28,5	2080	71,5	2908	4,6
Bir Okul Bitirmeyen (okuma-yazma bilen)	5.874	50,6	5.743	49,4	11.617	18,2
İlkokul	12.468	55,1	10.153	44,9	22.621	35,5
İlköğretim	1.136	54,3	955	45,7	2.091	3,3
Ortaokul	3.497	65,7	1.828	34,3	5.325	8,3
Ortaokul dengi meslek okulu	280	56,6	215	43,4	495	0,8
Lise	5.483	56,9	4.161	43,1	9.644	15,1
Lise dengi meslek okulu	1.372	59,1	951	40,9	2.323	3,6
Yükseköğretim	3.375	59,2	2.330	40,8	5.705	8,9
Mezuniyeti bilinmeyen	18	29,0	44	71,0	62	0,1
Okuma yazma durumu bilinmeyen	483	48,7	509	51,3	992	1,6
Toplam	**34.814**	**54,6**	**28.969**	**45,4**	**63.783**	**100**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Yılı Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Grafik 23. Manavgat Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2000)

Manavgat'ta, 6 yaşın üzerindeki nüfusun mezun oldukları dereceler incelendiğinde, herhangi bir okuldan mezun olanların oranının % 75,5 olduğu görülür. Bu nüfusun % 35,5'ini ilkokul, % 3,3'ünü ilköğretim, % 8,3'ünü ortaokul, % 0,8'ini ortaokul dengi meslek okulu, %

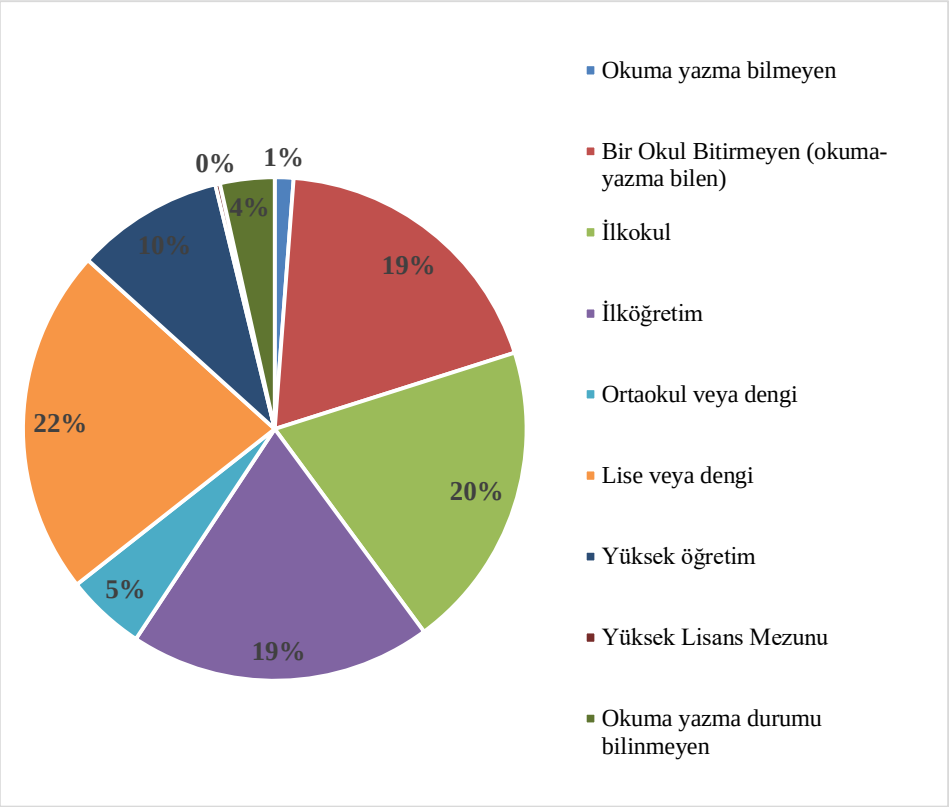
15,1'ini lise, % 3,6'sını lise dengi meslek okulu, % 8,9'unu yükseköğretim mezunları oluşturmaktadır. Bunlar dışında mezuniyeti bilinmeyen 62 kişi ile okuma yazma durumu bilinmeyen 992 kişi, toplam şehir nüfusunun % 2,6'sını oluşturmaktadır (Tablo 48 ve Grafik 23). Manavgat şehir nüfusunun 6 yaş üzeri eğitim durumları incelendiğinde, okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 4,6'dan % 1,2'e gerilemiştir. Herhangi bir okul bitirmediği halde okuma yazma bilenlerin oranı 2000 yılında % 18,2 iken 2012 yılında % 18,9'a yükselmiştir. Alanya şehrinde olduğu gibi Manavgat şehrinde de ilkokul ve ortaokuldan mezun olanların oranı, 2000 yılına göre 2012 yılında gerilerken ilköğretim ve liseden mezun olanların oranı ise artış göstermiştir. Buna göre 2000 yılında ilkokul mezunlarının oranı % 35,5 iken 2012 yılında % 19,8'e, ortaokul mezunlarının oranı % 8,3 iken 2012 yılında % 5,1'e gerilemiştir. İlköğretim düzeyinde eğitim görmüş nüfusun oranı % 3,3'ten % 19,4'e liseden mezun olanların oranı ise % 15,1'den % 22,3'e yükselmiştir (Tablo 49 ve Grafik 24).

Manavgat şehrinde, yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüş 366 kişi varken, doktoradan mezun olmuş nüfus yoktur. Bu veriler de Manavgat şehrinde eğitim durumunun zamanla gelişme gösterdiğini ve bu açıdan Alanya şehriyle benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Manavgat şehrinde okuma yazma durumu genel olarak değerlendirildiğinde okuryazarlık oranının 2012 yılında 2000 yılına göre % 93,8'den % 95,3'e yükseldiği görülmektedir. 2012 yılında Türkiye'de okuryazarlık oranı % 94,1'dir. Bu verilerden, Manavgat'ta okuryazar oranının arttığı ve bu oranın Türkiye ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 49. Manavgat Şehrinin Eğitim Durumu (2012)

Eğitim Durumu (6 yaş ve üzeri)	Toplam	%
Okuma yazma bilmeyen	1.273	1,2
Bir Okul Bitirmeyen (okuma-yazma bilen)	20.358	18,9
İlkokul	21.313	19,8
İlköğretim	20.832	19,4
Ortaokul veya dengi	5.444	5,1
Lise veya dengi	23.962	22,3
Yükseköğretim	10.174	9,5
Yüksek Lisans Mezunu	366	0,3
Doktora Mezunu	-	-
Okuma yazma durumu bilinmeyen	3.742	3,5
Toplam	**107.464**	**100**

Kaynak: 2012 Yılı TUİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Grafik 24. Manavgat Şehir Nüfusunun Eğitim Durumu (2012)

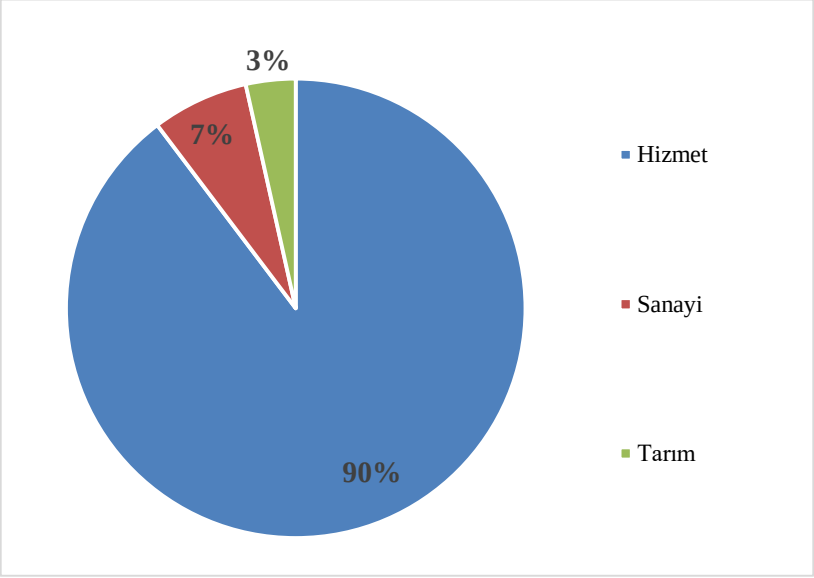
2.1.5. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri

Manavgat şehrinde, 2000 yılında nüfusun ekonomik sektörlere dağılımları incelendiğinde, Alanya şehrinde olduğu gibi turizm sektörünün yarattığı istihdam sayesinde hizmet sektöründe çalışan nüfusun şehir nüfusuna oranının % 89,4 olduğu dikkati çekmektedir. Nitekim hizmet sektörünü oluşturan faaliyet kolları içerisinde toptan ve perakende ticaret-lokanta ve oteller, inşaat sektörü, ulaşım/haberleşme gibi turizm sektörüyle doğrudan ilişkili olan faaliyet kollarında çalışanların, toplam çalışan nüfusa oranının % 66,9 olması turizmin istihdam üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Diğer yandan, Manavgat'ta tarımsal arazilerin Alanya şehrindeki tarımsal arazilerden daha fazla yer kaplaması, tarımda çalışan nüfus oranının nispeten fazla olmasının başlıca sebebini oluşturmaktadır. Tarım sektöründe çalışanların toplam çalışan nüfusa oranı Alanya'da % 2,8 iken, Manavgat şehrinde ise bu oran % 3,5'tir (Tablo 50 ve Grafik 25).

Tablo 50. Manavgat Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000)

	Faaliyet Kolları	Erkek	Kadın	Toplam	%
TARIM	İyi tanımlanmamış faaliyet	45	23	68	0,3
	Ziraat, avcılık, ormancılık, balıkçılık	553	96	629	3,1
	Madencilik ve taş ocakçılığı	6	-	6	0,02
	Toplam	604	119	703	3,42
SANAYİ	İmalat sanayi	1.261	107	1.368	6,8
	Toplam	1.261	107	1.368	6,8
HİZMET	Elektrik, gaz ve su	40	6	46	0,2
	İnşaat	2.956	16	2.972	14,7
	Toptan ve perakende ticaret, Lokanta ve oteller	7.804	1.634	9.438	46,9
	Ulaştırma, haberleşme ve depolama	1.009	60	1.069	5,3
	Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ilişkin işler ve kurumları	602	338	940	4,6
	Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler	2.518	1.050	3.568	17,7
	Toplam	14.929	3.104	18.033	89,4
Genel Toplam		**16.794**	**3.330**	**20.104**	**100**

Kaynak: TUİK, 2000 Yılı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

Grafik 25. Manavgat Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000)

Manavgat'ta 2000 yılında sanayi faaliyetleri kapsamında 1.368 kişi çalışırken bunun 1.261'ini erkekler, 107'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Şehirde, sanayi sektöründe faaliyet gösteren işyerleri çoğunlukla Manavgat Çayı'nın doğusunda Sanayi Mahallesindeki (sanayi sitesi bu mahallededir) atölyelerden oluşmaktadır. Sanayi sektöründe çalışanların oranı % 6,8

iken bu oran, Alanya şehrinde sanayi sektöründe çalışan nüfustan (% 7,9) daha azdır (Tablo 50 ve Grafik 25).

2.2. MANAVGAT ŞEHRİ'NİN YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Manavgat'ın Kuruluşu ve Gelişimi

Manavgat'ın tarih öncesi dönemlerdeki durumu hakkında yeterli bilgi yoktur. Bu durum şehrin ne zaman ve kimler tarafından kurulmuş olduğu hakkındaki bilgilerin yetersiz kalmasına sebebiyet vermiştir (Karaca, 2009, s. 10-11). Manavgat'ı çevreleyen alanlardaki tarihi yerleşmelerin ve kalelerin tarihi coğrafya bakımından aydınlatılabilmesi için, her şeyden önce temel kaynakların Pamfilya olarak adlandırdıkları bölgenin sınırlarını ortaya koymak gereklidir. Pamfilya bölgesinin sınırları ile ilgili tartışmalara Alanya şehrinde yer verilmiştir. Ancak burada Manavgat ve yakın çevresiyle ilgili ileri sürülen görüşlere yer vermek yerinde olacaktır. Alanya şehrinin yer aldığı tarihi yarımadadan batıya doğru gerek Manavgat'ın gerekse Side'nin yer aldığı sahaları (sınırları) tartışma konusu olmuştur. Manavgat ve güneyinde yer alan Side, bazen Taşlık Kilikya Bölgesine bağlanmış, bazen de Pamfilya sınırlarına dâhil edilmiştir. Bazı tarihçiler, Manavgat Çayı'nın batı kenarını Pamfilya'nın doğu sınırının başladığı yer olarak kabul ederler. Charles Texier tarafından ileri sürülen bir görüşe göre, "*Eski Melas nehri olan Manavgat suyunun öte tarafına geçilir geçilmez her bakımdan o verimli Pamfilya'ya benzemeyen çorak ve ormansız bir yere girili*r" (Texier, 2002, s. 3/476).

Manavgat'ın güneyinde yer alan Side'nin yerleşme tarihi Manavgat'tan çok daha eski dönemlere dayanmaktadır. İlkçağdan kalma Side, Selge gibi tarihi yerleşmelerden günümüze ulaşan eserler ve kalıntılar, bölgenin antik dönemlerden beri yerleşilen bir alan olduğunu ve birçok medeniyete ev sahipliği yaptığını ortaya koymaktadır (Karaca, 2009, s. 83). Tarihi Side, Akdeniz'e doğru sokulan bir yarımada üzerinde kurulmuştur. Side'nin kurulduğu tarih, arkeolojik kazılarla çıkarılan ve Helenistik Döneme ait olduğu bilinen seramiklerden hareketle M.Ö. VII. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bu antik yerleşme, M.Ö. II. ve I. yüzyıllarda Roma imparatorluğu ile kurduğu yakın ilişkilerden dolayı hızla gelişmiş, M.S. II. yüzyıldan sonra da oldukça parlak bir dönem geçirmiştir. Ancak bölgede Arap akınlarının başladığı VII ve IX. yüzyıllar arasında yerleşmenin gelişimi durma noktasına gelmiştir (Toramanoğlu, 2006, s. 101).

Side, bölgede Bizans hâkimiyetinin olduğu dönemlerde, yani bölgeye Türklerin gelişinden önceki süreçte, mekânsal açıdan oldukça küçülmüş ve neredeyse tamamen terk edilmiş-

tir. Side'nin eski önemini kaybetmesinde, savunma olanaklarının yetersiz kalması, Akdeniz'deki Roma ve Bizans egemenliğinin son bulması etkili olmuştur. Böylece Side, güvenli bir liman olma özelliğini yitirmiştir (Baykara, 1991, s. 14). Manavgat ve çevresinin Türklerin egemenliğine geçmesi, X ve XI. yüzyıllarda Anadolu'ya yönelen büyük Türk göçleriyle gerçekleşmiştir. Özellikle, Selçuklu Devletinin zayıfladığı dönemlerde, Türkmen boyları Batı Anadolu'da Bizans sınırına kadar ilerlemişlerdir. Böylece Manavgat ve çevresi, meydana gelen göç hareketlerinden nasibini almıştır (Karaca, 2009, s. 83). Osmanlı döneminde, Anadolu'nun Türk siyasi birliğinin sağlanması amacıyla Yıldırım Bayezid, 1391 yılında Tekeoğulları Beyliği ile mücadele etmiş ve bu beyliği ele geçirmiştir. Böylece o döneme kadar Tekeoğulları hâkimiyetinde bulunan Manavgat ve yakın çevresi, Osmanlı egemenliğine girmiştir (Karaca, 2009, s. 25).

2.2.2. Manavgat'ın Mekânsal Gelişimi

2.2.2.1. Şehrin Yatay Gelişimi

Manavgat'ın kuruluşundan günümüze kadar göstermiş olduğu yatay gelişim, belirli dönemlerde şehirde yaşayan veya şehri gezen seyyahların gözlemlerine, tarihi kaynaklara, eski haritalara ve fotoğraflara, gezi notlarına bağlı kalınarak ortaya konulmuştur. Şehrin özellikle son yüzyıldaki yatay gelişimi ise, çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilen verilerden (hava fotoğrafları, topoğrafya haritaları, vesikalar vb. gibi) hareketle belirli dönemlere ayrılarak incelenmiştir. Bu dönemler 1913 yılından önceki dönem, 1913-1953 devresi, 1954-1963 devresi, 1964-1983 devresi, 1984-1995 devresi, 1996-2012 devresi ve 2013 yılı ve sonrası devre olmak üzere yedi ayrı dönem şeklinde ele alınıp incelenmiştir. Harita Genel Müdürlüğünden temin edilen 1953 ve 1963 yıllarına ait hava fotoğrafları ile 1995 ve 2012 yıllarına ait topoğrafları haritaları yatay gelişimin dönemlere göre sınıflandırılmasında dikkate alınmıştır. Bu veriler dışında idari yapıda meydana gelen değişimler, imar planlarında gerçekleştirilen düzenlemeler, sosyal ve ekonomik açıdan şehirde yaşanan gelişmeler, yatay gelişimin ortaya konulması bakımından yararlı bilgiler sunmuştur.

Şehrin Kuruluş Yeri Seçimi

Manavgat ve Side, antik dönemden XXI. yüzyılın başlarına kadarki süreçte birbirinden bağımsız birer yerleşme olarak varlığını sürdürmüştür. Side, İlkçağdan günümüze kadar ticari faaliyetler bakımından önem arz etmiştir. Side'den ayrı olarak, bugünkü Manavgat şehrinin (D-

400 karayolunun kuzeyi) yerleşme çekirdeğini Hisar Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Hisar (Zindan) Kalesi oluşturmuştur (Harita 33). Manavgat Çayı'nın deniz ile iç kesimler arasında irtibatı sağlaması, ulaşım faaliyetleri bakımından kolaylık sağlaması ve bu Çayın batı kıyısında yer alan kalenin savunma bakımından önemli olması, Manavgat şehrinin ne kadar elverişli bir konumda yer aldığını ortaya koymaktadır.

Harita 33. Manavgat ve Side'de Yerleşim Sahalarının Kuruluş Yeri Seçimi

Manavgat, 1950'li yıllara kadar önemli bir yatay gelişim göstermezken, alan bakımından asıl genişleme özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren söz konusu olmaya başlamıştır. Tarihi yarımada ve Hisar Kalesinden farklı olarak bugünkü şehir yerleşmesi, Manavgat Çayı'nın doğu yakasında, sel ve taşkınların olumsuz etkilerinin daha az hissedildiği, konglomeralardan oluşan bir sırt üzerinde kurulmuştur (Harita 33). Bu saha, Bugünkü Yukarıpazarcı Mahallesinin sınırları içerisinde yer almaktadır (Akengin ve Dinç, 2018, s. 541). Bu bilgilerden hareketle, tarihi yarımadanın yerleşim sahası olarak tercih edilmesinde, bu sahanın deniz ticareti bakımından önemli olmasının, Hisar Kalesi ve çevresinin tercih edilmesinde ise güvenlik kaygılarının yaşanmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan son yüzyılın başında bugünkü Yukarıpazarcı Mahallesi, taşkınların ve bataklık sahaların insan yaşamına ve sağlığına olan olumsuz etkilerinin daha az hissedildiği bir saha olduğu için yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir.

1913 Yılından Önceki Dönem

Manavgat'ın yatay gelişim haritası hazırlanırken 1913 yılının ayrı bir dönem olarak belirlenmesinde, belirtilen yılda Manavgat Çayının batısındaki Manavgat ile doğusundaki Duşenbe'nin birleştirilerek Manavgat adı altından bir kazanın kurulmuş olması dikkate alınmıştır. Manavgat'ın 1913 yılı öncesinde Manavgat Çayı'nın batısında birkaç haneden meydana geldiği bilinmektedir. Diğer yandan bu sahanın güneyinde yer alan Hisar (Zindan) Kalesi de bir yerleşim sahası olarak haritada gösterilmiştir (Harita 33 ve Harita 36). Manavgat sakinlerinin Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden beri göçebe topluluklardan oluştuğu dikkate alındığında, bugünkü yerleşim sahasının özellikle son yüzyıllık süreçte daimi yerleşim sahası olarak gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır.

Manavgat, özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren yatay yönde genişlemeye başlamasına rağmen, şehrin kuruluşu antik döneme kadar uzanmaktadır. Antik dönemde Pamfilya ismiyle bilinen ve bugünkü Antalya Ovası üzerinde yer alan Manavgat'ın kuruluş yeri özelliklerini Konyalı (2009) şu şekilde tarif etmektedir.

> "*Manavgat binbir başlı Toros devinin Melas'ı (Manavgat Çayı) ve Akdeniz'i öpmeğe eğildiği zümrüt bir ovada kurulmuştur. Manavgat'ın Side'nin iki yanlarını ihtiyar dünyanın en körpe toprakları besler. Toprak, dünyanın hiçbir yerinde Korakesyon, Manavgat ve Antalya arasındaki sahaların toprağı kadar yeni değildir*" (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 32).

Side, Selge gibi antik yerleşmelerin Manavgat ve çevresinde ilkçağdan günümüze kadar varlığını sürdürmesi, bu sahaların farklı medeniyetler tarafından yerleşim yeri olarak kullanılmasını sağlamıştır (Karaca, 2009, s. 83). İlkçağ 'da Side, sahil ve iç kesimlerden toplanan ticari malların bir ambarı durumunda olmuştur. Ancak Ortaçağ'da arapların Antalya'nın bütün Akdeniz ticaretini ele geçirmesiyle Side, eski önemini yitirmiş ve terk edilmiştir. Bugünkü Manavgat'ın güneyinde bir yarımada üzerinde yer alan Side'de eski harabelere yerliler "*Eski Antalya*" adını vermektedirler. Rumlar tarafından inşa edilen surlardan ayrı olarak Side'deki bütün harabeler Roma dönemine aittir. Geri kalan eserler ise Side'nin en parlak dönemini yaşadığı III. ve IV. yüzyıllara aittir (Texier, 2002, s. 3/475).

Bizans hâkimiyeti döneminde, yerleşme çekirdeğini bugünkü Hisar Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Hisar (Zindan) Kalesi oluşturmuştur. O dönemlerde "*Manava*" olarak adlandırılan kale, Bizans İmparatorluğunun yıkılmasından sonra terk edilmiş bir durumda kalmıştır. XI ve XII. yüzyıllarda Selçuklu İmparatorluğunun baskısından kaçan Ermeniler Antalya yöresine sığınmış, bunların bir kısmı Hisar Kalesi'ne yerleşmişlerdir. Böylece Manava olarak

bilinen yerleşmeye, Ermenicede "*Gat*" anlamına gelen Kale kelimesi eklendiği ve yerleşmenin o günden itibaren Manavgat olarak anılmaya başladığı belirtilmektedir (Arıcı, 1985, s. 24-25).

Side ve Selge gibi antik dönem yerleşmeleri, Anadolu'da Türk hâkimiyetinin başladığı döneme kadar önemini korumuştur. Anadolu'nun Türkleşmesinde X. ve XI. yüzyıllarda meydana gelen büyük Türk göçü etkili olmuştur. Anadolu'da Selçuklu Devleti'nin zayıflamaya başladığı dönemlerde Moğol baskısından kaçan Türkmen boyları Batı Anadolu'ya kadar ilerlemişler ve bu göçlerle yaşanan nüfus artışlarından Manavgat da nasibini almıştır (Karaca, 2009, s. 83). Manavgat ve çevresinin Osmanlı egemenliğine geçmesi, ilk olarak Yıldırım Bayezid döneminde gerçekleşmiştir. Bayezid, 1391 yılında Türk siyasi birliğini sağlama amacına yönelik olarak Antalya üzerine seferler yapmış ve bu şehri ele geçirmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 265). Manavgat'ın Osmanlı Dönemindeki mekânsal durumunu ortaya koyan Yücel (1987)'e göre o dönemde;

> "*Teknelerin, Manavgat Çayı'nın deniz sularıyla boğulmuş ağzından 3 km içeriye sokulmak suretiyle ulaşabildiği Manavgat kasabası, önceleri Antalya-Alanya şosesi güneyine kurulmuş; fakat Osmanlılar zamanında Manavgat Çayı üzerindeki köprünün ayağı etrafındaki ticari merkez Pazarcık'a taşınmıştır. Beyşehir ve sahil yolları kavşağındaki Manavgat, çayın sol yamacına yamanmış köy evleri ile Pazarcık arasında yayılmıştır*" (Yücel, 1987, s. 94-95).

Osmanlı imparatorluğu döneminde, kaza merkezi olan yerleşmeler, bulundukları bölge içerisinde önemli merkezler olmuşlardır. O dönemde Alaiye (Alanya) sancağına bağlı kaza merkezlerine dikkat çekildiğinde, yerleşmelerin kuruluş ve gelişmelerinde limanların, tersanelerin, kalelerin, nehirlerin ve bazı sosyal ve kültürel yapıların önemli bir rol oynadığı görülür. Manavgat kasabası, Osmanlı Döneminde Alaiye' den sonra Alaiye sancağına bağlı en önemli kaza durumunda olmuştur. Manavgat, her ne kadar bir liman veya tersaneye sahip olmasa da, Manavgat Çayı ağzının adeta bir liman gibi kullanılması, bu Çay üzerinde ulaşımın yapılması ve ticari faaliyetlerin gelişmesi ve yine Akdeniz ile bağlantının Side üzerinden gerçekleşmesi, şehrin önemli bir merkez olmasındaki başlıca etkenlerdir (Karaca, 2009, s. 36).

Manavgat kasabasının Osmanlı imparatorluğuna katılmasında ve kuruluş yeri olarak tercih edilmesinde bir diğer önemli faktör, şehrin merkezi kısımlarında yer alan ve günümüzde Hisar Mahallesi olarak bilinen bir alanda kalenin var olmasıdır (Pitcher, 2001, s. 120). Manavgat Çayı'nın hemen batısında, Eski Hisar Mahallesinde kale ile birlikte sur duvarları ve mezar kalıntıları yer almaktadır (Foto 27 ve Foto 28). Bu tarihi kalıntıların Roma İmparatorluğu (M.S.I. yüzyıl) döneminden beri varlığını sürdürdüğü belirtilmektedir.[84] Bugün, Zindan Kalesi

[84] www.milliyet.com.tr, Erişim tarihi: 09.10.2017.

adıyla bilinen bu kale ve sur kalıntıları, I. ve II. derece arkeolojik sit alanı içerisinde yer almakta olup bu saha, aynı zamanda şehrin yerleşme çekirdeğini oluşturmaktadır (Antalya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Bayındırlık Komisyonu Raporu, 2015).

Foto 27. Hisar Mahallesinde Yer Alan Zindan Kalesi'nden Bir Görünüm

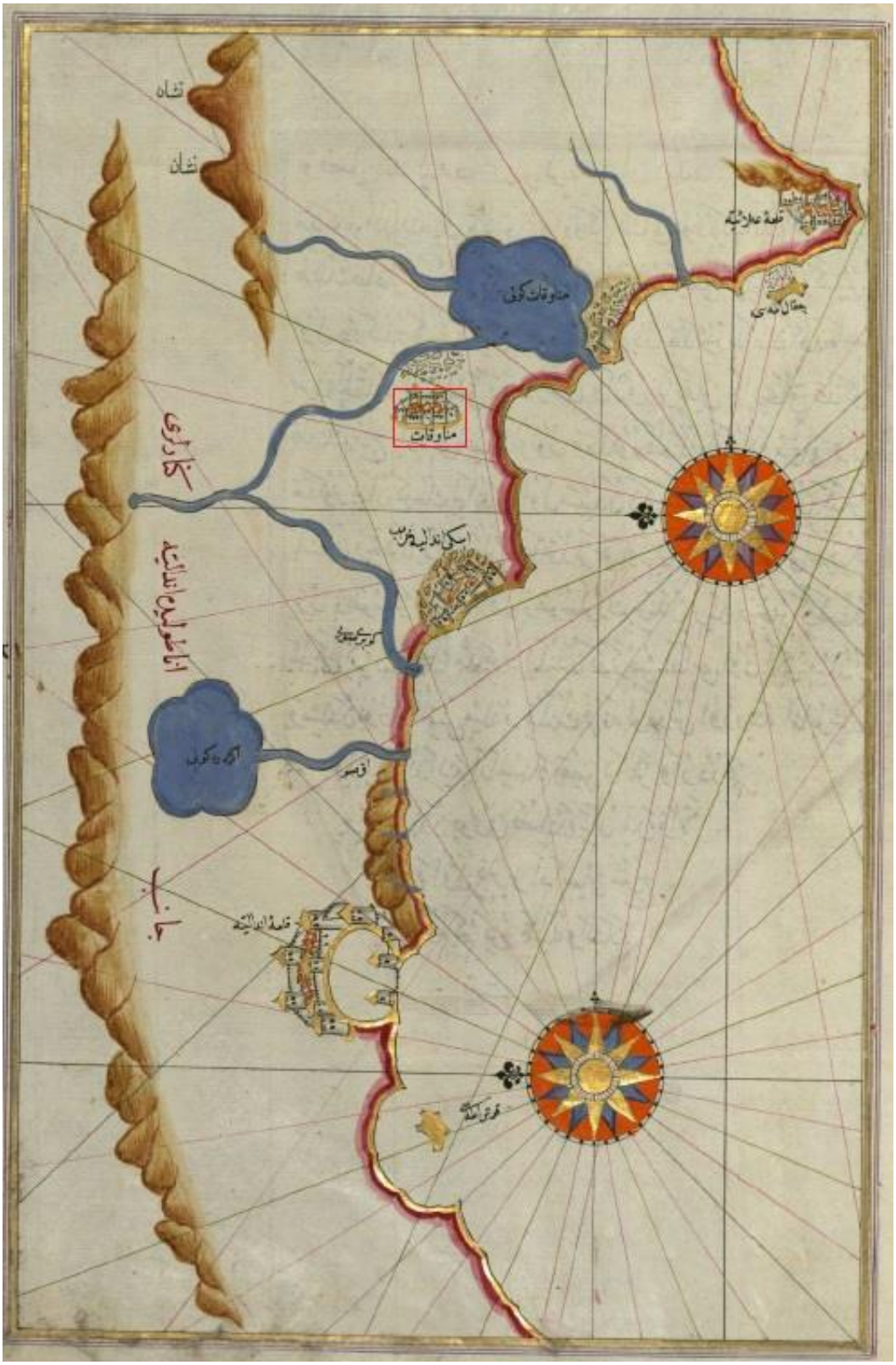
Foto 28. Zindan Kalesi'nden Manavgat Çayı'nın Görünümü

Osmanlı imparatorluğu döneminde *Manavgat* isminin, bir yerleşme adı yerine, kuzeyde Toroslar, güneyde Akdeniz, doğuda Manavgat Çayı, batıda ise Köprü Çayı ile sınırlı olan geniş bir sahaya verilen bir isim olarak bilinmektedir (Tunçdemir, 1973, s. 14). Manavgat Çayının doğusundaki alan için XVI. yüzyılın sonlarına doğru Düşenbe kazası terimi kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, 1873 ve 1896 tarihli Konya Vilayeti Salnamelerinde bu bölge Düşenbe nahiyesi olarak yer almaktadır. Manavgat Çayının sınır olduğu yine 1455, 1520, 1530, 1555 tarihli defterlerden anlaşılmaktadır (Karaca, 2009, s. 44). Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine kadar Manavgat Çayının batısındaki Manavgat ile doğusundaki Düşenbe kasabasında yerleşim sahalarının gelişimi farklı olmuştur. Manavgat Çayı ile Köprü Çayı arasında yer alan sahaya Anadolu'nun kapılarının Türklere açıldığı 1071 Malazgirt Savaşıyla birlikte Yörükler ve Yörük Beylerinin (Senir Beyleri olarak bilinmektedir) bir kısmı yerleşmiştir. Manavgat Çayı'nın doğu yakasına Düşenbe (Pazartesi anlamına gelmektedir) denilmesi, bu sahaya her Pazartesi günü bir pazar kurulmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Manavgat Çayı'nın doğu yakası Osmanlı döneminden günümüze kadar Pazarcı veya Pazarcık ismiyle anılmaktadır (Tunçdemir, 1973, s. 14; Arınç, 2006, s. 102). Bu isim, günümüzde Aşağıpazarcı ve Yukarıpazarcı Mahalleleri ile varlığını sürdürmektedir.

Osmanlı döneminde, Manavgat'ı gezmiş olan seyyahların gözlemlerinden derledikleri bilgiler, şehrin coğrafi görünümü ve yatay gelişimi hakkında önemli bilgiler sunabilmektedir. Piri Reis, Akdeniz kıyılarını ele aldığı Kitab-ı Bahriye isimli eserinde, Manavgat kıyılarından ve Manavgat'tan şu şekilde bahsetmektedir.

> "*Manavgat, sahilden üç mil içeride bir ova üzerindedir. Şehrin önünde harap bir kale vardır. Kalenin güneydoğusu tarafından bir akarsu gelip denize dökülür. Burada Yalı Gölü denilen bir göl vardır. Bu gölün ayağı deniz kenarına yakın yerdeki suya karışır. Gölün şolok tarafında Karpuz Suyu vardır. Bu suyun şolok tarafı Alaiye yakınındaki burundur. O kara burun ile Karpuz Suyu ortasındaki küçük adaya çakal adası derler. Sığ olduğu için ada ile sahil arasından gemi geçmez*" (Piri Reis, 1973, s. 274) (Harita 34).

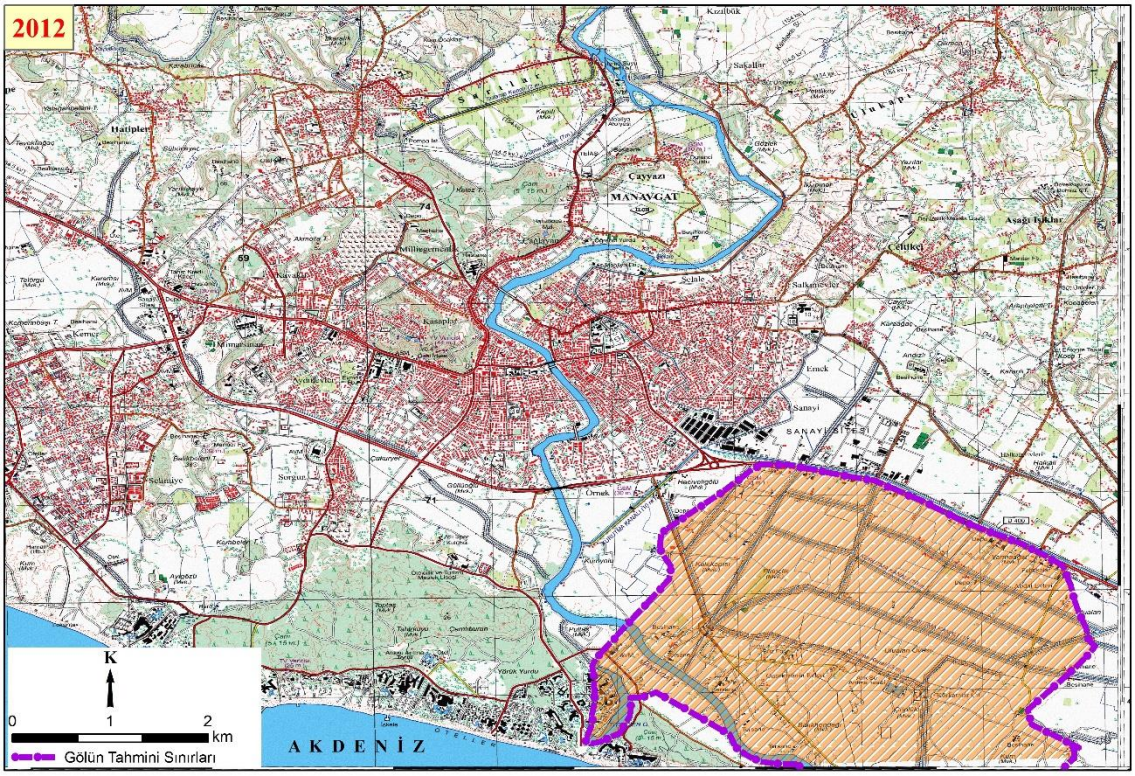
Piri Reis'in, Manavgat ile ilgili tasvir ettiği bilgilerden hareketle, XVI. yüzyılın ilk yarısında Manavgat'ın bugün Zindan adıyla bilinen kalenin eteğinde, Manavgat Çayı'nın batısında ve denizden yaklaşık 4-5 kilometre içeride yer aldığı anlaşılmaktadır. Piri Reis, Manavgat Çayı'nın doğu yakasında herhangi bir yerleşmeden veya yerleşme kalıntısından bahsetmemiş ve haritasında göstermemiştir.

Harita 34. Piri Reis'in Kitab'ül Bahriye Kitabında Manavgat ve Çevresi (Piri Reis, 1521, s. 321).

Piri Reis, eserinde Manavgat'ın güneydoğusunda bugünkü Ulualan Mevkii'de günümüzden yaklaşık 500 yıl önce bir göl olduğunu (Yalı Gölü) ve bu göle Manavgat Gölü adı verildiğini belirtmiştir (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 175). Gerçekten de günümüzde Ulualan

Ovası olarak bilinen mevkide, oldukça gelişmiş bir drenaj ağının olması ve çok sayıda kurutma kanalının yer alması, bu sahanın eski bir göl sahası olduğunu doğrulamaktadır (Harita 35). Hiç şüphesiz bu saha, geçmişte olduğu gibi günümüzde de şehrin güneydoğuya doğru yatay gelişimini engelleyen en önemli coğrafi unsuru oluşturmaktadır.

Harita 35. Manavgat'ın Güneydoğusunda Yer Alan Yalı Gölü'nün Tahmini Sınırları

Manavgat, XV ve XVI. yüzyıllarda gerek askeri gerekse idari açıdan Alanya vilayetine bağlı durumda varlığını sürdürmüştür. Manavgat, aynı zamanda hem bir bölgeye (nahiye) hem de bir merkeze (Nefs) verilen genel bir isim olmuştur. O dönemlerde, Nefs-i Manavgat'ın başka bir değişle Manavgat merkezinin, bir köy nüfusu kadar bile nüfus barındırmadığı ve imar faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerleşik bir merkez olmadığı bilinmektedir (Erdoğdu, 2013, s. 28).

Manavgat kasabası ve yakın çevresini XVII. yüzyılda dolaşan ve gözlemlerini dile getiren Evliya Çelebi, o dönemde Manavgat'ın Alaiye sancağına bağlı bir subaşılık olduğunu belirtmiştir. Çelebi, ayrıca Manavgat'ın 40 köyünün, 70-80 tane kadar sarı toprakla örtülü hanesinin, bir han, bir hamam ve 7 ticarethanesinin olduğunu ve haftada bir büyük bir pazarın kurulduğunu ifade etmiştir (Çelebi, 2005, s. 140). Manavgat'a yönelik seyahati sırasında Evliya Çelebi, yerel halka Manavgat'ın hangi yönde olduğunu sormuş ancak kimse bu soruyu doğru bir şekilde cevaplamamıştır. Bunun üzerine Çelebi, Manavgat halkı için "*Bu Manavgat kavmi kaplanlardan mel'unlardır*" ifadesini kullanmıştır. Ancak o dönemde Manavgat'ın bir şehir adı

olarak değil, bölge adı olarak kullanıldığı ve Manavgat adıyla anılan herhangi bir şehrin olmadığı bilinmektedir (Duru, 1987, s. 21). 1913 yılına gelinceye kadarki süreçte Manavgat'ın mekânsal görünümüne dikkat çekildiğinde Manavgat Çayının batı yakasında bir nahiye olarak gelişim gösterdiği bilinmektedir.

Türkiye'de delta ovalarından gerek yerleşme gerekse ekonomik faaliyetler bakımından yararlanılması özellikle XX. yüzyıl içerisinde gerçekleşmiştir. Delta alanlarının akarsular tarafından taşınan ince materyallerle (kil, silt gibi) kaplı olması, bu sahalarda eğim değerlerinin oldukça düşük olması, akarsuların çoğu kez taşması ve bu taşmalar neticesinde bataklıkların oluşması, ovaların çeşitli amaçlarla değerlendirilmesini geciktirmiştir (Tunçdilek, 1985, s. 56-57). Kuruluşundan XX. yüzyılın ortalarına kadar Manavgat'ın yatay gelişimini sınırlandıran en önemli faktör, bataklık sahaların geniş alanlar kaplaması olmuştur. Manavgat Çayının belirli dönemlerde taşkınlara sebebiyet vermesi ve alüvyal saha üzerinde taban suyu seviyesinin yüksek olması, bataklıkların gelişmesindeki başlıca sebepleri oluşturmuştur. Bu bataklık sahalar, sivrisineklerin hızla üremesine ve sıtma hastalığının yaygınlık kazanmasına sebebiyet vermiştir. Böylece bataklıkların kurutulması ve sıtma ile mücadelede gerekli önlemlerin alınmasına kadarki süreçte şehrin özellikle batı kesimleri yatay yönde genişleme gösterememiştir.

1913-1953 Devresi

Cumhuriyet Döneminden önce Manavgat Çayının doğu ve batı yakasında birer nahiye olan Manavgat ve Düşenbe (Pazarcı), 1913 yılında birleştirilerek Manavgat adıyla ilçe teşkilatı kurulmuştur. Cumhuriyet dönemine kadar Manavgat Çayı'nın batı kesimi Turgay Beylerinin, doğu kesimi ise Senir Beylerinin has, zaamet ve tımar sahaları olarak varlığını sürdürmüştür. Daha sonraki süreçte arazilerin çoğu, köylülere ve kâhyalara satılmıştır. Hükümet binası, PTT ve okul gibi binalar Turgayoğulları tarafından resmi kurumlara hibe edilmiştir (Tunçdemir, 1973, s. 14).

Manavgat'ın Cumhuriyetin ilk yıllarındaki mekânsal durumunu Tunçdemir (1973), "*Manavgat Tarih ve Turizm*" isimli kitabında şu şekilde betimlemektedir.

> "*Cumhuriyetin ilk Kaymakamları Lütfi Bey ve Avni Refik'tir. Cumhuriyetin ilk yıllarında İttihat ve Terakki zamanında temeli atılan şimdiki Çağlayan İlkokulu ve Tugayoğullarından Hafize Hatun Cami ve caminin yanında Hoca Mustafa Medresesi en önemli yapılar olarak gözükmektedir. Bunlardan başka, 1920-1930 yıllarında, 3 ağaya ait konut, bir iki tahta kagir bina ve yörüklerin kışladıkları bir sürü saz damlar bulunmaktaydı. Taşıt olarak üç ağaya ait iki tekerlekli binek arabası vardı. O zamanlar ırmak üzerinde köprü olmadığından kayıkla ve küçük mavnalarla insan ve yük nakli yapılırdı*" (Tunçdemir, 1973, s. 18).

Cumhuriyet döneminde, Manavgat'ın mekânsal gelişimi ile ilgili olarak önemli dönüm noktalarından biri Manavgat Köprüsünün inşa edilmesi olmuştur. Yapımını Alman bir firmanın üstlendiği köprü 1931 yılında inşa edilmeye başlanmış ve yapımı 1935 yılında tamamlanmıştır. Köprünün inşa edilmesinden önce Manavgat'ın yerleşim sahasının büyük oranda Manavgat Çayının batısında, Hisarönü mevkide yer aldığı bilinmektedir. Bugünkü Manavgat'ın şehir formunun gelişmesinde köprünün çok önemli bir rolü olmuş ve köprü sayesinde Manavgat Çayının doğusu ve batısı hızlı bir etkileşim sürecine girmiştir (Doğmuş, 2013, s. 8).

Foto 29. Manavgat Çayı'nın Doğu Yakasından Türk Beleni ve Çevresine Doğru Çekilen Görüntü (1931).[85]

Manavgat Köprüsü'nün inşa edilmeye başlandığı dönemde (1931) çekilmiş olan *Foto 29*'a dikkat çekildiğinde, Konyalı ve Yıldız'ın da belirttiği gibi nehrin batı yakasının neredeyse tamamen boş olduğu (Foto 29), diğer yandan doğu yakasında yer alan Düşenbe'de (Foto 30) konak tipi konutların yer aldığı görülmektedir. Diğer yandan günümüzde Türk Beleni üzerinde var olan ağaçların 1930'lu yıllarda henüz olmaması, Türk Beleninin günümüze daha yakın bir dönemde ağaçlandırıldığını göstermektedir (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 278).

[85] http://www.panoramio.com/photo/17177234

Foto 30. Manavgat Çayı'nın Batı Yakasından Düşenbe'nin Görünümü[86]

Manavgat'ın 1950'li yıllarda mekânsal görünümü incelendiğinde, Manavgat Çayının doğu yakasının batı yakasına göre daha yoğun bir şekilde nüfuslandığı, şehir alanın daha çok Çelik Köprü yakınlarında gelişim gösterdiği dikkati çekmektedir. Yerleşme ve imar faaliyetleri bakımından Çayın batı yakasında sadece birkaç müstakil binanın var olması, o dönemlerde sel ve taşkınların yarattığı bataklık sahaların ve bu bataklıklarda hızla üreyen sivrisineklerin neden olduğu sıtma hastalıklarının yerleşimi olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 278) (Harita 36; Foto 31 ve Foto 32). 1950'li yıllardan itibaren şehrin mekânsal gelişimi, özellikle sıtma ile mücadelede önemli adımların atılması, ekonominin hızla gelişmesi, atölyeler ve çırçır prese fabrikalarının yarattığı istihdam ve bu istihdamlarla şehre yönelik gerçekleşen göçler etkili olmuştur (Öz, 1974, s. 19).

[86] http://www.panoramio.com/photo/17177234

Foto 31. Türk Beleninden Çekilmiş 1952 Yılı Manavgat Görüntüsü[87]

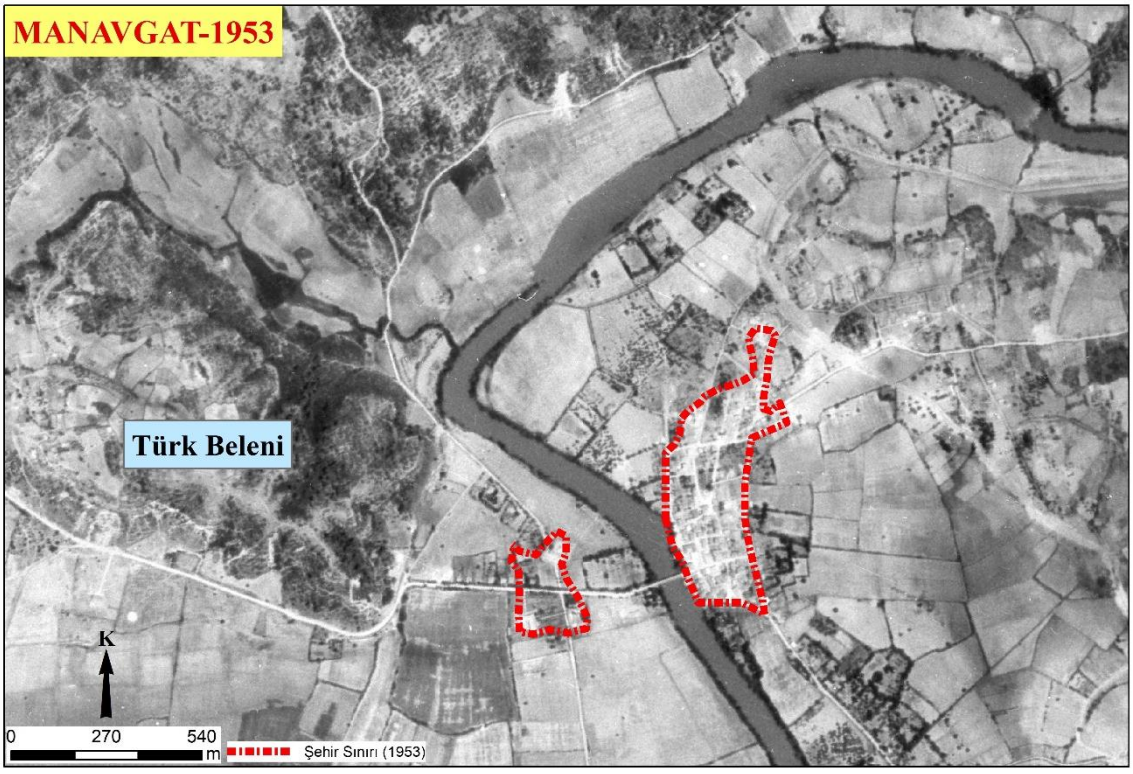
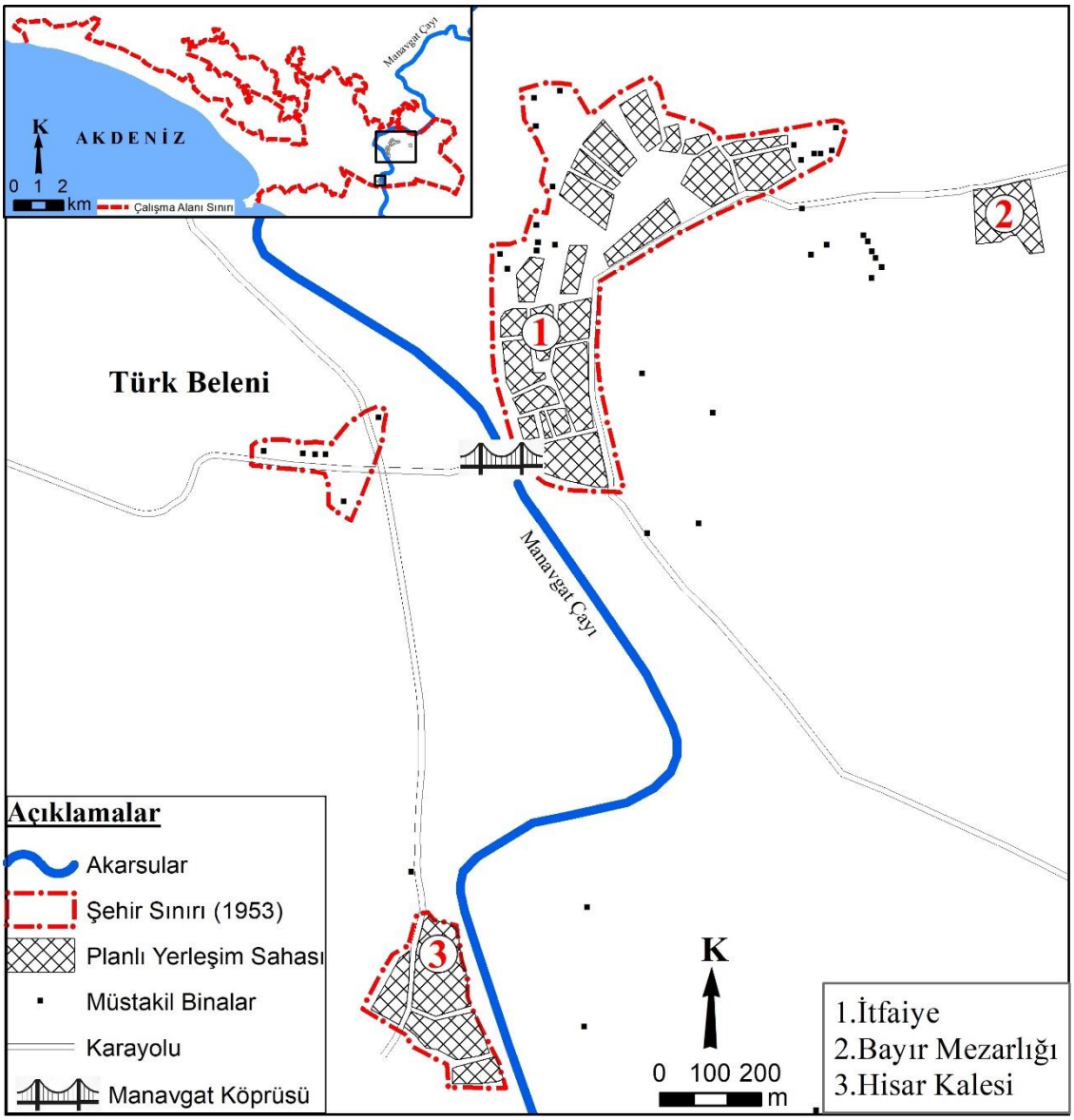

Foto 32. Manavgat'ın 1953 Yılı Hava Fotoğrafı (Kaynak: HGM).

[87] MASİAD, 2012, s. 52.

Harita 36. Manavgat Şehrinin 1953 Yılı Yerleşim Sahası[88]

[88] Harita Genel Müdürlüğü tarafından çekilen 1953 yılı hava fotoğrafından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

Foto 33. Manavgat'ın Doğu Yakasında Yer Alan Yukarıpazarcı Mahallesinin 1945 Yılı Görüntüsü[89]

Manavgat Çayının doğu yakasında, özellikle Yukarıpazarcı Mahallesi ve çevresi 1950'li yıllara doğru gelindiğinde yoğun bir nüfuslanma sürecine girmiştir (Foto 33). Bu durum, birtakım coğrafi faktörlerle yakından ilişkilidir. 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritasından hareketle Manavgat Çayının doğu yakasının Manavgat Çayı ile yaklaşık 25-30 metrelik bir yükselti farkı oluşturduğu ve bu nedenle yerleşilen alanın sel ve taşkınlardan daha az etkilendiği anlaşılmaktadır. Şehrin, 1/100.000 ölçekli jeoloji haritası incelendiğinde Çayın doğu yakasında yerleşilmiş olan sahanın, konglomera sahası üzerinde gelişim gösterdiği, alüvyal sahaların ise daha çok tarımsal faaliyetler için tahsis edildiği dikkati çekmektedir. Sıtma hastalıklarının, Manavgat Çayının doğu ve batı yakasındaki yerleşim sahalarına etkileri değerlendirildiğinde, doğu yakasındaki yerleşim sahasının nispeten daha yüksek ve rüzgârın etkisine açık bir alanda gelişim göstermesi, sivrisineklerin olumsuz etkilerini daha az hissetmek için alınmış bir önlem olduğu düşünülebilir. Böylece Manavgat Çayı'nın doğu yakasında yerleşmiş olan halkın, coğrafi koşulları dikkate almak bakımından daha bilinçli davrandıkları anlaşılmaktadır.

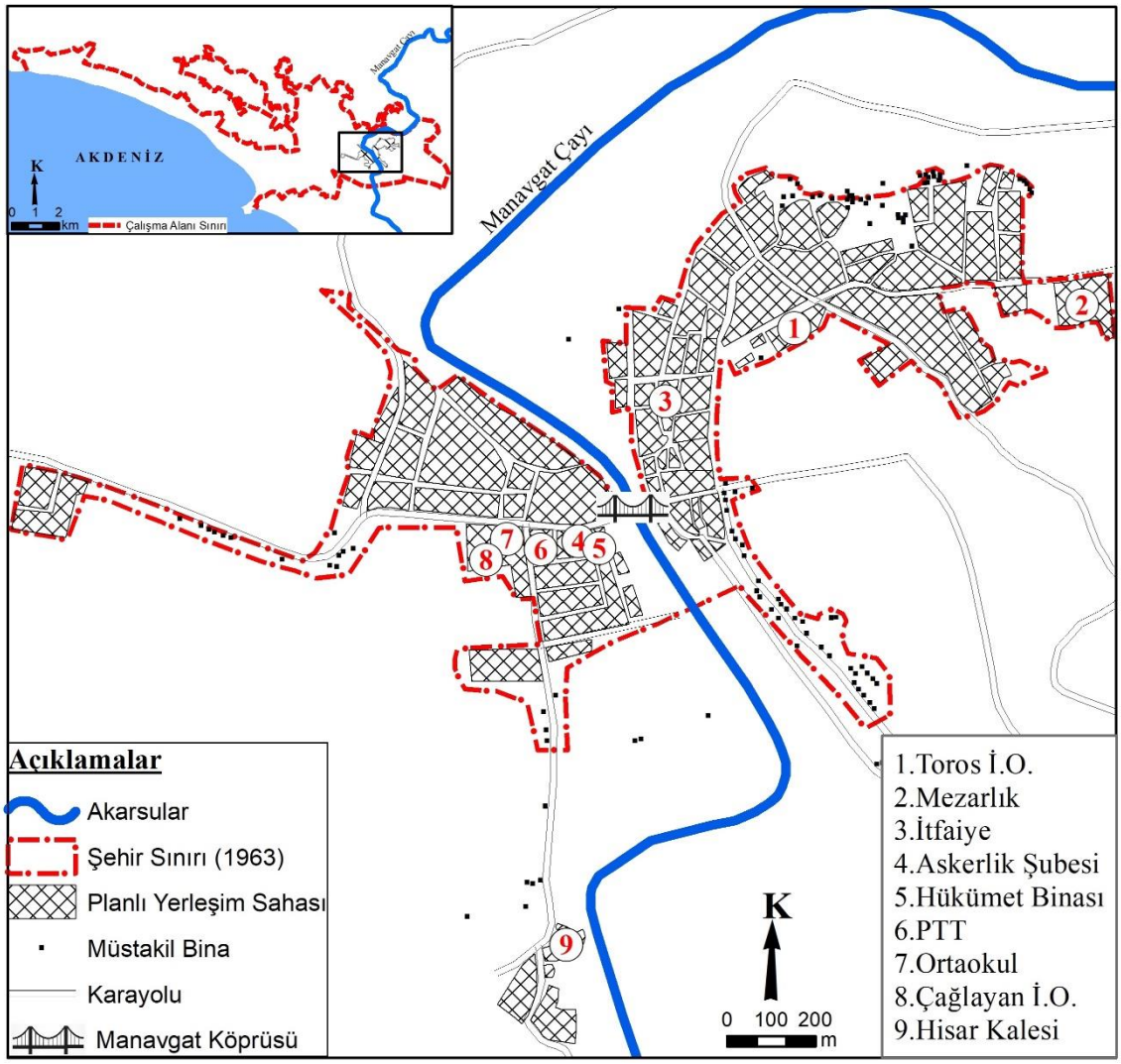
[89] MASİAD, 2012, s. 39.

1954-1963 Devresi

Manavgat'ın 1950'li yıllardan sonra göstermiş olduğu hızlı gelişim ve artan nüfus, imar planlarının hazırlanmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle, şehirde farklı dönemlerde imar planları hazırlanmıştır. Bunların ilki 1957 yılında yapılmış ve 1975 yılında revize edilmiştir[90] Manavgat'ta ilk imar planının hazırlanması sonrasında yerleşim sahasının özellikle Manavgat Çayı'nın batı yakasına doğru gelişme gösterdiği dikkati çeker. Tarihi süreçte yoğun bir yerleşmeye sahne olmayan Manavgat Çayının batı yakasının 1960'lı yıllarda yerleşilmeye başlanmasının çeşitli sebepleri vardır. Bunların başında sıtma hastalıklarıyla mücadelede artık birtakım çözümlerin geliştirilmiş olması gelmektedir. Diğer yandan 1935 yılında hizmete giren Manavgat Köprüsü, Manavgat Çayı'nın doğu ve batı yakasının daha fazla etkileşime girmesini sağlamıştır (Harita 37).

Manavgat'ta 1960'lı yıllara gelindiğinde, artan nüfusla birlikte yapılaşmanın da artış göstermesi, Çayın batı yakasında bugünkü Antalya Caddesinin daha fazla gelişmesini sağlamıştır. Çayın doğu yakasında yer alan İbrahim Sözen Caddesinin batıya doğru bir devamı niteliğindeki Antalya Caddesinde, ticarethanelerin sayısı artmış ve bir şerit halinde ticari gelişim söz konusu olmuştur. Manavgat Köprüsü'nün batısında Antalya Caddesinin güney kenarında yer alan en önemli yapılar; Askerlik Şubesi, Hükümet Binası, P.T.T ve Çağlayan İlkokuludur. Bu saha, Manavgat Çayının batı yakasında özellikle Cumhuriyet döneminde gelişim gösteren yerleşim sahasının çekirdeğini oluşturmuştur. Böylece bugünkü Yukarıhisar ve Aşağıhisar Mahalleleri gelişmeye başlamıştır. Manavgat, daha batıda Türk Beleninin güneyinde Antalya Caddesi boyunca müstakil binalar şeklinde gelişme göstermiştir (Harita 37).

[90] Manavgat İlave ve Revizyon İmar Planı Açıklama Raporu, 1990, s. 2-3.

Harita 37. Manavgat Şehrinin 1963 Yılı Yerleşim Sahası[91]

Manavgat'ta bugünkü Aşağıhisar Mahallesinin gelişiminde Antalya Caddesinden Zindan Kalesine doğru uzanan Hisar Caddesinin gelişimi etkili olmuştur. Antalya Caddesinin her iki yakasında gelişen yerleşme, Hisar Caddesi sayesinde güneye doğru genişlemiştir. Manavgat Çayının doğu yakasında Manavgat Köprüsünün doğrudan bir etkisi olarak ve bugünkü D-400 karayolunun gelişmeye başlaması sayesinde bugünkü Yukarıpazarcı Mahallesi güneye doğru yol boyunca genişlemeye başlamıştır. 1960'lı yıllarda Çayın doğu yakasında yerleşmenin yayılış sahasına dikkat çekildiğinde, 1953 yılında 25-30 metrelik yükseltide konglomera arazisi üzerinde gelişen yerleşim sahasının yine bu arazi üzerinde gelişme gösterdiği ve yerleşim sahasının genişlediği görülür. Şehir, bu sahanın doğusunda bugünkü Remzi Güven Caddesi boyunca, Bayır Mezarlığına kadar yayılmıştır (Harita 37). Şehir, 1954-1963 devresinde doğuya

[91] Harita Genel Müdürlüğü tarafından çekilen 1963 yılı hava fotoğrafından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

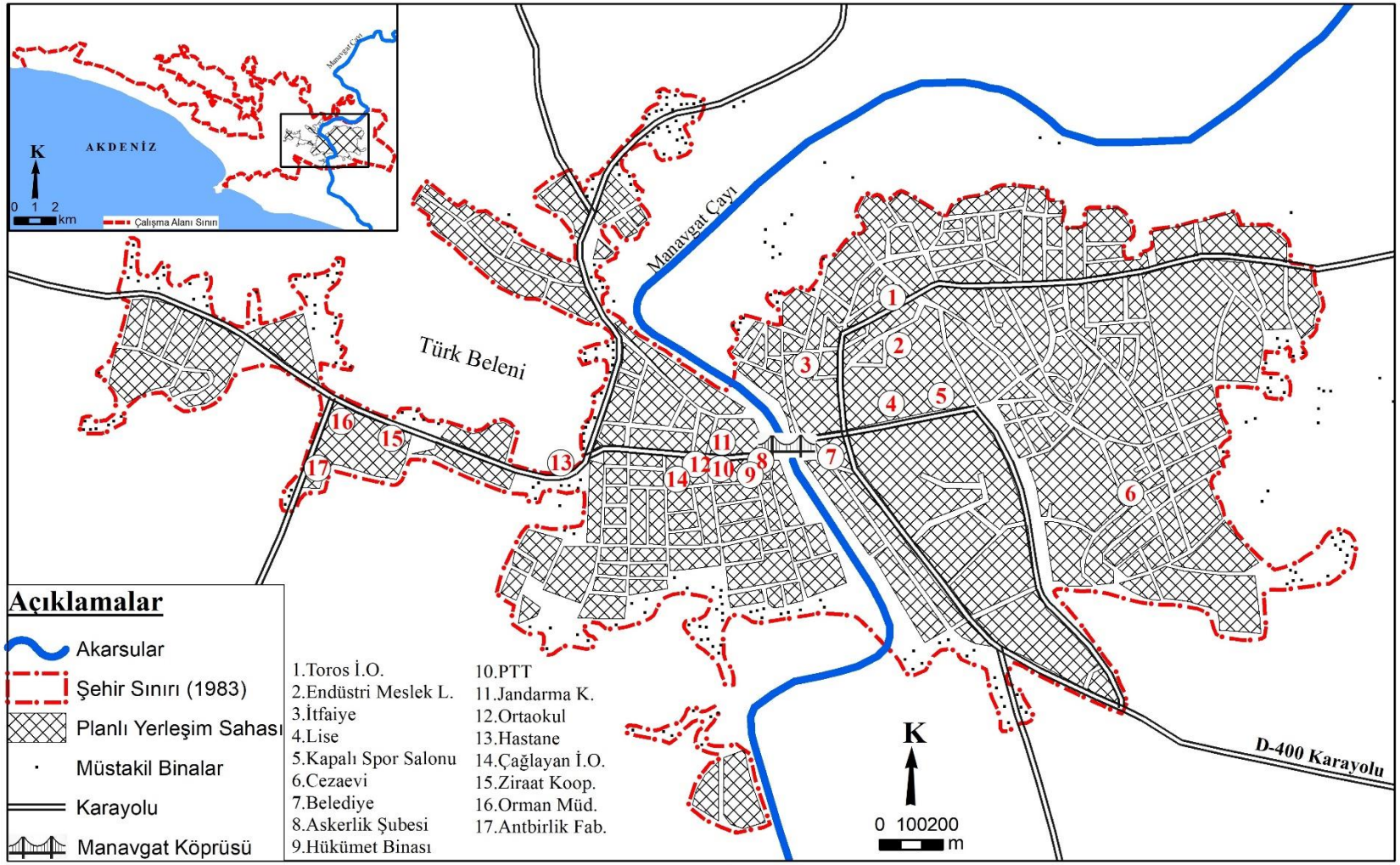
doğru genişlemesine rağmen arada kalan pamuk tarlaları sahipleri tarafından satılmamış ve şehrin ortasında boş sahalar şeklinde kalmıştır. Ancak artan nüfus ile birlikte, arazi tahsisine ihtiyaç duyulması nedeniyle söz konusu tarlalar kamulaştırılmış ve böylece eğitim kurumları, spor tesisleri gibi kültürel tesisler inşa edilmeye başlanmıştır. Yine, 1930'lu yıllarda inşa edilen Çelik Köprünün artık ihtiyacı karşılayamaz duruma gelmesi, yeni bir köprünün inşa edilmesini gerekli kılmıştır. Bu şekilde trafik yükünün hafifletilmesi düşünülmüştür (Arıcı, 1985, s. 26-27).

1964-1983 Devresi

Manavgat, 1980'li yılların başlarından itibaren hızlı bir nüfuslanma sürecine girmiş, bu durum neticesinde, 1982 yılında İller Bankası tarafından İlave Revizyon Planları hazırlanmıştır. Bu planın hazırlanmasındaki temel gerekçeler göçle gelen nüfusun hızla artması, şehrin merkezi fonksiyonunun gelişmesi ve planlı alanların yetersiz kalmaya başlamasıdır.[92] Gerek imar planları gerekse ilave revizyon planları ile özellikle yeşil alan ve okul gibi doğrudan toplum hizmetine sunulacak alanlara öncelik verilmiştir. Diğer yandan şehrin merkezi kısımlarında yer alan ve hazine arazisi olan ormanlık alan, mesire alanı olarak değerlendirilmiş, yeşil alan olarak kullanıma açılmıştır.[93]

[92] Manavgat 1. Etap 1/5000 Ölçekli İlave Revizyon İmar Planı, 2013, s. 6

[93] Manavgat İlave ve Revizyon İmar Planı Açıklama Raporu, 1990, s. 2-3).

Harita 38. Manavgat Şehri 1983 Yılı Yerleşim Sahası

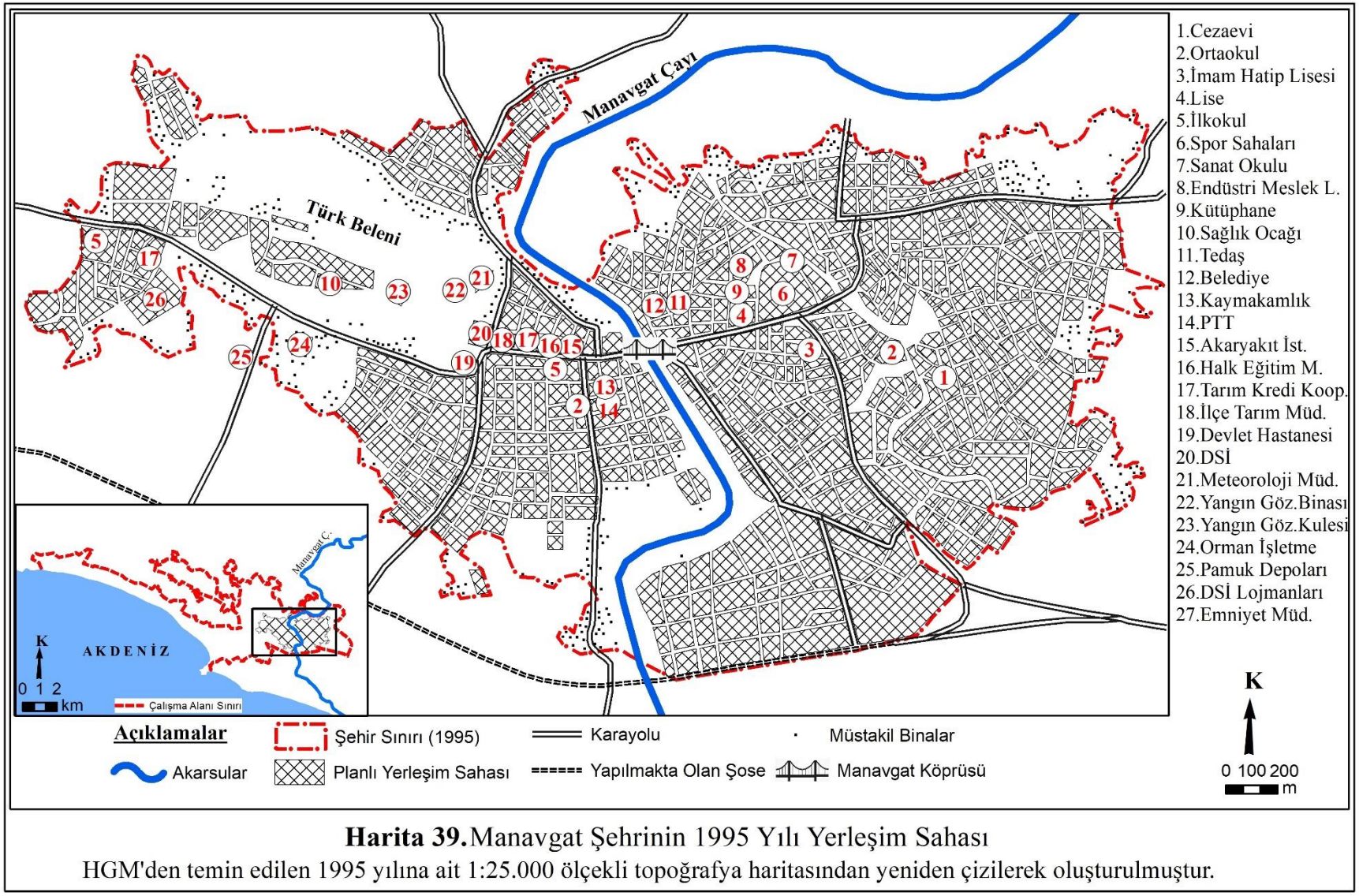
HGM'den temin edilen 1983 yılına ait topoğrafya haritasından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

Manavgat'ın 1983 yılı topoğrafya haritasından hareketle, yayılış sahası incelendiğinde, Manavgat Çayı'nın doğu ve batı yakasının güneye doğru alüvyal sahalar üzerinde genişlemeye başladığı anlaşılmaktadır. 1960'lı yıllarda, tamamen konglomera sahası üzerinde gelişme göstermiş olan Yukarıpazarcı Mahallesinin tarımsal arazilerin geniş yer kapladığı alüvyal ovalar üzerinde de genişlediği görülmektedir. Şehir, Manavgat Çayı'nın batısında, bugünkü Yukarıhisar ve Çağlayan Mahallelerine doğru yatay gelişimini sürdürmüştür. 1960 yılında, Türk Belediyesinin hemen kuzeyinde bugünkü Hastane Caddesi ile Sarılar Caddesinin kesiştiği noktada hizmete giren Manavgat Devlet Hastanesi, şehrin kuzeye doğru genişlemesinde önemli bir etken olmuş ve 1980'li yıllarda Yukarıhisar ve Çağlayan Mahallelerinin hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamıştır (Harita 38).

1984-1995 Devresi

Şehirde, bugünkü yerleşim planının teşekkül etmesinde, 1984 yılında İller Bankası tarafından çizilen imar planı önemli bir rol oynamıştır. Diğer yandan 1990 yılında hazırlanmış olan İlave ve Revizyon İmar Planı kararları da şehrin gelişim yönünü etkilemiştir. İmar planlarıyla birlikte yeni cadde ve sokaklar açılmış, gecekondular yerine düzgün betonarme yapılar inşa edilmiş ve şehir bugünkü görünüme sahip olmaya başlamıştır. Belirtilen dönemde Çayın batı yakasında Antalya Yolu kenarında kurulan Antbirlik Çırçır ve Prese Fabrikası, Orman Dairesi, D.S.İ Lojmanları, Zirai Donanım Kurumu ve Sebze Hali, şehrin batıya doğru gelişimini hızlandırmıştır. Türk Beleni ve pamuk tarlaları nedeniyle yeterince gelişme göstermeyen konut sahaları, kuzeye Şelale yolu kenarlarına doğru gelişme göstermiş ve böylece bugünkü Şelale Mahallesi gelişmeye başlamıştır (Arıcı, 1985, s. 28).

Şehrin yatay yönde gelişimi, bataklıkların kurutulması ve sıtma ile mücadelede önemli adımların atılması sayesinde hız kazanmıştır. Özellikle 1984 yılında hizmete giren Oymapınar Barajı ile bundan bir yıl sonra hizmete giren Manavgat Barajı sayesinde taşkınlar büyük oranda kontrol altına alınmaya başlamıştır. Diğer yandan ovada kanallar ve drenaj sistemlerinin tamamlanması ve Kargı, Aşar ve Seki gibi akarsuların yataklarının ıslah edilmesi neticesinde taşkınlar önlenebilmiştir (Kao, 2001, s. 54-55). Bu durum, şehrin yatay gelişimini hızlandıran bir başka sebep olarak dikkati çekmektedir.

Harita 39. Manavgat Şehrinin 1995 Yılı Yerleşim Sahası

HGM'den temin edilen 1995 yılına ait 1:25.000 ölçekli topoğrafya haritasından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

Manavgat şehrinin 1990 yılı imar izah raporuna göre, şehrin güneydoğusunda yer alan Küçük Sanayi Sitesinin alanı genişletilmiş, bu sahanın hemen kuzeyinde yer alan ve kamuya ait olan saha, gecekondulaşmayı önlemek amacıyla iskân sahasına dâhil edilmiştir. Manavgat'ın güneyinde Side girişinde yer alan hayvan pazarı, gelişen turizm faaliyetlerinde olumsuz bir imaj yaratması nedeniyle şehrin doğusunda köy yollarının başladığı bir alana nakledilmiştir. Yine 1990'lı yılların başında şehrin güneyinde yer alan Alanya-Antalya karayolu açılma aşamasına gelmiştir. Yine aynı dönemlerde Alanya-Antalya karayolunun kuzeyinde iskânın yola bütünleşik olmayan bölümlerinde yapılaşma hız kazanmış, yerleşim sahası yola yer yer 75 metreye kadar yaklaşmıştır.[94]

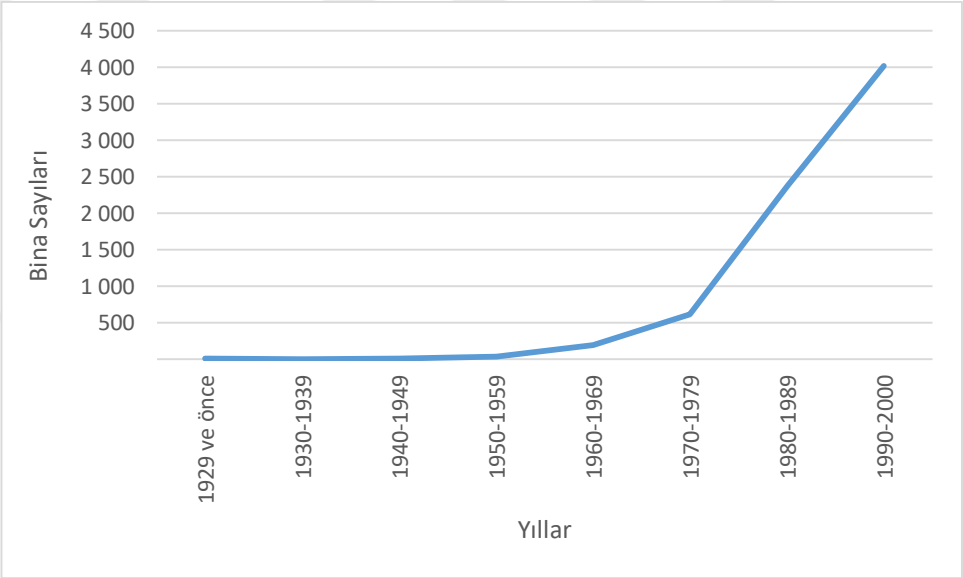
Harita Genel Müdürlüğünden temin edilen 1/25.000 ölçekli 026-b3 paftası (1995) Manavgat şehrinin mekânsal durumu ile ilgili birtakım bilgiler sunmaktadır. Bu pafta üzerinden yeniden çizilen haritada şehrin planlı yerleşim sahası, müstakil binalar, karayolları belirtilmiş ve bunlardan hareketle şehir sınırı belirlenmiştir. Şehrin planlı yerleşim sahasının gelişiminde farklı dönemlerde çizilen imar planlarının etkisi vardır. Ancak şehrin bugünkü yerleşim planının teşekkül etmesinde 1984 yılında İller Bankası tarafından çizilen imar planı önemli bir rol oynamıştır. Manavgat'ta turizm yatırımlarıyla birlikte özellikle 1985-1990 devresinde yaşanan hızlı nüfus artışı, mekânın daha yoğun bir şekilde kullanılmasına neden olmuş ve bu durum alt yapı tesislerinin geliştirilmesini gerekli kılmıştır (Alpaslan, 2009, s. 67). Böylece şehirde inşa edilen binaların sayılarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Gerçekten de turizmin Manavgat şehrinin yatay gelişimi üzerindeki etkileri bina sayılarının yıllara göre değişiminden hareketle açıkça anlaşılmaktadır. Manavgat'ta artan nüfusla birlikte imar planlarının da hazırlanması, özellikle 1970'li yıllardan sonra hızlı bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Bina Sayım Cetvellerine göre 1950 yılı öncesinde yapımı tamamlanan toplam 9 bina vardır. Bu sayı 1950-1959 devresinde 31'e yükselmiştir. Yapımı tamamlanan binaların sayısı 1960-1969 devresinde 193'e ulaşmış ve bu sayı 1970-1979 devresinde yaklaşık 3 kat, 1980-1989 devresinde ise 4 kat artmıştır. 2000 yılına gelindiğinde yapımı tamamlanan binaların sayısı 4.022 olmuştur (Tablo 51 ve Grafik 26).

[94] Manavgat İlave ve Revizyon İmar Planı, 1990, s. 3.

Tablo 51. Manavgat Şehrinde Binaların İnşa Tarihlerine Göre Dağılımı

Yıllar	Bina Sayısı
1929 ve önce	3
1930-1939	1
1940-1949	5
1950-1959	31
1960-1969	193
1970-1979	611
1980-1989	2.367
1990-2000	4.022
Bilinmeyen	56
Toplam	**7.289**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Bina Sayım Cetvelleri

Grafik 26. Manavgat Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina Sayılarının Yıllara Göre Değişimi

Manavgat şehrinde turizm faaliyetlerinde yaşanan gelişmeler neticesinde nüfusun hızla artması, bugünkü Aşağı Pazarcı, Yukarıpazarcı, Aşağıhisar ve Yukarıhisar Mahallelerinin hızla gelişmesini sağlamıştır. Diğer yandan bu mahalleleri çevreleyen alanların tarımsal arazilerden oluştuğu belirtilmektedir (Doğmuş, 2013, s. 10). Benzer gelişmeler şehrin güneyinde yer alan Side için de söz konusu olmuştur. Manavgat-Side kıyılarında ormanlık alanların, verimli tarımsal arazilerin, kumulların yerleşime açılmasını ve bu sahaların turizm amaçlı değerlendirilmesini beraberinde getirmiştir (Alpaslan, 2009, s. 67). Turizm sektöründeki gelişmelere bağlı olarak Side'nin doğu kıyılarında, Manavgat Çayı'nın deniz ile buluştuğu alanda, Manavgat Boğazı adıyla bilinen alanda kıyı şeridi boyunca çardakların yer aldığı bilinmektedir. Çardaklar,

gerek Manavgat Çayı'nın gerekse dalgaların taşımış olduğu malzemelerin birikmesiyle meydana gelmiş olan kıyı setti üzerinde inşa edilmiştir (Akengin, 2006, s. 192) (Foto 34). Yaklaşık yarım asır bu hizmeti yürüten ve sayıları 1.500'ü bulan bu çardaklar, çevresel problemlere yol açtıkları gerekçesiyle 2000'li yıllara gelindiğinde Turizm Bakanlığı tarafından kaldırılmıştır. Bu çardakların yerini daha sonraki süreçte yurt içi ve yurt dışından gelen turistlerin talepleriyle ikinci konutlar almaya başlamıştır (Yıldız, 2012, s. 48). Manavgat'ta, 1990'lı yılların başlarında henüz yapımı tamamlanmamış olan Antalya-Alanya şosesi, zamanla şehrin gerek güneye doğru, gerekse bu karayolu boyunca genişlemesinde etkili olmuştur. Şehrin bugünkü mekânsal görünümüne dikkat çekildiğinde, karayolunun hemen kuzeyindeki Bahçelievler, Aydınevler ve Mimar Sinan Mahalleleri özellikle karayolunun hizmete girmesiyle birlikte hızla gelişmiştir (Harita 39).

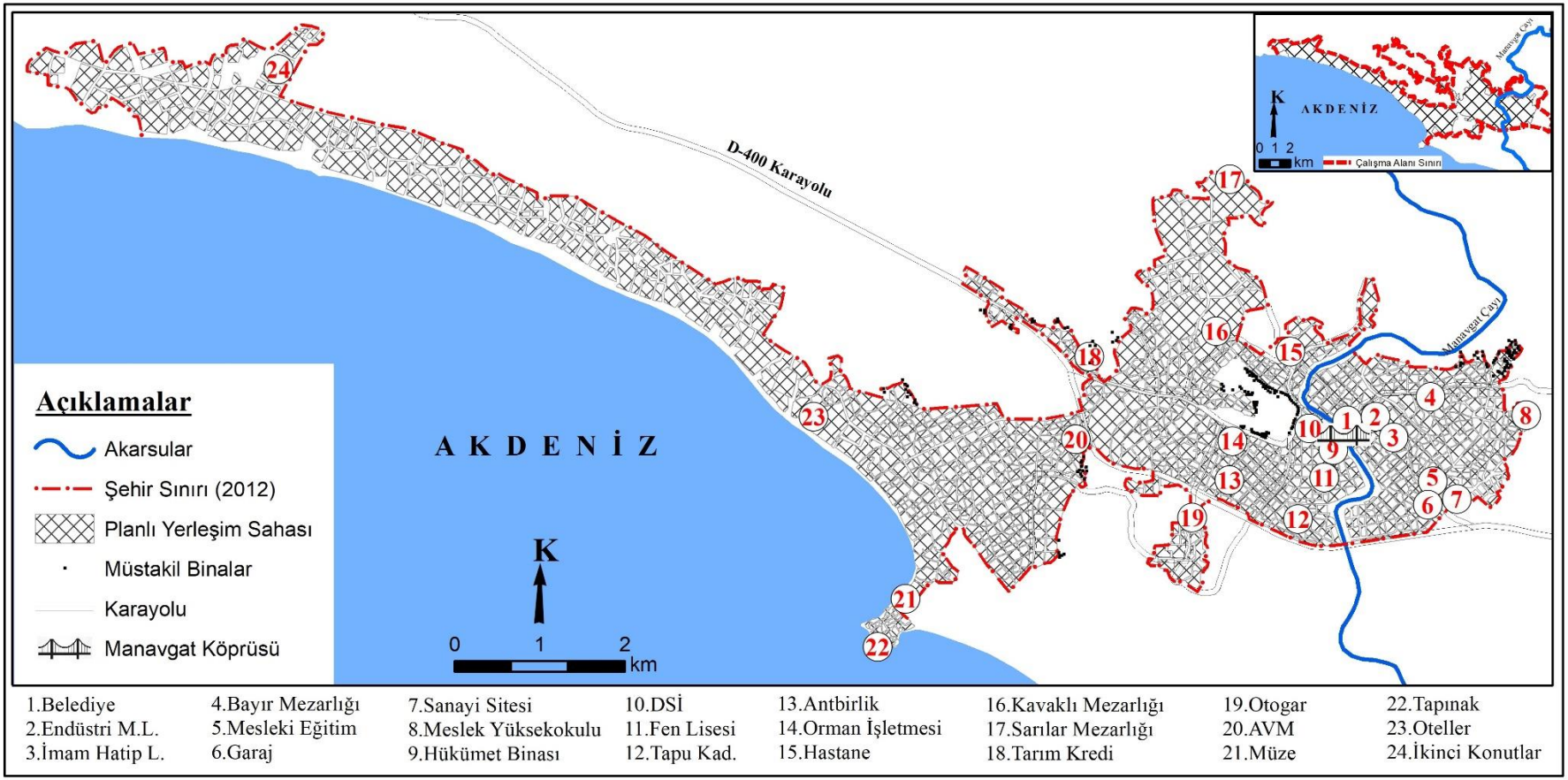

Foto 34. Sorgun Kıyı Şeridinde Yer Alan Çardaklardan Görünümler[95]

1996-2012 Devresi

Manavgat şehrinde 1996-2012 devresinde mekânsal açıdan en dikkat çekici durum, Side'nin kuzeye ve Manavgat'ın güneye doğru yatay yönde genişlemesi neticesinde Side'nin artık Manavgat şehri ile fiziksel bir bütünlük göstermesi olmuştur. Gerçekten de özellikle turizm yatırımlarının doğrudan etkileriyle hızla artan yapılaşma ve D-400 karayolunun etkinliğinin daha da artması, Side'nin Manavgat ile bütünleşmesinde belirleyici unsurlar olmuştur. Böylece Manavgat'ın bugünkü şehir sınırları çizilirken bu durum dikkate alınmış ve bu tez çalışmasında Side, Manavgat şehir sınırlarına dâhil edilmiştir.

[95] Fotoğraflar, Hamza Akengin'in fotoğraf arşivinden temin edilmiştir.

Harita 40. Manavgat Şehrinin 2012 Yılı Yerleşim Sahası

HGM'den temin edilen 2012 yılına ait 1:25.000 ölçekli topoğrafya haritasından yeniden çizilerek oluşturulmuştur.

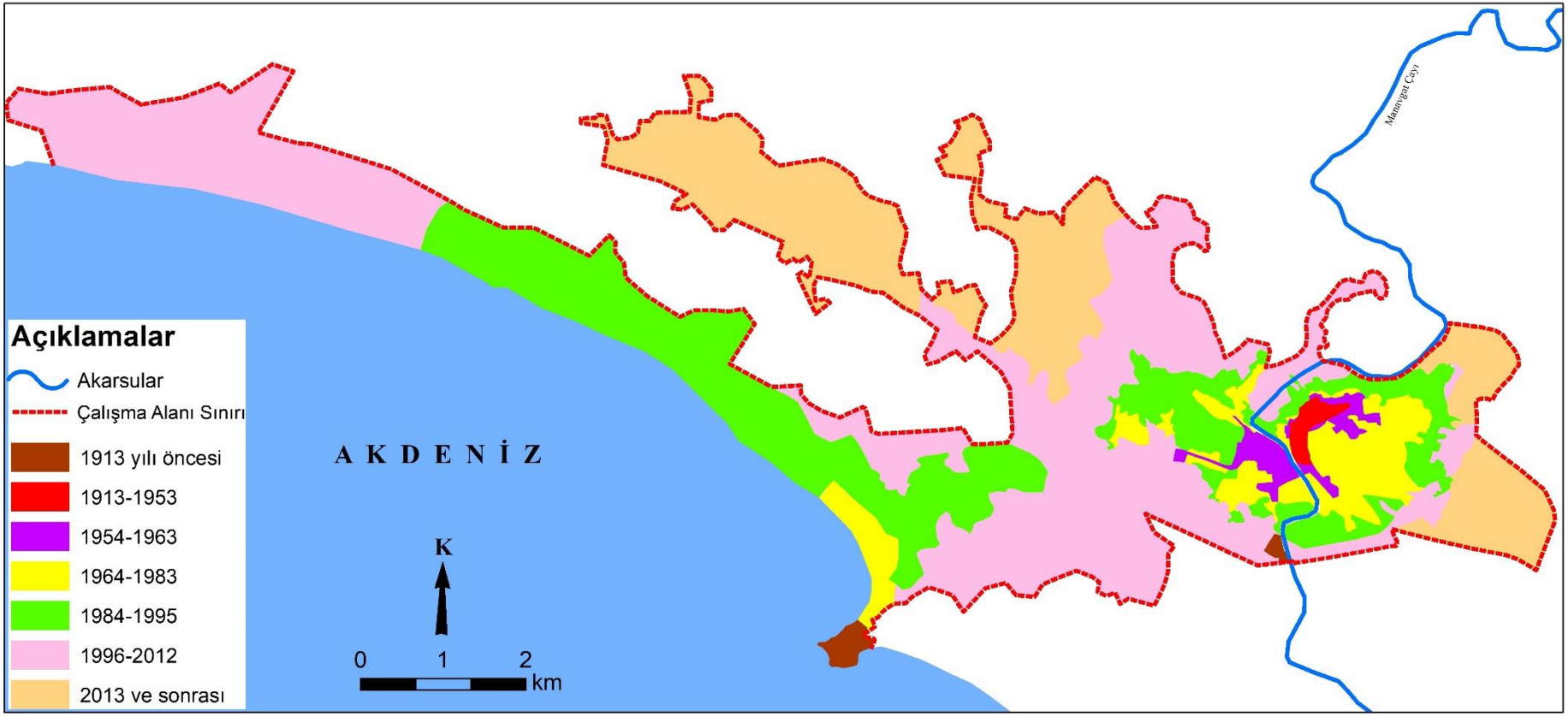
Manavgat şehrinin 2012 yılındaki mekânsal sınırları incelendiğinde, batıda D-400 karayolu kenarında bugünkü Denizler Restoran'ın bulunduğu alana ve 108. Sokak'a kadar yayıldığı görülür. Diğer yandan Side'nin batı kıyıları boyunca Turizm Caddesi ile Atatürk Caddesinin kesiştiği alana, güneydoğuda Sorgun Bulvarı ile Titreyen Göl Caddesinin kesiştiği alana, doğuda ise 2025.Sokak'a kadar yatay yönde gelişim gösterdiği dikkati çeker. Belirtilen dönemlerde şehir, kuzeyde Çayyazı köy yoluna ve bu sahanın batısında ise Sarılar Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Hacı Hüseyin Öz Cami'nin güneyine kadar gelişim göstermiştir (Harita 40).

2013 Yılı ve Sonrası Dönem

Manavgat şehri, batıya ve güneye doğru göstermiş olduğu genişlemenin ardından, bu dönemde Sanayi Sitesinin ve Salkımevler Mahallesinin gelişimlerini sürdürmesi ile birlikte doğu yönünde genişlemiş ve bu sahalar şehirle bütünleşmiştir. Şehrin Salkımevler Mahallesindeki sınırı 10014.Sokak'a, Sanayi Sitesinin doğusunda ise 2060.Sokak'a kadar ulaşmıştır. Batıda, D-400 karayolunun kuzeyinde yer alan Hatipler ve Ilıca Mahalleleri günümüzde artık Manavgat şehriyle bütünlemiş durumdadır. Tez çalışmasında bu mahalleler şehir sınırlarına dâhil edilmiştir. Şehir, Ilıca Mahallesinin batısında Manavgat Bölge Trafik İstasyon Amirliğine kadar genişlemiştir.

Manavgat'ın kuruluşundan günümüze kadar alan bakımından göstermiş olduğu genişleme, yatay gelişim miktarlarının ortaya konulmasıyla da açıklanabilir. Manavgat, kuruluşundan XX. yüzyılın başlarına kadar yatay yönde önemli bir gelişim göstermemiştir. 1913 yılı öncesinde idari açıdan Manavgat Çayının batı yakasında yer aldığı bilinen Manavgat'ın bugünkü Hisar Mahallesinde yer alan Zindan Kalesi ile bugünkü Manavgat Köprüsünün batısındaki birkaç yapı birlikte düşünüldüğünde her iki sahanın yaklaşık 7,2 hektar alana sahip olduğu ortaya konulmuştur. Akdeniz kıyısında bir yarımada üzerinde yer alan Side'nin antik döneme ait belli başlı yapılarından hareketle sınırları belirlenen yerleşim sahası yaklaşık 24 hektar alan kaplamaktadır (Tablo 52). Bu bilgilerden hareketle günümüzden yaklaşık bir asır önce güneyden kuzeye doğru Antik Side (24 hektar), Zindan Kalesi çevresi (4,9 hektar) ve Manavgat Köprüsünün batısındaki yapılarla (2,3 hektar) birlikte yerleşim sahasının toplam 31,2 hektar alandan oluştuğu belirlenmiştir (Harita 41). Manavgat, XX. yüzyılın ortalarında kırsal karakterleri ön planda olan ve içe dönük bir ekonomiye sahip olan yerleşme durumundadır. Yani belirtilen dönemde Manavgat, bir şehirde olması gereken karakteristik özellikleri tam olarak geliştirememiştir. 1950'li yıllarda, Side, Zindan Kalesi çevresi, Manavgat Köprüsünün batısında yer alan saha birbirlerinden tamamen ayrı yerleşmeler olarak gelişme göstermiştir.

Manavgat'ın 1953 yılına ait hava fotoğrafı üzerinden çizilen haritadan hareketle, Manavgat Çayının doğu ve batı yakasında gelişme gösteren şehir alanının 29,3 hektar alan kapladığı ortaya konulmuştur. Aynı yıl, tarihi yarımada üzerinde gelişme göstermiş olan Side'nin yerleşim sahası 24 hektardır (Tablo 52). 1950'li yıllarda Side, Selimiye olarak adlandırılan bir köy yerleşmesi durumundadır. 1953 yılında, Manavgat şehri ile Side'nin toplam alanı 53,3 hektardır. 1963 yılına gelindiğinde şehirde (özellikle Manavgat Çayı'nın batı yakasında) yatay gelişimin hız kazandığı anlaşılmaktadır (Harita 41). 1953 yılından 1963 yılına kadarki on yıllık süreçte Manavgat şehrinin yayıldığı alan 62,3 hektar olurken, Side'de yatay gelişim söz konusu olmamıştır. Manavgat ve Side'nin 1983 yılındaki yerleşim sahaları incelendiğinde, yatay gelişimin bütün dönemler içerisinde en hızlı dönem olduğu dikkati çekmektedir. Bunun başlıca sebepleri turizm faaliyetlerinin gelişmeye başlaması, kırdan şehre yaşanan göçlerle nüfusun hızla artması ve bu sayede yapılaşmanın da hız kazanmasıdır. 1983 yılında, Manavgat şehrinin alanı 62,3 hektardan, 285,8 hektara ulaşmıştır (Tablo 52 ve Grafik 27). Aynı yıl, Side'nin yerleşim sahası, 24 hektardan 86,9 hektara ulaşmıştır. 1983 yılı haritasından, Side'nin kuzeye, Manavgat'ın ise güneye doğru genişlemeye başladığı, ancak bu iki yerleşmenin henüz fiziksel olarak bütünleşmediği anlaşılmaktadır (Harita 38 ve Harita 41).

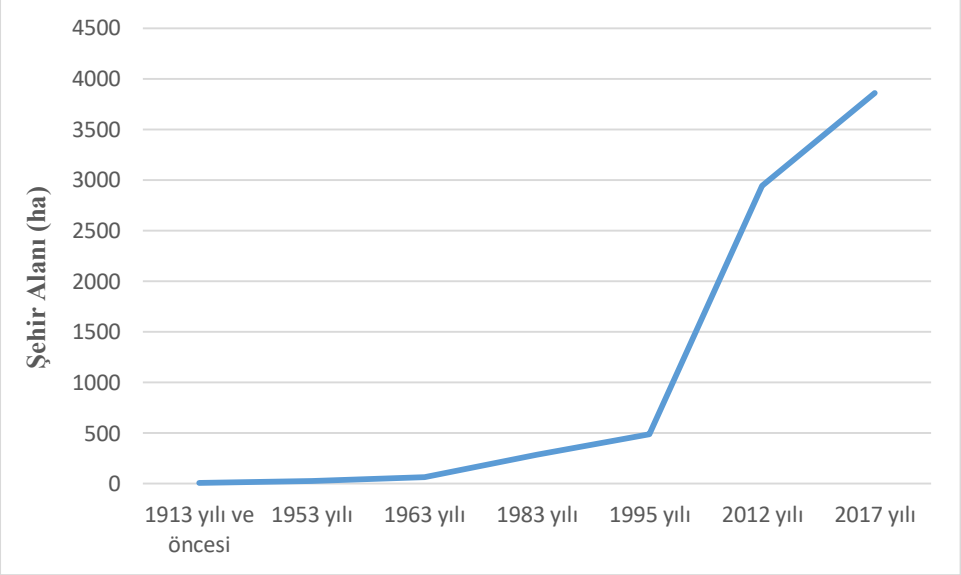

Harita 41. Manavgat Şehrinin Yatay Gelişim Haritası (2018)

Tablo 52. Manavgat ve Side'nin Yatay Gelişimi İle İlgili İstatistiki Bilgiler

Gelişim Dönemleri	Yerleşme Alanı (ha)		
	Manavgat (ha)	Side (ha)	Toplam (ha)
1913 yılı ve öncesi	7,2	24	31,2
1953 yılı	29,3	24	53,3
1963 yılı	62,3	24	86,3
1983 yılı	285,8	86,9	372,7
1995 yılı	489,8	720,2	1.210
2012 yılı [96]		2.942,2	2.942,2
2017 yılı		3.851,6	3.851,6

Kaynak: Alan hesaplamaları ArcMap 10,1 yazılımı ile yapılmıştır.

Grafik 27. Manavgat Şehri Yatay Gelişiminin Yıllara Göre Değişimi

Manavgat'ın D-400 karayolu kuzeyinde kalan yerleşim sahası (şehir), 1995 yılına gelindiğinde 489,8 hektar alana ulaşmıştır (Tablo 52 ve Grafik 27). Aynı yıl Side'nin yerleşim sahası 86,9 hektardan 720,2 hektara ulaşmıştır. Side'nin 1983 yılından 1995 yılına kadarki süreçte yaklaşık 8 katlık bir yatay gelişim göstermesi üzerinde turizm sektörünün doğrudan etkileri söz konusu olmuştur. Nitekim Side'nin batı kıyıları, 1980'li yılların sonlarında turizm bölgesi olarak ilan edilmiş ve böylece Side, hızlı bir yapılaşma sürecine girmiştir. 1995 yılında Side'nin yerleşim sahası ile Manavgat'ın şehir alanı toplam 1.210 hektara ulaşmıştır. Ancak

[96] 2012 ve 2017 yıllarında Manavgat ve Side artık birleşmiş durumda olup, tek bir yerleşme formu içerisinde yer almışlardır. Bu nedenle Manavgat şehrinin alanı, her iki yerleşmenin yüzölçümleri toplamından oluşmaktadır.

1995 yılında Side ve Manavgat'ın tam olarak mekânsal bir bütünleşme göstermediği dikkati çekmiştir. 1996-2012 devresinde D-400 karayolunun hizmete girmesi ve Side'nin kuzeye doğru yatay gelişim göstermesi nedeniyle Side ve Manavgat fiziksel olarak bütünleşmişlerdir. Böylece 2012 yılında Manavgat ve Side'den oluşan şehir alanı 2.942,2 hektar alan olmuştur (Tablo 52 ve Grafik 27). 2012 yılından 2017 yılına kadarki beş yıllık süreçte şehir, güneyde Side, batıda Ilıca, kuzeyde Sarılar ve Çayyazı, doğuda ise Sanayi Mahallesini bünyesine katarak genişlemiş ve şehir alanı 3.851,6 hektar alan olmuştur.

2.2.2.2. Şehrin Dikey Gelişimi

Manavgat şehrinde, Toros Dağları yükseltilerinin Alanya şehrine göre daha kuzeyden başlaması, Manavgat'tın dikey yönde gelişiminden çok, yatay yönde genişlemesinde etkili olmuştur. Nitekim şehirde bir, iki, ve üç katlı yapılar, bütün yapılar içerisinde çoğunluğu oluşturmaktadır. Şehrin yıllar içerisinde göstermiş olduğu dikey gelişim, 1970, 1984 ve 2000 yılı Bina Sayım Cetvellerinin bina kat sayıları verilerinden hareketle ortaya konulabilmektedir (Tablo 53).

Tablo 53. Manavgat Şehrinin 1970, 1984 ve 2000 Yıllarındaki Bina Kat Sayılarının Dağılımı

Bina Kat Sayısı	1970		1984		2000	
	Bina Sayısı	%	Bina Sayısı	%	Bina Sayısı	%
1	261	64,6	1.195	48,6	2.928	40,1
2	111	27,4	889	36,1	1.436	19,7
3	32	7,9	314	12,7	1.948	26,7
4	-	-	44	1,7	637	8,7
5	-	-	14	0,5	298	4
6	-	-	1	0,04	20	0,2
7-9	-	-	-	-	8	0,1
10 +	-	-	-	-	1	0,01
Bilinmeyen	-	-	1	-	13	0,1
Toplam	**404**	**100**	**2.458**	**100**	**7.289**	**100**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Bina Sayım Cetvelleri (1970-1984-2000)

Manavgat şehriyle ilgili 1970 yılı Bina Sayım Cetvelleri incelendiğinde, o dönemde şehirde 404 binanın olduğu görülmektedir. Bu binaların 261'i (% 64,6'sı) bir kattan, 111'i (% 27,4'ü) iki kattan ve 32'si (%7,9'u) üç kattan oluşmaktadır (Tablo 53). Bu verilerden de anlaşıldığı gibi, 1970'li yıllara gelindiğinde, şehirde çok katlı yapılaşmanın henüz olmadığı ve şehrin daha çok yatay yönlü bir gelişim gösterdiği dikkati çekmektedir. Manavgat'ta 1970'li yıllardan sonra özellikle turizm faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte dört, beş ve altı katlı binalar inşa edilmeye başlamıştır. 1984 yılı Bina Sayım Cetvellerine göre şehirde 2.458 bina vardır. Bu binaların yaklaşık yarısı (1.195 tanesi) bir kattan oluşmaktadır. Bir kattan oluşan binalar tüm binaların % 48,6'sını meydana getirmektedir. Diğer yandan iki katlı binaların sayısı 889 (% 36,1) iken üç katlı binaların sayısı ise 314 (% 12,7)'tür. Bu dönemde dört, beş ve altı katlı binaların toplam sayısı ise 59'dur (Tablo 53).

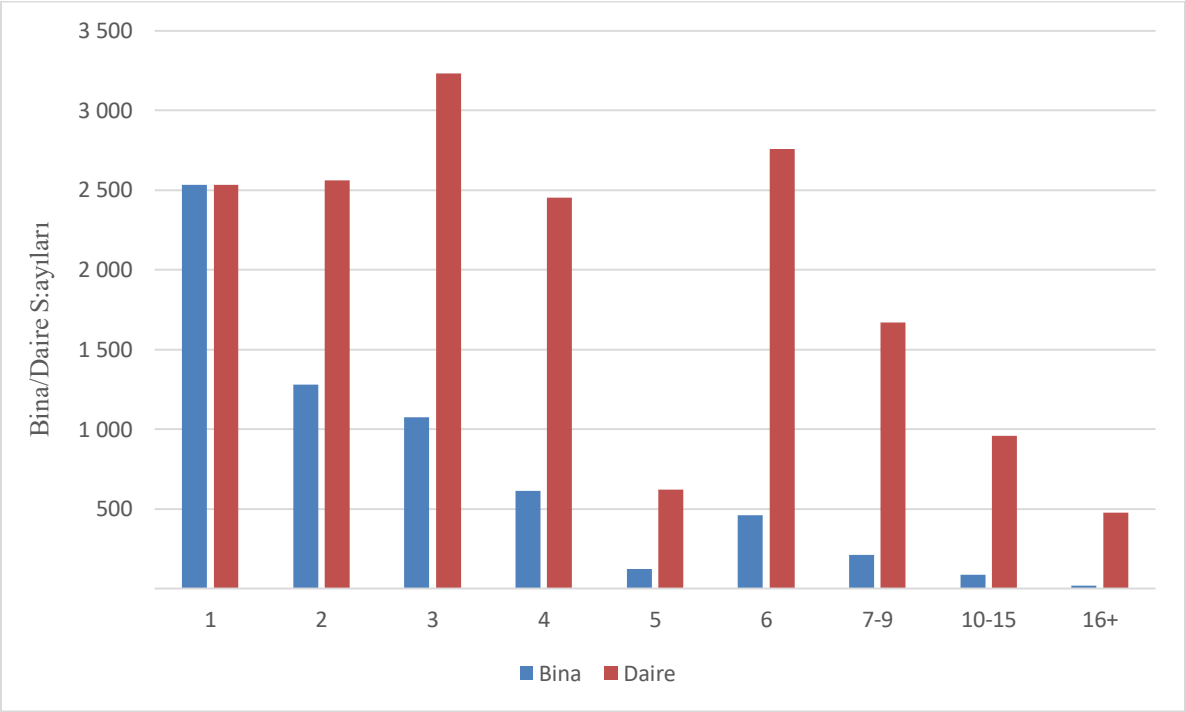
Manavgat'ta turizm faaliyetlerinin asıl gelişim gösterdiği ve nüfusun hızlı bir artış sürecine girdiği dönem 1980'ler sonrasına tekabül etmektedir. Manavgat, turizm faaliyetleriyle birlikte hızlı bir yapılaşma sürecine girmiştir. Özellikle ikinci konutların yapımı hız kazanmaya başlanmıştır. Diğer yandan, şehirde turizm ile birlikte nüfusun da hız kazanması ticarethanelerin gelişmesini teşvik etmiş ve özellikle bugünkü çarşı ve çevresinde dikey yapılaşma artmıştır. Bina Sayım Cetvellerinin 2000 yılı verilerine göre şehirde bir ve iki katlı yapıların oranında azalmalar olmuş, üç ve daha fazla kattan oluşan yapılar artmıştır. 2000 yılında bir katlı yapıların sayısı 2.928 (% 40,1), iki katlı yapıların sayısı 1.436 (% 19,7), üç katlı yapıların sayısı ise 1.948 (% 26,7)'dir. Dört, beş ve altı katlı binaların toplam binalara oranı % 13'tür. Diğer yandan şehirde yedi, sekiz ve dokuz katlı toplam 8 bina, bir tane de 10 katlı bina vardır (Tablo 53).

Alanya şehrinde olduğu gibi Manavgat şehrinde de dikey yapılaşmayı ortaya koyan verilerden biri, bina ve daire sayıları arasındaki ilişkidir. Bilindiği gibi çok katlı yapılarda daire sayılarının fazlalığı, dikey yapılaşma hakkında açıklayıcı bilgiler sunmaktadır. Manavgat'ta bir, iki, üç ve dört daireden oluşan binalardaki toplam daire sayılarının daha fazla daireden oluşan binaların toplam daire sayılarından fazla olması, şehrin daha çok yatay yönde bir gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır (Tablo 54 ve Grafik 28).

Tablo 54. Manavgat Şehrinde Yapımı Tamamlanan Bina ve Daire Sayıları (2000)

	Konut Olarak Kullanılan Binalar									Konut Dışı Bina	Toplam
Bina Başına Daire Sayısı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7-9**	**10-15**	**16+**		
Bina Sayısı	2.535	1.281	1.077	613	124	460	211	86	20	882	**7.289**
Daire Sayısı	2.535	2.562	3.231	2.452	620	2.760	1.672	961	478	-	**17.271**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Bina Sayım Cetvelleri (2000)

Grafik 28. Manavgat Şehrinde Konut Olarak Kullanılan Binalar ve Bu Binaların Daire Sayıları Arasındaki İlişki (2000)

Manavgat şehrinde 2000 yılı Bina Sayım Cetvelleri verilerinden hareketle konut olarak kullanılan binalar ve bu binaların daire sayıları arasındaki ilişki incelendiğinde bir daireden oluşan 2.535 binada, toplam daire sayısının bina sayısına eşit olduğu görülmektedir. Şehirde 1.281 bina, iki daireden oluşmaktadır ve toplam daire sayısı 2.562'dir. Bir, iki, üç ve dört daireden oluşan 5.506 binada toplam daire sayısının 10.780 olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 54 ve Grafik 28). Şehirde beş ve daha fazla daireye sahip binaların sayısı 901 olup bu binalarda toplam 6.491 daire bulunmaktadır. Bir, iki, üç ve dört daireli binaların ve bu binalardaki toplam daire sayılarının, beş ve daha fazla daireye sahip binalardan fazla olması, Manavgat şehrinin daha çok yatay yönde bir gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır (Tablo 54 ve Grafik 28).

Manavgat şehri, son yıllarda bir yandan yatay gelişimini sürdürürken diğer yandan dikey yönde de gelişimine devam etmektedir. Şehrin merkezi kısımlarının (çarşı ve çevresi) önemli bir rant sahası olması ve bu sahada konut ve işyeri kiralarının fazla olması, çok katlı yapıların yoğunluk kazanmasını sağlamıştır. Günümüzde Manavgat'ın yerleşim sahasında, konut alanları genel olarak üç-beş kat arasında değişiklik göstermektedir. Bunun yanı sıra şehrin kuzey kesimlerinde Çayyazı Mahallesi ve çevresinde iki kattan, kuzeydoğu kesimlerinde ise 10 kattan oluşan yapılara rastlanmaktadır.[97]

Manavgat şehrinde 2000 yılı Bina Sayım Cetvelleri incelendiğinde, toplamda 7.289 binanın yer aldığı dikkati çekmektedir. Bunlar içerisinde bina sayısının en fazla olduğu mahalleler; Sorgun (1342), Yayla (849), Aşağıpazarcı (806) ve Aşağıhisar (764) Mahalleleri olmuştur. Manavgat şehrinin yerleşim dokusuna dikkat çekildiğinde, yapı yoğunluklarının ve kat sayılarının merkezden çevreye doğru azaldığı görülmektedir. Sorgun Mahallesi, D-400 karayolunun güneyinde düz ve geniş bir arazide yer almaktadır. 2000'li yılların başlarında Sorgun Mahallesinin bazı bölümlerinde nispeten kırsal bir yaşamın hâkim olduğu ve bu nedenle konut parselleri içerisinde tarımsal faaliyetlerin bir gereği olarak müştemilatların yer aldığı bilinmektedir. Diğer yandan Aşağıpazarcı ve Aşağıhisar Mahallelerinin şehrin yerleşme çekirdeğini oluşturması ve bu mahallelerin Yayla Mahallesiyle birlikte şehrin merkezinde yer alması, binaların sayı ve yoğunluklarının fazla olmasının temel sebebini oluşturmaktadır.

[97] Manavgat 1. Etap 1/5000 Ölçekli İlave Revizyon İmar Planı, 2013, s. 10.

Tablo 55. Manavgat Şehri Bina Katsayılarının Mahallelere Dağılımı (2000)

	Bina Kat Sayıları									
Mahalleler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7-9**	**10**	**Bilinmeyen**	**Toplam**
Çağlayan	27	47	60	14	6	1	1	-	-	156
Aşağıhisar	86	147	397	74	54	2	1	1	2	764
Aşağıpazarcı	171	115	257	162	92	5	1	-	3	806
Aydınevler	22	75	64	20	14	-	-	-	-	195
Bahçelievler	47	67	198	56	41	-	-	-	-	409
Emek	217	47	58	30	3	7	1	-	1	364
Şelale	217	135	112	37	3	-	1	-	1	506
Örnek	40	28	58	46	21	-	-	-	-	193
Kasaplar	27	52	50	3	1	-	-	-	-	133
Kavaklı	37	61	87	36	2	1	1	-	-	225
Mimar Sinan	41	44	62	3	5	-	-	-	2	157
Sanayi	368	9	12	9	-	-	-	-	-	398
Sorgun	1.143	102	54	31	12	-	-	-	-	1.342
Yayla	284	298	215	40	7	-	1	-	4	849
Yukarıhisar	90	105	133	29	19	3	-	-	-	379
Yukarıpazarcı	111	104	131	47	18	1	1	-	-	413
Toplam	**2.928**	**1.436**	**1.948**	**637**	**298**	**20**	**8**	**1**	**13**	**7.289**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Bina Sayım Cetvelleri (2000)

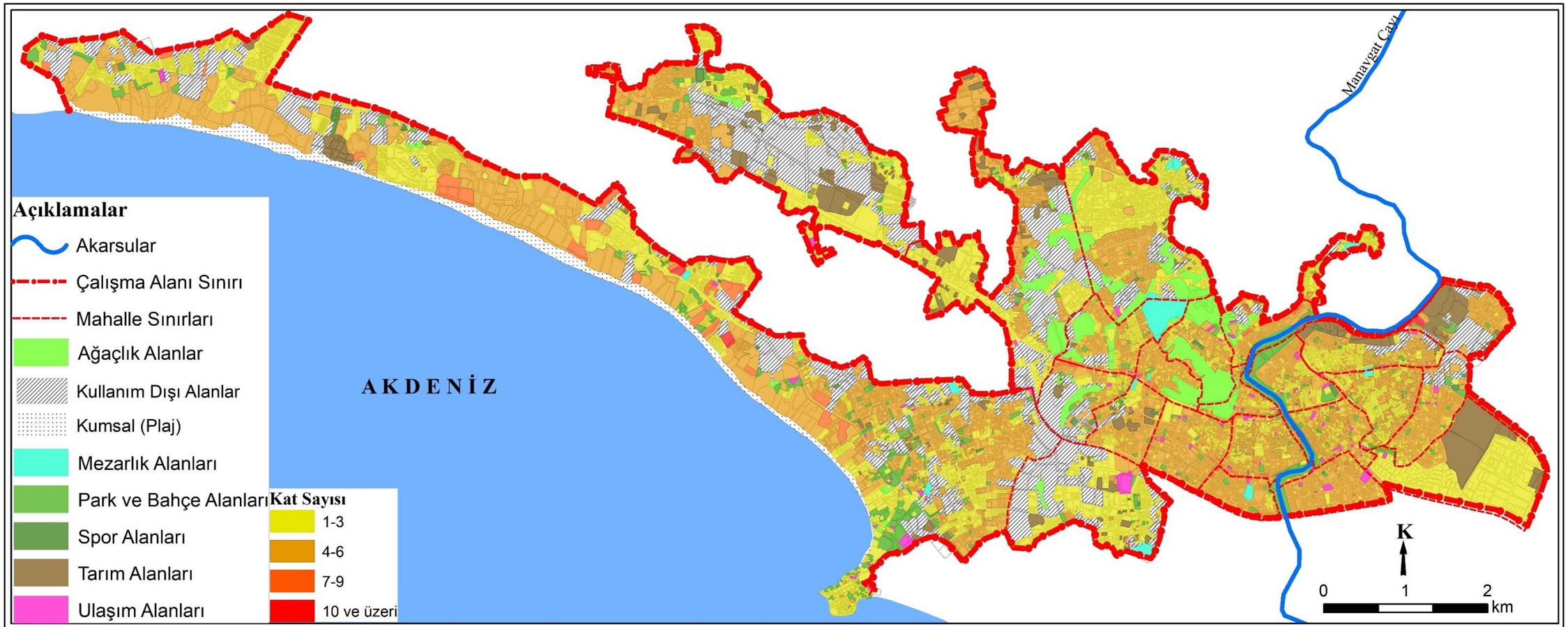
Manavgat'ta bina katsayılarının mahallelere dağılımları incelendiğinde bir, iki ve üç katlı binaların en fazla olduğu mahallelerin Sorgun, Yayla, Aşağıhisar, Aşağıpazarcı Mahalleleri olduğu görülür (Tablo 55). Sorgun Mahallesinde bir ve iki katlı yapıların çok olması, bu mahallenin sınırları içerisinde yer alan Sorgun Ormanları ve Titreyen Göl kıyı kesiminin turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilmesi ve bu amaca yönelik olarak ikinci konutların yaygın olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan, Sorgun Mahallesinin bazı bölümlerinin doğal ve arkeolojik sit alanları olarak belirlenmesi nedeniyle çok katlı yapılaşmaya müsaade edilmemektedir.[98] Tarihi öneme sahip yapıların da yer aldığı ve şehrin çekirdeğini oluşturan Aşağıhisar ve Aşağıpazarcı Mahallelerinde bir ve iki katlı yapıların daha fazla olduğu görülmektedir.

Sorgun Mahallesinden sonra tek katlı binaların en fazla olduğu mahalle, 368 bina ile Sanayi Mahallesidir (Tablo 55). Bunun başlıca sebebi, mahalleye ismini veren sanayi tesisinin

[98] Manavgat 1. Etap 1/5000 Ölçekli İlave Revizyon İmar Planı, 2013, s. 1-4.

varlığıdır. Sanayi sitesinde çoğunlukla tek katlı atölyelerin yer aldığı dikkati çekmektedir. Nitekim 2000 yılı Bina Sayım Cetvellerine göre binaların kullanım şekillerine göre tasnifleri incelendiğinde şehir genelinde sanayi faaliyetleri kapsamında toplam 352 binanın (özellikle atölyeler) yer aldığı görülmektedir. Manavgat şehrinde, topoğrafyanın elverişli olması ve geniş arazilerin yer alması nedeniyle çok katlı yapılaşmalar çok yaygın değildir. 2000 yılı Bina Sayım Cetvellerine göre üçten fazla kata sahip binaların en fazla olduğu mahalle 260 bina ile Aşağıpazarcı Mahallesidir (Tablo 55). Aşağıpazarcı Mahallesinin şehrin merkez mahallelerinden biri olması bunun başlıca sebeplerindendir.

Manavgat şehrinin hâlihazır (2018) dikey gelişim haritasından elde edilen verilere göre, binaların kat sayıları ve mahallelere göre dağılışları ortaya konulmuştur. Buna göre şehirde bir, iki ve üç katlı yapıların sayısı 7.961 olup bunlar 401.1 hektar alan kaplamaktadır. Dört, beş ve altı katlı binaların toplam sayısı 7.550 olup bunlar da 528,7 hektar alan kaplamaktadır. Yedi, sekiz ve dokuz katlı binalar 46,3 hektar alan kaplamaktadır ve bu grupta yer alan binaların sayısı 202'dir. Şehirde birer turizm tesisi (otel) olarak faaliyet gösteren 5 bina 10 ve daha fazla kat yüksekliğine sahiptir. Bina kat sayılarının mahallelere göre dağılışları incelendiğinde; bir, iki ve üç katlı binaların en çok Side (2967), Sarılar (883), Ilıca (647) ve Yayla (438) Mahallelerinde olduğu görülür. Bu binaların söz konusu mahallelerde fazla olması, her şeyden önce bu mahallelerin yüz ölçümlerinin geniş olmasıyla ilişkilidir (Harita 42)

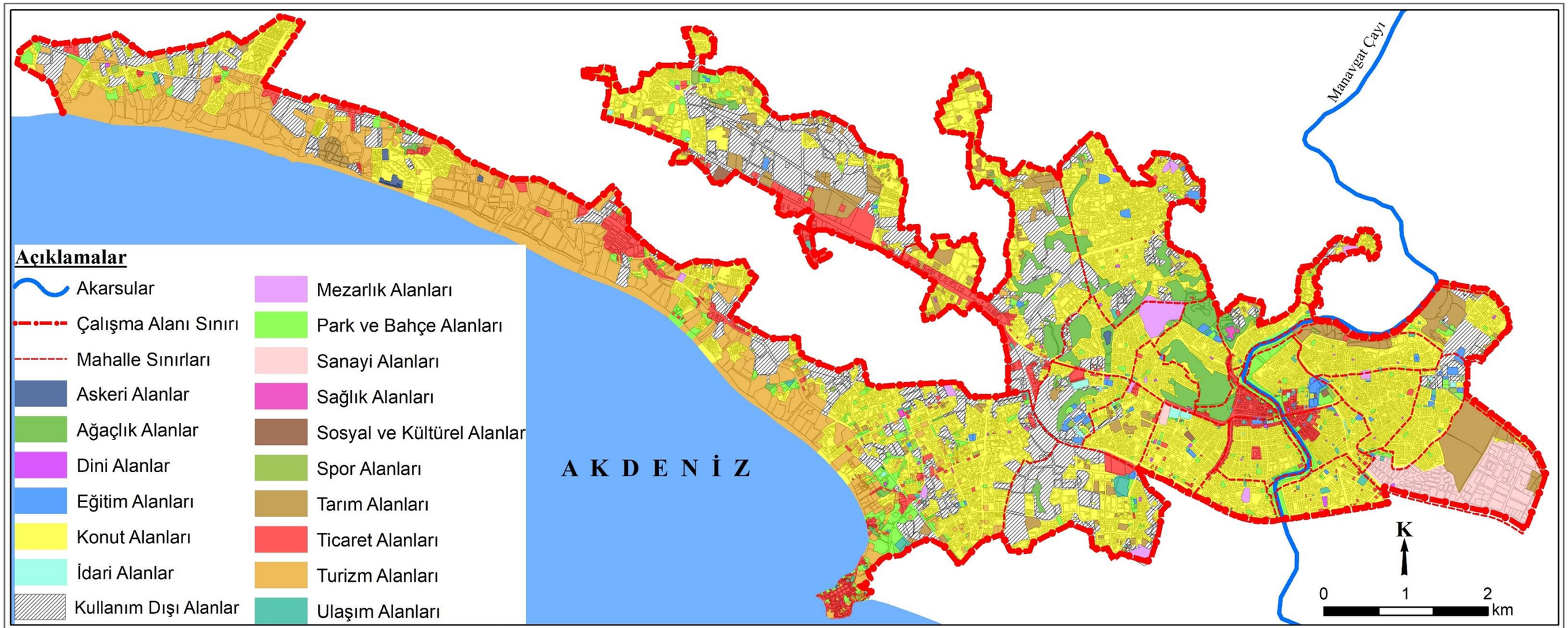

Harita 42. Manavgat Şehri Dikey Gelişim Haritası (2018)

Ilıca ve Sarıların şehrin sınırları içerisinde yer almalarına rağmen yer yer kırsal alanlara özgü bazı özellikleri (yapı, mimari veya kat sayısı bakımından) korumuş olmaları bu mahallelerde kat sayısı az olan yapıların sayıca fazla olmasına neden olmuştur. Dört, beş ve altı katlı yapıların sayıları Sanayi, Çayyazı ve Sorgun Mahalleleri dışında şehrin diğer mahalleleri arasında önemli bir farklılık göstermemektedir (Harita 42). Sanayi Mahallesinin sınırları içerisinde sanayi sitesinin yer alması, (çoğunlukla bir ve iki katlı işyerleri faaliyet göstermektedir), Çayyazı'nın fiziksel olarak şehirle bütünleşmesine rağmen kırsal karakterini tam olarak kaybetmemesi ve Sorgun'da geniş araziler arasında müstakil konutların yaygın olması bu mahallelerde çok katlı binaların sayılarının az olmasına neden olmuştur. Şehirde yedi, sekiz ve dokuz katlı yapıların en fazla olduğu mahalleler; Bahçelievler, Side, Çağlayan, Aşağıhisar ve Mimar Sinan Mahalleleridir. Bahçelievler, Çağlayan ve Mimar Sinan Mahalleleri şehrin en son gelişen mahalleleri arasında olup, bu mahallelerde çok katlı yapılaşma söz konusu olmuştur (Harita 42). Diğer yandan, Side Mahallesinde konaklama tesislerinin sayıca fazla olması ve Aşağıhisar Mahallesinde merkezi iş sahasının da doğrudan etkileri nedeniyle ticarethanelerin fazla olması (bir rant sahası) çok katlı yapılaşmanın başlıca sebebini oluşturmuştur. Şehirde binaların kat sayıları ile bina sayıları arasında doğrusal bir ilişki yoktur. Başka bir değişle, kat sayısı fazla olan binaların sayıları azdır. Nitekim şehirde yedi, sekiz ve dokuz katlı yapılar 24 mahallenin 16'sında yer alırken, 10 ve daha fazla kata sahip yapılar ise sadece üç mahallede yer almaktadır.

2.2.3. Manavgat Şehir İçi Arazi Kullanımı

Manavgat şehrinin hâlihazır (2018 yılı) şehir içi arazi kullanım haritasından hareketle elde edilen verilere göre şehrin toplam alanı 3.851,6 hektardır. Şehirde, konut alanları 1.637,1 hektar alana sahiptir ve bu değer toplam şehir alanının % 42,5'ine karşılık gelmektedir. Konut alanlarından sonra şehirde en geniş alan kaplayan fonksiyonel arazi kullanım türünü turizm tesisleri oluşturmaktadır. Otel, motel, apart otel, pansiyon gibi konaklama tesisleri, müze, antik Side, hamamlar, tapınaklar, turizm danışma ofisleri vb. gibi tesisler turizm fonksiyonu kapsamında değerlendirilmiştir.

Harita 43. Manavgat Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası (2018)

Tablo 56. Manavgat Şehir İçi Arazi Kullanımı[99]

Fonksiyonel Arazi Kullanımı	Alan (ha)	Fonksiyonel Arazi Kullanımı	Alan (ha)
Ağaçlık Alanlar	161,4	Sağlık Tesisleri	3,2
Askeri Alanlar	5,8	Sanayi Alanları	106,4
Dini Alanları	5,3	Sosyal ve Kültürel Alanlar	5,1
Eğitim Alanları	30,3	Spor Alanları	8,5
İdari Alanlar	9,1	Tarım Alanları	219,7
Konut Alanları	1.637,1	Ticaret Alanları	226,8
Kullanım Dışı Alanlar	664,3	Turizm Tesisleri	551,0
Mezarlık Alanları	32,3	Ulaşım Alanları	25,0
Park ve Bahçe Alanları	160,3	**Toplam**	**3.851,6**

Şehirdeki çocuk parkları, bahçelik alanlar ve diğer yeşil alanlar "*Park ve Bahçe Alanları*" adı altında ele alınmıştır. Bu alanlar 160,3 hektar alana sahiptir ve şehir alanının % 4,1'ini oluşturmaktadır (Tablo 56). Genellikle şehrin kenar kesimlerindeki mahallelerde yer alan tarımsal araziler 219,7 hektardır (Harita 43). Tarım arazilerinin şehir yüzölçümüne oranı % 5,7'dir Şehir sınırları içerisinde tarımsal faaliyetler dışında gelişme gösteren ağaç ve orman alanları "*Ağaçlık Alanlar*" adı altında değerlendirilmiştir. Şehir merkezinde yer alan Türk Beleni Ormanı da bu kapsamda ele alınmıştır. Ağaçlık alanlar, 161,4 hektar alan kaplamaktadır.

Şehirde, Manavgat Köprüsü'nün iki yakasında, Side'de tarihi yarımada üzerinde, otellerin yoğun olduğu sahalarda ve bazı işlek caddeler üzerinde gelişme gösteren ticarethaneler ve iş merkezleri "*Ticaret Alanları*" kapsamında değerlendirilmiştir. Ticaret alanları 226,8 hektar alan kaplamaktadır ve toplam şehir alanının % 5,8'ini oluşturmaktadır (Tablo 56). Şehrin güneydoğusunda yer alan Küçük Sanayi Sitesi'ndeki iş yerleri "*Sanayi Alanları*" kapsamında değerlendirilmiştir. Sanayi alanları 106,4 hektar alana sahiptir. Şehrin çeşitli mahallelerinde yer alan mezarlıklar 32,3 hektar alan kaplamaktadır. Eğitim alanları kapsamında şehir sınırları içerisindeki ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki özel ve devlet okulları ile üniversite sahası ele alınmıştır. Eğitim kurumlarının kapladığı alan 30,3 hektardır (Tablo 56). Şehirde, Sorgun Mahallesinde yer alan otogar, araba

[99]Arcmap 10,1 yazılımı kullanılarak çizilen harita üzerinden oluşturulmuş ve alan hesaplamaları Map İnfo yazılımı kullanılarak yapılmıştır.

hurdalığı (Yediemin) ile açık ve kapalı olan bütün otoparklar "*Ulaşım Alanları*" adı altında değerlendirilmiştir. Ulaşım alanları 25 hektar alan kaplamaktadır. Bu fonksiyonel kullanım alanları dışında yönetim fonksiyonuna hizmet eden alanlar 9,1 hektar, dini alanlar 5,3 hektar, askeri alanlar 5,8 hektar, diğer sosyal ve kültürel alanlar ise 5,1 hektar alana sahiptir.

2.2.3.1. Konut Alanları

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yayınlanan Bina Sayım Cetvellerinden hareketle Manavgat şehrinde konut sayıları incelendiğinde, şehirde 1970 yılında konut olarak kullanılan binaların sayısının 211 olduğu görülür. Bu binalar dışında konut ve konut dışı olarak kullanılan binalar içerisinde çoğunluğu konut olan toplam 83 bina vardır. 1984 yılında tümü konut olarak kullanılan binaların sayısı 1.717 olurken, çoğunluğu konut olarak kullanılan binaların sayısı ise 293 olmuştur. Böylece 1970 yılından 1984 yılına kadarki 14 yıllık süreçte konut sayısının yaklaşık 8 kat artış gösterdiği dikkati çekmektedir. 2000 yılına gelindiğinde tümü konut olarak kullanılan binaların sayısı 5.665 olurken, konut ve konut dışı olarak kullanılan binaların sayısı ise 742'dir. 1984 yılından 2000 yılına kadar konut sayısının 3 kat artış gösterdiği görülmektedir. Şüphesiz konut sayılarında 1970'li yıllardan sonra yaşanan hızlı artışlar turizm sektöründe yaşanan gelişmeler ile doğrudan ilişkilidir.

Fonksiyonel arazi kullanılışı bakımından Manavgat şehrinde yer alan konut alanlarının günümüzdeki (2018) durumu incelendiğinde konut olarak kullanılan binaların sayılarında ve yayılış alanlarında dikkate değer artışların olduğu görülmektedir. Nitekim şehir içi arazi kullanım haritasından elde edilen verilere göre konut olarak kullanılan binaların sayısı 13.721'dir (Tablo 57 ve Grafik 29). Bu sayı 2000 yılında şehirdeki konut sayısının iki katından fazladır. 2000'li yılların başından itibaren özellikle güneyde Side ve kuzeyde Sarılar Mahallelerinin turizm sektörünün hızlı bir gelişme göstermesi neticesinde hızlı bir nüfuslanma sürecine girmesi, konut sayılarının artmasını sağlamıştır.

Şehirde, konut alanları fonksiyonel arazi kullanımı bakımından en geniş alana ve orana sahiptir (Harita 43). Nitekim konut alanları toplam 1.637,1 hektar alan kaplamaktadır ve konutların şehir yüzölçümüne oranı % 42,5'tir. Konut alanları, mahallelere

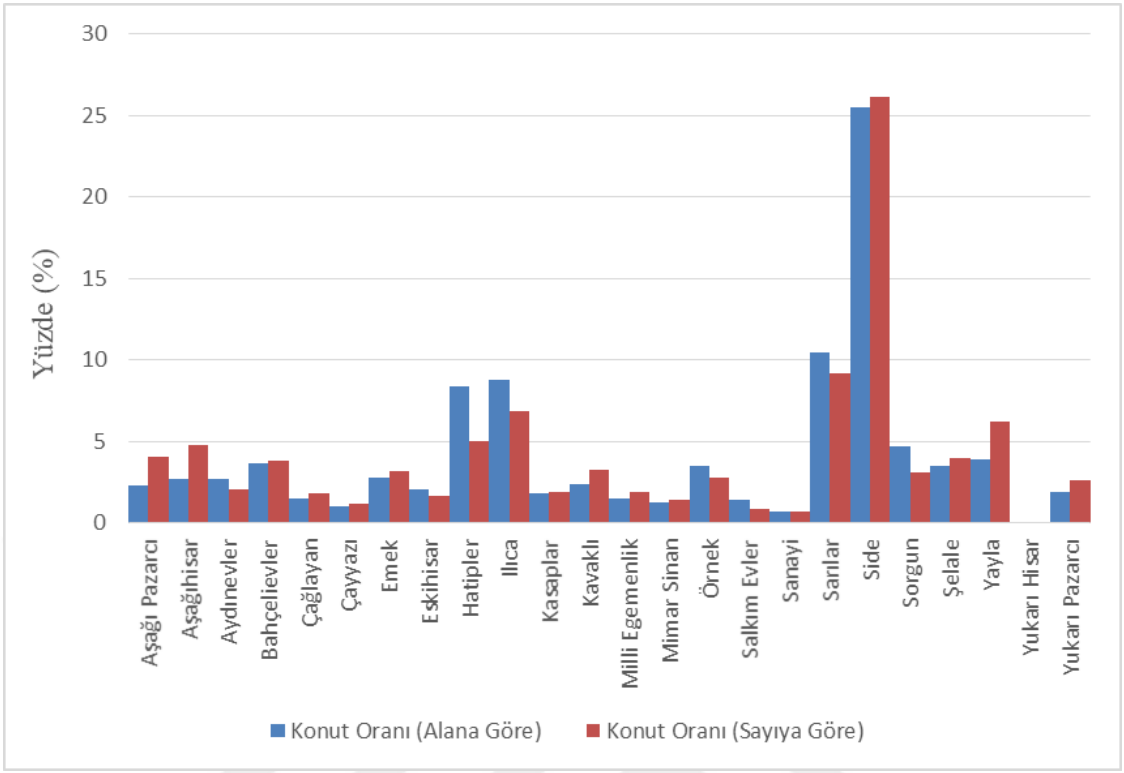
göre düzenli bir dağılım göstermemiştir. Şehirde konut alanlarının en fazla olduğu mahalle Side Mahallesidir (Harita 43). Side Mahallesinde konut alanları 418,5 hektar alan kaplamaktadır ve konutların sayısı ise 3.591'dir. Konut alanları bakımından Side Mahallesini; Sarılar (172,5 hektar), Ilıca (145,1 hektar) ve Hatipler (138,4 hektar) Mahalleleri takip etmektedir (Tablo 57 ve Grafik 29). Bu dört mahalle, şehirdeki toplam konut alanlarının % 53,4'ünü oluşturmaktadır. Söz konusu mahallelerin şehrin kenar kesimlerinde yer almaları, Side, Sarılar ve Ilıca'nın Büyükşehir Yasası (2012) öncesinde birer belde durumunda olmaları ve bu nedenle yüzölçümleri ve nüfuslarının fazla olması konut alanlarının fazla olmasının başlıca sebebini oluşturmaktadır.

Manavgat şehrinde konut alanlarının en az olduğu mahalleler; Yukarıhisar Mahallesi (1,3 hektar), Sanayi Mahallesi (12,5 hektar), Çayyazı Mahallesi (18 hektar), Mimar Sinan Mahallesi (21,4 hektar) ve Salkım Evler (24,5 hektar) Mahallesidir (Grafik 29). Bu mahallelerden Yukarıhisar Mahallesi, merkezi iş sahası sınırları içerisinde yer alan ve tamamına yakını ticarethane olarak kullanılan binalardan oluşan bir mahalledir. Bu nedenle konut yoğunluğunun en az olduğu mahalle olarak dikkati çekmektedir. Küçük Sanayi Sitesinin de içerisinde yer aldığı Sanayi Mahallesi ise konut alanlarının en az olduğu mahallelerdendir. Çayyazı, Salkım Evler ve Mimar Sinan Mahallelerinde konut alanlarının az olması, bu mahallelerin nüfus ve yüzölçümlerinin daha az olmasıyla yakından ilişkilidir. Diğer yandan bu mahallelerde şehrin diğer mahallelerinde olduğu gibi herhangi bir işlevi olmayan geniş ve boş arazilerin varlığı dikkati çekmektedir.

Tablo 57. Konut Alanlarının Mahallelere Göre Dağılışı[100]

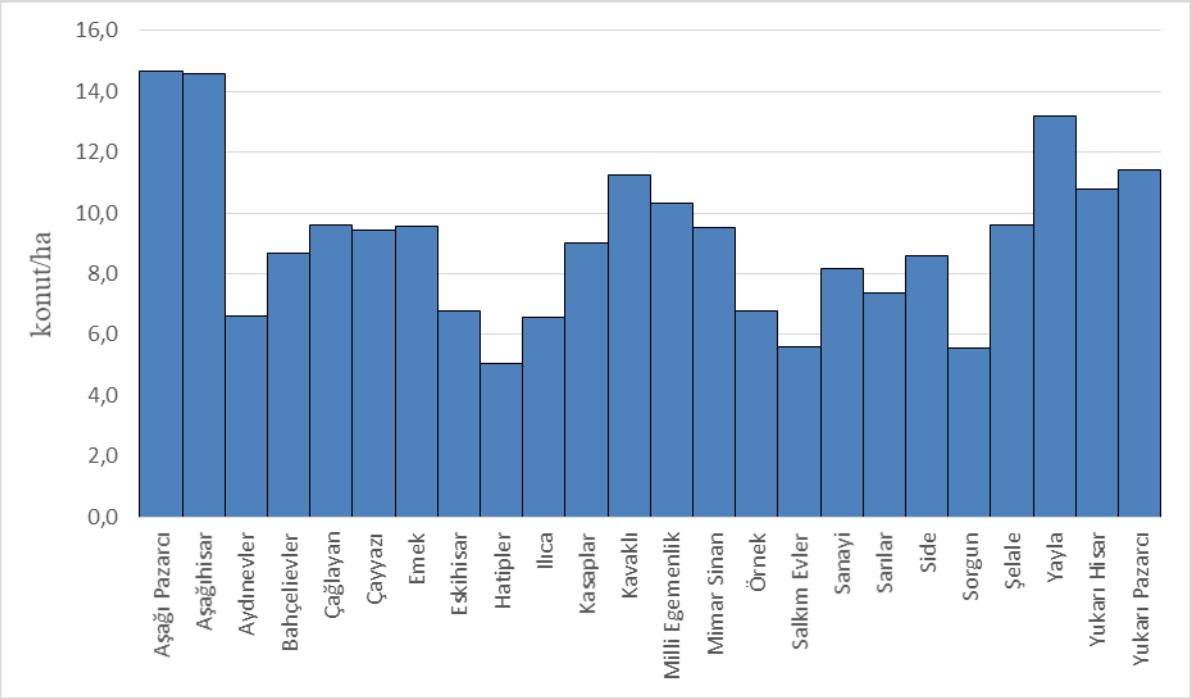
Mahalle Adı	Mahalle Alanı (ha)	Konut Alanı (ha)	Konut Alanı Oranı (%)	Konut Sayısı	Konut Sayısı Oranı (%)	Konut Yoğunluğu (Konut/ha)
Aşağı Pazarcı	56,1	39	2,3	572	4,1	14,7
Aşağıhisar	63,1	45,3	2,7	660	4,8	14,6
Aydınevler	58,5	45	2,7	298	2,1	6,6
Bahçelievler	78,7	61,4	3,7	533	3,8	8,7
Çağlayan	43,6	25,8	1,5	248	1,8	9,6
Çayyazı	25,6	18	1	170	1,2	9,4
Emek	67,4	46,1	2,8	440	3,2	9,5
Eskihisar	40,3	34,6	2,1	234	1,7	6,8
Hatipler	325,7	138,4	8,4	699	5	5,1
Ilıca	419,2	145,1	8,8	950	6,9	6,5
Kasaplar	39,6	29,9	1,8	270	1,9	9,0
Kavaklı	86,4	40,7	2,4	457	3,3	11,2
Milli Egemenlik	71,2	25,9	1,5	267	1,9	10,3
Mimar Sinan	71,3	21,4	1,3	204	1,4	9,5
Örnek	65,6	57,3	3,5	389	2,8	6,8
Salkım Evler	75,3	24,5	1,4	137	0,9	5,6
Sanayi	176,5	12,5	0,7	102	0,7	8,2
Sarılar	256,7	172,5	10,5	1.273	9,2	7,4
Side	1.405,7	418,5	25,5	3.591	26,1	8,6
Sorgun	190,6	78,5	4,7	436	3,1	5,6
Şelale	79,6	58,1	3,5	558	4	9,6
Yayla	68,2	64,5	3,9	851	6,2	13,2
Yukarı Hisar	27	1,3	0,07	14	0,1	10,8
Yukarı Pazarcı	59,7	32,2	1,9	368	2,6	11,4
Toplam	**3.851,6**	**1.637,1**	**100**	**13.721**	**100**	**Ortalama: 8,3**

[100] Veriler, şehir içi arazi kullanım haritasından yararlanılarak oluşturulmuştur. Hesaplamalar için Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılmıştır.

Grafik 29. Mahallelere Göre Konut Alanları ve Sayıları

Şehirde, konut alanları ile konut sayılarının en fazla olduğu mahalleler arasında bir ilişki söz konusudur. Başka bir değişle genel olarak konutların geniş alanlar kapladığı mahallelerde konut sayıları da fazladır. Hektar başına düşen konut sayılarının (konut yoğunluğu) mahallelere göre dağılışları incelendiğinde bu durum daha iyi anlaşılmaktadır. Hektar başına düşen konut sayısı bakımından mahalleler arasında önemli farklılıklar yoktur. Şehirde konut yoğunluğu (konut sayısı/konut alanı) 5,1 ile 14,7 arasında değişmektedir (Grafik 30). Buna göre hektar başına düşen konut sayısının en fazla olduğu mahalle Aşağıpazarcı Mahallesi iken, en az olduğu Mahalle ise Hatipler Mahallesidir. Manavgat Çayının doğu yakasında ve şehrin merkezi kesimlerinde yer alan Aşağıpazarcı Mahallesinde mahalle yüzölçümüne oranla konut sayısının fazla olması, konut yoğunluğunun fazla olmasına neden olmuştur. Diğer yandan şehrin kenar kesimlerinde yer alan Hatipler Mahallesinin şehrin yeni gelişen sahalarından biri olması ve henüz yoğun bir yapılaşmaya gidilmemesi bu mahallede konut yoğunluğunun az olmasının temel sebebidir.

Grafik 30. Manavgat Şehrinde Konut Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılışı

2.2.3.2. Yönetim Alanları

Şehirde yönetim fonksiyonu kapsamında hizmet veren kamu kurum ve kuruluşlarının sayısı sürekli artmaktadır. Bina Sayım Cetvellerinden hareketle şehirde 1970 yılında üç resmi kurum yer alırken, 1984 yılında resmi kurumların sayısı 15 olmuş, 2000 yılında ise bu sayı 17'e ulaşmıştır. Günümüzde şehir sınırları içerisinde tespit edilen resmi kurumların sayısı 31'dir. Bu kurumlar 9,1 hektar alan kaplamaktadır ve toplam şehir alanının % 0,2'sini oluşturmaktadır. Şehirde, yönetim fonksiyonu kapsamında hizmet veren kurum ve kuruluşların mekânsal dağılışları incelendiğinde, 31 kurumdan 23 tanesinin Manavgat Çayının batı yakasında, 8 tanesinin ise doğu yakasında yer aldığı dikkati çekmektedir. Resmi kurumlar, D-400 karayolu (çevre yolu) ile Antalya Caddesi arasında yoğunluk kazanmıştır. Bu alanda toplam 16 resmi kurum yer almaktadır. Bu durum kurumların yer seçiminde ulaşım faktörünün dikkate alındığını ortaya koymaktadır. Tarihi Manavgat Köprüsü ve merkezi iş sahası, resmi kurumların bir arada bulunduğu bir başka sahayı oluşturmaktadır (Harita 43). Aşağıhisar, Yukarıhisar, Aşağıpazarcı ve Yukarıpazarcı Mahallelerinin yer aldığı bu sahada 14 resmi kurum hizmet vermektedir. Şehirde resmi kurumların en fazla olduğu mahalleler sırasıyla; Aşağıhisar (7), Yukarıpazarcı (5), Mimar Sinan (4), Bahçelievler (3), Emek (3) ve Side (3) Mahalleleridir.

Foto 35. Yukarıpazarcı Mahallesi Kordon Caddesi Üzerinde Yer Alan Manavgat Belediyesinin Ana Hizmet Binasından Bir Görünüm

Manavgat şehrinde başlıca yönetim sahalarına dikkat çekildiğinde, Yukarıpazarcı Mahallesinde 4010. Sokakta yer alan Manavgat Belediyesi, şehirde merkezi bir konumda bulunmaktadır (Foto 35). Manavgat'ta belediye teşkilatı 1913 yılında Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin birleştirilerek Manavgat adı altında bir ilçe teşkilatının kurulması neticesinde gerçekleşmiştir. Belediyenin ilk bilinen başkanı Emir Bey olmuştur (Tunçdemir, 1973, s. 1). Şehirde bir diğer yönetim sahasını Manavgat Köprüsü'nün hemen batısında yer alan Manavgat Kaymakamlığı oluşturmaktadır. Böylece Manavgat Çayı'nın doğusunda yer alan Belediye binası ile batısında yer alan Kaymakamlık binası şehrin yönetim fonksiyonunu güçlendirmektedir. Bu durum, diğer yandan şehrin her iki yakasının daha güçlü bir şekilde etkileşim halinde olmasını sağlamaktadır. Bu yönetim sahaları, şehrin merkezi özelliğini kuvvetlendirmektedir. Nitekim, Belediye ve Kaymakamlık binalarının merkezi iş sahası sınırları içerisinde yer alması, esnaflar ve özellikle haftanın belirli günlerinde çarşıya gelen halk için kolaylık sağlamaktadır.

2.2.3.3. Eğitim Alanları

Manavgat şehir sınırları içerisinde toplamda 69 okul hizmet vermektedir. Bu okulların 21'i ilkokul (4'ü özel), 23'ü ortaokul (7'si özel) ve 25'i ise (7'si özel) lise düzeyinde eğitim vermektedir. Bu okulların mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, okul sayısının en fazla olduğu mahallelerin Sorgun (11 okul) ve Mimar Sinan (8 okul) Mahalleleri olduğu görülür. Bu mahalleleri, 6'şar okula sahip olan Side, Ilıca, Aşağıpazarcı, Milli Egemenlik ve Yukarıpazarcı Mahalleleri takip etmektedir. Şehirde yer alan 69 okulun 40 tanesi, Manavgat Çayının batısında yer alırken, geri kalan 29 okul ise Çayın doğu yakasında yer almaktadır. Okulların mekânsal dağılışları, okullaşma oranının Çayın batı yakasında daha fazla olduğunu göstermektedir. Şüphesiz bu durum şehrin batı kesiminde mahalle sayısının ve nüfuslarının daha fazla olmasıyla yakından ilişkilidir. Şehirde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren kurumlar dışında şehrin doğu kesiminde yer alan Akdeniz Üniversitesine bağlı Meslek Yüksek Okulu, birbirinden farklı mahallelerde hizmet veren öğrenci yurtları, ana okullar, kreşler, dershaneler vb. gibi kurumlar da "*Eğitim Alanları*" adı altında değerlendirilmiştir. Buna göre şehirde doğrudan ve dolaylı olarak eğitim hizmetleri kapsamında faaliyet gösteren kurumların toplam alanı 30,3 hektardır.

2.2.3.4. Sağlık Alanları

Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan sağlık tesisleri toplam 3,2 hektar alan kaplamaktadır. Şehirde yer alan sağlık tesisleri incelendiğinde, en köklü hastanenin Manavgat Devlet Hastanesi olduğu görülür. Bu hastane dışında, Manavgat Özel Hisar Tıp Merkezi, Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi önemli hastaneler arasındadır. Diğer yandan Side Anadolu Hastanesi, Özel Manavgat Eslem Hastanesi, Özel Bilgi Hastanesi, Özel Akdeniz Hastanesi, Özel Vizyon Göz Merkezi ve Özel Yaşam Hastanesi şehirdeki belli başlı özel hastaneleri oluşturmaktadır. Kamu ve özel hastaneler dışında şehirde diyaliz merkezi de vardır.

Hastanelerin mekânsal dağılışları incelendiğinde, Özel Vizyon Göz Merkezi dışındaki bütün hastanelerin Manavgat Çayı'nın batısında yer aldığı dikkati çekmektedir. Manavgat Devlet Hastanesi, Çağlayan Mahallesinde Sarılar Caddesi ile Hastane Caddesinin kesiştiği alanda yer almaktadır. Bu hastane, şehrin kuzeye doğru gelişmesinde

önemli bir rol oynamıştır. Diğer yandan, Side ve Yukarıhisar Mahallelerinde ikişer hastane, Bahçelievler, Örnek, Kavaklı, Sarılar ve Eski Hisar Mahallelerinde ise birer hastane hizmet vermektedir.

2.2.3.5. Ticaret Alanları

Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan ticarethaneler Manavgat merkezi iş sahasında, Side'de, konaklama tesislerinin yoğun olduğu sahalarda kurulmuş olan çarşı ve pazar (bazaar) alanlarında ve işlek caddeler üzerinde yer almaktadır (Harita 43). Bu alanlar toplam 226,8 hektar alan kaplamaktadır. Ticaret alanları toplam şehir alanının (3.851,6 hektar) yaklaşık % 5,8'ini oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasında, Manavgat şehrinin D-400 karayolu kuzeyinde kalan kesiminde gelişmiş olan merkezi iş sahası ile Side Mahallesinde tarihi yarımada üzerinde gelişmiş ticarethaneler ele alınıp incelenmiştir. Çalışmada merkezi iş sahasının sınırları belirlenmiş, ticarethaneler fonksiyonel kullanıma göre sınıflandırılmış ve arazi bedelleri üzerinde durulmuştur.

Manavgat merkezi iş alanının sınırları incelendiğinde, Manavgat Çayının doğu ve batı yakasında gelişim gösterdiği dikkati çekmektedir. Çayın doğu yakasında, Manavgat Köprüsünden doğuya doğru İbrahim Sözen Caddesi boyunca Şehit Halil İbrahim Mudul Kavşağına kadar olan saha, merkezi iş sahasının doğu sınırını oluşturmaktadır. İbrahim Sözen Caddesinden Atatürk Caddesi boyunca güneye doğru 1038/1017. Sokak'a kadar olan sahada binaların genellikle birinci katları ticarethaneler tarafından iştigal edilmiştir (Harita 44). Atatürk Caddesinin hemen batısında yer alan Fevzi Paşa Caddesi üzerinde güneye doğru 1039.Sokak'a kadar uzanan saha, merkezi iş sahasının sınırlarını oluşturan bir diğer sahadır. Manavgat Çayının hemen doğusunda yer alan Kordon Caddesinden kuzeye doğru Fatih Parkı ve Manavgat Belediyesinin bulunduğu saha merkezi iş alanının kuzey sınırını oluşturan sahalardan biridir (Harita 44). Mehmet Akif Caddesinden kuzeye doğru eczanelerin yoğun olduğu 4011/4069. Sokak'a kadar uzanan saha, Manavgat Çayının doğusundaki ticaret sahasının kuzey sınırını oluşturmaktadır.

Merkezi iş sahasının Manavgat Çayının batı yakasında kalan kesimi incelendiğinde, Antalya Caddesinden batıda Türk Belenine doğru binaların üst katlarının tamamen ticarethanelere tahsis edilmiş olduğu dikkati çekmektedir (Harita 44). Antalya Caddesin-

den Hastane Caddesine doğru Hüseyin Öz Efendi Bulvarına kadar olan saha ve Türk Beleni güneyinden Antalya Caddesi boyunca Manavgat Adalet Sarayına kadar uzanan saha, merkezi iş sahasının batıya doğru birer devamı niteliğindedir. Diğer yandan, Hisar Caddesi ile Mithat Paşa Caddesinin kesiştiği saha ve Antalya Caddesinden Demokrasi Bulvarı boyunca çevreyoluna kadar uzanan saha, merkezi iş sahasının Manavgat Çayının batısında kalan sınırlarını oluşturmaktadır (Harita 44). Bütün bu caddeler dışında, Orhangazi ve Gülveren Caddelerinde, ticarethaneler yeterince gelişmemiş olmasına rağmen bu iki cadde, Perşembe günü kurulan semt pazarı sayesinde hareketli olmaktadır.

Manavgat merkezi iş sahası 52 hektar alan kaplamaktadır. Bu alan toplam şehir alanının (3.851,6) % 1,3'ünü oluşturmaktadır. Bu değerin nispeten az olmasının sebebi (Alanya şehrinde merkezi iş sahasının şehir alanına oranı % 3,7'dir) Manavgat şehrinin Side Mahallesini de bünyesine katacak kadar geniş bir alana sahip olması ve merkezi iş sahası sınırları dışında da gelişmiş ticaret sahalarının olmasıdır. Nitekim Side'de tarihi yarımada üzerinde birer ticaret sahaları olarak gelişmiş, konaklama tesislerinin yoğun olduğu alanlarda da turistlerin alışveriş ihtiyaçlarını karşılayan çarşı ve pazarlar yer almaktadır.

Merkezi iş sahasında, faaliyet kollarının dağılışları incelendiğinde, perakende ihtiyaçlar kapsamında hizmet veren ticarethanelerin dengeli bir şekilde dağıldığı görülür (Harita 44). İş sahasında, perakende ihtiyaçlar kapsamında faaliyet gösteren işyerlerinin sayısı 114'tür. Bu işyerleri içerisinde marketlerin (bakkal/büfe) sayısı 65, kuruyemişçilerin sayısı 16 ve kasapların sayısı ise 12'dir (Tablo 58). Periyodik ihtiyaçlar kapsamında toplam 408 işyeri hizmet vermektedir. Bu işyerlerinin 164 tanesini (% 40'ını) giyim dükkânları oluşturmaktadır (Tablo 58). Giyim dükkânları Antalya, İbrahim Sözen ve Atatürk Caddelerinde ve Kapalı Çarşı çevresinde yoğunluk kazanmıştır (Harita 44). Ayakkabı ve çanta satan dükkânların sayısı 60'dır. Bu dükkânlar da İbrahim Sözen Caddesi ve Kapalı Çarşı çevresinde yoğunluk kazanmıştır (Foto 36).

Foto 36. Aşağıpazarcı Mahallesinde Yer Alan Manavgat Kapalı Çarşının Atatürk Caddesi Girişinden Bir Görünüm

İletişim kapsamında faaliyet gösteren işyerlerinin sayısı 48 olup bu dükkânlar periyodik ihtiyaçlar kapsamında hizmet veren işyerlerinin % 11,7'sini oluşturmaktadır (Tablo 58). Bu işyerleri de Manavgat Çayının doğu ve batı yakasında dengeli bir şekilde dağılmıştır (Harita 44). Merkezi iş sahası içerisindeki beyaz eşya satıcılarının sayısı 23 olup, bunlar daha çok Manavgat Çayının batı yakasında yoğunluk kazanmıştır. Mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar kapsamında en fazla faaliyet gösteren işyerleri halıcı ve perdecilerden oluşmaktadır. Halıcı ve perdecilerin toplam sayısı 25 olup, bunlar mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar kapsamında faaliyet gösteren dükkânların % 18'ini oluşturmaktadır. Bu işyerleri, Yukarıhisar Mahallesinde ve Çayın doğusunda Atatürk ve Fevzipaşa Caddelerinde yoğunluk kazanmıştır (Harita 44). Kuyumcuların sayısı 21 olup, mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar kapsamında faaliyet gösteren işyerlerinin % 15'ini oluşturmaktadır (Tablo

Harita 44. Manavgat Merkezi İş Sahası

Tablo 58. Manavgat Merkezi İş Sahasında Perakende, Periyodik ve Mobilya-Mefruşat Gibi İhtiyaçlar Kapsamında Faaliyet Gösteren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları[101]

Perakende İhtiyaçlar	İşletme Sayısı	%	Periyodik İhtiyaçlar	İşletme Sayısı	%	Mobilya-Mefruşat vd.	İşletme Sayısı	%
Dondurmacı	1	0,8	Ambalajcı	1	0,2	Bilgisayarcı	19	13,9
Fırın	2	1,7	Avizeci/Aydınlatma	2	0,5	Ev Malzemeleri	8	5,8
Ganyan Bayii	2	1,7	Ayakkabı/Çantacı	60	14,7	Gelinlikçi	2	1,4
Gazeteci	2	1,7	Baharatçı	8	1,9	Halıcı/Perdeci	25	18,3
Gıda/Bakliyat	1	0,8	Bebek/Çocuk Giyim	6	1,4	Hediyelik Eşya	9	6,6
İddaa Bayii	7	6,1	Bebek Malzemeleri	3	0,7	Kartuş	2	1,4
Kasap	12	10,5	Beyaz Eşyacı	23	5,6	Kuyumcu	21	15,4
Kuruyemişçi	16	14	CD'ci	1	0,2	Mobilyacı	14	10,2
Market/Bakkal/Büfe	65	57	Çiçekçi	6	1,4	Mücevher	2	1,4
Şarküteri	1	0,8	Dekorasyon	1	0,2	Petshop	2	1,4
Tatlıcı	4	3,5	Fatura Ödeme M.	4	0,9	Saatçi	7	5,1
Zahireci	1	0,8	Fotoğrafçı	12	2,9	Seramikçi	3	2,2
			Giyim	164	40,1	Sobacı	1	0,7
			Güvenlik Sistemi	2	0,5	Spotçu	9	6,6
			Haşere Market	1	0,2	Telefoncu	5	3,6
			İletişim	48	11,7	Televizyoncu	2	1,4
			Kemerci	1	0,2	Tütüncü	4	2,9
			Kırtasiyeci	11	2,6	Yangın Aletleri	1	0,7
			Kitapevi	1	0,2			
			Kozmetikçi	15	3,6			
			Kuru Temizlemeci	2	0,5			
			Oyuncakçı	7	1,7			
			Sosyal Market	1	0,2			
			Takıcı	8	1,9			
			Tekstil/Tuhafiye	7	1,7			
			Tüpçü	6	1,4			
			Züccaciyeci	7	1,7			
Toplam	**114**	**100**	**Toplam**	**408**	**100**	**Toplam**	**136**	**100**

[101] Ticari işletmelerin faaliyet kollarına göre sınıflandırılmasında Karaboran (1989)'dan yararlanılmıştır. Ancak, Karaboran'ın "günlük ihtiyaçlar" ve "uzun süreli ihtiyaçlar" olarak sınıflandırdığı işletmeler, bu tez çalışmasında sırasıyla "perakende ihtiyaçlar" ve "mobilya-mefruşat vb." adı altında sınıflandırılmıştır. Veriler, araştırma sahasında yapılan arazi çalışmalarından elde edilen gözlemlere dayanmaktadır. Bu gözlemlere dayanılarak şehir içi arazi kullanım haritası oluşturulmuş ve veriler bu haritaya göre düzenlenmiştir. Hesaplamalar için Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılmıştır.

Kuyumcular çoğunlukla Antalya, İbrahim Sözen ve Şelale Caddesi üzerinde hizmet vermektedir. Atatürk Caddesi ve bu caddenin doğusunda yer alan 1022.Sokak mobilyacıların bir arada bulunduğu sahayı oluşturmaktadır. Merkezi iş sahasında toplam 9 tane spotçu yer almaktadır ve bunlar Aşağıhisar Mahallesinde 4588. Sokak ve 4605. Sokak arasında yoğunlaşmıştır.

Yeme-dinlenme ve eğlenme hizmetleri kapsamında faaliyet gösteren işyerlerinin en fazla olduğu işyerini restoranlar oluşturmaktadır. Merkezi iş sahasında toplam 103 restoran yer almaktadır (Tablo 59). İş sahasında yer alan kebapçılar, çiğ köfteciler, gözlemeciler, sulu yemekler yapan dükkânlar, fast food vb. gibi işletmeler, restoranlar adı altında ele alınmıştır. Bu işletmeler, Manavgat Çayının doğu ve batı yakasında (Yukarıhisar-Yukarıpazarcı Mahalleleri) dengeli bir şekilde dağılmıştır (Harita 44). Restoranlardan sonra yeme-dinlenme ve eğlenme kapsamında en fazla hizmet veren iş yerlerini pastaneler (unlu mamuller) oluşturmaktadır. Pastaneler, daha çok Yukarıhisar Mahallesinde yoğunluk kazanmıştır. Diğer yandan dinlenme ve eğlenme kapsamında faaliyet gösteren kafelerin sayısı 15, kıraathanelerin sayısı ise 13'tür (Tablo 59). Kıraathaneler, Yukarıhisar Mahallesinde yoğunluk kazanmıştır.

Merkezi iş sahasında küçük sanayi ve imalat kapsamında hizmet veren toplam 180 işyeri vardır. Bu işyerlerinin 86'sını (% 47'sini) berber ve kuaförler (güzellik salonları) oluşturmaktadır. İş sahasında 20 terzi ve 17 elektronikçi faaliyet göstermektedir. Berber ve kuaförler şehrin her iki yakasında dengeli bir dağılım gösterirken, terziler Tugayoğlu Caddesinde (7038.Sokak) ve Atatürk Caddesinde yoğunluk kazanmıştır. Büro hizmeti kapsamında hizmet veren işyerlerinin sayısı 367'dir. Bunlar içerisinde mali müşavirler, avukat büroları, emlakçılar, mimarlık ve mühendislik ofisleri çoğunluğu oluşturmaktadır. Mali müşavir ofislerinin sayısı 120 olup bunlar Yukarıhisar Mahallesinde yoğunluk kazanmıştır. Yukarıhisar Mahallesinin konut yoğunluğu en az olan mahalle olduğu dikkate alındığında bu mahalledeki binaların üst katlarının mali müşavir ofisi olarak da kullanıldığını ortaya koymaktadır (Foto 37). Mali müşavirlerin temel görevlerinin esnafların bütçe düzenlemelerini gerçekleştirmek ve finansal işlemleri yerine getirmek olduğu düşünüldüğünde mali müşavir ofislerinin neden Yukarıhisar Mahallesinde, çarşı ve

çevresinde yoğunluk kazanmış olduğu daha iyi anlaşılmış olur. Gerçekten de bu durumu ülkemizin hemen her şehrinde gözlemlemek mümkündür.

Büro hizmeti kapsamında hizmet veren bir diğer faaliyet kolunu hukuk büroları (avukat ofisleri) oluşturmaktadır. Merkezi iş sahasında yer alan avukat bürolarının sayısı 77 olup bu sayı büro hizmeti sunan işyerlerinin % 21'ini oluşturmaktadır (Tablo 59). Avukat bürolarının mekânsal dağılışları incelendiğinde, bunların Antalya Caddesi ile Demokrasi Bulvarının kesiştiği noktada yoğunluk kazandığı dikkati çeker. Özellikle bu kesişim noktasından batıya doğru bu yoğunluk daha da artmaktadır (Harita 44). Bunun başlıca sebebi avukatların şehrin batısında yer alan Manavgat Adliyesine yakın bir alanda çalışmayı tercih etmeleridir. Nitekim adliyeden uzaklaşıldıkça müşteri potansiyelinin azalacağı kaygısı da tercihlerin bir başka sebebini oluşturmaktadır.

Foto 37. Antalya Caddesinde Yer Alan Mali Müşavir Ofislerinden Görünüm

Tablo 59. Manavgat Merkezi İş Sahasında Belirli Faaliyet Kollarında Hizmet Veren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları[102]

Yeme-Dinlenme ve Eğlenme	İşletme Sayısı	%	Küçük Sanayi İmalat	İşletme Sayısı	%	Büro Hizmeti	İşletme Sayısı	%
Çaycı	4	2,2	Anahtarcı	3	1,6	Arzuhalci	1	0,2
İnternet Kafe	4	2,2	Arıtma Sistemleri	1	0,5	Avukat	77	20,9
Kafe	15	8,4	Ayakkabı Tamiri	1	0,5	Dernek	18	4,9
Kıraathane	13	7,3	Berber/Kuaför	86	47,7	Döviz Bürosu	5	1,3
Medya Market	1	0,5	Bıçakçı	2	1,1	Emlakçı	47	12,8
Organizasyon	4	2,2	Bobinajcı	1	0,5	Mühendislik Ofisi	43	11,7
Otel	6	3,3	Boya Malzemeleri	4	2,2	Kargo	2	0,5
Oyun Salonu	4	2,2	Camcı	4	2,2	Mali Müşavir	120	32,6
Pastane	22	12,3	Dikimevi	2	1,1	Mimarlık Ofisi	30	8,1
Restoran	103	57,8	Dövmeci (Tatto)	3	1,6	Noter	6	1,6
Spor Salonu	2	1,1	El Sanatları	2	1,1	Parti Binası	6	1,6
			Elektrikçi	11	6,1	Web Tasarım	4	1
			Elektronikçi	17	9,4	Diğer	8	2,1
			Kap-Kacak Tamiri	1	0,5	**Toplam**	**367**	**100**
			Takı Atölyesi	3	1,6	**Hırdavat/Av Mlz.**	**Sayı**	**%**
			Matbaa	2	1,1	Hırdavatçı	7	70
			Metal Atölyesi	1	0,5	Av Malzemeleri	3	30
			Müzik Aletleri	2	1,1			
			Oto Pastacı	1	0,5			
			Soğutma Sistemleri	5	2,7			
			Tarım Malzemeleri	6	3,3			
			Terzi	20	11,1			
			Tesisatçı	2	1,1			
Toplam	**178**	**100**	**Toplam**	**180**	**100**	**Toplam**	**10**	**100**

Muayenehane ve eczaneler, sağlık hizmeti sunan başlıca işyerlerini oluşturmaktadır. Merkezi iş sahasında yer alan muayenehanelerin sayısı 58, eczanelerin sayısı ise 45'tir (Tablo 60). Muayenehaneler, Antalya ve Hastane Caddelerinin kesişim noktala-

[102] Veriler şehri içi arazi kullanım haritasından temin edilmiş ve hesaplamalar için Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılmıştır.

rında yer alırken, eczaneler ise Hastane Caddesi ve Sarılar Caddesi boyunca gelişim göstermiştir (Foto 38). Şüphesiz bu dağılışın başlıca sebebi, Hastane Caddesi ile Sarılar Caddesinin kesişim noktasında Manavgat Devlet Hastanesinin yer alması olmuştur.

Foto 38. Hastane ve Mehmet Akif Caddelerinde Yer Alan Eczanelerden Görünümler

Tablo 60. Manavgat Merkezi İş Sahasında Ulaşım, Sağlık ve Banka/Sigorta Hizmeti Veren İşyerlerinin Sayısı ve Oranları[103]

Ulaşım Hizmeti	İşletme Sayısı	%	Sağlık Hizmeti	İşletme Sayısı	%	Banka/Sigorta		
Akaryakıt İstasyonu	1	5	Eczane	45	38,4	Banka	23	50
Bisiklet/Motosikletçi	2	10	İşitme Cihazları	3	2,5	Sigorta	23	50
Nakliyeci	2	10	Medikal Ürünler	6	5,1			
Oto Galerici	3	15	Muayenehane	58	49,5			
Oto Yıkamacı	4	20	Sağlık Ocağı	2	1,7			
Seyahat Acentesi	8	40	Veteriner	3	2,5			
Toplam	**20**	**100**	**Toplam**	**117**	**100**	**Toplam**	**46**	**100**

Merkezi iş sahasında 23 banka (şubesi) ve 23 sigorta yer almaktadır (Tablo 60). Bankalar Antalya Caddesi ile Demokrasi Bulvarı arasında yoğunluk kazanmıştır. Antalya Caddesinin özellikle Manavgat Köprüsünden Türk Belenine kadar uzanan kesiminde bankalar yan yana sıralanmaktadır (Harita 44). Bu nedenle bu cadde halk arasında "*Bankalar Caddesi*" olarak da bilinmektedir. Sigorta şirketleri incelendiğinde ise bu şirketlerin

[103] Veriler şehri içi arazi kullanım haritasından temin edilmiş ve hesaplamalar için Map İnfo 10.0 yazılımı kullanılmıştır.

büyük çoğunluğunun Yukarıhisar Mahallesinde yoğunluk kazanmış olduğu dikkati çekmektedir.

Merkezi iş sahalarından farklı olarak, denize kıyısı olan yerleşmelerde turizm sektörünün doğrudan etkileriyle meydana gelen kıyı boyunca yayılma, özel türde alışveriş merkezlerinin gelişmesini de beraberinde getirmektedir. Bu durum, özellikle deniz kıyısında yer alan sayfiye yerleşmelerinde daha somut bir şekilde gözlenmektedir. Bu yerleşmelerde daha çok mevsimlik olarak faaliyet gösteren hediyelik eşya satıcıları, restoranlar, ayakkabıcılar vb. gibi ihtiyaçları karşılayan dükkânlar yer almaktadır (Özgüç, 1977, s. 146). Tarihi yarımada üzerinde yer alan ticaret sahası, Side'nin batı kıyısında yer alan Kumköy Çiftçiler İş Merkezi ve bunun hemen batısındaki sahada (yaklaşık 13-14 adadan oluşan tek ve iki katlı yapılarda) faaliyet gösteren ticarethaneler Side ve yakın çevresindeki iş sahalarının başlıcalarını oluşturmaktadır. Bu sahalar dışında sahil şeridi boyunca konaklama tesislerinin arasında çok sayıda çarşı ve pazar (bazaar) yer almaktadır. Tarihi yarımada üzerinde yer alan ticarethanelerin oluşturduğu saha, Side'deki iş sahaları içerisinde en geniş alana sahip olan ticaret sahasını oluşturmaktadır (Harita 44).

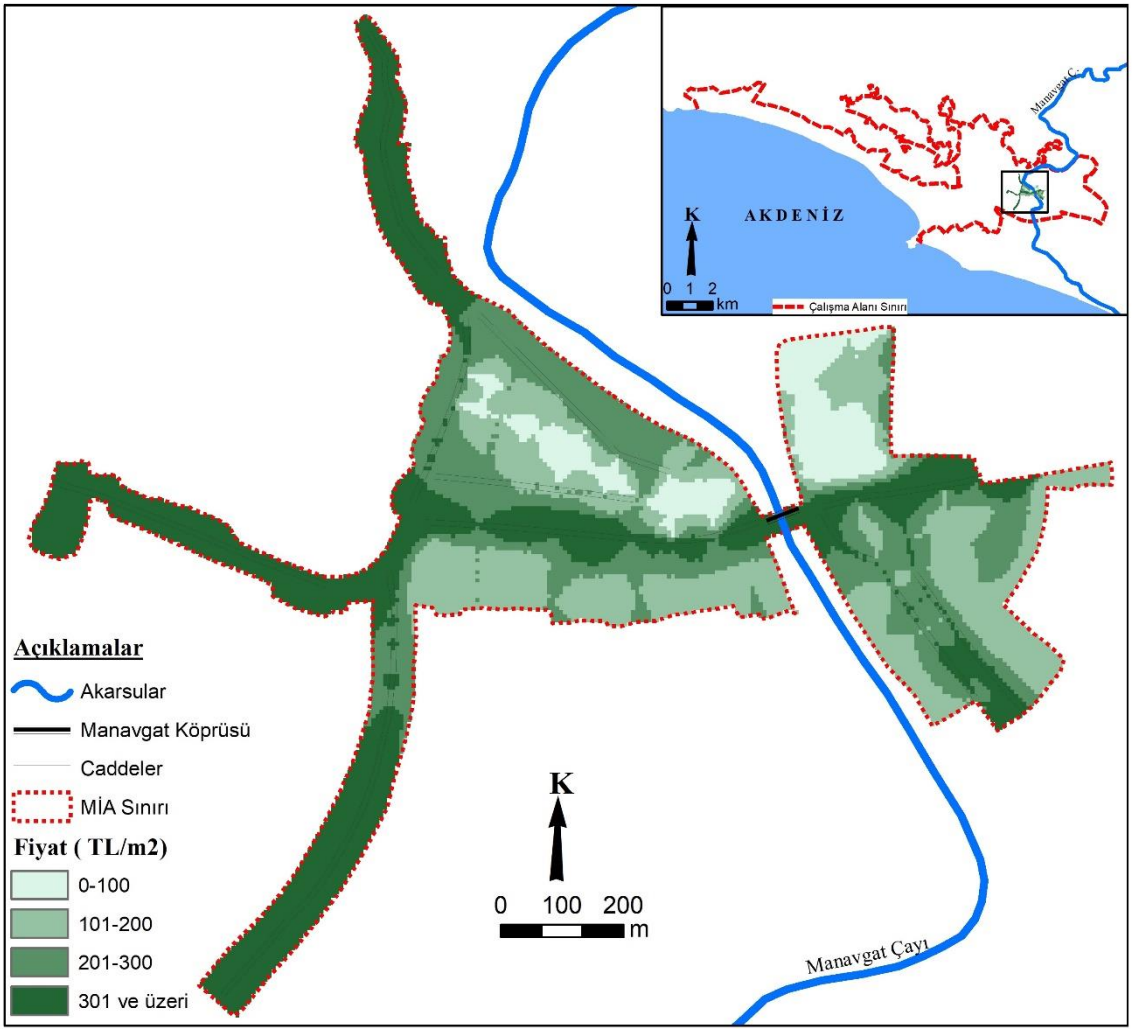
Harita 45. Tarihi Yarımada'da Yer Alan İşyerlerinin Fonksiyonel Kullanım Durumu

Side'de, tarihi yarımada üzerinde yer alan ticarethaneler incelendiğinde, bu sahada 400'den fazla işyerinin faaliyet gösterdiği dikkati çeker (Harita 45). Bunlar içerisinde periyodik ihtiyaçlar kapsamında 170 işyeri, yeme-içme ve dinlenme kapsamında 119 işyeri, mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar kapsamında 67 işyeri, perakende ihtiyaçlar kapsamında 22 işyeri ve bunların dışında da farklı faaliyet kollarında hizmet sunan işyerleri bulunmaktadır. Periyodik ihtiyaçlar kapsamında hizmet sunan giyim dükkânları (104), ayakkabı ve çantacılar (51), mücevher ve takıcılar (26); yeme-dinlenme ve eğlenme kapsamında hizmet sunan otel, müze vb. gibi turizm tesisleri (50), restoranlar (41), kafe ve barlar (21) doğrudan turistlere yönelik faaliyet göstermektedir. Diğer yandan hediyelik eşya satan dükkânlar (19), dövmeciler (6) ve döviz büroları (6) da turistlere yönelik hizmet sunan dükkânlar arasındadır. Tarihi yarımada üzerindeki dükkânlar turistlere yönelik hizmetler sunmaktadır. Bu nedenle bazı işyerlerinin mevsimlik olarak faaliyet gösterdiği dikkati çekmektedir.

Manavgat şehrinde arazi kullanımı ile arazi değerleri arasındaki ilişki incelendiğinde, arazilerin metrekare fiyatlarının düzenli bir dağılış göstermediği dikkati çeker. Özellikle Manavgat şehrinin D-400 karayolu kuzeyinde kalan kesimi ile Side ve batı kıyılarında arazi fiyatları birbirinden oldukça farklı değerler göstermektedir. Şehir sınırları içerisinde, m^2 fiyatı en fazla olan araziler, tarihi yarımada üzerinde ve Side'nin batı kıyılarında turistik tesislerin yoğun olduğu sahada yer almaktadır. Side'de, tarihi yarım adanın doğu kenarında yer alan Barbaros Caddesi ile batısında yer alan Liman Caddesi, şehirdeki en pahalı arazilerdir. Barbaros Caddesinin metrekare fiyatı 993 TL olup, Liman Caddesinin metrekare fiyatı ise 910 TL'dir. Bu iki cadde dışında konaklama tesisleri arasında yer alan cadde ve sokaklarda m^2 fiyat 700-800 TL arasında değişmektedir.

Şehrin D-400 karayolu (çevre yolu) kuzeyinde kalan kesiminde en pahalı araziler, merkezi iş sahasında yer almaktadır. Merkezi iş sahası sınırları içerisinde Manavgat Köprüsü'nün batı yakasında yer alan Antalya Caddesi, Hastane Caddesi ve Demokrasi Caddesi, doğu yakasında yer alan İbrahim Sözen, Fevzipaşa ve Atatürk Caddeleri metrekare fiyatı en fazla olan arazilerdir (Harita 46). Antalya Caddesinin m^2 fiyatı 420 TL, İbrahim Sözen Caddesinin fiyatı 400 TL, Hastane Caddesinin fiyatı 311 TL, Demokrasi

Bulvarının fiyatı 311 TL, Fevzi Paşa ve Atatürk Caddelerinin fiyatı ise 310 TL'dir. Antalya Caddesi üzerinde Manavgat Kaymakamlığının olması, bu caddenin tarihi köprüyle irtibat sağlaması, Manavgat'ın en eski okulunun yer alması ve bankaların oldukça yoğun olması Antalya Caddesinin metrekare fiyatını arttıran başlıca etmenlerdir. Merkezi iş sahasında arazi değerlerinin en düşük olduğu sahalar, işlek caddelerin dışında veya uzağında kalan ve konut alanlarının ticarethanelerden daha yoğun olduğu alanlardır. İbrahim Sözen Caddesi ile Manavgat Belediyesi arasında kalan sahada arazinin metrekare fiyatı 42 TL iken, Antalya Caddesinin kuzeyinde Balık Pazarının hemen batısında yer alan sahada ise arazinin metrekare fiyatı 67 TL'dir.

Harita 46. Manavgat Merkezi İş Sahası Rayiç Bedel Haritası (2018)

2.2.3.6. Sanayi Alanları

Şehirde yer alan sanayi tesisleri toplam 106,4 hektar alan kaplamaktadır. Sanayi faaliyetleri kapsamında hizmet veren en eski tesis, Bahçelievler Mahallesi Sorgun Bulvarında yer alan Antbirlik Çırçır ve Prese Fabrikasıdır. Bu fabrikanın temelleri 1952 yılında "*Antalya Pamuk ve Narenciye Tarım Satış Kooperatifi'nin*" kurulması sonrasında atılmıştır. Birliğe bağlı beş kooperatiften biri olan "*Manavgat Pamuk ve Narenciye Satış Kooperatifinin*" kurulması sonrasında, şehirde tarıma dayalı sanayi gelişmeye başlamıştır.[104] Şehirde, endüstriyel faaliyetler bakımından bir diğer önemli gelişme, 1980'li yıllardan sonra Manavgat Sanayi Sitesinin hizmete girmesi olmuştur. Sanayi Sitesi, şehrin doğusunda D-400 karayolu kenarında, Barbaros Caddesi ile Zübeyde Hanım Caddesi arasında yer almaktadır. Manavgat Sanayi Sitesi dışında, şehirde sanayi kapsamında hizmet veren diğer tesisler Hatipler ve Ilıca Mahallelerinin sınırları içerisinde çevre yolu kenarında (D-400 karayolu) faaliyet göstermektedir. Karayolu boyunca tarıma dayalı sanayi kapsamında faaliyet gösteren dükkânların yanı sıra mermer, mobilya atölyeleri vb. gibi tesisler hizmet vermektedir.

2.2.3.7. Ulaşım Alanları

Şehirde açık ve kapalı otoparklar, otogar vb. gibi alanlar "*Ulaşım Alanları*" adı altında değerlendirilmiştir. Şehrin en eski ulaşım arterini Antalya Caddesi ile bu caddenin Manavgat Çayı doğusunda bir devamı niteliğinde olan İbrahim Sözen Caddesi oluşturmaktadır. Her iki cadde 1930'lu yıllarda Manavgat Köprüsünün hizmete girmesi sonrasında birbirleriyle daha fazla etkileşime girmişlerdir (Foto 39). Böylece şehir, köprünün inşa edilmesi sonrasında bu ulaşım aksı boyunca gelişme göstermiştir.

Şehir nüfusunun zamanla hızlı bir artış göstermesi neticesinde, yeni ulaşım hatlarına ve köprülerin inşasına gereksinim duyulmuş ve böylece Antalya/İbrahim Sözen Caddelerine paralel bir uzanış gösteren ana yollar hizmete girmiştir. Şehir trafiğini rahatlatan bu alternatif yollardan en önemlisi, şüphesiz D-400 (çevre yolu) karayolu olmuştur. Bu karayolu, Hatipler, Ilıca, Side ve Sorgun Mahallelerinin şehirle bütünleşmesini sağla-

[104] www.antbirlik.com.tr, Erişim Tarihi: 03.12.2018.

mıştır. D-400 karayolunun hizmete girmesi sonrasında Mimar Sinan, Aydınevler, Bahçelievler ve Örnek Mahalleleri hızla gelişmiştir. Böylece kuzeyde Antalya/İbrahim Sözen Caddesi ile güneyde D-400 karayolunu dik açılarla kesen (kuzey-güney yönlü) ulaşım aksları gelişmeye başlamıştır. Sorgun Bulvarı, Demokrasi Bulvarı, Atatürk ve Zübeyde Hanım Caddeleri bu ulaşım akslarından en önemlileri olmuştur. Şehir içi yollardan farklı olarak otogar, açık ve kapalı otoparklar ve araba hurdalığı gibi fonksiyonel kullanım alanları 25 hektar alan kaplamaktadır. Şehirdeki en önemli ulaşım alanlarından birini Sorgun Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Manavgat Otogar'ı oluşturmaktadır. Otogarın D-400 karayoluna yakın bir konumda olması gerek otogara giriş ve çıkışlar bakımından gerekse şehir içi dolmuş ve otobüsler bakımından kolaylık sağlamaktadır.

Foto 39. Manavgat Köprüsü'nün Antalya Caddesi'nden Görünümü

2.2.3.8. Park ve Bahçe Alanları

Şehirde oyun parkları, mesire alanları, meydanlar, ırmak kenarları, çimler, oturma alanları vb. gibi yeşil alanlar "Park ve Bahçe Alanları" adı altında değerlendirilmiştir. Park ve Bahçe Alanları toplam 160,3 hektar alan kaplamaktadır. Bu alan şehir

alanının % 4,1'ini oluşturmaktadır. Manavgat Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğünden alınan verilerin araştırma sahası sınırlarına göre yeniden düzenlenmesi sonucunda elde edilen verilerden hareketle şehirdeki çocuk parkı ve yeşil alan sayısının toplam 178 olduğu tespit edilmiştir. Bunun 90 tanesini çocuk parkı oluşturmaktadır.

Tablo 61. Manavgat Şehrinde Yer Alan Başlıca Çocuk Parkları

Mahalle Adı	Çocuk Parkı	Alanı (m^2)	Mahalle Adı	Çocuk Parkı	Alanı (m^2)
Aşağıhisar	Ebufeyz Elçibey Parkı	1.987	Kasaplar	Yörük Kasap Mehmet P.	3.172
Aşağıhisar	Gençlik Parkı	3.910	Kavaklı	Şeyh Edebali Parkı	2.829
Aşağıhisar	Nihal Atsız Parkı	1.051	Kavaklı	Kasapoğlu Parkı	964
Aşağıpazarcı	Uğur Mumcu Parkı	1.749	Kavaklı	Nazım Hikmet Parkı	5.375
Aşağıpazarcı	Yunus Emre Parkı	3.366	Kavaklı	Malazgirt 1071 Parkı	2.275
Aydınevler	Şehit Ozan Şarlak Parkı	3.528	Kavaklı	Hilal Parkı	2.402
Aydınevler	Fevzi Çakmak Parkı	906	Milli Egemenlik	Şehit Mustafa Uysal Park	5.451
Aydınevler	Hayri Şener Parkı	1.365	Milli Egemenlik	İbn-i Sina Parkı	659
Aydınevler	Murat Hatipoğlu Parkı	1.180	Mimar Sinan	Sevgi Parkı	2.890
Aydınevler	Aydınevler Parkı	1.335	Mimar Sinan	Seyit Onbaşı Parkı	512
Aydınevler	Oğuz Kaan Parkı	1.821	Mimar Sinan	Şehit Uğur Yıldız Parkı	1.799
Bahçelievler	Şehit Harun Reşit Yarar	2.510	Salkımevler	Salkımevler Parkı	4.838
Bahçelievler	Kaşgarlı Mahmut Parkı	3.395	Sanayi	Şehit Kerim Güleryüz P.	1.894
Bahçelievler	Kaan Metehan Parkı	4.204	Sorgun	Sorgun Parkı	2.276
Çağlayan	Hüseyin Önden Gökmen Parkı	4.027	Şelale	Müftü Ali Aydın Parkı	2961
Çağlayan	Çayyazı Parkı	3.837	Şelale	Selçuklu Parkı	2.728
Emek	Ergenekon Parkı	3.061	Şelale	Türkmen Parkı	1.110
Emek	Dostluk Parkı	2.245	Yayla	Kürşat Parkı	362
Emek	Şehir Ömer Halisdemir Parkı	1.591	Yayla	Uygarlık Parkı	2.002
Eskihisar	Hisar önü Parkı	1.544	Yayla	Kızılelma Parkı	510
Eskihisar	Dede Korkut Parkı	2.434	Yayla	Osmanlı Parkı	1.238
Eskihisar	Barış Manço Parkı	4.052	Yayla	Göktürkler Parkı	1.354
Kasaplar	Özgürlük Parkı	2.581	Y.Pazarcı	Edip Salih Parkı	2.228

Kaynak: Manavgat Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2018.

Tablo 61'de, şehirde yer alan başlıca çocuk parkları belirtilmiştir. Bu parkların alanları 362 m^2 ile 5.375 m^2 arasında değişmektedir. Çocuk parklarının mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, en geniş alana sahip parkın Milli Egemenlik Mahallesinde yer

alan Şehit Mustafa Uysal Parkı olduğu görülür (Tablo 61). En küçük alana sahip park ise Yayla Mahallesinde yer alan Kürşat Parkı'dır. Çocuk parkları dışında şehirde yer alan yeşil alanların dağılışları incelendiğinde, ırmak kenarlarının en geniş alana sahip olduğu, ara sokaklarda ve bazı caddelerde yer alan yeşil alanların ise daha dar bir alan kapladığı dikkati çekmektedir. Aşağıhisar, Aşağıpazarcı ve Yukarıpazarcı Mahallelerinde ırmak kenarlarında yer alan yeşil alanlar şehirdeki en geniş alanlara sahip yeşil alanları oluşturmaktadır (Tablo 62). Diğer yandan şehirde en az alan kaplayan yeşil alanlar ise Kavaklı Mahallesinde yer almaktadır.

Tablo 62. Manavgat Şehrinde Yer Alan Başlıca Yeşil Alanlar

Mahalle Adı	Yeşil Alan	Alanı (m^2)	Mahalle Adı	Yeşil Alan	Alanı (m^2)
Aşağıhisar	A.Hisar Irmak Kenarı	42.680	Milli Egemenlik	Güneylioğlu Caddesi	385
Aşağıhisar	Cumhuriyet Meydanı	5.436	Mimar Sinan	Dumlupınar Caddesi	684
Aşağıhisar	Gülveren Caddesi Yeşil Alan	752	Mimar Sinan	Tınaztepe Caddesi	324
Aşağıpazarcı	A.Pazarcı Irmak Kenarı	14.918	Mimar Sinan	Oymapınar Caddesi	451
Aşağıpazarcı	Fevzipaşa Caddesi Yeşil Alan	1.740	Örnek	Avukat İbrahim Acar P.	466
Bahçelievler	Barış Yolu	8.903	Salkımevler	Belediye Misafirhanesi	4.833
Bahçelievler	Çetin Emeç Caddesi	1.339	Sanayi	Zübeyde Hanım Cad.	22.857
Eskihisar	Tarık Akan Parkı	1.281	Sanayi	2016 Sokak	1.527
Eskihisar	Eskihisar Irmak Kenarı	6.315	Sorgun	Kemer Caddesi	1.484
Eskihisar	Gülveren Caddesi II	410	Sorgun	Terminal Caddesi	1.660
Kasaplar	8503 Sokak	704	Sorgun	Hereford Caddesi	2.732
Kavaklı	6531 Sokak	276	Yayla	Âşık Veysel Caddesi	640
Kavaklı	Şeyh Şamil Caddesi	362	Y.Pazarcı	Belediye Binası Bahçesi	4.392
Kavaklı	6521 Sokak	520	Y.Pazarcı	Kordon Cad. Nikâh Salonu	2.537
M.Egemenlik	9029 Sokak	4.302	Y.Pazarcı	Y.Pazarcı Irmak Kenarı	27.512

Kaynak: Manavgat Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2018.

2.2.3.9. Turizm Alanları

Manavgat'ta turizm sektörünün nabzı Side ve batı kıyılarında atmaktadır. Side, "*ideal bir dinlenme yeri, çam ormanının denize kadar indiği, güzel manzaralı, tarihi kalıntıları ile süslü, temiz ve ince kumlu plajlarıyla ön plana çıkan önemli bir turizm merkezidir*" (Köksal, 1976, s. 38; Köksal, 1994, s.68). Bu durum, Manavgat'taki konaklama tesislerinin Side ve yakın çevresinde yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Side, Ege ve Akdeniz kıyılarında gelişme gösteren kıyı sayfiyelerine benzer arazi kullanımına sahiptir. Turizm sektörünün arazi kullanımına olan etkileri incelendiğinde, Side'de tarihi

yarımadada ve yarımadanın batı kıyılarında otellerin yoğun olduğu görülür. Otellerin arasında çoğunluğu mevsimlik olarak faaliyet gösteren dükkânlar yer almaktadır. Side'deki ticaret sahaları ve otellerin hemen kuzeyinde ise konut alanları gelişim göstermiştir. Tarihi yarımadadan, kuzeyde D-400 karayoluna (çevre yolu) kadar uzanan kesim, bir turizm yerleşmesinin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Ancak günümüzde Side artık Manavgat şehri ile birleşmiş durumdadır. Böylece çevre yolunun kuzeyinde, Manavgat Köprüsü ve yakın çevresinde gelişen merkezi iş sahası ile bu sahayı çevreleyen konut alanları, bir turizm merkezi olan Side ile birlikte düşünüldüğünde yeni bir arazi kullanım modeli ve yerleşim formunun gelişim gösterdiği dikkati çeker. Bu nedenle, Side'deki turizm yatırımlarının şehrin merkezine yönlendirilmesi, Manavgat şehrinin turizm sektöründen daha fazla pay alabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Manavgat'ta konaklama tesislerinin yanı sıra, Manavgat Çayı, Manavgat Şelalesi, Titreyen Göl ve Antik Side gibi turistik tesisler toplam 551 hektar alan kaplamaktadır. Turizm alanları, şehir yüzölçümünün % 14'üne karşılık gelmektedir.

Manavgat Çayı: Manavgat, ülkemizde merkezinden bir akarsuyun geçtiği ender şehirlerden biri olma özelliğine sahiptir. Köprülerin inşa edilmesinden önceki süreçte şehrin her iki yakasının Manavgat Çayı üzerinde ulaşım hizmeti gören sandallar (kağnılar) aracılığıyla etkileşim halinde olduğu bilinmektedir. Ancak son yıllarda özellikle turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte (1980'lerden sonra) Manavgat Çayı üzerinde turizm fonksiyonuna hizmet eden teknelerin faaliyet göstermeye başladığı dikkati çekmektedir (Foto 40). Nitekim Balık ve Muslu (2016), Manavgat Çayı üzerinde günlük seferler düzenleyen ticari tekne sayısının 59 olduğunu belirtmişlerdir. Tekneler üzerinde yapılan gözlemler neticesinde söz konusu teknelerin "*Deniz Turizmi Yönetmeliğini Uygulama Tebliğince Deniz Turizmi Aracı İşletmesinde*" kullanılabilecek nitelikte birer gezinti tekneleri olduğu ortaya konulmuştur (Balık ve Muslu, 2016, s. 263-264).

Manavgat Çayı üzerinde gerçekleştirilen tekne turlarında belli başlı güzergâhlar; Manavgat Şelalesi, Titreyen Gölde yer alan Manavgat Boğazı turu, Karaburun turu ve Side-Manavgat seferleridir (Balık ve Muslu, 2016, s. 265-266). Tekne turları, Side ile şehrin D-400 karayolu kuzeyinde kalan kesimleri arasında etkileşimi arttırmak ve Side turizmini şehrin merkezine doğru yönlendirmek bakımından büyük önem taşımaktadır.

Foto 40. Manavgat Çayı Üzerinde Düzenlenen Tekne Turlarının Manavgat Köprüsü'nden Çekilmiş Bir Görüntüsü

Side'de yoğunluk kazanmış olan turizm faaliyetlerinin şehir merkeziyle bağlantılı olarak gerçekleştirilmesi amacıyla, Manavgat Belediyesi "*Nehirden Denize*" adı altında bir projeyi hayata geçirmiştir. Böylece Manavgatlıların denizle, turistlerin ise Manavgat şehri ile buluşturulması amaçlanmıştır.[105] Ülkemizde, bazı yerleşmelerin bu şekilde turizm yaklaşımlarıyla bütünleştirilmesine yönelik örnek projeler de vardır. Dikili-Bergama Bütünleştirme Projesi ve Ayvalık-Midilli Bütünleştirme Projesi bunların başlıcalarını oluşturmaktadır (Baykal vd, 2010; Ataberk vd, 2013). Şüphesiz bu girişimler, sürdürülebilir turizm bakımından büyük önem arz etmektedir.

Manavgat Şelalesi: Manavgat Çayı üzerinde kurulan ve Manavgat şehrinin yaklaşık 3 kilometre kuzeyinde yer alan Manavgat Şelalesi, Manavgat Çayı sularının tektonik hareketlere bağlı olarak meydana gelen eğim kırıklığı üzerinden düşmesi neticesinde oluşmuştur (Ardel, 1957, s. 6). Yükselti farkı nispeten az olmasına rağmen, çayın geniş

[105] www.manavgat.bel.tr, Erişim Tarihi 5.12.2018.

bir alanda hızlı bir şekilde akış göstermesi güzel bir manzaranın ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Foto 41). Manavgat Çayı üzerinde turist taşıyan tekneler, şelalenin yaklaşık 2 kilometre güneyine kadar ulaşmakta ve turistler bu noktadan şelaleye dolmuşlarla taşınmaktadır (Balık ve Muslu, 2016, s. 261-262). Manavgat Şelalesinin, turizmin oldukça gelişmiş olduğu bir bölgede yer alması, şelalenin gerek iç turizm gerekse dış turizmde daha iyi tanınmasına yardımcı olmaktadır (Doğaner, 2001, s. 103).

Foto 41. Manavgat Şehrinin Kuzeyinde Yer Alan Manavgat Şelalesi'nden Bir Görünüm

Titreyen Göl (Sorgun): Sorgun Mahallesinde yer alan Titreyen Göl, suları durgun olan, bir yanından Manavgat Çayı'nın geçtiği, denize ve Sorgun Ormanlarına oldukça yakın bir konumda bulunan, doğal zenginliklerin büyük oranda korunmuş olduğu bir sahadır (Derman vd., 2016, s. 752-753). Şüphesiz bu özellikler, belirtilen sahada konaklama tesislerinin (otellerin) gelişimini teşvik etmiştir (Foto 42). Bu konaklama tesisleri, Side'nin batı kıyılarına bir alternatif olacak şekilde gelişmiştir. Titreyen Göl ve çevresi sahil turizminden farklı olarak doğa ile iç içe olan, sakin ve dinlendirici bir ortam sunan turizm bölgesidir.

Foto 42. Sorgun Mahallesinde Yer Alan Titreyen Göl'den Bir Görünüm

Antik Side: Side, yerleşme tarihi M.Ö. VII. yüzyıla kadar uzanan bir yerleşmedir. Bu nedenle Side ve çevresinde surlardan, agoraya, antik tiyatrodan tapınaklara kadar çok sayıda tarihi eser, tarihi ve kültürel turizm bakımından zenginlik sunmaktadır (Aydınözü, 2004, s. 86). Bu önemli eserlerden biri, Side Tiyatrosu'dur. Side Tiyatrosu, yapılışı bakımından oldukça dikkate değer bir mimariye sahiptir (Foto 43) . Nitekim amfiteatrlar genellikle sırtlarını bir yamaca dayarlarken, burada amfinin dayandığı bir yamaç yoktur (Rasim, 1937, s. 11). Bu durum, Side Tiyatrosunu Anadolu'daki diğer tiyatrolardan ayıran en önemli unsurdur. Cavea'nın[106] ikinci katı tonoz[107] kemerler üzerine oturtulmuştur. İkinci katın dış galerisi, zamanla tahrip olmasına rağmen, alt katın 3 metre genişliğe sahip galerisi ise günümüze kadar varlığını koruyabilmiştir. Alt kat galerisi

[106] **Cavea:** "*Taş oturma kademelerinden meydana gelen seyirciler kısmı*." (Mansel, 1962, s. 46).
[107] **Tonoz:** "*Bir mekânın üstünün kavisli biçimlerle kapatılmasını sağlayan bir dizi kemerin aynı sırada arda arda dizilmesi ve birbirine bağlanması ile elde edilen kapalı koridor şekilli mimari elemanlardır*" (Dirlik, 2017, s. 817).

konglomera bloklarından yapılmış 2,70 x 3 metre boyutundaki taşıyıcı yapılarla desteklenmiştir. Bu yapılar, arka duvarlara kemerler şeklinde uzanmakta ve asıl galerinin tavanını oluşturan tonozları taşımaktadır (Mansel, 1962, s. 46).

Foto 43. Liman Caddesi Kenarında Yer Alan Side Tiyatrosu'nun Hava Fotoğrafı[108]

Side Müzesi: Side Mahallesinde, Antik Side'de M.S.II. yüzyılda inşa edilmiş olan ve 500/600'lü yıllarda restore edilerek bugünkü şeklini alan Side Müzesi, o dönemde hamam olarak kullanıldığı bilinen bir yapının üzerine inşa edilmiştir.[109] Doğu yönünde yer alan bir kapı aracılığıyla müzeye girilmektedir (Foto 44). Buradan, tabanı taşlarla döşenmiş olan bir avludan bahçeye geçilmektedir. Gerek büyük bahçe içerisinde, gerekse avluda Side kazıları neticesinde bulunmuş olan kitabeler, sütunlar, heykeller, lahitler vb. gibi yapılar sergilenmektedir (Aydınözü, 2004, s. 90).

[108] Tiyatronun Cavea bölümü kuzeydoğuya bakmaktadır. Kaynak: Öztekin, 2017, s. 96.
[109] www.antalyakulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 18.12.2018

Foto 44. Liman Caddesi Kenarında Yer Alan Side Müzesi'nden Bir Görünüm

2.2.3.10. Diğer Fonksiyon Alanları

Askeri Alanlar: Mimar Sinan Mahallesi Oymapınar Caddesinde yer alan Manavgat Askerlik Şubesi, Side Mahallesi Atatürk Bulvarında ve yine Side Mahallesi Menekşe Sokak'ta yer alan Jandarma Eğitim Komutanlıkları, Antalya Caddesi üzerinde yer alan Manavgat İlçe Jandarma Komutanlığı şehirdeki başlıca askeri alanları oluşturmaktadır. Bu alanlar toplam 5,8 hektar alan kaplamaktadır.

Dini Alanlar: Şehir sınırları içerisinde toplam 40 cami dini hizmetleri yerine getirmektedir. Şehirde, hemen her mahallede en az bir cami yer almaktadır. Cami sayısının en fazla olduğu mahalleler sırasıyla; Ilıca (5), Sarılar (4), Hatipler (3) ve Yayla (3) Mahalleleridir. Şehirde en eski cami Side Mahallesinde yer alan Kemer Cami'dir. Bu cami, 1957 yılında hizmete girmiştir. Bu cami dışında, Aşağıhisar Mahallesinde yer alan ve 1960 yılında hizmete giren Büyük Hisar Cami, yine aynı yıl Çayyazı Mahallesinde hizmete giren Çayyazı Cami, Yukarıhisar Mahallesinde yer alan ve 1963 yılında hizmete giren Fatma Hatun Cami ve Sorgun Mahallesinde yer alan Rüstempaşa Cami (1964) şehrin en eski camileridir.

Foto 45. Örnek Mahallesinde Yer Alan Külliye Camii'nden Bir Görünüm

Şehirde, Kavaklı Mahallesinde yer alan Hacı Ayşe Kasapoğlu Cami (2011), Sorgun Mahallesinde yer alan Hacı Rukiye-Mustafa Avşaroğlu Cami (2014) ve Hatipler Mahallesinde yer alan Yeni Cami (2014), 2010 yılından sonra hizmete giren belli başlı camiler arasındadır. Bu camiler dışında, Çağlayan Mahallesinde yer alan Kenan-Ömer Kasapoğlu Cami, 2016 yılında hizmete girmiş olup, şehir sınırları içerisinde yer alan en yeni cami olma özelliğine sahiptir. Cemaat kapasitesi olarak şehrin en büyük camileri; Örnek Mahallesinde yer alan Külliye Cami ve Ilıca Mahallesinde yer alan Kumköy Cami'dir (Foto 45). Bu camiler, 4.000 kişiden oluşan bir cemaatin aynı anda ibadet edebileceği büyüklüktedir.

Spor Alanları: Şehrin en önemli spor alanlarından birini, Manavgat Atatürk Stadyumu oluşturmaktadır. Bu stadyum, 5.000 kişilik seyirci kapasitesine sahiptir ve şehrin güneydoğusunda yer alan Kum Mevkide inşa edilmiştir. Şehirde, stadyum dışında Yukarıpazarcı Mahallesinde yer alan 100. Yıl Atatürk Spor Salonu, İbrahim Sözen Gençlik Merkezi'nde yer alan yarı olimpik yüzme havuzu, eğitim kurumlarının bahçelerinde yer alan spor sahaları ve özellikle Side Mahallesinde yer alan otellerin futbol ve basketbol

sahaları ile tenis kortları başlıca spor alanlarını oluşturmaktadır. Şehirdeki bütün spor tesisleri toplam 8,5 hektar alan kaplamaktadır.

Mezarlık Alanları: Manavgat şehir sınırları içerisinde mezarlıklar belirli mahallelere dağılmış durumdadır. Şehirde toplam 9 mezarlık bulunmaktadır. Side Mahallesinde Kemer ve Selimiye Mezarlıkları yer almaktadır. Ilıca Mahallesinde Kumköy Mezarlığı, Eski Hisar Mahallesinde Hisar Mezarlığı, Sorgun Mahallesinde Sorgun Mezarlığı, Mimar Sinan Mahallesinde Kasapoğlu Mezarlığı, Kavaklı Mahallesinde Kavaklı Mezarlığı, Yayla Mahallesinde Bayır Mezarlığı ve Çağlayan Mahallesinde Çağlayan Mezarlığı yer almaktadır. Kavaklı Mezarlığı, şehrin en büyük mezarlığıdır (Çelik, 2013, s. 140).

Tarım Alanları: Toros Dağları ile Akdeniz arasında Manavgat Çayının her iki yakasında yer alan geniş düzlükler, verimli alüvyal sahalardan oluşmaktadır. Bu sahalar, Manavgat'ta tarımsal faaliyetlerin gelişmesi bakımından büyük öneme sahip olmuştur. Ancak bataklık sahalar üzerinde hızla üreyen sivrisineklerin sıtma hastalılarına sebebiyet vermesi, Manavgat'ın yatay gelişimini engelleyen başlıca sebeplerden birini oluşturmuştur. Nitekim Manavgat, 1950'li yıllara kadar konglomera sırtları üzerinde gelişen ve etrafı bahçelerle ve mısır tarlalarıyla kaplı olan bir köy durumunda kalmıştır. Ancak bataklık sahaların kurutulmaya başlanmasıyla birlikte iskân sahası doğuya doğru genişlemeye başlamış ve bu sahada yer alan pamuk tarlaları sahipleri tarafından satılmayarak, konut alanları ile tarım alanları bir arada yer almıştır (Arıcı, 1985: 25-27).

Şehir nüfusunun 1950'li yıllardan sonra hızla artmaya başlaması ve bu artışların turizm sektörünün hızla gelişmeye başladığı 1980'li yıllarda en yüksek seviyeye ulaşması, tarım alanlarının yerleşime açılmasını gerekli kılmıştır. Böylece, tarım arazileri yerini ikametgâh sahalarına bırakmaya başlamıştır. Nitekim şehrin farklı dönemlerde çekilmiş hava fotoğrafları bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Şehir yatay yönde gelişim gösterdikçe, tarımsal araziler de şehrin kenar mahallelerine doğru kayma göstermiştir.

Tablo 63. Manavgat Şehrinde Tarım Alanlarının Mahallelere Göre Dağılımı[110]

Mahalle	Tarım Alanı (ha)	Mahalle	Tarım Alanı (ha)
Sanayi Mah.	55,7	Aydınevler	5,8
Ilıca	42,1	Sarılar	5
Hatipler	31,8	Mimar Sinan	1,4
Salkımevler	27,5	Çağlayan	0,6
Şelale	20,8	Kavaklı	0,2
Side	19,6	Kasaplar	0,05
Sorgun	8,7	**Toplam**	**219,7**

Şehir sınırları içerisinde yer alan tarım arazileri 219,7 hektar alan kaplamaktadır. Bu alan, şehir alanının (3.851,6 hektar) % 5,7'sini oluşturmaktadır. Tarım alanlarının mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, şehrin doğusunda Sanayi ve Salkımevler Mahalleleri, batısında Ilıca ve Hatipler Mahalleleri, kuzeyinde Sarılar Mahallesi, güneyinde ise Side ve Sorgun Mahalleleri tarımsal arazilerin en geniş alan kapladığı mahallelerdir (Tablo 63). Tarım alanlarının bu mahallelerde yoğunluk kazanması, şüphesiz söz konusu mahallelerin şehrin kenar kesimlerinde yer almaları ile yakından ilişkilidir.

2.2.4. Manavgat Şehir Morfolojisi (Fizyonomisi)

Manavgat şehri, eğimi nispeten az olan alüvyal araziler üzerinde gelişme göstermiştir. Topoğrafik faktörlerin şehrin yatay yönde gelişimine çok fazla engel teşkil etmemesi kıyı bölgelerinde sıklıkla gözlenen lineer bir forma sahip şehirlerden daha farklı bir şehir formunun gelişmesini sağlamıştır. Şehrin fizyonomisinin gelişiminde özellikle beşeri faktörler önemli bir rol oynamıştır. Şehrin bugünkü formu, tarihi süreç içerisinde şekillenmiştir. Manavgat'ta ilçe teşkilatının kurulmasından önceki süreçte (1913 yılı öncesi) şehir Manavgat Çayının batı yakasında gelişim göstermiştir. 1913 yılında Çayın batısındaki Manavgat ile doğusundaki Düşenbe nahiyeleri birleştirilerek Manavgat İlçesi kurulmuştur. Böylece Manavgat Çayının her iki yakasında şehrin bugünkü fizyonomisi gelişmeye başlamıştır. 1930'lu yıllarda Manavgat Köprüsü'nün hizmete girmesiyle birlikte Çayın her iki yakası hızlı bir etkileşim sürecine girmiştir. Böylece 1980'li yıllara

[110] Veriler, şehir içi arazi kullanım haritasından üretilmiş ve hesaplamalar için Map İnfo 10.1 yazılımı kullanılmıştır.

kadar Çayın batısında Aşağıhisar ve Yukarıhisar, doğusunda ise Aşağıpazarcı ve Yukarıpazarcı Mahalleleri gelişmiştir.

Şehrin bugünkü formunun oluşumunda en önemli beşeri faktörlerden biri 1980'li yılların sonlarında D-400 karayolunun (çevreyolunun) hizmete girmesi olmuştur. Bu karayolu sayesinde Mimar Sinan, Aydınevler, Bahçelievler, Eskihisar ve Örnek Mahalleleri hızla gelişmiştir. Böylece belirtilen dönemlerde Manavgat şehri, merkezi noktada Manavgat Köprüsünün yer aldığı doğu-batı yönünde 5 kilometre, kuzey-güney yönünde ise 2.5 kilometre uzunluğa sahip ***oval*** bir şehir formuna sahip olmuştur. Ancak şehrin bu formu turizm sektörünün hızlı bir gelişim sürecine girdiği 1990'lı yılların başından itibaren değişmeye başlamıştır. 1990'lı yıllarda Side bir turizm bölgesi olarak batıda sahil şeridi boyunca ve kuzeyde çevre yoluna doğru hızlı bir yatay gelişim göstermiş, diğer yandan şehrin batısında Ilıca, Hatipler ve Sarılar Mahalleleri gelişmiştir. Manavgat şehrinden farklı olarak kıyı boyunca gelişme gösteren Side, lineer bir forma sahip olmuştur. Ancak Side'nin kuzeyde çevre yoluna doğru gelişimi sayesinde, zamanla Manavgat ve Side birleşmiştir. Bu nedenle Manavgat şehrinin bugünkü şehir formunun ***birleşik şekle*** sahip olduğu dikkati çekmektedir. Başka bir değişle oval bir şekle sahip Manavgat ile, lineer bir forma sahip Side birleşmiştir. Diğer yandan Manavgat şehrinin çevre yolu kuzeyinde kalan kesiminde oval biçimli olan form, son yıllarda şehrin batısındaki Ilıca ve Hatipler Mahallelerinin çevre yolu boyunca gelişmeye başlaması nedeniyle lineer bir forma dönüşmeye başlamıştır.

Manavgat şehrinde cadde ve sokakların uzanışı incelendiğinde lineer bir forma sahip Side Mahallesinde kıyıya paralel uzanış gösteren bir ana ulaşım aksının olduğu görülür. Şehrin çevreyolunun kuzeyinde yer alan bölümünde ise en önemli ulaşım aksını Antalya Caddesi ve bu caddenin köprüden sonraki devamını oluşturan İbrahim Sözen Caddesi oluşturmaktadır. Bu caddeler, kuzey-güney yönünde uzanış gösteren caddeler ile (Demokrasi Bulvarı gibi) güneyde yer alan çevre yoluna bağlanmaktadır. Kuzey-güney yönünde nispeten uzun olan bu caddelerin varlığı Toros Dağları yükseltilerinin şehir formunu daha az etkilemiş olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim bu durum yerleşme dokusu ve binaların kat sayılarında da kendini göstermektedir. Şehrin nispeten geniş düz-

lükler üzerinde gelişim göstermesi, müstakil olan veya kat sayısı çok fazla olmayan binaların yoğun olmasına, cadde, sokak ve bulvarların nispeten geniş olmasına sebebiyet vermiştir.

2.3. MANAVGAT ŞEHRİ'NİN FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Yönetim Fonksiyonu

Manavgat ve çevresinde yerleşme tarihi antik döneme (Hellen ve Roma dönemi) kadar uzanmaktadır. Side, İlkçağda en önemli antik yerleşmelerden biri olarak kurulup gelişmiştir. En parlak dönemini Roma İmparatorluğu (özellikle I ve II. yüzyıl) döneminde yaşayan Side, önemli bir liman şehri olarak dikkati çekmiştir. Ancak IX. yüzyıla gelindiğinde Side, eski önemini kaybederek harabe bir yerleşme haline dönüşmüştür. Daha sonraki süreçte XIII. yüzyıl başlarında bölgeye yönelen Türkler, Side'nin yaklaşık 6-7 kilometre kuzeydoğusunda, Manavgat Çayı batısında bugünkü Manavgat şehrinin temelini atmışlardır (Aydınözü, 2004, s. 84-85). Türklerin Manavgat şehrinden önce kurmuş oldukları Alaiye (Alanya), 1221 yılında Sultan Alaeddin Keykubat tarafından fethedildikten sonra önemli bir liman şehri olarak gelişmeye başlamıştır. Sultan Keykubat daha sonra Antalya'dan Silifke'ye uzanan kıyı bölgelerini ele geçirmek amacıyla Mübarizeddin Ertokuş'u görevlendirmiştir. Böylece kara ve denizden gerçekleştirilen fetih hareketleri sonrasında Manavgat Kalesinin de içerisinde yer aldığı toplam 40 tane kale, 1225 yılında Selçuklu hâkimiyetine girmiştir (Karaca, 2010, s. 428).

Manavgat'ın idari yapısı Osmanlı hâkimiyetinin ilk yıllarından günümüze kadar sürekli olarak değişikliğe uğramıştır. "*Manavgat'ın göbeği çeşitli devirlerde idari teşkilat bakımından daima Alaiye'nin idari kaderi ile birlikte kesilmiştir*." (Konyalı ve Yıldız, 2010:103). XV ve XVI. yüzyıllarda idari açıdan bir kaza durumunda olan Manavgat, o dönemlerde Alaiye sancağına bağlı kalmıştır. Kazanın idari sınırlarını; batıdan Köprü Çayı ve doğudan Manavgat Çayı oluşturmuştur. XVI. ve XVII. yüzyıla ait bazı Osmanlı belgelerine dikkat çekildiğinde, Manavgat Çayı'nın doğusunda bir Düşenbe kazasından (bazı kaynaklarda nahiye olarak verilmektedir) bahsedildiği dikkati çekmektedir (Karaca, 2010, s. 432). Cumhuriyet döneminden önce, Manavgat Çayının doğu ve batı yakasındaki Manavgat ve Düşenbe (Pazarcı) nahiyeleri, 1913 yılında birleştirilerek "*Manavgat*" adıyla ilçe teşkilatı kurulmuştur (Tunçdemir, 1973, s. 14).

Manavgat, 1927 yılında Antalya vilayetinin bir kazası durumundadır. Bu kaza, kendi idari sınırları içerisinde 17.441 kişinin yaşadığı ve 2.140 km^2 alan kaplayan bir yönetim merkezidir. Manavgat, alan bakımından Alaiye (3.380 km^2), Antalya (2.989 km^2) ve Kaş (2.490 km^2) kazalarından sonra gelmekte ve 4. sırada yer almaktadır.[111] Manavgat kazası, 1935 yılında Alanya'dan (117) sonra en fazla köye (74) sahip yerleşme durumundadır.[112] 1940 yılına gelindiğinde Manavgat'ın yönetim sahasında bir değişiklik olmamış, ilçenin idari sınırları içerisindeki alan 2.140 km^2 olarak kalmıştır. Aynı yıl köy sayısı 75'e ulaşmıştır.

Manavgat'ın yönetim sahası 1945 yılında genişleyerek 2.749 km^2'ye ulaşmıştır. Köy sayısı ise 75'den 78'e yükselmiştir. 1940-1945 devresinde Hocalar, Mısırlar ve Pazarcıışıklar köyleri Manavgat ilçe sınırlarına dâhil edilmiştir. 1950 yılında yönetim sahasının kapladığı alan aynı kalmasına rağmen köy sayısı 71'e gerilemiştir. 1945 yılında Manavgat ilçe sınırları içerisinde yer alan 7 köyün (Çolaklı, Yukarıışıklar, Perakende Aşireti, Hocalar, Mısırlar, Saraçlı Aşireti, Sülek) 1950 yılında idari bağlılıkları değişmiş ve bu köyler Manavgat ilçe sınırları içerisinde yer almamıştır.

Manavgat, 1950 yılında 2.749 km^2 yönetim alanına sahiptir. 1955 yılında bu alan 2.296 km^2 ye gerilemiştir. Ancak ilçe sınırları içerisinde yer alan köylerin sayısı 71'den 74'e çıkmıştır. Çolaklı, Sülek ve Perakende köyleri yeniden Manavgat ilçesine bağlanmıştır. İlçenin yönetim sahası, 1960 yılından 1990 yılı sayımına kadarki sayım yıllarında değişikliğe uğramamıştır. Yönetim sahası 2.283 km^2 yüzölçümüne sahip olmuştur. 1960 yılında 78 olan köy sayısı, 1965 yılında 80'e yükselmiş, 1970, 1975, 1980 ve 1985 yıllarında ise köy sayısı 83 olarak kalmıştır. 2000 yılında merkeze bağlı 58, Başkonak Bucağına bağlı 11 ve Taşağıl Bucağına bağlı 16 köy olmak üzere ilçedeki toplam köy sayısı 85 olmuştur. Böylece Antalya ilinin 15 ilçesinden biri olan Manavgat'ta yönetim sahası 2.237 km^2 alan kaplamıştır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden sonraki süreçte 2010 yılı verilerine göre ilçede toplam köy sayısı 78, belde/belediye sayısı 10 ve mahalle sayısı ise 46 olmuştur. Antalya'nın ilçe sayısı Manavgat ilçesi ile birlikte 19'a yükselmiştir.

[111] Umumi Nüfus Tahrir Defteri, 1927, s. 3
[112] DİE Nüfus Sayım Yıllığı, 1935, s. 16

2012 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasası ile Antalya Büyükşehir Belediyesinin sınırları il mülki idari sınırı olarak belirlenmiş, Antalya'nın bütün ilçelerinde olduğu gibi Manavgat ilçesinde de köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Böylece günümüzde (2017) ilçe sınırları içerisinde yer alan mahallelerin sayısı 106 olmuştur.

Büyükşehir Belediye Yasasının yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte Manavgat ilçe sınırları içerisindeki kırsal yerleşmelerin, mahalle olarak adlandırılması coğrafi sistematiğe uygun düşmemektedir. Bu çalışmada, Manavgat şehir sınırları oluşturulurken coğrafi esaslara bağlı kalınmış ve şehir, 24 mahalle ile sınırlandırılmıştır. Şehrin kenar kesimlerinde yer alan mahallelerin idari sınırları değil, bu mahallelerin şehir ile fiziksel bütünlük gösteren kısımları ele alınmıştır. Böylece şehrin yönetim sahasının 3.851,6 hektar olduğu ortaya konulmuştur. Şehir sınırları içerisinde idari fonksiyon kapsamında hizmet veren çok sayıda kurum ve kuruluş yer almaktadır.

Tablo 64. Manavgat Şehrinde Yer Alan Başlıca Resmi Kurumlar ve Personel Sayıları

Resmi Kurum Adı	Personel Sayısı	Resmi Kurum Adı	Personel Sayısı
Belediye Başkanlığı	389	İlçe Milli Eğitim Müd.	121
Gençlik Hizmetleri ve Spor Müd.	9	İlçe Sağlık Müd.	873
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müd.	90	İşkur Müdürlüğü	21
Göç İdaresi Müd.	1	İlçe Müftülüğü	11
Halk Kütüphanesi Müd.	7	Sosyal Güvenlik Kurumu	41
Kadastro Birimi	15	Sosyal Hizmetler Müd.	35
Kaymakamlık Yazı İşleri Müd.	16	Sosyal Yardımlaşma Derneği	11
Liman Başkanlığı	9	PTT Müdürlüğü	39
Mal Müd.	18	Tapu Müdürlüğü	29
Milli Emlak Müd.	16	Turizm Danışma Bürosu	7
Müze Müd.	14	Vergi Dairesi Müdürlüğü	96
Orman İşletme Müd.	79	Yurtkur Müd.	12
İlçe Nüfus Müdürlüğü	21	**Toplam**	**1.980**

Kaynak: Manavgat Kaymakamlığı, 2017.

İdari fonksiyon kapsamında hizmet veren resmi kurumlar içerisinde en fazla istihdam sağlayan kurum, Manavgat İlçe Sağlık Müdürlüğüdür. Bu müdürlük bünyesinde toplam 873 personel çalışmaktadır. Sağlık Müdürlüğünü Manavgat Belediye Başkanlığı takip etmektedir. Manavgat Belediyesi toplam 389 kişiye istihdam sağlamaktadır (Tablo 64). Bunlar dışında İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (121), Vergi Dairesi Müdürlüğü (96),

Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (90), Orman İşletme Müdürlüğü (79) gibi kurumlar şehirde istihdam sağlayan en önemli resmi kurumlar arasındadır.

2.3.2. Eğitim Fonksiyonu

Manavgat şehir sınırları içerisinde, XX. yüzyılın başlarında, eğitim fonksiyonu bakımından dikkati çeken en önemli okul Çağlayan İlkokuludur. Çağlayan İlkokulunun temelinin İttihat ve Terakki döneminde (1909-1918) atılmış olduğu belirtilmektedir (Tunçdemir, 1973, s. 18). Okulun bugünkü binası, 1966 yılında hizmete açılmış ve okul belirtilen yıldan itibaren ilk ve ortaokul düzeyinde eğitim vermeye başlamıştır (Foto 46). Şehrin en eski okullarından bir diğerini, 1959 yılında eğitim ve öğretime başlayan Toros İlköğretim Okulu oluşturmaktadır. Böylece 1960'lı yıllardan itibaren Manavgat Çayının batı yakasında yer alan Çağlayan İlkokulu ve doğu yakasında yer alan Toros İlkokulu, şehrin en önemli iki eğitim kurumları olarak faaliyet göstermiştir. Bu iki okul dışında, Side Mahallesinde yer alan ve 1968 yılında kurulan Kemer Turgut Şen İlkokulu da şehrin en eski eğitim kurumlarından biridir. Diğer yandan, Sarılar Mahallesinin hemen batısında yer alan Hatipler Mahallesinde 1960 yılında bir köy okulu olarak tek katlı binada hizmet vermeye başlayan Hatipler İlkokulu, günümüzde de aynı yerde eğitim ve öğretim faaliyetine devam etmektedir.

Foto 46. Antalya Caddesi Üzerinde Yer Alan Çağlayan Ortaokulundan Görünüm

Şehir sınırları içerisinde 1970'li yıllarda, herhangi bir eğitim kurumu inşa edilmemiştir. 1983 yılında 60. Yıl İlkokulu Şelale Mahallesinde hizmet vermeye başlamıştır. Şehirde 1990'lı yıllardan itibaren ilkokul düzeyinde okullaşma oranının hızla artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Nitekim 1990-2000 yılları arasında eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlayan toplam ilkokul sayısı 5'tir. Bunlar Ali İhsan Barut İlkokulu, Atatürk İlkokulu, Küçük Hasan İlkokulu, Öger İlkokulu ve Yunus Emre İlkokulu'dur. 2000 yılı ve sonrasında hizmet vermeye başlayan ilkokulların sayısı 11'dir. Bu okulların 5 tanesi özel okuldur.

Tablo 65. Manavgat Şehrinde Yer Alan İlkokullar

Okul Adı	İnşa Tarihi	Mahalle	Öğretmen	Öğrenci
Ali İhsan Barut İlkokulu	1996	Side	24	468
Atatürk İlkokulu	1994	Bahçelievler	46	1.238
Çağlayan İlkokulu	1966	Aşağıhisar	61	1.003
Dr. Hüseyin Vural İlkokulu	2001	Milli Egemenlik	1	20
Hatipler İlkokulu	1960	Hatipler	7	104
Ilıca İlkokulu	2008	Ilıca	15	252
Ilıca Mehmet Ali Karamancı İ.O.	-	Ilıca	17	359
İMKB İlkokulu	2006	Emek	23	578
Kemer Turgut Şen İlkokulu	1968	Side	16	258
Küçük Hasan İ.O.	1997	Mimar Sinan	39	946
Milli Egemenlik İlkokulu	2010	Milli Egemenlik	60	1.209
Öger İlkokulu	1998	Sorgun	13	284
Sarılar İlkokulu	2010	Sarılar	52	1.108
Toros İlkokulu	1959	Yukarıpazarcı	49	1.117
Yunus Emre İlkokulu	1993	Aşağıpazarcı	42	782
60.Yıl İlkokulu	1983	Şelale	35	915
75.Yıl Cumhuriyet İlkokulu	2012	Örnek	37	816
Özel İstek Manavgat Yeditepe İlkokulu	2015	Sorgun	41	294
Özel Akdeniz Başarı İlkokulu	2005	Sarılar	24	332
Özel Manavgat Koleji İlkokulu	2017	Sorgun	13	60
Özel Manavgat Maya İlkokulu	2011	Ilıca	24	167
TOPLAM			**639**	**12.310**

Kaynak: Manavgat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2017-2018)

Günümüzde (2018-2019), şehir sınırları içerisinde ilkokul kapsamında eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürüten 21 okulun fonksiyonel durumları incelendiğinde, 639 öğretmenin 12.310 öğrenciye eğitim ve öğretim hizmeti verdiği görülmektedir (Tablo 65).

Bu okullarda öğretmen başına 19 öğrencinin düştüğü dikkati çekmektedir. Öğretmen ve öğrenci kapasitesinin en fazla olduğu okullar; Milli Egemenlik İlkokulu, Toros İlkokulu, Sarılar İlkokulu, Atatürk İlkokulu ve Çağlayan İlkokulu'dur. Bu okullar içerisinde öğretmen sayısı en fazla Çağlayan İlkokulu'nda (61), öğrenci sayısı ise en fazla Atatürk İlkokulundadır (1.238 öğrenci).

Tablo 66. Manavgat Şehrinde Yer Alan Ortaokullar

Okul Adı	İnşa Tarihi	Mahalle	Öğretmen	Öğrenci
Atatürk Ortaokulu	1994	Bahçelievler	41	861
Çağlayan Ortaokulu	1966	Side	67	1.172
Dr. Hüseyin Vural Ortaokulu	2001	Milli Egemenlik	9	27
Hacı Şayeste-Mustafa Güneş Ortaokulu	2014	Side	36	511
Ilıca Mehmet Ali Karamancı Ortaokulu	-	Ilıca	15	344
İMKB Ortaokulu	2006	Emek	19	319
Küçük Hasan Ortaokulu	2000	Mimar Sinan	36	750
Milli Egemenlik Ortaokulu	2003	Milli Egemenlik	63	959
Öger Ortaokulu	1998	Sorgun	18	248
Şehit Uğur Yıldız İmam Hatip Ortaokulu	2015	Emek	45	625
Şehit Ahmet Ozan Şarlak Ortaokulu	2010	Sarılar	25	488
Toros Ortaokulu	2012	Yukarıpazarcı	47	955
Yunus Emre Ortaokulu	1993	Aşağıpazarcı	35	644
15 Temmuz Şehitler İmam Hatip Ortaokulu	1996	Mimar Sinan	20	248
60.Yıl Ortaokulu	1983	Şelale	34	586
75.Yıl Cumhuriyet Ortaokulu	2012	Örnek	41	774
Özel İstek Manavgat Yeditepe Ortaokulu	2015	Sorgun	29	233
Özel Akdeniz Başarı Ortaokulu	2005	Sarılar	44	360
Özel Manavgat Koleji Ortaokulu	2017	Sorgun	24	110
Özel Manavgat Birey Ortaokulu	2017	Aydınevler	27	92
Özel Manavgat Sınav Ortaokulu	2016	Aşağıpazarcı	25	242
Özel Manavgat Ayyıldız Ortaokulu	2017	Side	13	81
Özel Manavgat Maya Ortaokulu	2012	Ilıca	30	210
TOPLAM			**743**	**10.839**

Kaynak: Manavgat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2017-2018)

Şehirde ortaokul düzeyinde eğitim veren okullar incelendiğinde, toplam okul sayısının 23 olduğu ve bu okulların 7 tanesinin özel okul olduğu görülmektedir. İlkokul düzeyinde eğitim veren okullar ile ortaokulların hizmete giriş yıllarının genellikle aynı yıl olması bu okulların ilköğretim okulları (ilkokul ve ortaokul) olarak faaliyet gösterdi-

ğini ortaya koymaktadır. Özel okullarla birlikte düşünüldüğünde şehirde ortaokul düzeyinde eğitim veren 23 okulda toplam öğretmen sayısı 743 iken, öğrenci sayısı ise 10.839'dur. Çağlayan, Toros ve Milli Egemenlik Ortaokulları öğretmen ve öğrenci sayısının en fazla olduğu okullardır (Tablo 66). Bu üç okul, şehirdeki ortaokul öğretmenlerinin % 24'ünü, öğrencilerin ise % 28'sini oluşturmaktadır.

Tablo 67. Manavgat Şehrinde Yer Alan Liseler

Okul Adı	İnşa Tarihi	Mahalle	Öğretmen	Öğrenci
Ayşe-Rıza Kasapoğlu Kız İmam Hatip	2013	Kasaplar	30	290
Çağlayan Anadolu Lisesi	1969	Yukarıpazarcı	42	657
Dr. Hüseyin Vural Mesleki Eğitim Merkezi	2001	Milli Egemenlik	15	57
Ertuğrul Gazi Anadolu İmam Hatip Lisesi	2017	Sarılar	5	134
Evliya Çelebi Mesleki ve Teknik A.L.	2000	Sorgun	38	434
Fatih Sultan Mehmet Anadolu Lisesi	1997	Ilıca	20	443
Iraz-Duriye Duran Anadolu Lisesi	2012	Mimar Sinan	45	585
İMKB Mesleki ve Teknik A.L.	2006	Mimar Sinan	46	712
Kemer Fatma Turgut Anadolu L.	2013	Side	40	489
Manavgat Anadolu Lisesi	2000	Mimar Sinan	53	692
Manavgat Fatih Anadolu Lisesi	1990	Yukarıpazarcı	47	621
Manavgat Mesleki ve Teknik A.L.	1979	Yukarıpazarcı	73	825
Manavgat Anadolu İmam Hatip Lisesi	1975	Aşağıpazarcı	40	611
Mesleki Eğitim Merkezi	1987	Aşağıpazarcı	18	84
Namık Karamancı Fen Lisesi	2013	Mimar Sinan	36	487
Rukiye-Raşit Meşhur Mesleki ve Teknik A.L.	2014	Mimar Sinan	32	505
Şelale Anadolu Lisesi	2009	Milli Egemenlik	48	652
Şule-Muzaffer Büyük Mesleki ve Teknik A.L.	1989	Yukarıpazarcı	76	829
Özel İstek Yeditepe Koleji A.L.	2015	Sorgun	25	173
Özel Fark Anadolu Lisesi	2014	Aşağıhisar	15	104
Özel Manavgat Final Anadolu Lisesi	2005	Sorgun	11	57
Özel Manavgat Başarı Temel Lisesi	1996	Sorgun	20	214
Özel Manavgat Temel Lisesi	2010	Yukarıhisar	15	280
Özel Manavgat Uğur Temel Lisesi	2010	Aşağıpazarcı	28	221
Özel Âlem Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2013	Sorgun	17	183
TOPLAM			**835**	**10.339**

Kaynak: Manavgat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2017-2018)

Lise düzeyinde eğitim veren okullar incelendiğinde şehir sınırları içerisinde 25 okulun hizmet verdiği görülür. Bu okulların 7 tanesi özel okuldur. Okullarda toplam 835 öğretmen ve 10.339 öğrenci yer almaktadır (Tablo 67). Öğretmen başına 12 öğrenci düşmektedir. Şehirde, lise düzeyinde eğitim veren okullar içerisinde öğretmen ve öğrenci kapasitelerinin en fazla olduğu okulların genellikle meslek liselerinde olduğu dikkati çekmektedir. Manavgat Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Şule-Muzaffer Büyük Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Manavgat Anadolu Lisesi, Çağlayan Anadolu Lisesi ve Şelale Anadolu Lisesi öğretmen ve öğrenci kapasitesinin en fazla olduğu liselerdir.

Şehirde üniversite düzeyinde eğitim veren tek okul, Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı Manavgat Meslek Yüksekokuludur. Bu okulun temelleri 2002 yılında imzalanan bir protokol sonrasında atılmıştır. Üniversitede, 30 akademik personel ve 11 idari personel olmak üzere toplam 41 kişi çalışmaktadır. Akademik personellerin 1 tanesi profesör, 3 tanesi doktor öğretim üyesi geri kalan kısmı ise öğretim görevlilerinden oluşmaktadır.[113] Meslek yüksekokulunda açılmış olan programlar daha çok turizm ağırlıklı olup, toplam kayıtlı öğrenci 3.482'dir. Turizm fakültesinde eğitim gören öğrencilerin sayıları ise 359 olup bu öğrenciler turizm rehberliği, gastronomi ve mutfak sanatları bölümlerine kayıtlıdır. Böylece, Manavgat şehrinde üniversite düzeyinde eğitim gören öğrencilerin toplam sayının 3.841 olduğu görülmektedir (MATSO, 2017, s.19).

Şehirde, eğitim fonksiyonu kapsamında hizmet veren kurumlardan bir diğeri de **Manavgat Halk Eğitim Merkezi**'dir. Manavgat Halk Eğitim Merkezi, eğitim hizmetlerini 1980 yılından beri sürdürmekte olup, 2012 yılından itibaren Mimar Sinan Mahallesinde yer alan bugünkü binasında hizmet vermeye devam etmektedir. Halk Eğitim Merkezinde, talepler doğrultusunda haftanın yedi günü boyunca kurslar düzenlenmektedir. Kurumda ayrıca açık öğretim kapsamında ortaokul ve lise düzeyinde eğitim verilmektedir.[114]

[113] www.manavgat.akdeniz.edu.tr, Erişim Tarihi: 19.12.2018.
[114] http://www.halkegitimkurs.com/manavgat-halk-egitim-kurs-programlari/, Erişim Tarihi: 26.11.2018

Tablo 68. Manavgat Şehrinde Halk Eğitim Merkezi Tarafından Açılan Kurslar ve Bu Kurslarda Eğitim Gören Kursiyer Sayıları

	Kursiyer Sayısı			Sertifika Alan Kursiyerler		
Kurs Sayısı	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**
699	8.813	9.379	18.192	6.136	5.247	11.383

Kaynak: Manavgat Halk Eğitim Merkezi (Eylül 2017/Temmuz 2018)

Manavgat Halk Eğitim Merkezi, Eylül 2017 ve Temmuz 2018 tarihleri arasında toplam 699 tane kurs düzenlemiştir. Bu kursları alan kursiyerlerin toplam sayısı 18.192'dir. Kursiyerlerin % 48,4'ü (8813 kişi) erkeklerden, % 51,6'sı (9379) ise kadınlardan oluşmuştur (Tablo 68). Sertifika alan erkeklerin sayısı 6.136 iken kadınların sayısı ise 5.247'dir. Böylece kurslara katılan toplam kursiyerlerin % 62'si sertifika almıştır.

2.3.3. Sağlık Fonksiyonu

Manavgat şehir sınırları içerisinde sağlık fonksiyonu kapsamında hizmet veren belli başlı sağlık kurumları; Manavgat Devlet Hastanesi, Özel Manavgat Eslem Hastanesi, Özel Anadolu Hastanesi, Özel Akdeniz Hastanesi, Özel Bilgi Hastanesi ve Özel Yaşam Hastanesi'dir. Şehirde bunlar dışında Manavgat Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Manavgat Toplum Sağlığı Merkezi, Manavgat Aile Sağlığı Merkezi ve Manavgat Özel Hisar Tıp Merkezi yer almaktadır. Manavgat Devlet Hastanesi, bu hastaneler içerisinde en köklü olan hastanedir. Manavgat Devlet Hastanesi, Türk Beleni mevkide 1960 yılında hizmete açılmıştır. Hizmete açıldığı dönemde bir sağlık merkezi olarak 15 yatak kapasitesiyle hizmet veren hastanenin yatak kapasitesi daha sonra arttırılarak 40'a ulaşmıştır. Hastane 1985 yılına gelindiğinde, isim değişikliğine giderek bugünkü ismini (Manavgat Devlet Hastanesi) almıştır. Hastane, 1999 yılında bugünkü Çağlayan Mahallesi sınırları içerisinde, Şelale yolu üzerindeki yerine taşınmıştır (Foto 47). 2014 yılında hastaneye ek bina yapılmış ve böylece yatak kapasitesi artırılarak 100'e çıkarılmıştır. Günümüzde (2018), hastanenin yatak kapasitesi 229 olup, hastane bünyesinde toplam 56 poliklinik hizmet vermektedir.[115]

[115] https://manavgatdh.saglik.gov.tr/ , Erişim Tarihi: 02.10.2018.

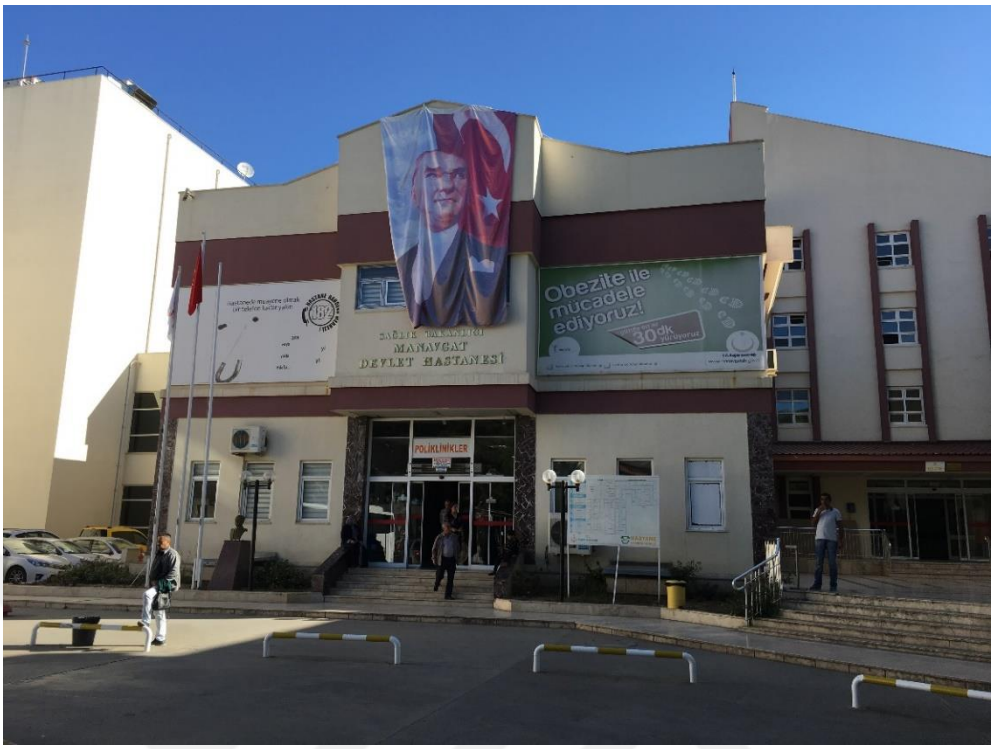

Foto 47. Çağlayan Mahallesinde Yer alan Manavgat Devlet Hastanesinden Görünüm

Manavgat Devlet Hastanesinin personel durumları incelendiğinde, 2018 yılı Kasım ayı içerisinde aktif olarak çalışan personel sayısının 744 olduğu görülür. Bu personellerin 467'si sağlık personeli iken, geri kalan kısmı ise idari personellerden ve hastanenin diğer çalışanlarından oluşmaktadır. Hastanede toplam 110 doktor hizmet vermektedir (Tablo 69). Doktorların uzmanlık alanlarına göre dağılımları incelendiğinde pratisyen (17), anestezi (16) ve kadın hastalıkları (9) alanlarında uzman olanların çoğunlukta olduğu dikkati çeker. Hastanede görevli ebe ve hemşirelerin toplam sayısı ise 267'dir.

Tablo 69. Manavgat Devlet Hastanesi Personel Bilgileri

Uzmanlık Alanı	Doktor Sayısı	Diğer Sağlık Personeli	Sayısı	İdari Personel	Sayısı
Acil Tıp	3	Hemşire	200	Memur	6
Anesteziyoloji	6	Ebe	67	Ayniyat Saymanı	1
Cildiye	1	Eczacı	3	Aşçı	1
Göz Hastalıkları	4	Sosyal Çalışmacı	3	Bekçi	1
Kardiyoloji	2	Diyetisyen	2	Şoför	4
Göğüs Hastalıkları	4	Tıbbi Sekreter	12	VHKİ	10
İç Hastalıklar	4	Sağlık Memuru	14	İşçi	213
Genel Cerrahi	5	Teknisyen/Tekniker	46	Bekçi	1
Nöroloji	3	Diyaliz	1	Güvenlik Görevlisi	20
Kadın Hastalıkları	9	Radyoloji	4	Hizmetli	17
Üroloji	4	Tıbbi Biyokimya	2	Bilgi İşlem	2
Pratisyen	17	Tıbbi Patoloji	1	İmam Hatip	1
Psikolog	3	Fiziksel Tıp ve Rhb.	2		
Kulak Burun Boğaz	3				
Enfeksiyon Hast.	4				
Ortopedi	4				
Ruh Hastalıkları	3				
Anestezi	16				
Beyin ve Sinir Cer.	3				
Fizyoterapist	5				
Çocuk Hastalıkları	5				
Çocuk Gelişimi	1				
Çocuk Cerrahisi	1			**Toplam**	**277**
Toplam	**110**	**Toplam**	**357**	**Genel Toplam**	**744**

Kaynak: Manavgat Devlet Hastanesi Bilgi İşlem Birimi (Kasım-2018 verileri)

2.3.4. Ulaşım Fonksiyonu

Cumhuriyet döneminde Manavgat'ta ulaşım durumu incelendiğinde, özellikle 1920-1930 yılları arasında şehirde "*üç ağaya ait iki tekerlekli binek arabasının var olduğu ve o zamanlar Manavgat Çayı üzerinde köprü olmadığından insan ve yük naklinin kayıkla ve mavnalarla gerçekleştirildiği"* belirtilmektedir (Tunçdemir, 1973, s. 18). Manavgat'ta Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen ilk ulaşım projesi "*Ankara-Konya-Manavgat demiryolu ve Ankara-Konya-Orta Anadolu'dan Manavgat'a Akdeniz Limanı*" projesidir. Ancak bu projeler, belirtilen dönemlerde bölgede arazi yapısının elverişsizliğinden dolayı hayata geçirilememiştir (Çınar, 2016, s. 86-87). Bu projeler dışında, diğer bir önemli proje de Manavgat şehir içi ulaşım fonksiyonu bakımından tarihi çelik köprü ile bu köprü

yakınlarında betonarme olarak inşa edilen köprünün hizmete girmesini sağlamaktır. Tarihi Köprü, yakın bir döneme kadar doğu ve batı bağlantıları arasında tek ve en önemli geçiş yolu olmuştur (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 29).

Ulaşım fonksiyonu bakımından Manavgat'ta yaşanan en önemli gelişmelerden bir diğeri, şehrin güneyinde inşa edilmiş olan D-400 karayolunun (Çevre Yolu) hizmet vermeye başlamasıdır. Bu karayolu, 1990'lı yıllarda hizmete girdikten sonra şehir, çevre yoluna doğru hızlı bir yatay gelişim göstermeye başlamıştır. Karayolunun kenarında yer alan bugünkü Mimar Sinan, Aydınevler ve Bahçelievler'in hızlı bir gelişim göstermelerinde D-400 karayolunun etkisi oldukça fazladır. Diğer yandan, Side ve Manavgat'ın çevre yoluna doğru hızla gelişmesi Side'nin Manavgat şehrinin önemli bir parçası haline gelmesini ve şehirle bütünleşmesini sağlamıştır. Gerçekten de çevre yolunun hizmete girmesi sonrasında Manavgat şehri, doğu ve batıda yer alan kırsal yerleşmeleri bünyesine katarak gelişimini sürdürmeye devam etmektedir.

Manavgat'ta şehir içi ulaşım, dolmuşlar, taksiler ve halk otobüsleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Halk otobüslerinin ilk ve son duraklarını Manavgat Çayının doğu yakasında Örnek Mahallesinde yer alan Doğu Garajı oluşturmaktadır. Bu garajdan şehrin çeşitli noktalarına sefer düzenleyen ve kooperatife bağlı olan otobüsler toplam 10 hat üzerinde gidiş-dönüş yapmaktadır. Bu hatlardan sadece iki tanesi, Manavgat Çayı'nın doğu yakasında hizmet vermektedir. 7 numaralı hat Bayır Mahallesine, 9 numaralı hat ise Örnek Mahallesine gidiş-dönüş yapmaktadır. Bunlar dışında Manavgat Köprüsü üzerinden Çayın batı yakasına yönelen hatlar incelendiğinde, 1 numaralı hat Migros ve toptancı haline, 3 numaralı hat Devlet Hastanesine, 6 numaralı hat Demokrasi Bulvarına, 8 numaralı hat Kavaklı Mahallesine, 13 numaralı hat Kasaplar Mahallesine ve 15 numaralı hat ise Aşağıhisar Mahallesine ulaşmaktadır. Şehrin güneyinde Titreyen Göl'e 10 numaralı hat, Side'ye ise 11 numaralı hat gidiş-dönüş yapmaktadır. Otobüslerin hepsi Doğu Garajına doğru dönerlerken 2 numaralı hattı kullanmaktadırlar.

2.3.5. Ticaret Fonksiyonu

Manavgat'ta, ilkçağdan itibaren yürütülen en eski ticari faaliyet, kereste ve tahtanın ihraç edilmesidir. Gerek ilkçağda gerekse Osmanlı döneminde Manavgat, çevre yerleşmelerin ihtiyaç duyduğu keresteleri temin etmiştir (Karaca, 2009, s. 56). Nitekim 1455 yılı Tahrir Defterlerinde Manavgat ve çevresinde marangoz işiyle uğraşan ve bu uğraşın bir karşılığı olarak vergiden muaf tutulan meslek gruplarının (çubukçu, baltacı vb. gibi) yer aldığı görülmektedir (Bozkuş, 2016, s. 213)**.**

Şehirde Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yayınlanan Bina Sayım Cetvellerine göre işyeri olarak kullanılan binaların sayıları 1970 yılında 102, 1984 yılında 393 ve 2000 yılında ise 448'dir. İşyeri olarak kullanılan binaların toplam binalara oranı 1970 yılında % 25,2 1984 yılında % 16 ve 2000 yılına gelindiğinde ise % 6,1 olduğu görülür. Bu durum, işyeri dışında kullanılan binaların (konut, otel, okul vb. gibi) sayılarının daha hızlı bir şekilde arttığını ortaya koymaktadır. Günümüzde (2018), Manavgat şehrinde işyeri olarak kullanılan binalar, toplam 105,8 hektar alan kaplamaktadır. Manavgat merkezi iş sahası ise 52 hektar alana sahiptir. Bu iş sahasında toplam 1.576 işyeri faaliyet göstermektedir. Diğer yandan şehirde Side ve batı kıyılarında yer alan ticaret sahaları dışında, Ticaret ve Sanayi Odası'na üye olan çeşitli firmalar, sebze ve meyve hali, bankalar ve semt pazarları faaliyet göstermektedir.

Başlıca Mesleki Kuruluşlar: Manavgat şehrinin en önemli meslek kuruluşlarından biri, Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası (MATSO)'dır. Şehirde, 1980'li yılların başlarına kadar tarımsal faaliyetlerin ağırlıkta olduğu bir ekonomi söz konusu iken, 1980'lerden sonraki süreçte ekonominin can damarını turizm sektörü oluşturmuştur. Bu durum Ticaret ve Sanayi Odası'nın kurulmasını gerekli kılmış ve Ticaret Odası 1995 yılında resmi olarak kurulmuştur. 1996 yılında bugünkü Antalya Caddesi'nde iki dairenin kiralanması sonrasında aktif olarak hizmet vermeye başlayan kurum, 1999 yılında Aydınevler Mahallesinde yer alan bugünkü binasına taşınmıştır.[116]

[116] http://www.matso.org.tr/dunden-bugune-matso.html,Erişim: 02.10.2018.

Sebze ve Meyve Hali: Manavgat ilçe genelinde biri şehir merkezinde diğeri Taşağıl Mahallesinde olmak üzere iki tane hal bulunmaktadır. Şehir sınırları içerisinde yer alan Toptancı Hali, Belediye tarafından 1983 yılında Mimar Sinan Mahallesinin sınırları içerisinde Hasan Fehmi Boztepe Caddesi üzerinde hizmet vermeye başlamıştır.

Bankalar: Manavgat'ta yer alan bankaların şubeleriyle birlikte toplam sayıları 35'tir. Bu bankaların tamamı şehir sınırları içerisinde yer almaktadır. Söz konusu bankalar, "*Bankalar Caddesi*" olarak da bilinen Antalya Caddesi üzerinde, Demokrasi Bulvarında ve Side Mahallesinde Atatürk Bulvarı üzerinde faaliyet göstermektedir. 35 banka içerisinde en fazla şubenin yer aldığı bankalar; Garanti Bankası (4 şube) ve İş Bankasıdır (4 şube). Merkezi iş sahası sınırları içerisinde toplam 23 banka yer almaktadır. Bu bankalar Antalya Caddesi ve Demokrasi Bulvarı üzerinde yer almaktadır ve şehirdeki bankaların % 65'ini oluşturmaktadır.

Semt Pazarları: Şehir sınırları içerisinde haftanın her günü semt pazarı kurulmaktadır. Bu semt pazarları, Pazartesi günü Aşağıpazarcı Mahallesinde, Salı günü Sorgun ve Yukarıpazarcı Mahallelerinde, Çarşamba günü Kasaplar, Örnek ve Ilıca Mahallelerinde, Perşembe günü Aşağıhisar Mahallesi Gülveren Caddesinde, Cuma günü Yayla ve Milli Egemenlik Mahallelerinde kurulmaktadır (Foto 48). Hafta sonu kurulan pazarlar Cumartesi günü Side'de ve Bahçelievler Mahallelerinde, Pazar günü ise Sarılar Mahallesinde hizmet vermektedir.

Foto 48. Kasaplar Mahallesinde Kurulan Semt Pazarından (Çarşamba) Bir Görünüm

2.3.6. Turizm Fonksiyonu

Manavgat, doğal ve beşeri açıdan sahip olduğu güzellikler sayesinde, önemli cazibe merkezlerinden biri durumundadır. Manavgat Çayı, Manavgat Şelalesi ve Titreyen Göl'ün sunmuş olduğu eşsiz güzellikler ve tarihi yarımadanın özellikle batı kıyıları boyunca uzanan plajlar belli başlı doğal zenginlikleri oluşturmaktadır. Diğer yandan antik dönem yerleşmelerinin en güzel örneklerinden biri olan Side'de tiyatro, agora, surlar ve tarihi kiliselerin varlığı, Manavgat'ı tarihi ve kültürel açıdan da önemli kılmaktadır. Bu doğal ve beşeri zenginlikler sayesinde Manavgat, her yıl binlerce turistin akınına uğramaktadır.

Manavgat şehrinde, turizm sektörünün nabzı Side ve batı kıyılarında atmaktadır. Bu nedenle turizm sektörünün daha çok Side ve çevresindeki gelişim süreci üzerinde durmak gerekmektedir. M.Ö. VII. yüzyılda kurulan ve M.S. I. ve II. yüzyıllarda (Roma Dönemi) en parlak dönemini yaşayan Side, daha sonra harabe bir şehir olarak kalmıştır. 1800'lü yılların sonlarında Girit'te patlak veren Yunan isyanları sonrasında Girit'ten bugünkü Side'ye göçler başlamış ve böylece Selimiye köyü'nün (bugünkü Side) temelleri atılmıştır (Aydınözü, 2004, s. 84-85)**.** Turizm sektörünün Side'de gelişmesinin dönüm noktalarından birini 1960'lı yıllarda Dünya genelinde duyulmaya başlanan "*Hippi Hareketinden* [117]" etkilenen gençlerin uzak doğuya göçleri sırasında Side'ye uğramaları ve burada konaklamalarıdır. Side'ye yönelik gerçekleşen yoğun Hippi akını neticesinde önceleri onları (Hippileri) kendi evlerinde misafir eden Side halkı, daha sonraları ev pansiyonculuğunda deneyim kazanmaya başlamıştır. Giritli göçmenlerin birkaç otel ve pansiyon ile başlattıkları turizm macerası, daha sonraki yıllarda hız kazanmış ve 1990'lı yıllardan itibaren de yabancı tur firmaları Side'ye yoğun ilgi göstermeye başlamışlardır (Turan vd., 2018, s. 237). Side'de turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte konaklama tesislerine yönelik yapılaşmalar da hız kazanmış, önceleri sadece tarihi yarımada üzerinde gelişen konaklama tesisleri, 1990'lı yılların başlarından itibaren yarımadanın batısındaki kıyı şeridi boyunca gelişmeye başlamıştır.

[117] **Hippi:** Toplumsal düzene, tüketime ve şiddete karşı çıkan, derbederce yaşayan, örgütlenmemiş gençler topluluğu (TDK'a göre).

Manavgat'ın bugünkü turizm fonksiyonunu ortaya koyabilmek bakımından bakanlık ve belediye belgeli konaklama tesisleri ve bu tesislerdeki oda ve yatak sayıları önemli bilgiler sunmaktadır. İlçe genelinde toplam 535 konaklama tesisi yer almaktadır. Bu konaklama tesislerinden bakanlık belgeli (işletme ve yatırım belgeli) 238 tesiste 72.432 oda var iken bu tesislerin toplam yatak kapasitesi ise 103.829'dur. Bakanlık belgeli tesislerden turizm işletme belgeli olanların sayısı 194 iken, yatırım belgeli olan tesislerin sayısı ise 44'tür. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ortaya konulan verilere göre Türkiye'de 2017 yılında 3.771 işletme belgeli ve 1.051 yatırım belgeli olmak üzere toplam 4.822 bakanlık belgeli tesis vardır. Antalya, diğer bütün iller içerisinde tesis, oda ve yatak kapasitesinin en fazla olduğu ildir. İl genelinde işletme belgeli 779, yatırım belgeli 117 olmak üzere toplam 896 bakanlık belgeli tesis vardır. Böylece ülkemizdeki bakanlık belgeli toplam konaklama tesislerinin yaklaşık % 19'u Antalya'dadır (Tablo 70). Manavgat ilçesi ise Antalya'nın ilçeleri arasında tesis, oda ve yatak sayısının en fazla olduğu ilçedir. Manavgat'ta toplam 238 bakanlık belgeli tesis yer almaktadır ve Antalya ilindeki bakanlık belgeli tesislerin yaklaşık % 27'sini karşılamaktadır. Diğer yandan Manavgat ile ilgili dikkati çeken en önemli husus, ilçe genelindeki konaklama tesislerinin, yatak ve oda kapasitelerinin İstanbul, Muğla ve İzmir illeri dışındaki diğer bütün illerden daha fazla olmasıdır.

Tablo 70. Türkiye'de Konaklama Tesislerinin En Fazla Olduğu İller ve Manavgat İlçesinde Konaklama Tesislerinin Genel Durumu

İl/İlçe	İşletme Belgeli Tesisler			Yatırım Belgeli Tesisler		
	Tesis Sayısı	Oda	Yatak	Tesis Sayısı	Oda	Yatak
Antalya	779	202.175	435.734	117	28.393	61.942
Manavgat (İlçe)	194	62.118	85.531	44	10.618	18.298
Manavgat (%)	25	30.7	19.6	37.6	37.3	29.5
İstanbul	556	55.072	110.929	180	17.404	36.497
Muğla	398	51.923	111.178	98	12.092	27.777
İzmir	194	18 109	37.056	84	6.409	14.400

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü

Bu tez çalışmasının şehir coğrafyası kapsamında hazırlanması, araştırma sahası olarak belirlenmiş olan şehir sınırları içerisindeki konaklama tesislerinin tespit edilmesini gerekli kılmıştır. Bu nedenle şehrin yakın çevresinde, çok sayıda konaklama tesisinin varlığına rağmen bu tesisler, şehrin sınırları dışında yer aldıkları için araştırma sahasına dâhil

edilmemiştir. Şehirde, turizm tesislerinin tamamına yakını Side Mahallesi ile bu mahallenin batı kesiminde, sahil şeridi boyunca gelişim göstermiştir. Evrenseki, Çolaklı ve Ilıca Mahallelerinin güney kesimlerinde yer alan oteller, Side'deki otellerin batıya doğru bir devamı niteliğindedir. Bu saha, doğrudan turizm yatırımlarına bağlı olarak gelişmiştir. Nitekim şehrin batı sınırı Turizm Caddesinin son bulduğu noktaya kadar uzanmaktadır.

Tablo 71. Manavgat Şehir Sınırları İçerisinde Konaklama Tesislerinin Genel Durumu

Tesis Türü		Tesis Sayısı	Oda	Yatak
Bakanlık Belgeli	İşletme Bel.	138	40.994	61.418
	Yatırım Bel.	15	3.659	7.028
Belediye Belgeli		299	14.152	28.985
Toplam		**452**	**58.805**	**97.431**

Kaynak: Manavgat İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017.

Şehir sınırları içerisinde yer alan konaklama tesislerinin sayısı 452'dir. Bu tesislerden 153 tanesi bakanlık belgeli (138 işletme belgeli, 15 yatırım belgeli) olup 299 tanesi ise belediye belgelidir (Tablo 71). Şehirdeki konaklama tesislerinde toplam 58.805 oda yer alırken, bu odaların yatak kapasiteleri ise 97.431'dir.

Turizm fonksiyonunun önemli göstergelerinden biri de, yerli ve yabancı ziyaretçi sayıları ve bu ziyaretçilerden elde edilen gelirdir. Manavgat'a gelen ziyaretçi sayıları incelendiğinde, 2017 yılında toplam ziyaretçi sayısının 3 milyon 400 bine yakın olduğu ve bu ziyaretçilerden yaklaşık 3 milyon TL gelir sağlandığı dikkati çekmektedir (Tablo 72). 2016 yılında yabancı ziyaretçilerin sayısı ve bu ziyaretçilerden elde gelir önemli ölçüde azalmıştır. Bunun temel sebebi, Türkiye'nin Rusya ile yaşamış olduğu uçak krizidir (MATSO, 2017, s. 36).

Tablo 72. Manavgat'a Gelen Yerli ve Yabancı Ziyaretçiler ve Elde Edilen Gelir

Yıllar	Yerli Ziyaretçi	Yabancı Ziyaretçi	Toplam Ziyaretçi	Toplam Gelir (Milyon TL)
2015	143.824	3.797.095	3.940.919	3.426
2016	147.676	2.040.031	2.187.707	1.438
2017	169.776	3.213.857	3.383.633	2.931

Kaynak: Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası Ekonomik Rapor, 2017.

Manavgat şehrine gelen turistler, belli başlı müze ve ören yerlerini ziyaret etmektedir. Side Tiyatrosu ve Side Müzesi şehir sınırları içerisindeki en önemli ve en çok

ziyaret edilen tesislerdendir. Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden alınan verilere göre (Ocak-Ekim 2017), Side Müzesine 2017 yılında 23.391 kişi ücretli, 13.673 kişi ücretsiz 16.997 kişi ise müze kart vb. gibi kartlarla ücretsiz giriş yapmıştır. İndirimli grup girişlerinden yararlanan 301 kişi ve kurumsal kartlarıyla ücretsiz giriş yapan 13 kişi ile birlikte müzeye girenlerin toplam sayısı 54.375 olmuştur. Böylece 2017 yılında gişede satılan biletlerin geliri 233.910 TL, müze kart geliri ise 74.515 TL olmuştur. Aynı dönemde (Ocak-Ekim 2017), Side Tiyatrosuna 68.303 kişi ücretli, 26.281 kişi ücretsiz 28.622 kişi ise müze kart vb. kartlarla ücretsiz giriş yapmıştır. Diğer yandan grup indirimlerinden yararlanan 22.805 kişi ve kurumsal kartlarıyla ücretsiz giriş yapan 22 kişi ile birlikte tiyatroyu ziyaret edenlerin toplam sayısı 146.032 olmuştur. Böylece gişede satılan biletlerin geliri 1.366.040 TL olurken, müze karttan elde edilen gelir ise 151.895 TL'dir.

2.3.7. Sanayi Fonksiyonu

Manavgat şehrinin doğu kesiminde, bugünkü Sanayi Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Sanayi Sitesi, 1991 yılında hizmet vermeye başlamıştır. D-400 karayolu (çevre yolu) kenarında yer alan sanayi sitesinde yapılan arazi çalışmaları neticesinde, (2018 yılı) toplam 480 işyerinin hizmet verdiği dikkati çekmiştir. Sanayi sitesi bünyesinde faaliyet gösteren işyerlerinin faaliyet türlerine göre sayıları incelendiğinde mobilyacıların, oto servislerin, demir doğrama atölyelerinin, oto elektrikçilerin ve kaportacıların önde olduğu görülür (Harita 47). Nitekim sanayi sitesinde 56 mobilyacı, 47 oto servis, 33 demir doğrama atölyesi, 30 oto elektrikçi ve 29 kaportacı hizmet vermektedir (Tablo 73). Şehirde, Manavgat Çayı üzerinde tekne turlarının düzenlenmesi nedeniyle sanayi sitesinde 3 adet tekne (yat) imalatçısının faaliyet gösterdiği dikkati çekmektedir. Diğer yandan sanayi sitesinin araç muayene istasyonunun doğusunda kalan kesiminde hurdacıların yoğun olduğu görülür. Bu sahada, toplam 20 hurdacı faaliyet göstermektedir. Ayrıca bu sahada kullanım dışı alanların da geniş alanlar kapladığı dikkati çekmektedir.

Harita 47. Manavgat Sanayi Sitesinde Yer Alan İşyerlerinin Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Şehirde, Ilıca Mahallesi sınırları içerisinde, çevre yolu kenarında yer alan Manavgat Ticaret Merkezi, Manavgat Sanayi Sitesine bir alternatif olarak kurulmuştur. 235 adet dükkân kapasitesine sahip bu tesis, Ilıca Sanayi Sitesi yapı kooperatifine bağlı olarak kurulmuştur.[118] Bu tesiste, oto galericilerden oto bakım servislerine, mobilyacılardan demir doğrama atölyelerine kadar birbirinden farklı işyerlerinin faaliyet göstermesine yönelik bir plan oluşturulmuştur ve bazı dükkânlar hizmet vermeye başlamıştır.

Tablo 73. Manavgat Sanayi Sitesinde Faaliyet Kollarına Göre İşyeri Sayıları

Alüminyum	6	İnşaat Malzemeleri	2	Oto Yıkama	3
Araç Muayene İst.	1	İş Makinaları	2	Otogaz	4
Baharatçı	1	İzolasyon/Havalandırma	1	Otopark	1
Balans	5	Kaportacı	29	Panjur/PVC	21
Beton Parke Fab.	1	Konteyner İmalatı	1	Plastik Geri Dönüşüm	1
Bıçkı Bileme	1	Kozmetikçi	1	Plastik Kaynak	1
Bilye/Kayış	1	Market	5	Radyatör	1
Bobinajcı	4	Mermerci	1	Restoran	4
Boyacı/Boya Mlz.	3	Mobilyacı	56	Sac/Profil	9
Cam Atölyesi	2	Motor Yenileme	2	Sebze ve Meyve	1
Cila Atölyesi	1	Nakliyeci	2	Sobacı	2
Çamaşırhane	1	Orman Ürünleri	9	Süt Ürünleri	2
Çatı Sistemleri	2	Otel Ekipmanları	1	Takoğraf Tedarikçisi	1
Dekorasyon	1	Oto Boya	13	Tarım Aletleri	2
Demir Doğrama	33	Oto Cam	1	Tel Örme	1
Depo	19	Oto Dizayn	1	Temizlik İşleri Şantiyesi	1
Duşa kabin İmalatı	1	Oto Döşeme	5	Toptancı	3
Egsozcu	6	Oto Elektrikçi	30	Tornacı	10
Ekmek Fab.	2	Oto Klima	1	Vinç	1
Fren/Balata	8	Oto Kurtarıcı	1	Yağ/Filtre	8
Gıda	9	Oto Lastik	1	Yat İmalatı	3
Güneş Enerjisi	10	Oto Makas	3	Yedek Parça	15
Hırdavatçı	9	Oto Servis	47		
Hidrolik	1	Oto Tamir	21		
Hurdacı	20	Oto Temizlik	1	**Toplam**	**480**

[118] http://www.manavgatticaretmerkezi.com/#, Erişim Tarihi:31.01.2019.

2.3.8. Tarım Fonksiyonu

Osmanlı döneminde, Manavgat'ta temel geçim kaynağını tarıma dayalı ürünler oluşturmuştur. Manavgat'ın uygun iklimi ve verimli toprakları, tarımsal faaliyetlerin yürütülmesi bakımından oldukça elverişli olmuştur. Nitekim verimli ovalar üzerinde yetiştirilen belli başlı ürünler; pamuk, susam, zeytin, buğday, mısır ve sebze ve meyvelerdir (Karaca, 2009, s. 131). Manavgat'ta, turizm sektörünün gelişmeye başladığı 1960-1970'li yıllara kadar hâkim ekonomik fonksiyonu tarım oluşturmuştur. Turizm sektörünün gelişmesinden önceki süreçte, bugünkü şehir sınırları içerisinde yer alan araziler, hava fotoğrafları yardımıyla incelendiğinde, Manavgat Çayının her iki yakasında yer alan yerleşim sahasının oldukça dar olduğu ve bu sahanın tarım arazileriyle çevrili olduğu anlaşılmaktadır. Çayın doğusunda, şehrin yatay yönde genişlemesine rağmen ikametgâh sahaları arasında kalan pamuk tarlaları sahipleri tarafından satılmayarak tarımsal arazilerle konut alanlarının bir arada yer almasına sebebiyet vermiştir. Çayın batı yakasında, güneyde pamuk tarlaları ve batıda Türk Beleninin yerleşimi sınırlandırması yerleşimin doğu yönünde gelişmesine neden olmuştur (Arıcı, 1985, s. 27). Ancak daha sonra bataklık sahaların kurutulması ve turizm sektörüne bağlı olarak hızla artan nüfus, tarım alanlarının aleyhine olacak şekilde yapılaşmayı beraberinde getirmiş ve böylece tarım arazileri, yerini yerleşim sahalarına bırakmaya başlamıştır. Bu süreç, nüfus artış hızının en yüksek seviyelere çıktığı 1985-1990 yılları arasında hızlı bir şekilde yaşanmıştır. Nitekim Devlet İstatistik Kurumunun (DİE) 2000 yılı verilerine göre, Manavgat şehrinde istihdam edilen nüfus 20.104 iken, bu nüfusun sadece 703'ü (% 3,5 'i) tarımda çalışanlardan oluşmaktadır.

Günümüzde Manavgat'ın en önemli ekonomik faaliyet kolunu turizm sektörü oluşturmasına rağmen tarımsal faaliyetler tamamen terk edilmiş değildir. Şüphesiz tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesi, şehirli nüfusun ihtiyaç duyduğu gıdanın temin edilebilmesi bakımından önemlidir. Şehir sınırları içerisinde tarımsal faaliyetler Ilıca, Hatipler, Sarılar, Sanayi Mahalleleri gibi şehrin kenar mahallelerinde sürdürülmektedir (Foto 49). Bu alanlarda buğday başta olmak üzere, pamuk, mısır, zeytin, sebze ve meyveler belli başlı tarımsal ürünleri oluşturmaktadır.

Foto 49. Hatipler ve Ilıca Mahallelerinde Yer Alan Tarımsal Araziler[119]

2.3.9. Manavgat'ın Merkezi Yer Olarak Önemi

Manavgat şehrinin merkezi yer olarak sahip olduğu önem, şehir fonksiyonlarının etki sahaları belirlenerek ortaya konulabilir. Bunların başında ***yönetim fonksiyonu*** gelmektedir. Tarihi süreç içerisinde, Manavgat'ın idari yapısında meydana gelen değişimler, yönetim sahasının da sürekli olarak değişmesine sebebiyet vermiştir. Cumhuriyet döneminde, Manavgat'ın yönetim sahasındaki en önemli değişim, 1913 yılında Manavgat Çayının batısındaki Manavgat nahiyesi ile doğusundaki Düşenbe nahiyesinin birleştirilerek Manavgat ilçe teşkilatının kurulmasıdır.

[119] **a.** Çevre yolunun güneyindeki verimli araziler, **b.** Hatipler Mahallesinde zeytin ağaçları, **c.** Ilıca Mahallesi çevre yolu kenarında silajlık mısır üretimi, **d.** Hatipler Mahallesinde sebze tarımı.

Nüfus sayım yıllıklarından elde edilen verilere göre Cumhuriyet döneminde Manavgat'ın yönetim sahasındaki değişimler incelendiğinde, 1927 yılından 1940 yılına kadar yönetim sahasının 2.140 km^2 alan kapladığı ve bu alanda Manavgat'a bağlı köy sayısının 74-75 olduğu görülmektedir. 1945 yılında köy sayısı 78'e, yönetim sahası ise 2.749 km^2 ye yükselmiştir. 1950 yılında yönetim sahası aynı kalmasına rağmen, köy sayısında azalma meydana gelmiştir (Tablo 74). Bunun başlıca sebebi, bazı köylerin birleştirilmesidir. 1955 yılında mevcut köy sayısına 3 köy eklenmiş ve yönetim sahası 2.296 km^2 ile Cumhuriyet dönemindeki en geniş alanı kaplamıştır.

Tablo 74. Manavgat'a Bağlı Köy Sayılarının ve Yönetim Sahasının Yıllara Göre Değişimi

Yıl	Köy Sayısı	Yönetim Alanı (km^2)	Yıl	Köy Sayısı	Yönetim Alanı (km^2)
1927	74	2.140	1970	83	2.283
1935	74	2.140	1975	83	2.283
1940	75	2.140	1980	83	2.283
1945	78	2.749	1985	83	2.283
1950	71	2.749	1990	83	2.283
1955	74	2.296	2000	85	2.237
1960	78	2.283	2012	106	2.237
1965	80	2.283	2017	106	2.237

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE/TUİK) Sayım Yıllıkları

Manavgat'ta, 1955 yılından 1990 yılına kadarki süreçte, gerek köy sayısı gerekse yönetim sahası bakımından önemli değişimler yaşanmamıştır. 2000 yılında 85 köye sahip olan Manavgat'ın yönetim sahası 2.237 km^2 olmuştur (Tablo 74). 2012 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasası sonrasında köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüş ve mahalle sayısı 106'a ulaşmıştır. 2017 yılında Manavgat, 2.237 km^2 lik bir yönetim sahasına sahip olmuş ve bu yönetim sahası sınırları içerisindeki toplam nüfus 226.394'a ulaşmıştır.

Manavgat şehrinin yükseköğretim düzeyinde ***kültürel fonksiyonunu*** ve etki sahasını ortaya koyabilmek için Akdeniz Üniversitesi Manavgat Meslek Yüksekokulu'na kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılışları ele alınıp incelenmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin

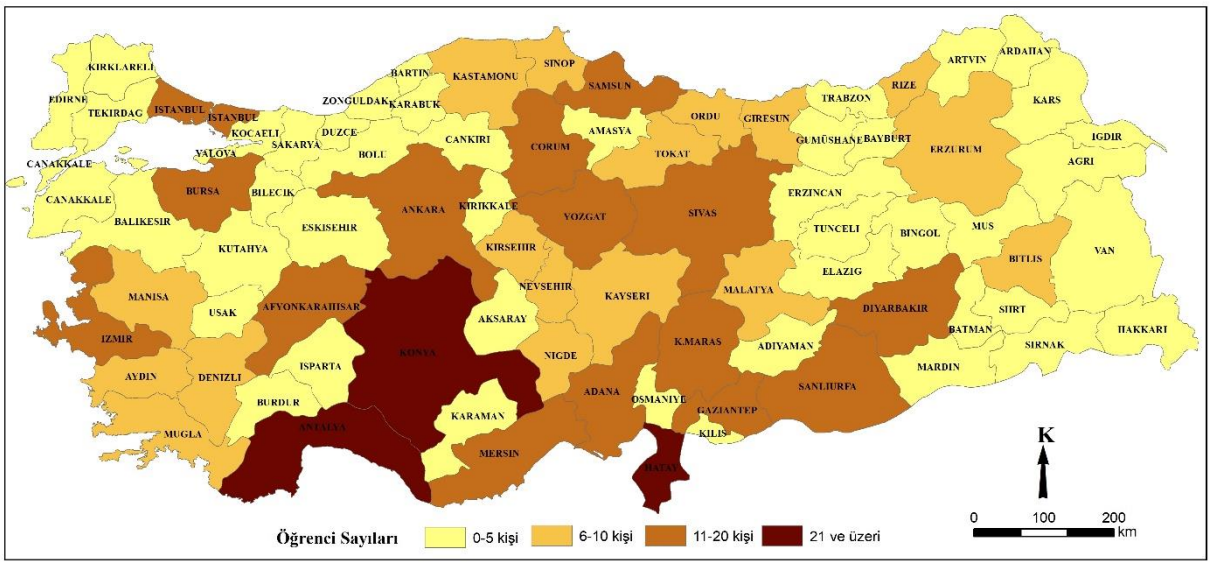
sayısı 655 iken, bu öğrencilerden 157'si daha sonra kaydını sildirmiştir. Bunun temel sebebi, 2017 yılında ön lisans programlarına sınavsız geçiş hakkının kaldırılması olmuştur.

Tablo 75. Akdeniz Üniversitesi Manavgat Meslek Yüksek Okuluna 2018-2019 Eğitim Öğretim Döneminde Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları

İkamet İli	Öğrenci Sayısı	İkamet İli	Öğrenci Sayısı	İkamet İli	Öğrenci Sayısı
Adana	16	Edirne	3	Malatya	6
Adıyaman	5	Elazığ	5	Manisa	10
Afyon	12	Erzincan	3	Mardin	5
Ağrı	2	Erzurum	6	Mersin	17
Aksaray	-	Eskişehir	5	Muğla	6
Amasya	5	Gaziantep	13	Muş	2
Ankara	19	Giresun	6	Nevşehir	6
Antalya	48	Gümüşhane	2	Niğde	8
Ardahan	-	Hakkâri	3	Ordu	9
Artvin	3	Hatay	28	Osmaniye	4
Aydın	10	Iğdır	-	Rize	7
Balıkesir	3	Isparta	4	Sakarya	5
Bartın	-	İstanbul	12	Samsun	17
Batman	-	İzmir	20	Siirt	4
Bayburt	-	K.Maraş	16	Sinop	8
Bilecik	2	Karabük	-	Sivas	11
Bingöl	2	Karaman	-	Şanlıurfa	12
Bitlis	9	Kars	4	Şırnak	2
Bolu	4	Kastamonu	6	Tekirdağ	1
Burdur	4	Kayseri	7	Tokat	8
Bursa	15	Kırıkkale	-	Trabzon	3
Çanakkale	3	Kırklareli	4	Tunceli	1
Çankırı	4	Kırşehir	6	Uşak	2
Çorum	15	Kilis	-	Van	5
Denizli	7	Kocaeli	3	Yozgat	11
Diyarbakır	15	Konya	24	Zonguldak	4
Düzce	-	Kütahya	4	**Toplam**	**609**

Kaynak: Manavgat Meslek Yüksek Okulu Bilgi İşlem Birimi, 2018.

Meslek Yüksekokuluna 2018-2019 eğitim öğretim döneminde kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 609'dur. Akdeniz Üniversitesi Manavgat Meslek Yüksek Okuluna kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılışları incelendiğinde Antalya (48), Hatay (28), Konya (24), Ankara (19), Mersin (17) ve Adana (16) doğumlu olan öğrencilerin diğer illere göre sayıca daha fazla olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 75 ve Harita 48). Bu durum öğrencilerin üniversite tercihlerinde coğrafi yakınlığı göz önünde bulundurduklarını ortaya koymaktadır.

Harita 48. Manavgat Meslek Yüksek Okuluna 2018-2019 Yılında Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları

Manavgat'ın merkezi yer bakımından önemini ortaya koyan bir diğer faaliyet ***basın ve yayın*** hizmetidir. Manavgat'ta 2 televizyon kanalı ve 3 radyo kanalı hizmet vermektedir. Televizyon kanalları; Manavgat Radyo Televizyonu ve Klas TV'dir. Radyo kanalları ise; Side FM, MRT Radyo ve Venüs Radyo'dur. Diğer yandan 3 tane günlük, 19 tane haftalık gazete ve 4 tane aylık dergi, basın ve yayın hizmeti sunmaktadır. Bunlar dışında Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası, 3 ayda bir bülten yayımlamaktadır (MATSO, 2017, s. 22).

Manavgat'ın merkezi yer bakımından önemini ortaya koyan fonksiyonlardan biri de ***ticaret fonksiyonudur.*** Bu fonksiyon kapsamında şehir sınırları içerisinde faaliyet gösteren iş yerleri, Manavgat merkezi iş sahasında ve Side'de konaklama tesislerinin yoğun olduğu sahalarda yer almaktadır. Side'de özellikle otellerin yoğun olduğu sahalarda

turistlerin ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmetleri genellikle giyim, hediyelik eşya, takı ve mücevher, döviz büroları, dövmeciler vb. gibi dükkânlar sunmaktadır. Manavgat merkezi iş sahasında ise perakende ihtiyaçlardan ofislere, periyodik ihtiyaçlardan hırdavatçılara kadar her türlü ürünü ve hizmeti sunan iş yerleri çoğunluktadır. Merkezi iş sahasında 1.459 işyeri faaliyet göstermektedir. Bunlardan 114'ü perakende ihtiyaçlar, 408'si periyodik ihtiyaçlar, 136'sı mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar, 178'si yeme-dinlenme ve eğlenme ve 180'i ise küçük sanayi ve imalat hizmeti sunmaktadır. 367 işyeri büro hizmeti, 10 işyeri hırdavat, 20 işyeri ulaşım hizmeti, 117 işyeri sağlık hizmeti ve 46 işyeri ise banka ve sigorta hizmeti kapsamında faaliyet göstermektedir. Birbirinden farklı bu ticarethaneler ve haftanın her günü şehrin belirli semtlerinde kurulan pazarlar, kırsal kesim insanını kendine çekmekte ve şehrin merkezi yer özelliğini kuvvetlendirmektedir.

Manavgat şehrinin merkezi yer olarak önemini ortaya koyan fonksiyonlardan bir diğeri ***sağlık fonksiyonudur.*** Şehrin en köklü ve en önemli hastanesi olan Manavgat Devlet Hastanesinin hasta kayıt verileri, hastanenin etki sahasının ortaya konulabilmesi bakımından önemlidir. Sağlık fonksiyonu bakımından hastanenin etki sahasının belirlenmesi için son 6 ayda (Mayıs-Ekim 2018) hastaneye kayıt yaptıran hastaların adres bilgileri temin edilmiştir. Hastaların adres bilgileri incelendiğinde bazı hastaların adres bilgilerini tam olarak vermemiş oldukları, bazılarının ikamet adresi yerine doğum yeri adresi verdikleri, bazı hastaların ise adres bilgilerinin girilmemiş olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bütün veriler yerine sadece Antalya il sınırları içerisindeki hastaların adres bilgileri üzerinde yoğunlaşılmıştır. Diğer yandan Antalya il sınırları içerisinden gelen hastaların sayıca çok fazla olması nedeniyle bütün hastaların adres bilgilerinin incelenmesi yerine, en çok hasta kaydının yapıldığı yerleşmeler üzerinde durulmuştur.

Manavgat şehir sınırları içerisindeki 24 mahalleden 2018 yılının son 6 ayı içerisinde, hastaneye gelerek kayıt yaptıranların toplam sayısı 97.182'dir. Bu hastaların 13.532'si (% 14) Sarılar Mahallesinde, 8.975'i Yayla Mahallesinde, 6.462'si (% 6,6) Aşağıpazarcı Mahallesinde ve 6.061'i (% 6,2) ise Şelale Mahallesinde ikamet etmektedir (Tablo 76). Hastaneye en çok kayıt yaptıran hastaların bu dört mahallede yoğunluk kazanması, bu mahallelerin nüfuslarının fazla olması ve hastaneye yakın olmaları (özellikle

Sarılar ve Şelale Mahalleleri) ile ilişkilidir. Manavgat ilçe sınırları içerisinde yer alan ancak şehrin sınırları dışında kalan mahallelerden, hasta kaydının en fazla yapıldığı mahalleler; Çolaklı (3.660 hasta), Taşağıl (3.548 hasta), Ulukapı (2.104 hasta) ve Çeltikçi (1.655) Mahalleleridir. Bu mahallelerin nüfuslarının diğer mahallelere göre fazla olması ve söz konusu mahallelerin şehre en yakın mahalleler olması hasta kaydının fazla olmasının başlıca sebeplerini oluşturmaktadır.

Tablo 76. Manavgat Devlet Hastanesine Kayıt Yaptıran Hastaların Geldikleri Yere Göre (İkametgâh Bilgilerine Göre) Dağılımı (2018)

Mahalle (Şehir)	Hasta S.	(Belde/Köy)	Hasta S.	(Belde/Köy)	Hasta S.	İlçeler	Hasta S.
Aşağıhisar	5.344	Aksaz	384	Karaöz	350	Alanya	2.029
Aşağıpazarcı	6.462	Aşağıışıklar	911	Kızılağaç	1.052	Akseki	499
Aydınevler	2.389	Belenobası	715	Kızıldağ	118	Serik	250
Bahçelievler	5.938	Beşkonak	495	Kızılot	1.122	İbradı	206
Çağlayan	2.707	Beydigin	112	Odaönü	123	Gündoğmuş	188
Çayyazı	1.312	Boztepe	53	Oymapınar	1.346	**Toplam**	**3.172**
Emek	5.765	Bucakşeyhler	515	Örenşehir	135		
Eskihisar	1.885	Burmahan	32	Sagirin	353		
Hatipler	1.314	Cevizler	29	Saraçlı	66		
Ilıca	3.068	Çavuşköy	565	Sülek	865		
Kasaplar	3.415	Çeltikçi	1.655	Taşağıl	3.548		
Kavaklı	4.211	Çenger	565	Ulukapı	2.104		
Milli Egemenlik	3.521	Çolaklı	3.660	Uzunlar	46		
Mimar Sinan	2.096	Değirmenli	203	Yavrudoğan	415		
Örnek	3.932	Demirciler	1.104	Yaylalan	467		
Salkımevler	1.836	Dikmen	659	Yukarıışıklar	487		
Sanayi	901	Doğançam	445	**Toplam**	**31.247**		
Sarılar	13.532	Dolbazlar	423				
Side	5.507	Evrenleryavşı	251				
Sorgun	1.434	Evrenseki	1.615				
Şelale	6.061	Gebece	479				
Yayla	8.975	Gültepe	1.510				
Y.Hisar	1.649	Gündoğdu	880				
Y.Pazarcı	3.928	Hacıobası	244				
Toplam	**97.182**	Karacalar	1.146		**Genel Toplam**		**131.427**

Kaynak: Manavgat Devlet Hastanesi İstatistik Birimi (Mayıs-Ekim 2018).

Antalya'nın çeşitli ilçelerinden Manavgat Devlet Hastanesine gelen hastalar incelendiğinde, Manavgat'ın batısında yer alan Serik'ten ve doğusundaki İbradı, Akseki,

Gündoğmuş ve Alanya ilçelerinden hastaların kayıt yaptırdığı görülür. Şüphesiz burada da hastaneye yakınlık, hastanenin tercih edilmesinin başlıca sebeplerinden biridir. En çok hasta kaydının yapıldığı ilçe Alanya (2.029 hasta) olurken bunu Akseki İlçesi (499) takip etmiştir. Alanya Devlet Hastanesi sağlık fonksiyonu bakımından en az Manavgat Devlet Hastanesi kadar gelişmiş olmasına rağmen, Alanya'dan Manavgat Devlet Hastanesine gelen hastaların sayıca fazla olması, çeşitli şekillerde açıklanabilir. Her şeyden önce hastaların bazı kişilerin tavsiyeleri üzerine Manavgat Devlet Hastanesini tercih etmiş olmaları muhtemeldir. Manavgat Devlet Hastanesinde çalışan personellerin hastalarla yakınlık (akrabalık) durumu bu hastanenin tercih edilmesinin bir başka sebebi olabilmektedir. Diğer yandan Alanya nüfusuna kayıtlı olan ancak Manavgat'ta ikamet eden hastaların ikamet adresleri yerine nüfusa kayıtlı oldukları adreslerini yazdırmış olmaları muhtemeldir.

Manavgat'ta merkezi yer bakımından bir diğer önemli fonksiyon, şehirde sunulan ***dini hizmetlerdir.*** Şehir sınırları içerisinde toplam 40 cami yer almaktadır. Şehrin merkezinde yer alan en eski camiler; 1960 yılında Aşağıhisar Mahallesinde hizmete giren Büyük Hisar Cami ve 1963 yılında Yukarıhisar Mahallesinde hizmete giren Fatma Hatun Camidir. Bunlar dışında, 1985 yılında Manavgat Köprüsünün hemen doğusunda İbrahim Sözen Caddesi üzerinde Selime Hatun Cami hizmete girmiştir. Çarşı içerisinde (merkezi iş sahasında) yer alan bu camiler kırsal kesimden şehre haftanın belirli günlerinde alışveriş için gelen insanların aynı zamanda ibadetlerini de yerine getirmeleri bakımından önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALANYA VE MANAVGAT'IN ŞEHİR COĞRAFYASI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Fiziki Coğrafya Özelliklerinin Karşılaştırılması

3.1.1. Coğrafi Konumlarının Karşılaştırılması

Akdeniz Bölgesi'nde, Toros Dağları'ndan kaynağını alarak Akdeniz'e dökülen akarsuların taşımış olduğu alüvyonlar, kıyı boyunca çok sayıda ovanın meydana gelmesine neden olmuştur. Antalya ili sınırları içerisinde yer alan Antalya ilçe merkezi, Manavgat, Alanya ve Gazipaşa, söz konusu kıyı ovaları üzerinde gelişme gösteren başlıca yerleşmelerdir. Alanya ve Manavgat şehirleri, Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki kıyı ovalarının kuzey-güney yönünde daralmaya başladığı sahada yer almaktadır (Harita 1). Antalya Körfezi'nin doğusunda yer alan ve Akdeniz'e doğru sokulmuş olan birer tarihi yarımada, Alanya ve Manavgat'ın en eski yerleşim sahalarını oluşturmaktadır. Alanya'da yer alan yarımada, Side'nin üzerinde kurulmuş olduğu tarihi yarımadadan farklı olarak bir tombolo özelliği göstermektedir.

Alanya'nın yerleşme çekirdeğini, tarihi yarımada üzerinde inşa edilen Alanya Kalesi oluşturmaktadır. Ortalama yükseltisi 200 metreden fazla olan ve ovaya hâkim bir konumda bulunan yarımada, tarih boyunca doğal ve korunaklı bir liman özelliği göstermiş ve ticari faaliyetlerin oldukça geliştiği merkezlerden biri olmuştur. Manavgat ve çevresinde ise en eski yerleşim sahasını yine tarihi yarımada üzerinde kurulmuş olan antik Side yerleşmesi oluşturmaktadır. Ancak bu sahanın yükseltisinin az olması, korunaklı olmaması, yarımada üzerinde savunma amacına yönelik olarak herhangi bir yapının inşa edilmemiş olması gibi nedenlerle, Side'nin yaklaşık 5-6 kilometre kuzeydoğusunda, Hisar Mahallesi'nin sınırları içerisinde yer alan Zindan Kalesi ve çevresi yerleşim sahası olarak tercih edilmiştir. Böylece birbirlerinden farklı dönemlerde kurulmuş olmalarına rağmen, Alanya ve Manavgat'ın birer kale yerleşmesi olarak kurulup geliştiği anlaşılmaktadır.

3.1.2.Jeolojik Özelliklerin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat şehirlerinde yer alan litolojik birimlerin hangi jeolojik dönemlerde oluştuğu, MTA tarafından hazırlanan 1:100.000 ölçekli (O26 ve O27 paftaları) jeoloji haritaları yardımıyla ortaya konulmuş ve karşılaştırılmıştır. Alanya'da yer alan en yaşlı litolojik birimler, Paleozoik'e kadar uzanırken, Manavgat'ta ise Miyosen' den (Neojen) itibaren meydana gelen litolojik birimler yer almaktadır (Harita 4 ve Harita 5). Bu durum, Alanya şehrinde jeolojik oluşumların, Manavgat şehrinden çok daha eski dönemlere uzandığını ve Alanya'nın daha yaşlı litolojik birimlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Alanya'da tarihi yarımada, Paleozoik'e ait mermerlerden oluşmaktadır. Şehrin kuzeyinde yer alan Hacımehmetli, Sugözü, Tepe, Bektaş ve Çıplaklı Mahallelerinde, yine Paleozoik mermer, şist ve dolomitler yer almaktadır. Şehrin güneyinde ve kuzeyinde yer alan litolojik birimlerin arası, Kuaterner'e ait alüvyonlarla dolmuştur. Alanya şehrinin bugünkü sınırları içerisinde, alüvyal araziler 971,3 hektar alan kaplamakta ve bu alan toplam şehirsel alanın % 44'ünü oluşturmaktadır. Kambriyen'e ait şistler, alüvyonlardan sonra en geniş alana sahip bir diğer litolojik birimdir. Şistler, 541,6 hektar alana sahip olup, şehir alanının % 25'ini oluşturmaktadır.

Manavgat şehir sınırları içerisinde, en geniş alan kaplayan litolojik birimleri, Kuaterner konglomeraları ve alüvyal sahalar oluşturmaktadır. Şehirde, Ilıca, Sarılar ve Çağlayan Mahallelerinde yer yer kumtaşı-silttaşı- kiltaşı ile alüvyonlar bir arada yer almaktadır. Şehrin diğer mahallelerinde ise alüvyonlar geniş alanlar kaplamaktadır (Harita 5). Manavgat şehrinde alüvyal arazilerin kapladığı alan 1.238,3 hektardır. Bu alanlar, Manavgat şehrinin % 34'ünü oluşturmaktadır. Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan Kuaterner konglomeraları, geniş alan kaplayan bir diğer litolojik birimdir. Manavgat ve çevresinde en eski yerleşim sahası olan Side, bu konglomera arazileri üzerinde gelişme göstermiştir.

3.1.3. Jeomorfolojik Özelliklerin Karşılaştırılması

Güney Anadolu kıyılarının ana hatlarını, Toros Dağlarına ait kıvrım sistemleri hazırlamıştır (İnandık, 1958, s. 70). Bu kıvrım sistemleri, Alanya ve Manavgat'ın kurulup geliştiği sahada, en önemli jeomorfolojik unsurlardan birini oluşturmaktadır ve her iki şehri kuzeyden sınırlandırmaktadır. Toros Dağları ile Akdeniz arasında yer alan alüvyal saha, batıdan doğuya doğru gidildikçe daralmaktadır. Başka bir değişle, Akdeniz'e paralel olarak adeta bir set gibi uzanan Toros Dağları, Manavgat'ın kuzeye doğru gelişimini daha az sınırlandırmaktadır. Ancak aynı durum, Alanya şehri için söz konusu değildir. Alanya'da Toros Dağları yükseltileri ve eğim değerleri, kıyıdan yaklaşık 5-6 kilometre kadar kuzeyden itibaren kısa mesafelerde artmaya başlamakta ve buradan sonra şehrin doğu-batı yönünde kıyı kesimi boyunca gelişmesini zorunlu kılmaktadır (Harita 6 ve Harita 7).

Alanya şehrinin kuzeyinde yer alan Tepe ve Bektaş Mahallelerinde, yükselti değerleri 200-250 metreye kadar ulaşmaktadır. Şehir, bu mahallelerden itibaren Toros Dağlarına doğru adeta tırmanmaktadır. Şehrin batı sınırını oluşturan Hacımehmetli Mahallesinden kuzeye doğru yükselti değerleri kısa mesafelerde artmakta ve burada şehrin batıya doğru gelişimini sınırlandıran bir eşik yer almaktadır. Bu sahada, Devren Tüneli yer almaktadır. Hacımehmetli Mahallesi'nden farklı olarak, şehrin doğusunda yer alan Oba Mahallesi nispeten geniş düzlüklerden oluşmaktadır. Oba Mahallesi, adeta Alanya Ovası düzlüklerinin doğuya doğru genişleyen (açılan) bir penceresi durumundadır. Oba Mahallesi ile bu mahallenin kuzeyinde yer alan Çıplaklı Mahallesi, şehrin yeni gelişen sahalarını oluşturmaktadır. Topoğrafik faktörlerin yerleşmelerin yatay gelişimlerine olan sınırlayıcı etkileri, Manavgat şehrinde daha az hissedilmektedir. Toros Dağları'nın 200 metreden yüksek kesimleri, kıyıdan yaklaşık 15 kilometre sonra başlamaktadır. Bu nedenle Manavgat, Alanya'ya göre daha geniş düzlüklerden oluşan bir saha üzerinde gelişim göstermiştir.

Toros Dağları yükseltileri dışında, Alanya şehrinde yükselti ve eğimin en fazla olduğu saha, ortalama yükseltisi 200 metreden fazla olan ve kenar kısımları dik falezler tarafından sınırlandırılmış olan tarihi yarımadadır. Yarımadada; Çarşı, Tophane ve Hisariçi Mahalleleri yer almaktadır. Manavgat şehir sınırları içerisinde ise yükselti ve eğim

değerlerinin nispeten fazla olduğu saha, Türk Beleni Tepesidir. Burada, yükselti değerleri 60 metreyi aşmaktadır. Böylece, Alanya Kalesi, Alanya şehrini bir bütün olarak görebilecek konuma sahip iken, Türk Beleni Tepesi de Manavgat'ın yer aldığı ovalık sahaya hâkim bir konumda bulunmaktadır.

3.1.4. İklim Özelliklerinin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat'a ait iklim verileri, her iki şehirde yer alan Meteoroloji İstasyonlarından elde edilmiştir. Alanya Meteoroloji İstasyonu, Kızlarpınarı Mahallesi, Meteoroloji Sokak'ta, 13 metre yükseklikte ve denize yaklaşık 200 metre uzaklıkta yer alırken, Manavgat Meteoroloji İstasyonu ise, Yukarıhisar Mahallesinde, 40 metre yükseklikte ve denize yaklaşık 4.000 metre mesafede yer almaktadır. Alanya ve Manavgat Meteoroloji istasyonlarının 57 yıllık verilerine göre, Alanya'da aylık ortalama sıcaklık 19,5°C; Manavgat'ta 18,7 °C'dir. Alanya'nın sıcaklık ortalaması, Manavgat'tan 0,8 °C daha yüksektir. En yüksek sıcaklık ortalamasına sahip ay, her iki şehirde de Ağustos ayıdır. En düşük sıcaklık ortalamasına sahip ay, her iki şehirde de Ocak ayıdır (Alanya'da 11.9 °C iken Manavgat'ta ise 10,4 °C) (Tablo 1). Kış aylarında sıcaklık ortalamalarının çok düşük değerler göstermemesi, Toros Dağları'nın Alanya ve Manavgat'ın kuzeyinde İç Anadolu ile Akdeniz arasında kıyıya paralel olarak bir set gibi uzanış göstermesinden kaynaklanmaktadır. Toros Dağları, bu sayede İç ve Doğu Anadolu'nun soğuk hava kütlelerinin her iki şehre girişini büyük oranda engellemektedir (Sarı ve İnan, 2010, s. 327).

Alanya ve Manavgat'ın coğrafi konumları yağış değerleri üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Her iki şehrin kıyının hemen gerisinde uzanması, burada yer alan Toros Dağları yükseltilerinin orografik yağışları meydana getirmesi ve her iki şehrin cephesel etkilere açık olması, yıllık ortalama yağış değerlerinin 1.000 mm'nin üzerinde olmasına sebebiyet vermektedir. Gerçekten de gerek orografik, gerekse cephesel yağışlar, belirli dönemlerde bir günde düşen yağış değerlerinin 200 mm'nin üzerine çıkmasına neden olmaktadır (Kafalı Yılmaz, 2008, s. 20). Alanya ve Manavgat'ın yağış özelliklerinin değerlendirilmesinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde; Alanya'nın aylık ortalama yağış değerlerinin toplamı Manavgat'tan daha yüksektir (Alanya 1.122,1 mm ve Manavgat 1.110,9 mm). Her iki şehirde, yağış değerlerinin en fazla olduğu aylar; Aralık, Ocak ve

Şubat'tır. Diğer yandan Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları ise her iki şehirde kurak geçmektedir (Tablo 2 ve Grafik 2).

Alanya ve Manavgat'ın iklim verileri, iklim sınıflandırmaları dikkate alınarak incelendiğinde, iklim tiplerinin birbirine oldukça benzemekte olduğu görülmektedir. Her iki şehir, Köppen sınıflamasına göre Orta İklimler Kuşağı içerisinde yer almaktadır. De Martonne sınıflamasına göre ise yaz ayları kurak, kış ayları nemli sınıfına dâhil olmaktadır. Thornthwaite sınıflamasına göre her iki şehir, "*birinci dereceden nemli, üçüncü ve dördüncü dereceden mezotermal, yaz mevsiminde çok fazla su noksanı olan ve denizel şartlara yakın*" iklim tipine sahiptir. Erinç yağış indisine göre ise her iki şehir, nemli iklimler içerisinde yer almaktadır (Sabancı, 2012, s. 130).

3.1.5. Hidrografya Özelliklerinin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat şehirlerinin kuruluş ve gelişimlerinde, hidrografya faktörlerinin rolü büyüktür. Kaynağını Toros Dağları'ndan alan akarsular, her şeyden önce Alanya ve Manavgat Ovalarının oluşmasını sağlamıştır. Bu ovaların oluşumundan sonraki süreçte her iki şehir, farklı medeniyetler için birer cazibe merkezi olmuşlardır. Gerçekten de, Alanya ve Manavgat Ovalarını da içerisine alan ve antik dönemde Pamfilya olarak bilinen saha, su kaynakları yönünden zengin olduğu için "*Sular Ülkesi*" olarak adlandırılmıştır (Ercenk, 2007, s. 221). Alanya'nın en önemli iki akarsuyu olan Oba ve Dim Çayları, Toros Dağları'ndan taşıdıkları unsurlarla Hasbahçe ile Alanya Kalesinin arasını doldurarak Alanya Ovasının teşekkül etmesini sağlamıştır (Saracoğlu, 1989, s. 577). Bununla birlikte söz konusu akarsular, tarihin her döneminde Alanya için önemini korumuştur. Alanya'nın su kaynakları bakımından zengin olması, özellikle Selçuklular tarafından şehrin yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin en önemli sebeplerinden birini oluşturmaktadır (Lloyd ve Rice, 1989,s. 45). Tarihi süreçte, şehrin kuzeybatı kesimi, Selçuklulara ait bir askeri kışlanın sayfiyesi durumunda olmuş, hemen her bir pınarın başında yeni mahallelerin kurulup geliştiği görülmüştür (Onat, 2000, s. 164).

Toros Dağları'ndan kaynağını alan ve çok sayıda akarsu ile beslenerek Akdeniz'e dökülen Manavgat Çayı, Manavgat şehri için her dönemde hayati bir öneme sahip

olmuştur. Şehir, her şeyden önce Manavgat Çayı'nın her iki yakasında kurulmuş ve gelişmiştir. Manavgat Çayı, çok sayıda akarsularla ve karstik kaynaklarla beslendiği için oldukça düzenli bir rejime sahiptir. Bu nedenle, Manavgat Çayı, yazları kurak geçen bir mevsime sahip Manavgat şehrine, geçmişte olduğu gibi bugün de hayat vermektedir.

3.1.6. Toprak Özelliklerinin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat'ın ***toprak özellikleri*** incelendiğinde, her iki şehrin sınırları içerisinde alüvyal sahaların geniş alanlar kapladığı görülür. Dağlık ve tepelik sahaların yamaçlarında ve vadi tabanlarında kolüvyal birikintilere de rastlanmaktadır (Kaplan, 2010, s. 31) (Harita 8 ve Harita 10). Alanya ve Manavgat'ın şehir sınırları içerisinde, alüvyonlarla kaplı sahalar, Kırmızı Akdeniz Toprakları ile çevrilidir. Her iki şehirde yer yer Kahverengi Orman Topraklarının yer aldığı dikkati çekmektedir. Manavgat şehrinin güneydoğusunda ve Sidenin batısında Alanya şehrinden farklı olarak Regosoller yer almaktadır. Diğer yandan Alanya şehir sınırları içinde yer almayan killi ve kireçli Rendzina toprakları, Side, Hatipler, Sarılar ve Ilıca Mahallelerinde geniş alanlar kaplamaktadır.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde alüvyonların ve Kırmızı Akdeniz Topraklarının geniş alanlar kapladığı araziler, kabiliyet sınıfları bakımından I. ve II. sınıf arazilerdir. Alanya şehrinde I. sınıf araziler 679,2 hektar alan kaplamakta ve şehir alanının % 31'ini oluşturmaktadır. II. sınıf araziler ise 503 hektar alan kaplamakta ve şehrin % 23'ünü oluşturmaktadır. Manavgat şehrinde I. sınıf araziler 378,2 hektar alan kaplarken, II. sınıf araziler ise 1.396 hektar alana sahiptir. Bu arazilerin şehrin toplam alanı içerisindeki oranları; I. sınıf araziler için % 10 olurken, II. sınıf araziler için ise % 38'dir. Böylece her iki şehirde I. ve II. sınıf arazilerin geniş alanlar kapladığı, ancak bu araziler üzerinde, günümüzde yoğun bir yerleşmenin söz konusu olduğu dikkati çekmektedir. Her iki şehirde, eğimin ve yükseltinin fazla olduğu alanlar, çıplak kayalar ve molozlar, sahil şeridinde yer alan kıyı kumulları ve taşkın sahaları tarımsal bakımından verimi en düşük olan VII. ve VIII. sınıf arazileri oluşturmaktadır (Harita 9 ve Harita 11).

3.2. Nüfus Coğrafyası Bakımından Karşılaştırılması

3.2.1.Nüfus Gelişiminin Karşılaştırılması

Cumhuriyet döneminde, ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında, Alanya nüfusunun (4.727) Manavgat nüfusundan (655) yaklaşık 7 kat fazla olduğu dikkati çekmektedir. Alanya nüfusu, bütün sayım yılları içerisinde sadece 1940 sayımında azalma gösterirken, Manavgat nüfusu ise 1945 ve 1975 yılı sayımında azalma göstermiştir (Tablo 77 ve Grafik 31). Alanya nüfusunun, 1940 yılında göstermiş olduğu azalmanın sebebi, 1936 yılından Alanya ilçesinden ayrılan 21 köy ve Akseki ilçesinden ayrılan 13 köyün birleştirilerek Gündoğmuş ilçesinin kurulmuş olmasıdır. Manavgat nüfusunun 1940-1945 devresinde göstermiş olduğu azalmanın sebebi, 1914 ve 1922 yılları arasında I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşlarında çetin mücadelelerin verilmesi ve bu nedenle az sayıda çocuğun dünyaya gelmesidir. II. Dünya Savaşı yıllarında ise anne baba olacak yaştaki nüfusun az olması ve savaşın dolaylı etkileri nedeniyle nüfus azalmıştır.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde nüfus 1960'lı yıllara kadar yavaş bir şekilde artarken, bu yıllardan sonraki sayımlarda turizm faaliyetlerindeki gelişmelerin de etkisiyle daha hızlı artmaya başlamıştır. Özellikle 1985-1990 devresinde, Alanya şehir nüfusu 23.727 kişi artarken, Manavgat şehir nüfusu ise 16.978 kişi artmıştır (Tablo 77 ve Grafik 31). 1985-1990 devresinde her iki şehirde yaşanan bu hızlı nüfus artışları Türkiye'nin birçok şehri için de söz konusu olmuştur. Nitekim Keleş (2015), belirtilen devrede İstanbul'un Bakırköy, Gaziosmanpaşa, Pendik, Küçükçekmece, Büyükçekmece, Çeşme, Ümraniye ve Kağıthane şehirlerinde; Adıyaman'ın Kahta ve Besni şehirleri ile Kocaeli'nin Gebze, Ankara'nın Sincan ve Etimesgut şehirlerinde hızlı nüfus artışlarının yaşandığına dikkat çekmiş ve bu şehir örneklerine Alanya ve Manavgat şehirlerini de eklemiştir (Keleş, 2015, s. 69). Diğer yandan Işık (2005), Alanya ve Manavgat'ı 1985 yılı sonrasında hızlı bir nüfus artışı sürecine giren ve birer turizm kentleşmesi modeli örneği gösteren şehirler olarak kabul etmiştir (Işık, 2005, s. 66).

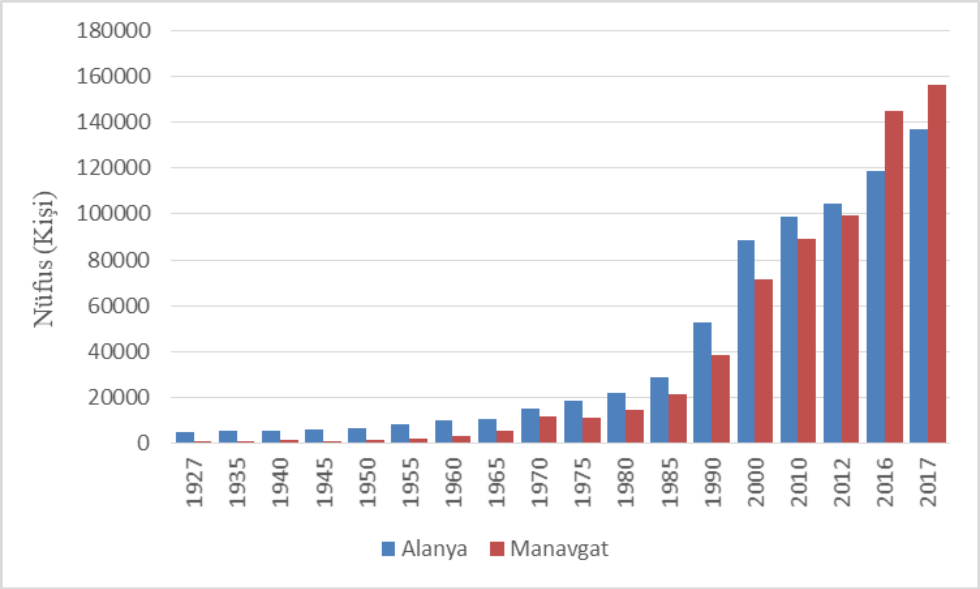
Alanya şehir nüfusu, 2000 yılında 88.346 olurken, aynı yıl Manavgat şehrinin nüfusu ise 71.679'dur. Her iki şehrin nüfusu ilk defa 1990-2000 devresinde 50.000'i aşmıştır (Tablo 77). Böylece belirtilen dönemde Alanya ve Manavgat şehirlerinin, Timor (1997)'un orta büyüklükteki şehirler ile ilgili yapmış olduğu bir sınıflamaya göre, orta

büyüklükteki şehirler sınıfı içerisinde yer aldıkları görülür (Timor, 1997, s. 88). Diğer yandan her iki şehir, büyük şehirler için alt limit olarak belirlenen 100.000 nüfus kriterini 2012 yılından sonra aşmışlardır. Alanya ve Manavgat şehir nüfuslarının 2012 yılından sonra önemli bir artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Bilindiği gibi, Türkiye İstatistik Kurumu, 2012 yılından önceki süreçte, bütün sayım yıllarında il ve ilçe merkezlerini şehir olarak kabul etmiştir. 2012 yılından sonra yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile birlikte, şehir sınırları, il ve ilçe mülki sınırlar olarak belirlenmiştir. Bu durum, büyükşehirlerde ilçe nüfuslarının aynı zamanda şehir nüfusları olarak kaydedilmesi gibi bir yanlışı ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, söz konusu yanlışın önüne geçebilmek için, bu tez çalışmasında, Alanya ve Manavgat şehirlerinin 2017 yılı nüfusları ortaya konulurken, her şeyden önce coğrafi esaslara göre şehir sınırları belirlenmiş, bu sınırlar içerisinde yer alan mahalleler tespit edilmiştir. Mahallelerin nüfusları TUİK'ten temin edilmiştir. Böylece 19 mahallenin yer aldığı Alanya şehir sınırları içerisinde, nüfusun 137.207 olduğu, 24 mahalleden oluşan Manavgat şehir sınırları içerisinde de, 156.599 kişinin yaşadığı ortaya konulmuştur.

Manavgat şehir nüfusunun, 2016 yılında, daha önceki bütün sayım yıllarından farklı olarak ilk defa Alanya şehir nüfusunu geçtiği görülmektedir (Grafik 31). Bunun temel sebeplerinden biri, Manavgat şehrini çevreleyen sahalarda, Ilıca, Hatipler, Side, Çayyazı ve Sorgun gibi köy/beldelerin artık şehirle bütünleşmiş olmalarıdır. Bu nedenle söz konusu yerleşmelerin nüfusları, şehir nüfusuna dâhil edilmiştir. Ancak Alanya şehrinin yatay gelişimi, Toros Dağları yükseltileri nedeniyle sınırlandırılmaktadır. Bu nedenle, şehrin bünyesine dâhil olabilecek köy ve beldelerin sayısı ve bu yerleşmelerde yaşayan nüfus nispeten azdır. Alanya'nın doğusunda yer alan Çıplaklı ve Oba Mahallelerinin, son yıllarda şehrin bünyesine dâhil olduğu dikkati çekmektedir. Bu nedenle, bu yerleşmelerin nüfusları şehir nüfusuna dâhil edilmiştir. Bu bilgilerden hareketle, topoğrafik faktörlerin, Manavgat'ın yatay gelişimini daha az sınırlandırması, artan nüfusun ihtiyacı olan konut vb. gibi yapıların artmasına neden olarak, her iki şehir nüfusu arasındaki farkın Manavgat lehine artış göstereceği anlaşılmaktadır.

Tablo 77. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yıllara Göre Nüfus Değişimi (1927-2017)[120]

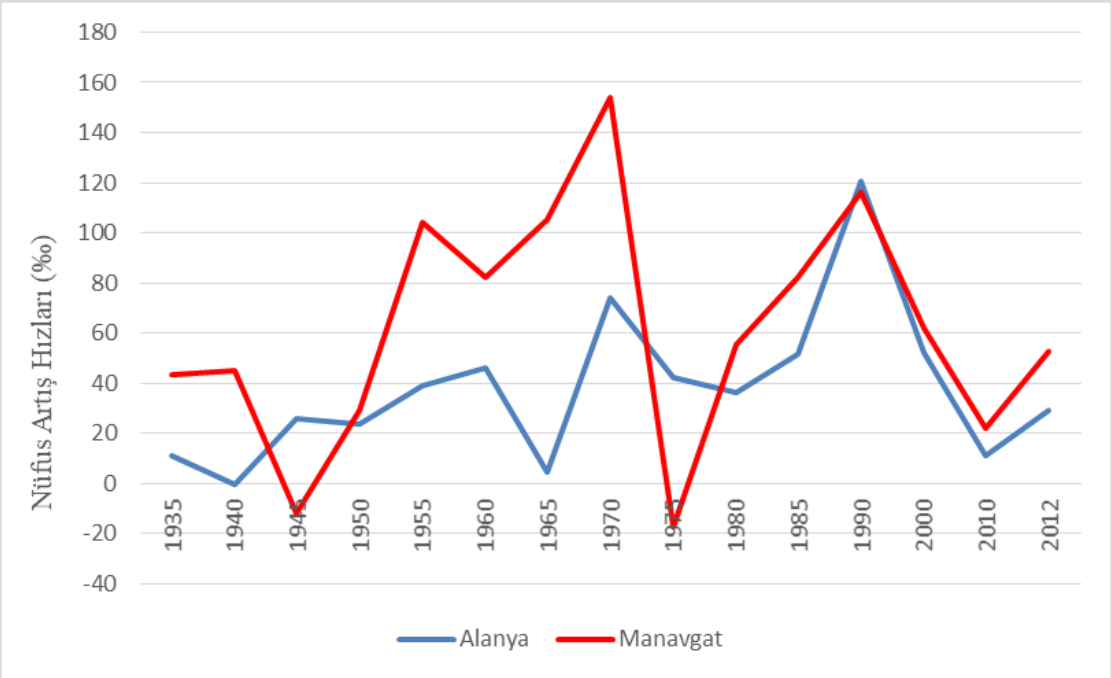
Sayım Yılları	Alanya Şehir Nüfusu	Manavgat Şehir Nüfusu	Alanya Şehir Nüfusunun Yıllık Artış Hızı (‰)	Manavgat Şehir Nüfusunun Yıllık Artış Hızı (‰)
1927	4.727	655	-	-
1935	5.174	928	11,2	43,5
1940	5.162	1.162	-0,4	44,9
1945	5.884	1.093	26,1	-12,2
1950	6.623	1.266	23,6	29,3
1955	8.049	2.132	38,9	104,2
1960	10.129	3.218	45,9	82,3
1965	10.364	5.448	4,5	105,2
1970	15.011	11.787	74	154
1975	18.520	10.804	42	-17,4
1980	22.190	14.255	36,1	55,4
1985	28.733	21.520	51,6	82,3
1990	52.460	38.498	120,4	116,3
2000	88.346	71.679	52,1	62,1
2010	98.627	89.307	11	21,9
2012	104.573	99.254	29,2	52,8
2017	137.207	156.599	54,3	91,2

Grafik 31. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yıllara Göre Nüfus Gelişimi (1927-2017)

[120] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010-2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

Alanya ve Manavgat nüfusları, artış hızlarına göre karşılaştırıldığında, her iki şehirde de nüfusun düzenli bir şekilde artış göstermediği görülmektedir. 1970-1975 ile 2000-2010 devresi, her iki şehirde nüfus artış hızının en az olduğu dönemlerdir (Tablo 77 ve Grafik 32). 1970-1975 devresinde nüfus artış hızının oldukça yavaşlamasının temel sebebi, Alanya ve Manavgat'tan, önemli bir turizm merkezi olarak gelişen Antalya'ya yönelik gerçekleşen göçlerdir. Nitekim erkek nüfusta yaşanan dikkate değer miktardaki azalma, bu durumu desteklemektedir. Diğer yandan, 2000-2010 devresinde, Alanya'da nüfus artış hızı ‰ 52,1'den ‰ 11'e gerilerken, Manavgat'ta ise ‰ 62,1'den ‰ 22,9'a gerilemiştir. Nüfus artış hızındaki bu yavaşlama, 2007 yılından itibaren nüfus sayımlarının Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre yapılmasıyla ilişkilidir. Bilindiği gibi, bu kayıt sisteminin hizmete girmesinden önceki süreçte yerleşme nüfusları, devletten daha fazla destek (ödenek) alabilmek amacıyla fazla gösterilmiştir. Her iki şehirde, nüfusun en hızlı artış gösterdiği dönem 1985-1990 yılları arasıdır. Nitekim bu beş yıllık süreçte, Alanya'nın nüfus artış hızı ‰ 120,4 olurken, Manavgat'ın nüfus artış hızı ise ‰ 116,3 olmuştur (Grafik 32). Şüphesiz bu durum, her iki şehirde turizm faaliyetlerinin hızlı bir gelişme göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Grafik 32. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yıllara Göre Nüfus Artış Hızlarının Değişimi (1935-2012)

3.2.2.Şehirleşme Oranlarının Karşılaştırılması

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), il ve ilçe merkezlerini birer şehir olarak kabul etmektedir (Emekli, 2005, s.7). Sadece nüfus kriterleri dikkate alınarak, 1960-1970'li yıllarda, şehir yerleşmelerini sınıflandıran bazı araştırmacıların, ülkemiz gerçeklerine uygun olması nedeniyle 10.000 nüfus limitini esas aldıkları bilinmektedir (Keleş, 1961; Tümertekin, 1973; Emiroğlu, 1975). Alanya ve Manavgat'ın 1927 yılından günümüze kadarki nüfus gelişimleri incelendiğinde, Alanya'nın ilk defa 1960 yılında, Manavgat'ın ise 1970 yılında 10.000 nüfusunu aştığı görülmektedir. Alanya ve Manavgat, turizm sektörünün gelişmeye başladığı 1960'lı yıllara kadar, gerek nüfus bakımından, gerekse ekonomik fonksiyonlar bakımından, kırsal karakterleri ön planda olan ve içe dönük bir ekonomiye sahip olan yerleşmeler olarak gelişme göstermişlerdir. Nitekim her iki şehrin 1960'lı yıllara ait hava fotoğrafları incelendiğinde, tarımsal arazilerin geniş alanlar kapladığı, yerleşim sahalarının ise henüz önemli bir yatay gelişim göstermemiş olduğu dikkati çekmektedir.

Alanya'da, şehirde yaşayan nüfusun ilçe nüfusuna oranı, hiçbir sayım döneminde % 46'yı geçmemiştir. Manavgat'ta ise, şehirli nüfus oranının en yüksek olduğu yıl 2017'dir (% 69). 1990 yılına kadar, Alanya'nın şehirli nüfus oranı, Manavgat'tan yüksek olurken, 2000 yılı ve sonrasında ise bu oranın Manavgat'ta daha yüksek olduğu görülür (Tablo 78 ve Grafik 33). Alanya'da, şehirli nüfus oranında önemli artışların yaşanmamasının sebeplerinden biri, şehrin doğusunda ve batısında gelişme gösteren bazı tatil beldelerinde (mahallelerinde), nüfusun hızla artmaya başlamasıdır. Alanya'nın kırsal nüfusundaki bu önemli artışlar Yakar (2012) tarafından da ortaya konulmuştur. Nitekim Yakar, özelikle 1990-2000 devresinde Türkiye'deki ilçelerin kırsal nüfuslarında en hızlı artışların yaşandığı 15 ilçeden biri olarak Alanya'yı göstermiştir (Yakar, 2012, s.750). Mahmutlar (34.975), Konaklı (15.833), Avsallar (11.545), Tosmur (9.313) ve Payallar (7.600) Mahalleleri, bu yerleşmelerin başında gelmektedir. Şehrin sınırları dışında yer alan söz konusu mahalleler, önemli birer turizm merkezleri olarak gelişme göstermişlerdir. Yoğun bir yapılaşmaya ve yerleşme dokusuna sahip olan Alanya şehri ise Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki ovalık sahada adeta sıkışıp kalmıştır. Manavgat şehrinin yer aldığı ovalık sahanın, nispeten geniş alan kaplaması ve eğim değerlerinin az olması, şehri çevreleyen alanlarda yer alan bazı köy/beldelerin hızla gelişerek şehirle bütünleşmesini sağlamıştır.

Bunlar içerisinde, Sarılar (21.003) ve Side (12.742), nüfusları nispeten fazla olan yerleşmelerdir. Diğer yandan, şehrin sınırları dışında yer alan tatil beldelerine ait nüfus değerlerinin 5.000'i aşmadığı görülür. Bu durum, Alanya ve Manavgat'ta şehirli nüfus oranlarındaki farklılığı açıkça ortaya koymaktadır.

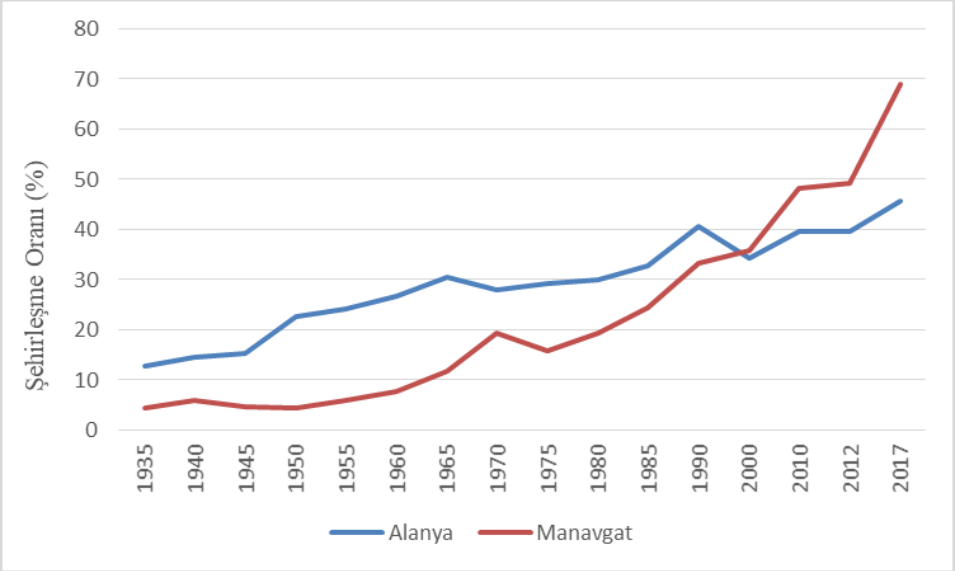
Tablo 78. Alanya ve Manavgat Şehirli Nüfus Oranlarının Değişimi (1927-2017)[121]

Sayım Yılları	Alanya Şehir Nüfusu	Alanya Şehirli Nüfus Oranı (%)	Manavgat Şehir Nüfusu	Manavgat Şehirli Nüfus Oranı (%)
1927	4.727	13,7	655	-
1935	5.174	12,8	928	4,5
1940	5.162	14,6	1.162	5,9
1945	5.884	15,4	1.093	4,8
1950	6.623	22,6	1.266	4,4
1955	8.049	24,2	2.132	6
1960	10.129	26,8	3.218	7,7
1965	10.364	30,5	5.448	11,8
1970	15.011	28	11.787	19,4
1975	18.520	29,2	10.804	15,7
1980	22.190	29,9	14.255	19,3
1985	28.733	32,9	21.520	24,5
1990	52.460	40,6	38.498	33,2
2000	88.346	34,2	71.679	35,9
2010	98.627	39,7	89.307	48,2
2012	104.573	39,5	99.254	49,3
2017	137.207	45,8	156.599	69,1

Şehir sınırları içerisinde yaşayan nüfusun ne kadar olduğu ve şehrin ne kadarlık bir alana yayıldığı da, şehirli nüfus oranları hakkında fikir vermektedir. Nitekim şehirleşme dar anlamda, şehir sayısının veya şehirlerde yaşayan nüfusun artması demektir (Yücel, 1960; Tümertekin, 1973; Doğanay vd. 2013; Doğanay, 2014; Keleş, 2015; Göney, 2017; Uğur ve Aliağaoğlu, 2018). Alanya şehrinde, 2.186 hektar alandan oluşan toplam 19 mahallede, 137.207 kişi yaşarken, 3.851 hektar alana sahip Manavgat şehrinde

[121] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010-2017 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

ise 24 mahallede, 156.599 kişinin yaşadığı ortaya konulmuştur. Bu durum, Manavgat'ta şehirli nüfus oranının Alanya'dan fazla olmasının bir başka sebebini oluşturmaktadır.

Grafik 33. Alanya ve Manavgat Şehirli Nüfus Oranlarının Değişimi (1935-2017)

3.2.3. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunluklarının Karşılaştırılması

Alanya şehrinde nüfusu en fazla olan mahalleler; Oba (21.754), Güllerpınarı (17.828), Saray (16.142), Hacet (12.295) ve Kadıpaşa (12.069) Mahalleleridir (Tablo 6). Bu beş mahallede toplam nüfus 80.358 olup, bu değer şehir nüfusunun % 58,5'ini oluşturmaktadır. Manavgat şehrinde nüfusu en fazla olan mahalleler ise; Sarılar (21.003), Side (12.742), Yayla (12.162), Bahçelievler (9.482) ve Emek (9.330) Mahalleleridir (Tablo 43). Bu beş mahallenin toplam nüfusu 64.719 olup, şehir nüfusunun % 41'ini oluşturmaktadır. Bu bilgilerden hareketle, her iki şehirde nüfusun dengesiz bir şekilde dağıldığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan, her iki şehirde, nüfusu en fazla olan mahallelerin, şehrin merkezi kısımlarında yer almış olmaları, nüfus dağılışında merkeze yakınlığın önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Alanya şehrinde, topoğrafik faktörlerin nüfusun dağılışı üzerindeki etkileri, Manavgat şehrine göre daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Nitekim Alanya şehri, Manavgat'a göre daha dar bir kıyı ovası üzerinde gelişim göstermiştir. Toros Dağları'nın Alanya'da daha fazla güneye sokulması, yerleşme dokusu ve nüfusun dağılışı üzerinde sınırlandırıcı bir etki yaratmıştır (Harita 1). Alanya'da nüfusu en az olan mahallelerden

Tepe (674) ve Bektaş (876) Mahalleleri, şehrin kuzey kenarında, yükselti ve eğimin arttığı bir sahada yer almaktadır. Diğer yandan, tarihi yarımada üzerinde nispeten eğimli bir sahada yer alan Hisariçi (153) ve Tophane (225) Mahallelerinde de nüfus seyrek bir şekilde dağılmıştır (Harita 2.1). Manavgat'ın, yükselti ve eğim değerlerinin nispeten az olduğu, geniş ovalık sahada yer alması, gerek şehrin gerekse yakın çevredeki yerleşmelerin yatay yönde genişlemesini sağlamıştır. Manavgat şehir sınırları içerisinde, şehrin kenar kesiminde yer alan Side, Ilıca, Hatipler, Çayyazı ve Sanayi Mahallelerinde nüfus seyrek bir dağılış göstermiştir (Harita 31). Günümüzde şehrin birer mahallesi durumunda olan, Side ve Ilıca Beldeleri ile Hatipler ve Çayyazı köylerinin özellikle 2000'li yıllardan sonra bütünleşmeye başlaması ve bu dört yerleşmenin alan bakımından nispeten geniş olmaları, nüfusun seyrek bir şekilde dağılış göstermesi üzerinde etkili olmuştur.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde arazi kullanılışı ile nüfusun dağılışı arasında bir ilişki vardır. Konut alanlarının dağılışı, nüfus dağılışını etkilemektedir. Her şeyden önce nüfus, konut alanlarının olduğu alanlarda yoğunluk kazanır. Bu nedenle konut yoğunluğunun az olduğu alanlarda, nüfus seyrek bir şekilde dağılış gösterir. Alanya'da, şehrin kenar kesimlerinde yer alan ve şehirdeki diğer mahallelere göre merkeze daha uzak olan Hacımehmetli, Tepe, Bektaş, Oba ve Çıplaklı mahallelerinde konut dışı alanların (tarımsal araziler vb.) geniş yer alması, nüfusun seyrek bir şekilde dağılmasının sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Diğer yandan, Çarşı Mahallesinde ticarethanelerin konut alanlarından daha fazla yer kaplaması, nüfusun daha seyrek dağılmasına neden olmaktadır. Manavgat şehrinin kenar kısımlarında yer alan Hatipler, Ilıca, Çayyazı gibi mahallelerde konutların daha az alan kaplaması ve tarım arazilerinin ise geniş alanlar kaplaması nüfusun seyrek bir dağılış göstermesine neden olmaktadır. Şehrin doğusunda (Alanya-Antalya şosesi kenarında) yer alan Sanayi Mahallesinde, sanayi sitesinin kapladığı alanın konut alanlarından çok daha geniş olması, nüfusun bu mahallede daha seyrek bir şekilde dağılmasına neden olmuştur. Diğer yandan, Yukarıhisar Mahallesinde, ticarethanelerin konut alanlarından daha fazla olması, nüfusun bu mahallede seyrek dağılmasının en önemli sebebidir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde, nüfusun dağılışını etkileyen faktörler, *nüfus yoğunluğunu* da etkilemektedir. Ancak nüfus yoğunluğu, mahallelerin yüzölçümleriyle

de yakından ilişkilidir. Nitekim nüfus yoğunluğu değerleri, yerleşme nüfuslarının yerleşmelerin yüzölçümlerine bölünmeleriyle elde edilir. Alanya'da, şehir nüfusunun şehir yüzölçümüne oranı 62,7 kişi/ha iken, bu değer Manavgat'ta 40,6 kişi/ha'dır. Böylece Alanya'da nüfusun daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Alanya'nın, Toros Dağları ile Akdeniz arasında adeta sıkışıp kalması ve daha dar bir ovalık sahada gelişim göstermesi, şehrin yüzölçümünün daha dar olmasına sebebiyet vermiştir. Hızla artan şehir nüfusu, yoğun bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Topoğrafik faktörler, Manavgat üzerinde daha az sınırlandırıcı etki yapmıştır. Manavgat'ta, nispeten geniş ovalık sahada, daha seyrek bir yerleşme dokusunun meydana geldiği dikkati çekmektedir.

Mahalle nüfusları ve yüzölçümleri dikkate alınarak bir karşılaştırma yapıldığında, her iki şehirde en yoğun nüfuslu mahallelerin, şehir merkezinde yer alan ve alan bakımından daha dar olan mahalleler olduğu görülür. Alanya'da; Kadıpaşa (391,8 kişi/ha.), Hacet (334,1 kişi/ha.), Güllerpınarı (165,9 kişi/ha.) ve Şekerhane (120.5 kişi/ha) Mahalleleri, nüfusun en yoğun olduğu mahallelerdir (Tablo 6 ve Harita 13). Manavgat'ta, nüfusun en yoğun olduğu mahalleler ise; Yukarıpazarcı (179 kişi/ha), Aşağıpazarcı (152 kişi/ha), Emek (138,4 kişi/ha) ve Aşağıhisar (135 kişi/ha) Mahalleleridir (Tablo 43 ve Harita 32).

3.2.4. Cinsiyet ve Yaş Yapısına Göre Karşılaştırma

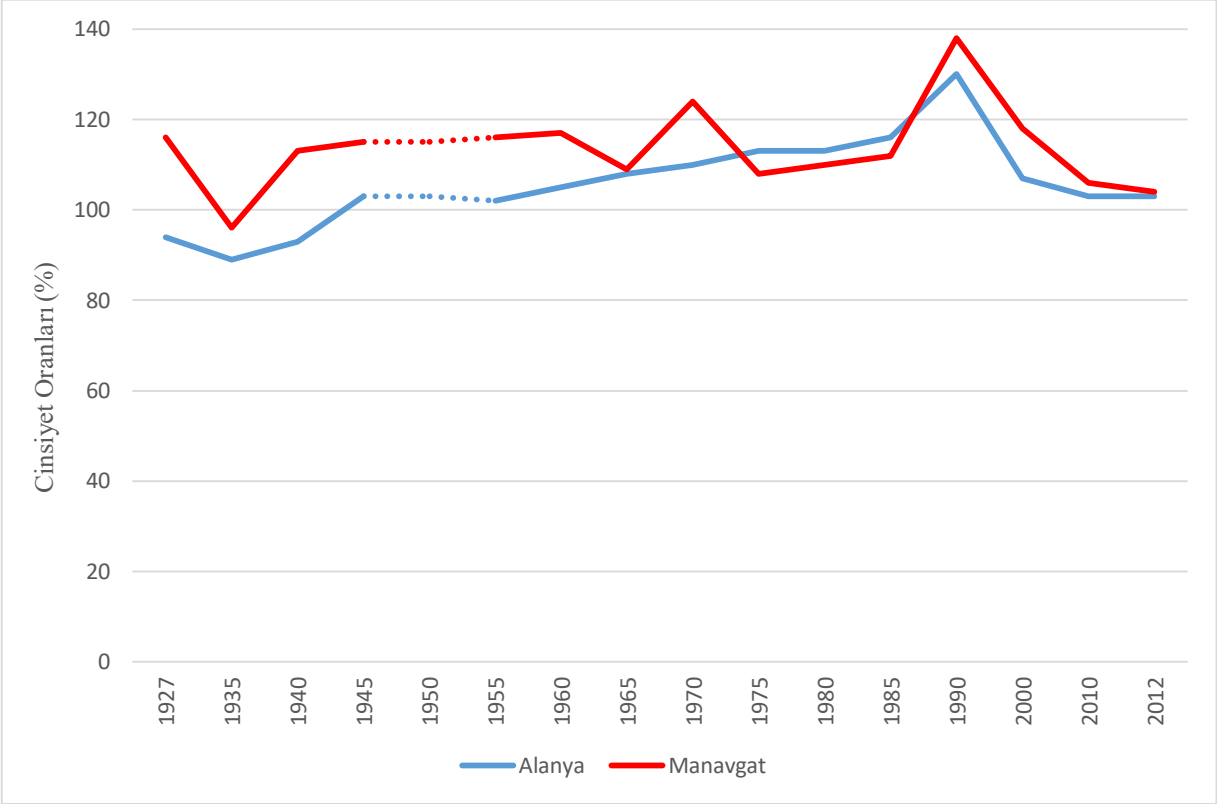
Alanya ve Manavgat'ın yıllara göre cinsiyet oranlarının (her 100 kadına karşılık gelen erkek sayısı) değişimi karşılaştırıldığında, genellikle farklı bir gelişim süreci izledikleri, ancak bazı dönemlerde cinsiyet oranlarındaki artış ve azalışların her iki şehirde benzerlik gösterdiği dikkati çeker. Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı olan 1927 sayımında, her 100 kadına Alanya'da 94, Manavgat'ta ise 116, erkek karşılık gelmektedir. 1935 yılında bu değerler Alanya için 89, Manavgat için ise 96'dır. Bu düşüşlerin temel sebebi I. Dünya Savaşı'nda çok sayıda erkeğin hayatını kaybetmiş olmasıdır (Tablo 79 ve Grafik 34).

Tablo 79. Alanya ve Manavgat Şehirleri Cinsiyet Oranlarının Değişimi (1927-2012)[122]

Sayım Yılları	Alanya Şehri Cinsiyet Oranı (%)	Manavgat Şehri Cinsiyet Oranı (%)
1927	94	116
1935	89	96
1940	93	113
1945	103	115
1950	-	-
1955	102	116
1960	105	117
1965	108	109
1970	110	124
1975	113	108
1980	113	110
1985	116	112
1990	130	138
2000	107	118
2010	103	106
2012	103	104

Alanya'da, 1945 yılında cinsiyet oranı önceki yıllara göre ilk defa 100'ü geçmiştir. Her iki şehirde, 1945 yılından sonraki bütün sayımlarda erkeklerin kadınlardan fazla olduğu, 1990 yılı sayımında cinsiyet oranının her iki şehirde en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. Bunun başlıca sebebi, Alanya ve Manavgat şehirlerinde, 1985-1990 devresinde turizm sektöründe çalışan erkeklerin önemli bir artış göstermesidir (Tablo 79 ve Grafik 34). Alanya ve Manavgat şehirlerinde cinsiyet oranları 1990 yılından sonra düzenli bir şekilde azalmıştır. Bu durum, turizm sektöründe çalışan erkeklerin, ailelerini de yanlarına almaları ve turizm sektörünün kadınlara yönelik olarak da önemli bir istihdam sağlaması ile ilişkilidir. Başka bir değişle, iş hayatına atılan kadınların sayısının her geçen yıl daha da artması, her iki şehirde cinsiyet oranlarının zamanla dengelenmesini sağlamıştır.

[122] 1927-2000 nüfus verileri Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yayımladığı sayım yıllıklarından, 2010- 2012 nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir.

Grafik 34. Alanya ve Manavgat Şehirleri Cinsiyet Oranlarının Yıllara Göre Değişimi (1927-2012)

Alanya ve Manavgat şehirlerinin 2000 yılına ait nüfus piramitleri incelendiğinde, 25-29, 30-34 ve 35-39 yaş grubunda yer alan nüfusun her iki şehirde de çoğunluğu oluşturduğu görülür (Grafik 7 ve Grafik 21). Bu şehirlerde turizm sektörünün en hızlı gelişim gösterdiği dönemin 1985-1990 devresi olduğu düşünüldüğünde, turizm sektörünün genç nüfusa yönelik bir istihdam sağlamış olduğu anlaşılmaktadır. Alanya şehrinde, 2000 yılında 0-4, 5-9, 20-24 yaş gruplarında ve 75 yaş üstündeki nüfusta kadınlar fazla olurken, diğer bütün yaş gruplarında erkekler fazladır (Tablo 8 ve Grafik 7). Manavgat şehrinde ise 2000 yılında 70 yaş ve üzerindeki nüfus dışında, bütün yaş gruplarında erkeklerin kadınlardan fazla olduğu görülmektedir (Tablo 45 ve Grafik 21). Her iki şehirde, özellikle çalışma çağındaki nüfusun erkeklerden oluşması, yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımlarının turizm sektörüyle olan ilişkilerini ortaya koymaktadır. İki şehirde de dikkati çeken bir diğer konu, 2012 yılında 20-24, 25-29, 30-34 yaş gruplarında kadınların erkeklerden fazla olmasıdır. Çalışma çağındaki nüfus içerisinde kadınların daha fazla olması, turizm

sektöründe çalışan erkeklerin ailelerini yanlarına almaları ve kadınların iş hayatına atılmaları ile ilişkilidir. Alanya şehrinde yaş bağımlılık oranı % 41,9 iken, Manavgat şehrinde ise % 42,8'dir.

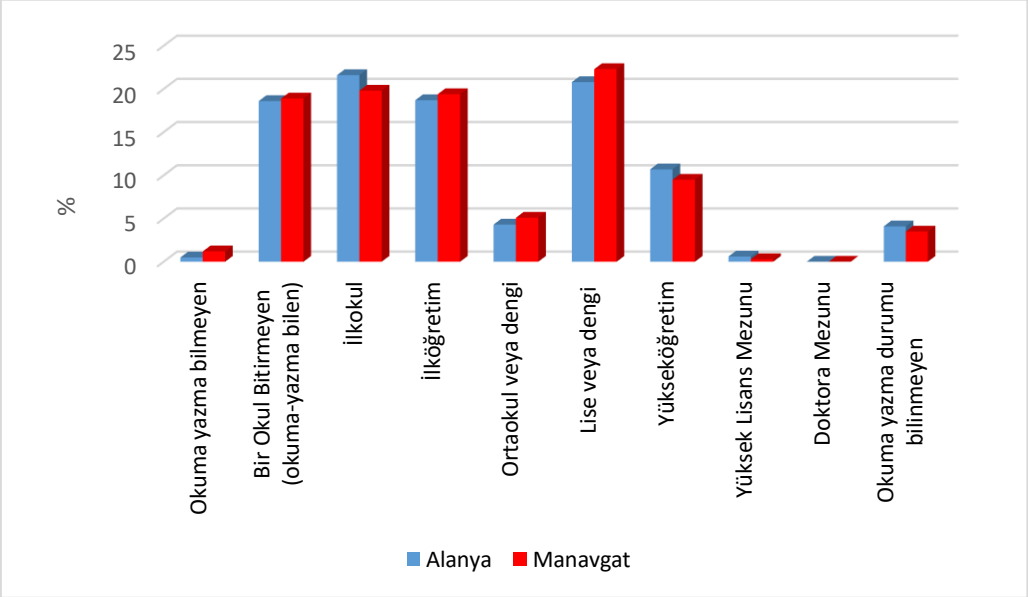
3.2.5. Nüfusun Eğitim Durumunun Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat şehirlerinin 2012 verilerine göre eğitim durumları karşılaştırıldığında, Manavgat şehrinde okuma yazma bilmeyenlerin sayısının Alanya şehrinde okuma yazma bilmeyenlerin iki katından fazla olduğu dikkati çeker. Herhangi bir okul bitirmemelerine rağmen okuma yazma bilenlerin oranı her iki şehirde birbirine yakındır (% 18). Alanya'da ilkokul ve yükseköğretim mezunlarının oranı, Manavgat'tan fazla olurken, ilkokul, ortaokul veya dengi, lise veya dengi okullardan mezun olanların oranı ise Manavgat'ta daha fazladır. Ancak bu oranlar arasında önemli farkların olmadığı görülmektedir (Tablo 80 ve Grafik 35). Alanya ve Manavgat şehirlerinde okuryazar durumu genel olarak karşılaştırıldığında, her iki şehirde bitirilen eğitim düzeyine göre elde edilen verilerden hareketle, 2012 yılında okuryazarlık oranının aynı olduğu (% 95) ve bu oranın Türkiye genelindeki okuryazarlık oranından (% 94,1) fazla olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 80. Alanya ve Manavgat Şehir Nüfuslarının Eğitim Durumu (2012).

Eğitim Durumu (6 yaş ve üzeri)	Alanya Şehri		Manavgat Şehri	
	Toplam	%	Toplam	%
Okuma yazma bilmeyen	497	0,5	1.273	1,2
Bir Okul Bitirmeyen (okuma-yazma bilen)	17.737	18,6	20.358	18,9
İlkokul	20.662	21,6	21.313	19,8
İlköğretim	17.870	18,7	20.832	19,4
Ortaokul veya dengi	4.091	4,3	5.444	5,1
Lise veya dengi	19.906	20,8	23.962	22,3
Yükseköğretim	10.211	10,7	10.174	9,5
Yüksek Lisans Mezunu	549	0,6	366	0,3
Doktora Mezunu	36	0	-	-
Okuma yazma durumu bilinmeyen	3.961	4,1	3.742	3,5
Toplam	**95.520**	**100**	**107.464**	**100**

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), 2012 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Grafik 35. Alanya ve Manavgat Şehir Nüfuslarının Eğitim Durumu (2012).

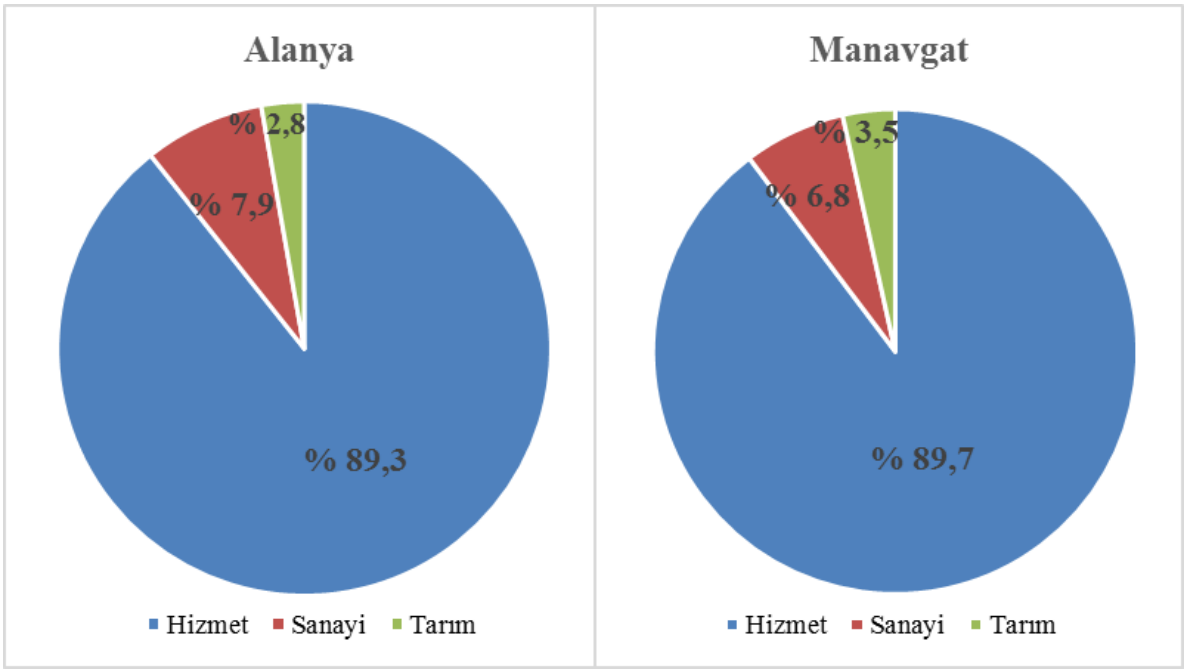
3.2.6. Nüfusun Ekonomik Niteliklerinin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat şehir nüfuslarının, 2000 yılı verilerine göre ekonomik sektörlere dağılımları incelendiğinde, her iki şehirde hizmet, sanayi ve tarım sektöründe çalışanların oranlarının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bilindiği gibi gerek Alanya'da gerekse Manavgat'ta 1980'li yıllardan sonra turizm faaliyetleri hızla gelişmiş ve önemli bir istihdam yaratmıştır. Birer turizm şehri olan Alanya ve Manavgat'ta, hizmetler sektörü büyük oranda turizme bağlı olarak gelişme göstermiştir. Bu nedenle her iki şehirde, otellerden seyahat acentelerine, döviz bürolarından bankalara kadar çok sayıda işletme, turizm sektörünün doğrudan etkileri sayesinde yoğun bir şekilde faaliyet göstermektedir. Her iki şehirde de, hizmet sektöründe çalışanların oranı 2000 yılında % 89'dur.

Tablo 81. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Faal (Çalışan) Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2000)

Sektör	Alanya Şehri		Manavgat Şehri	
	Toplam	%	Toplam	%
Hizmet	21.742	89,4	18.033	89,4
Sanayi	1.933	7,9	1.368	6,8
Tarım	672	2,7	703	3,5
Toplam	24.347	100	20.104	100

Kaynak: TUİK, 2000 Yılı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

Grafik 36. Alanya ve Manavgat Şehir Nüfuslarının Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2000)

Alanya'da sanayi sektöründe çalışanların oranı % 7,9 iken, Manavgat'ta ise % 6,8'dir (Tablo 81 ve Grafik 36). Her iki şehirde, bazı atölye ve fabrikalar hariç tutulursa, sanayi faaliyetleri daha çok sanayi sitesi bünyesinde gerçekleşmektedir. Alanya Sanayi Sitesi, şehrin doğusunda Cumhuriyet Mahallesi sınırları içerisinde yer alırken, Manavgat Sanayi Sitesi ise yine şehrin doğusunda D-400 karayolu kenarında Sanayi Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Her iki şehirde, tarım sektöründe çalışanların oranı her ne kadar düşük değerler gösterse de, tarımsal faaliyetler de sürdürülmektedir. Özellikle, şehirlerin kenar kısımlarında yer alan mahallelerde, yer yer tarımsal faaliyetler varlığını sürdürmektedir. Alanya'da Hacımehmetli, Tepe, Bektaş, Oba ve Çıplaklı Mahalleleri,

Manavgat'ta ise Ilıca, Hatipler, Sarılar, Çayyazı Mahalleleri şehir fonksiyonlarının gelişmeye başlamasının yanı sıra tarımsal faaliyetlerin de sürdürüldüğü mahalleler olarak dikkati çekmektedir.

3.3. Yerleşme Özelliklerinin Karşılaştırılması

3.3.1. Kuruluş Yerlerinin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat şehirleri, antik dönemde Pamfilya olarak bilinen, kuzeyde Toros Dağları ile güneyde Akdeniz arasında yer alan bir bölgede kurulmuştur. Her iki şehir, kurulmuş oldukları sahada, varlıklarını günümüze kadar sürdürmüşlerdir. Bu durum, coğrafi şartların her dönemde yerleşmeye uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Alanya ve Manavgat'ın kuruluş yeri seçimlerinin karşılaştırılmasında dikkati çeken temel konu, her iki şehirde tarihi açıdan oldukça önemli olan yarımadaların ve kalelerin var olmasıdır. Bu durum, aynı zamanda bölgenin de ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Alanya ve Manavgat'taki tarihi yarımadalar, birer yerleşme çekirdeği olma özelliği göstermiştir. Ancak, her iki yarımadanın coğrafi yapısı farklılık göstermektedir. Alanya şehrinin üzerinde kurulmuş olduğu yarımada, bir tombolo özelliği göstermektedir. Alanya'da yarımadanın yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin temel sebebi, sahanın kuzeyden esen rüzgârlara karşı korunaklı olması ve kalenin savunma amaçlı olarak kullanılmasıdır (Karadede, 1968, s. 10). Gerçekten de, yer yer 200 metreden daha fazla yükseltiye sahip, dik kenarlarıyla ihtişamlı bir yapıya sahip olan kale, denize ve şehre hâkim konumda yer almaktadır.

Alanya'dan farklı olarak, Manavgat Kalesi (Hisar Kalesi), tarihi yarımada üzerinde değil, Side'nin (yarımadanın) yaklaşık 6-7 km kuzeydoğusunda, Manavgat Çayı kenarında yer almaktadır. Manavgat'ta, bugünkü Eski Hisar Mahallesinde yer alan kalenin varlığına rağmen, Side'nin üzerinde kurulmuş olduğu yarımadanın, daha eski zamanlarda yerleşime açılmış olduğu bilinmektedir. Bu yarımada, savunma amacına yönelik olarak değil, ticari faaliyetler bakımından önemli olmasıyla ön plana çıkmıştır. Ancak bu sahanın, zaman zaman meydana gelen açık deniz saldırılarına maruz kaldığı ve eski önemini yitirdiği bilinmektedir. Bu nedenle, Hisar Kalesinin savunma bakımından sahip olduğu önem nedeniyle Manavgat, zamanla Kale ve çevresinde gelişim göstermeye başlamıştır.

Alanya ve Manavgat, asıl gelişimlerini Türk hâkimiyetinin başladığı XIII. yüzyıldan sonraki süreçte göstermeye başlamıştır. Bugünkü Alanya, Selçuklu hükümdarlarından Sultan Alaeddin Keykubat tarafından 1221 yılında fethedilmesiyle Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Fethedilmesinden sonra Alaiye olarak anılmaya başlanan Alanya, Tuncel'in de ifade ettiği gibi Selçuklu döneminde adeta baştan inşa edilmiştir (Tuncel, 1980, s. 147-148). Gerçekten de Alanya, günümüze kadar ayakta kalabilen tarihi yapıları ve dokusuyla, Selçuklu döneminin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Türklerin Manavgat ve çevresine Alanya'da olduğu gibi XIII. yüzyıldan itibaren geldikleri bilinmektedir. Yöreye gelen Türkler, antik Side yerleşmesinin yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda yer alan bugünkü Manavgat'a gelerek Manavgat Çayı'nın kenarına yerleşmişler ve Side'den ayrı bir sahada (bugünkü Hisar Kalesi yakınlarında), yeni bir yerleşme çekirdeği oluşturmuşlardır (Aydınözü, 2004, s. 84-85). Alanya ve Manavgat'ın Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki kuruluş ve gelişmelerini etkileyen coğrafi faktörler özetlendiğinde, Alanya'da limanın, tersanenin, tarihi yarımadanın ve bu yarımada üzerinde yer alan Alanya Kalesi'nin varlığının Alanya'nın kuruluş ve gelişiminde etkili olduğu görülür. Manavgat'ta ise Manavgat Çayı'nın bir liman gibi kullanılması, Çayın batı kıyısında Hisar Kalesi'nin varlığı, Akdeniz ile bağlantının Side üzerinden gerçekleştirilmesi, Manavgat'ın gelişmesini sağlayan önemli coğrafi etmenlerdir (Karaca, 2009, s. 36).

3.3.2.Yatay Gelişimlerinin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat şehirlerinin bugünkü yayılış sahaları ve kapladıkları alanlar farklıdır. Alanya şehri 2.186,8 hektar alan kaplamaktadır. Şehir sınırları içerisinde toplam 19 mahalle yer almaktadır. Manavgat şehri ise 3.851,6 hektar alan kaplamaktadır ve şehir sınırları içerisindeki mahallelerin sayısı 24'tür. Bu bölümde, Alanya ve Manavgat'ın coğrafi esaslara göre oluşturulmuş olan şehir sınırları içerisinde, tarihi süreçte meydana gelen yatay gelişim süreçleri karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Alanya ve Manavgat şehirlerinin yatay gelişimleri ile ilgili en dikkat çekici konu, Alanya'nın tarihi yarımada üzerinde yer alan kaleden kuzeydeki ovalık alana doğru kademeli olarak gelişim göstermesi, Manavgat'ın ise farklı dönemlerde gelişme gösteren üç ayrı yerleşme çekirdeğinin zamanla gelişim göstererek birleşmesidir. Manavgat ve çevresinde, en eski yerleşim sahasını Antik Side yerleşmesi oluşturmaktadır. Türk hâkimiyeti ile birlikte Hisar Kalesi ve

çevresine yerleşilmiş, 1950'li yıllardan sonra ise Manavgat, bugünkü Yukarıpazarcı Mahallesinde ayrı bir yerleşme çekirdeği olarak gelişme göstermiştir.

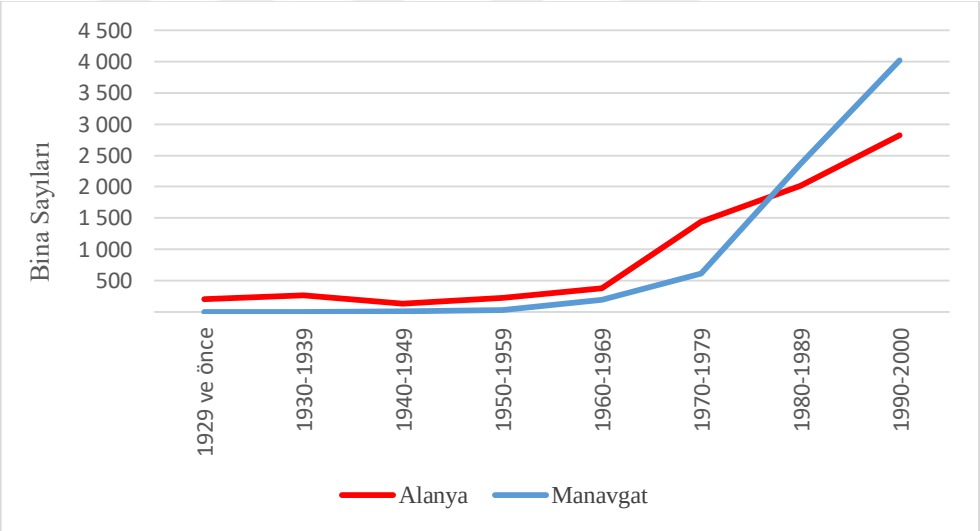
Alanya ve Manavgat'ta, ovalık saha üzerinde XX. yüzyılın ilk yarısına kadar yoğun bir yapılaşma söz konusu olmamıştır. Bu durumun özelikle delta sahaları üzerinde gelişme gösteren ülkemiz şehirlerinin çoğunda söz konusu olduğu bilinmektedir. Nitekim Tunçdilek'in (1985) de belirttiği gibi, Türkiye'de delta ovalarından gerek yerleşme gerekse ekonomik faaliyetler bakımından yararlanılması, özellikle XX. yüzyıl içerisinde gerçekleşmiştir. Delta alanlarının akarsular tarafından taşınan ince materyallerle (kil, silt gibi) kaplı olması, bu sahalarda eğim değerlerinin oldukça düşük olması, akarsuların çoğu kez taşması ve bu taşmalar neticesinde bataklıkların oluşması, ovaların çeşitli amaçlarla değerlendirilmesini geciktirmiştir (Tunçdilek, 1985, s. 56-57).

Alanya ve Manavgat'ın, Cumhuriyet Dönemindeki yatay gelişimlerini ortaya koyan verilerinden biri, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından hazırlanmış olan Bina Sayım Cetvelleridir. Yapımı tamamlanan bina sayıları karşılaştırıldığında, 1960'lı yıllara kadar Manavgat'ta yapılaşmanın oldukça yavaş olduğu, Alanya'da ise Manavgat'tan daha hızlı olduğu görülmektedir. 1960'lı yıllara kadar, Manavgat'ta yapılaşmanın yavaş gelişim göstermesi, özellikle Manavgat Çayı'nın batı yakasında bataklık sahaların yerleşime uygun olmamasından ve nüfusun yavaş bir şekilde artış göstermesinden kaynaklanmıştır. 1929 yılı ile 1959 yılı arasındaki 40 yıllık dönemde, Manavgat'ta yapımı tamamlanan binaların sayısı sadece 40 iken, bu sayı Alanya'da 816 olmuştur (Tablo 82 ve Grafik 37). Alanya ve Manavgat şehirlerinde yapımı tamamlanan binaların sayılarındaki hızlı artışın 1970-1979 devresi ve sonrasında gerçekleştiği görülmektedir. Bunun temel sebebi, hiç şüphesiz turizm sektöründeki gelişmelerin bir sonucu olarak nüfusun artması ve yapılaşmanın hız kazanmasıdır. Manavgat'ta, 1960-1969 devresinde 193 bina yapılmış ve bu sayı 1970-1979 devresinde yaklaşık 3 kat artarak 611 olmuştur. Alanya'da ise 1960-1969 devresinde 377 bina yapılmış ve bu sayı 1970-1979 devresinde yaklaşık 4 kat artarak 1.440'a ulaşmıştır (Tablo 82 ve Grafik 37). Buradan, her iki şehrin yatay gelişiminde turizm faaliyetlerindeki gelişmelerin oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 82. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Yıllara Göre Yapımı Tamamlanan Binaların Sayıları (1929-2000)

Yıllar	Bina Sayısı (Tamamlanan)	
	Alanya	Manavgat
1929 ve önce	201	3
1930-1939	269	1
1940-1949	127	5
1950-1959	219	31
1960-1969	377	193
1970-1979	1.440	611
1980-1989	2.014	2.367
1990-2000	2.826	4.022
Bilinmeyen	134	56
Toplam	**7.607**	**7.289**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü Bina Sayım Cetvelleri (2000)

Grafik 37. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Yıllara Göre Yapımı Tamamlanan Binaların Sayıları (1929-2000)

Manavgat şehrinde, yapımı tamamlanmış olan binaların sayısı 1980-1989 ve 1990-2000 devrelerinde Alanya'dan fazla olmuştur. 1980-1989 devresinde Manavgat'ta 2.367 bina inşa edilirken, Alanya'da ise 2.014 bina inşa edilmiştir. 1990-2000 devresinde Manavgat'ta 4.022 bina inşa edilirken, Alanya'da ise 2.826 bina inşa edilmiştir (Tablo 82 ve Grafik 37). Belirtilen dönemler, her iki şehirde turizm faaliyetlerinin ivme kazandığı

dönemler olmasına rağmen, yapılaşmanın Manavgat'ta daha fazla olması, topoğrafik faktörlerin yatay gelişim üzerindeki sınırlandırıcı etkisinin Alanya'dan daha az olmasıyla ilişkilidir.

Alanya'da 1960'lı yıllarda, geniş bahçeler içerisinde adeta kaybolmuş olan ve seyrek bir dağılış gösteren müstakil binaların yer aldığı bilinmektedir (Foto 4). Ancak, özellikle 1980'lerden sonra turizm sektöründeki gelişmelerin doğrudan etkileriyle hızla artan nüfus, hızlı bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Böylece zamanla müstakil binalar yerini çok katlı ve sık dokulu yapılara bırakmış, şehir merkezindeki yoğun yapılaşmayla birlikte yatay gelişim daha kuzeydeki mahallelere doğru kaymıştır. Şehir, son yıllarda Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı Tepe, Bektaş ve Çıplaklı Mahallelerine doğru adeta tırmanmaya başlamıştır. Topoğrafik faktörler, yerleşim sahasının kuzeye doğru gelişimini sınırlandırmıştır. Manavgat şehrinde, yükselti ve eğim değerlerinin Alanya'dan daha az olması, şehrin yatay yönde gelişimini hızlandırmaktadır. Nitekim şehrin kuzeyinde Sarılar Mahallesi, batısında Ilıca Mahallesi ve doğusunda Sanayi Mahallesi boyunca yatay gelişim devam etmektedir. Son yıllarda gelişen turizm faaliyetlerine bağlı olarak Side'nin kuzeye, Manavgat'ın ise güneye doğru hızla genişlemesi, Side ve Manavgat'ın bütünleşmesine neden olmuştur.

Tarihi süreçte, Alanya ve Manavgat'ta, yatay gelişimi engelleyen bir diğer faktör, bataklık sahaların geniş alan kaplaması olmuştur. Alanya, Selçuklu döneminde Toros Dağları etekleri ile Akdeniz kıyılarına yakın alanlarda, bataklık alanlar arasındaki dar bir sahada gelişme göstermiştir (Redford, 2008, s. 54). Daha sonraki süreçte, bu bataklık sahaların kurutulmasıyla, Alanya, ovalık saha üzerinde gelişimini sürdürmüştür. Son yüzyıla kadar, Manavgat'ın daha çok Manavgat Çayı'nın doğu yakası boyunca (Düşenbe) gelişim gösterdiği bilinmektedir. Manavgat Çayı'nın batı yakasındaki alüvyal sahalarla önemli bir yükselti farkının olmaması nedeniyle, Çayın özellikle kış mevsiminde taşmasıyla bataklık sahaların yayılış alanı artış göstermiştir. Çayın doğu yakasındaki yerleşim sahası, nispeten daha yüksek bir sahada, konglomera arazisi üzerinde gelişim göstermiştir. Şehirde, 1970'li yıllardan sonra turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte hızla artan nüfus nedeniyle, Manavgat Çayı'nın batı yakasındaki bataklık sahalar büyük oranda kurutulmuş ve yerleşime açılmıştır. Manavgat şehri, Manavgat Çayı'nın denize döküldüğü

alanda, özellikle kış mevsiminde taban suyunun yükselmesi nedeniyle güneydoğu yönünde bir yatay gelişim gösterememektedir. Bilindiği gibi bu saha, eski bir göl sahasına karşılık gelmektedir. Piri Reis, Yalı Gölü olarak adlandırdığı bu gölü tasvir etmiş ve 1521 yılında çizmiş olduğu bir haritasında göstermiştir (Harita 34) (Piri Reis, 1973, s. 274).

Alanya ve Manavgat şehirlerinin Cumhuriyet Dönemine ait (özellikle 1960'lı yıllardan sonra) hava fotoğraflarına dikkat çekildiğinde, önceleri bataklıklardan oluşan sahaların, zamanla kurutularak tarımsal faaliyetlerin yoğunluk kazandığı sahalara dönüştürüldüğü ve bu sahaların yerini zamanla turizm sektörüne hizmet eden yapıların (özellikle ikinci konutlar) almaya başladığı görülür. Nitekim Alanya Kalesinden kuzeydeki ovalık sahalara doğru gelişen Alanya şehri, kuzeye, batıya ve doğuya doğru genişlemiş ve sera alanlarının yerini turistik tesisler iştigal etmeye başlamıştır. Yıldız'ın (2012) da belirttiği gibi, özellikle Side'de, tarihi ve kültürel turizmin yanı sıra kıyı turizmi de önem kazanmış, Sorgun ve Örenşehir güneyindeki kıyılara, sayıları yaklaşık 1.500'e ulaşan çardaklar konumlandırılmıştır. Bu çardakların yerini 2000'li yıllarda ikinci konutlar almaya başlamıştır (Yıldız, 2012, s. 48). Kuzeyde ise Manavgat Şelalesinin yer aldığı saha, turizm faaliyetleri bakımından dikkat çekmeye başlamıştır.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde, şehiriçi ve şehirlerarası ulaşımın gelişmesiyle birlikte, hızlı bir yatay gelişim söz konusu olmuştur. Artan şehir nüfusuna ve yatay gelişime bağlı olarak, her iki şehrin imar planlarında cadde ve sokak sistemlerinin gelişimine imkân sağlayan kararlara yer verilmiştir. Böylece, yeni cadde ve sokaklar şehirlerin gelişmesiyle birlikte kademeli olarak hizmete açılmıştır. Farklı dönemlere ait hava fotoğrafları ve haritalar, Alanya ve Manavgat şehirlerinin yer yer belirli ulaşım aksları yönünde gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Alanya'da, 1962 yılı hava fotoğrafından hareketle, bugünkü Atatürk Bulvarının ve onun daha doğudaki devamı olan Ahmet Tokuş Bulvarının hizmete açılmış olduğu görülmektedir. Bu caddenin kuzeyinde yer alan ve caddeye dik bir şekilde uzanan bugünkü Kültür Caddesi, Bostancıpazarı Caddesi, Eczacılar Sokak, Şevkibey Sokak, Yaylayolu Sokak ve Hacet Caddesinin gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Şehrin cadde ve sokakları zamanla, bu sahadan kuzeye doğru kademeli olarak gelişimini sürdürmüştür. Bu durum, 1975 yılı hava fotoğrafı, 1989 ve 2012 yılı

topoğrafya haritalarından da anlaşılmaktadır. Manavgat şehrinin 1953 yılı hava fotoğrafına dikkat çekildiğinde, henüz önemli bir gelişme gösteren karayolu aksının bulunmadığı, Manavgat Köprüsünün (1931) hizmete girdiği ancak Manavgat Çayının batı yakasının (bataklık sahalar vb.) henüz yeterince yerleşilmediği görülmektedir. Şehir, daha sonraki on yıllık dönemde, batıda bugünkü Antalya Caddesi boyunca Türk Belenine doğru, doğuda bugünkü Mehmet Akif ve Remzi Güven Caddeleri boyunca doğuya doğru genişlemiştir. Diğer yandan, bugünkü Antalya Caddesinden Hisar (Zindan) Kalesine doğru uzanan Hisar Caddesi boyunca, Manavgat Çayı'nın doğusunda ise Atatürk Caddesi boyunca şehrin güneye doğru bir yatay gelişim gösterdiği görülmektedir.

Ulaşım faaliyetlerinin Alanya ve Manavgat şehirlerinin yatay gelişimi üzerindeki en önemli etkisi, şüphesiz bugünkü D-400 karayolunun hizmete girmiş olmasıdır. 1995 yılı Alanya ve Manavgat topoğrafya haritaları üzerinde D-400 karayolu ile ilgili "*yapılmakta olan şose*" ibaresi yer almaktadır. 2000'li yılların başında karayolu tamamen hizmet vermeye başlamıştır. Alanya şehrinin kuzeyinden Manavgat şehrinin ise güneyinden geçen D-400 karayolu, her iki şehrin en önemli mekânsal unsurlarından birini oluşturmaktadır. Alanya ve Manavgat şehirlerinde, D-400 karayolu çevresinde 2000'li yılların başından itibaren hızlı bir yapılaşma meydana gelmiş ve her iki şehir, karayoluna doğru yatay yönde bir gelişim göstermiştir. Özellikle bugünkü bazı mahallelerin kurulup gelişmesinde karayolu oldukça önemli bir rol üstlenmiştir. Alanya'da D-400 karayolunun hizmete girmesiyle şehrin en önemli ulaşım akslarından biri olan Atatürk Caddesi (Bulvarı) üzerindeki ulaşım yoğunluğu hafiflemiştir. Başka bir ifadeyle, D-400 karayolu söz konusu caddeye önemli bir alternatif oluşturmuştur. Bu karayolu, şehrin kuzeye doğru gelişimini etkilemiştir.

Manavgat şehrinin 1995 ve 2012 yılı haritaları karşılaştırıldığında, D-400 karayolunun yatay gelişim bakımından taşıdığı önem daha iyi anlaşılmaktadır. Bugünkü Mimar Sinan, Aydınevler, Bahçelievler, Örnek ve Sanayi Mahallelerinin asıl gelişimleri, karayolunun hizmete girmesinden sonraki döneme karşılık gelmektedir. Alanya'da olduğu gibi Manavgat şehrinde de D-400 karayolu, şehir trafiğini rahatlatan önemli bir alternatif ulaşım aksı olmuştur. Diğer yandan günümüzde, güneyde Side Mahallesi ve batıda Ilıca ve Hatipler Mahalleleri, D-400 karayolu boyunca hızla gelişmektedir. Bu tez

çalışmasında, Alanya ve Manavgat şehirlerinin yatay gelişimleri, belirli dönemlere ayrılarak ortaya konulmuştur. Alanya şehri için antik dönemden günümüze kadar gelişim dönemleri belirlenirken, Manavgat şehri için özellikle son yüzyıl içerisindeki gelişim dönemleri ele alınmıştır. Bunun başlıca sebebi Manavgat şehrinin köklü bir yerleşme olarak gelişmesinin son yüzyıl içerisinde gerçekleşmesidir.

Alanya'da, Selçuklu hâkimiyetinden önceki süreçte yerleşim sahası 41,6 hektar iken, Selçuklu döneminde 129,5 hektara ulaşmıştır. Osmanlı döneminde yerleşme, 147,7 hektar alan kaplamıştır. 1962 yılına ait hava fotoğrafından hareketle oluşturulan şehir sınırına göre şehir yüzölçümü 189,3 hektar alan olmuştur. Şehrin alanı, 1975 yılında yaklaşık 2 kat artış göstermiş ve 407 hektar olmuştur. 1970'li yıllardan sonra hızla gelişen turizm sektörü sayesinde şehir hızla gelişmiş ve Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı alana kadar yayılmıştır. Böylece 2017 yılında şehir alanı 2.186,8 hektara ulaşmış ve yatay gelişim, yerleşmenin kurulduğu dönemden (41,6 hektar) günümüze kadar yaklaşık 53 kat artmıştır (Tablo 83).

Manavgat'ın Side'den tamamen ayrı olarak gelişim gösterdiği yerleşim sahası 1913 yılında 7,2 hektardır. 1913 yılında Manavgat Çayının batı yakası ile doğu yakası (Düşenbe) birleştirilerek Manavgat adı altında ilçe teşkilatı kurulmuştur. 1930'lu yıllarda Manavgat Köprüsünün inşa edilmesiyle, Manavgat Çayının doğu ve batı yakası hızlı bir etkileşim sürecine girmiştir. 1953 yılında şehir alanı 29,3 hektara, 1963 yılında ise 62,3 hektara ulaşmıştır. 1963 yılından 1983 yılına kadarki 20 yıllık dönemde, şehrin alanı 285,8 hektar olmuştur. 1995 yılı hava fotoğraflarında ve topoğrafya haritalarında Manavgat'ın güneybatısında yer alan Side'nin, Manavgat ile henüz bütünleşmediği görülmektedir. Ancak 1996-2012 devresinde, Side'nin kuzeye, Manavgat'ında güneye doğru hızla genişlemesi sayesinde, her iki yerleşme artık birleşmiştir. Böylece Side'nin de içerisinde yer aldığı Manavgat şehrinin alanı 2012 yılında 2.942,2 hektara, 2017 yılında ise 3.851,6 hektara ulaşmıştır. Bu yatay gelişimin temel sebebi, özellikle turizm sektöründe meydana gelen gelişmelerdir (Tablo 83).

Tablo 83. Alanya ve Manavgat Şehirlerinin Yatay Gelişimi[123]

Alanya		Manavgat	
Gelişim Dönemleri	**Şehir Alanı (ha)**	**Gelişim Dönemleri**	**Şehir Alanı (ha)**
Selçuklulardan Önce	41,6	1913 yılı	7,2
Selçuklu Dönemi	129,5	1953 yılı	29,3
Osmanlı Dönemi	147,7	1963 yılı	62,3
1962 yılı	189,3	1983 yılı	285,8
1975 yılı	407,1	1995 yılı	489,8
1989 yılı	739,1	2012 yılı	2.942,2
2012 yılı	1.687,6	2017 yılı	3.851,6
2017 yılı	2.186,8		

Alanya ve Manavgat şehirlerinin 1990'lı yıllardan sonraki yatay gelişimleri karşılaştırıldığında Manavgat şehrinin Alanya şehrinden daha geniş alana yayıldığı dikkati çekmektedir. Günümüze doğru, her iki şehrin alanı arasındaki farkın gittikçe arttığı görülmektedir. Bunun temel sebebi, Toros Dağları'nın Alanya şehrinde Manavgat'a göre daha güneye sokulması ve yatay gelişim bakımından topoğrafik bir engel oluşturmasıdır. Alanya şehri, günümüzde Toros Dağları yükseltilerine doğru adeta tırmanmaktadır. Manavgat şehri ise kuzeye, doğuya ve batıya doğru gelişimini sürdürmektedir. Şüphesiz bu durum her iki şehrin yatay gelişimlerinin yanı sıra dikey gelişimlerini de etkilemiştir.

3.3.3. Dikey Gelişimlerinin Karşılaştırılması

Şehir yerleşmeleri, coğrafi şartların yatay gelişime engel teşkil ettiği alanlarda dikey yönde gelişim gösterirler. Diğer yandan planlama kararları, emlak fiyatları vb. gibi faktörler de dikey yapılaşmayı etkilemektedir. Şehirlerin dikey yönde gelişimi, çok katlı yapılaşma şeklinde gerçekleşmektedir. Alanya ve Manavgat şehirleri, 2000 yılı Bina Sayım Cetvellerine göre binaların kat sayıları dikkate alınarak karşılaştırıldığında, her iki şehirde dikey gelişimin farklılık gösterdiği dikkati çeker. Bu farklılığı oluşturan etmenlerin başında topoğrafik faktörler gelmektedir. Alanya şehrinin yatay gelişim hızı, batıda Hacımehmetli Mahallesi, kuzeyde ise Tepe ve Bektaş Mahallelerinde yavaştır. Bu mahallelerin kuzeyinde Toros Dağları yükseltileri kısa mesafelerde artmakta ve önemli bir

[123] Alanya ve Manavgat şehirleriyle ilgili alan hesaplamaları Arc Map 10.1 yazılımı ile yapılmıştır.

topoğrafik engel oluşturmaktadır. Bu durum, çok katlı yapılaşmayı beraberinde getirmektedir. Manavgat şehri ise Alanya'dan farklı olarak daha elverişli bir topoğrafyaya ve geniş düzlüklere sahiptir. Toros Dağları yükseltileri, Manavgat şehrinde yaklaşık 15-20 kilometre kuzeyden itibaren artış göstermektedir. Böylece şehir, daha çok yatay yönde bir gelişim göstermektedir.

Manavgat şehrinde, 2000 yılı verilerine göre, bir-üç katlı yapılar Alanya'daki bir-üç katlı yapılardan fazladır. Alanya'da tek katlı 1.617 bina varken, Manavgat'ta bu sayı 2.928'dir. Yine üç katlı binaların sayısı Alanya'da 1.016 iken, Manavgat'ta 1.948'dir. İki katlı yapılar, Alanya şehrinde Manavgat'tan daha fazladır. Alanya'da 1.696 tane iki katlı yapı varken, Manavgat'ta bu sayı 1.436'dır. İki katlı yapıların Alanya'da daha fazla olmasının sebeplerinden biri, geleneksel Alanya evleri olarak bilinen ve büyük oranda koruma altına alınmış yapıların (iki katlı) fazla olması ile ilişkilidir (Tablo 84).

Tablo 84. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Bina Kat Sayılarının Dağılımı

Bina Kat Sayısı	Alanya		Manavgat	
	Bina Sayısı	%	Bina Sayısı	%
1	1.617	21,2	2.928	40,1
2	1.696	22,2	1.436	19,7
3	1.016	13,3	1.948	26,7
4	1.127	14,8	637	8,7
5	1.325	17,4	298	4
6	556	7,3	20	0,2
7,8,9	133	1,7	8	0,1
10 +	7	0,09	1	0,01
Bilinmeyen	130	1,7	13	0,1
Toplam	**7.607**	**100**	**7.289**	**100**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 2000 Yılı Bina Sayım Cetvelleri

Alanya ve Manavgat şehirlerinde 2000 yılında yapımı tamamlanan binalardan dört ve daha fazla kata sahip olanlar, Alanya şehrinde, Manavgat'tan fazladır. Manavgat'ta dört katlı 637 bina varken, Alanya'da bu sayı 1.127'dir. Alanya'daki beş katlı binalar, Manavgat'taki beş katlı binaların dört katından fazladır. Daha fazla kata sahip binaların içinde Alanya'nın üstünlüğü söz konusudur. Bu durum Manavgat'ın yatay gelişime daha elverişli olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 84).

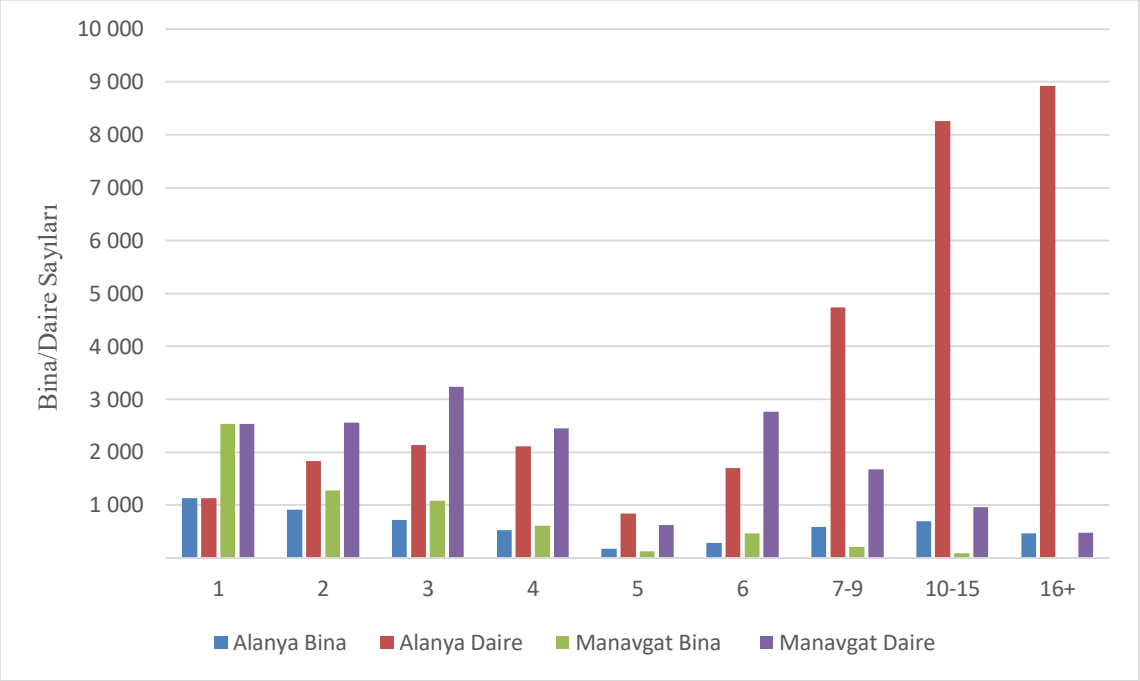
Alanya ve Manavgat şehirlerinin dikey gelişimleri, 2000 yılı bina ve daire sayıları arasındaki ilişkiden hareketle daha somut bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Toplam bina ve daire sayıları dikkate alındığında, Manavgat'tan daha az binaya sahip olmasına rağmen Alanya'nın daha fazla daireye sahip olması dikey yapılaşmayı açıkça ortaya koymaktadır (Tablo 85 ve Grafik 38). Bina ve daire sayıları oranlandığında, Alanya'da konut olarak kullanılan binalarda, bina başına 5,7 daire düşerken, Manavgat'ta ise konut olarak kullanılan binalarda, bina başına 2,6 dairenin düştüğü görülmektedir. Bu istatistik de Manavgat'ın daha çok yatay yönde, Alanya'nın ise dikey yönde gelişim gösterdiğini açıklamaktadır.

Tablo 85. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Bina ve Daire Sayılarının Değişimi (2000)

		Konut Olarak Kullanılan Binalar									Konut Dışı Bina	Bilinmeyen	Toplam
Bina Başına Düşen Daire Sayısı		1	2	3	4	5	6	7-9	10-15	16+			
Alanya	Bina	1.129	914	713	527	168	284	589	700	469	2.112	2	7.607
	Daire	1.129	1.828	2.139	2.108	840	1.704	4.733	8.261	8.927	-	-	31.669
Manavgat	Bina	2.535	1.281	1.077	613	124	460	211	86	20	882	-	7.289
	Daire	2.535	2.562	3.231	2.452	620	2.760	1.672	961	478	-	-	17.271

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 2000 Yılı Bina Sayım Cetvelleri

Alanya ve Manavgat şehirlerinde binaların kat sayılarının bugünkü durumları (2018) dikey gelişim haritasından elde edilen verilerden hareketle ortaya konulmuştur. Buna göre bir, iki ve üç katlı binaların toplam sayısı Alanya şehrinde 2.758 iken Manavgat şehrinde ise 7.961'dir. Her iki şehirde dört, beş ve altı katlı binaların sayısı birbirine yakındır. Dört, beş ve altı katlı binaların sayısı Alanya şehrinde 7.548 iken, Manavgat şehrinde ise 7.550'dir. Yedi, sekiz ve dokuz katlı binaların sayısı Alanya şehrinde 209 iken Manavgat şehrinde ise 202'dir. Diğer yandan Alanya'da 10 ve üzeri kata sahip toplam 97 bina varken, bu sayı Manavgat şehrinde sadece 5'tir. Bu veriler, Manavgat şehrinin daha çok yatay yönde, Alanya şehrinin ise dikey yönde bir gelişim göstermekte olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bundaki temel sebep, hiç şüphesiz Alanya şehrinin yatay gelişiminin Manavgat'a göre topoğrafik engellerle daha fazla sınırlandırılmasıdır. Bu nedenle, Alanya şehrinde yerleşme daha sık dokuludur.

Grafik 38. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Bina ve Daire Sayılarının Değişimi (2000)

3.3.4. Şehir İçi Arazi Kullanımının Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat'ın şehir içi arazi kullanım durumlarının karşılaştırılması, her iki şehrin topoğrafik özelliklerinin, şehir morfolojilerinin, yerleşme dokularının, yatay gelişim yönlerinin ve kapladıkları alanların ortaya konulması ile daha anlaşılır olmaktadır. Nitekim bu özellikler, şehirlerin hangi kesimlerinde (semtlerinde) ne tür bir arazi kullanım türünün var olduğunu ve arazi kullanımındaki başlıca değişimleri ortaya koymaktadır. Alanya ve Manavgat şehirleri, kuruluşlarından günümüze kadar kıyı ovaları üzerindeki gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Her iki şehirde, yatay gelişim süreci özellikle turizm sektörünün önemli bir gelişme gösterdiği 1980'li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Günümüzde, Manavgat şehrinde bu süreç yine ovalık saha üzerinde devam ederken, Alanya şehri ise artık Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı alanlara doğru kuzeyde Tepe ve Bektaş Mahalleleri yönünde gerçekleşmektedir. Bu topoğrafik engeller yatay gelişim hızının azalmasına sebebiyet vermektedir. Nitekim arazi çalışmaları sırasında gerçekleştirilen bir mülakatta Manavgatlı bir kişinin Alanya için kullanmış olduğu "*Alanya şehri artık ne uzar ne kısalır*" ifadesinde olduğu gibi, şehrin yatay gelişim hızı

artık yavaşlama eğilimindedir. Şüphesiz bu durum şehir içi arazi kullanımını önemli ölçüde etkilemektedir. Böylece, şehirde dikey yapılaşma daha da artmakta ve sık bir yerleşme dokusu ortaya çıkmaktadır.

Şehir içi arazi kullanımı etkileyen bir diğer faktör, her iki şehrin kaplamış olduğu alandır. Coğrafi esaslara bağlı olarak oluşturulan şehir sınırlarından hareketle Alanya şehrinin 2.186,8 hektar, Manavgat şehrinin ise 3.851,6 hektar alan kapladığı belirlenmiştir. Şüphesiz bu durum, her bir arazi kullanım türünün kapladığı alanı ve oransal değerleri etkilemektedir. Ancak, her iki şehrin yayılış gösterdiği alanlarda ne tür bir arazi kullanımın meydana geldiğini tespit etmek, arazi kullanımındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak bakımından önemlidir. Alanya ve Manavgat şehirlerinin fonksiyonel arazi kullanım durumları karşılaştırıldığında, Alanya şehrinde sağlık tesislerinin, dini alanların, sosyal ve kültürel alanların, ağaçlık alanların ve tarım alanlarının Manavgat şehrinden daha geniş alan kapladığı görülür (Tablo 86). Diğer arazi kullanım türlerinin tamamında, Manavgat şehri daha geniş alanlara sahiptir. Bunun temel sebebi, Manavgat şehrinin Alanya şehrinden daha geniş alan kaplamasıdır. Ancak, her iki şehirdeki fonksiyonel arazi kullanımının daha iyi anlaşılması bakımından her bir arazi kullanım türünün kapladığı alanın, şehir alanına oranının, mekânsal dağılışlarının vb. gibi farkların ayrı ayrı ele alınıp incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 86. Alanya ve Manavgat Şehirlerinde Fonksiyonel Arazi Kullanımı[124]

Fonksiyonel Arazi Kullanımı	ALANYA		MANAVGAT	
	Alan (ha)	Yüzde (%)	Alan (ha)	Yüzde (%)
Ağaçlık Alanlar	163,1	7,4	161,4	4,1
Askeri Alanlar	0,5	0,02	5,8	0,1
Dini Alanlar	6,1	0,2	5,3	0,1
Eğitim Alanları	28,4	1,3	30,3	0,7
İdari Alanlar	7,8	0,3	9,1	0,2
Konut Alanları	1.016,4	46,4	1.637,1	42,5
Mezarlık Alanları	10,2	0,5	32,3	0,8
Park ve Bahçe Alanları	103,7	4,7	160,3	4,1
Sağlık Tesisleri	10,1	0,4	3,2	0,08
Sanayi Alanları	14	0,6	106,4	2,7
Sosyal ve Kültürel Alanlar	7	0,3	5,1	0,1
Spor Alanları	20,9	0,9	8,5	0,2
Tarım Alanları	353,1	16,1	219,7	5,7
Ticaret Alanları	115,1	5,2	226,8	5,8
Turizm Tesisleri	117,7	5,3	551	14,3
Ulaşım Alanları	17,6	0,8	25	0,6
Kullanım Dışı Alanlar	190,6	8,7	664,3	17,2
Arıtma Tesisi	6,4	0,2	-	-
Toplam	**2.186,8**	**100**	**3.851,6**	**100**

Alanya ve Manavgat şehirlerinde ***konut alanları*** 1950'li yıllardan sonra genişlemeye başlamış ve turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte hız kazanmıştır. Özellikle turizm sektörünün yarattığı istihdam ve hızla artan nüfus, hızlı bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Bilindiği gibi, gerek Alanya'da, gerekse Manavgat'ta (Side'de), turizm sektörü 1960'lı yılların başında gelişmeye başlamıştır. Side'de gelişmeye başlayan turizm sektörünün Manavgat üzerindeki etkileri, 1980'li yılların sonlarından itibaren görülmeye başlanmıştır. Şüphesiz bu durum, Alanya şehrinin Manavgat'tan (D-400 karayolunun kuzeyi) daha önce bir yapılaşma sürecine girdiğini göstermektedir. Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsünün Bina Sayım Cetvellerinin sunduğu veriler bu durumu destekler niteliktedir. Buna göre, 1970 yılında konut olarak kullanılan binaların sayısı Alanya şehrinde 2.491

[124] Arcmap 10,1 yazılımı kullanılarak çizilen harita üzerinden oluşturulmuş ve alan hesaplamaları Map İnfo yazılımı kullanılarak yapılmıştır.

iken, Manavgat şehrinde ise sadece 294'tür. 1984 yılına gelindiğinde konut olarak kullanılan binaların sayısı Alanya şehrinde 2.881 iken, bu sayı Manavgat şehri için 2.010'dur.

Alanya şehrinde 2000 yılında tamamı konut olarak kullanılan binaların sayısı 3.368 iken, çoğunluğu konut olarak kullanılan binaların sayısı 2.127'dir. Böylece konut olarak kullanılan binaların toplam sayısı 5.495'tir. Bu sayı, Manavgat şehrinde 6.407'dir. 2000 yılı verisinden hareketle, Manavgat şehrindeki konut sayısının ilk defa Alanya şehrindeki konut sayısını geçtiği anlaşılmaktadır. Her iki şehirde konut olarak kullanılan binaların sayıları 2018 yılında hazırlanmış olan şehir içi arazi kullanımından elde edilen verilere göre karşılaştırıldığında, Alanya şehrinde konut olarak kullanılan bina sayısının 8.893, Manavgat şehrinde konut olarak kullanılan bina sayısının ise 13.721 olduğu görülür. Bu değerler özellikle 1980'li yıllardan sonra Manavgat şehrindeki yapılaşmanın Alanya'dan çok daha hızlı olduğunu açıkça göstermektedir.

Manavgat şehrinde artan nüfusla birlikte konut alanlarına yönelik gerçekleşen yapılaşmanın daha da artacağı anlaşılmaktadır. Konutlar, Alanya şehrinde 1.016,4 hektar (şehir alanının % 46,4'ü), Manavgat şehrinde ise 1.637,1 hektar (şehrin % 42,5'i) alan kaplamaktadır. Alanya şehrinde konut alanları, Manavgat şehrine göre daha yoğun ve sık dokulu bir şekilde dağılmıştır. Nitekim dikey yapılaşmanın da Alanya'da daha fazla olması bu durumu destekler niteliktedir. Her iki şehirde konut alanlarının mahallelere göre dağılışları incelendiğinde, mahalle yüzölçümleri fazla olan alanlarda konutların da geniş alanlar kapladığı görülmektedir. Nitekim Alanya şehrinde Oba ve Saray Mahalleleri, Manavgat şehrinde ise Side ve Sarılar Mahalleleri konutların en geniş alan kapladığı mahallelerdir. Diğer yandan her iki şehirde otel, sanayi tesisi, eğitim alanları vb. gibi tesislerin nispeten geniş yer kapladığı mahallelerde, konut alanları ve yoğunluğunun da az olduğu dikkati çekmiştir.

Yönetim alanları bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, her şeyden önce Manavgat'ın ilçe teşkilatının kurulduğu 1913 yılından önceki süreçte Alanya ilçesine bağlı bir nahiye olarak varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Bu nedenle, tarihi süreçte Alanya'da meydana gelen idari değişimlerden Manavgat da etkilenmiştir. Alanya'da yönetim fonksiyonunu üstlenen kamu kuruluşlarının sayısı her dönemde Manavgat'tan fazla olmuştur. Nitekim 1970 yılında resmi kurum olarak hizmet veren binaların sayısı Alanya

şehrinde 15, Manavgat şehrinde 3, 1984 yılında Alanya şehrinde 23, Manavgat şehrinde 15, 2000 yılında Alanya şehrinde 29, Manavgat şehrinde 17, günümüzde ise (2018) Alanya şehrinde 37, Manavgat şehrinde 31'dir. Günümüzde Alanya şehrinde resmi kurumlar 7,8 hektar alan kaplarken, Manavgat şehrinde ise 9,1 hektar alan kaplamaktadır. Resmi kurumların mekânsal dağılışları incelendiğinde, bu kurumların her iki şehrin merkezi kısımlarında faaliyet gösterdiği dikkati çekmektedir. Alanya Belediyesi ve Alanya Kaymakamlığı, Güllerpınarı Mahallesinde birbirine oldukça yakın bir konumda yer alırken, Manavgat Kaymakamlığı, Manavgat Çayının batısında; Manavgat Belediyesi ise Çayın doğusunda yer almaktadır. Her iki şehirde de çarşı ve çevresi başlıca yönetim sahasını oluşturmaktadır.

Alanya şehir sınırları içerisinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde hizmet veren eğitim kurumlarının toplam sayısı 54 iken, Manavgat şehrinde bu sayı 69'dur. ***Eğitim alanları*** Alanya şehrinde 28,4 hektar alan kaplarken, Manavgat şehrinde ise 30,3 hektar alan kaplamaktadır. Alanya'da Oba Mahallesi (12 okul), Manavgat'ta ise Sorgun Mahallesi (11 okul) okul sayısının en fazla olduğu mahallelerdir. Her iki şehirde de en eski ve köklü okulların genellikle yerleşme çekirdeği ve çevresinde yer aldığı dikkati çekmektedir. Alanya'nın en eski okulu olan Hayate Hanım İlkokulu Saray mahallesinde, Manavgat şehrinin en eski okulu olan Çağlayan İlkokulu ise Aşağıhisar Mahallesinde yer almaktadır. Bu okullar geçmiş dönemlerde şehirlerin eğitim fonksiyonlarını büyük ölçüde üstlenmiş ve şehrin çevresindeki kırsal yerleşmeler için birer bölge okulu (taşımalı eğitim) fonksiyonuna sahip olmuştur.

Alanya'da, şehir sınırları içerisinde yer alan ***sağlık tesisleri*** toplam 10,1 hektar alan kaplarken, Manavgat şehrinde yer alan sağlık tesisleri ise 3,2 hektar alan kaplamaktadır. Alanya Devlet Hastanesi (Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi) ve Manavgat Devlet Hastanesi her iki şehirdeki en köklü hastaneleri oluşturmaktadır. Alanya şehrinde sağlık tesislerinin en yoğun olduğu mahalleler, bu tesislerin batıdan doğuya doğru bir hat şeklinde yer aldığı; Kızlarpınarı, Saray, Kadıpaşa, Sugözü, Şekerhane ve Güllerpınarı Mahalleleridir. Manavgat şehrinde ise Göz Merkezi dışındaki bütün hastanelerin Manavgat Çayının batı yakasında yer aldığı dikkati çekmiştir. Bu ne-

denle sağlık tesislerinin Alanya şehrinde daha dengeli bir dağılım gösterdiği ve acil durumdaki hastalara müdahale bakımından Manavgat şehrine göre daha elverişli konumda yer aldıkları görülmüştür.

Alanya ve Manavgat şehirleri merkezi iş sahalarında, işlek caddeler üzerinde ve konaklama tesislerinin yoğun olduğu alanlardaki çarşı ve pazarlarda yer alan ticarethaneler birlikte düşünüldüğünde Alanya şehrinde ***ticaret alanlarının*** 115,1 hektar, Manavgat şehrinde ise 226,8 hektar alan kapladığı görülür. Arazi çalışmaları neticesinde sınırları çizilen merkezi iş sahaları karşılaştırıldığında, Alanya merkezi iş sahasının 82 hektar, Manavgat merkezi iş sahasının ise 52 hektar alan kapladığı dikkati çekmektedir. Alanya merkezi iş sahası, şehir alanının % 3,7'sini oluştururken, Manavgat merkezi iş sahası ise şehir alanının % 1,3'ünü oluşturmaktadır. Manavgat şehrinin Alanya şehrinden çok daha geniş alana sahip olmasına rağmen merkezi iş sahasının oldukça dar olmasının temel sebebi, ticaret sahalarının sadece çarşı ve çevresinde değil şehrin farklı kesimlerinde de (semtlerinde) gelişme göstermesidir. Şüphesiz Side'de tarihi yarımada üzerinde ve Side'nin batı kıyılarındaki konaklama tesisleri arasında yer alan dükkânlar, bu ticaret sahalarının başlıcalarını oluşturmaktadır. Böylece Manavgat şehrinde biri D-400 karayolunun kuzeyinde, diğeri ise bu yolun güneyinde Side Mahallesinde olmak üzere temelde iki ticaret sahasının varlığı ve gelişimi söz konusudur.

Şehir yerleşmelerinin bir "*turist şehri*" olarak anılmasının başlıca unsurlarından biri, turistlere yönelik hizmetlerin merkezi iş sahasının yer aldığı bir sahada toplanma eğilimi göstermesidir (Özgüç, 2007, s. 145). Side'de turizm faaliyetlerinin doğrudan etkileriyle gelişen ve daha çok turistlere yönelik alışveriş hizmetlerinin sunulduğu iş sahaları, Manavgat merkezi iş sahasından tamamen ayrı olarak gelişme göstermiştir. Manavgat şehrinde, turizm sektörünün nabzı Side ve batı kıyılarında atmaktadır. Ancak Alanya şehrinde turizme yönelik hizmetler merkezi iş sahasında (şehrin merkezi kısımlarında) toplanmıştır. Bu yönüyle Alanya, bir *turist şehri* olma özelliğini Manavgat şehrinden daha fazla yansıtmaktadır.

Alanya merkezi iş sahasında 2.066, Manavgat merkezi iş sahasında ise 1.163 işyerinin olduğu tespit edilmiştir. Merkezi iş sahaları faaliyet kollarına göre karşılaştırıl-

dığında, perakende ihtiyaçları karşılayan işletmelerin sayısının Alanya merkezi iş sahasında 123, Manavgat merkezi iş sahasında ise 114 olduğu görülür. Her iki merkezi iş sahasında yer alan market, bakkal, büfe gibi işletmeler, perakende ihtiyaçların önemli bir bölümünü (Alanya % 65, Manavgat ise % 57) karşılamaktadır. Her iki şehrin merkezi iş sahasında periyodik ihtiyaçlar kapsamında en fazla faaliyet gösteren işyerini giyim dükkânları oluşturmaktadır. Alanya merkezi iş sahasında giyim dükkânları periyodik ihtiyaçların % 49,5'ini oluştururken, Manavgat merkezi iş sahasında ise % 40'ını oluşturmaktadır. Giyim dükkânları her iki iş sahasında işlek caddeler üzerinde ve çarşıda yer almaktadır.

Periyodik ihtiyaçlar kapsamında giyim dükkânlarından sonra en fazla faaliyet gösteren diğer dükkânlar, her iki merkezi iş sahasında da aynıdır. Bu faaliyet kollarından biri ayakkabı-çantacılar diğeri ise iletişim dükkânlarıdır. Alanya merkezi iş sahasında 127 ayakkabıcı-çantacı (%17), 59 iletişim dükkânı (% 7,9) varken, Manavgat merkezi iş sahasında 60 ayakkabıcı-çantacı (% 14,7) ve 48 iletişim dükkânı (% 11,7) vardır. Mobilya-mefruşat gibi ihtiyaçlar incelendiğinde, Alanya merkezi iş sahasında 252, Manavgat merkezi iş sahasında ise 136 işyerinin olduğu görülür. Kuyumcular, mobilya-mefruşat gibi nispeten uzun süreli ihtiyaçlara yönelik en fazla faaliyet gösteren dükkânlardır. Alanya merkezi iş sahasından farklı olarak Manavgat merkezi iş sahasında 9 spotçu dükkânının olduğu ve bu dükkânların bir arada bulunduğu dikkat çekmektedir.

Yeme-dinlenme ve eğlenme hizmetleri kapsamında bir karşılaştırmaya gidildiğinde ise, her iki merkezi iş sahasında kebapçılar, dönerciler, ev yemekleri, çiğ köfteciler, fast food vb. gibi hizmetler sunan restoranların çoğunlukta olduğu görülür. Dinlenme hizmeti sunan tesislerin (otellerin) sayısı; Alanya merkezi iş sahasında 38, Manavgat merkezi iş sahasında ise 6'dır. Şüphesiz bu durum, Alanya şehrinin günlük yaşam ve ticari faaliyetler bakımından turizm sektörü ile ne kadar iç içe olduğunu ortaya koymaktadır. Manavgat'ta konaklama tesislerinin sayısı merkezi iş sahasında oldukça az olup, bu tesisler, Side ve batı kıyılarında yoğunluk kazanmıştır. Berberler, kuaförler ve güzellik salonları her iki merkezi iş sahasında küçük sanayi ve imalat kapsamında en fazla faaliyet gösteren dükkânları oluşturmaktadır. Bunu yine her iki iş sahasında elektrik ve elektronikçiler takip etmektedir.

Merkezi iş sahalarında avukat büroları, emlakçılar, döviz büroları müşavirlik büroları, mühendislik ve mimarlık ofisleri gibi işyerleri büro hizmetleri adı altında faaliyet göstermektedir. Alanya ve Manavgat merkezi iş sahalarında büro hizmeti kapsamında en fazla hizmet veren işyerlerini mali müşavirlik büroları oluşturmaktadır. Alanya merkezi iş sahasında 75 mali müşavir ofisi yer alırken, Manavgat merkezi iş sahasında ise bu sayı 120'dir. Mali müşavir ofislerinin mekânsal dağılışları incelendiğinde genellikle ticarethanelerin yoğun olduğu çarşı ve çevresinde yoğunluk kazandığı görülür. Merkezi iş sahasının gelişmesiyle birlikte ikametgâh sahalarının yerini mali müşavirlik, avukat ve mühendislik gibi ofislere bırakması, binaların bu ofisler tarafından yoğun olarak kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Mali müşavir ofisleri, Alanya'da Şevket Tokuş Caddesi ile Tevfikiye Caddesi arasında yoğunluk kazanırken, Manavgat'ta ise Yukarıhisar Mahallesinde yoğunluk kazanmıştır.

Merkezi iş sahalarında, bir diğer büro hizmetini avukatlar sunmaktadır. Alanya merkezi iş sahasında 46 avukatlık bürosu yer alırken, Manavgat merkezi iş sahasında bu sayı 77'dir. Bu farklılığın temel sebeplerinden biri Adalet Sarayının her iki şehirdeki konumudur. Bilindiği gibi avukatlar genellikle Adalet Sarayına yakın yerlerde ofis açmayı tercih etmektedir. Bu durum, müşteri potansiyeli bakımından önemlidir. Alanya Adalet Sarayı Hacet Mahallesinde D-400 karayolu kenarında (merkezi iş sahası sınırları dışında) yer alırken, Manavgat Adalet Sarayı ise Antalya Caddesinde çarşıya oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Her iki merkezi iş sahasında büro hizmeti kapsamında bir diğer dikkat çekici konu, döviz büroları sayılarındaki farklılıklardır. Alanya merkezi iş sahasında 19 döviz bürosu yer alırken, Manavgat merkezi iş sahasında ise bu sayı sadece 5'tir. Bunun temel sebebi, Manavgat'ta turistik tesislerin merkezi iş sahası ve çevresinde değil Side ve batı kıyılarında yoğunlaşmasıdır. Diğer yandan Alanya şehri, ticari faaliyetlerin yürütülmesinde turizm sektörünün doğrudan etkilerini yansıtır. Başka bir değişle, Alanya şehri bir bütün olarak turizm sektörüyle özdeşleşirken, Manavgat şehri ise bu sektörlerle olan etkileşimini Side Mahallesi üzerinden gerçekleştirmektedir.

Muayenehaneler ve eczaneler, merkezi iş sahalarında ***sağlık hizmetleri*** sunan başlıca işyerlerini oluşturmaktadır. Alanya merkezi iş sahasında 34 eczane ve 46 muayenehane yer alırken, Manavgat merkezi iş sahasında ise 58 muayenehane ve 45 eczane yer

almaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri merkezi iş sahasının hastane vb. gibi sağlık tesislerine olan konumudur. Manavgat merkezi iş sahasında sağlık hizmeti veren işyerlerinin fazla olması Manavgat Devlet Hastanesinin merkezi iş sahasının oldukça yakınında yer almasıyla doğrudan ilişkilidir. Alanya merkezi iş sahasında 20 banka, Manavgat merkezi iş sahasında ise 23 banka (ve şubesi) yer almaktadır. Her iki iş sahasında yer alan bankalar işlek caddeler üzerinde faaliyet göstermektedir. Alanya merkezi iş sahasında yer alan bankalar, Atatürk Bulvarı üzerinde Gülen Sokak-Kültür Caddesi arasında yoğunluk kazanmıştır. Bankaların Manavgat merkezi iş sahasında yoğunluk kazandığı caddeler ise Antalya Caddesi ve Demokrasi Bulvarıdır. Söz konusu caddeler, her iki şehirde "*Bankalar Caddesi*" olarak adlandırılmaktadır. Bankaların yoğun olduğu bu caddelerin merkezi iş sahası sınırları içerisinde yer alması, esnafların banka ile ilgili işlerinin yürütülmesi bakımından kolaylık sağlamaktadır.

Alanya ve Manavgat merkezi iş sahaları, arazilerin metrekare fiyatları bakımından karşılaştırıldıklarında, arsa değerlerinin Alanya şehrinde çok daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki Alanya Ovasının yoğun ve sık dokulu bir şekilde yerleşilmiş olması, merkezi iş sahasında turizme yönelik hizmetlerin sunulması, çok katlı binaların yer aldığı şehir merkezinin önemli bir rant sahası olması vb. gibi sebeplerden dolayı Alanya şehir merkezinde arsa fiyatları oldukça yüksektir. Şehirde, metrekare fiyatı en yüksek olan caddeler; Hükümet Caddesi (1.600 TL), İzzet Azakoğlu Caddesi (1.500 TL) ve Rıhtım Sokak (1.250 TL)'tır. Manavgat şehrinde ise arazilerin geniş olması, ticaret sahalarının sadece merkezi iş alanıyla sınırlı kalmaması, turizm tesislerinin belirli kesimlerde yoğunluk kazanması gibi sebeplerden dolayı arsa değerleri daha düşüktür. Manavgat şehir sınırları içerisinde özellikle Side ve batı kıyılarında rayiç bedel (metrekare fiyat), şehrin D-400 (çevre yolu) karayolunun kuzeyinde kalan kesiminden daha yüksektir. Nitekim tarihi yarımada üzerinde 900 TL'ye kadar varan arsa değerlerine rastlanırken, çevreyolunun kuzeyinde arsa değerlerinin en yüksek olduğu Antalya ve İbrahim Sözen Caddelerinde arazinin metrekare fiyatı 400 TL civarındadır.

Alanya şehir sınırları içerisinde ***sanayi*** kapsamında faaliyet gösteren işletmelerin toplam alanı 14 hektar iken, Manavgat şehrinde ise ***sanayi alanları*** 106,4 hektar alan

kaplamaktadır. Her iki şehirde yer alan sanayi tesislerinin kuruluş yerleri karşılaştırıldığında, Alanya Sanayi Sitesinin Cumhuriyet Mahallesinde, Manavgat Sanayi Sitesinin ise şehrin doğusunda, Sanayi Mahallesinde yer aldığı görülür. Günümüzde, Alanya Ovası üzerinde yoğun bir yerleşme dokusunun olması ve şehrin turizm sektörüyle doğrudan ilişkili olarak gelişmesi, Cumhuriyet Mahallesinde yer alan sanayi sitesi için şehrin dışında yeni bir arazinin tahsis edilmesini gerekli kılmıştır. Nitekim bu amaca yönelik olarak, Kestel Mahallesinde 20 hektarlık bir alan sanayi tesislerine tahsis edilmiştir. Manavgat şehrinin doğusunda yer alan Manavgat Sanayi Sitesi, konaklama tesislerine uzak bir sahada yer almaktadır. Manavgat Sanayi Sitesinin D-400 karayolu kenarında yer alması ve konaklama tesislerinin büyük oranda Side ve batı kıyılarında toplanması, sanayi tesislerinin Alanya şehrinden çok daha geniş alan kaplamasının başlıca sebebini oluşturmaktadır. Sanayinin kuruluş yerleri arazi kabiliyet sınıfları bakımından karşılaştırıldığında Alanya Sanayi Sitesinin I. ve II. derece kabiliyet sınıfına sahip araziler üzerinde (tarımsal açıdan verimli araziler), Manavgat Sanayi Sitesinin ise III. ve IV. derece kabiliyet sınıfına sahip araziler üzerinde kurulduğu dikkati çekmiştir. Buradan hareketle, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımının Alanya'da daha somut bir şekilde meydana gelmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Park ve bahçe alanları, Alanya şehrinde 103,7 hektar alan kaplarken, Manavgat şehrinde ise 160,3 hektar alan kaplamaktadır. Manavgat şehrinin daha geniş alanlara sahip olması, Alanya şehrinde ise yerleşmenin sık dokulu olması, park ve bahçelerin Manavgat şehrinde daha geniş alan kaplamasına neden olmaktadır. Yeşil alanların Manavgat şehrinde kapladığı alanın Alanya şehrinden fazla olmasının bir diğer sebebi, Manavgat Çayı'nın varlığıdır. Nitekim Çayın kenarlarında gelişme gösteren mesire alanları, çimler, oturma alanları vb. gibi yeşil alanlar geniş alan kaplamaktadır. Alanya ve Manavgat şehirlerinin park ve bahçe alanları (yeşil alanlar) bakımından karşılaştırılmasının daha anlamlı olabilmesi için kişi başına düşen yeşil alan miktarının ortaya konulması önem arz etmektedir. Nitekim ülkemizde 2 Eylül 1999 yılında yürürlüğe giren 23.804 sayılı yönetmeliğe göre; "*Kentsel ortamlarda kişi başına sağlanması gereken aktif yeşil alan miktarı 10 m^2 olarak belirlenmiştir*" (Ortaçeşme vd., 2007, s. 262). Alanya şehir sınırları içinde nüfus 137.207 olup yeşil alanlar ise 103,7 hektar (1.037.000 m^2) alan kaplamaktadır. Buradan Alanya şehrinde kişi başına 7,5 m^2 yeşil alan düştüğü anlaşılmaktadır. Diğer

yandan, Manavgat şehir nüfusu 156.599 olurken, yeşil alanlar ise 160,3 hektar (1.603.000 m^2) alan kaplamaktadır. Buna göre, Manavgat şehrinde kişi başına 10,2 m^2 yeşil alan düşmektedir. Bu değerlerden hareketle, Manavgat şehrinde kişi başına düşen asgari yeşil alan miktarının, sağlanması gereken yeşil alan miktarından (10 m^2) fazla olduğu, Alanya şehrinde ise yeşil alanların oldukça yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde oteller, moteller, pansiyonlar vb. gibi konaklama tesislerinin yanı sıra turistler tarafından ziyaret edilen müze, hamam, bedesten, şelale, kale vb. gibi tesisler ***turizm alanları*** adı altında değerlendirilmiştir. Bu alanlar Alanya şehrinde 117,7 hektar (% 5,3), Manavgat şehrinde ise 551 hektar (% 14,3) alan kaplamaktadır. Turizm alanlarının Alanya'ya göre Manavgat şehrinde çok daha geniş alanlar kaplaması (yaklaşık 4 kat fazla) Side ve batı kıyılarında otel vb. gibi konaklama tesislerinin geniş alanlar kaplamasıyla yakından ilişkilidir. Nitekim, Manavgat'ta turizm sektörü daha çok Side ile özdeşleşmiştir. Ancak Alanya şehrinde turistik tesisler daha dengeli bir dağılış göstermiştir. Bu nedenle şehir, turizm sektörüyle bütünleşmiş durumdadır. Şehirde Damlataş Mağarası, Alanya Kalesi, Dim Çayı, Aya Yorgi Kilisesi ve Kızılkule, turistlerin yoğun ilgi gösterdikleri belli başlı alanları oluşturmaktadır. Diğer yandan Manavgat Şelalesi, Antik Side yerleşmesi ve Titreyen Göl, Manavgat şehrinin en önemli turistik alanlarıdır.

Alanya ve Manavgat'ta yer alan ***askeri alanlar*** karşılaştırıldığında, Alanya şehrinde bir Manavgat şehrinde ise dört askeri tesisin yer aldığı dikkati çeker. Alanya'da askeri alanlar 0,5 hektar alan kaplarken, Manavgat şehrinde bu değer 5,8 hektardır. ***Dini tesisler*** Alanya şehrinde 6,1 hektar alan kaplarken, Manavgat şehrinde ise 5,3 hektardır. Alanya şehrinde 46 cami yer alırken, Manavgat şehrinde ise cami sayısı 40'dır. Fonksiyonel arazi kullanımı bakımından Alanya şehrini Manavgat'tan ayıran temel özelliklerden biri, Alanya'da kiliselerin olması, Manavgat'ta ise olmamasıdır. Alanya'da yer alan kiliseler; Kurtuluş Kiliseleri Derneği, Hıdırellez Kilisesi, Aya Yorgi Kilisesi, Alanya Kilisesi ve Norveç Denizciler Kilisesidir. ***Spor alanları***, Alanya şehrinde 20,9 hektar, Manavgat şehrinde ise 8,5 hektar alan kaplamaktadır. Her iki şehirde 9'ar tane ***mezarlık sahası*** yer almaktadır. Sayıları aynı olmasına rağmen Manavgat şehrinin mezarlık alanı

Alanya şehrindeki mezarlık alanlarının yaklaşık 3 katıdır (Alanya'da 10,2 hektar Manavgat'ta ise 32,3 hektar).

Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki verimli alüvyal sahalar, Alanya ve Manavgat şehirlerinde ***tarımsal faaliyetlerin*** yürütülmesinde büyük öneme sahip olmuştur. Her iki şehirde özellikle turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte hızla artan nüfus, tarımsal arazilerin aleyhine olacak şekilde bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Böylece şehirler genişlerken tarım alanları da daralmaya veya şehrin dışına doğru kaymaya başlamıştır. Günümüzde tarım alanları, Alanya şehrinde 353,1 hektar (% 16,1) alan kaplarken, Manavgat şehrinde ise 219,7 hektar (% 5,7) alan kaplamaktadır. Tarımsal araziler her iki şehrin kenar kesimlerinde (mahallelerinde) yoğunluk kazanmıştır. Alanya'da Çıplaklı, Oba, Büyükhasbahçe ve Hacımehmetli Mahalleleri, Manavgat'ta ise Sanayi, Ilıca, Hatipler ve Salkımevler Mahalleleri tarımsal arazilerin en fazla alan kapladığı belli başlı kenar mahalleleri oluşturmaktadır.

Alanya şehrinin yüzölçümü, Manavgat şehrinden daha dar olmasına rağmen tarım arazilerinin Alanya şehrinde daha geniş alan kaplaması, her şeyden önce Alanya şehrinin kenar kesimlerinde yer alan Hacımehmetli, Tepe, Bektaş ve Çıplaklı Mahallelerinde tarımsal arazilerin nispeten geniş alanlar kaplaması ile ilişkilidir. Alanya şehrinde yerleşime çok fazla elverişli olmayan nispeten yüksek ve eğimli araziler üzerinde günümüzde yer yer tarımsal faaliyetler yürütülmektedir. Manavgat şehrinin yüzölçümünün Alanya şehrinden daha geniş olmasına rağmen, şehrin kenar kesimindeki Sarılar, Ilıca, Hatipler Mahallelerinin artık şehirle tamamen bütünleşmiş durumda olmaları, başka bir değişle bu yerleşmeler ile şehir arasındaki tarımsal arazilerin tamamen yerleşime açılmış olması, Manavgat şehir sınırı içerisindeki tarım arazilerinin neden Alanya şehrindeki arazilerden daha dar olduğunu açıklamaktadır.

3.3.5. Şehir Morfolojilerinin (Fizyonomilerinin) Karşılaştırılması

Topoğrafik şartların Alanya şehrinin fizyonomisi üzerine olan etkileri, Manavgat şehrine göre çok daha belirgindir. Alanya'nın topoğrafik özellikleri, şehrin yatay yönde gelişimine adeta bir kalıp vazifesi görmüştür. Şehrin yerleşim sahası, eğim değerlerinin

nispeten az olduğu Alanya Ovasının uzanışına uygun bir şekilde gelişim göstermiştir. Diğer yandan Manavgat şehrinde, topoğrafik faktörlerin yatay gelişim üzerindeki sınırlandırıcı etkisi Alanya'dan daha azdır. Topoğrafik şartlar bakımından her iki şehrin sahip olduğu bu farklılık, yerleşme dokusunu, binaların kat sayılarını ve bu şehirlerin fizyonomilerini oldukça etkilemiştir. Nitekim Manavgat şehri daha çok yatay yönde bir gelişim gösterirken, Alanya şehri ise dikey yönde bir gelişim göstermiştir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde cadde ve sokakların uzanışları karşılaştırıldığında, Alanya'da yolların daha çok doğu-batı yönünde ve topoğrafyanın uzanışına uygun bir şekilde geliştiği dikkati çeker. Manavgat'ta ise Manavgat Köprüsünün her iki yakasında uzanan işlek caddeler ile güneyde çevre yolu arasında kuzey-güney yönünde uzanan nispeten uzun cadde ve bulvarların varlığı, topoğrafik şartların sınırlandırıcı etkilerinin daha az hissedildiğini ortaya koymaktadır. Side'de ise turistik tesislerin kıyı şeridi boyunca gelişme göstermesi nedeniyle, ana ulaşım aksının doğu-batı yönünde gelişim göstermiş olduğu görülür. Bu bilgilerden hareketle, her iki şehrin fizyonomileri karşılaştırıldığında, Alanya şehrinin lineer (uzunlamasına) bir gelişim gösterdiği, Manavgat şehrinin ise çevre yolunun kuzeyinde oval, güneyinde de (Side ve batı kıyılarında) lineer bir uzanış göstermesinden dolayı birleşik şekilli bir forma sahip olduğu dikkati çekmektedir. Böylece Manavgat şehrinin, kıyı bölgelerindeki yerleşmelerde sıklıkla karşılaşılan lineer formdan farklı bir fizyonomiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

3.4. Şehir Fonksiyonlarının Karşılaştırılması

Osmanlı Devleti'nin siyasi ve idari yapısı 1392 yılından itibaren tam anlamıyla şekillenmeye başlamıştır. Osmanlı idari teşkilatının temel yönetim birimi kazalardan meydana gelmektedir. İdari teşkilatın en üst basamağında beylerbeyi yer almaktadır. Beylerbeyliği eyaletlere, eyaletler sancaklara ve sancaklar da kazalara ayrılmıştır. Kazalar, Kadılar tarafından idare edilmiştir (Hacısalihoğlu, 1995, s. 184). Diğer yandan nahiyeler kazalara, köyler de nahiyelere bağlı bir yerleşme olarak varlığını sürdürmüştür. Bu idari yapılanma içerisinde Osmanlı döneminden günümüze gelinceye kadar "*Manavgat'ın göbeği çeşitli devirlerde idari teşkilat bakımından Alanya'nın (Alaiye) idari kaderi ile birlikte kesilmiştir*" (Konyalı ve Yıldız, 2010, s. 103).

Manavgat'ın ilçe statüsü kazandığı döneme kadar (1913), Alanya, idari teşkilat bakımından her dönemde Manavgat'tan daha üst kademede yer almıştır. Nitekim 1530 yılı Tapu Tahrir Defterinde Alanya bir sancak olarak, Alanya Merkez kazası ile Manavgat kazası ise bu sancağa bağlı birer kaza olarak kaydedilmiştir. 1550 yılında, bu iki kazaya Akseki kazası da eklenmiştir (Özkan, 2012, s. 172). Osmanlı döneminde ilk nüfus sayımının yapıldığı 1831 yılında, Konya eyaletinin bir sancağı durumunda olan Alanya'ya toplam 8 kazanın bağlı olduğu bilinmektedir. Belirtilen dönemde, Manavgat Çayının hemen doğusunda yer alan Düşenbe ve batı yakasında yer alan Manavgat, söz konusu 8 kazadan iki tanesi olmuştur (Gönüllü, 2015, s. 516-517). Bu kazalar, daha sonraki süreçte birer nahiye olarak varlığını sürdürmüş ve bu nahiyeler 1913 yılında birleştirilerek bugünkü Manavgat ilçe teşkilatı kurulmuştur (Tunçdemir, 1973, s. 14). Günümüzde Antalya ilinin birer ilçesi durumunda olan Alanya ve Manavgat, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası sonrasında yeni bir idari düzenleme ile karşı karşıya kalmıştır. Bu düzenlemeye göre, Antalya Büyükşehir Belediyesinin sınırları il mülki sınırlar olarak, ilçe belediyelerine ait sınırlar ise ilçe mülki sınırlar olarak yeniden düzenlenmiştir. Böylece Alanya ve Manavgat ilçelerine bağlı olan köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Düzenleme sonrasında, günümüzde (2018) Alanya ilçe sınırları içerisindeki mahalle sayısı 102 olurken, Manavgat'taki mahalle sayısı ise 106 olmuştur.

Alanya ve Manavgat ilçe sınırlarıyla şehir sınırları birbirine uymamaktadır. Coğrafi esaslara bağlı kalınarak Alanya ve Manavgat şehir sınırları oluşturulduğunda Alanya'da 19, Manavgat'ta ise 24 mahallenin şehir sınırları içerisinde yer aldığı dikkati çekmiştir. Böylece Alanya şehrinin yönetim sahasının 2.186,8 hektar, Manavgat şehri yönetim sahasının ise 3.851,6 hektar olduğu ortaya konulmuştur. Her iki şehrin sınırları içerisinde yer alan belli başlı kurumlar, idari fonksiyon kapsamında hizmet vermektedir. Alanya şehrindeki resmi kurumlarda 3.287 kişi istihdam edilirken, Manavgat şehrindeki resmi kurumlarda ise 1.980 kişi istihdam edilmektedir. Alanya şehrinde en çok istihdam sağlayan resmi kurumlar; Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi (855 kişi) ve Alanya Belediyesi (634 kişi) iken, Manavgat şehrinde en çok istihdam sağlayan kurumlar ise; İlçe Sağlık Müdürlüğü (873 kişi) ve Manavgat Belediyesi'dir (389 kişi).

Alanya ve Manavgat'ın ***eğitim fonksiyonu*** ile ilgili ilk bilgiler XIX. yüzyılın sonlarına doğru yayımlanan Konya Vilayet Salnamelerinde yer almaktadır. 1874 yılı Salnamesine göre Alanya ilçesinde "*9 sübyan mektebi, 1 rüştiye mektebi ve 5 medrese*" yer alırken, belirtilen dönemde bir nahiye yerleşmesi olan Manavgat'ta ise 5 sübyan mektebi yer almaktadır. Alanya ilçesindeki sübyan mekteplerinde 300'ü kız ve 80'i erkek olmak üzere toplam 380 öğrenci eğitim görürken, Manavgat nahiyesindeki sübyan mekteplerinde ise 100'ü kız 250'si erkek olmak üzere toplam 350 öğrenci eğitim görmüştür. Bu öğrenciler dışında, Alanya'daki rüştiye mekteplerinde 40 ve medreselerde 62 olmak üzere toplam 102 öğrencinin eğitim gördüğü bilinmektedir (Gönüllü, 2008, s. 19-20).

Alanya şehrinde modern anlamda eğitim-öğretim hizmeti veren ilköğretim okullarının en köklü olanları Hayate Hanım İlkokulu ve Atatürk İlköğretim Okuludur. Hayate Hanım İlkokulu 1891 yılında, Atatürk İlkokulu ise 1905 yılında hizmete açılmıştır. Bu okulların hizmete girdiği dönemlerde Manavgat'ta eğitim-öğretim hizmeti veren herhangi bir okul inşa edilmemiştir. Manavgat şehrindeki en eski okul olan Çağlayan İlkokulunun temeli İttihat ve Terakki döneminde (1909-1918) atılmıştır (Tunçdemir, 1973, s. 18). 1966 yılında bugünkü yerinde faaliyet gösteren bu okul ile birlikte 1959 yılında eğitim ve öğretime başlayan Toros İlkokulu şehrin en köklü okullarıdır. Böylece Alanya şehrinde yer alan en eski okulların Manavgat şehrindeki en eski okullardan daha köklü olduğu ve bu okulların bölgesel anlamda eğitim ve öğretim hizmeti sunduğu anlaşılmaktadır. Ancak lise düzeyinde eğitim veren okullar karşılaştırıldığında, Manavgat şehrinin Alanya'dan daha köklü okullara sahip olduğu dikkati çeker. Nitekim Manavgat'ın en eski lisesi olan Çağlayan Anadolu Lisesi 1969 yılında, Alanya'nın en eski lisesi olan Alanya Lisesi ise 1975 yılında eğitim hizmetine başlamıştır.

Alanya ve Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan ve ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren okullar hizmete giriş yıllarına göre sınıflandırıldığında, Alanya şehrinde 1980'li yılların başına kadar 11 okul, 1980-2000 yılları arasında yine 11 okul, 2001 yılından günümüze kadar ise 32 okulun hizmete girdiği görülmektedir. Manavgat şehrinde ise 1980'li yılların başlarında 8, 1980-2000 yılları arasında 19 ve 2001 yılından günümüze kadar ise 40 okulun hizmete girdiği görülmektedir. Günümüzde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren okulların sayıları Alanya şehrinde 54 iken, Manavgat

şehrinde ise 69'dur. Bu değerler dikkate alındığında, Manavgat şehrinde okullaşmanın daha hızlı bir şekilde gerçekleştiği dikkati çekmektedir. Bunun başlıca sebepleri; nüfusun hızla artması, şehirdeki mahalle sayısının fazla olması ve Manavgat'ta okul yapabilecek geniş arazilerin varlığıdır.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren okullar öğretmen ve öğrenci sayıları bakımından karşılaştırıldığında, Alanya şehrinde ilkokullarda 405 öğretmen ve 8.265 öğrenci, ortaokullarda 524 öğretmen ve 8.934 öğrenci, liselerde ise 515 öğretmen ve 7.485 öğrenci olduğu görülür. Buna göre, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ilkokullar için 20,4 ortaokullar için 17 ve liseler için 14,5'tir. Manavgat şehrinde ilkokullarda 639 öğretmen ve 12.310 öğrenci, ortaokullarda 743 öğretmen ve 10.839 öğrenci, liselerde ise 835 öğretmen ve 10.339 öğrenci olduğu görülür. Buna göre Manavgat şehrinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ilkokullar için 19,2 ortaokullar için 14,5 ve liseler için ise 12,3'tür. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2017-2018 eğitim öğretim yılı örgün öğretim istatistiklerine göre, Türkiye genelinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ilkokullarda 17, ortaokullarda 16 ve liselerde ise 12'dir (Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim). Böylece her iki şehirdeki ilkokullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının Türkiye ortalamasından daha yüksek olduğu, ortaokullarda Alanya şehrinin Türkiye ortalamasıyla aynı Manavgat şehrinin ise ortalamadan daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Lise düzeyinde eğitim veren okullarda ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Manavgat şehrinde (12,3) Türkiye ortalamasına daha yakın olduğu dikkati çekmiştir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde üniversite düzeyinde eğitim veren okullarda öğretim elemanları ve üniversite öğrencileri karşılaştırıldığında Manavgat Meslek Yüksekokulunda 30 öğretim elemanı ve 3.841 öğrencinin, Alanya Alaeddin Keykubat Üniversitesinde ise 222 öğretim elemanı ve 10.389 öğrencinin yer aldığı dikkati çeker. Diğer yandan Alanya, Manavgat'tan farklı olarak bir özel üniversiteye sahiptir. 2011 yılında kurulan ve 2014 yılında aktif olarak eğitim-öğretim hizmetine başlayan Özel Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, aynı zamanda Alanya'nın ilk üniversitesidir. Böylece üniversite düzeyinde verilen eğitim bakımından Alanya şehrinin Manavgat'tan daha gelişmiş ol-

duğu anlaşılmaktadır. Alanya ve Manavgat şehirlerinin eğitim fonksiyonunu ortaya koyan göstergelerden bir diğeri de Halk Eğitim Merkezleri tarafından açılan kurslar ve bu kurslarda eğitim gören öğrenci sayılarıdır. Buna göre Alanya şehrinde Halk Eğitim Merkezinde Ocak 2017-Nisan 2018 arasında 794 kurs açılmış ve bu kurslardan 12.321 kişi sertifika almıştır. Manavgat Halk Eğitim Merkezinde ise Eylül 2017-Temmuz 2018 arasında 699 kurs açılmış ve bu kurslardan 11.383 kişi sertifika almıştır. Böylece her iki Halk Eğitim Merkezinde eğitim faaliyetlerinin birbirine benzer seviyede olduğu anlaşılmaktadır.

Alanya ve Manavgat şehirlerinin ***sağlık fonksiyonları*** karşılaştırıldığında, Cumhuriyetin ilk yıllarında her iki şehirde beşer yatağa sahip bir dispanserin var olduğu bilinmektedir. Belirtilen dönemde bölgedeki en önemli hastane Antalya şehrinde hizmet veren 60 yatak kapasitesine sahip Memleket Hastanesidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Alanya ve Manavgat'ta Türkiye'nin birçok kıyı ovası yerleşmelerinde olduğu gibi bataklık sahaların varlığından dolayı sık sık sıtma hastalığıyla karşılaşılmıştır. 1927-1928 yıllarında Antalya'da yaşanan sıtma hastalıklarının durumunu tetkik etmek amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar neticesinde hazırlanan raporda Antalya'da yaşayan insanların yaklaşık % 76'sının sıtma hastalığına yakalandığı tespit edilmiştir (Gönüllü, 2008, s. 71). Antalya ve ilçelerinde sıtma hastalığını önlemek amacıyla "*Sıtma İle Mücadele Teşkilatı*" kurulmuştur. 1930'lu yılların sonlarında Manavgat'ta bu teşkilata bağlı bir şube, Alanya'da ise Manavgat şubesine bağlı bir daire, sıtma ile mücadele bakımından faaliyet göstermiştir (Erksan, 1939, s. 24).

Alanya ve Manavgat şehirlerinin sınırları içerisinde, devlet hastanelerinin yanı sıra, farklı mahallelerde yer alan özel hastaneler de sağlık hizmeti sunmaktadır. Alanya şehrinde Devlet Hastanesi dışında 3 tane özel hastane (Özel Yaşam, Özel Başkent, Özel Alanya Anadolu Hastaneleri) 1 Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi ve 1 Toplum Sağlığı Merkezi yer almaktadır. Manavgat şehrinde ise Devlet Hastanesi dışında 5 özel hastane (Özel Manavgat Eslem, Özel Anadolu, Özel Akdeniz, Özel Bilgi ve Özel Yaşam Hastaneleri), 1 Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, 1 Toplum Sağlığı Merkezi, aile sağlığı merkezleri ve Özel Hisar Tıp Merkezi yer almaktadır. Her iki şehrin sağlık fonksiyonu devlet hastaneleri örneğiyle karşılaştırıldığında, Alanya Devlet Hastanesi 1958 yılında, Manavgat Devlet

Hastanesi ise 1960 yılında hizmete girmiştir. Alanya Devlet Hastanesi 40 yatak kapasiteli olarak kurulmuş ve 1967 yılında hastaneye ilaveler yapılarak yatak kapasitesi 100'e çıkarılmıştır. 2005 yılında yatak kapasitesi 250'e çıkarıldıktan sonra 2017 yılında bugünkü yerinde Alaeddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi adıyla hizmet veren hastanede yatak kapasitesi 420'e ulaşmıştır.[125] Manavgat Devlet Hastanesi ise hizmete girdiği yıl 15 yatak kapasitesine sahip iken, bu sayı ancak 2014 yılında 100'e ulaşabilmiştir. Günümüzde (2018) hastanenin yatak kapasitesi 229 olup, poliklinik sayısı 56'dır.[126] Personel sayıları bakımından karşılaştırma yapıldığında, Alanya Devlet Hastanesinde 1.059 personelin, Manavgat Devlet Hastanesinde ise 744 personelin çalıştığı görülür. Alanya Devlet Hastanesinde çalışanların 106'sı doktor, 435'i sağlık personeli (ebe, hemşire vb.) ve 518'i ise idari personeller ile işçilerden oluşmaktadır. Manavgat Devlet Hastanesinde çalışanlar ise 110'u doktor, 357'si diğer sağlık personelleri, 277'si ise idari personeller ile diğer personellerden oluşmaktadır. Her iki hastanede de hemen her alanda hizmet veren doktorlar vardır.

Ulaşım fonksiyonu bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, Alanya ve Manavgat şehirlerinde XX. yüzyılın ilk yarısında gelişmiş bir karayolu şosesi olmadığı bilinmektedir. Belirtilen dönemde, Alanya'da bugünkü Atatürk Bulvarı gelişmeye başlarken, Manavgat'ta ise 1930'lu yıllarda inşa edilen Manavgat Köprüsü, şehrin her iki yakasını birbirine bağlayan en önemli ulaşım aksı olmuştur. Turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte hızla artan nüfus, şehirlerin yatay gelişimlerine sebep olmuş ve böylece yeni cadde ve sokaklar hizmete açılmıştır. Alanya ve Manavgat'ta ulaşım fonksiyonları bakımından yaşanan en önemli gelişme, 1990'lı yılların başında D-400 (çevreyolu) karayolunun hizmete girmesidir. Diğer il ve ilçelerle bağlantıyı sağlayan, her iki şehrin merkezinden geçen bu karayolu, iki şehir için de oldukça önem arz etmektedir. Nitekim şehirlerin yatay gelişimleri çevre yoluna doğru gerçekleşmiş ve çevreyolu her iki şehirdeki diğer ulaşım aksları için önemli bir alternatif olmuştur. Alanya ve Manavgat şehirleri arasında sadece 40-45 kilometrelik bir mesafenin olması nedeniyle diğer şehirlerle olan ulaşım bakımından önemli bir farklılık yoktur. Alanya Otogarı şehrin batısında Kızlarpınarı Mahallesinde, Manavgat Otogarı ise Sorgun Mahallesinde yer almaktadır. Bu otogarların D-

[125] http://alanyaeah.saglik.gov.tr/TR,24347/tarihcemiz.html, Erişim Tarihi: 25.05.2018.
[126] https://manavgatdh.saglik.gov.tr/ , Erişim Tarihi: 02.10.2018.

400 karayolunun oldukça yakınında yer alması, otobüslerin otogarlara giriş ve çıkışları bakımından kolaylık sağlamaktadır. Alanya ve Manavgat otogarları; Antalya, Mersin, Karaman ve Konya'dan geliş gidiş yapan otobüsler için birer durak noktalarıdır.

Şehir içi ulaşım bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, kooperatiflere bağlı otobüslerin Alanya şehrinde 19 hat, Manavgat şehrinde ise 10 hat üzerinde geliş ve gidiş yaptıkları görülmektedir. Alanya'daki otobüs garajı Atatürk Bulvarı ile Şevket Tokuş Bulvarı arasında yer alan Cuma Pazarı Garajı'dır. Manavgat'taki otobüs garajı ise Örnek Mahallesinde yer alan Doğu Garajı'dır. Alanya'daki otobüs garajının şehrin kalbi sayılabilecek bir noktada yer alması, şehirdeki hareketliliğin Manavgat'tan daha fazla olmasına neden olmuştur. Diğer yandan Manavgat şehrinde otobüslerin garaja geliş ve gidişlerinde Manavgat Köprüsünü kullanmaları, köprünün her iki yakasında gün içerisinde hareketlilik sağlamaktadır. Her iki şehrin sınırları içerisinde ulaşım fonksiyonu bakımından en önemli farklardan bir diğeri, şehir merkezinden konaklama tesislerine (otellere) olan ulaşımdır. Alanya'da oteller şehrin bütününe nispeten dengeli bir şekilde dağılırken, Manavgat şehrinde ise oteller Side ve batı kıyıları ile Sorgun Titreyengöl'de yoğunlaşmıştır. Bu turizm bölgelerine şehir içi otobüslerin yanı sıra dolmuşlar da seferler düzenlemektedir.

Ticari fonksiyon bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, her iki şehirde ticari faaliyetlerin İlk Çağ'a kadar uzandığı görülmektedir. İlk Çağda ve Osmanlı döneminde Alanya ve Manavgat'ta ağaç ve kereste imalatı ve ihracatının oldukça gelişmiş olduğu bilinmektedir. Osmanlı döneminde, Alanya ve Manavgat'ın ekonomisi ile ilgili birtakım bilgilerin yer aldığı 1455, 1475 ve 1483 yıllarına ait Tahrir Defterleri, bölgede "*Baltacı, Bıçkıcı, Çubukçu ve Dülgeren*" gibi meslek grupları olduğunu ortaya koymaktadır. Alanya'nın Osmanlı hâkimiyetine girmesinden önceki süreçte, Manavgat'ta vergi vermekle yükümlü tahtacıların sayısı 62 iken, Osmanlı döneminde (1471 yılında) ise bu sayı 248'e, 1483 yılında ise 265'e çıkmıştır (Bozkuş, 2016, s. 213-214)**.**

Cumhuriyet Döneminde Alanya ve Manavgat'ta işyeri olarak kullanılan binaların yıllara göre dağılımları karşılaştırıldığında Alanya şehrinde 1970 yılında 629, 1984 yılında 1.019 ve 2000 yılında ise 1.836 işyeri olduğu görülür. Manavgat şehrinde ise 1970 yılında 102, 1984 yılında 393 ve 2000 yılında ise 448 işyerinin faaliyet göstermiş olduğu dikkati çekmektedir. Ticaret fonksiyonu kapsamında başlıca mesleki kuruluşlar

karşılaştırıldığında ise, her iki şehirde ticaret ve sanayi odalarının ticaret fonksiyonunu üstlenen en önemli kuruluşlardan biri olduğu görülmektedir. Alanya Ticaret ve Sanayi Odası 1991 yılında, Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası ise 1995 yılında resmen kurulmuştur. Her iki şehrin sınırları içerisinde birer sebze ve meyve (toptancı) hali faaliyet göstermektedir. Alanya şehir sınırları içerisinde 36, Manavgat şehir sınırları içerisinde ise 35 banka hizmet vermektedir. Alanya'da en fazla şubenin yer aldığı bankalar Halk Bankası ve Denizbank iken, Manavgat şehrinde ise Garanti Bankası ve İş Bankası'dır.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde haftanın her günü semt pazarları kurulmaktadır. Alanya şehrinde konaklama tesislerinin Manavgat'a göre şehrin geneline daha dengeli bir şekilde dağılış göstermesi, turistlerin semt pazarları ile doğrudan temas halinde olmalarını sağlamaktadır. Gerçekten de Alanya şehrindeki semt pazarlarının hemen hepsinde alışverişe gelen turistlerin sayıca fazla oldukları görülürken, Manavgat şehrindeki semt pazarlarında ise bu sayının çok daha az olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum birer turizm şehirleri olarak Alanya'yı Manavgat'tan daha avantajlı kılmaktadır. Diğer yandan Alanya şehrinde sadece belirli ürünlerin satıldığı (tekstil vb. gibi) semt pazarlarını da bulmak mümkün iken, Manavgat şehrindeki semt pazarlarında ise daha çok sebze ve meyve ürünleri satılmaktadır.

Toros Dağları'nın güneyinde, Akdeniz kıyısında birbirlerine yakın konumda yer alan Alanya ve Manavgat şehirlerinde ***turizm sektörü*** 1960'lı yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. Alanya'da turizm, iskele yapımı sırasında tesadüfen bulunan Damlataş Mağarasının turizme açılması şeklinde gerçekleşirken, Manavgat'ın gelişimi ise 1960'lı yıllarda "*Hippi*" hareketinden etkilenen gençlerin Side'ye uğramaları ve burada pansiyon tipi konaklama tesislerinin gelişimine katkı sağlamaları neticesinde olmuştur. Her iki şehirde, turizm sektörü özellikle 1985-1990 devresinde turizm teşvikleri ve bir takım düzenlemeler neticesinde önceki yıllara göre çok daha hızlı bir gelişim sürecine girmiş ve her iki şehirde nüfus hızla artmıştır.

Turizm fonksiyonun gelişimi ve tesislerin mekânsal dağılışı bakımından Alanya'yı Manavgat şehrinden ayıran en önemli özellik, Alanya'da şehrin hemen her mahallesinde konaklama tesisi yer alırken, Manavgat şehrinde turizmin nabzı çok büyük oranda Side ve batı kıyılarında atmaktadır. Nitekim şehrin merkezinde 5-6 konaklama

tesisi hizmet verirken geri kalan oteller Side ve Sorgun'da yoğunlaşmıştır. Konaklama tesislerinin her iki şehirde farklı bir mekânsal dağılış göstermesi, şüphesiz şehir içi arazi kullanımını, şehir fonksiyonlarını, ticarethanelerin faaliyet kollarını ve şehirdeki günlük yaşamı farklı şekillerde etkilemektedir. Nitekim Alanya şehrinde çarşı ve çevresi, hem turistlerin hem de yerli halkın temas noktası olurken, Manavgat şehrinde ise çarşı ve çevresinde daha çok yerel halk faaliyet göstermektedir. Turistler ihtiyaç duydukları ürünleri Side ve çevresinde yer alan ve otellere yakın bir sahada konumlanmış çarşı ve pazarlardan (bazaar) temin etmektedir. Şüphesiz bu farklılıklar, Alanya'nın bir turist şehrine özgü nitelikleri daha fazla yansıttığını ortaya koymaktadır.

Konaklama tesislerinin sayısı, oda ve yatak kapasiteleri bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, Manavgat'ın sadece Alanya'dan değil ülkemizdeki birçok ilçeden ve hatta ilden daha gelişmiş olduğu dikkati çeker. Nitekim Manavgat ilçe sınırları içerisindeki işletme belgeli konaklama tesislerinin sayısı 194 olup (Antalya ilindeki tesislerin % 25'ine sahip), bu yönüyle Türkiye'de İstanbul ve Muğla illerinden sonra en fazla işletme belgeli tesise sahip bir yerleşme olarak ön plana çıkmıştır. Diğer yandan Manavgat, işletme belgeli tesislerin oda kapasiteleri bakımından İstanbul, Muğla ve İzmir'i geride bırakacak seviyededir (Tablo 70).

Bu tez, bir şehir coğrafyası çalışması olduğu için Alanya ve Manavgat şehir sınırları içerisindeki konaklama tesislerinin ortaya konulması gerekli olmuştur. Bu nedenle şehir sınırları içerisinde yer alan konaklama tesisleri tespit edilmiştir. Buna göre Alanya şehir sınırları içerisinde toplam 347 konaklama tesisi yer alırken, bu sayı Manavgat şehrinde 452'dir. Alanya şehrinde belediye belgeli tesislerin sayısı 225, bakanlık (işletme ve yatırım) belgeli tesislerin sayısı 122 iken, Manavgat şehrinde belediye belgeli tesislerin sayısı 299, bakanlık belgeli tesislerin sayısı ise 153'tür. Alanya şehir sınırları içerisindeki bütün konaklama tesislerinde toplam 20.715 oda ve 46.014 yatak kapasitesi varken, Manavgat şehrinde ise oda sayısı 58.805 ve yatak kapasitesi 97.431'dir. Bu veriler dikkate alındığında, Manavgat şehrinin gerek oda gerekse yatak kapasitesinin Alanya şehrindeki oda ve yatak kapasitesinden 2 kat fazla olduğu görülür.

Alanya ve Manavgat şehir sınırları içerisinde yerli ve yabancı ziyaretçilerin sayıları ile ilgili istatistiki bilgi yoktur. Ziyaretçi sayılarına yönelik kaydedilen istatistikler

ilçe düzeyindedir. Ancak ilçe düzeyindeki veriler ziyaretçi sayısının karşılaştırılması bakımından genel bir durum ortaya koymaktadır. Buna göre, 2017 yılında Alanya'yı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin toplamı 3.000.315 iken, Manavgat'ı ziyaret eden turistlerin toplam sayısı ise 3.383.633'tür. Alanya ve Manavgat'a gelen turistlerin sayıları 2016 yılında önemli bir azalma göstermiştir. Bunun temel sebebi 2015 yılının sonlarında Rusya ile yaşanan uçak krizidir. 2017 yılında Alanya'ya gelen turistlerden 2 milyon 043 bin TL gelir sağlanırken, Manavgat'a gelen turistlerden ise 2 milyon 931 bin TL gelir elde edilmiştir.

Alanya ve Manavgat'ın ilçe sınırları içerisindeki turizm bölgeleri dikkate alındığında Manavgat'ın en önemli turizm bölgesinin Side ve batı kıyıları olduğu, Alanya'nın ise şehir sınırları dışında alternatif turizm merkezlerine (Avsallar, Türkler, Payallar, Konaklı ve Mahmutlar gibi) sahip olduğu görülmektedir. Bu durum Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan Side'nin gerek Manavgat gerekse Akdeniz bölgesi turizmi bakımından ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Alanya şehir sınırları içerisinde yer alan Alanya Müzesi, Alanya Kalesi ve Atatürk Evi, Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan Side Müzesi ve Side Tiyatrosu her iki şehirde en çok ziyaret edilen müze ve ören yerlerini oluşturmaktadır. 2017 yılında Alanya'daki 3 müze/ören yerini ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin toplam sayısı 267.440 iken, Manavgat şehrinde ise Side Müzesi ve Side Tiyatrosunu ziyaret edenlerin toplam sayısı 54.375'dir.

Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki verimli alüvyal sahalar üzerinde yer alan Alanya ve Manavgat'ta, turizm sektörünün gelişmesinden önceki süreçte hâkim ekonomik fonksiyon ***tarım*** olmuştur. Alanya ilçe merkezi nüfusunun 10 bini aştığı sayım yılı 1960 olurken, Manavgat'ta ise ilçe merkezi nüfusunun 10 binden fazla olduğu sayım yılı 1970'tir. Şüphesiz bu nüfus değerleri 1960-1970'li yıllara kadar Alanya ve Manavgat'ta kırsal nüfusun ve kırsal yaşam tarzının hâkim olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, her iki şehrin farklı dönemlerde çekilmiş hava fotoğrafları incelendiğinde dar bir sahada gelişme gösteren şehir alanlarının geniş tarımsal araziler ile çevrili olduğu görülmektedir. Alanya ve Manavgat şehirlerinde turizm sektörünün gelişmeye başlaması hızlı bir nüfuslanma sürecini beraberinde getirmiş ve böylece tarımsal arazilerin aleyhine olacak şekilde

her iki şehrin yatay gelişimi söz konusu olmuştur. Günümüzde tarım alanları, her iki şehrin kenar kesimlerinde (mahallelerinde) yer almaktadır. Ancak turizm sektörü sayesinde hızla artan nüfus, bu araziler üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Bu nedenle, her iki şehirde, özellikle I. derece verimliliğe sahip arazilerin çeşitli nedenlerle elden çıkarılması, bu şehirlerin ihtiyaç duyduğu gıdanın temini bakımından birtakım problemleri beraberinde getirecektir.

3.5. Alanya ve Manavgat'ın Merkezi Yer Olarak Sahip Oldukları Önemin Karşılaştırılması

Alanya ve Manavgat'ın tarihi süreç içerisinde ne tür bir idari yapı içerisinde yer aldıkları, idari yapının zamanla göstermiş olduğu değişimler, yönetim sahalarının ne kadarlık bir alan kapladığı, idari fonksiyon kapsamında hangi kurumların hizmet verdiği gibi konular merkezi yer bakımından bir karşılaştırma yapabilmek bakımından önemlidir. Alanya ve Manavgat'ın idari yapısıyla ilgili en eski bilgiler, XV. yüzyıla ait Tapu Tahrir Defterlerinde yer almaktadır. Belirtilen yüzyıldan Manavgat'ın ilçe statüsü kazandığı 1913 yılına kadarki süreçte Manavgat, zaman zaman Alaiye (Alanya) sancağına bağlı bir kaza veya Alaiye kazasına bağlı bir nahiye olarak kalmıştır. Böylece, Alanya'da meydana gelen idari değişimlerin Manavgat'ı da etkilemiş olduğu anlaşılmaktadır. Alanya ve Manavgat'ın aynı idari statüde yer aldıkları dönem 1913 yılıdır. Nitekim 1913 yılında Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin birleştirilmesiyle Manavgat ilçesi kurulmuş ve Manavgat, Alanya ile birlikte Antalya ilinin birer ilçesi olarak varlığını sürdürmüştür. 2012 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediye Yasası sonrasında Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırlarının il mülki sınır olarak kabul edilmesi, Alanya ve Manavgat belediye sınırlarının da ilçe mülki sınırlar olması sonucunu doğurmuştur. Böylece günümüzde Alanya ilçe sınırları içerisinde 102, Manavgat ilçe sınırları içerisinde de 106 mahalle yer almaktadır.

Cumhuriyet döneminde, Alanya ve Manavgat'ın yönetim sahası sürekli değişikliğe uğramıştır. 1927, 1935 ve 1940 yılı sayım yıllıklarından elde edilen verilere göre, Alanya'daki köy sayısı, Manavgat'taki köy sayısından daha fazla olup, Alanya'nın yönetim sahası da Manavgat'tan daha geniştir. Ancak 1945 yılında Manavgat, yönetim sahası bakımından ilk defa Alanya'yı geçmiştir. 1950 yılından günümüze kadarki bütün sayım

yıllarında Manavgat'ın gerek köy sayısı gerekse yönetim sahası bakımından Alanya'ya üstünlük kurduğu dikkat çekmektedir (Tablo 87). Alanya'nın idari yapısında meydana gelen daralmaların başlıca sebebini, Köprülü nahiyesinin 1936 yılında, Pazarcı nahiyesinin ise 1948 yılında Alanya'dan ayrılması ile Gündoğmuş ve Gazipaşa ilçelerinin kurulması oluşturmuştur.

Tablo 87. Alanya ve Manavgat'ta Yönetim Sahasının Yıllara Göre Değişimi (1927-2017)[127]

Yıl	ALANYA		MANAVGAT	
	Köy Sayısı	Yönetim Alanı (km^2)	Köy Sayısı	Yönetim Alanı (km^2)
1927	117	3.380	74	2.140
1935	117	3.380	74	2.140
1940	94	2.420	75	2.140
1945	94	2.032	78	2.749
1950	60	2.032	71	2.749
1955	62	1.556	74	2.296
1960	62	1.545	78	2.283
1965	62	1.545	80	2.283
1970	66	1.545	83	2.283
1975	66	1.545	83	2.283
1980	66	1.545	83	2.283
1985	66	1.545	83	2.283
1990	68	1.545	83	2.283
2000	74	1.598	85	2.237
2012	102	1.598	106	2.237
2017	102	1.598	106	2.237

Günümüzde Alanya'nın yönetim sahası 1.598 km^2 olup, bu sahada toplam 102 mahalle yer almaktadır. Manavgat'ın yönetim sahası ise 2.237 km^2 olup, bu sahada 106 mahalle yer almaktadır (Tablo 87). Coğrafi esaslara bağlı kalınarak oluşturulan şehir sınırlarından hareketle bir karşılaştırma yapıldığında ise Manavgat şehrinin 3.851,6 hektar, Alanya şehrinin ise 2.186,8 hektar alan kapladığı görülür.

[127] Devlet İstatistik Enstitüsü Nüfus Sayım Yıllıkları, TUİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Alanya ve Manavgat şehirlerinin merkezi yer olarak karşılaştırılmasında, idari fonksiyon bakımından bir diğer önemli unsur, bu şehirlerde faaliyet gösteren resmi kurumların çeşitliliğidir. Her iki şehirde hemen her alanda faaliyet gösteren resmi kurum vardır. Ancak bir şehrin başka bir şehirden daha merkezi bir fonksiyona sahip olması, o şehirde bölge müdürlüklerinin veya müdürlüğe bağlı şubelerin var olup olmadığının ortaya konulması ile anlaşılabilir. Nitekim Karayolları Genel Müdürlüğü Antalya 13. Bölge Müdürlüğüne bağlı şube şefliği, Batı Akdeniz (Antalya) Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne bağlı bir müdürlük, Liman Başkanlığına bağlı bir şube ve Sahil Sağlık Denetleme Müdürlüğüne bağlı bir şube Alanya şehrinde olup, Manavgat'ta olmayan belli başlı şubelerdir. Şüphesiz bu kurumların Alanya'da varlığı şehrin merkezi yer bakımından önemini ortaya koymaktadır. Alanya ve Manavgat şehirlerinde birbirinden farklı resmi kurumların olması merkezi yer bakımından önemli olmakla birlikte, bazı kurumların bünyesinde yer alan müdürlükler de, her iki şehrin merkeziyet bakımından önemini ortaya koymaktadır. Bunun başlıca örneklerinden biri, belediye bünyesinde yer alan müdürlüklerdir. Kırsal Hizmetler Müdürlüğü, Kentsel Tasarım Müdürlüğü, Bilgi İşlem Müdürlüğü, Spor İşleri Müdürlüğü, Veteriner İşleri Müdürlüğü ve Belediye Tiyatro Müdürlüğü Alanya Belediyesinde olup Manavgat Belediyesinde olmayan müdürlüklerdir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinin merkezi yer özellikleri ***kültürel fonksiyon*** bakımından karşılaştırıldığında, her iki şehirde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren devlet ve özel okulların olduğu bilinmektedir. Nitekim Alanya şehir sınırları içerisinde 54 okul yer almakta olup bunların 20'si ilkokul, 20'si ortaokul ve 14'ü lise düzeyinde eğitim vermektedir. Manavgat şehir sınırları içerisinde de 69 okul yer almakta olup, bunların 21'i ilkokul, 23'ü ortaokul ve 25'si ise lise düzeyinde eğitim vermektedir. Bu bilgilerden hareketle, her iki şehirde ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) ve ortaöğretim ihtiyacını karşılayacak çok sayıda okulun hizmet sunduğu görülmektedir. Ancak bilindiği gibi bu eğitim kademelerinde eğitim gören öğrenciler çoğunlukla şehirdeki veya şehrin yakın çevresindeki mahallelerde ikamet edenlerden oluşmaktadır. Nitekim öğrencilerin okullara yerleştirilmesi adrese dayalı (eve en yakın okullara) bir yerleştirme şeklinde olmaktadır.

Geçmiş dönemlerde lise düzeyinde eğitim veren bir okul (bölge okulu), bir şehri merkezi yer bakımından önemli kılarken, günümüzde ise bu fonksiyonu yükseköğretim kurumları üstlenmektedir. Bu nedenle günümüzde şehir yerleşmelerinde bir yükseköğretim kurumunun olup olmaması, öğretmen ve öğrenci sayıları, bu okulların donanımları ve sundukları imkânlar, özel üniversitelerin olup olmaması gibi hususlar, o şehirlerin merkezi yer olarak önemini ve etki sahasını belirlemektedir. Alanya ve Manavgat şehirlerinin kültürel etki sahaları Alaeddin Keykubat Üniversitesine ve Manavgat Meslek Yüksek Okuluna kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illerin belirlenmesi neticesinde ortaya konulmuş ve karşılaştırılmıştır. Buna göre 2017-2018 eğitim öğretim yılında Alaeddin Keykubat Üniversitesine kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 2.556 olup, üniversitenin etki sahası ise ülke geneli olmuştur. Başka bir değişle ülkemizin 81 ilinden gelerek kayıt yaptıran öğrenciler vardır. Diğer yandan Manavgat Meslek Yüksekokuluna kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 609 olup, üniversitenin etki sahası 70 ildir. Öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılımları incelendiğinde, her iki üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin çoğunlukla Antalya il sınırları içerisinden, Konya'dan, Mersin'den ve Hatay'dan geldikleri dikkati çekmiştir. Bu durum şüphesiz öğrencilerin üniversite tercihleri yaparlarken üniversitenin yer aldığı İl'e yakınlığı da dikkate aldıklarını açıkça göstermektedir.

Alanya ve Manavgat şehirleri, merkezi yer bakımından ticaret fonksiyonu kapsamında karşılaştırıldığında, her iki şehirde ticaret sahalarının kapladığı alan, ticareti yapılan ürünlerin çeşitliliği, ticarethanelerin dağılışı, semt pazarlarının sayıları, ulaşım şartları vb. gibi faktörlerin şehirlerin merkeziyeti bakımından önemli olduğu görülmektedir. Alanya şehrinde ticaret alanları 115,1 hektar alan kaplamaktadır. Merkezi iş sahasının alanı ise 82 hektardır. Manavgat şehrinde ticarethaneler 226,8 hektar alan kaplarken merkezi iş sahasının alanı 52 hektardır. Alanya merkezi iş sahasının Manavgat merkezi iş sahasından daha geniş alan kaplaması, Alanya merkezi iş sahasının gerek turistlerin gerekse yerel halkın temas noktası olmasıyla ilişkilidir. Diğer yandan, Manavgat merkezi iş sahası daha çok yerel halkın temas halinde olduğu bir saha iken, Side'de konaklama tesislerinde konaklayan turistler buradaki ticaret sahalarıyla temas kurmaktadır. Böylece Alanya'da çarşı ve çevresinin merkezi yer bakımından Manavgat'tan daha hareketli olduğu dikkati çekmektedir. Her iki şehirde yürütülen ticari faaliyetlerin türü ve ticareti

yapılan ürünlerin çeşitliliği bu şehirlerin merkezi yer bakımından önemini kuvvetlendirmektedir. Nitekim birbirinden farklı faaliyet kollarında hizmet veren ve çok farklı ürünlerin ticaretinin yapıldığı işyerlerinin sayısı Alanya merkezi iş sahasında 2.066 iken, Manavgat merkezi iş sahasında ise 1.163'tür.

Şehir merkeziyeti kapsamında, sağlık fonksiyonu bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, her iki şehirde en köklü hastaneler olan Alanya ve Manavgat Devlet Hastanelerine kayıt yaptıran hastaların ikamet ettikleri mahallelerin belirlenmesi, bu hastanelerin etki sahalarının ortaya konulması bakımından önemlidir. Bu amaca yönelik olarak her iki hastaneden 2018 yılında 6 aylık zaman diliminde hastaneye kayıt yaptıran hastaların adres bilgileri temin edilmiştir. Bu verilerden, her iki şehrin mahallelerinden ve Antalya'nın ilçelerinden gelen hastalar sınıflandırılmıştır. Bu hastaların yoğun olarak hangi mahallelerden geldikleri tespit edilmiştir. Böylece Alanya Devlet Hastanesine kayıt yaptıran 82.493 hasta ile Manavgat Devlet Hastanesine kayıt yaptıran 131.427 hasta, adres bilgilerine göre tasnif edilmiştir. Şehir sınırları içerisindeki mahallelerden gelen hastaların sayıları incelendiğinde bu sayının Alanya Devlet Hastanesinde 39.347, Manavgat Devlet Hastanesinde ise 97.182 olduğu görülür. Alanya ve Manavgat Devlet Hastanelerinin etki sahaları bakımından en dikkat çekici özelliklerden biri, hasta sayısının şehir merkezinden uzaklaşıldıkça azalmasıdır. Alanya'da şehir sınırları dışında hasta sayısının en fazla olduğu mahalleler; Mahmutlar, Cikcilli, Konaklı, Tosmur ve Kestel Mahalleleri olurken, Manavgat şehir sınırları dışında hasta kaydının en fazla yapıldığı mahalleler; Çolaklı, Taşağıl, Ulukapı, Çeltikçi ve Evrenseki Mahalleleridir. Bu mahallelerden gelen hastaların sayıca fazla olmasının başlıca sebepleri; bu mahallelerde nüfusun nispeten fazla olması ve mahallelerin şehre yakın olmasıdır.

Antalya'nın diğer ilçelerinden her iki devlet hastanesine gelen hastalar incelendiğinde, Manavgat Devlet Hastanesine Alanya, Akseki, Serik, İbradı ve Gündoğmuş ilçelerinden hastaların geldiği, Alanya Devlet Hastanesine ise daha çok Gazipaşa, Manavgat, Gündoğmuş ilçeleri ise Demirtaş Mahallesinden (Alanya) hastaların geldiği görülür. Gazipaşa ilçesinin ve Demirtaş Mahallesinin şehrin doğusunda yer alması, Serik ilçesinin Manavgat şehrinin batısında yer alması, hastane tercih edilirken coğrafi yakınlığın dik-

kate alındığını göstermektedir. Diğer yandan, İbradı ve Akseki'nin Manavgat'a daha yakın olması hastane tercihinde önemlidir. Alanya ve Manavgat ilçelerine komşu olan Gündoğmuş İlçesinden gelen hastalardan Alanya Devlet Hastanesine gidenler olduğu gibi, Manavgat Devlet Hastanesine gidenler de vardır. Alanya ve Manavgat'ın sağlık fonksiyonlarının karşılaştırılması bakımından bir diğer önemli husus, her iki şehirde birer devlet hastanesi hizmet vermesine rağmen, 6 aylık dönemde Alanya'dan Manavgat Devlet Hastanesine 2.209 hastanın, Manavgat'tan Alanya Devlet Hastanesine ise 649 hastanın kayıt yaptırmış olmasıdır. Bunun başlıca sebepleri; hastaların kendi yakınlarına doktor önermeleri, hastane çalışanlarının hastalarla yakınlık veya akrabalık durumu, belirli (özel) bir alanda uzmanlaşmış doktorların veya bazı donanımların (EKG, Röntgen gibi) iki şehirdeki hastaneden sadece birinde olmasıdır.

Merkezi yer bakımından yapılacak bir diğer karşılaştırma, her iki şehrin sahip olduğu ***dini fonksiyondur.*** Alanya şehir sınırları içerisinde 46, Manavgat şehrinde ise 40 cami yer almaktadır. Her iki şehrin mahallelerinde en az bir cami bulunmaktadır. Ancak kiliseler bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, Alanya şehrinde yer alan 5 kiliseye karşılık Manavgat'ta kilisenin olmaması, dini fonksiyon bakımından Alanya'nın merkezi yer özelliğini kuvvetlendirmektedir. Alanya'daki kiliseler, Antalya-Adana arasındaki bölümde ikamet eden veya belirli dönemlerde turizm amacıyla gelen turistlerin akınına uğramaktadır.

Merkeziyetin gelişmesinde bir diğer önemli faktör ***sportif*** faaliyetlerdir. Şehirleri temsil eden spor kulüpleri başarılı oldukları sürece yerel, bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası alanda ses getirebilmektedir. Bu durum, spor kulüplerinin yanı sıra şehirlerin de tanınmasına olanak sağlamaktadır. Sportif faaliyetlerin daha çok kitleler halinde gerçekleştirildiği futbol, şehirlere hareket getirmekte ve önemli gelirlerin elde edilmesine yarar sağlamaktadır. Alanya şehri, Alanyaspor tarafından Süper Lig'de temsil edilirken, Manavgat şehri ise Manavgat Belediyespor tarafından Bölgesel Amatör Liginde (BAL) temsil edilmektedir. Şüphesiz bu durum, Alanya şehrinin daha çok tanıtılması, şehre olan ilginin daha da artması ve şehrin belirli dönemlerde oldukça hareketli olması bakımından kolaylık sağlamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Alanya ve Manavgat, Toros Dağları ile Akdeniz arasında uzanan, verimli alüvyal sahalar üzerinde gelişim gösteren ve turizm sektörüne bağlı olarak hızlı bir şehirleşme süreci yaşayan iki şehirdir. "*Coğrafi konumları benzer olan, birbirine yakın konumda bulunan ve nüfusları 100 binin üzerinde olan bu iki şehrin nüfus özellikleri, şehir içi arazi kullanımları, şehir fonksiyonları, merkezi yer özellikleri ve şehir fizyonomileri (formları) benzerlik göstermekte midir?*" sorusu bu tez çalışmasının temel araştırma sorusunu oluşturmuştur. Araştırma sorusundan hareketle, Alanya ve Manavgat şehirlerinin gelişim süreçleri, şehir coğrafyası araştırmalarının temel ilke ve prensiplerine bağlı kalınarak açıklanmış, şehircilik anlayışı bakımından karşılaşılan benzerlik ve farklılıklar irdelenmiş, doğal ve beşeri çevre şartlarının şehirlerin gelişimi üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Temel araştırma sorusunun ve bu soruya bağlı olarak oluşturulan alt soruların cevaplandırılması sürecinde elde edilen bulgular, coğrafi özellikleri birbirine benzemesine rağmen, Alanya ve Manavgat'ta uygulamalı şehir coğrafyası bakımından bazı farklılıkların olduğunu göstermektedir. Şehir coğrafyası bakımından Alanya ve Manavgat'ta dikkat çeken benzerlik ve farklılıklar, araştırma sorularına yönelik bulgularla özetlenmiştir.

S.1. Alanya ve Manavgat'ın şehir sınırlarının belirlenmesinde topoğrafik faktörler etkili olmuş mudur?

Coğrafi esaslara bağlı kalınarak şehir sınırları belirlenirken, her şeyden önce şehrin fiziksel bir bütünlük içerisinde yer aldığı alanlar ortaya konur. Bazı mahalleler, nispeten yüksek sahalarda yer almalarına rağmen, şehrin bünyesiyle (formuyla) bütünlük içerisinde yer alıyorsa, bu mahalleler şehir sınırlarına dâhil edilir. Ancak bazı durumlarda şehirler, özellikle topoğrafik faktörlerin doğrudan etkileri nedeniyle çevre yerleşmelerden (mahalle, köy, belde vb.) rahatlıkla ayırt edilebilirler. Alanya şehri, kuzeyde Toros Dağları, güneyde ise Akdeniz arasında adeta sıkışıp kalmıştır. Günümüzde şehir, kuzeyde yükselti ve eğim değerlerinin arttığı Tepe ve Bektaş Mahallelerine doğru genişlemeye devam etmektedir. Batıda Devren Tünelinin bulunduğu alanda bir topoğrafik eşiğin varlığı, şehrin batı sınırının Hacımehmetli Mahallesi ile sınırlı kalmasına sebebiyet vermiştir.

Şehrin doğu sınırını Oba Mahallesi oluşturmaktadır. Eğimin nispeten az olduğu bu mahalle, Çıplaklı Mahallesi ile birlikte şehrin doğuya doğru genişleyen birer kapısı durumundadırlar. Böylece, yerleşim sahasının (formunun), topoğrafyanın uzanışı ile doğrudan ilişkili olarak gelişim göstermesi, şehir sınırlarının belirlenmesinde topoğrafik faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Manavgat şehri, nispeten geniş bir ovalık saha üzerinde gelişim göstermiştir. Bu durum, şehirdeki mahalle sayısının, Alanya şehrindeki mahalle sayısından daha fazla olmasına ve şehrin daha geniş alan kaplamasına neden olmuştur. Böylece, şehri çevreleyen alanlarda yer alan bazı belde ve köyler, zamanla yatay yönde gelişerek şehirle bütünleşmişlerdir. Manavgat'ta, Side, Ilıca, Hatipler, Çayyazı vb. gibi yerleşmelerin şehrin bünyesine dâhil olması, topoğrafik faktörlerin sınırlandırıcı etkisinin daha az olmasıyla ilişkilidir.

S.2. Alanya ve Manavgat şehirlerinin kuruluş yeri seçimlerinde ve yatay gelişimlerinde coğrafi faktörler etkili olmuş mudur?

S.2.1. Jeolojik faktörler etkili olmuş mudur?

Alanya şehri, tarihi yarımada üzerinde kurulmuştur. Bu sahada, kalker tabakalarının oluşturduğu topoğrafik yapı ve bu kalkerlerden taş ve kireç gibi yapı malzemelerinin temin edilmesi, çok sayıda şehirde olduğu gibi, Alanya şehrinin de kuruluş yeri seçiminde etkili olmuştur. Alanya Kalesi, yarımadayı oluşturan mermerleşmiş karbonifer kalkerlerinden inşa edilmiştir (Yalçınlar, 1967, s. 65). Tarihi yarımadanın hemen kuzeyinde, Kuaterner'e ait alüvyal sahalar yer almaktadır. XX. yüzyılın ortalarına kadar, bu sahaların bataklıklarla kaplı olduğu bilinmektedir. 1950'li yıllardan sonra, bataklık sahaların kurutulması sayesinde, alüvyal sahalar üzerinde önce tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmiş, daha sonra da turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte yoğun bir yapılaşma meydana gelmiştir.

Manavgat ve çevresinde, kuruluş yeri bakımından farklı dönemlerde gelişme gösteren üç ayrı yerleşim sahasının tercih edildiği dikkati çekmektedir. 2000'li yıllara kadar, Manavgat şehrinden tamamen ayrı bir yerleşme olarak gelişen Side, Pleyistosen

(Kuaterner) konglomeraları üzerinde kurulmuştur. D-400 karayolunun kuzeyinde, bugünkü Eskihisar Mahallesinin sınırları içerisinde yer alan Hisar Kalesi ve çevresi, kuruluş yeri olarak tercih edilen bir diğer yerleşim sahası olmuştur. Bu saha, Kuaterner'e ait alüvyal dolgulardan oluşmaktadır. Bu alüvyal sahada, taban suyu seviyesinin yüksek olması ve bu nedenle 1950'li yıllara kadar bataklık alanların geniş yer kaplaması, yatay gelişimi sınırlandıran temel faktör olmuştur. Kuruluş yeri bakımından üçüncü yerleşim sahasını, bugünkü Yukarıpazarcı Mahallesinin yer aldığı ve konglomeralardan oluşan saha oluşturmuştur. Alüvyal araziler, tarımsal faaliyetler bakımından tercih edilirken; nispeten yüksek ve alüvyonlara göre daha dayanıklı olan konglomera arazileri yerleşim sahası olarak tercih edilmiştir. Daha sonraki süreçte, turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte de alüvyal sahalar üzerinde yoğun bir yapılaşma meydana gelmiştir.

S.2.2. Jeomorfolojik faktörler etkili olmuş mudur?

Alanya ve Manavgat şehirlerinde kıyı ovaları ile bu ovaların gerisinden (kuzeyinden) itibaren yükselmeye başlayan Toros Dağları yükseltileri, en önemli jeomorfolojik unsurları oluşturmaktadır. Alanya'nın kurulmuş olduğu tarihi yarımadanın 200 metreyi aşan ortalama yükseltiye sahip olması, dik kenarlarıyla ihtişamlı bir yapı özelliği göstermesi ve şehre hâkim bir konumda yer alması, bu sahanın oldukça korunaklı olduğunu göstermektedir.

Manavgat ve yakın çevresindeki en eski yerleşim sahası olan Side'nin yer aldığı yarımadada, yükselti ve eğim değerlerinin az olması ve limanın korunaklı olmaması, sık sık açık deniz saldırılarının yaşanmasına neden olmuştur. Side'den ayrı olarak, D-400 karayolunun kuzeyinde, Manavgat Çayının batı yakası yerleşim sahası olarak tercih edilmiş olsa da, bu alanlar XX. yüzyılın ortalarına kadar bataklık sahalar olarak kalmıştır. Bu nedenle, 1950'lilerden sonra, ovalık alandan yaklaşık 20-25 metre daha yüksek olan bugünkü Yukarıpazarcı Mahallesinin tercih edilmiş olması, topoğrafik faktörlerin yerleşmelerin kuruluş yeri seçimindeki önemini ortaya koymaktadır.

Topoğrafik faktörler, özellikle Alanya şehrinin yatay gelişimi üzerinde sınırlandırıcı bir etki yapmaktadır. Bu durum her iki şehrin yatay gelişim yönlerinin ve bu şehirlerin kaplamış oldukları alanların karşılaştırılması neticesinde daha iyi anlaşılmaktadır.

Akdeniz'e paralel bir şekilde uzanış gösteren Toros Dağları, Akdeniz kıyıları boyunca bazı yerleşmelerde kıyıya oldukça yaklaşırken, bazı yerleşmelerde ise uzaklaşmaktadır.

Toros Dağları yükseltileri, Manavgat şehrinde Alanya'ya göre daha kuzeyden itibaren artış göstermektedir. Bu nedenle, Toros Dağları'nın Manavgat şehrinin kuzeye doğru gelişimi üzerindeki sınırlandırıcı etkisi daha azdır. Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan Türk Beleni Tepesi, yatay gelişimi sınırlandıran topoğrafik bir engel olarak dikkati çekmektedir. Bunun dışında şehir, eğim değerlerinin nispeten az olması nedeniyle hızlı bir yatay gelişim süreci içerisindedir.

S.2.3. İklim şartları etkili olmuş mudur?

Birbirlerine oldukça yakın olan ve benzer konumda bulunan Alanya ve Manavgat şehirlerinde, sıcaklık ve yağış ortalamaları birbirine yakın değerler göstermektedir. Tarihi süreçte, her iki şehrin önemli birer yerleşme olarak kurulup gelişmesi ve varlıklarını günümüze kadar sürdürmeleri, şüphesiz iklim şartlarının insan yaşamına elverişli olmasıyla yakından ilişkilidir. Nitekim, her iki şehirde Toros Dağları'nın Akdeniz ile iç kısımlar arasında kıyıya paralel olarak adeta bir set gibi uzanış göstermesi, soğuk havanın kıyılara, tropikal havanın da iç kısımlara ulaşmasını büyük ölçüde engellemektedir. Bu sayede, her iki şehirde kış ayları ortalama sıcaklıkları çok düşük değerler göstermemektedir. Diğer yandan, her iki şehrin denize açık bir konumda bulunması ve kıyı doğrultuları sayesinde, yağışlar oldukça fazladır. Bu iklim özellikleri, Alanya ve Manavgat şehirlerinin ekstrem hava olaylarına karşı korunaklı bir alanda kurulmuş olduklarını göstermektedir.

S.2.4. Hidrografik faktörler etkili olmuş mudur?

Alanya ve Manavgat şehirlerinde, Toros Dağları'ndan kaynağını alarak Akdeniz'e dökülen akarsuların taşıdıkları materyaller ile oluşturdukları kıyı ovaları, medeniyetlerin kurulup geliştiği alanlar olmuştur. Bu medeniyetlerin yaşamış oldukları Pamfilya bölgesinin "*Sular Ülkesi*" adıyla anılması, bölgenin su kaynakları bakımından taşıdığı önemi ortaya koymaktadır. Alanya ve Manavgat'ta akarsular, her iki şehrin kurulup gelişeceği coğrafi ortamları meydana getirmişlerdir. Şehrin kurulduğu yıllarda, Alanya Kalesi, özellikle şehrin savunma ihtiyacını karşılaması amacıyla yerleşim yeri olarak tercih

edilmiştir. Ancak kale içerisinde yer alan yerleşim sahası, belirli dönemlerde su kıtlıklarının yaşandığı bir alan olmuştur (Lloyd ve Rice, 1989, s. 45). Alanya şehrinde, tarihi süreç içerisinde, akarsular bir yandan şehrin bugün üzerinde gelişmiş olduğu alüvyal sahaları meydana getirirken, diğer yandan bu sahalar üzerinde ve Toros Dağları eteklerinde yer alan zengin su kaynakları sayesinde, şehrin varlığını günümüze kadar sürmesinde etkili olmuştur. Diğer yandan, taban suyu seviyesi yüksek olan ovalık sahada, tarihi süreçte çok sayıda kuyunun açılmış olduğu bilinmektedir. Bu kuyuların bir örneğini Piri Reis (1521), çizmiş olduğu bir haritada göstermiştir (Harita 16). Şehirde, turizm sektörünün gelişmeye başladığı 1960'lardan önce, meskenlerin bağ ve bahçeler arasında adeta kaybolması, su kaynaklarındaki zenginliği ortaya koymaktadır (Foto 4).

Manavgat Çayı, Manavgat şehrinin gerek kuruluş gerekse gelişim dönemlerinde hayati bir öneme sahip olmuştur. Nitekim şehir, Manavgat Çayı'nın batı kenarına kurulmuştur. Manavgat Çayı, tarım arazilerinin sulanması, ulaşımda kullanılması vb. gibi avantajlarının yanında, savunma amacına yönelik bir fonksiyon da üstlenmiştir. Manavgat'ın güneybatısında yer alan Antik dönem Side yerleşmesinin korsan saldırıları nedeniyle belirli dönemlerde önemini yitirmesi, iç kısımlarla irtibatı sağlayan Manavgat Çayına duyulan önemi daha da arttırmıştır.

S.2.5. Toprak özellikleri etkili olmuş mudur?

Alanya'nın yerleşme çekirdeğini oluşturan tarihi yarımadanın çıplak kaya ve molozlardan, doğu ve batı yakasının ise kumullardan oluştuğu bilinmektedir. Bu sahalar, tarımsal faaliyetler bakımından oldukça elverişsizdir. Bu şartlar, Manavgat'ın güneybatısında yer alan Antik Side için de geçerlidir. Nitekim Alanya ve Side'nin kurulduğu dönemlerde, en önemli ekonomik faaliyet de ticaret olmuştur. Toros Dağları ile Akdeniz arasında yer alan verimli ovalık alanlar, Alanya ve Manavgat'ta tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi bakımından büyük öneme sahip olmuştur. Nitekim ovalık sahalarda, turizm sektörünün hızla gelişmeye başladığı 1980'li yıllara kadar hâkim olan ekonomik fonksiyon tarım olmuştur. Alanya ve Manavgat şehirlerinde, Kuaterner'de gelişme gösteren alüvyonlar, tarımsal açıdan verimliliği en yüksek olan, I. ve II. derece kabiliyet sınıfına sahiptirler. Bu verimli alanlar, şehrin sınırları içerisinde yer almakta olup, yoğun bir yerleşmeye sahne olmuşlardır. Bu nedenle, ülkemizin birçok şehrinde olduğu gibi bu

iki şehirde de verimli tarımsal arazilerin amaç dışı kullanımı söz konusu olmuştur. Alanya şehrinde, alüvyal sahaların kuzey-güney yönünde göstermiş olduğu genişlik, doğuda Oba Mahallesine gidildikçe artmaktadır. Şehrin özellikle son yıllarda hızla artan nüfusu ve bu yönde göstermiş olduğu yatay gelişim, Oba ve Çıplaklı Mahalleleri istikametinde olmuştur. Manavgat şehrinde ise Manavgat Çayının her iki yakasında ve Ilıca Mahallesi'nin güneyinde, batısında ve kuzeyindeki geniş alanlar, I. derece arazi kabiliyetine sahip olup, tarımsal açıdan oldukça verimli alanlardır. Bu nedenle, bu tarım arazilerinin amaç dışı kullanımının önüne geçilmesi önemli bir gerekliliktir.

S.2.6. Ulaşım özellikleri etkili olmuş mudur?

Antik dönemde ve bu dönemi takip eden süreçte, Alanya ve Manavgat'ın da yer aldığı Pamfilya Bölgesinde, akarsu vadileri boyunca inşa edilmiş olan yollar, kıyı kesimi ile iç kısımlar arasında bağlantıyı sağlayabilmek bakımından önem arz etmiştir. Kuruldukları dönemlerde, bölgenin önemli birer ticaret yerleşmeleri olarak gelişen Alanya ve Manavgat'ta yollar, ticari faaliyetlerle de ilişkili olarak gelişme göstermiştir. Nitekim Selçuklu hâkimiyeti döneminde, Alanya ve Manavgat çevresinde işlek yollar üzerinde inşa edilmiş olan kervansaraylar bunu doğrulamaktadır. Ticaretin oldukça gelişmiş olduğu güzergâhlarda, toplam 132 kervansarayın inşa edilmiş olduğu bilinmektedir. Bunların üç tanesi Antalya-Alanya arasında, beş tanesi Eğirdir-Antalya arasında, altı tanesi Konya Eğirdir arasında on tanesi de Konya-Seydişehir-Antalya arasındadır (Karaca, 2009, s. 19). Buradan, Alanya ve Manavgat şehirlerinin iç kısımlarla bağlantısını sağlayan Antalya Konya ve Antalya-Alanya yollarının ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Şüphesiz bu önem günümüzde de devam etmektedir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinin yatay gelişimlerinde ulaşımın dikkate değer etkileri söz konusu olmuştur. 1990'lı yıllarda hizmet vermeye başlayan bugünkü D-400 karayolu (Antalya-Alanya şosesi), her iki şehirden de geçmektedir. Bu karayolunun hizmete girmesiyle birlikte, her iki şehirde de karayolu boyunca meydana gelen bir yatay gelişim söz konusu olmaya başlamıştır. Nitekim Manavgat şehrinde karayolunun hemen kuzeyinde yer alan Bahçelievler, Aydınevler ve Mimar Sinan Mahallelerinin D-400 (çevre yolu) karayolunun hizmete girmesiyle birlikte hızlı bir gelişim gösterdikleri dikkati çekmiştir. Diğer yandan, şehrin güneyindeki Side ve Sorgun Mahallelerinin çevre

yolunun kuzeyindeki 22 mahalle ile bütünleşmeleri, bahsedilen karayolunun hizmete girmesi neticesinde gerçekleşmiştir. Benzer bir durum, Alanya şehri için de söz konusudur. D-400 karayolunun gelişmeye başlamasıyla, şehir kuzeye doğru hızla genişlemeye başlamıştır. Tepe, Bektaş, Büyükhasbahçe ve Küçükhasbahçe Mahalleleri şehir alanına adeta lehimlenmiştir. Başka bir ifadeyle, D-400 karayolu, Toros Dağları eteklerindeki mahalleler ile şehrin merkez mahalleleri arasındaki etkileşimi kuvvetlendirmiştir.

S.3. Alanya ve Manavgat'ın idari yapısında meydana gelen değişimler her iki şehirde nüfusun gelişimini etkilemiş midir?

İdari yapıda meydana gelen değişimlerin şehir nüfuslarına etkileri daha çok Alanya şehri için söz konusu olmuştur. Başka bir değişle, Alanya şehir nüfusu idari değişimlerden daha fazla etkilenmiştir. Cumhuriyet dönemindeki nüfus sayım yıllıkları incelendiğinde, idari yapıdaki en önemli değişimin 1935-1940 ve 1945-1950 dönemlerinde olduğu görülür. 1940 yılına gelindiğinde, Alanya'nın gerek şehir nüfusu gerekse ilçe nüfusu azalmıştır. 1936 yılında Alanya ilçesinden 21 köy, Akseki ilçesinden 13 köy bugünkü Gündoğmuş ilçesine bağlanmış ve böylece Gündoğmuş ilçesi kurulmuştur. Alanya'daki diğer önemli idari değişim, Pazarcı nahiyesinin 1948 yılında Alanya'dan ayrılması neticesinde Gazipaşa ilçesinin kurulması olmuştur.

Manavgat'ta nüfus sayım yıllıkları incelendiğinde, bazı köylerin idari açıdan bağlı bulundukları yerleşmelerin değişmiş olmasına rağmen, Manavgat'tan ayrılarak oluşturulan bir ilçe teşkilatı yoktur. Alanya'dan farklı olarak Manavgat'ta, ilçeye bağlı bulunan köy sayısında sürekli artışlar meydana gelmiş, ilçenin yönetim sahasında önemli azalmalar yaşanmamış ve ilçe nüfusu da sürekli artış göstermiştir. Diğer yandan şehir nüfusu da hiçbir dönemde azalma göstermemiş ancak şehir nüfusunun artış hızları bazı dönemlerde çeşitli nedenlerle yavaşlamış veya gerilemiştir.

Ülkemizde, 2012 yılından sonra 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, Antalya'nın da içerisinde yer aldığı 30 büyükşehirde şehir sınırları, il mülki sınırlar olarak belirlenmiştir. Bu durum, il genelindeki köy ve beldelerin mahalle tüzel kişiliğine dönüştürülmesi gibi coğrafi esaslarla uyumlu olmayan sonuçları beraberinde getirmiştir. Bu yasal düzenleme dikkate alınırsa, Alanya ve Manavgat'ın bugünkü ilçe nüfuslarının aynı zamanda şehir nüfuslarına karşılık geldiği görülür. Böylece,

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemine göre 2017 yılında Alanya şehir nüfusu 299.464, Manavgat şehir nüfusu ise 226.394 olarak kaydedilmiştir. Ancak, Alanya ve Manavgat'ta kırsal karakterleri ön planda olan çok sayıda yerleşme olması nedeniyle, bu durum gerçeği yansıtmamaktadır. Bu tez çalışmasında, coğrafi sistematiğe uygun olarak belirlenen şehir sınırları içerisinde Alanya şehir nüfusu 137.207, Manavgat şehir nüfusu ise 156.599 olarak belirlenmiştir.

S.4. Alanya ve Manavgat şehirlerinde turizm sektörünün gelişimi ile nüfusun gelişimi ve özellikleri arasında ilişki var mıdır?

Alanya ve Manavgat şehirlerinde, turizm sektörü özellikle 1980'li yıllardan itibaren hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Belirtilen dönemde, turizm sektöründeki gelişmelere bağlı olarak şehir nüfuslarının da hızla artmış olduğu dikkati çekmiştir. Nitekim Alanya şehir nüfusu, 1980-1990 devresinde turizm yatırımları sayesinde en yüksek nüfus artış hızına ulaşmıştır. 1980 yılında şehir nüfusu, 22.190 iken, 1990 yılında iki kattan fazla bir artış göstererek 52.460'a ulaşmıştır. 1985-1990 devresinde, nüfus artış hızı ‰ 120 olmuştur.

Manavgat şehir nüfusunun yıllık artış hızının en fazla olduğu dönem, Alanya şehrinde olduğu gibi 1985-1990 dönemidir. Bu dönemde Side-Manavgat kıyıları, Antalya ilinin turizminde önemli bir pay sahibidir. 1985 yılında 21.520 olan şehir nüfusu, 1990 yılında 16.978 kişi artarak 38.498'e yükselmiştir. Bu devrede yıllık nüfus artış hızı ise bütün sayım yılları içerisindeki en yüksek değerine (‰ 116) ulaşmıştır.

Alanya şehrinde, 1950'li yıllardan sonraki bütün sayımlarda erkekler kadınlardan fazla olmuştur. Özellikle turizm sektörünün hızla geliştiği 1985-1990 devresi ve sonrasında, şehir nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında önemli değişiklikler dikkati çekmektedir. Turizm sektöründeki gelişmelerin önemli bir istihdam yaratması ve bu sektörde çalışanların daha çok erkeklerden oluşması, şehir nüfusunda erkeklerin fazla olmasının başlıca sebebini oluşturmaktadır.

Turizm sektörünün nüfusun cinsiyet durumuna etkileri, Manavgat şehri için de söz konusu olmuştur. Şehre yönelik göçler, özellikle turizm sektöründe yaşanan gelişmeler sonrasında hız kazanmıştır. Turizm sektörünün yarattığı istihdam nedeniyle, göç eden

nüfus içerisinde çoğunluğu erkeklerden oluşan nüfusun varlığı dikkati çekmiştir. Nitekim Manavgat'ta turizm faaliyetlerinin gelişmeye başladığı 1970'li yıllarda her 100 kadına 124 erkek karşılık gelirken, 1990 yılına gelindiğinde ise bu değer, sayım yılları içerisindeki en yüksek seviyesine (138) ulaşmıştır.

Alanya şehrinde dar aralıklı yaş grupları istatistikleri incelendiğinde, 2000 yılı nüfusunun büyük bölümünün 15-39 yaş grupları arasında (toplam nüfusun % 46,7'si) ve 2012 yılı nüfusunun ise 25-44 yaş grupları (toplam nüfusun % 35,8'si) arasında toplanmış olduğu görülmektedir. 2000 yılında bütün yaş grupları içerisinde 25-29 yaş grubu, 2012 yılında ise 30-34 ve 35-39 yaş grupları nüfusun en fazla olduğu yaş aralıklarını oluşturmaktadır. Bu yaş gruplarındaki nüfusun, doğdukları döneme dikkat çekildiğinde, Alanya'da turizm sektörünün hızla geliştiği 1980'li yıllara karşılık geldiği görülür. Başka bir değişle, Alanya'da turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte nüfus da hızla artmıştır.

Manavgat şehrinin 2000 yılına ait dar aralıklı yaş piramidi, nüfusun yaş yapısı hakkında fikir verebilmektedir. Manavgat şehrinde 2000 yılına ait nüfus piramidinde en büyük dilimi 25-29 ve 30-34 yaş grubundaki nüfus oluşturmaktadır. Her iki yaş grubundaki nüfus, toplam nüfusun % 21,6'sını oluşturmaktadır. Bu yaş gruplarının çalışma çağındaki nüfustan oluşması, turizm sektörünün genç nüfusa sağlamış olduğu istihdam ile yakından ilişkilidir. Turizm sektöründe çalışmak için diğer illerden Manavgat'a yönelen nüfus başlangıçta erkeklerden oluşurken, daha sonra kadınların sayılarında da artış olmuştur.

Nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, 2000 yılı verilerine göre, Alanya'da istihdam edilen kişi sayısı 24.347 olup, bunun 21.742'si hizmet sektöründe çalışmaktadır. Manavgat'ta ise istihdam edilenlerin sayısı 20.104 olup, bunun 18.033'ü hizmet sektöründe çalışmaktadır. Böylece, her iki şehirde de hizmetler sektöründe çalışan nüfusun, toplam çalışan nüfusa oranının % 89 olduğu dikkati çeker. Hizmet sektörü içerisinde yer alan inşaat, toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller, ulaştırma, haberleşme ve depolama gibi hizmetler, turizm sektörüyle doğrudan ilişkili olan faaliyet kollarıdır. Alanya'da bu faaliyet kollarında çalışanların toplam sayısı 13.568 olup, bu sayı istihdam edilen nüfusun % 55,6'sını oluşturmaktadır. Manavgat'ta ise turizm sektörüyle ilişkili faaliyet kollarında çalışanların sayısı 13.479 olup,

bu sayı istihdam edilen nüfusun % 67'sini oluşturmaktadır. Böylece turizm sektörünün, nüfusun gelişimi, yaş ve cinsiyet yapısının yanında, ekonomik faaliyet kollarına dağılımını da etkilemiş olduğu anlaşılmaktadır.

S.5. Alanya ve Manavgat şehirlerinde nüfusun dağılışı ile topoğrafik yapı arasında ilişki var mıdır?

Alanya ve Manavgat şehirlerinde alüvyal sahalar, yoğun bir yerleşmenin meydana geldiği alanları oluşturmaktadır. Topoğrafyanın uzanışına uygun bir şekilde gelişen ve eğim değerleri az olan bu sahalar, Alanya şehir sınırları içerisinde 971,3 hektar alana sahip iken, Manavgat şehir sınırları içerisinde ise 1.238,3 hektar alan kaplamaktadır. Alanya'da kuzey-güney yönünde nispeten dar bir sahada gelişen alüvyal sahalar, doğuda Oba Mahallesine doğru genişlemektedir. Toros Dağları yükseltilerinin kısa mesafelerde artış gösterdiği Hacımehmetli, Tepe ve Bektaş Mahallelerinde nüfus seyrek bir şekilde dağılmıştır. Diğer yandan, tarihi yarımada üzerinde yer alan Hisariçi ve Tophane Mahallelerinde, yükselti ve eğiminin nispeten fazla olmasından dolayı, nüfusun seyrek bir şekilde dağılış gösterdiği dikkati çekmektedir.

Manavgat şehrinde ise, topoğrafik faktörlerin nüfusun dağılışı üzerinde etkileri daha sınırlıdır. Toros Dağları yükseltileri, şehrin yaklaşık 8-10 kilometre kuzeyinden itibaren artmaya başlamaktadır. Şehrin büyük bir bölümü, eğim değerleri az olan alüvyal araziler üzerinde gelişim göstermiştir. Ancak şehir sınırları içerisinde, şehri bir bütün olarak görebilecek konumda yer alan ve eğim değerleri nispeten fazla olan Türk Beleni Tepesi (Ormanı), özellikle Milli Egemenlik Mahallesinde nüfusun seyrek bir dağılış göstermesinin temel sebebini oluşturmaktadır.

S.6. Turizm sektöründe yaşanan gelişmeler ile her iki şehrin yatay gelişimi arasında bir ilişki var mıdır?

Alanya ve Manavgat şehirlerinde, alüvyal araziler üzerinde yer alan bataklık sahaların 1950'li yılların başlarında kurutulmaya başlanması ve yine belirtilen dönemlerde şehirlere yönelik gerçekleşen göçlerle nüfusunun artmaya başlaması, bina sayılarının artmasına neden olmuştur. Turizm sektörünün geliştiği dönemlerle, bina sayılarında hızlı artışların yaşandığı dönemler karşılaştırıldığında, turizm sektörünün yapılaşma üzerine

olan etkileri daha iyi anlaşılmış olur. Alanya ve Manavgat şehirlerinde turizm sektörü, 1960'lı yılların başlarından itibaren gelişmeye başlamış ve her iki şehirde 1980-1990 devresi, turizm patlamasının yaşandığı bir dönem olmuştur. Nitekim Alanya şehrinde 1960-1969 devresinde yapımı tamamlanmış olan binaların sayısı 377 iken, bu sayı 1970-1979 devresinde 1.440, 1980-1989 devresinde 2.014 ve 1990-2000 devresinde ise 2.826 olmuştur. Diğer yandan, Manavgat şehrinde 1960-1969 devresinde yapımı tamamlanmış olan binaların sayısı 193 iken, bu sayı 1970-1979 devresinde 611, 1980-1989 devresinde 2.367 ve 1990-2000 devresinde ise 4.022 olmuştur. Bina sayılarındaki bu artışlar, gelişen turizm sektörünün hızlı bir yapılaşmayı da beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadır.

Manavgat ve Side, önceleri birbirlerinden ayrı birer yerleşme olarak gelişim gösterirken, 2000'li yıllardan itibaren Manavgat'ın güneye ve Side'nin kuzeye doğru göstermiş olduğu yatay gelişim neticesinde, her iki yerleşme birleşmeye başlamıştır. Farklı yıllara ait hava fotoğrafları ve topoğrafya haritaları yardımıyla oluşturulan şehir sınırları incelendiğinde, 1995 yılı ve öncesine ait verilere göre oluşturulan haritalarda Side, Manavgat şehir formundan tamamen ayrı olarak gelişim göstermiştir. 2012 yılına ait haritada ise artık Side'nin Manavgat ile birleşmiş olduğu ve Manavgat'ın bir semti (mahallesi) durumuna geldiği görülmektedir (Harita 40). 1963 yılında, Manavgat şehrinin alanı 62,3 hektar iken, tarihi yarımada üzerinde yer alan Side'nin yerleşim sahası ise 24 hektardır. 1983 yılında, Manavgat şehrinin alanı 285,8 hektara, Side'nin alanı ise 86,9 hektara ulaşmıştır. 1995 yılına gelindiğinde, 489,8 hektardan oluşan Manavgat şehir alanının yaklaşık 1,7 kat; Side'nin alanının ise 8,2 kat artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Side'nin alan bakımından önemli bir gelişim göstermesinin temel sebebi, artan turizm yatırımları ve teşvikleri sayesinde, tarihi yarımadanın batı kıyıları boyunca oldukça hızlı bir yapılaşmanın meydana gelmesidir. 2012 yılında Side'nin de içerisinde yer aldığı Manavgat şehir sınırları içerisindeki yerleşim sahası 2.942,2 hektara, 2017 yılında ise 3.851,6 hektara ulaşmıştır.

S.7. Her iki şehirde topoğrafik faktörler dikey gelişimi etkilemiş midir?

Topoğrafik faktörler, Alanya şehrinin daha çok dikey yönde, Manavgat şehrinin ise yatay yönde gelişimine sebebiyet vermektedir. Alanya şehrinde, batıda Hacımehmetli Mahallesinin bulunduğu alanda eğim değerlerinin artması, batıya doğru yatay gelişimin

yavaş olmasına neden olmaktadır. Diğer yandan, şehrin kuzey kesimlerinin Toros Dağları yükseltileriyle sınırlandırılması, hızla artan nüfus için arazi tahsis edilmesini güçlendirmekte ve böylece dikey yapılaşmanın artmasını teşvik etmektedir. Manavgat şehrinde ise geniş düzlüklerden oluşan az eğimli araziler, şehrin yatay yönde gelişmesinin temel sebebini oluşturmaktadır. Bu durum, her iki şehirdeki binaların kat sayılarında da kendini göstermektedir. Nitekim 2000 yılı Bina Sayım Cetvellerine göre, Alanya şehrinde tek katlı 1.617 bina varken, Manavgat'ta ise bu sayı 2.928'dir. Yine üç katlı binaların sayısı Alanya'da 1.016 iken, Manavgat'ta 1.948'dir. Bu binalar dışında, dört ve daha fazla kata sahip binaların sayısı Alanya şehrinde daha fazladır. Manavgat'ta dört katlı 637 bina varken, bu sayı Alanya'da 1.127'dir. Alanya'daki beş katlı binaların sayısı, Manavgat'taki beş katlı binaların dört katından fazladır. Yine beşten daha fazla kata sahip binaların sayısı da Alanya şehrinde daha fazladır. Şüphesiz topoğrafik şartlar, bu durumun başlıca sebeplerinden birini oluşturmaktadır.

S.8. Alanya ve Manavgat'ta turizm sektörüne yönelik hizmet veren tesisler (konaklama tesisleri, gece kulüpleri, döviz büroları vb. gibi), bu şehirlerin geneline dengeli bir şekilde dağılmış mıdır?

Konaklama tesisleri, gece kulüpleri, döviz büroları gibi doğrudan turistlere yönelik hizmet veren işletmeler, Alanya şehrinde dengeli bir dağılış gösterirken, Manavgat şehrinde ise bu hizmetler Side'de yoğunluk kazanmıştır. Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan 24 mahalleden sadece Side ve Sorgun Mahalleleri D-400 karayolunun (çevre yolunun) güneyinde kalmaktadır. Diğer mahalleler, çevre yolunun kuzeyindedir. Turizm tesislerinin tamamına yakınının Side ve çevresinde toplanması, şehrin turizm sektörüyle tam olarak bütünleşemediğini açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim bu amaca yönelik olarak Manavgat Belediyesi "*Nehirden Denize*" adı altında bir projeyi hayata geçirerek şehirle turizm bölgesini bütünleştirmeyi hedeflemiştir. Şehirlerle turizm bölgelerinin bütünleştirilmesi ve gerçek anlamda birer turizm şehirlerinin gelişim göstermesi, turistlere yönelik hizmetlerin şehir merkezlerinde, özellikle de merkezi iş sahalarında yer almasıyla yakından ilişkilidir (Özgüç, 2007, s. 145). Başka bir değişle, turizm şehirlerinde turistler, şehrin merkezi kısımlarıyla sürekli temas halindedirler. Alanya ve Manavgat şehirlerinin merkezi iş sahalarında (sadece çarşı ve çevresi) yer alan konaklama tesislerinin

sayıları incelendiğinde, Alanya şehrinin turizm sektörüyle daha fazla iç içe olduğu görülür. Nitekim Alanya merkezi iş sahasında 38, Manavgat merkezi iş sahasında ise 6 konaklama tesisinin olması, bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Alanya çarşısında alışveriş yapan turistlere sıklıkla rastlanırken, Manavgat'ta ise turistlerin çarşı yerine daha çok Side'de konaklama tesisleri çevresinde yer alan dükkânlardan alışveriş yaptıkları dikkati çekmektedir. Turistlere yönelik hizmetler sunan giyim dükkânları, ayakkabı ve çantacılar, kuyumcular, hediyelik eşya satıcıları ve döviz büroları gibi ticarethanelerin sayısı, Alanya merkezi iş sahasında çok daha fazladır. Alanya merkezi iş sahasında 369 giyim, 127 ayakkabıcı/çantacı, 62 kuyumcu, 70 hediyelik eşya satıcısı ve 19 döviz bürosunun olduğu tespit edilmiştir. Manavgat merkezi iş sahasında ise 164 giyim, 60 ayakkabıcı/çantacı, 21 kuyumcu, 9 hediyelik eşya satıcısı ve 5 döviz bürosu yer almaktadır. Bu durum, Alanya şehrinin turizm sektörüyle daha fazla bütünleşmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

S.9. Her iki şehirde park ve bahçe alanları (yeşil alanlar) şehir nüfuslarıyla birlikte düşünüldüğünde yeterli düzeyde midir?

Yeşil alan yönetmeliğine dayanarak, Alanya ve Manavgat şehirlerinden hangisinin yeterli park ve bahçe alanlarına sahip olduğunu ortaya koymak mümkündür. Alanya şehir nüfusu 137.207 olup, yeşil alanlar 103,7 hektar (1.037.000 m^2) alan kaplamaktadır ve şehirde kişi başına 7,5 m^2 yeşil alan düşmektedir. Manavgat şehir nüfusu ise 156.599 olup yeşil alanlar 160,3 hektar (1.603.000 m^2) alana sahiptir. Şehirde kişi başına 10,2 m^2 yeşil alan düşmektedir. Böylece, kişi başına sağlanması gereken yeşil alan miktarının (10 m^2) Manavgat şehrinde yeterli düzeyde, Alanya şehrinde ise yetersiz düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Şüphesiz her iki şehirde kişi başına düşen yeşil alan miktarlarının birbirinden farklı olması üzerinde coğrafi faktörlerin de etkisi vardır. Topoğrafik faktörler, söz konusu coğrafi faktörlerin başında yer almaktadır. Nitekim Toros Dağları yükseltileri, Alanya'nın Manavgat'a göre daha dar bir sahada gelişim göstermesine neden olmuş ve artan nüfusla birlikte meydana gelen yoğun yapılaşma, yeşil alanların daralması sonucunu doğurmuştur. Manavgat'ta ise topoğrafik şartlar şehrin yatay yönde gelişimini daha az etkilemiştir. Bu durum nispeten geniş park ve bahçe alanlarının var olmasına neden olmuştur. Diğer yandan Manavgat Çayı da, şehirdeki yeşil alan miktarının Alanya'ya göre

daha fazla olmasını sağlamaktadır. Nitekim çayın her iki yakasında geniş alanlara sahip yeşil alanlar, park ve bahçeler yer almaktadır.

S.10. Her iki şehirde merkezi iş sahalarının şehir yüzölçümlerine oranları benzerlik göstermekte midir?

Alanya merkezi iş sahası, şehir yüzölçümünün (2.186 hektar) % 3,7'sini oluştururken, Manavgat merkezi iş sahası ise şehir alanının (3.851 hektar) % 1,3'ünü oluşturmaktadır. Bu farklılığın başlıca sebepleri, Manavgat şehrinin alan bakımından Alanya şehrinden büyük olması ve Manavgat şehrinde merkezi iş sahası dışında Side ve çevresinde çok sayıda ticarethanenin (iş merkezi, bazaar vb.) olmasıdır. Alanya merkezi iş sahası gerek yerel halka gerekse yabancı turistlere hizmet vermektedir. Alanya'da, özellikle yaz mevsiminde faaliyet gösteren bazı ticarethaneler ise Manavgat'tan farklı olarak, şehrin sınırları dışında kalan alanlarda Mahmutlar, Avsallar vb. gibi tatil beldelerinde (mahallelerinde) toplanmışlardır.

S.11. Her iki şehrin merkezi iş sahalarında arazi değerleri (rayiç bedel) benzerlik göstermekte midir?

Alanya ve Manavgat şehirlerinin merkezi iş sahalarında, arazinin metrekare fiyatları önemli farklılıklar göstermektedir. Rayiç bedel olarak adlandırılan arazi değerleri, Alanya şehrinde Manavgat'a göre çok daha yüksektir. Her iki yerleşme, her ne kadar turizm sektörünün geliştiği şehirler olarak bilinse de, Alanya şehrinde turizm sektörü merkezi iş sahasıyla doğrudan temas halindedir. Başka bir değişle, Alanya merkezi iş sahası sadece yerel halk tarafından değil, turistler tarafından da yoğun bir şekilde kullanılan ve turizm sektöründeki hareketliliğin fazlasıyla hissedildiği bir alandır.

Manavgat şehrinde, turizm sektörünün kalbi Side'de atmaktadır. Şehrin 24 mahallesinden 22'si çevre yolunun kuzeyinde yer almaktadır ve bu sahada turizme yönelik önemli bir hareketlilik gözlenmemektedir. Nitekim konaklama tesislerinin tamamına yakını Side ve Sorgun Mahallelerinde yer almaktadır. Turistlerin büyük bölümü, ihtiyaçlarını konaklama tesislerinin çevresinde kurulmuş olan iş sahalarından (bazaar vb.gibi) karşılamaktadırlar. Şüphesiz bu durum, Alanya merkezi iş sahasında arazi değerlerinin Manavgat'a göre neden daha yüksek olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Alanya şehrinde metrekare fiyatı en yüksek olan caddeler; Hükümet Caddesi (1.600 TL), İzzet Azakoğlu Caddesi (1.500 TL) ve Rıhtım Sokak (1.250 TL)'tır. Manavgat şehrinin merkezini oluşturan Kapalı Çarşı çevresinde ve Antalya ve İbrahim Sözen Caddeleri üzerinde rayiç bedel 400 TL'dir. Turizm sektörünün gelişmiş olduğu Side'de ise özellikle tarihi yarımada üzerinde 900 TL'ye kadar ulaşan arazi değerleri söz konusudur. Şüphesiz turizm faaliyetlerinin Side'den çevreyolunun kuzeyine doğru, özellikle de çarşı ve çevresine yönlendirilmesi, başka bir değişle turizmdeki hareketliliğin şehir merkezinde de yoğun bir şekilde hissedilmeye başlanması, şehir merkezinde arazi değerlerinin yükselmesini beraberinde getirecektir.

S.12. Alanya ve Manavgat'ın şehir morfolojilerinin gelişiminde topoğrafik faktörler etkili olmuş mudur?

Alanya şehrinde lineer (uzunlamasına) bir form söz konusu iken, Manavgat şehri ise birleşik şekle sahip bir morfolojiye sahiptir. Alanya'nın şehir morfolojisi kıyı bölgelerinde yer alan birçok yerleşmede de görülmektedir. Toros Dağları'nın kıyı kesimine paralel bir uzanış göstermesi ve Toros Dağları yükseltilerinin Alanya şehrinde daha güneye (denize doğru) sokulması, şehir formunun topoğrafik yapıya göre şekillenmesi sonucunu doğurmuştur. Gerçekten de topoğrafik şartlar, Alanya şehrinin yatay gelişimine adeta bir kalıp vazifesi görmüştür.

Manavgat şehrinde, çevre yolunun güneyinde yer alan Side Mahallesi ile bu yolun kuzeyinde kalan yerleşme sahası arasında morfolojik açıdan farklılıkların olduğu dikkati çeker. Nitekim Side ve batı kıyılarında konaklama tesislerinin dağılışına bağlı olarak lineer bir form görülürken, şehrin çevre yolunun kuzeyinde kalan kesiminde oval şeklinde bir form dikkati çekmektedir. Side'nin Manavgat şehri bünyesine dâhil olması, şüphesiz çevre yolunun hizmete girmesi neticesinde söz konusu olmuştur. Başka bir değişle, çevre yolu Manavgat şehrinin güneye, Side'nin de kuzeye doğru gelişimini teşvik etmiştir.

S.13. Her iki şehirde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları Türkiye ortalamasından yüksek mi?

Her iki şehirde ilkokul düzeyinde hizmet veren okullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının Türkiye ortalamasından (öğretmen başına 17 öğrenci) fazla olduğu

görülmektedir. Ortaokul düzeyinde eğitim veren okullarda, öğretmen başına düşen öğrenci sayıları Alanya şehrinde Türkiye ortalamasıyla (öğretmen başına 16 öğrenci) aynı olup, Manavgat şehrinde ise Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Diğer yandan, lise düzeyinde eğitim veren okullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayıları karşılaştırıldığında, ortalama değerin Manavgat şehrinde Türkiye ortalamasına yakın olduğu (öğretmen başına 12 öğrenci), Alanya şehrinde ise ortalama değerin üzerinde (14,5) olduğu dikkati çekmektedir.

S.14. Alanya ve Manavgat'ın şehir fonksiyonlarındaki benzerlikler nelerdir?

Alanya ve Manavgat şehirleri, bulundukları ilçenin birer idari merkezidir. Önceleri idari bakımdan Alanya ilçesine bağlı olan Manavgat, 1913 yılında ilçe statüsü kazanmasıyla birlikte ayrı bir ilçe olmuştur. 2012 yılında yürürlüğe giren büyükşehir belediye yasası sonrasında, bu şehirlerin sınırları, ilçe mülki sınırlar olarak kabul edilmiş, köy ve beldeler birer mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Alanya ve Manavgat'ta, ulaşım fonksiyonunun şehirsel gelişime olan etkileri bakımından bir benzerlik de söz konusudur. Nitekim bu şehirlerin alan bakımından göstermiş oldukları hızlı bir genişleme üzerinde, her iki şehrin merkezi kısımlarından geçen D-400 karayolunun (çevreyolu) hizmete girmesinin önemli etkileri olmuştur. Alanya ve Manavgat şehirlerinde tarım fonksiyonu varlığını sürdürmekle birlikte, tarımsal faaliyetler her iki şehrin kenar kesimlerindeki mahallelerde yürütülmektedir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde sağlık, eğitim gibi fonksiyonlar bakımından benzerlik gösteren özelliklerden biri, çeşitli kurum ve kuruluşların tercih edilmesinde coğrafi yakınlığa dikkat edilmesidir. Nitekim Alanya Alaeddin Keykubat Üniversitesi ile Manavgat Meslek Yüksekokulu'na kayıt yaptıran öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları iller incelendiğinde, öğrencilerin genellikle Antalya, Konya, Mersin ve Hatay nüfusuna kayıtlı oldukları görülmektedir. Her iki şehrin devlet hastanelerine kayıt yaptıran hastalar için de benzer bir durum söz konusudur. Hastaların, genellikle merkez mahallelerden veya merkeze en yakın mahallelerden geldikleri dikkati çekmektedir.

Alanya ve Manavgat, turizm fonksiyonları ön planda olan şehirlerdir. Her iki şehrin nüfus artış hızlarında, nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımlarında, alan bakımından genişlemelerinde ve arazi kullanım durumlarında yaşanan dikkate değer değişimlerin, turizm sektörünün hızla gelişmeye başladığı dönemlere karşılık gelmesi, bu durumu ortaya koymaktadır. Her iki şehirde, turizm yatırım ve teşvikleri 1980'li yılların başında artış göstermiştir. Bu gelişmeyle birlikte, nüfus artış hızları her iki şehirde 1985-1990 devresinde bütün sayım yılları içerisindeki en yüksek değerine ulaşmıştır. İki şehirde de yatay gelişim miktarlarındaki önemli artışlar belirtilen dönemde yaşanmıştır. Diğer yandan 2000 yılında turizm sektörüyle ilişkili faaliyet kollarında çalışanların, toplam çalışan nüfusa oranları Alanya şehrinde % 55, Manavgat şehrinde ise % 67 olmuştur. Turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte her iki şehirde yabancılara yönelik hizmet veren ticarethanelerin (hediyelik eşya satıcıları, döviz büroları gibi) sayıları artmış, kültürel yayılmanın somut örneklerini oluşturan tesisler (belirli ülkelerin kültürlerini yansıtan lokantalar, yabancılara yönelik tahsis edilen mezarlıklar gibi) yaygınlaşmıştır.

S.15. Alanya ve Manavgat'ın şehir fonksiyonlarındaki farklılıklar nelerdir?

Alanya ve Manavgat şehirlerinde idari fonksiyona hizmet eden resmi kurumların sayıları birbirine yakın olsa da, Alanya şehrindeki resmi kurumlarda çalışan personeller sayıları, Manavgat şehrindeki personel sayılarından fazladır. Alanya'daki resmi kurumlarda 3.287 kişinin, Manavgat'taki resmi kurumlarda ise 1.980 kişinin istihdam edildiği tespit edilmiştir. Eğitim fonksiyonu bakımından her iki şehirde dikkati çeken farklılıklardan biri, Alanya şehrindeki en eski okulların Manavgat'taki en eski okullardan daha önce kurulmuş olmasıdır. Bu durum, belirli dönemlerde eğitim fonksiyonu bakımından Manavgat şehrinin Alanya şehrine bağlı kaldığını göstermektedir. 2017-2018 yılları itibariyle, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren okulların sayılarının Manavgat şehrinde daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Manavgat'ta 69 okul varken, bu sayı Alanya şehrinde 54'tür.

Alanya ve Manavgat, ülkemizin önde gelen turizm merkezlerinden iki tanesi olmakla birlikte, her iki şehirde turizm fonksiyonu bakımından dikkati çeken önemli farklılıklardan biri, Alanya'da turizm faaliyetlerinin şehir geneline dengeli bir şekilde dağıl-

ması, Manavgat'ta ise bu faaliyetlerin genellikle Side ve batı kıyılarında yoğunluk kazanmış olmasıdır. Manavgat şehir merkezinde daha çok yerel halk faaliyet gösterirken, Alanya şehir merkezi ise (çarşı ve çevresi) turistlerin ve yerel halkın temas noktasını oluşturmaktadır. Bu durum her iki şehrin ticari fonksiyonunu da etkilemiştir. Nitekim Manavgat merkezi iş sahasında gün boyunca yaşanan hareketlilik, akşam saatlerinden sonra yerini daha sessiz ve sakin bir görünüme bırakırken, Alanya'da ise turistlerin eğlence mekânlarının çarşının yakın çevresinde yer almasından dolayı gündüz ve akşam saatlerinde bir hareketliliğin var olduğu görülmektedir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde haftanın her günü semt pazarları kurulmasına rağmen, konaklama tesislerinin Alanya'da şehir geneline daha dengeli bir şekilde dağılmış olması turistlerin semt pazarlarıyla doğrudan temas halinde olmalarını sağlamıştır. Alanya'da belirli ürünlerin satıldığı (giyim vb.) semt pazarları yer alırken, Manavgat'ta ise daha çok sebze ve meyve pazarları faaliyet göstermektedir. Şehir fonksiyonlarındaki bir diğer önemli farklılık dini fonksiyon bakımından ortaya çıkmaktadır. Her iki şehirde çok sayıda cami yer almasına rağmen, kiliselerin Alanya şehrinde olup Manavgat şehrinde olmaması, Alanya'nın özellikle yabancı nüfus için bir çekim merkezi olmasını sağlamaktadır.

S.16. Alanya ve Manavgat'ta şehir fonksiyonlarının çeşitliliği bu şehirlerin merkezi yer özelliklerini kuvvetlendirmekte midir?

Alanya ve Manavgat şehirlerinde çok sayıda resmi kurum, özel veya devlete ait eğitim kurumları, devlet hastaneleri dışında çok sayıda özel hastane vb. gibi kurumlar yer almaktadır. Şüphesiz çeşitli fonksiyonlara hizmet eden bu kurumların varlığı her iki şehre merkezi bir özellik kazandırmaktadır. Ancak, bu iki şehrin merkezi yer özellikleri karşılaştırıldığında, Alanya şehrinin merkezi yer bakımından Manavgat şehrinden daha gelişmiş olduğu dikkati çeker. Bazı resmi kurumların veya bölge müdürlüklerinin Alanya'da olup Manavgat'ta olmaması, Alanya'da yer alan kurumların daha geniş bir kitleye hizmet vermesi yani bu kurumların etki sahalarının daha geniş olması, Alanya'nın merkezi özelliğini daha da kuvvetlendirmektedir. Diğer yandan, eğitim kurumlarının çeşitliliği ve kalitesi, Manavgat hastanelerinde olmayan bazı sağlık teçhizatlarının veya hizmetlerinin

Alanya'daki hastanelerde olması gibi etmenler de Alanya'nın merkezi yer bakımından daha önemli olmasını sağlamıştır.

Karayolları Genel Müdürlüğü Antalya 13.Bölge Müdürlüğüne bağlı şube şefliği, Batı Akdeniz (Antalya) Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne bağlı bir müdürlük, Liman Başkanlığına bağlı bir şube ve Sahil Sağlık Denetleme Müdürlüğüne bağlı bir şube Alanya'da olup Manavgat'ta olmayan başlıca kurumlardır. Eğitim kurumları bakımından bir karşılaştırma yapıldığında, Manavgat'ta Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı Meslek Yüksek Okulunun olması, bu okuldaki öğrenci sayısının nispeten az olması, az sayıda bölümün açılmış olması gibi sebepler üniversitesinin etki sahasının daha dar olmasına neden olmuştur. Manavgat'tan farklı olarak Alanya şehrinin bir özel ve bir de devlet üniversitesine sahip olması, bu üniversitelerde çok sayıda bölümün yer alması ve gerek fakülteler düzeyinde gerekse enstitüler düzeyinde eğitim hizmetlerinin verilmesi, Alanya'nın kültürel etki sahasının Manavgat'tan daha geniş olmasının başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Alanya ve Manavgat şehirlerinde her ne kadar gerek özel gerekse devlet hastaneleri hizmet veriyor olsa da, Alanya'da Eğitim ve Araştırma Hastanesinin varlığı, bu hastanede çok sayıda akademik personelin hizmet vermesi ve hastanenin Manavgat'taki hastanelerde olmayan bazı sağlık teçhizatlarına sahip olması, Alanya'yı merkezi yer bakımından daha önemli kılmaktadır.

S.17. Her iki şehirde devlet hastanelerinin tercih edilmesinde bu hastanelere yakınlık dikkate alınmakta mıdır?

Alanya ve Manavgat Devlet Hastanelerine 2018 yılı içerisinde 6 aylık zaman diliminde kayıt yaptıran hastalar adres bilgilerine göre sınıflandırıldığında, hastane tercihlerinde yakınlığın dikkati alınmış olduğu dikkati çekmektedir. Her iki devlet hastanesine gelen hastaların geldikleri yerlere göre dağılımları incelendiğinde, Manavgat Devlet Hastanesine çoğunlukla Alanya, Akseki, Serik, İbradı ve Gündoğmuş ilçelerinden hastaların geldiği, Alanya Devlet Hastanesine ise daha çok Gazipaşa, Manavgat, Gündoğmuş ilçeleri ise Demirtaş Mahallesinden (Alanya) hastaların geldiği görülür. Gazipaşa ilçesinin ve Demirtaş Mahallesinin şehrin doğusunda yer alması, Serik ilçesinin Manavgat şehrinin batısında yer alması hastane tercih edilirken coğrafi yakınlığın dikkate alındığını

göstermektedir. Diğer yandan, İbradı ve Akseki'nin Manavgat'a daha yakın olması, hastane tercihinde önemlidir. Alanya ve Manavgat ilçelerine komşu olan Gündoğmuş ilçesinden gelen hastalardan Alanya Devlet Hastanesine gidenler olduğu gibi, Manavgat Devlet Hastanesine gidenler de vardır. 6 aylık dönem içerisinde hasta kayıtlarına yönelik dikkat çeken bir diğer özellik, Alanya'dan Manavgat Devlet Hastanesine veya Manavgat'tan Alanya Devlet Hastanesine (Eğitim ve Araştırma Hastanesi) giden hastaların tespit edilmesidir. Bunun başlıca sebepleri, hastaların kendi yakınlarına doktor önermeleri, hastane çalışanlarının hastalarla yakınlık veya akrabalık durumu, belirli (özel) bir alanda uzmanlaşmış doktorların veya bazı donanımların (EKG, Röntgen gibi) iki şehirdeki hastaneden sadece birinde olmasıdır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma:

Alanya ve Manavgat şehirlerine yönelik olarak elde edilmiş olan bulgular, turizm kentleşmesini konu alan birbirinden farklı bazı çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılmıştır. Manavgat'a yönelik olarak doğrudan şehir coğrafyası ile ilgili hazırlanmış kapsamlı bir çalışmaya rastlanmaz iken, Alanya ile ilgili yapılmış olan en önemli çalışma Kocakuşak (1993)'ün **"*Alanya'da Kentleşme, Turizm ve Sorunları*"** isimli doktora tezidir. Bu çalışmanın hazırlandığı ve yayınlandığı yılların 1990'lı yılların başlarına denk gelmesi, o yıllarda Kocakuşak'ın Alanya'da meydana gelen turizme bağlı kentleşmeye dikkat çekmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle söz konusu doktora tezi ile 2020 yılında tamamlanmış olan bu doktora tezine ait bulguların karşılaştırılması, Alanya'da 27 yıl içerisinde yaşanmış olan değişimleri ortaya koyabilmek bakımından önem arz etmektedir.

Alanya'ya yönelik olarak hazırlanmış olan her iki doktora tezi, turizm sektöründe yaşanan gelişmelerin Alanya'nın nüfus gelişimini, demografik özelliklerini, yatay gelişimini ve şehir fonksiyonlarını doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur. Her iki çalışmada da, turizm sektörünün şehirleşmeye etkileri; nüfus artış hızı, nüfusun cinsiyet ve yaş yapısına göre dağılımları, istihdam verileri, inşaat sektöründe yaşanan gelişmeler ve konaklama tesislerine yönelik veriler yardımıyla incelenmiştir. Her iki çalışmada da şehir sınırları belirlenirken idari sınırlara bağlı kalınmamış, sınırlar coğrafi sistematiğe uygun bir

şekilde belirlenmiştir. Nitekim Kocakuşak, Tepe ve Bektaş Mahallelerinin 1990'lı yılların başlarında belediyenin imar planlarında bile yer almadığını ancak bu iki mahallenin o dönemde şehirle bütünleşmiş olduğunu ve bu nedenle şehir sınırları içerisinde yer almaları gerektiğini vurgulamıştır. Böylece her iki mahalle ile birlikte şehrin toplam 13 mahalleden oluştuğunu ifade etmiştir. Bu tez çalışmasında ise, aradan geçen 27 yıllık süre içerisinde batıda Hacımehmetli, kuzeyde Tepe, Bektaş ve Çıplaklı, doğuda ise Oba Mahallelerinin şehirle tamamen bütünleştiği ve mahalle sayısının 19'a ulaştığı tespit edilmiştir.

Her iki çalışmada da, Alanya'nın hızlı bir şehirleşme sürecine girmesine rağmen şehirli nüfus oranının nispeten az olduğu belirtilmiştir. Kocakuşak, 1990'lı yıllarda verimli tarım arazilerinin ve gelişen turizm faaliyetlerinin kırsal kesimdeki nüfusun artış göstermesine neden olduğuna vurgu yapmıştır. Bu çalışmada da, şehrin doğusunda ve batısında nüfusu 30 bini geçen ve doğrudan turizme bağlı olarak gelişen tatil beldelerinden dolayı, şehirli nüfus oranının nispeten düşük olduğu (% 46) tespit edilmiştir. Kocakuşak, tezinin bir bölümünde Alanya ve Manavgat nüfuslarını karşılaştırmış ve Alanya'nın şehirli nüfus oranının Manavgat'tan yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada ise zamanla Manavgat'ın şehirli nüfus oranının (% 69) Alanya'yı (% 46) geçmiş olduğu tespit edilmiştir. Kocakuşak ayrıca, Manavgat'tan farklı olarak Alanya'nın bir kıyı şehri olduğunu belirtirken, bu çalışmada aradan geçen 27 yıllık süreçte Manavgat ile kıyı kesiminde yer alan Side'nin bütünleştiği ortaya konulmuştur.

Kocakuşak, doktora tezini Alanya'da turizm sektörünün hızla gelişmeye başladığı 1980'li yılların sonlarında yazmış, turizmden dolayı arazi kullanımında meydana gelen değişimleri de gözlemlemiştir. Çalışmasında, Alanya'nın merkezindeki konut ve turizm alanlarına sahip mahallelerin daha fazla nüfuslu, merkezden çevreye doğru gidildikçe konut ve tarım alanlarına sahip mahallelerin daha az nüfuslu, tarım alanlarına sahip en kuzeydeki mahallelerin ise en az nüfuslu olduğunu vurgulamıştır. Benzer bir duruma bu tez çalışmasında da dikkat çekilmiştir. Alanya şehri, Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki ovalık alanda yoğun bir yerleşmeye sahne olmuş, tarım alanları geçmişten günümüze kademeli olarak şehrin kenar kesimlerine doğru kaymıştır.

Kocakuşak, turizmin arazi kullanımı üzerindeki etkilerini, arazi çalışmaları sırasında yapmış olduğu gözlemlere bağlı olarak ortaya koyarken, bu tez çalışmasında ise Alanya'nın göstermiş olduğu yatay gelişim, farklı yıllara ait hava fotoğrafları, topoğrafya haritaları ve uydu görüntüleri üzerinden açıklanmış ve yine arazi gözlemlerine yer verilmiştir. Her iki çalışmada da otel, apart otel ve pansiyon gibi konaklama tesislerinin daha çok deniz kenarında yer aldığı belirtilmiş ve turizme yönelik hizmet veren ticarethanelerin Çarşı Mahallesi ve yakın çevresinde yoğunluk kazandığı ortaya konulmuştur. Kocakuşak, şehrin arazi kullanım durumunu çeşitli kurumlardan elde etmiş olduğu envanterler yardımıyla ve tablo halinde açıklarken, bu çalışmada ise çeşitli kurumlardan ve arazi gözlemlerinden elde edilen veriler yardımıyla detaylı arazi kullanım haritası ve merkezi iş sahası haritası çizilmiştir. Böylece her bir arazi kullanım türüne ve bunların alansal değerlerine yer verilmiştir. Kocakuşak, Alanya'da turizmin gelişmesiyle birlikte çok katlı yapıların inşa edilmeye başlandığını ve bu yapıların daha çok çarşı ve yakın çevresinde yoğunluk kazandığını ifade etmiştir. Ayrıca binaların kat sayılarına göre dağılışlarına çalışmanın belirli bölümlerinde değinmiş olsa da, dikey gelişim haritası hazırlamamıştır. Bu çalışmada da, çok katlı yapılaşmanın merkezden çevreye doğru gidildikçe azaldığı ortaya konulmuş, dikey gelişim haritaları hazırlanmış ve hesaplamalar yapılmıştır. Ayrıca, Kocakuşak'ın çalışmasından farklı olarak, bu çalışmada merkezi iş sahasında arazinin metrekare fiyatlarına değinilmiş ve rayiç bedel haritası hazırlanmıştır.

Her iki çalışmada da, turizm fonksiyonu kapsamında konaklama tesislerine ve bu tesislerin yatak kapasitelerine yer verilmiş ve bu çalışmaların hazırlandığı dönemlerde konaklama tesislerine yönelik veri elde etmenin zor olduğuna değinilmiştir. Bu nedenle şehir sınırları içerisindeki konaklama tesisleri, arazi çalışmalarından elde edilen veriler yardımıyla ortaya konulmuştur. Kocakuşak, Alanya ve Manavgat'taki ikinci konutları karşılaştırmış, Alanya'daki ikinci konutların daha çok apartmanlar şeklinde olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmada da benzer tespitlere ulaşılmış, Manavgat'taki ikinci konutların Side ve batı kıyılarında ve müstakil binalar şeklinde yer aldığı, Alanya'daki ikinci konutların ise daha çok apartmanlardan oluştuğu gözlemlenmiştir.

Muradov (2006), "***Turizmin Kentleşme Sürecine Etkisi: Alanya Örneği***" isimli yüksek lisans tezinde Türkiye'de turizmin gelişme süreçlerine ve çevresel etkilerine değinmiş ve turizme bağlı kentleşmenin Alanya'da yaratmış olduğu başlıca sorunlara yer vermiştir. Ancak çalışmada nüfusun gelişimine ve artış hızlarında yaşanan değişimlere, göçlere, arazi kullanımında turizm sektörüyle ilişkili olarak meydana gelen mekânsal değişimlere, konaklama tesislerinin sayılarında turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte ne tür değişimlerin yaşandığına yönelik bilgilere değinilmemiştir. Bu çalışmada ise turizmin etkisiyle Alanya'da meydana gelen söz konusu değişimlerin tamamına değinilmiş ve şehirdeki sosyal, kültürel, mekânsal ve kültürel değişimler istatistiksel veriler, grafikler ve haritalarla ortaya konulmuştur. Her iki çalışmada da, nüfusun, konutların ve konaklama tesislerinin Alanya'nın kıyı kesiminde yoğunluk kazandığı ve buradan kuzeye doğru gidildikçe bu yoğunluğun kademeli olarak azaldığı belirtilmiştir. Muradov, çalışmasında bu doktora tezinden farklı olarak anketler uygulamış ancak anket sorularını, turizmin kentleşme üzerindeki etkilerini tam anlamıyla ortaya koyabilecek şekilde oluşturmamıştır.

Akış (2011)'in "***Turizmin Kentsel Gelişim Üzerine Etkileri: Bir Örnek İnceleme Antalya***" isimli makalesi, turizm kentleşmesini konu alan diğer çalışmalarda olduğu gibi kıyı bölgelerinde 1980'li yıllardan itibaren turizm yatırımlarının hız kazanmasının kentleşme üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Akış, turizmin Antalya'daki bütün ekonomik faaliyetleri etkileyen bir sektör olduğunu belirtmiştir. Ancak istihdam verileri, nüfusun cinsiyet ve yaş yapısına göre dağılımı, nüfus artış hızlarının değişimi ve şehrin turizm sayesinde alan bakımından göstermiş olduğu değişimler gibi turizm sektörünün etkilerini somut bir şekilde ortaya koyan verilere yer vermemiş, daha çok turizm sektörüyle birlikte meydana gelen kentsel sorunlara değinmiştir. Bu tez çalışmasında ise Alanya ve Manavgat şehirlerine yönelik olarak söz konusu verilerin tamamı kullanılmış, bu şehirlerin nüfus artış hızlarında, yatay ve dikey gelişimlerinde ve arazi kullanımlarında meydana gelen değişimler ortaya konulmuştur.

Akış, Antalya'daki yeşil alanların yetersizliğinin önemli kentsel sorunlarından biri olduğuna dikkat çekmiştir. 1972 yılı imar yasasına göre kentlerde kişi başına 7 m^2 yeşil alanın gerekli olduğunu belirtmiş, ancak Antalya kentinde kişi başına düşen yeşil alan

miktarının bu değerin altında olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada ise, Alanya ve Manavgat şehirlerindeki yeşil alanlarının yeterlilik durumu 1999 yılında yürürlüğe giren yeşil alan yönetmeliği dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu yönetmelikte, şehirlerde kişi başına sağlanması gereken yeşil alan miktarının en az 10 m^2 olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu değer Alanya şehrinde 7,5 m^2, Manavgat şehrinde ise 10,2 m^2 olarak tespit edilmiş ve Alanya'da yeşil alanların yetersiz olduğu ortaya konulmuştur.

Turizmin kentleşme süreçlerine etkilerini inceleyen bir diğer çalışma Kapluhan (2014)'ün "***An Example For Tourism Oriented Urbanisations In Turkey: Alanya (Antalya)***" isimli çalışmasıdır. Kapluhan'ın bu çalışmasının ortaya koyduğu bulgular ile bu doktora tezindeki bulgular karşılaştırıldığında, her iki çalışmada da Alanya'da turizmin gelişim süreçlerine, Alanya'nın şehirleşme süreçlerine olan etkilerine ve arazi kullanımında meydana değişikliklere yer verildiği görülür. Her iki çalışmada da, Alanya'nın önceleri kırsal karakterleri ön planda olan yerleşme iken, 1980'li yıllarda turizm yatırımları sayesinde hızlı bir şehirleşme sürecine girdiğini ortaya koymuştur. Kapluhan, Alanya'nın kuruluşuna ve tarihi gelişimine değinmiş ve yapmış olduğu gözlemlere dayanarak turizmin gelişmesiyle birlikte Alanya'nın özellikle kıyı kesimde nasıl bir mekânsal değişimin meydana geldiğini açıklamıştır. Bu doktora tezinde ise Alanya'nın göstermiş olduğu yatay gelişim, arazi gözlemlerinin yanı sıra bazı verilerden (bina sayım cetvelleri, hava fotoğrafları gibi) yararlanılarak ortaya konulmuştur. Şehirde alan bakımından genişlemenin en hızlı olduğu dönemle, turizmin hızla geliştiği dönemlerle ilişkilendirilmiştir.

Kapluhan, Alanya'nın 1960-2012 yılları arasındaki nüfus değişimine yer verirken, bu çalışmada ise 1927 yılından 2017 yılına kadarki nüfus değişimi üzerinde durulmuştur. Her iki çalışmada da, Alanya şehrinde nüfusun en hızlı arttığı dönemin 1985-1990 devresi olduğu tespit edilmiştir. Bu tez çalışmasında, nüfus gelişimi bakımından dikkate değer değişimlerin yaşandığı dönemler sebepleriyle ortaya konulurken, turizmin şehirleşmeye olan doğrudan etkilerini araştıran Kapluhan ise özellikle 1980'li yıllardan sonraki nüfus gelişiminin sebepleri üzerinde durmuştur. Kapluhan ayrıca, turizm sektörünün nüfusun cinsiyet ve yaş yapısına ve istihdama olan etkilerine değinmiş ancak bu etkileri istatistiksel verilerle açıklamamıştır. Bu tez çalışmasında ise nüfusun cinsiyet, yaş ve ekonomik

sektörlere dağılımıyla ilgili verilere yer verilmiş, bu veriler nüfus piramitlerinde gösterilmiş ve turizm sektörünün yaratmış olduğu etkiler üzerinde durulmuştur. Nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı verileri içerisinde doğrudan turizm sektöründe çalışanların oranları belirtilmiştir.

Her iki çalışmada da Alanya şehrinin doğu-batı yönünde sahil şeridi boyunca genişlemesinde D-400 karayolunun hizmete girmiş olmasının önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır. Yine her iki çalışma da, Alanya'nın coğrafi yapısının şehrin yerleşme formunun şekillenmesinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmalarda, Alanya'nın kıyı ovasının Oba Mahallesinde kuzey-güney yönünde daha fazla genişlediği belirtilmiştir. Kapluhan Alanya'da yapmış olduğu gözlemlere dayanarak inşaat sektörünün Alanya'nın ekonomisine katkı sağlayan en önemli sektörlerden biri olduğunu vurgulamış, kıyı kesiminde 7-8 katlı binaların inşa edildiğinden bahsetmiş ve şehrin kuzey kesimleri ile tarihi yarımadada bina kat sayılarının nispeten az olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada ise turizmin inşaat sektörüne ve binaların kat sayılarına olan etkileri 1970-1984 ve 2000 yıllarına ait bina sayım cetvellerinden yararlanılarak ortaya konulmuştur. Ayrıca şehrin dikey yönde göstermiş olduğu yapılaşmayı daha somut bir şekilde görebilmek için dikey gelişim haritası hazırlanmış ve binalar kat yüksekliklerine göre sınıflandırılmıştır.

Her iki çalışmada da, Alanya'da turizm sektörünün hızla geliştiği 1990'lı yıllarda nüfusun hızla artmasına bağlı olarak tarım alanlarının daralması, çarpık kentleşmenin meydana gelmesi ve yeşil alanların yetersiz hale gelmesi gibi sorunlara değinilmiştir. Kapluhan, özellikle yaz aylarında nüfusun 5-6 kat artması nedeniyle yeşil alanların yetersiz kaldığını vurgulamıştır. Bu çalışmada ise Alanya şehrinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı 7,5 m^2 olarak tespit edilmiş ve bu miktarın 1999 yılında yürürlüğe giren yeşil alan yönetmeliğine göre kişi başına sağlanması gereken yeşil alan miktarından (10 m^2) az olduğu ortaya konulmuştur.

Sabancı (2016)'nın "***Manavgat'ta Turizm ve Kentleşmenin Gelişme Süreci***" isimli makalesi, turizm ile kentleşme süreçleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan bir başka çalışmadır. Sabancı, Manavgat'ın 1980'li yıllarda Turizm Teşvik Kanunu'nun ve turizm gelişme projelerinin etkileriyle hızlı bir şehirleşme sürecine girdiğini, 1990 ve 2000'li yıllardan sonra turizm nedeniyle hızlı bir nüfus artışının meydana geldiğini ifade etmiştir.

Ayrıca artan nüfus ile birlikte tarım arazilerinin ve ormanlık alanların turizme açıldığını ve arazi kullanımı bakımından önemli değişimlerin meydana geldiğini belirtmiştir. Bu tez çalışmasında ise turizmin arazi kullanımı üzerinde yaratmış olduğu etkiler, topoğrafya haritaları, hava fotoğrafları ve uydu görüntüleri üzerinden oluşturulan yatay gelişim haritaları ve arazi kullanılışı haritalarından yararlanılarak ortaya konulmuştur.

Sabancı, turizmin kentleşme süreçlerine etkilerini ortaya koyarken, Manavgat'ın 1965-2007 yılları arasındaki nüfus gelişimine yer vermiş, ancak şehir nüfusu verileri yerine ilçe nüfusu verilerini kullanmıştır. Diğer yandan nüfus artış hızlarına da değinmemiştir. Bu çalışmada ise Manavgat'ın 1927 yılından 2017 yılına kadarki bütün sayım yılları içerisinde şehir nüfusunun değişimi ortaya konulmuş ve önemli değişimlerin yaşandığı dönemler sebepleriyle açıklanmıştır. Çalışmada ayrıca, turizm sektöründeki gelişmeler sayesinde 1985-1990 devresine ait nüfus artış hızı değerinin bütün sayım yılları içerisindeki en yüksek değerine ulaştığı vurgulanmıştır. Her iki çalışmada da, Manavgat'a gelen turistlerin sayılarına değinilmiş, 2016 yılında turist sayısında meydana gelen azalmada Rusya ile Türkiye arasında yaşanan uçak krizinin etkili olduğu vurgulanmıştır.

Işık ve Zoğal (2017), "***Turizm Kentleşmesi Kavramı: Antalya Örneği***" isimli makalelerinde 1980'lerden sonra turizmin etkisiyle Antalya şehrinde meydana gelen mekânsal, sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlere yer vermişlerdir. Çalışmada, Antalya'da turizmin etkisiyle meydana gelen kentleşme süreçlerinin Türkiye'nin diğer önemli şehirlerinden farklı olan yönleri; nüfus artış hızları, göç (nüfusun doğum yeri verileri), istihdam, yabancı nüfus ve mülk edinimleri, konaklama tesislerine yönelik veriler ve bazı mekânsal semboller yardımıyla açıklanmıştır. Bu doktora tezinde de, Alanya ve Manavgat şehirlerinin özellikle 1980'lerden sonra yaşamış oldukları kentleşme süreçleri benzer verilerden hareketle ortaya konulmuştur. Ancak Işık ve Zoğal'ın makalesi ile bu tez çalışması arasında, veriler bakımından dikkati çeken temel farklılık, makale verilerinin il düzeyinde, bu tezde kullanılan verilerin ise şehir düzeyinde temin edilmiş veya düzenlenmiş olmasıdır.

Her iki çalışmada da Antalya, Alanya ve Manavgat'a yönelik birbirinden farklı veriler incelendiğinde, istatistiksel değerlerde önemli değişimlerin yaşandığı dönemler ile

turizm yatırım ve teşviklerinin arttığı dönemler arasında yakın bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Şüphesiz bu durum, turizmin yarattığı şehirleşme süreçlerini ortaya koymaktadır. Işık ve Zoğal'ın çalışmalarını il düzeyindeki veriler üzerinde yoğunlaştırmaları, konaklama tesisleri, yabancıların mülk edinimleri gibi bazı verilerin teminini mümkün hale getirmiştir. Bu tez çalışmasında ise Alanya ve Manavgat'a yönelik şehir düzeyindeki veriler, Devlet İstatistik Enstitüsünün 1985-1990 ve 2000 yıllarına ait genel nüfus sayım yıllıklarında yer alan sosyal ve ekonomik göstergelerden elde edilebilmiştir. Konaklama tesislerine yönelik veriler ise, çeşitli kurumlardan elde edilmiş olan ilçe düzeyindeki verilerin şehir sınırlarına göre yeniden düzenlenmesi şeklinde oluşturulmuştur.

Işık ve Zoğal, turizm kentleşmesinin önemli değişkenlerinden biri olarak mekânsal sembollere (oteller, eğlence mekânları) değinmişler, bununla ilgili olarak da Alanya'da kültürel yayılmanın sembolü olan bazı restoranları, Kemer kıyılarındaki ve Kundu oteller bölgesindeki konaklama tesislerini örnek vermişlerdir. Ancak, konaklama tesislerinin mekânsal dağılışlarını gösteren bir harita çizmemişler ve bu tesislerin ne kadarlık alan kapladığını belirtmemişlerdir. Bu çalışmada ise Alanya ve Manavgat'a yönelik şehir içi arazi kullanılışı haritası hazırlanmış, bu harita üzerinde turizm alanları gösterilmiş ve turizm alanlarının şehir yüzölçümüne oranlarına yer verilmiştir.

Kapan (2018), "***Turizm Faaliyetlerinin Şehirsel Gelişmeye Etkileri: Antalya Örneği***" isimli doktora tezinde, Antalya şehrine yönelik bir turizm gelişim modeli ortaya koymuştur. Araştırma sahasını, Antalya'nın beş ilçe merkezi (Muratpaşa, Kepez, Konyaaltı, Aksu ve Döşemealtı) ile sınırlandırmıştır. Alanya ve Manavgat şehirlerinin incelendiği bu çalışmada ise, araştırma sahası belirlenirken, her iki ilçe merkezinin yerleşim formu dikkate alınmıştır. Kapan, Antalya şehrinin tarihi gelişimine değinmiş ve şehirdeki en eski iskân sahasının Kaleiçi'nde olduğunu, şehirde doğal ve korunaklı limanın varlığı sayesinde yerleşme tarihinin İlk Çağa kadar uzandığını ortaya koymuştur. Bu çalışmada da, Alanya Kalesi'nin yer aldığı tarihi yarımadanın en eski yerleşim sahası olduğu, şehrin oldukça korunaklı bir limana sahip olması nedeniyle varlığını günümüze kadar koruyabildiği belirtilmiştir.

Kapan, Antalya şehrinin geçmişten günümüze nüfus gelişimine yer vermiş, şehrin 1950'li yıllardan itibaren sanayi ve turizm sektörlerindeki gelişmeler neticesinde hızlı bir

nüfuslanma sürecine girdiğini belirtmiştir. Ayrıca, 1970-1980 yılları arasında nüfus artış oranları bakımından "*aşırı şehirleşmenin*" meydana geldiğini ifade etmiştir. Belirtilen dönemde Antalya'nın turizm alanı olarak ilan edilmesinin aşırı şehirleşmenin temel sebebi olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmada ise, Alanya ve Manavgat şehirlerindeki en hızlı nüfus artışlarının 1980'li yılların sonlarına doğru, yani Antalya şehrindeki hızlı nüfus artışlarından yaklaşık on yıl sonra meydana geldiği tespit edilmiştir. Çalışmada, Alanya ve Manavgat şehirlerinin nüfus artış hızlarında 1970-1975 döneminde dikkate değer bir azalma olduğu, bu azalmanın o dönemlerde önemli bir turizm merkezi olarak ön plana çıkan Antalya'ya yönelik göçlerle ilgili olduğu vurgulanmıştır.

Her iki çalışmada da, şehir nüfuslarının cinsiyet ve yaş yapısına göre dağılımları nüfus piramitleri üzerinden ortaya konulmuştur. Bu çalışmalarda, Antalya'da, Alanya'da ve Manavgat'ta erkeklerin kadınlardan fazla olduğu, erkekler ile kadınların yaş aralıklarındaki en büyük farkın 20-24 yaş aralığı olduğu ve bu durumun doğrudan turizm sektörüyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kapan, bu tez çalışmasından farklı olarak Barret, Lavery ve Young gibi bilim insanlarının kendi çalışmalarında kullanmış oldukları arazi kullanım modellerine değinmiş ve Antalya'nın bu modellere benzer şekilde gelişim gösterdiğini ortaya koymuştur. Antalya'nın ülkemizdeki diğer kıyı sayfiyelerindeki gibi çizgisel bir gelişme gösterdiğini gözlemlemiştir. Kapan'ın çalışmasında olduğu gibi, bu çalışmada da Alanya ve Manavgat'ın Akdeniz kıyıları boyunca çizgisel (lineer) bir mekânsal gelişim gösterdiği, şehrin kıyı kesiminde otellerin yoğun olduğu, oteller bölgesinin hemen kuzeyinde turistlere yönelik faaliyet gösteren ticarethanelerin yer aldığı, ticarethanelerin kuzeyinde ise ikinci konutların yer aldığı gözlemlenmiştir.

Kapan, Antalya şehrinin mekânsal gelişimini belirli dönemlere ayırarak ve turizmle ilişkilendirerek incelemiş ve şehrin farklı dönemlerdeki arazi kullanım durumlarını arazi kullanım modelleriyle açıklamıştır. Bu çalışmada ise, Alanya ve Manavgat şehirlerinin arazi kullanımında meydana gelen değişimler sadece turizmle ilişkili olarak ortaya konulmamış, arazi kullanımını ve yatay gelişimi etkileyen bütün dinamiklere yer verilmiştir. Ancak, 1980'lerden sonra her iki şehrin özellikle kıyı kesimleri boyunca meydana gelen mekânsal değişimler turizm sektörüyle ilişkilendirilmiş ve değişimler, çeşitli harita ve fotoğraflar yardımıyla açıklanmıştır.

Sonuç:

Alanya ve Manavgat, Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümünde yer alan Antalya ilinin iki önemli şehridir. Bu şehirler, Alanya ve Manavgat ilçelerinin merkezini oluşturmaktadırlar. Alanya ve Manavgat şehirleri, Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki kıyı ovalarının kuzey-güney yönünde daralmaya başladığı sahada yer almaktadır. Toros Dağları'nın Alanya'da daha güneye sokulması, Alanya şehrinin Manavgat'a göre daha dar bir sahada gelişim göstermesine neden olmuştur. Alanya şehri, kuzey-güney yönünde yaklaşık 5,7 km uzunluğa, doğu-batı yönünde ise 10 km genişliğe sahiptir. Manavgat şehrinin uzunluğu ise (kuzey-güney) 7 km olup, genişliği (doğu-batı) 19 km'dir. Alanya'nın coğrafi esaslara göre belirlenen şehir sınırları içerisinde yerleşim sahası 2.186,8 hektar olup, şehirde 19 mahalle yer almaktadır. Manavgat şehrinin alanı ise 3.851,6 hektar olup, şehir sınırları içerisinde 24 mahalle yer almaktadır.

Alanya ve Manavgat'ın içerisinde yer aldığı doğal ortam şartları, her iki şehrin kuruluş ve gelişiminde etkili olmuştur. Alanya, Manavgat'tan daha yaşlı olan litolojik birimlere sahiptir. Alanya'da, tarihi yarımada ve Toros Dağları yükseltilerinin artmaya başladığı mahalleler Paleozoik'e ait mermerler, şist ve dolomitler üzerinde gelişme göstermiştir. Manavgat şehir sınırları içerisinde yer alan en yaşlı litolojik birimler, Miyosen'e (Neojen) kadar uzanmaktadır. Kuaterner'e ait alüvyal dolgular ve konglomera arazileri, Manavgat'ta geniş alanlar kaplamaktadır. Toros Dağları'nın, İç Anadolu ile Akdeniz arasında kıyıya paralel olarak adeta bir set gibi uzanış göstermesi, Anadolu'nun iç kesimlerinden gelen soğuk havanın Alanya ve Manavgat'a girişini büyük oranda engellemektedir. Bu nedenle her iki şehirde, kış ayları ortalama sıcaklıkları çok düşük değerler göstermemektedir. Toros Dağlarının uzanış doğrultularına bağlı olarak meydana gelen orografik yağışlar nedeniyle de, Alanya ve Manavgat'ta yıllık toplam yağışlar 1.000 mm'nin üzerine çıkmaktadır. Alanya ve Manavgat, Köppen sınıflamasına göre Orta İklimler Kuşağı içerisinde yer almaktadır. De Martonne sınıflamasına göre ise yaz ayları kurak, kış ayları nemli sınıfına dâhil olmaktadır. Thornthwaite sınıflamasına göre her iki şehir, "*birinci dereceden nemli, üçüncü ve dördüncü dereceden mezotermal, yaz mevsiminde çok fazla su noksanı olan ve denizel şartlara yakın*" iklim tipine sahiptir. Erinç yağış indisine göre ise her iki şehir, nemli iklimler içerisinde yer almaktadır.

Alanya ve Manavgat'ın kuruluş ve gelişiminde hidrografik faktörlerin ve toprak özelliklerinin önemli bir yeri vardır. Toros Dağları'ndan kaynağını alarak Akdeniz'e dökülen akarsular, kıyı ovalarını meydana getirerek, yerleşim sahaları için gerekli olan coğrafi ortamı hazırlamışlardır. Alanya'nın en önemli iki akarsuyu olan Oba ve Dim Çayları, Toros Dağları'ndan taşıdıkları unsurlarla Hasbahçe ile Alanya Kalesinin arasını doldurarak, Alanya Ovası'nın oluşmasını sağlamıştır. Manavgat için tarihin her döneminde hayati bir öneme sahip olan Manavgat Çayı'nın adeta bir liman görevi görmesi ve bu çay üzerinde ulaşımın yapılması, Manavgat'ın kuruluş ve gelişiminde etkili olmuştur. Alanya ve Manavgat, 1980'li yıllara kadar tarım arazilerinin geniş alanlar kapladığı ve içe dönük bir ekonomiye sahip olan yerleşmeler olarak dikkati çekmiştir. Alanya'da alüvyal araziler 971,3 hektar alan kaplamaktadır ve bu araziler şehir alanının % 44'ünü oluşturmaktadır. Manavgat'ta ise 1.238,3 hektar alan kaplayan alüvyal araziler, Manavgat şehrinin % 34'ünü oluşturmaktadır. Arazi kabiliyet sınıfları bakımından Alanya'da I. ve II. sınıf araziler, şehir alanının % 54'üne karşılık gelmektedir. Manavgat'ta ise I. ve II. sınıf arazilerin toplamı, şehir alanının % 48'ini oluşturmaktadır. Ancak Alanya ve Manavgat'taki bu verimli araziler, özellikle turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte yoğun bir yapılaşmaya sahne olmuş ve böylece verimli toprakların amaç dışı kullanımı söz konusu olmuştur.

Alanya ve Manavgat'ta nüfusun yıllara göre değişimi üzerinde, idari yapıda meydana gelen düzenlemeler, Dünya savaşları, göçler, sosyal ve ekonomik gelişmeler ve nüfus sayım yöntemlerindeki değişiklikler gibi çok sayıda faktör etkili olmuştur. Alanya nüfusu, bütün sayım yılları içerisinde sadece 1940 sayımında azalma göstermiş ve bunun temel sebebi, Alanya ilçe sınırları içerisindeki bazı yerleşmelerin 1936 yılında Alanya'dan ayrılarak Gündoğmuş ilçesinin kurulması olmuştur. Manavgat nüfusu ise sadece 1945 ve 1975 yıllarında azalma göstermiştir. Her iki yerleşmede, diğer sayım yıllarında nüfusun sürekli artmış olduğu dikkati çekmektedir. Manavgat nüfusunda 1945 yılında meydana gelen azalma, ülkemizin birçok yerleşmesinde olduğu gibi, I. ve II. Dünya Savaşları'nın doğrudan ve dolaylı etkileri nedeniyle anne ve baba olacak yaştaki nüfusun az olmasıyla ile ilişkilidir. 1975 yılındaki azalma ise, o dönemde Antalya şehrinin de içerisinde yer aldığı önemli merkezlere yönelik gerçekleşen özellikle istihdam amaçlı göçlerle ilişkili bir durumdur. Nitekim 1970-1975 devresinde, erkeklerdeki azalmanın 925 kişi, kadınlardaki azalmanın ise sadece 58 kişi olması bu durumu desteklemektedir. Her

iki şehirde nüfus, özellikle 1985-1990 devresinde dikkate değer bir artış göstermiştir. Bunun başlıca sebepleri, her iki şehirde beş yıllık süreçte turizm yatırımlarının hızla artması ve bu yerleşmelerin birer turizm bölgesi olarak kabul edilmesidir. Manavgat şehir nüfusu, ilk defa 2017 yılında Alanya şehir nüfusunu geçmiştir. Bunun temel sebebi, son yıllarda Manavgat şehrini çevreleyen alanlardaki çok sayıda belde ve köylerin hızla gelişerek, şehrin bünyesine dâhil olmalarıdır. Böylece bu yerleşmelerin nüfusları şehir nüfusuna dâhil edilmiştir. Alanya'nın doğu ve batısındaki köy ve beldeler ise şehrin formundan tamamen ayrı olarak gelişme göstermişlerdir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde 2000-2010 devresi, nüfus artış hızının az olduğu dönemlerden biridir. Belirtilen dönemde meydana gelen nüfus azalmasının temel sebebi, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminin doğrudan etkileridir. Nitekim bu kayıt sistemi sayesinde, önceleri çeşitli sebeplerle fazla gösterilen veya yanlış sayılan nüfus, daha doğru bir şekilde sayılmaya başlanmıştır. Her iki şehirde, nüfusun miktar olarak en fazla arttığı dönem olan 1985-1990 devresi, aynı zamanda nüfus artış hızının da en fazla olduğu dönemdir. Bu dönemde, Alanya'nın nüfus artış hızı ‰ 120,4 olurken, Manavgat'ın nüfus artış hızı ise ‰ 116,3 olmuştur.

Alanya ilçe merkezinin nüfusu ilk defa 1960 yılında, Manavgat ilçe merkezinin nüfusu ise ilk defa 1970 yılında 10.000'i aşmıştır. Belirtilen dönemler, her iki şehirde turizm sektörünün gelişmeye başladığı dönemleri kapsamaktadır. 1990 yılına kadar, Alanya'nın şehirli nüfus oranı, Manavgat'tan yüksek olurken, daha sonraki sayım yıllarında bu oranın Manavgat'ta daha yüksek olduğu görülür. Alanya'da, şehirli nüfus oranında önemli artışların yaşanmamasının temel sebebi, şehrin doğusunda ve batısında gelişme gösteren bazı tatil beldelerinde (mahallelerinde), nüfusun hızla artmaya başlamasıdır. Mahmutlar (34.975), Konaklı (15.833), Avsallar (11.545), Tosmur (9.313) ve Payallar'da (7.600) nüfusun sürekli artması, şehirde yaşayan nüfusun ilçe nüfusuna oranını azaltmaktadır. Manavgat şehrinin yer aldığı ovalık sahanın, nispeten geniş alan kaplaması ve ovada eğim değerlerinin az olması, şehri çevreleyen alanlarda yer alan bazı köy/beldelerin hızla gelişerek şehirle bütünleşmesini sağlamıştır. Bunlar içerisinde, Sarılar (21.003) ve Side (12.742), nüfusları nispeten fazla olan yerleşmelerdir.

Alanya şehrinde, nüfusu en fazla olan beş mahallenin, şehir nüfusuna oranı % 58,5 iken, Manavgat şehrinde ise nüfusu en fazla olan beş mahallenin şehir nüfusuna oranı % 41'dir. Bu durum, her iki şehirde de, nüfusun dengesiz bir dağılış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Alanya şehrinde, topoğrafik faktörlerin nüfusun dağılışı üzerindeki etkileri, Manavgat şehrine göre daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Nitekim Alanya şehri, Manavgat'a göre daha dar bir kıyı ovası üzerinde gelişim göstermiştir. Toros Dağları'nın Alanya'da daha fazla güneye sokulması, yerleşme dokusu ve nüfusun dağılışı üzerinde sınırlandırıcı bir etki yaratmıştır. Alanya'da, şehir nüfusunun şehir yüzölçümüne oranı 62,7 kişi/ha iken, bu değer Manavgat'ta 40,6'kişi/ha'dır. Böylece Alanya'da nüfusun daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Alanya'nın, Toros Dağları ile Akdeniz arasında adeta sıkışıp kalması ve daha dar bir ovalık sahada gelişim göstermesi, şehrin yüzölçümünün daha dar olmasına sebebiyet vermiştir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinde, cinsiyet oranlarının (100 kadına karşılık gelen erkek sayısı) özellikle 1990 yılı sayımında en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. Bunun temel sebebi, Alanya ve Manavgat şehirlerinde, 1985-1990 devresinde turizm sektöründe çalışan erkeklerin önemli bir artış göstermesidir. Her iki şehirde, cinsiyet oranları 1990 yılından sonra düzenli bir şekilde azalmıştır. Bu durum, turizm sektöründe çalışan erkeklerin, ailelerini de yanlarına almaları ve turizm sektörünün kadınlara yönelik olarak da önemli bir istihdam sağlaması ile ilişkilidir. Alanya şehrinde, 2000 yılında 0-4, 5-9, 20-24 yaş gruplarında ve 75 yaş üstündeki nüfusta kadınlar fazla olurken, diğer bütün yaş gruplarında erkekler fazladır. Manavgat şehrinde ise 2000 yılında 70 yaş ve üzerindeki nüfus dışında, bütün yaş gruplarında erkeklerin kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. Her iki şehirde, özellikle çalışma çağındaki nüfusun erkeklerden oluşması, yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımlarının turizm sektörüyle olan ilişkilerini ortaya koymaktadır. İki şehirde de dikkati çeken bir diğer konu, 2012 yılında 20-24, 25-29, 30-34 yaş gruplarında kadınların erkeklerden fazla olmasıdır. Çalışma çağındaki nüfus içerisinde kadınların daha fazla olması, turizm sektöründe çalışan erkeklerin ailelerini yanlarına almaları ve kadınların iş hayatına atılmaları ile ilişkilidir. Alanya şehrinde yaş bağımlılık oranı % 41,9 iken, Manavgat şehrinde ise % 42,8'dir. Alanya ve Manavgat'ta, bitirilen eğitim düzeyine göre elde edilen verilere göre, 2012 yılında okuma-yazma bilenlerin oranları her iki şehirde aynı olup (% 95), bu oran Türkiye genelindeki okuryazarlık oranından (%

94,1) fazladır. Çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı bakımından en eski veriler 2000 yılına aittir. Bu verilere göre, Alanya ve Manavgat şehirlerinde, hizmet sektöründe çalışanların oranı % 89'dur. Alanya'da sanayi sektöründe çalışanların oranı % 7,9 iken, Manavgat'ta ise % 6,8'dir. Tarım sektöründe çalışanların oranı ise Alanya'da % 2,7 iken, Manavgat'ta % 3,5'tir.

Alanya ve Manavgat şehirlerinin yatay gelişimleri ile ilgili en dikkat çekici konu, Alanya'nın tarihi yarımada üzerinde yer alan kaleden kuzeydeki ovalık alana doğru kademeli olarak gelişim göstermesi, Manavgat'ın ise farklı dönemlerde gelişme gösteren üç ayrı yerleşme çekirdeğinin zamanla gelişim göstererek birleşmesidir. Manavgat ve çevresinde, en eski yerleşim sahasını Antik Side yerleşmesi oluşturmaktadır. Türk hâkimiyeti ile birlikte Hisar Kalesi ve çevresine yerleşilmiş, 1950'li yıllardan sonra ise Manavgat, bugünkü Yukarıpazarcı Mahallesi'nde ayrı bir yerleşme çekirdeği olarak gelişme göstermiştir. Alanya ve Manavgat'ta, ovalık saha üzerinde XX. yüzyılın ilk yarısına kadar yoğun bir yapılaşma söz konusu olmamıştır. Bu durumun özelikle delta sahaları üzerinde gelişme gösteren ülkemiz şehirlerinin çoğunda söz konusu olduğu bilinmektedir. Bu sahaların uzun yıllar birer bataklık alanları halinde kalması, yatay gelişimi sınırlandıran temel faktör olmuştur. Alanya ve Manavgat'ta 1960'lı yıllardan sonra turizm sektörünün gelişmeye başlaması, bu iki şehirde yapılaşmayı ve dolayısıyla yatay gelişimi beraberinde getirmiştir. Manavgat'ta, 1960-1969 devresinde 193 bina yapılmış ve bu sayı 1970-1979 devresinde yaklaşık 3 kat artarak 611 olmuştur. Alanya'da ise 1960-1969 devresinde 377 bina yapılmış ve bu sayı 1970-1979 devresinde yaklaşık 4 kat artarak 1.440'a ulaşmıştır. Manavgat şehrinde, yapımı tamamlanmış olan binaların sayısı 1980-1989 ve 1990-2000 devrelerinde Alanya'dan fazla olmuştur. 1980-1989 devresinde Manavgat'ta 2.367 bina inşa edilirken, Alanya'da ise 2.014 bina inşa edilmiştir. 1990-2000 devresinde Manavgat'ta 4.022 bina inşa edilirken, Alanya'da ise 2.826 bina inşa edilmiştir. Böylece, yatay gelişime bağlı olarak, her iki şehirde yapılaşmanın en hızlı olduğu dönemlerin turizm sektörünün gelişmeye başladığı dönemlerle ilişkili olduğu görülür.

Arazi çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre, Alanya'da dikey yönde gelişimin Manavgat'tan daha belirgin olduğu anlaşılmıştır. Alanya şehrinde, bir, iki ve üç katlı binaların toplam sayısı 2.758 iken, Manavgat şehrinde ise 7.961'dir. Her iki şehirde, dört, beş ve altı katlı binaların sayısı birbirine yakındır. Dört, beş ve altı katlı binaların

sayısı Alanya şehrinde 7.548 iken, Manavgat şehrinde ise 7.550'dir. Yedi, sekiz ve dokuz katlı binaların sayısı, Alanya şehrinde 209 iken, Manavgat şehrinde ise 202'dir. Bu veriler, Manavgat şehrinin daha çok yatay yönde, Alanya şehrinin ise dikey yönde bir gelişim göstermekte olduğunu açıkça göstermektedir. Bundaki temel sebep, hiç şüphesiz Alanya şehrinin yatay gelişiminin Manavgat'a göre topoğrafik engellerle daha fazla sınırlandırılmasıdır. Bu nedenle, Alanya şehrinde yerleşme daha sık dokuludur.

Fonksiyonel arazi kullanımı bakımından konutlar, Alanya şehrinde 1.016,4 hektar (şehir alanının % 46,4'ü), Manavgat şehrinde ise 1.637,1 hektar (şehrin % 42,5'i) alan kaplamaktadır. Alanya şehrinde konutlar, Manavgat şehrine göre daha yoğun ve sık dokulu bir şekilde dağılmıştır. Alanya'da yönetim fonksiyonunu üstlenen kamu kuruluşlarının sayısı, her dönemde Manavgat'tan fazla olmuştur. Nitekim 1970 yılında resmi kurum olarak hizmet veren binaların sayısı Alanya şehrinde 15, Manavgat şehrinde 3, 1984 yılında Alanya şehrinde 23, Manavgat şehrinde 15, 2000 yılında Alanya şehrinde 29, Manavgat şehrinde 17, günümüzde ise (2018) Alanya şehrinde 37, Manavgat şehrinde 31'dir. Alanya ve Manavgat şehirlerinde, park ve bahçe alanları (yeşil alanlar) yeterlilik düzeyleri bakımından karşılaştırıldığında, Alanya şehrinde kişi başına 7,5 m^2 yeşil alan düştüğü, Manavgat şehrinde ise kişi başına 10,2 m^2 yeşil alan düştüğü görülmektedir. Bu değerlerden hareketle, Manavgat şehrinde kişi başına düşen asgari yeşil alan miktarının, kentsel alanlarda sağlanması gereken yeşil alan miktarından (10 m^2) fazla olduğu, Alanya şehrinde ise yeşil alanların oldukça yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Turizm sektörüne yönelik hizmet veren alanlar Alanya şehrinde 117,7 hektar (% 5,3), Manavgat şehrinde ise 551 hektar (% 14,3) alan kaplamaktadır. Turizm alanlarının Alanya'ya göre Manavgat şehrinde çok daha geniş olması (yaklaşık 4 kat fazla), Side ve batı kıyılarında otel vb. gibi konaklama tesislerinin geniş alanlar kaplamasıyla yakından ilişkilidir. Nitekim, Manavgat'ta turizm sektörü daha çok Side ile özdeşleşmiştir. Ancak Alanya şehrinde turistik tesisler daha dengeli bir dağılış göstermiştir. Bu nedenle şehir ve turizm bir bütünlük göstermektedir.

Alanya şehrinde ticaret alanlarının 115,1 hektar, Manavgat şehrinde ise 226,8 hektar alan kapladığı görülür. Arazi çalışmaları neticesinde sınırları çizilen merkezi iş sahaları karşılaştırıldığında, Alanya merkezi iş sahasının 82 hektar, Manavgat merkezi iş

sahasının ise 52 hektar alan kapladığı dikkati çekmektedir. Alanya merkezi iş sahası, şehir alanının % 3,7'sini oluştururken, Manavgat merkezi iş sahası ise şehir alanının % 1,3'ünü oluşturmaktadır. Manavgat şehrinin Alanya şehrinden çok daha geniş alana sahip olmasına rağmen merkezi iş sahasının oldukça dar olmasının temel sebebi, ticaret sahalarının sadece çarşı ve çevresinde değil şehrin farklı kesimlerinde de (semtlerinde) gelişme göstermesidir. Side'de tarihi yarımada üzerinde ve Side'nin batı kıyılarındaki konaklama tesisleri arasında yer alan iş sahaları, bu ticaret sahalarının başlıcalarını oluşturmaktadır.

Alanya merkezi iş sahasında konaklama hizmeti sunan otellerin sayısı 38 iken, Manavgat merkezi iş sahasında ise bu sayı 6'dır. Bu durum, Alanya şehrinin günlük yaşam ve ticari faaliyetler bakımından turizm sektörü ile ne kadar iç içe olduğunu ortaya koymaktadır. Manavgat'ta konaklama tesislerinin sayısı merkezi iş sahasında oldukça az olup, bu tesisler, Side ve batı kıyılarında yoğunluk kazanmıştır. Alanya ve Manavgat merkezi iş sahalarında büro hizmeti kapsamında en fazla hizmet veren işyerlerini mali müşavirlik büroları oluşturmaktadır. Alanya merkezi iş sahasında 75 mali müşavir ofisi yer alırken, Manavgat merkezi iş sahasında ise bu sayı 120'dir. Mali müşavir ofislerinin mekânsal dağılışları incelendiğinde, genellikle ticarethanelerin yoğun olduğu çarşı ve çevresinde yoğunluk kazandığı görülür. Alanya merkezi iş sahasında 46 avukatlık bürosu yer alırken, Manavgat merkezi iş sahasında bu sayı 77'dir. Alanya Adalet Sarayı, Hacet Mahallesinde D-400 karayolu kenarında (merkezi iş sahası sınırları dışında) yer alırken, Manavgat Adalet Sarayı ise Antalya Caddesinde çarşıya oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Alanya ve Manavgat merkezi iş sahaları, arazilerin metrekare fiyatları bakımından karşılaştırıldıklarında, arsa değerlerinin Alanya şehrinde çok daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki Alanya Ovası'nın yoğun ve sık dokulu bir şekilde yerleşilmiş olması, merkezi iş sahasında turizme yönelik hizmetlerin sunulması, çok katlı binaların yer aldığı şehir merkezinin önemli bir rant sahası olması gibi sebeplerden dolayı Alanya şehir merkezinde arsa fiyatları oldukça yüksektir. Manavgat şehir sınırları içerisinde özellikle Side ve batı kıyılarında rayiç bedel (metrekare fiyat), şehrin D-400 (çevre yolu) karayolunun kuzeyinde kalan kesiminden daha yüksektir.

Topoğrafik şartların Alanya şehrinin fizyonomisi üzerine olan etkileri, Manavgat şehrine göre çok daha belirgindir. Topoğrafik faktörlerin yatay gelişim üzerindeki sınırlandırıcı etkisi Alanya'da daha fazladır. Bu durum, her iki şehrin yerleşme dokusunu, binaların kat sayılarını ve şekilsel özelliklerini (fizyonomilerini) oldukça etkilemiştir. Nitekim Alanya şehrinin lineer (uzunlamasına) bir gelişim gösterdiği, Manavgat şehrinin ise çevre yolunun kuzeyinde oval, güneyinde de (Side ve batı kıyılarında) lineer bir uzanış göstermesinden dolayı birleşik şekilli bir forma sahip olduğu dikkati çekmektedir. Böylece Manavgat şehrinin, kıyı bölgelerindeki yerleşmelerde sıklıkla karşılaşılan lineer formdan farklı bir fizyonomiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Manavgat, ilçe statüsü kazandığı 1913 yılına kadar, idari fonksiyon bakımından Alanya'ya bağlı bir yerleşme olarak varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle, belirli dönemlere ait tarihi kaynaklarda, Alaiye sancağına bağlı bir kaza veya Alaiye kazasına bağlı bir nahiye olarak kaydedilmiştir. Günümüzde Antalya ilinin birer ilçesi durumunda olan Alanya ve Manavgat, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası sonrasında yeni bir idari düzenleme ile karşı karşıya kalmıştır. Bu düzenleme ile Alanya ve Manavgat ilçelerine bağlı olan köy ve beldelerin tüzel kişilikleri mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Düzenleme sonrasında, günümüzde (2018) Alanya ilçe sınırları içerisindeki mahalle sayısı 102 olurken, Manavgat'taki mahalle sayısı ise 106 olmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2017-2018 eğitim öğretim yılı örgün öğretim istatistiklerine göre, Türkiye genelinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları; ilkokullarda 17, ortaokullarda 16 ve liselerde ise 12'dir. Alanya şehrinde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ilkokullar için 20,4 ortaokullar için 17 ve liseler için 14,5'tir. Manavgat şehrinde ise, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı; ilkokullar için 19,2 ortaokullar için 14,5 ve liseler için ise 12,3'tür. Böylece her iki şehirdeki ilkokullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının Türkiye ortalamasından daha yüksek olduğu, ortaokullarda Alanya şehrinin Türkiye ortalamasıyla aynı, Manavgat şehrinin ise ortalamadan daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Lise düzeyinde eğitim veren okullarda ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Manavgat şehrinde (12,3) Türkiye ortalamasına daha yakın olduğu dikkati çekmiştir.

Alanya şehir sınırları içerisinde toplam 347 konaklama tesisi yer alırken, bu sayı Manavgat şehrinde 452'dir. Alanya şehrinde belediye belgeli tesislerin sayısı 225, bakanlık (işletme ve yatırım) belgeli tesislerin sayısı 122 iken, Manavgat şehrinde belediye belgeli tesislerin sayısı 299, bakanlık belgeli tesislerin sayısı ise 153'tür. Alanya şehir sınırları içerisindeki bütün konaklama tesislerinde toplam 20.715 oda ve 46.014 yatak kapasitesi varken, Manavgat şehrinde ise oda sayısı 58.805 ve yatak kapasitesi 97.431'dir. Bu veriler dikkate alındığında, Manavgat şehrinin gerek oda gerekse yatak kapasitesinin Alanya şehrindeki oda ve yatak kapasitesinden 2 kat fazla olduğu görülür. Turizm fonksiyonun gelişimi ve tesislerin mekânsal dağılışı bakımından Alanya'yı Manavgat şehrinden ayıran en önemli özellik, Alanya'da şehrin hemen her mahallesinde konaklama tesisi yer alırken, Manavgat şehrinde turizmin nabzının çok büyük oranda Side ve batı kıyılarında atmasıdır. Manavgat merkezi iş sahası ve yakın çevresinde sadece 5-6 konaklama tesisi hizmet verirken, geri kalan konaklama tesisleri Side ve Sorgun'da yoğunlaşmıştır. Konaklama tesislerinin her iki şehirde farklı bir mekânsal dağılış göstermesi, şüphesiz şehir içi arazi kullanımını, şehir fonksiyonlarını, ticarethanelerin faaliyet kollarını ve şehirdeki günlük yaşamı farklı şekillerde etkilemektedir. Nitekim Alanya şehrinde çarşı ve çevresi, hem turistlerin hem de yerli halkın temas noktası olurken, Manavgat şehrinde ise çarşı ve çevresinde daha çok yerel halk faaliyet göstermektedir.

Her iki şehrin merkezi yer özellikleri karşılaştırıldığında, Karayolları Genel Müdürlüğü Antalya XIII. Bölge Müdürlüğüne bağlı şube şefliği, Batı Akdeniz (Antalya) Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne bağlı bir müdürlük, Liman Başkanlığına bağlı bir şube ve Sahil Sağlık Denetleme Müdürlüğüne bağlı bir şube Alanya şehrinde olup, Manavgat'ta olmayan belli başlı şubelerdir. Bu kurumların Alanya'da var olmaları, şehrin merkezi yer bakımından önemini ortaya koymaktadır. Alanya şehrinin kendi bünyesinde hizmet veren üniversitelere sahip olması, Manavgat şehrinde hizmet sunan Meslek Yüksekokulunun ise Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak faaliyet göstermesi, Alanya'nın merkezi yer bakımından daha fazla ön plana çıkmasına sebebiyet vermektedir. 2017 yılı verilerine göre, Alanya Alaeddin Keykubat Üniversitesi'nde 222 akademik ve 96 idari personel olmak üzere toplam 318 kişi çalışırken, Manavgat Meslek Yüksek Okulu'nda ise 30 akademik ve 11 idari personel olmak üzere toplam 41 kişi çalışmaktadır. Alaeddin Keykubat Üniversitesi'nde eğitim gören öğrencilerin toplam sayısı 10.389 kişi

iken, bu sayı Manavgat Meslek Yüksek Okulu'nda 3.841'dir. Bu farklılıklar, Alaeddin Keykubat Üniversitesinde fakültelerin, bölümlerin, enstitülerin ve enstitülere bağlı programların açılmış olmasıyla ilişkilidir. Alanya Alaeddin Keykubat Üniversitesine 2017-2018 eğitim öğretim yılında kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 2.556 olup, üniversitenin etki sahası ise ülke geneli olmuştur. Başka bir değişle ülkemizin 81 ilinden gelerek kayıt yaptıran öğrenciler vardır. Diğer yandan Manavgat Meslek Yüksekokuluna kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 609 olup, üniversitenin etki sahası 70 ildir. Öğrencilerin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre dağılımları incelendiğinde, her iki üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin çoğunlukla Antalya il sınırları içerisinden, Konya'dan, Mersin'den ve Hatay'dan geldikleri dikkati çekmiştir. Bu durum, öğrencilerin üniversite tercihleri yaparlarken üniversitenin yer aldığı İl'e yakınlığı da dikkate aldıklarını açıkça göstermektedir.

Alanya ve Manavgat'ın sağlık fonksiyonları ve bu şehirlerde yürütülen sportif faaliyetler, merkezi yer ve etki sahası bakımından önem arz etmektedir. Her iki şehirde yer alan devlet hastanelerine, 2018 yılında 6 aylık zaman diliminde kayıt yaptıran hastaların adres bilgileri incelendiğinde, Manavgat Devlet Hastanesine Alanya, Akseki, Serik, İbradı ve Gündoğmuş ilçelerinden hastaların geldiği, Alanya Devlet Hastanesine ise daha çok Gazipaşa, Manavgat, Gündoğmuş ilçeleri ise Demirtaş Mahallesinden (Alanya) hastaların geldiği görülür. Gazipaşa ilçesinin ve Demirtaş Mahallesinin şehrin doğusunda yer alması, Serik ilçesinin Manavgat şehrinin batısında yer alması, hastane tercih edilirken coğrafi yakınlığın dikkate alındığını göstermektedir. Diğer yandan, İbradı ve Akseki'nin Manavgat'a daha yakın olması hastane tercihinde önemlidir. Alanya ve Manavgat ilçelerine komşu olan Gündoğmuş ilçesinden gelen hastalardan Alanya Devlet Hastanesine gidenler olduğu gibi, Manavgat Devlet Hastanesine gidenler de vardır. Sportif faaliyetlerin daha çok kitleler halinde gerçekleştirildiği futbol, şehirlere hareket getirmekte ve önemli gelirlerin elde edilmesine yarar sağlamaktadır. Alanya şehri, Alanyaspor tarafından Süper Lig'de temsil edilirken, Manavgat şehri ise Manavgat Belediyespor tarafından Bölgesel Amatör Liginde (BAL) temsil edilmektedir. Bu durum, Alanya şehrinin daha çok tanıtılması, şehre olan ilginin daha da artması ve şehrin belirli dönemlerde oldukça hareketli olması bakımından kolaylık sağlamaktadır.

Öneriler:

1. Alanya ve Manavgat'ın en önemli sorunlarından biri, tarımsal faaliyetler bakımından oldukça verimli olan arazilerin amaç dışı kullanılmasıdır. Her iki şehirde, I. ve II. sınıf araziler şehir alanlarının yaklaşık yarısını kaplamaktadır. Bu verimli araziler üzerinde, günümüzde özellikle turizm sektörüne yönelik olarak yoğun bir yapılaşma söz konusu olmuştur. Bu nedenle, şehrin yeni gelişen alanlarında verimli alanların tarımsal faaliyetlere ayrılması, yerleşim için ise nispeten eğimli ve yüksek sahaların tercih edilmesi gerekmektedir. Manavgat'ta, özellikle Ilıca Mahallesi ile Akdeniz kıyı kesimi arasındaki geniş tarım arazilerinin korunması ve bu araziler üzerinde yapılaşmaya izin verilmemesi, tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği bakımından büyük önem arz etmektedir. Diğer yandan şehir sınırları içerisinde ve şehrin yakın çevresindeki tarım arazilerinde yetiştirilecek ürünler turizm endüstrisini desteklemeli ve bu konuda tarımsal alt yapı oluşturulmalıdır.

2. Türkiye'nin en önemli turizm merkezlerinden olan Alanya ve Manavgat'ta, sanayi tesislerinin şehir merkezlerinde yer alması, gürültü, kirlilik vb. gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Bu durum, turizm faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesini engellemektedir. Alanya Sanayi Sitesi, şehrin doğusunda, Cumhuriyet Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Cumhuriyet Mahallesinde konaklama tesislerinin yoğun olması ve mahallede iki tane kilisenin yer alması nedeniyle sanayi sitesi turizm sektörü bakımından olumsuz bir izlenim (imaj) bırakmaktadır. Manavgat Sanayi Sitesi de, her ne kadar konaklama tesislerine nispeten uzak bir sahada, şehrin doğu kenarında yer alsa da, zamanla turistik tesislerin bu yönde gösterebileceği bir gelişme, benzer bir olumsuzluğu beraberinde getirecektir. Bu nedenle, mevcut sanayi tesisleri için her iki şehrin sınırları dışında, tarımsal verimliliği nispeten az olan araziler üzerinde geniş alanların tahsis edilmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak, günümüzde, Alanya'nın Kestel Mahallesinde 20 hektarlık bir alan yeni bir sanayi sitesi için tahsis edilmiştir. Bu saha, kireçsiz kahverengi orman toprakları üzerinde ve VII. sınıf arazi kabiliyetine sahip bir alanda yer almaktadır. Bu durum dikkate alındığında yeni sanayi sitesinin kuruluş yeri seçiminin daha elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

3. Alanya ve Manavgat şehir sınırları içerisinde özellikle D-400 karayolu kenarında, sanayi sitelerinden ayrı olarak faaliyet gösteren atölye ve fabrikalar yer almaktadır. Üretim faaliyetlerinin daha iyi organize edilebilmesi, bu konuda bir bütünlük sağlanması ve verimli tarım arazileri üzerinde endüstriyel amaçlı yapılaşmanın önüne geçilmesi bakımından her iki şehrin çevresinde, arazinin elverişli olduğu alanlarda organize sanayi bölgesinin hizmete girmesi veya söz konusu atölyelerin sanayi sitesi bünyesinde faaliyet göstermesi gerekmektedir.

4. Alanya'da turizm tesisleri, şehrin geneline dengeli bir şekilde dağılırken, Manavgat'ta ise tesislerin tamamına yakını Side Mahallesindedir. Side, fiziksel açıdan Manavgat ile birleşmiş olmasına rağmen, turizm faaliyetleri daha çok Side'de yürütülmektedir. Bu durum, turizm sektörünün sadece Side ile özdeşleşmesi gibi bir yanlışı beraberinde getirmektedir. Side'de yer alan otellerde turistlere yönelik her türlü ihtiyaçların sunulması, turistlerin şehir merkeziyle iletişim halinde olmalarını engellemektedir. Günümüzde Side, artık Manavgat şehrinin sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu nedenle turizm sektörünün Side'den şehir merkezine yönlendirilmesi, turistlerin şehir merkeziyle sürekli irtibat halinde bulunmaları, çarşı ve pazarlardan alışveriş yapmalarının sağlanması ve şehirde kendi geleneklerine uygun kafe ve restoranların hizmete açılması, şehrin turizm sektörüyle bütünleşmesini sağlayacaktır. Ülkemizde, bu şekilde bazı yerleşmelerin turizm yaklaşımlarıyla bütünleştirilmesine yönelik örnek projeler vardır. Dikili-Bergama Bütünleştirme Projesi ve Ayvalık-Midilli Bütünleştirme Projesi bunların başlıcalarını oluşturmaktadır. Manavgat Belediyesi de "*Nehirden Denize*" adı altında bir projeyi hayata geçirerek Manavgatlıları denizle, Side'deki turistleri ise Manavgat şehri ile buluşturmayı amaçlamıştır. Şüphesiz bu girişimler, sürdürülebilir turizm bakımından büyük önem arz etmektedir.

5. Alanya ve Manavgat şehirlerinin karşılaştığı temel sorunlardan bir diğerini trafik problemleri oluşturmaktadır. Her iki şehirde, özellikle yaz mevsiminin başlarında ve sonlarında artan turist sayısının yanı sıra, okul servislerinin de fazla olması trafik sorunlarını beraberinde getirmektedir. Alanya'da Atatürk Bulvarı ile Hükümet Caddesinin kesiştiği noktada (Mola Kavşağı), yaz aylarında trafik sıkışıklığı artmaktadır. Diğer yandan Cuma Pazarının bulunduğu alanda, Cuma günleri pazarın kurulması, trafik sıkışıklığının

bir başka sebebini oluşturmaktadır. Şehrin doğu ve batı kıyıları boyunca gelişen konaklama tesislerinden farklı olarak, konut alanları Atatürk Bulvarının kuzeyinde yer alan Şevket Tokuş Bulvarı ile Alaiye Caddesi arasında yoğunluk kazanmıştır. Bu nedenle, Atatürk Bulvarının doğrudan turizm sektörüyle, diğer caddelerin ise ikametgâh sahalarıyla ilişkili olarak hizmet vermesi trafik sıkışıklığını azaltacaktır. Şehrin kuzeyinde yer alan çevre yolu, şehir içi ulaşım bakımından önemli bir alternatif oluşturmaktadır. Bu nedenle, şehrin doğu ve batı kesimleri arasındaki ulaşımın çevreyolu üzerinden sağlanması önemli bir gerekliliktir.

6. Manavgat'ta, bütün dolmuş ve otobüslerin Antalya Caddesi ile İbrahim Sözen Caddelerini birbirine bağlayan Manavgat Köprüsü üzerinden geçtikleri ve bu caddelerde çok sayıda durağın olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, söz konusu caddelerde ticaretin yoğun olması ve okulların yer alması, trafik sıkışıklığının başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Ayrıca köprünün hemen doğusunda Selime Hatun Camisi'nin olması, özellikle Cuma günleri namaz saatlerinde trafik yoğunluğuna sebep olmaktadır. Bu nedenle, Manavgat Köprüsü'ne alternatif oluşturabilecek taşıt köprülerinin inşa edilmesi gerekmektedir. Diğer yandan, şehrin güneyinden geçen çevre yolu üzerinde de belirli dönemlerde trafiğin oldukça yoğun olması nedeniyle, kuzeyde yeni bir çevre yolunun inşa edilmesi trafik yoğunluğunu azaltacaktır. Sanayinin doğusundan başlayıp, Çayyazı, Sarılar ve Ilıca Mahallelerinin kuzeyindeki IV. sınıf arazilerden geçirilerek, batıda yeniden çevre yoluna (D-400) bağlanabilecek olan bu kuzey çevre yolu, şehrin önemli bir alternatif ulaşım hattı olacaktır.

7. Alanya şehri için tespit edilen en önemli sorunlardan birini, kişi başına sağlanması gereken aktif yeşil alan miktarının Manavgat'tan çok daha az olmasıdır. Bilindiği gibi, 1999 yılında yürürlüğe giren 23.804 sayılı yönetmeliğe göre, şehir alanlarında kişi başına sağlanması gereken aktif yeşil alan miktarı 10 m^2 olarak belirlenmiştir. Manavgat'ta kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 10 m^2 iken, Alanya şehrinde ise bu değer 7,5 m^2'dir. Bu nedenle, Alanya şehrinde yeşil alan miktarının arttırılması, park ve bahçelerin olmadığı mahallelere yeni parkların yapılması, mevcut yeşil alanların korunması ve bu alanlar üzerinde yapılaşmaya gidilmemesi, Alanya'nın sağlıklı ve sürdürülebilir bir şehir olabilmesi bakımından önemlidir.

8. Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ne kadar az ise eğitim kalitesinin de o kadar fazla olması beklenir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2017-2018 eğitim öğretim yılı örgün öğretim istatistiklerine göre, Türkiye genelinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ilkokullarda 17, ortaokullarda 16 ve liselerde ise 12'dir. Alanya'da öğretmen başına düşen öğrenci sayıları; ilkokullar için 20,4 ortaokullar için 17 ve liseler için 14,5'tir. Manavgat'ta ise ilkokullar için 19,2 ortaokullar için 14,5 ve liseler için ise 12,3'tür. Bu verilere göre Alanya'da öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının Türkiye ortalamasından ve Manavgat'tan fazla olduğu görülür. Bu nedenle, Alanya şehrinde öğretmen sayılarının veya okullardaki şube sayılarının arttırılarak öğretmen başına daha az öğrencinin düşmesi sağlanmalıdır. Öğretmen ve öğrenci sayıları arasındaki ilişkiye dikkat edilmesi, daha kaliteli bir eğitim bakımından önemli bir gerekliliktir.

9. Manavgat şehri, batıda Antalya şehri ile doğuda Alanya şehri arasında yer almaktadır. Manavgat'ın her iki şehre olan uzaklığı yaklaşık 60 km'dir. Manavgat, yakın çevresindeki kırsal yerleşmeler bakımından önemli bir merkez olmasına rağmen, bazı şehir fonksiyonları bakımından Antalya ve Alanya şehirlerine bağlı durumdadır. Nitekim Manavgat'ta yer alan Manavgat Meslek Yüksekokulu, Akdeniz Üniversitesi (Antalya) rektörlüğüne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Diğer yandan, Karayolları Genel Müdürlüğü, Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü ve Sahil Sağlık Denetleme Müdürlüğü gibi müdürlüklere bağlı, bölge veya şube müdürlükleri Antalya ve Alanya'da olup Manavgat'ta olmayan resmi kurumlardır. Bu nedenle Manavgat'ın etki sahası daha dardır. Manavgat'ın merkezi yer özelliklerinin daha da arttırılması için, her şeyden önce kendi bünyesinde üniversitenin kurulması, bazı resmi kurumların hizmete girmesi, sağlık, spor, ticaret vb. alanlarda şehri daha fazla ön plana çıkaracak girişimlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

10. Merkezi yer bakımından, Alanya'yı Manavgat'tan daha önemli hale getiren özelliklerden biri de, şehirde birden fazla kilisenin var olmasıdır. Kurtuluş Kiliseleri Derneği, Alanya Kilisesi, Norveç Denizciler Kilisesi, Aya Yorgi Ortodoks Kilisesi ve Hıdırellez Kilisesi Alanya'da yer alan başlıca kiliselerdir. Bilindiği gibi Alanya ve Manavgat (özellikle Side), her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir. Hatta bazı turistlerin, gayrimenkul satın alarak bu şehirlere yerleştikleri bilinmektedir. Bazı turistler, dini

inanışlarını yerine getirebilecekleri kiliselerin bir şehirde var olup olmadığına dikkat etmektedirler. Bu nedenle önemli turizm merkezlerinden biri olarak Manavgat'ta da Hristiyanların ibadet edebilecekleri dini tesislerin hizmete açılması önem arz etmektedir.

11. Alanya ve Manavgat'ta, turizm sektörünün hızlı bir gelişim sürecine girdiği 1980'li yıllardan itibaren karşılaşılan en temel sorunlardan biri de plansız ve çarpık yapılaşmadır. Alanya'da, tarihi yarımadanın doğu ve batı kıyılarında, turizm sektörünün gelişmesine bağlı olarak çok sayıda konaklama tesisi inşa edilmiş ve bu durum şehir merkezinde arazi fiyatlarının oldukça yüksek olmasına neden olmuştur. Böylece, şehir merkezinin rant sahası olması nedeniyle, konutların yoğun olduğu alanlarda kaçak yapılaşmalar hızla artmıştır. Benzer bir durum, Manavgat şehri için de söz konusu olmuştur. Manavgat'ın turizm bölgesi olarak dikkati çeken Side, 2000'li yıllara kadar Manavgat'tan tamamen ayrı olarak gelişme göstermiştir. Konaklama tesislerin tamamına yakını Side'de yer alırken, konut alanları ise Manavgat'ta yoğunluk kazanmıştır. Side'deki konaklama tesislerinde çalışan nüfusun önemli bir bölümünün Sarılar Mahallesi başta olmak üzere Manavgat'ın çeşitli mahallelerinde ikamet ettiği bilinmektedir. Manavgat'ta, tarihi köprünün hemen doğusunda ve batısında yer alan mahallelerde arazi fiyatlarının yüksek olması nedeniyle, şehrin kenar kesimindeki mahallelerde yoğun bir yapılaşma meydana gelmiş ve böylece şehir, plansız ve çarpık bir şekilde gelişmiştir. Bu nedenle, her iki şehrin yeni gelişecek yerleşim sahalarına yönelik imar planlarının yerleşme dokusuna ve nüfusuna uygun şekilde hazırlanması ve yasal düzenlemelerle kaçak yapılaşmanın önüne geçilmesi, sürdürülebilir bir şehir yaşamı için oldukça gereklidir.

12. Alanya ve Manavgat'ta XX. yüzyılın ortalarına kadar bataklıkların geniş alanlar kaplaması, yerleşim sahalarının gelişimini sınırlandırmıştır. Daha sonraki süreçte bataklık sahalar kurutularak yerleşime açılmış ve bu sahalar üzerinde yoğun bir yapılaşma meydana gelmiştir. Ancak günümüzde de her iki şehrin belirli bölümlerinde, özellikle yağışların fazla olduğu dönemlerde taban suyu seviyesinin yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu nedenle yeni yerleşim sahaları belirlenirken zemin etütlerinin etraflıca yapılması, taban sularının sistemli bir şekilde drene edilmesi ve çok katlı yapılaşmaya izin verilmemesi büyük önem arz etmektedir. Özellikle şehrin sınırları içerisinde yer alan kullanım dışı sahalar, arazi kabiliyet sınıflarına göre sınıflandırılmalı ve bu sahalar üzerinde

kaçak yapılaşmayı önlemek için sosyal ve kültürel tesisler, park, bahçe ve rekreasyonel alanlar hizmete açılmalıdır.

13. Alanya ve Manavgat, doğal güzelliklerinin yanı sıra tarihi ve kültürel açıdan da oldukça zengindir. Bu nedenle, arkeolojik ve kentsel sit alanlarının belirlenmesi, bu alanlar konusunda halkın bilinçlendirilmesi, tarihi ve kültürel öneme sahip yapıların özenle korunması ve bu yapıların çevresinde imar faaliyetlerine hiçbir şekilde izin verilmemesi gerekir. Alanya Kalesi içerisinde ve liman çevresinde yer alan Selçuklu dönemine ait mimari eserler ve kitabeler ile Manavgat'ta yer alan Zindan Kalesi, surlar ve anıt mezarlar, korunması gereken belli başlı yapılardır. Diğer yandan tarihi öneme sahip olan, ancak günümüzde metruk durumda bulunan konutların restore edilerek, koruma-kullanma kapsamında yeniden değerlendirilmesi ve turizme kazandırılması da önem arz etmektedir. Bu nedenle, özellikle Alanya Kalesi içerisinde yer alan geleneksel konutların restore edilip, işlevsel dönüşümler yoluyla koruma altına alınması sağlanabilir.

14. Alanya ve Manavgat'taki otellerde istihdam edilen nüfus içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin olması veya bazı personellerin turizm sektörü ile ilgili herhangi bir bilgi ve deneyime sahip olmamaları, turistlere sunulan hizmetlerin verimliliğini düşürmektedir. Bu durum, nitelikli işgücüne ne kadar çok gereksinim duyulduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle mevcut personellerin belirli bir eğitim sürecine tabi tutulmaları ve turizm sektörü konusunda bilinçlendirilmeleri gerekir. Ayrıca turistlerle daha iyi iletişim kurulabilmesi bakımından da personellere yabancı dil eğitimleri verilmelidir.

15. Turizm sektörü konusunda otellerde çalışanların olduğu kadar yerel halkın da bilinçlendirilmesi ve turizm endüstrisine entegre olmaları sağlanmalıdır. Alanya'da, turizm sektöründeki hareketlilik şehrin genelinde fazlasıyla hissedilmektedir. Ancak Manavgat'ta turizm faaliyetleri daha çok Side'de yürütülmektedir. Bu nedenle Manavgat halkının turizm faaliyetlerine daha fazla katılmaları, girişimci olmaları ve özellikle şehir merkezindeki bazı konutların birer pansiyon olarak kullanılmasının teşvik edilmesi gerekmektedir. Gerçekten de Side'de her şey dâhil beş yıldızlı otellerin oldukça fazla olması, turistlerin şehir merkeziyle ve dolayısıyla yerel halk ile olan bağlantıların daha zayıf olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, Manavgat'a özgü sosyal ve kültürel aktivitelerin şehir merkezinde arttırılması gerekmektedir.

16. Manavgat'ta, birbirinden farklı festivaller düzenlenmektedir. Metacore Uluslararası Müzik Festivali, Manavgat Barış Suyu Kültür, Sanat, Turizm ve Gençlik Festivali, Uluslararası Motorsiklet Festivali ve Uluslararası Rusya-Türkiye Dostluk Günleri gibi organizasyonlar bunların başlıcalarıdır. Söz konusu festivallerin çeşitli yayın organları tarafından daha iyi tanıtılması, festivallerin sayılarının arttırılması, bu festivallerde sadece Side'nin değil Manavgat şehir merkezinin de ön plana çıkarılması turistlerin dikkatini daha fazla çekecektir. Diğer yandan, Manavgat'a farklı milletlerden çok sayıda turistin geliyor olması nedeniyle, özellikle şehir merkezinde her ülkenin kendine özgü olan kültürel ve sanatsal faaliyetlerinin (Alman günleri, Rus günleri gibi) sergilenmesi, şehrin turizmle daha fazla bütünleşmesini sağlayacaktır.

17. Turizm, oldukça hassas ve kırılgan bir sektördür. Bu nedenle bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda meydana gelen sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi olaylar, turizm sektörünü doğrudan etkileyebilmektedir. Bunun en yakın örneği, 2015 yılı Aralık ayında Rusya ile Türkiye arasında yaşanmış olan uçak krizidir. Bu olay neticesinde her iki ülkenin arası açılmış ve ziyaretçilerin sayılarındaki azalmalar nedeniyle turizm gelirlerinde önemli düşüşler yaşanmıştır. Bu durum, Rusların oldukça fazla rağbet gösterdiği Alanya ve Manavgat şehirlerinde turizm sektörünün sekteye uğramasına neden olmuştur. Alanya ve Manavgat'ın doğrudan turizm sektörüne bağımlı kalması, ekonomik bakımdan bir risk oluşturmaktadır. Bu nedenle, her iki şehrin çevresinde yer alan tarım arazilerinin korunması, tarımsal üretimin arttırılması, sanayinin daha da geliştirilmesi gibi bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir.

18. Alanya ve Manavgat şehirlerinin sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal çekicilikler, sağlık turizmi, doğa turizmi, mağara turizmi, kırsal turizm gibi birbirinden farklı turizm faaliyetlerinin gelişimini teşvik etmektedir. Her iki şehirdeki bu potansiyel iyi değerlendirilmeli, planlı ve sürdürülebilir hale getirilmelidir. Diğer yandan, Alanya ve Manavgat şehirlerinin içerisinde yer aldığı saha golf, su sporları, macera turizmi gibi aktiviteler bakımından önemlidir. Bu nedenle yöredeki sportif faaliyetlerin yerli ve yabancı turistlere tanıtılması, bu faaliyetlerin turizm sektörüyle ilişkili olarak geliştirilmesi ve farkındalık yaratılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ak, M. (2014). 19. Yüzyıl Nüfus Sayımlarına Göre Alaiye Sancağı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 32, 67-96.

Akengin, H. (2006). Antalya'da Turizmin Ortadan Kaldırdığı Mevsimlik Yerleşmeler: Sahil Çardakları. N. Özgüç. ve. A. Timor. (Ed.). *İnsan ve Mekân (Prof. Dr. Erol Tümertekin'e 80.Yıl Armağanı)* içinde. İstanbul: Çantay Kitapevi. 187-202.

Akengin, H. ve Kaykı, A. (2013). Şehirleşme Üniversite İlişkisine Bir Örnek: Gazimağusa. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 28, 501-525.

Akengin, H. ve Y. Dinç (3-6 Ekim 2018). Şehirlerin Yatay Gelişimlerinde Coğrafi Faktörlerin Etkisi: Manavgat Örneği. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*. Ankara. 532-550.

Akengin, H. (7-11 Kasım 2018). Tarihi Şehirlerde Kültürel Miras ve Coğrafi Şartlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme. *II. Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi*. Şanlıurfa. 34-45.

Akgün, D. (2017). *Antalya'da Kentleşme, Turizm, Sağlık*. Ankara: Sözkesen Matbaa.

Akış, A. (2007). Alanya'da Turizm ve Turizmin Alanya Ekonomisine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.*17,15-32.

Akova, İ. (1999). Alanya'nın Turizm Olanakları. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*. 7, 183-208.

Aktaş, İ. (2010). Üniversite-Kent İletişimi Bağlamında Üniversite İmajının Değerlendirilmesi: Erciyes Üniversitesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alanya Belediyesi Encümen Kararları Defteri 1928/29. (2004). Alanya: Doğu Akdeniz Kültür ve Tarih Araştırmaları Vakfı (DAKTAV).

Alanya Alaeddin Keykubat Üniversitesi. (2018). Alaeddin Keykubat Üniversitesine 2017-2018 Eğitim-Öğretim Döneminde Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Göre Dağılımları. Alanya.

Alanya Belediyesi. (2016). *Osmanlı Devrinde Alanya (Belgeler ve Fotoğraflarla)*. Hüseyin Çinal ve Yaşar Yiğit Kaçmaz (haz.). Alanya: Karist Baskı.

Alanya Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü. (2018). Alanya Şehrinde Yer Alan Çocuk Parkları ve Yeşil Alanların Listesi ve Mahallelere Göre Dağılımları. Alanya.

Alanya Belediyesi. Alanya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı. Alanya.

Alanya Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Alanya Devlet Hastanesi). (2018). Alanya Devlet Hastanesi Personel Bilgileri. Alanya.

Alanya Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Alanya Devlet Hastanesi). (2018). Alanya Devlet Hastanesine Ocak-Haziran 2018 Dönemleri Arasında Kayıt Yaptıran Hastaların Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları. Alanya.

Alanya Halk Eğitim Merkezi. (2018). Alanya Halk Eğitim Merkezinde Ocak 2017-Nisan 2018 Dönemleri Arasında Açılan Kurs ve Kursiyer Sayıları. Alanya.

Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2018). Alanya Şehrinde Yer Alan İlkokul, Ortaokul ve Lise Düzeyinde Eğitim Veren Okullar, Bu Okulların Hizmete Girdikleri Yıllar, Adres Bilgileri, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları. Alanya.

Alanya Kaymakamlığı. (2017). Resmi Kurumlarda Çalışan Personel Sayıları. Alanya.

Alanya Ticaret ve Sanayi Odası. (2011). Ekonomik Rapor. Alanya.

Alanya Ticaret ve Sanayi Odası. (2012). Ekonomik Rapor. Alanya.

Alanya Ticaret ve Sanayi Odası. (2016). Ekonomik Rapor. Alanya.

Alanya Ticaret ve Sanayi Odası. (2017). Ekonomik Rapor. Alanya.

Alanya Ticaret ve Sanayi Odası. (2017). Alanya'da Yer Alan Belediye ve Bakanlık Belgeli Konaklama Tesislerinin Listesi, Oda ve Yatak Kapasiteleri. Alanya.

Aliağaoğlu, A. (2004). Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alpaslan, Ö. (2009). Antalya Kıyı Bölgesi Planlama Sürecinin Kıyı Alanlarına Etkileri: Side Manavgat Örneği. *TMMOB Şehir Plancıları Yayını*. 46, 67-71.

Alpaslan, Ö. ve V. Ortaçeşme. (2009). Side-Manavgat Kıyı Kesimi Alan Kullanımlarının Kıyı Planlaması ve Yönetimine Yönelik Değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 22.2, 169-178.

Antalya Büyükşehir Belediyesi, (2015). İmar ve Bayındırlık Komisyonu Raporu. Antalya.

Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2017). Alanya ve Manavgat Şehirlerine Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayıları, Müze ve Ören Yerlerini Ziyaret Eden Turistlere Yönelik Veriler. Antalya.

Antalya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Bayındırlık Komisyonu (2015). Ilıca Mahallesi Nazım İmar Planı Revizyonu Raporu. Antalya.

Ardel, A. (1957). Batı Toroslarda Kenar Ovalarının Jeomorfolojisi (Xavier De Planhol'a Göre). *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 4.8, 67-77.

Arıcı, F. (1985). Manavgat Doğusunda Coğrafi Araştırmalar (Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arık, M. O. (26-30 Mayıs 1986). Alanya Kalesi 1985 Yılı Kazı Çalışmaları. *Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü VIII. Kazı Toplantısı*. Ankara. 335-347.

Arınç, K. (2006). *Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri (I.Cilt: Kıyı Bölgeleri)*. Erzurum: Mega Ofset Matbaacılık.

Ashworth, G. J. (1989). Accommodation and the Historical City. *Built Environment.* 15.2, 92-100.

Asker, İ. (2015). Manavgat Kentinin Özellikleri ve Kent Merkezinin Trafik Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Fen Bilimleri Enstitüsü.

Âşık Mehmet. (2007). *Menazirü'l Avalim*. Mahmut Ak (çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları III. Cilt.

Ataberk, E; F. Baykal; G. Emekli ve İ.Südaş (2013). *Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımıyla Dikili ve Bergama'yı Bütünleştirme Potansiyeli*. Mehmet Kemal Dedeman Araştırma ve Geliştirme Proje Yarışması.

Avcı, S. (2004). Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*. 9, 9-28.

Aydınözü, D. (2004). Side'nin Turizm Potansiyeli. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24.1, 81-97.

Aygen, T. (1959). *Speleoloji (Mağaralar ve Yeraltı Irmakları)*. Ankara: DSİ Matbaası.

Bahar, H. (2004). İlk Çağda Orta Anadolu ile Akdeniz Bölgesi Arasında Alanya'nın Stratejik Önemi. F. N. Koçak (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III* içinde. Alanya: Hür Ofset Matbaacılık. 327-329.

Balcı Akova, S. (1994). Antalya Körfezinin Kuzeyinde Yer alan Kıyı Ovalarında Nüfus Özellikleri. *Türk Coğrafya Dergisi*. 29, 419-441.

Balcı Akova, S. (2004). Alanya Nüfusunun Genel Özellikleri. F. N. Koçak. (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III* içinde. Alanya: Hür Ofset Matbaacılık. 255-260.

Balık, İ. ve A. Muslu. (2016). Manavgat Nehri Günübirlik Gezinti Tekneciliği ve Sorunları. *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 6.2, 257-271.

Barkan, Ö. L. (1941). Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. 2.0, 20-59.

Baydil, E. (1990). Kastamonu Şehir Coğrafyası. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayır, A. (2004). Alanya'da Kültürel Gelişmeler ve Bu Gelişmeye Hizmet Edenler. F. N. Koçak. (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III* içinde. Alanya: Hür Ofset. 533-537.

Baykal, F; G. Emekli; İ. Südaş; T. Terkenli; G. Sidiropolis; A. Kehaglia ve M. Kehaglia. (2010). *Ayvalık ve Midilli: Bir Kültürel Turizm Bölgesine Doğru*. İzmir: Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi.

Baykara, T. (1991). Alaiye Bir Selçuklu Şehri. *Alanya Tarih ve Kültür Semineri I* içinde. Alanya: Seçil Ofset.13-19.

Bayrakçı, S. (4-5 Nisan 2014). Turizm'in Alanya'nın Sosyo-Kültürel Gelişimine Etkisi. N. Koçak ve O.E.Çolakoğlu (Ed.). *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*. Aydın: 914-926.

Beaufort, F. (1817). *Karamania*. London: Printer Black Horse Court.

Bilici, K. (1996). Seyahatnamelerde Alanya. F. N. Koçak. (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri (1992-1993-1994-1995)* içinde. Alanya: Günizi Matbaacılık.85-88.

Bozbay, S. (1991). Kütahya Şehir Coğrafyası. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bozkuş, M. (2016). Orta Çağ Alanyasında Ticaret ve Ticari Yollar. *Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi*. 2, 208-223.

Bozyer, Ü. (2008). Kent Dokusunun Oluşmasında Turizmin Etkisi: Bodrum Örneği. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ceylan, M.A. (2004). *Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Alaşehir*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Ceylan, M.A. (2011). Türkiye Kıyılarında Üzerinde Şehir Yerleşmesi Bulunan Tombololara Genel Bir Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 23, 352-372.

Ceylan, S. ve H. Demirkaya. (2006). Dim Mağarasının (Alanya) Kaynak Değerleri, Turizmde Kullanımı ve Sürdürülebilirliği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11.15, 199-222.

Cuinet, V. (1890). *La Turquie D'asie*. Paris.

Çelik, G. (2013). Manavgat Merkez İlçesi Yeşil Alanlarının İrdelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Çezik, A. (1982). *Kent Eşiği Araştırması (Türkiye İçin Kent Tanımı)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, No: 1838.

Çetin, B. (2007). Burdur Kent Coğrafyası. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çınar, M. (2016). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Manavgat İlçesi. *Atatürk Dergisi*, 5.1, 78-92.

Darkot, B. (1940). Alaiye. *İslam Ansiklopedisi I. Cilt*. İçinde. İstanbul: Maarif Matbaası.

Darkot, B. (1955). Türkiye Altıncı Genel Nüfus Sayımı. *Türk Coğrafya Dergisi*. 15-16, 85-104.

Darkot, B. (1966). Türkiye'de Nüfus Artışı ve Şehirleşme. *Mimarlık Dergisi*. 37.11, 31-36.

Darkot, B. (1967). Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 16, 3-8.

Derman, E, A. Yazar ve S. Yıldız (28 Nisan- 1 Mayıs 2016). Manavgat Destinasyonunda Alternatif Turizm Olarak Kano Sporuna Yönelik Kısıtların Ölçülmesi. *Sosyal ve Liberal Bilimlerde Yeni Yönelimler Sempozyumu*. Milano. 747-760.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). 1927-1935-1940-1945-1950-1955-1960-1965-1970-1975-1980-1985-1990-1997 ve 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları. Ankara.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). Alanya ve Manavgat Şehirleri 1970-1984-2000 Bina Sayım Cetvelleri. Ankara.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). 1927 Yılı Umumi Nüfus Tahriri Defteri. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2004). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. Ankara.

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. TÜMAS / Alanya ve Manavgat İstasyonları Uzun Yıllar Ortalama İklim Verileri (1960-2017). Ankara.

Dinç, Y. (2017). Antakya (HATAY) Merkezi İş Alanının (MİA) Mekânsal Gelişimi ve Fonksiyonel Yapısı. *Akademik Bakış Dergisi.* 61, 912-936.

Dinç, G. (2012). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Alanya Nüfusu (1831-1950). F. N. Koçak. (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Sempozyumu XII*. içinde. Alanya: Öz Hür Ofset.120-135.

Dirlik, N. (2017). Antik Dönemde Kemer ve Tonoz. *Tarih Okulu Dergisi*. 32. 815-846.

Doğan, A. ve H. Tongal (22-24 Kasım 2012). Havzalar Arası Su Transferinin Beyşehir Gölü Örneğinde İncelenmesi. *İnşaat Mühendisliğinde 100.Yıl Teknik Kongresi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi. 1-12.

Doğan, U. (2002). Manavgat Nehri Havzasının Jeomorfolojik Evrimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22.2, 51-65.

Doğan, M. (2018). Antalya şehrinin (Muratpaşa, Kepez, Döşemealtı, Aksu ve Konyaaltı) gelişmesinde etkili olan faktörler. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*. 38, 187-201.

Doğan, H, E. Üngüren ve E. Yelgen (2010). Alanya Turist Profiline Yönelik Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 15.3, 79-100.

Doğanay, H. Özdemir, Ü. ve Şahin, İ.F. (2013). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya (5.Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, H. (2014). *Türkiye Beşeri Coğrafyası (4.Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Doğmuş, O. E. (2013). Manavgat'ın Mekansal Geleceği Üzerine Rapor. *Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları*. Manavgat.

Doldur, H. (2003). Tarımdan Sanayiye Bir Ova Şehri: Adapazarı. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dökmeci, V. & Terzi, F. (2003). Turizm ve şehirleşme. Ö. Ertekin & M. Yüzer (Ed.), *Prof. Dr. Yücel Ünal'a Armağan*, içinde (1-6). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.

Duru, O. (1987). *Anamur'dan Bodruma Coğrafya'dan Tarihe Mavi Gezi*. İstanbul: Ada Yayınları.

Ebu'l Fida. (2017). *Ebu'l Fida Coğrafyası (Takvimü'l Büldan)*. Ramazan Şeşen (çev). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Emekli, G. (2005). *Urla Kent Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Emiroğlu, M. (1975). Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi (Ayrı Basım)*.

Ercenk, G. (1992). Pamphylia ve Bölgesi Eski Yol Sistemi. *Türk Tarih Kurumu Belleten Yayınları*. 56.216, 361-370.

Ercenk, G. (29-30 Kasım 2007). Antalya Bölgesinde Tarihi Köprüler. *Köprü ve Viyadükler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Antalya. 219-224.

Erdoğdu, M. A. (2013). *Fatih Sultan Mehmet Zamanında Ala'iyye Sancağı*. Konya: Öz Hür Ofset Yayıncılık.

Erel, L. (1985). Antalya İlinde 1935-1980 Yılları Arasındaki Devrede Nüfus Hareketleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 1, 191-201.

Eren, İ. (2009). Antalya İli Alanya İlçesinde Sürdürülebilirlik Açısından Turizm ve Çevre Konulu Bir Alan Araştırması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erinç, S. (1957). Türkiye'de Akarsu Rejimlerine Toplu Bakış. *Türk Coğrafya Dergisi*. 17, 93-117.

Ergun, C. (2014). Üniversite-Kent İlişkisi Üzerine Görüşler Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31-216-237.

Erksan, R. (1939). Antalya'da Sıtma Mücadelesi. *Türk Akdeniz Dergisi*. 3, 22-24.

Erol, O. (1971). Alanya Damlataş Mağarasının Gelişme Safhaları Hakkında Gözlemler. *Jeomorfoloji Dergisi*. 3, 14-32.

Erol, O. (1991). Türkiye Kıyılarındaki Terk Edilmiş Tarihi Limanlar ve Bir Çevre Sorunu Olarak Kıyı Çizgisi Değişimlerinin Önemi. *İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülten*. 8, 1-44.

Evliya Çelebi. (2005). *Seyahatname* (IX). Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff. (haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Garnier, B. ve A. Delopez. (1983). *Pazarlama Coğrafyası*. Erol Tümertekin ve Alp Tümertekin. (çev). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını (No: 3111), İşletme Fakültesi Yayını (No: 143) ve İşletme İktisadı Enstitüsü (No:61).

Gelekçi, C. (2015). 1960 Sonrası Dönemde Türkiye'de Nüfus Yapısı ve Bazı Temel Özellikleri Üzerine Tespitler. *Sosyoloji Konferansları*. 52, 587-607.

Gottman, J. (1976). *Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi*. Nazmiye Özgüç. (çev). İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2087, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 80, s.VII ve 1,2, 1-50.

Göçer, O. (1974). *Şehirsel Merkezler ve Şehirsel Kademelenme*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Göğünç, N. (1979). Hane Değimi Hakkında. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi.* 32, 331-348.

Göksoy, M.Ş. (1990). Taşköprü'de Şehirleşme. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökyurt, F., A. Kindap ve V.İ. Sarı. (2015). Türkiye İçin Yeni Bir Şehir Tanımı Gerekli Mi? *Çağdaş Yerel Yönetimler*. 24.1, 1-39.

Göney, S. (2017). *Şehir Coğrafyası-I- (4.Baskı)*. İstanbul: Beta Basımevi.

Gönüllü, A. R. (2003). Osmanlı'dan Cumhuriyete Alanya (1908-1938). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Gönüllü, A. R. (2008). Demokrat Parti Döneminde Antalya (1950-1960). Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Gönüllü, A. R. (2015). Osmanlı'dan Cumhuriyete Alanya'nın İdari Yapısı (1831-2014). H. Bahar. (Ed.). *Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı*. İçinde Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. 7, 515-534.

Güçlü, M. (2012). Cumhuriyetin XV. Yılında Alanya Kazası. F. N. Koçak (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Sempozyumu XII*. içinde. Alanya: Öz Hür Ofset Yayıncılık. 458-471.

Gündüz, A. ve E. Gülcü. (2009). XVI.Yüzyılda Antakya Nahiyesi (1526-1584). *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6.12, 289-323.

Güngördü, E. (2003). *Türkiye'nin Coğrafyası*. Ankara: BRC Basımevi.

Gürboğa, N. (2008). Osmanlı Taşrasında Belediye İdaresi (Alanya Belediyesi 1914-1915). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi.* 16-17, 165-185.

Gürbüz, A. (2001). XVI ve XVII. Yüzyıllarda Alaiye Kalesi. *Selçuklu Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 10, 207-226.

Hacısalihoğlu, İ. Y. (1995). Şehir Coğrafyası Açısından Safranbolu Karabük İkilemi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hamamcıoğlu, C. ve F. Kerestecioğlu. (2007). Akdeniz'de Topoğrafyasını Koruyan Ortaçağ Limanları ve Turizmin Çevresel Etkileri: Alanya Hisariçi Mahallesi, Antalya İç Kale Mahallesi, Girne Tarihi Liman Mahallesi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*. 2.2, 108-132.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 1:25.000 Ölçekli Alanya (1989, 1995 ve 2012 yıllarına ait O27-c3 ve O28-d4 paftaları) ve Manavgat Şehirleri (1983, 1995 ve 2012 yıllarına ait O26-b3 paftası) Topoğrafya Haritaları. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 1:30.000 ölçekli Alanya (1962, 1975 ve 1986 Yılları) ve Manavgat Şehirleri (1953,1963, 1981 ve 1992 Yılları) Hava Fotoğrafları. Ankara.

Henden, E. (1992). Türkiye'de Şehirleşme Hareketlerinin İller Bazında İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Işık, Ş. (1999). 1997 Nüfus Tespiti ve Türkiye Nüfusu Üzerine Bazı Yeni Gözlemler. *Ege Coğrafya Dergisi*. 10, 149-172.

Işık, Ş. (2005). Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*. 14, 57-71.

Işık, Ş. (2008). *Türkiye'de Üniversitelerin Kentlerin Gelişimi ve Ekonomik Yapısı Üzerine Etkileri: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Işık, Ş ve V. Zoğal. (2017). Turizm Kentleşmesi Kavramı: Antalya Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*. 26.2, 71-94.

İbn-i Batuta. (2000). *İbn-i Batuta Seyahatnamesi*. A. Sait Aykut (çev.). İstanbul: Şefik Matbaası.

İbn-i Bibi. (1996). *El Evamirü'l Alaiye Fil Umuri'l Alaiye (Selçukname I).* Mürsel Öztürk.(çev.). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/1883, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 1000 Temel Eser Dizisi/164.

İller Bankası Şehircilik Dairesi Başkanlığı, (2013). Manavgat I. Etap 1:5000 Ölçekli İlave Revizyon Nazım İmar Planı Açıklama Raporu. Ankara.

İnandık, H. (1958). Türkiye Kıyılarına Genel Bakış. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 5.9, 50-72.

Kafalı Yılmaz, F. (2008). Antalya'nın Günlük Yağış Özellikleri ve Şiddetli Yağışların Doğal Afetler Üzerine Etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 10.1, 19-65.

Kao, W.-L. (2001). Manavgat ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kapan, K. (2018). *Turizm faaliyetlerinin şehirsel gelişmeye etkileri: Antalya örneği*. (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).

Kapan, K. ve Timor, A. (2018). Turizm Gelişme Modellemeleri Açısından Antalya Şehri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 71, 53-61.

Kaplan, B. (2010). Manavgat Alanya arasında Golf Sahaları İçin Uygun Alanların Belirlenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.* Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kapluhan, E. (2014). An Example For Tourısm Orıented Urbanısatıons In Turkey: Alanya (Antalya). R. Efe, T.T.Onay ve E. Atasoy. (Ed.).*Urban and Urbanization.* içinde. Sofya: St Kliment Ohridski University Press. 513-531.

Karaboran, H. (1989). Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar. *Fırat Üniversitesi Dergisi*. 3.1, 81-118.

Karaboran, H. (1990). Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa. *Fırat Üniversitesi Dergisi*. 4.2, 145-158.

Karaca, B. (2009). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*. Isparta: Fakülte Kitapevi.

Karaca, B. (2010). Dünden Bugüne Manavgat. *Dünden Bugüne Antalya* içinde. Antalya: Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. 225-446.

Karadede, A. (1968). Alanya'nın Beşeri ve İktisadi Durumu (Alanya Ovasında Ziraat). Yayınlanmamış Bitirme Tezi. İSTANBUL: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü.

Karagedik, N. (2007). XIX. Yüzyıl Ortalarında Alaiye Merkezde İskan-Nüfus ve Mesleki Yaşam. F. N. Koçak (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV*. içinde. Alanya: Hür Ofset Yayıncılık. 232-250.

Karal, E. Z. (1943). *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı*. Ankara: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınları.

Karpat, K. (1985). *Ottoman Population (1830-1914)*. Madison: University of Wisconsin Press.

Kasarcı, R. (1996). Türkiye'de Nüfus Gelişimi. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 5. 247-266.

Kâtip Çelebi. (1145/1732). *Cihannüma*. İstanbul.

Kayalı, H. (1988). Kütahya Şehri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimler ve Coğrafya Enstitüsü.

Kayalı, H. (1993). Sandıklı Ovası ve Yakın Çevresinde Arazi Kullanılışı. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü.

Keleş, R. (1961). *Şehir ve Bölge Planlaması Bakımından Şehirleşme Hareketleri*. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları (No:122-104), Şehircilik Enstitüsü Yayınları (No:8).

Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikası (14.Baskı)*. Ankara: İmge Kitabevi.

Kocakuşak, S. (1991). Alanya'da Kentleşmeyi Etkileyen Coğrafi Etkenler. *Alanya Tarih ve Kültür Semineri I.* içinde. Alanya: Seçil Ofset. 101-106.

Kocakuşak, S. (1993). Alanya'da Kentleşme, Turizm ve Sorunları. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kocakuşak, S. (1995). Alanya'da Yerleşme Adlarının Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Dergisi*. 4, 171-187.

Kocakuşak, S. (1996). Alanya'da Mahallelerin Fonksiyonel Özellikleri. F.N. Koçak. (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri (1992-1993-1994-1995)* içinde. Alanya: Günizi Yayıncılık. 169-180.

Konya Vilayet Salnameleri. (1872-1873-1883-1890-1899-1906 Tarihli Salnameler). Konya: Konya Vilayeti Matbaası.

Konyalı, İ. H. (1946). *Alanya (Alaiye)*. İstanbul: Ayaydın Basımevi.

Konyalı, İ. H. ve A. Yıldız. (2010). *Abideleri ve Kitabeleri ile Manavgat Tarihi.* Antalya: Medya Işıl Matbaa.

Köksal, A. (1976). *Güney Anadolu Bölgesi İle Kıbrıs'ın Turizm Coğrafyası*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Yayınları (No: 264).

Köksal, A. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitapevi.

Kunduracı, O. (2004). Alanya Evlerinden Örnekler. F.N. Koçak. (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III* içinde. Alanya: Hür Ofset Matbaacılık. 261-267.

Kurt, M. K. Kuzucu, B. Çakır ve K. Demir. (2016). XIX. Yüzyılda Osmanlı Sanayileşmesi Sürecinde Kurulan Devlet Fabrikaları: Bir Envanter Çalışması. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Tarihi (OTAM) Dergisi*. 40.40, 247-277.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2017). İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Turizm Belgeli Konaklama Tesislerinin İl Bazında Dağılımı. Ankara.

Kütükoğlu, M. (2018). *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Lloyd, S. ve D. S. Rice (1989). *Alanya (Alaiyye)*. Nermin Sinemoğlu (çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğü (2017). 1:100.000 Ölçekli Manavgat (O26 Paftası) ve Alanya (O27 ve O28 Paftaları) Jeoloji Haritaları.

Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğü (2017). 1:100.000 Ölçekli Manavgat (O26) ve Alanya (O27 ve O28 paftaları) Jeoloji Haritaları.

Manavgat Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü. (2018). Manavgat Şehrinde Yer Alan Çocuk Parkları ve Yeşil Alanların Listesi ve Mahallelere Göre Dağılımları. Manavgat.

Manavgat Devlet Hastanesi. (2018). Manavgat Devlet Hastanesine Mayıs-Ekim 2018 Tarihlerinde Kayıt Yaptıran Hastaların İkamet Ettikleri Yerlere Göre Dağılımları. Manavgat.

Manavgat Devlet Hastanesi. (2018). Manavgat Devlet Hastanesi Personel Bilgileri (Kasım-2018). Manavgat.

Manavgat Halk Eğitim Merkezi. (2018). Manavgat Halk Eğitim Merkezi Tarafından Eylül 2017-Temmuz 2018 Dönemleri Arasında Açılmış Olan Kurs ve Kursiyer Sayıları. Manavgat.

Manavgat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2018). Manavgat Şehrinde Yer Alan İlkokul, Ortaokul ve Lise Düzeyinde Eğitim Veren Okullar, Bu Okulların Hizmete Girdikleri Yıllar, Adres Bilgileri, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları. Manavgat.

Manavgat İlave ve Revizyon İmar Planı Açıklama Raporu. (1990). Antalya: Can Planlama Bürosu.

Manavgat İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2017). Manavgat'ta Yer Alan Belediye ve Bakanlık Belgeli Konaklama Tesisleri, Oda ve Yatak Kapasiteleri. Manavgat.

Manavgat Kaymakamlığı. (2017). Manavgat Şehrinde Resmi Kurumlarda Çalışan Personel Sayıları. Manavgat.

Manavgat Meslek Yüksek Okulu. (2018). Akdeniz Üniversitesi Manavgat Meslek Yüksek Okuluna 2018-2019 Eğitim Öğretim Döneminde Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İllere Göre Dağılımları. Manavgat.

Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası (MATSO). (2017). Ekonomik Rapor. Manavgat.

Mansel, A.M. (1962). Side Tiyatrosu. *Belleten*. 26. 45-56.

Milli Eğitim Bakanlığı. Milli Eğitim İstatistikleri (2018). Ankara.

Muradov, S. (2006). Turizmin Kentleşme Sürecine Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Onat, B. (2000). *Bir Zamanlar Antalya*. İstanbul: Me-Pa A.Ş. Yayıncılık.

Onsekiz, D. (2018). Üniversitelerin Anadolu Kentlerine Etkileri: Bir Literatür Taraması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11 (55), 400-406.

Ortaçeşme, V., Yıldırım, E. ve Manavoğlu, E. (2007). Kentsel Yeşil Alan Fonksiyonları Düzleminde Antalya Kenti Yeşil Alanlarına Bir Bakış. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20.2, 261-271.

Öcal, T. (1995). Karaisalı Şehir Coğrafyası. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öcal, T. (2003). Konya Şehir Coğrafyası. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öncü, N. (2019). Bodrum'da Turizm Faaliyetlerinin Şehirleşmeye Etkisi ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar. *Yüksek Lisans Tezi*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öngör, S. (1962). 1950-1960 Devresinde Türkiye'de İç Göçler. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 319-327.

Öz, A. (1974). Manavgat'ın Beşeri ve İktisadi Etüdü. *Yayınlanmamış Bitirme Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü.

Özcan, K. (2007). Kültürler Arası Etkileşim Sürecinin Anadolu'daki Mekânsal Ortaklığı: Anadolu Selçuklu Kenti. *Sivil Toplum Dergisi*, 5 (17-18), s. 135-153.

Özçağlar, A. (2014). *Coğrafyaya Giriş*. Ümit Ofset Matbaacılık. Ankara.

Özçağlar, A. (2015). *Yönetsel Coğrafya*. Ankara: Nika Yayınevi.

Özgüç, N. (1977). Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişme ve Başlıca Özellikleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi.* 22, 142-162.

Özgüç, N. (2007). *Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Özgür, E. M. (1994). Bilecik İlinde Farklı Karakterde İki Şehir: Bilecik ve Bozüyük. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 3, 179-193.

Özgür, E.M. (1996). İl ve İlçe Merkezlerimizin Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 5, 53-71.

Özgür, E. M. (2003). XXI. Yüzyılın Başında Türkiye Nüfusu. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi.* 1, 43-54.

Özgür, E. M. (2010). *Nüfusun Coğrafi Analizi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları.

Özkan, S. H. (2011). XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alaiye Sancağının İdari Yapısı ve Nüfus Durumu. *Uluslararası Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 29, 275-291.

Özkan, S. H. (2012). XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alaiye (Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi.* 3, 169-182.

Öztekin, V. (2017). Side Agora-Tiyatro Kompleksi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pekpak, H.E. (2012). *Kıyı Alanlarında Turizm Odaklı Mekânsal Gelişim: Lara Örneği*. (Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara).

Peyronnet, P. (1971). Alanya Bölgesinin (Güney Toroslar) Jeolojisi Metamorfik Boksitin Kökeni. *Maden Tetkik ve Arama Dergisi.* 76, 98-123.

Piri Reis. (1521). Kitab'l Bahriye.

Piri Reis. (1973). Kitab-ı Bahriye (Çev. Yavuz Senemoğlu). ANKARA: Kervan Kitapçılık A.Ş.

Pithcher, D.E. (2001). *Osmanlı İmparatorluğunun Tarihsel Coğrafyası*. Bahar Tırnakçı. (çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rasim, A. (1937). Türk Akdeniz'in Antalya Kıyıları (Antalya Fenerinden Gazipaşa'ya Kadar). *Türk Akdeniz Dergisi*. 1.4, 11-13.

Redford, S. (2008). *Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiyye / Alanya)*. Serdar Alper (çev.). İstanbul: Eren Yayıncılık.

Sabancı, S. (2012). Alanya ve Manavgat'ın İklim Özellikleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sabancı, S. (2016). Manavgat'ta turizm ve kentleşmenin gelişme süreci. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 8 (32), 464-471.

Sağdıç, M. ve Bozyiğit, R. (2010). Köprü Çayı Havzası'nın Nüfus Özellikleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 2.2, 123-166.

Salihoğlu, G. ve F. Gezici. (2016). Turizm Sektöründe Gıda Tedarik Coğrafyasının Analizi: Alanya Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 14.2, 89-105.

Saracoğlu, H. (1989). *Akdeniz Bölgesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Sargın, S. (2006). *Şehirleşme-Üniversiteler: Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*. Isparta: Fakülte Kitapevi.

Sarı, S. ve N. İnan. (2010). Antalya-Anamur Kıyı Bölgesindeki İklim Farklılıkları. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 22, 325-362.

Savaş Yavuzçehre, P. (2016). Üniversitelerin Kentlerine Etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 21 (1), 235-250.

Selen, H. S. (1932). Nüfus Kesafeti Haritaları. Darülfunun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 13.3, 105-110.

Südaş, İ. (2005). Türkiye'ye Yönelik Göçler ve Türkiye'de Yaşayan Yabancılar: Alanya Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Shaw, S. (1978). The Ottoman Census System And Population (1831-1914). International Journal of Middle East Studies. 9.3, 325-338.

Strabon. (2015). *Geographika/Antik Anadolu Coğrafyası*. Adnan Pekman. (çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Sür, A. (1977). *Alanya'nın İklimi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi Yayınları.

Şahin, S. (2015). *Geçmiş, Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Şahinalp, M. S. (2005). Şanlıurfa Şehrinin Kuruluş ve Gelişmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şenol, G. (1985). Şarköy Şehir Coğrafyası. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanoğlu, A. (1966). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (No:1183), Coğrafya Enstitüsü Yayınları (No:45).

Tanyeli, U. (1987). Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11-15.yy). *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Taş, B. ve Türkan, O. (2016). Üniversite Öğrencileri İkametgâh Durumu ve Şehir İlişkileri: Çankırı Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (47), 403-410.

Tekeli, İ. (2016). Dünya'da Değişen Yerleşme Yapısının Yarattığı Temsil Sorunları ve Demografiye Yansımaları Üzerine. *Nüfusbilim Dergisi*. 37-38, 65-78.

Tellioğlu, S. (2017). Üniversitelerin Bulunduğu Kentlerin Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri: Alanya Örneği. *Electronic Journal of Social Sciences*. 1, 84-106.

Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı). Alanya ve Manavgat Şehirleri Büyük Toprak Grupları ve Arazi Kabiliyet Sınıfları Haritası. Ankara.

Texier, C. (2002). Küçük Asya (Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi). Ali Suat (çev.). Ankara: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı (05/2002) ISBN 9789757473121, Cilt III.

Tigrel, G. (1975). Alanya Yöresinde Antik Bir Liman. Türk Tarih Kurumu Belleten Yayınları. 39.156, 613-632.

Timor, A. (1992). Orta Büyüklükteki Şehirler ve Lüleburgaz Örneği. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Timor, A. (1997). Orta Büyüklükteki Şehirler ve Taşıdıkları Önem. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü Dergisi. 5, 83-103.

Timor, A. (2004). *Ayvalık: Bir Sayfiye Yerleşmesinin Gelişme Süreci*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Tolun Denker, B. (1976). *Şehir İçi Arazi Kullanılışı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları (No: 2054), İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları (No:83).

Toramanoğlu, S. (2006). Anadolu'da Antik Çağ Şehir Planları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tuncel, M. (1980). Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 23, 123-157.

Tuncel, M. (2011). Birinci Coğrafya Kongresinde Türkiye Coğrafi Bölgelerinin İsimlendirilmesi, Sınırlarının Tespiti ve Günümüze Etkileri. *Türk Coğrafya Dergisi.57, 1-10.*

Tunçdemir, O. (1973). *Manavgat: Tarih ve Turizm*. Manavgat: Manavgat Matbaası.

Tunçdilek, N. (1985). *Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (No: 3279).

Tunçdilek, N. (1986). *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (No:3367), Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları (No:4).

Tunçdilek, N. ve E. Tümertekin (1959). *Türkiye Nüfusu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (No:802), Coğrafya Enstitüsü Yayınları (No:25).

Turan, A. A. Yılmaz ve D. Yetgin. (2018). Bin Yıllık Uykusundan Uyanan Kent: Side. N. Kozak (Ed.). *Dünden Bugüne Türkiye'de Turizm, Kurumlar, Kuruluşlar, Turizm Bölgeleri ve Meslekler*. içinde. İstanbul: Yıkılmazlar Yayınevi.237-262.

Turut, H. (2018). Türkiye'de Orta Ölçekli İki Kentin Neoliberal Kentleşme Deneyimi: Eskişehir ve Konya Örnekleri. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tümertekin, E. (1965). *Türkiye'deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları (No:48).

Tümertekin, E. (1967). İstanbul'un Merkezi İş Sahaları. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 8.17, 18-37.

Tümertekin, E. (1968). *Türkiye'de İç Göçler (Internal Migration in Turkey)* . İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (No:1371), Coğrafya Enstitüsü Yayınları (No:54), s.28-33.

Tümertekin, E. (1973). *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (No:1840), Coğrafya Enstitüsü Yayınları (No:72).

Tümertekin, E. (1977). Türkiye'de İç Göçler Üzerine. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 22, 31-32.

Tümertekin, E. (1978). *Beşeri Coğrafyaya Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi (No: 2464), Coğrafya Enstitüsü (No: 100).

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2012). *Beşeri Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekân*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Türk, A. ve H.S.Seydioğulları. (2018). Kent Kimliğinin Kent Meydanlarına Yansıması: Alanya İskele-Rıhtım Bölgesi Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 9, 205-215.

Uğur, A. (2003). Aydın Şehir Coğrafyası. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uğur, A. ve Aliağaoğlu, A. (2018). *Şehir Coğrafyası (6.Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları.

Ustaoğlu, Z. (2017). XVI. Yüzyılda Alaiye (Nüfus ve Yerleşme). *Asia Minor Studies International Journal of Social Sciences*. 5.10, 133-148.

Uzunçarşılı, İ. H. (1969). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uzuneminoğlu, H. (1992). Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası: Samsun. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Samsun: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üçeçam, D. ve S. Hayli (22-24 Kasım 2004). Kadirli'nin Etki Sahası ve Merkezi Yer Olarak Önemi. *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*. Osmaniye. 154-171.

Veren, E. (6-8 Mayıs 2016). Bozkır Yöresinde Çıngıraklı Kuyu (Seren) Kültürü. *Uluslararası Geçmişten Günümüze Bozkır Sempozyumu*. Konya: 939-968.

Weeks, J. R. (2005). *Population, An Introduction to Concepts And Issues*. Belmount: Wadsworth Thomson Learning.

Yakar, M. (2012). Türkiye'de İç Göçlerin İlçelere Göre Mekânsal Analizi: 1995-2000 Dönemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 9 (1), 741-768.

Yakut, M.E. ve Ceylan, M.A. (2019). Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Yükseköğretim Kurumlarının (Üniversitelerin) Şehirleşmeye Etkileri. *III. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi (3-5 Ekim 2019)*. Eskişehir: 1-24.

Yalçınlar, İ. (1963). *Türkiye'nin Akdeniz Bölgesinde Bulunan Silüriene Ait Graptolitli Seri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:36.

Yalçınlar, İ. (1967). Türkiye'de Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmelerinde Jeomorfolojik Temeller. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 16, 53-66.

Yaman, B. (2004). Tanzimat'tan Cumhuriyete Alanya'nın İdari Yapısı. F.N. Koçak (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III* içinde. Alanya: Hür Ofset Matbaacılık. 523-525.

Yavaş, A. (2007). Anadolu Selçuklu Köşklerinin Plan Tipleri Üzerine Tespitler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 47.1, 203-227.

Yetkin, H. (2002). *Alanya: Dünden Bugüne Alanya'da Yaşam*. İstanbul: Çali Grafik Matbaacılık.

Yetkin, H. (2007). Dünden Bugüne Alanya'da Taşımacılık. F. N. Koçak (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV* içinde. Alanya: Hür Ofset Matbaacılık. 127-137.

Yıldız, A. (2008). Türkiye'de Tersanelerin Tarihi ve Gemi İnşa Sanayisinin Gelişimi. *Mühendis ve Makina Dergisi*, 23-47.

Yıldız, M. (2012). Turizmin Gelişmesine Bağlı Olarak İkincil Konutlarda Mekân Analizi: Manavgat Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, C. (1992). Batı Avrupa Ülkelerinde Çalışan Türk İşçilerinin Türkiye'de Kırsal Kesim ve Şehirleşme Üzerine Etkileri. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, M. (2017). Erzurum İlinde Nüfusun Yapısı ve Eğitim Durumunda Çeyrek Asırda (1990-2015) Meydana Gelen Değişim. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 36, 162-174.

Yücel, T. (1960). Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 20, 23-35.

Yücel, T. (1987). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Yüceşahin, M. (1996). Türkiye'de İllere Göre Cinsiyet Oranları. Türkiye Coğrafyası. *Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi.* 5, 267-290.

Yüksel, A. (2004). Alaiye Kazasının Sosyal ve Ekonomik Durumu (1868-1928). F.N. Koçak. (Ed.). *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III* içinde. Alanya: Hür Ofset Matbaacılık. 526-532.

Zaman, M. ve Doğanay, S. (2000). Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Gümüşhane. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 6.3, 245-285.

İnternet Kaynakları

http://www.brynmawr.edu/library/visualresources/mellink.shtml, Erişim Tarihi 22.11.2017.

http://www.alanya.tv/tr/AlanyaBelediyesi/BelediyeTarihi/, Erişim Tarihi, 14.06.2018.

https://www.yenialanya.com/guncel/kaymakamlik-binasi-tasiniyor-h88644.html,Erişim Tarihi: 14.06.2018.

https://emlakkulisi.com/alanya-kent-meydani-icin-yeni-hizmet-binasi-sart/434398, Erişim Tarihi: 14.06.2018.

http://alanya.bel.tr/S/403/Tarihi-Yerler, Erişim Tarihi: 08.06.2018.

http://alanya.bel.tr/S/417/Kizil-Kule, Erişim Tarihi: 20.06.2018.

http://www.ahep.edu.tr/tr/tarihce#, Erişim Tarihi: 28.12.2018.

http://alanyahem.meb.k12.tr/icerikler/alanya-halk-egitimi-merkezi_4009225.html, Erişim Tarihi: 26.05.2018.

http://alanyaeah.saglik.gov.tr/TR,24347/tarihcemiz.html, Erişim Tarihi: 25.05.2018.

http://alanya.antalyasm.gov.tr/Sayfa.aspx?Id=104, Erişim Tarihi: 25.05.2018.

http://aleso.org/index.php?pid=1042&lng=1, Erişim Tarihi: 30.05.2018.
https://www.sabah.com.tr/akdeniz/2017/12/04/alanya-turizminde-ilk-adimlar, Erişim Tarihi: 08.06.2018.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151204_rusya_krizin_10_gunu, Erişim Tarihi: 24.12.2018.
http://www.panoramio.com/photo/17177234.
http://www.halkegitimkurs.com/manavgat-halk-egitim-kurs-programlari/, Erişim Tarihi: 26.11.2018.
https://manavgatdh.saglik.gov.tr/ , Erişim Tarihi: 02.10.2018.
http://www.matso.org.tr/dunden-bugune-matso.html,Erişim: 02.10.2018.
http://www.manavgatticaretmerkezi.com/#, Erişim Tarihi:31.01.2019.
http://alanyaeah.saglik.gov.tr/TR,24347/tarihcemiz.html, Erişim Tarihi: 25.05.2018.
https://manavgatdh.saglik.gov.tr/ , Erişim Tarihi: 02.10.2018.
http://www.ahep.edu.tr/tr/tarihce#, Erişim Tarihi: 28.12.2018.
http://temucinaygen.blogspot.com/2007/06/antalya-maaralari.html, Erişim 13.07.2018.
www.milliyet.com.tr, Erişim Tarihi: 14.05.2018.
www.kulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 14.05.2018.
www.yunturk.org.tr, Erişim Tarihi 18.07.2018.
www.alanya.edu.tr, Erişim Tarihi: 19.12.2018.
www.milliyet.com.tr, Erişim tarihi: 09.10.2017.
www.antbirlik.com.tr, Erişim Tarihi: 03.12.2018.
www.antalyakulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 18.12.2018.
www.manavgat.bel.tr, Erişim Tarihi: 5.12.2018.
www.manavgat.akdeniz.edu.tr.
https://ebelediye.manavgat.bel.tr/webportal/index.php, Erişim Tarihi: 05.12.2018.
https://e-belediye.alanya.bel.tr/webportal/index.php?wwsayfa=39, Erişim Tarihi: 05.12.2018.

Resmi Gazeteler

Resmi Gazete, 13.07.1933 tarih ve 2451 sayı, www.resmigazete.org.
Resmi Gazete, Sayı: 6785, 20 Aralık 1947. Resmi Gazete, Sayı: 23.804, 2 Eylül 1999.

ÖZGEÇMİŞ

14/08/1989 tarihinde Hatay'ın Merkez İlçesi Antakya'da doğdu. İlk ve Ortaokulu Cemil Şükrü Çolakoğlu İlköğretim Okulu'nda okudu. 2003 yılında başladığı liseyi, Necmi Asfuroğlu Lisesi'nde okudu ve 2006 yılında mezun oldu. 2007 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nü kazandı. 2011 yılında bu okuldan mezun olduktan sonra, 2012 yılında aynı okulda yüksek lisans eğitimine başladı. 2013 yılında Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) kapsamında Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne Araştırma Görevlisi olarak atandı. Aynı yıl görevlendirmeyle (YÖK 39. Maddesi) ODTÜ'de 6 aylık yabancı dil eğitimi aldı. Yüksek Lisans eğitiminin tez aşamasında yatay geçişle Mustafa Kemal Üniversitesi'ne geçti. 2015 yılında YÖK yönetmeliğinin 35. Maddesine bağlı olarak doktora eğitimini gerçekleştirmek üzere Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne görevlendirildi. 2018 yılında kadrosunun bulunduğu Mustafa Kemal Üniversitesi'ne döndü. Çalışmalarını burada devam ettirmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.